This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

1837
ARTES SCIENTIA VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

Z
100
A18

NOVA
ACTA
ERUDITORUM

AD ANNOS 88017

MDCCLXIV et MDCCLXV.

publicata.

Cum Sereniſſimi Electoris Saxoniae Privilegio.

LIPSIAE

Proſtant apud IO. FRID. GLEDITSCHII et
LANCKISII heredes.

Venduntur etiam Romae apud PAGLIARINOS: Venetiis apud IO. BAPT. ALBRIZZIUM: Bononiae apud LAELIUM della VOLPE: Pariſiis apud BRIASSONUM: Ultraiecti apud IO. BROEDELETUM: Lugduni Batavorum apud SAM. et IOH. LUCHTMANSIOS: et Amſtelodami in SCHREUDERI et MORTIERII iunior. officinis.

MDCCLXVII.

LECTURIS
SALUTEM.

Etſi eam Vobiſcum a tot annis familiaritatem contraximus, ut neque commendatione aliqua laboris noſtri apud Vos opus eſſe videatur, neque excuſatione vel defenſione; cum et conſilium huius operis, et quae illud vel adiuvare poſſint, vel remorari, Vobis omnium maxime perſpecta ſint: tamen huic quoque Volumini nonnihil praefandum duximus. Ac primum quidem fatemur, tardius illud quam expectatio Veſtra fert, publicari; ſed iidem tamen operam dabimus, ut quae ſequentur Volumina, ſuo magis, hoc eſt iuſto et maturo tempore, prodeant. Nam id ipſum, quod biennium uno Volumine exhibemus, propterea factum eſt, ut redeamus in viam, et altero biennii Volumine, quod Annos LXVI. et LXVII. complectetur, et in quo excudendo fervent operae, intra aliquot menſes edito, annus novus LXVIII. eo ordine prodeat, quem olim

Eru-

Eruditorum Actorum collectores ſervare conſueverunt. De libris porro paucis hoc Volumine retulimus; ſed in his ſunt ii, qui multorum aliorum vicem praeſtare poſſint, de quibus adeo copioſe et accurate dicendum nobis erat; ut Picturae Herculanenſes, ut WINCKELMANNI, FEBRONII, LAMBERTI, MORGAGNI, et his ſimilium Libri, aut Exercitationes praeclarae. Ceterum bene de his Actis merebitur humanitas et benevolentia Veſtra, ſi libros qui in Gallia, Anglia, Italia, inter Batavos denique, et ubicunque literis honos habetur, publicantur, ad nos quemadmodum commodum fuerit, miſeritis. In nobis neque diligentiam, neque fidem et candorem, in primisque aequitatem in laudandis virorum doctorum ſtudiis, unquam deſiderabitis. Quid? quod ipſi intelligitis, ad ornandum hoc opus, per annos iam octoginta quatuor, non levi eruditorum hominum per Europam commodo, propagatum, tanto plura conferri a nobis poſſe, quanto maior eſt eorum, qui illi favent, in offerendis ſubſidiis, comitas. Hoc igitur literarum cauſa agite. Valete.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Ianuarii et Februarii Anno MDCCLXIV.

IUSTINI FEBRONII, ICti, DE STATU ECCLESIAE et legitima poteſtate Romani Pontificis Liber ſingularis, ad reuniendos diſſidentes in religione Chriſtianos compoſitus.

Bullioni, 1763. 1 Alph. 4 pl. in 4to.

Inſigne prorſus, ac memoratu digniſſimum eſt, quod hic opus indicamus, non ſolum ob egregiam atque diffuſam doctrinam qua eſt refertum, ſed etiam, atque inprimis, ob novum ac laudabile Auctoris conſilium. Ab ipſis ſane Lutheri temporibus nemo extitit, qui, in medio quaſi coetus Romani gremio, contra abominandos illius abuſus, et vanam Pontificis poteſtatem, tam intelligenter, cum tanto lectionis et doctrinae adparatu, tam denique fortiter diſputarit, quam hic perſonatus Febronius; quam larvam eſſe Conſultiſſimi *D. Georgii Chriſtophori Nelleri*, SS. Canonum in Academia Trevirenſi Profeſſoris, qui iam aliis libris ad rem numariam medii aevi potiſſimum pertinentibus magnam famam, magno ſuo merito conſecutus eſt, comperimus. Hic enim vir incomparabilis totus eſt in eo, ut cauſas, originem, et incrementa iniuſtae poteſtatis pontificiae declaret, eam arctioribus limitibus includat, adeoque viam monſtret ad reconciliandos cum ſua eccleſia eos, qui diſſentiunt; quod, diminuta paullulum,

hac poteſtate facilius obtineri poſſe putat, quamvis multum adhuc tribuat Pontifici, quod nemo noſtrum ei non negabit, ut ex ipſa operis delineatione, quam nunc dabimus, manifeſtum fiet. Praemiſſa eſt epiſtola ad Pontificem, reges, et principes Chriſtianos, Epiſcopos, Doctores denique Theologos ac Iuris Canonici, qua ſingulos monet Auctor, quo animo ad hunc librum legendum accedere debeant, et quomodo de eius conſilio iudicare. Ipſum opus, iuſto profecto ordine concinnatum, novem conſtat capitibus. In primo agitur de exteriore forma regiminis, quam in ſua Eccleſia Chriſtus Dominus inſtituit. Inquirit hic potiſſimum in veritatem argumentorum, quibus vulgo ſtatum eccleſiae monarchicum firmare ſtudent; quorum duo ſint genera, loca nonnulla Scripturae S. male intellecta, inprimis Matth. XVI, 18. et Ioh. XXI. et traditiones. Illa quidem non ad Petrum ſolum, ſed ad omnes miniſtros eccleſiae pertinere, ex mente Chriſti, et ipſa adeo quorundam Patrum atque Epiſcoporum primorum temporum ſententia, demonſtrat. Hanc vero non tam ex nudis quorundam ſcriptorum verbis, quam potius ex diuturno et conſtanti multorum ſeculorum uſu, arceſſendam ſtatuit; quamquam ne hoc quidem aliquis noſtrum ipſi concedat (§. I-IV.). Oſtendit potius, formam eccleſiae non eſſe monarchicam, ex ipſa Chriſti intentione, qui poteſtatem clavium univreſae dedit eccleſiae, quam haec per miniſtros ſuos exercet, in quibus primarium ponit Pontificem; (quae tamen quaeſtio ſingularem meretur tractationem, ad infringendam falſam auctoris de primatu Petri, et huius imagine, ut fertur, Pontifice, opinionem,) licet ipſi univerſitati ſubordinatum haud neget, (§. V. VI.). Gaudebant igitur omnes Apoſtoli aequali poteſtate eccleſiaſtica, ut docent partim ea, quae geſta ſunt in Synodo Hieroſolymitana, partim diſciplina primitivae eccleſiae, cum ſub Apoſtolis, tum ſub Epiſcopis, qui in illorum locum proxime ſucceſſerint (§. VII.). Quid? in Tridentino Concilio inprimis de forma eccleſiae monarchica quaeſitum fuit, neque pro Pontificis cauſſa ſententia lata (§. VIII). Quae omnia ſatis comprobant, regi hodieque eccle-

cleſiam externo Chriſti auxilio, et ab eius demum directione pendere, quod eccleſia falli non poſſe dicatur (§. IX.), Certe vulgaris doctrina de facultate Pontificis, qua falli non poſſe creditur, neque ab omnibus, qui profitentur ſacra pontificia, agnoſcitur, neque in rerum uſu ullam habet utilitatem (§. X.). Alterum iam caput Primatum in eccleſia, eiusque iura, deſcribit. Etſi hic monarchiae expertem eſſe eccleſiam, *auctor* concedat, tamen primatum in ea obtinere *firmiter* ſibi perſuaſit. Putat enim, multum intereſſe eccleſiae, ut primus aliquis ſit inter Epiſcopos, *qui*, ut ait ipſe, *bono communi principaliter intentus, continuo invigilet, ut arceantur profanae novitates, et diſciplina eccleſiaſtica ſervetur integra.* Quam quidem ſententiam iis codicis ſacri locis, ubi Petrus *primus Apoſtolorum* vocatur, nec non Patrum traditione, ſtudet corroborare (§. I.). Cauſſam igitur ac fundamentum huius dignitatis in unitate eccleſiae conſervanda ponit (§. II.), ob quam Chriſtus eam Petro dederit, licet Servator ſucceſſores eius futuros haud definiverit, quorum deſignationem partim ab ipſius Petri, partim ab eccleſiae voluntate, quae Romanum Epiſcopum elegerit primarium, pependiſſe aſſerit; adeoque huius auctoritate primatum et ad aliam ſedem transferri poſſe (§. III.). Naturam autem et iura ipſa huius officii expoſiturus, hanc conſtituit regulam: *Omnia illa et ſola eſſe primogenea et eſſentialia iura Primatus, ſine quibus unitas non poteſt ſervari.* Inde concludit, Primatum non in ſola directione conſiſtere, verum etiam aliquid coactionis in ſe continere (§. IV.); eccleſiam, cui Primatus annectitur, fieri centrum unitatis omnium eccleſiarum particularium, nihilo tamen ſecius ab eccleſia Romana recedi, et ad generale Concilium recurri poſſe (§. V.); ea quae ad eccleſiae ſtatum attinent ubicunque gerantur, ad Romanum Pontificem referenda eſſe, ut is officio ſuo perfungi queat (§. VI.); eundem eſſe tutorem ac vindicem canonum per univerſam eccleſiam (§. VII.), et gaudere iure, leges univerſae eccleſiae nomine proponendi (§. VIII.), et cavendi, ne quid novi invaleſcat (§. IX.), atque ut officio ſuo ſatisfaciat, legatos ad

 omnes

omnes eccleſias mittere poſſe (§. X.); neque tamen hunc principatum eſſe iurisdictionis, ſed ordinis, ſocietatis, et auctoritatis (§. XI.). Atque haec ſunt genuina, (ita enim ſentit auctor,) veteris Primatus iura, qualis per priora octo ſecula obtinuerit, (§. XII.) ut ex ipſis actis Conciliorum illorum temporum admodum docte hic demonſtratum eſt. Nunc, quomodo iniuria creſcere cooperit Primatus, ſequenti capite exponitur. Cum officium Epiſcoporum quaſi commune eſſet, ita ut Epiſcopi fines ſuae provinciae tum poſſent excedere, cum in aliena dioeceſi religioni periculum immineret, et huius quoque curam gerere (§. I.), idque interdum etiam a Pontifice Romano, factum eſſet, male hoc pro iure Pontifici ſoli proprio venditatum fuit (§. II.). Deinde Praeſules Romani multa ex poteſtate perperam ſibi arrogata, aut ex ſingulari privilegio, vel pacto, in alienis dioeceſibus, citra canonum placita egerunt, quae tamen ad exemplum trahi non debent, et quorum diiudicandorum *normam*, ut egregie clariſſimus auctor, *non a factis*, *ſed iure ſumamus*, neceſſe eſt. (§. III.) Porro antiqua ratio iusque excommunicandi non erant effectus iurisdictionis, ut poſtea cenſuerunt. Scilicet, cum opus omnino eſſet, ut mutuum quoddam inter diſſipatas eccleſias commercium ſubſiſteret, vix autem fieri poſſet ut ſingulae ſibi notae eſſent, magnae quaedam ſedes electae ſunt, per quas eccleſiae hoc vinculum continuarent. Sic Romana eccleſia erat quidem punctum in quo reliquae eccleſiae convenirent, ſed vel ipſa haec communionis ratio praeceptis, non a Romana, ſed ab univerſa eccleſia dictatis definiebatur. Huic eccleſiarum communioni oppoſita eſt earundem excommunicatio. Quodſi enim eccleſia aliqua, aut eius epiſcopus, alterius eccleſiae eiusve epiſcopi doctrinam, vel diſciplinam, ab adprobatis praeceptis recedere animadverteret, huius rei certiorem faciebat totam ſocietatem, vel datis literis, vel reiectis a ſua communione iis qui inde veniebant. Hac ratione eccleſia Romana, quae propter Primatum ſui Antiſtitis eſt quaſi centrum unitatis, quo ſchismatis occaſio tollatur, alias eccleſias ſaepe communione privabat,

bat, eodem iure quo quisque alius epiſcopus, absque ulla iurisdictionis ſpecie. Hinc excommunicatio, ſine legitima cauſſa a Pontifice facta, nullam habebat vim, ſi a tota eccleſia, aut magna eius parte, invalida cenſeretur (§. IV.). Nec minores errores genuit confuſio dignitatis Patriarchae, Romanae ſedi adhaerentis, cum iuribus Primatus (§. V.). Praeterea nomina eccleſiae, *ſanctae, apoſtolicae*, *matris* et *magiſtrae* reliquarum eccleſiarum, Romanae eccleſiae tributa; nec non honores *capitis eccleſiae* et *vicarii Chriſti*, Pontifici proprii, magnam illi auctoritatem conciliarunt, et ad firmandam de ſacra monarchia ſententiam multum fecerunt, licet vere nullum involvant imperium (§. VI.). Mox relationes de cauſſis dubiis ac gravioribus ad Romanum Pontificem fieri ſolitae pondus huic auctoritati haud exiguum adiecerunt (§. VII.). Inde natae nimis magnificae et glorioſae Patrum de iuribus eccleſiae Romanae locutiones, quae tamen rei naturam neutiquam mutant (§. VIII.). Praecipuam vero cauſſam poteſtati pontificiae, fictae epiſtolae decretales Iſidori dederunt, in quibus inſignia privilegia Romanae eccleſiae perperam tribuuntur, quorum argumenta auctor breviter recenſuit (§. IX.). Haec, licet falſa, maxime confirmata ſunt accedente civili Pontificis imperio et poteſtate, ac Imperatorum et principum liberalitate aucta (§. X.). Unde factum eſt, ut commentitia haec iura, illis epiſtolis tradita, etiamnum Romae vigeant, quid? paullo duriore adhuc, quam olim, pacto exerceantur (§. XI.). Enarratis igitur cauſis et incrementis nimiae poteſtatis pontificiae, progreditur auctor capite quarto ad ea iura, quae Pontifici ſoli ſervata eſſe vulgo aſſerunt, quaeque *cauſſae maiores* vocari ſolent, quarum veſtigium ante quintum ſeculum haud occurrere diligenter oſtendit, licet in gravioris momenti negotiis, nihil citra Pontificis, utut Primatis, ſcientiam agi poſſe firmiter ſibi perſuadeat (§. I.). Ita ius cauſſas fidei diiudicandi, non ſoli Pontifici proprium eſt, ſed ſingulis quoque epiſcopis et particularibus Conciliis competit, quae vel poſſunt opiniones a Pontifice damnatas ſub examen vocare. Relinquit tamen auctor Pontifici iudicium

 ſingula-

ſingulare de iis quaeſtionibus, quae diſcordiam in univerſa eccleſia poſſint excitare (§. II.). Confirmatio electi epiſcopi, nec non eiusdem poſtulatio, genuino iure ad Synodum provincialem, aut ad Metropolitanum pertinent (§. III. IV.). Conſtitutio Coadiutoris demum exeunte ſeculo decimo tertio inter cauſſas maiores referri coepta (§. V.). Translationes epiſcoporum ſemper auctoritate Synodorum provincialium factae, demum Pſeudo-Iſidori fraude Pontifici ceſſerunt (§. VI.). Idem dicendum de ceſſione epiſcoporum (§. VII.), nec non de iure eosdem deponendi (§. VIII.). Ius denique novos epiſcopatus, metropoles, atque eccleſias primarias conſtituendi, nulla lege, ſed ſola conſuetudine ad Pontificem pervenit (§. IX. X.). Quibus praemiſſis, auctor recte concludit, Sedi Romanae nullum omnino ius, quod monarchiam ſapiat, adhaerere; quo loco inprimis adverſus purpuratum Orſum diſputat. Sedet tamen ipſi hoc, in negotiis ad univerſam eccleſiam ſpectantibus, Pontificis, tamquam Primatis, auctoritatem, etiam extra Concilium, multum valere, eaque poſſe illo diſſentiente omnino impediri (§. XI.). Cum autem inprimis Pontifici legislatoria poteſtas vulgo tribui ſoleat, tractat de ea auctor capite quinto, quod de legibus eccleſiaſticis, earum pro univerſa eccleſia ferendarum iure, et de provocatione ad Romanum Pontificem, inſcribitur. Docet hic, hanc facultatem ſemper fuiſſe totius eccleſiae, (rectius dixiſſet, principis eſſe in quolibet regno), nunquam vero, neque ab ipſo Chriſto, ut ſatis inepte adulatores aulae Romanae ex Luc. XXII, 32. eruere conantur, neque ab eccleſia, ſoli Pontifici traditam (§. I.). Nullum igitur ei competere ius, in rebus quae diſciplinam concernunt, univerſam eccleſiam legibus adſtringendi: quid? ne generalium quidem Conciliorum decreta particulares eccleſias obligare, niſi expreſſe recepta, atque in provinciis legitimo modo promulgata. Haec tamen Pontificis arbitrio iterum tolli haud poſſe (§. II.). Id quod probat exemplis, a vigore Decreti Gratiani, Decretalium Gregorii IX, reliquarum partium Corporis Iuris Canonici, Regularum Cancellariae, Bullae Coenae,

et

et Declarationum ut vocant Concilii Tridentini, petitis (§. III.) Ampliſſimam quidem eſſe auctoritatem Pontificis, propter Primatum, in dirigenda diſciplina eccleſiaſtica; nullam vero iurisdictionem, quae vulgo a Clericis circumfertur, et confirmatur argumentis minus idoneis, ex decretis nonnullorum Conciliorum, praeſertim Tridentini ac Florentini, maligna interpretatione extorſis, quae noſter doctiſſimis *rationibus* impugnat (§. IV.). Inprimis autem contra *eos diſputat*, qui hancce iurisdictionem ex iure provocationis, quo Pontificem, decepti Synodi Sardicenſis placitis, ornant, deducunt. Demonſtrat enim, primo novum plane et inauditum quid hoc Concilio eſſe introductum; deinde, non ius provocationis Pontifici conceſſum, ſed quandam duntaxat decernendae reviſionis auctoritatem tributam, (§. V.); denique hoc ipſum decretum non ubivis receptum fuiſſe, propagatum tamen potiſſimum per falſas decretales Iſidori epiſtolas, et hodie adhuc non ſine magno diſciplinae eccleſiaſticae detrimento ſervari (§. VI.). Neque fortius praeſidium ficti huius iuris *in epiſtolis Gelaſii et Nicolai I. Pontificum* reperitur. Nam, cuius ibi mentio fit, imploratio Pontificis ab Athanaſio, Chryſoſtomo, et Flaviano facta, non ſolum provocationis ius non involvit, verum etiam absque ullo iurisdictionis reſpectu proceſſit (§ VIII.). Solent etiam vulgo, licet perperam, multa de inſigni Pontificis circa Concilia auctoritate proferri, quae auctor capite ſexto ſub examen vocat, ubi de Conciliis generalibus ſermonem facit. Primo igitur ſtatim loco declarat, iura Conciliorum pugnare cum ficto Pontificis imperio, quem potius illis ſubiectum eſſe, Conſtantienſe et Baſileenſe Concilium definiverint, et vel Tridentino haud obſcure repetitum ſit. Facultatem vero ab huiusmodi legis neceſſitate aliquem liberandi, (quam auctor nihilo ſecius Pontifici aſſerit,) nullum omnino imperium innuere; cum hoc ius etiam Epiſcopis quodammodo competat, qui non ſoli conſiliarii, ſed collegae illius haberi debeant, in iudicando ac arbitrando. (At quomodo haec cohaereant, lege aliquem excipere poſſe absque imperio, id quidem Auctor vide-

viderit) (§. I.). Mox ſingula conciliorum iura expoſiturus, de poteſtate ea convocandi initium facit. Hoc ius nulla lege, neque divina, neque humana, Pontifici datum, ſed in primis octo Conciliis univerſalibus ab Imperatoribus exercitum, poſtea vero tacito Principum conſenſu ad eum, licet nec in perpetuum, nec in omnibus cauſſis, delatum fuiſſe affirmat (§. II. III.). Deinde dirigendi haec Concilia facultatem modo Imperatores, modo Pontifices exercuerunt, quibus ius proponendi cauſſas, et prima ferendi ſuffragia, ſalvo tamen iure Epiſcoporum, tribuitur (§. IV.). Unde decreta generalium Synodorum non indigent Praeſulis Romani confirmatione, quod multis exemplis illuſtratur (§. V.); nec fuit umquam Pontifex, qui ſententiam alicuius Concilii denuo diſcutere ſuſtinuerit, cum potius Synodi generales ſaepe in illius decreta inquiſiverint (§. VI.). Iam de neceſſitate ac utilitate Conciliorum diſſerere inſtituit (§. VII.), ubi firmiſſimis argumentis eorum impugnat ſententiam, qui deciſionem Pontificis, a plurima Epiſcoporum parte comprobatam, pro decreto totius eccleſiae venditant (§. VIII.): cuius opinionis infirmitatem vel controverſia de baptiſmo haereticorum, inter S. Cyprianum et Stephanum Pontificem agitata, arguit (§. IX.) Potius legitimam eſſe a Romano Pontifice ad generale Concilium provocandi rationem, omnium gentium in huius eccleſiae ſocietate conſtitutarum iudicio, omni tempore prodito, declaratur (§. X. XI.). Sed hanc ipſam cauſſam eſſe, ait, cur aula Romana tanto ſemper ſtudio caverit eiusmodi Synodos, quamvis haec negligentia viam quaſi munierit haereſibus magis magisque propagandis. Hinc tot abuſuum, eccleſiam Romanam deformantium, originem repetendam eſſe, qui a Tridentino Concilio fuerunt neglecti, et forti indigent medela. Horum longum dat indicem, eosque adeo graves deſcribit, ut ſine ſumma eccleſiae iniuria, ac certiſſimo ſalutis aeternae detrimento, a nullo epiſcopo tolerari queant. Digna certe praecone vox (§. XII. XIII. XIV.). Ipſam quidem eccleſiam illis corrigendis ſedulo ſemper dediſſe operam, ſed a Romana curia numquam non impeditam

fuiſſe,

fuiſſe. (§. XV.) Ceterum, quae de iure generalium Conciliorum tradidit, auctoritate purpurati Iuliani, pontificii ad Baſileenſe Concilium Legati et Praeſidis, firmat ac illuſtrat. (§. XVI.) Quantum autem poteſtatis Pontifex in Conciliis ſibi competere clamat, tantum iuris ſibi et in Epiſcopos ſumit, quorum auctoritatem Noſter, capite ſequenti, ex iure divino defendit. Chriſtum namque ait munus Epiſcoporum inſtituiſſe, et iura quaedam huic propria attribuiſſe, quae ab eorum officio ſeparari nequeant, quod ſatis ſit indicio, omnium ac ſingulorum parem omnino ex ipſius Chriſti mente eſſe auctoritatem. (§. I.) Succeſſiſſe igitur illos in locum Apoſtolorum, et gaudere iure ab ipſo Deo *ἀμέσως* ipſis conceſſo. Certe, qui eorum poteſtatem a Romano Epiſcopo profectam volunt, aeque ridiculam fovent opinionem, quaſi ipſos Apoſtolos ſuam poteſtatem non a Chriſto, ſed a Petro accepiſſe ſtatuant. Ac fuit quidem de hoc argumento in Concilio Tridentino quaeſitum; litis tamen deciſionem metus Curiae Romanae prohibuiſſe videtur. (§. II.) Singulas vero iuris epiſcoporum partes ut defendat, ineptam eorum ſententiam, qui omnem iurisdictionem, et iura quae vocant dioeceſana, a Pontifice in Epiſcopos transferri contendunt, doctiſſimis rationibus, ex ipſis veterum Pontificum Conciliorumque teſtimoniis impugnat, et facultatem, iura, quae Epiſcopi officio continentur, in aliorum dioeceſibus exercendi, illi eſſe nullam, concludit. (§. III.) Ius quoque beneficia conferendi origine ſua ad Epiſcopos pertinere, et non niſi ſerius, ac veri iuris eccleſiaſtici ignorantia, variisque artibus factum eſſe, ut illud Pontifici vindicaretur, quamquam poſtea, Concordatis pactis, fines huic licentiae, etſi ne tum quidem ſatis iuſti ac firmi, poni coeperint. (§. IV.) Eandem potentiam, perperam licet arrogatam, Annatis tamen anſam praebuiſſe, quarum iniuſtitiam aperte et docte declarat. (§. V.) Nec magis iure divino et primae eccleſiae ordine Romano Praeſuli ſoli quaedam diiudicanda eſſe relicta; ſed, quicquid iuris nomine in gravioribus delictis ſibi arroget ille, partim ab Epiſcoporum voluntate, partim a regula ſemel ſtabilita, Prae-

ſulem Romanum in quavis dioeceſi aequo plane cum eiusdem Epiſcopo iure gaudere, repetendum eſſe. (§. VI.) Suavia igitur ſunt, at riſu digna, purpurati Lucae, aliorumque, de univerſali, ut barbari homines ſat barbare loquuntur, Pontificis Ordinariatu, deque mendicantium ordini addictorum privilegio, in aliorum dioeceſibus confeſſiones poenitentium audiendi, ſomnia, cui Epiſcopos ex ipſarum legum voluntate ſe opponere poſſe oſtenditur. (§. VII.) Quo et referenda ſunt privilegia, quibus quidam monachi a iurisdictione Epiſcopi ſui liberantur. (§. VIII.) Tandem nec ordinis privilegium, quod purpuratos Epiſcopis dignitate praecedere vult, adimit quid horum poteſtati, quippe ex divina inſtitutione, ut putat Auctor, deſcendenti. (§. IX.) Ceterum, quomodo Epiſcopi priſtina ſua iura recuperare queant, ex Gerſonis, Cancellarii, ſententia declaratur. (§. X.) Haec vero omnia quae recenſuimus, a praeſtantiſſimo huius excellentis operis auctore ideo diſputata ſunt, ut illis praeſtructis, ſanum de libertate eccleſiae recuperanda iudicium ferri poſſit, quod quidem poſtremis duobus capitibus abſolvitur: quorum altero de libertate eccleſiae, eiusque reſtaurandae cauſſis, altero de mediis recuperandae libertatis eccleſiaſticae, agit. Praecipuam corruptae diſciplinae in eccleſia cauſſam in fictis Pſeudo Iſidori Decretalibus quaerit, ad quarum normam recentiori aevo omnia fere in aula Romana tractari coeperint, (§. I.) etſi neque ab initio potuit, neque etiamnum poteſt eccleſia Romana ullum praeſidium ibi reperire. (§. II.) Occurrunt potius multa exempla, quae demonſtrant, eccleſiam iura ſua interdum ab earum figmentis vindicare non dubitaſſe, quale quid in conciliis Viennenſi et Conſtantienſi factum legitur. (§. III.) Quamvis igitur ex ſuppoſititiis hiſce epiſtolis magna profecto commoda in eccleſiam Romanam redundaverint, illis tamen, fraude iam patefacta, ea uti iure non poterit, (§. IV.) cum nec praeſcriptionis, nec ceſſionis, nec poſſeſſionis, nec conſuetudinis ſimulacrum aliquid iuvet, ipſa mala fide prohibente (§. V.). Unde conſequitur, hodie valde opus eſſe finium regundorum iudicio in auctoritate Pontifi-

cis

cis, cui tenebroſorum temporum ſuperſtitio tanta adiecit incrementa, definienda, cum iam ſaniora regnent iuris publici eccleſiaſtici principia. (§. VI.) Cuius conſilii eo maior neceſsitas eſſe videtur, quo conſtat certius, nimiam licentiam, quam Pontifex huc usque obtinuit, pernicioſam plane eſſe univerſae eccleſiae, eiusdemque amicam reconciliationem inprimis impedire. (§. VII.) Quapropter optat Auctor, ut aliis gentibus ſaltim ad Gallorum libertatem redire liceret; (§. VIII.) quod eo facilius fieri poſſe putat, quo minus reſtaurationem genuini iuris canonici concordatis a Romana ſede cum variis populis initis prohiberi, (§. IX.) et libertati eccleſiaſticae non tam Pontificem, quam curiam Romanam officere ipſi viſum eſt. (§. X.) Ultimo denique loco media, quibus libertas eccleſiaſtica recuperari poſſit, proponuntur; in quibus idoneam populi inſtitutionem (§. II.), et libertatem cum concilii generalis, tum etiam conciliorum ſingularum gentium, refert (§. III. IV.): quamquam, ut monet acute, haec commodius in monarchia, quam in ceteris regnis obtineri *poſſint*, ubi *Romana curia facilius turbas excitare* queat, inprimis cum quandoque ipſi principes propriae utilitatis cauſſa Pontifici multum ſoleant indulgere. (§. V.) Hinc ſuppeditat conſilium, ut principes legatos mittant, qui, adhibitis epiſcopis, de poteſtate Pontificis in ordinem redigenda deliberent, (§. VI.) cui nec execrationum metus, nec ſchismatis periculum obſtaret, ſi modo iuſta cautione res ageretur, quam auctor certis regulis definit. (§. VII.) Porro haud exiguum libertatis eccleſiaſticae medium in eo ponit, ut principes, exemplo Gallorum, bullas Apoſtolicas, non niſi a ſuis adminiſtris ſub examen vocatas et approbatas, valere ſinant. (§. VIII.) Unde ſimul aliud profluit, nempe, ut reſiſtatur iuſſibus Pontificum, qui repugnent legibus eccleſiaſticis et conſuetudini, aut iuribus epiſcoporum ac principum detrahant. (§. IX.) Ubi inprimis utilem depraedicat *appellationem*, ut vocatur, *tamquam ab abuſu*, Gallicae eccleſiae uſitatam. (§. X.) Ex his omnibus ducit tandem Auctor id, quod toto hoc opere diſputare voluit, intereſſe omnino

 eccle-

eccleſiae ut ſervetur Primatus, ſed ad legitimos fines redactus. (§. XI.) Nos vero hanc ipſam operam, a doctiſſimo auctore, cuius inſignem rerum, quae formam eccleſiae et leges concernunt, peritiam, ſingulae non paginae, ſed lineae produnt, in tam arduo nec omni periculo libero negotio collocatam, ſatis mirari quidem et laudare non poſſumus; neque tamen omnia probare. Multa enim inſunt, quae Pontificiam ſuperſtitionem adhuc ſapere, et cum fine, quem vir egregie cordatus ſibi propoſuit, minus convenire videntur, ut eſt tota eius de primatu doctrina, quae, veremur, ne quemlibet noſtrum a conſilio auctoris perſequendo deterreat. At dixit fortasſis plura, de quibus liberius cogitare, quam ſcribere duxit, memor illius, raram eſſe temporum felicitatem, ubi ſentire quae velis, et quae ſentias dicere liceat. Sane prudentis Medici eſt, inveterati ac pertinacis morbi, non omnem ſubito vim reprimere, ſed variis remediis lenitam ſenſim ſopire, atque ita tandem evertere.

CAROLI ANDREAE BELII D. ET PROF. PUBL. in Acad. Lipſ. de Ottone II. Granſeio, Baſileenſi Epiſcopo, caedis Alberti I. Rom. Regis participe, disquiſitio hiſtorica.

Qui Adolfum regem, ut regno potiretur, aemulus, A. MCCXCVIII. ſua manu interemerat, Albertum, Rudolfi Habspurgici primogenitum, romanorum regem, Ducem Auſtriae, decennio poſt, inter Ruſam et Arulam, fluvios, propter Bruggam oppidum et Vindoniſſam, Kal. Maii A. MCCCVIII. violenta morte interiiſſe, de hoc nemo dubitat, et eſt ſcriptorum indubiae fidei teſtimoniis comprobatum a). Neque de ſicariis ullum eſt dubium. Primum impe-

a) ALB. ARGENTIN. *Chron.* ad a. 1308. *Urſtiſius* ſeu CHRISTIAN. WVRSTISEN, *Basler Chronik* ad h. a. p. 151. MARQV. HERGOTT, (qui, dum haec ſcribimus,

impetum fecit ex fratre Rudolfo nepos, Iohannes poſthumus *b*), novendecim annorum adoleſcens, ſpei plenus, prodigus, ut ſunt in iſta aetate. Succeſſere coniurati, *Rudolfus de Warth*, *Rudolfus de Palma c*), *Waltherus de Eſchinbach*, *Conradus de Tügerfeld;* quorum quisque, quo erat avidior caedis, hoc inſtabat magis. Hi igitur perimendi regis conſilium exequuti ſunt: quis dederit, haud quaquam exploratum eſt. Erat in Alberto furioſa quaedam, augendi dominatus, atque inſatiabilis cupido. Hanc tota vita, ſed eo potiſſimum tempore, quo regnavit, multis modis prodidit, videbaturque cum numero liberorum creſcere. Atque huc illa in Hollandiam, adverſus Ioannem de Avennis, Hannoniae Comitem, quam Lambacherus deſcripſit, expeditio; huc illa cum Electoribus de Rhenanis vectigalibus diſceptatio; huc Bohemia, Miſnia, Helvetia denique impetita, pertinet: quae quidem hic circumſcripte dixiſſe ſufficit. Talem principem, cetera potentem conſilio, et fortem, invidioſum fuiſſe, et cinctum quaſi hoſtibus, nemini poteſt mirum videri: et tamen, ſi unum hominem exceperis, de quo mox dicemus, nemo vitae eius paraſſe inſidias ante, quam iſti ſicarii ſupervenirent, legitur. Anne igitur percuſſores iſti; quod conſilium

mus, diem ſuum obiit,) *Genealog. Aug. gent. Habsp.* T. I. p. 203. 204. Qui ſunt in MVRATORII *Scr. rer. Ital.* Tomo IX. editi, FERRETVS VICENTINVS *Hiſtoriae* L. III. extr. et FR. FRANC. PIPINVS, Ord. Praedicator. *Chron.* L. IV. c. 47. ab ill. OLENSCHLAGERO *Hiſtor. Sec. XIV.* excitati, fere talia habent, quae fidae narrationi Alberti Argentinenſis contraria ſunt, videnturque ab his Italis, ex incertis vulgi ſermonibus, male conſarcinata fuiſſe.

b) Poſthumum adpellat BIRKENIVS: et videtur fuiſſe.

c) ALB. ARGENT. Udalricum; et recentiſſimus Hiſtor. Helvet. Scriptor, incomparabilis WATTEWILLIVS, de Balme nominat, P. I. L. I. extr. e formula proſcriptionis coniuratorum, quae eſt in Bernenſi tabulario.

ſilium exequuti ſunt, ipſi invenerunt? Ita videtur: nam etiam publice de iniquitate regis conqueſti ſunt. Et de Ioanne quidem Habspurgico, eiusque aſſeclis, ita ALBERTUS ARGENTINENSIS d): *Ioannes autem dux, fratruelis regis, quem rex in curia ſua cum filiis ſuis nutrivit, aſſerens munitiones dominii de Kiburg ad ſe ſpectare, tamquam matri ſuae per Rudolfum regem olim morganatico iure donatum, libenter habuiſſet ſua: inſtans ferventer, ut ſibi ſaltem munitiones aliquas aſſignaſſet. Ad quod cum rex induci nequiret, et inſuper multos Baronum bonis ſuis et iuribus ſpoliaret, et inſtante frequenter regina, ut liberos ſuos ſibi commendatos haberet, ac ipſius Ioannis prodigalitatem nimiam accuſante: tandem ipſe Ioannes dux, cum Baronibus Rudolfo de Warth, Walthero de Eſchibach, et Udalrico de Palma, regem interficere cogitavit.* Paullo poſt idem ſcriptor: *Rege exiſtente apud locum ſuum Balnearum (Baden,) ac Ioanne Epiſcopo Argentinenſi rogante regem, ut praedicto duci de munitionibus ſuis aliquid aſſignaret: rege vero reſpondente, quod vellet ipſi duci committere centum galeatos in expeditionem regis verſus Bohemiam, et poſt reverſionem vellet ſibi aliqua aſſignare; hocque per Epiſcopum ad ducem perlato: dux dicens, ſe nihil habere, et commiſſionem gentis ſibi faciendam eſſe oneroſam, Epiſcopo reſpondit, ſe mortem et ſuorum ablationem ad paria iudicare.* Etſi vero haec ſatis docent, cuinam potiſſimum adſcribenda caedes Alberti ſit: tamen, ſi, quae paullo ante caedem Alberti Baſileae acciderunt, cum his, quae conſecuta ſunt, conferas, veriſimile fit, etiam *Ottonem II. Granſeium*, Baronem Burgundum, Baſileenſium Epiſcopum, ſi non conſilio, certe exemplo atque auctoritate, participem eius criminis fuiſſe. Sed altius res omnis petenda eſt, ut fides dictis conſtet.

Vetus erat, cum Baſileenſium Epiſcopis, Comitum Habspurgiorum controverſia. Inde a decimo ſeculo multis aucti regionibus et eparchiis Praeſules iſti, magnae erant in

d) *Chron.* l. c. p. 113. ſq. quae repetiit WURSTISEN, in *Basler Chronik*, L. III. c. 5. p. 150.

in Helvetia poteſtatis *e*), magnarum opum, quae et Burgundiae regum liberalitate in primis creverant. Inde orta, ut ſit in tali fortuna, maiorum fames; cui explendae, quae maxime opportuna viderentur, ea Epiſcopi appetebant. Igitur incurrerunt in vicinorum omnium invidiam, quae bellorum fomes fuit. Erat Rudolfi Habſpurgici aetate, inde ab a. 1262. Epiſcopus Henricus III. Comes Neoburgenſis, Ulrici filius, et gentis ſuae potentia, et affinitatibus, ferox. Hic, quod Briſacum atque Neoburgum ad Rhenum redigere ſub poteſtatem conaretur *f*), a Rudolfo Comite diuturno bello preſſus, non, niſi poſt multas utrinque clades, pacem a. 1269. obtinuit. Sed recruduit bellum triennio poſt, Epiſcopo, quicquid poterat ditionum, in omni circum agro, coemente: Habſpurgio contra, iſtam, tot novis acceſſionibus, creſcentem in dies vicini Praeſulis potentiam extimeſcente *g*). Ad Baſileam tandem debellatum eſt. Rudolfus, magno collecto exercitu *h*), obſidione clauſit urbem eam, liberatam periculo, cum interitura videbatur, evocato ab Electoribus ad regendam Germaniam Rudolfo *i*). Pace per

e) v. *Baſilea Sacra*, p. 136. ſeqq. WATTEWILLE, *hiſt. de la Confédération Helvétique*, T. I. p. 106. ſequ.

f) WVRSTISEN l. c. L. II., c. 20. *de* ROO *Annal.* L. I. BASILEA SACRA p. 238. ſequ.

g) Neſcimus, unde VOLTARIVS hauſerit, quae de hoc bello in *Annal. Imperii* T. I. p. 301. prodidit, geſtum a Rudolfo fuiſſe *en faveur de l'Abbé de St. Gal.* Etſi enim erant in exercitu Rudolfi auxiliares copiae iſtius Abbatis; tamen erant et aliorum, neque propterea bellum iſtorum cauſſa geſtum eſt.

h) Mit einem gewaltigen Oberländiſchen Zeug ait WVRSTISEN l. c. cap. 21.

i) Hoc nuntio accepto exclamavit Epiſcopus: *Sede fortiter domine Deus, vel locum occupabit Rudolfus tuum.* ALB. ARGENTIN. *Chron.* p. 100.

per arbitros compoſita, Briſacum Epiſcopo ceſſit, Imperio Neoburgum.

Mortuo Rudolfo rege, Petrus II. Medicinae Doctor, quod ad curandum non veniſſet comitatus morte pediſequa, Baſileenſium Epiſcopus a Bonifacio VIII. P. M. conſtituitur. *In hac nova dignitate*, (utimur verbis P. Claudii Sudani, Ieſuitae *k*), *Petrus Adolfo Naſſovio fidelem gratamque operam praeſtitit. Anno ſiquidem ineunte 1292. ſalutato ab Ordinibus Imperii in Caeſarem Adolfo, Colmaria, Alberti Auſtriaci confiſa potentiae, eousque rebellem ſe oppoſuit, dum armis ſubigeretur. Quod et factum ope ſingulari, et opportunis ſuppetiis Argentin. atque Baſileenſ. Epiſcopi.* — Ea res auxit triſtem inter finitimos et antiquam ſimultatem; neque poterat non diſplicere Alberto, Adolfi aemulo, Baſileenſes vicinos conſilia ſecutos, quae manifeſte odium Habſpurgicae domus proderent.

Et videbatur odium hoc creſcere, redeunte ad Albertum, Adolfo interemto, dignitate regia. *Emit Petrus anno 1305.* (iterum verba ſunt SVDANI) *a Friderico Toggenburgenſi Leucoſtabulum, vulgo Lichtſtallium, arcem Honbergenſem, et villam Elſenwihr in Alſatia, indignante quidem Alberto Imperatore, qui haec ſibi et haereditariis ditionibus Ergoviae adiecta cupiebat.* Quam emtionem in opprobrium regis factam eſſe, ALBERTUS ARGENTINENS. manifeſte innuit *l*): *Habuit rex tractatum emendi oppidum Lieſtal a Comite de Honberg. Comes autem, obmiſſo rege, vendidit et tradidit idem oppidum eidem Epiſcopo et Eccleſiae Baſileenſi, quae hodie tenet illud. Ex quo rex contra Epiſcopum, Capitulum, Eccleſiam, et civitatem Baſileenſem, commotus fuit odio capitali.*

Commotus rei iſtius indignitate Albertus, memor veterum iniuriarum, quas et ipſe olim ab Epiſcopis Baſileenſibus, et Rudolfus pater, accepiſſet, ei, qui Petro, (Clementis V. P. M. beneficio Archiepiſcopatum Moguntinenſem conſe-

k) *Baſil. Sacrae* p. 254. conf. ALBERT. ARGENT. l. c. p. 109. extr. WVRSTISEN l. c. p. 145. et 148.

l) l. c. p. 113. conf. WATTEWILLE l. c. p. 107.

conſecuto,) in Baſileenſi cathedra ſucceſſerat, *Ottoni II.* Granſeio, in feudorum poſſeſſionem introductionem, quae erat a rege petenda, negare conſtituit. *Hic Otto* (verba ſunt ALBERTI ARGENTIN. m) *Epiſcopus, cum rex ipſum nollet de ſuis regalibus inveſtire*, ET ALIAS ESSET INFESTVS EIDEM, *quadam vice rege exiſtente Baſileae in curia Monachorum in monte S. Petri, aſſumtis ſervitoribus ſuis, acceſſit regem, ac genu flexus coram eo, per Hugonem ad Solem, ſcientem gallicum, per regem ſe petiit inveſtiri. Rex enim Gallicum, Epiſcopus vero Teutonicum neſciverunt. Venit autem Epiſcopus eo animo, quod ſi eum renuiſſet inveſtire*, QVOD EVM VOLVIT OCCIDISSE. *Petente ergo Hugone in Teutonico a rege Epiſcopum humiliter inveſtiri; rege vero reſpondente vulgariter, quid vellet iſte Scholaſticus? Epiſcopus non intelligens dictum regis, ſed credens eum recuſaſſe preces ſuas, iratus dixit: qui dit? in gallico. Hugo vero videns furiam Epiſcopi, erat enim iuvenis et animoſus, manſuete dixit Epiſcopo, in Gallico: Domine, Dominus noſter rex dicit, quod cras libenter velit vos inveſtire, et omnia facere, ad quae Eccleſiae Baſileenſi tenetur.* Et Epiſcopus *inclinans ſe, dixit: grammerſi* (grand merci,) *et receſſit. Rex videns motum Epiſcopi, poſt receſſum Epiſcopi illico receſſit, non ingrediens amplius Baſileam, ſed contra illos durius eſt incenſus.* Hic igitur eſt ille ſicarius Epiſcopus, qui iam anno 1307. caedem regi Alberto intentaverat, Hugonis prudentia non interveniente, regem, nil tale veritum, certo manſuram. Conſceleratam hanc Epiſcopi illius mentem neque Bruntrutani Ieſuitae negare auſi ſunt. Ita enim rem omnem narrant n): *Epiſc. Otho Granſeius, turpiſſimo, quod in Caeſarem coxerat, facinore, nomen et famam longe obſcuravit. Cauſa meditatae caedis fuit, repulſa illa, et mora longior, qua Imperator Albertus petita concedere ipſi iura regalia abnuebat.* Qua-

m) *Chron.* pag. 113. WVRSTISEN l. c. p. 149. EI. *Epit. hiſt. Baſil.* p. 184. WATTEWILLE, l. c. p. 107.

n) SVDANI *Baſil. Sacrae*, quam ediderunt, p. 256. ſeq.

Quare vindictae cupiditate incenſus Otho, conſilium capit dignitate ſua indigniſſimum, et facinoroſis quibusque ac profligatae vitae conſceleratis abominandum. Praeſentem ſe ipſe Imperatori ſiſtere, ſuarumque ditionum, quas Imperii beneficio obnoxias habebat, confirmationem urgere ſtatuit: quae ſi negaretur, nihil certius quam Albertum mox confodiendum. Datur itaque aditus et alloquii cum Caeſare copia, per interpretem Hugonem a Sale, civem Baſileenſem primarium, quem animi ſui propoſitum haud prorſus celaverat: — Albertus interim de periculo commonefactus, ſummo mane egreſſus, in Ergoviam ſeceſſit, ubi cum ſuis de Praeſulis nefario conſilio conqueritur, vindicta conceptae animo aegdis in tempus magis idoneum dilata. Furorem hominis, audito regis properato diſceſſu, facile divinando adſequimur. Et debebat ei fuga victimae atrox omen videri. Tamen, ut palpum ſtupidae plebi obtruderet, iram ſe regis extimeſcere mentitus, obſervato tempore, ita ſcribunt Bruntrutani Ieſuitae o), *quo Eliſabetha, Alberti coniux, praeter Baſileae ſuburbium Rheinfeldam peteret, currum adequitans, eam ſibi conciliatricem parabat.* Hic, male acceptus, poenas quodammodo luit impii conſilii. *Aulici* enim, *qui Auguſtam comitabantur, ex compoſito, ab aditu et colloquio Epiſcopum prohibebant p): ſingulariter vero quidam nomine Conradus ex familia Mönch carrucarios equos ad curſum flagris identidem impellens. Ita luto reſperſus et ludibrio habitus, re fruſtra tentata, Baſileam triſtis q) revertitur Otho.*

Dum haec fiunt, Albertus rex, bello Praeſulem petit, ineunte anno MCCCVIII. et *caſtrum Fürſtenſtein, Wernheri et Ioannis de Raperg, per ſuos obſidet r).* Inter haec, Calendis

o) *Baſil. Sacrae* p. 258. conf. WVRSTISEN l. c. p. 149.
p) *Ibid.* ALB. ARGENTIN. l. c. p. 114.
q) Sine dubio eo ſenſu, quo Horatius triſtes iras pro duris atque acerbis dixit, a quibus vehementer timeas.
r) *Ita* ALBERTVS ARGENT. l. c. p. 113. WVRSTISEN, pag. 149. ei arci praefectos, Wernherum de Rotberg, et Nicolaum Zer Kinden, nominat.

dis Maii, ut paullo ante diximus, rex interimitur. Mirum, illa ipſa nocte, quae caedem eam conſecuta eſt, *cum obſeſſi in Fürſtenſtein ſe mane voluiſſent captos dediſſe, in crepuſculo venientem nuncium, in vertice montis clamaſſe: domine de Raperg, rex eſt occiſus s)*. Quid ex hoc tam feſtinato tamque opportuno obſeſsis nuncio, (ſoluta enim repente obſidio fuit,) coniicias? certe ſicariorum conſilia Epiſcopum, eiusque aſſeclas, non penitus ignoraſſe. Baſileenſes, comperto regem interiiſſe, ſeditionem fecerunt t): Praeſul autem, *apprehendens panerium civium*, (verba ſunt Argent. Alberti,) *curiam Monachorum ad S. Petrum u) acceſſit, et ingreſſus omnis populus, Monachis et eorum liberis per muros et cloacas fugatis, omnia pretioſa domus tollens, quinquaginta plauſtra vini effundens, non quievit, quousque omnia ſunt deſtructa*. Secuta clientum regis, Scalariorum et Monachorum, cum omni progenie, proſcriptio x): nimirum, ut omnis Alberti regis memoria Baſileae deleretur. Ut memoria caedis ſupereſſet, diligenter cavit Epiſcopus; nam ſicariorum unus, Rudolfus de Palma, *(qui faciem regis et caput gladio diviſerat*, ſcribente Argentinenſi Alberto,) diu Baſileae in domo Converſarum latuit; quod Othonem Praeſulem latere potuiſſe vix eſt credibile.

C 2 Regi-

s) ALB. ARGENTIN. p. 115. WVRSTISEN pag. 151. BASIL. S. p. 259.

t) ALB. ARGENTIN. l. c. WVRSTISEN l. c.

u) Fuit illa ipſa domus inclutae gentis Monachorum (der Mönche,) in qua hoſpitantem nuper Albertum interimere Epiſcopus conſtituerat. Hic igitur, quod iam ſanguinem principis fundere non poterat, effudit Monachorum vina, atque omnem domum, prae moerore, depraedatus eſt. Conf. not. q.) Atque haec SVDANVS prudenter reticuit, neque Bruntrutani ſodales meminerunt, forte memores, *nihil intereſſe inter ſuaſorem et probatorem, et nihil referre, utrum volueris fieri, an gaudeas factum*. Cicero *Phil.* II. cap. 12.

x) ALB. ARGENT. WVRSTISEN et SVDANVS ll. cc.

Regina deinceps percuſſores regis ad internecionem perſequente, Epiſcopum ſibi et ſuis reconciliauit y): vel quod ipſa, a cuius aditu cum contumelia prohibitus nuper fuerat, vim ab eo metueret; vel quod putaret, quae eſt Urſtiſii ſententia, ni conciliaretur, defenſorem ſicariorum futurum. Igitur pecunia cum eo transegit. *Epiſcopus autem Otho z), qui initio conſeſſoris regis hunc potuiſſet agere factis ſuis, recepta pecunia, cum regina et eius liberis concordavit.* Sed non diu laetus fuit de hac pecunia Otto Epiſcopus. In itinere Italico, Henrici Lucelburgii regis comes, extinctus eſt; *non ſine propinati veneni ſuſpicione a).*

Atque his quidem diligenter penſitatis, probabile omnino fit, Ottonem Epiſcopum, quod iam antea diximus, caedis Alberti regis multis modis participem fuiſſe. Secuti ſumus fidem Scriptorum omni exceptione maiorum, atque in his Ieſuitarum potiſſimum, quibus, de Epiſcopo necem regi minante teſtantibus, omnino putamus credi oportere. Ceterum, ſi cui haec coniectura noſtra diſpliceat, eum vehementer rogamus ut cogitet, futuros quibus placeat propterea, quod in iſtorum temporum hiſtoria, bene multa, non, niſi per coniecturam, aſſequi datum eſt.

ULPHILAE VERSIO GOTHICA NONNULLORUM capitum Epiſtolae Pauli ad Romanos; e litura codicis cuiusdam manuſcripti reſcripti, qui in Auguſta apud Guelpherbytanos Bibliotheca adſervatur, eruit et commentatus eſt FRANCISCUS ANTONIUS KNITTEL, Metropol. Eccleſiae apud Guelpherbytanos Diaconus.

Librum

y) WURSTISEN pag. 151. auf daß ſie ihre Macht wider ihres Herrn und Vaters Mörder deſto füglicher wenden könnten.

z) ALB. ARGENT. pag. 115. verba ſunt.

a) BASIL. SACR. pag. 261.

Librum hunc excudi curavit principale apud Brunovicenſes Orphanotropheum, 1762. quaternis c. figg. aen.

Ita vero diſſolvit Reverendus editor nomen, quod promiſſa (in his *Novis Actis Eruditor.* anni 1758. pag. 669 etc. et anni 1760. pag. 613 etc.) Ulphilae interpretatione in capita quaedam epiſtolae ad Romanos, contraxerat. Audiverat Rev. *Knittelius*, ab Illuſtr. D. *de Praun*, Brunovicenſis Ducatus Vice Cancellario, eſſe in Bibliotheca Guelpherbytana Codicem Originum Iſidori, reſcriptum in fragmentis Ulphilanae Verſionis epiſtolae ad Romanos, litura fere deletis. Quem, cum nactus eſſet, cognovit, Ulphilana eadem lingua, et iisdem fere litteris ſcripta eſſe, quae in *Codice* Suecorum *Argenteo* extant, vid. p. 317. quarumque ſpecimina aeri inciſa exhibet Tab. I. II. et VIII. Erant vero ſaepenumero ipſa litterarum veſtigia vetuſtate et litura ita extincta, ut plane non, aut certe non ſine maximo labore legi poſſent; quare in eiusmodi *locis* eruendis hoc conſilium ſequutus eſt V. Clar. ut ea tantummodo in apographum referret, quae in ipſo autographo ita ſupereſſent, ut in oculos caderent, clareque perſpici poſſent. (*Praefat.* pag. 11.) Atque ſic tandem prodiit Fragmentum Verſionis Gothicae epiſtolae ad Romanos, quod complectitur loca haec.

Rom. XI, 33-36. XII, 1 - 5. et 17 21. XIII, 1 - 5. XIV, 9 - 20. XV, 3 - 13. impreſſa pag. 4 - 51. Addita eſt in oppoſito latere uniuscuiusque paginae Verſio Gothorum latina, et verba graeca ſubiecta ſunt, quae eidem reſpondeant. Verſio illa latina ſcripta fuerat ad latus Verſionis Gothicae, per cola et commata, eamque vetuſtiſſimam eſſe e litterarum forma recte colligit *Knittelius* p. 386. putatque eam in Italia ſcriptam eſſe; cur non in Hiſpania? Ab Ulphilana eam interdum diſcrepare, obſervavit pag. 392. Nos hic pauca notabimus.

Rom. XI, 33. Ulphilana habet *qaiwa unusſpilloda*, quam inenarrabilis; Gothica latina: *quam ſerutabilia*, profecto

 non

non ex lectionis varietate, ſed manifeſto vitio, voculam IN abſumſit M in *quam*, legendumque *inſcrutabilia*.

Rom. XII, 2. Ulphilana vertit: *thamma aiwa*, huic ſeculo. Gothica latina: *huic mundo*. In graecis eſt: τῷ αἰῶνι τούτῳ, adeoque hic nulla eſt lectionis varietas. Nam Gothica vox *aiwa*, uti latinorum *aevum*, germanorum *ewig*, formata ex graeca αἰών, notatque *aeternitatem*, *mundum*, *homines*, *ſeculum*. Sic in Schilt. Gloſſ. *ewa* aeternitas.

Rom. XII, 3. Ulphilana: *du waila frathjan garjanmeh ſwaſwe goth gadailida*, ad recte ſapiendum, unicuique ſicut Deus diſtribuit. Gothica latina: *Sapere ad prudentiam*, *ET unicuique ſicut diviſit dominus*. Manifeſtum eſt illud ET poſt frathjan, Gothice *jah* ſcriptum, extitiſſe, aut certe ex alliteratione a librario lectum fuiſſe. Quidquid praeferre placuerit, nulla inde oritur lectionis varietas, ſed merum vitium interpretis.

Rom. XII, 17. *coram Hominibus* habet Latina; ſed Ulphilana addit praeterea *omnibus*, quod eſt in graeco; apparet, iſtud *omnibus*, ob ſimilitudinem litterarum cum *hominibus*, incuria librarii excidiſſe.

Rom. XII, 18. *quod ex vobis EST*; ſic habet Latina. Ulphilana tantum: *us izwis* omiſſo *iſt*, quod vel inter dictandum, vel ex ingenio aſſumſit librarius.

Rom. XII, 19. In verbis δότε τόπον τῇ ὀργῇ Ulphilana addit τοῦ θεοῦ, ex mero interpretamento, uti v. 3. διὰ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. Gothica Latina hoc omittit, quod conſtaret librario, in notisſimo hoc loco vocem *Dei* a textu ipſo abeſſe.

Rom. XV, 12. Gothica Latina: *Et iterum Eſaias ait*: *ET erit radix* etc. Iſtud *ET* nec Ulphilana habet, nec textus graecus; equidem crediderim illud ex ſequentis lineae initio transſcriptum, recteque poſt *Ieſſe* collocandum eſſe; ſic conſentientes habebimus Ulphilanam et graecum textum.

Nobis quidem diligentius hanc rem conſiderantibus, probabile videtur, hanc verſionem latinam, non e graeco textu, aut alia quadam verſione latina factam eſſe, ſed ex ipſa

ipſa Gothica verſione Ulphilae. Ulphilanam e graeco translatam recte ſtatuit Rev. Knittelius; Variantes eius lectiones, parui momenti, omnes exhibet pag. 362. etc. His praemiſit Gloſſarium vocum Gothicarum p. 323-361. ubi p. 323. *aſtka* vitioſe impreſſum eſt pro *aſtra*.

Verſionem Gothicam excipiunt fragmenta IV. Evangeliorum *graeci Codicis Guelpherbytani A*, qui e coenobio Weiſſenburgenſi in Bibliothecam auguſtam Guelpherbytanam pervenerat. Coniicit editor, indiciis ſatis certis, hunc codicem Seculo VI. ſcriptum fuiſſe (pag. 299.). Scripturae ſpecimen exhibet Tabula III. Litterae ſunt unciales: verba ipſa, ſpatiis nullis ſeiuncta, carent accentibus ſpiritibusque, ita ut in litteris ipſis, et modo ſcribendi, maxima inter hunc et Alexandrinum codicem intercedat ſimilitudo. (p. 279.) Particulae iſtis fragmentis comprehenſae, hae ſunt: Matth. I, 11-21. III, 13-17. IV, 1-18. X, 7-19. et 42. XI, 1-11. XIII, 40-50. XIV, 15-36. XV, 1-3. XV, 29-39. Marci I, 2-10. III, 5-17. XIV, 13-24. XIV, 48-61. XV, 19-35. Lucae I, 1-13. II, 9-20. VI, 21-42. VII, 32-50. VIII, 1. 2. VIII, 31-50. IX, 26-36. X, 36-42. XI, 1-4. XII, 34-45. XIV, 14-25. XV, 13-32. XVI, 1-22. XVIII, 13-39. XX, 21-47. XX, 1-3. XXII, 3-16. XXIII, 20-32. XXIII, 45-56. XXIV, 14-37. Iohannis I, 29-41. II, 13-25. XXI, 1-11. Excudi iſta curavit R. Editor p. 55-100. Commentario illuſtravit p. 271. ſeqq. Nos e multis, quae de ſcriptura obſervavit Vir doctiſſimus, hoc inprimis lectoribus commendamus, quod de Θ monuit pag. 281. Θ enim plurimis locis in Codd. Guelpherbytanis A et B, et in Galeni Codice MSto, apparet ſine lineola in medio, adeo ut prorſus referat formam τῦ O. Idem in Hippocratis Codicibus olim obſervarat Galenus; unde efficitur, nullum eſſe pondus litis, quam in loco 1 Tim. III, 16. moverat Alexandrinus codex. Obiter hoc dicimus adverſus Wetſtenium. Ad marginem huius codicis numeri Ammoniani ſcripti reperiuntur, quos interdum varietatis cauſſam praebuiſſe ſta-

tuit

tuit R. Knittelius, putatque, quantum quidem iudicamus, recte, eſſe in his numeris inſignem lectionum variantium fontem. Utitur illuſtrandi cauſſa exemplo Matth. III, 16. ubi Codex Cantabrigienſis legit: πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαίνοντα ὡσεὶ περιστεράν. Millius putabat, ortam eſſe hanc lectionem forte ad exprimendam Spiritus S. perſonalitatem, uti Ioh. XV, 26. XVI, 13. Wetſtenius, cuius ſtomacho hoc non conveniebat, putabat maſculinum genus in καταβαίνοντα inde repetendum eſſe, quod apud Latinos, ad quorum codices iſta lectio reficta ſit, ſpiritus ſit generis maſculini. Optime has nugas explodit Rev. Knittelius, hoc argumento, quod in tali mutatione librarius utriusque linguae peritus eſſe debuerit, adeoque de mutatione ne cogitare quidem potuerit. Quare exiſtimat, huic loco Canonum Euſebii numerum α adſcriptum fuiſſe hoc modo:

Θεοῦ καταβαινον α

Librarium τὸ α textus partem exiſtimaſſe, ubi τ inter ν et α evanuerit, adeoque καταβαίνοντα expreſſiſſe. Ingenioſe ſatis, atque etiam probabiliter; Millii ſententia exemplis, quae protuli, nititur: nec tamen vera. Equidem lubens facio cum R. Knittelio, quamquam nullius codicis exemplo docuerit, eſſe in iſto loco et poſt illud ipſum verbum Canonis Euſeb. num. α, quod fieri debebat ad lectionem hanc, quae ſane eſt magni momenti, recte examinandam. Quare celeberrimi Editoris coniecturam critico argumento confirmabo. Centum annis ante Euſebium, Ammonius Alexandrinus, ex quatuor Evangeliis inter ſe collatis, atque apte diſpoſitis, integram Hiſtoriam Evangelicam confecerat, ipſumque Evangeliorum textum in margine exempli ſui numeris diſtinxerat, ut Diateſſaron eſſet. Ipſae Sectiunculae eaedem ſunt, quas hodieque in Codicum margine interiori adpictas videmus, obſervante Millio Proleg. N. T. n. 738. ſcilicet in Evangelio Matthaei, 355. Marci, 236. Lucae, 342. Iohannis, 232. Quem codicem Ammonianum, quum nactus eſſet Euſebius, vidit hoc modo omnes Evangeliorum particulas ad decem claſſes revocari poſſe, ita ut in prima tabu-

tabula eſſent particulae, in quibus *quatuor Evangeliſtae* concordant, in ſecunda *Matth. Marc. Luc.* in tertia *Matth. Luc. Ioh.* in quarta *Matth. Marc. Ioh.* in quinta *Matth. Luc.* in ſexta *Matth. Marc.* in ſeptima *Matth. Ioh.* in octava *Marc. Luc.* in nona *Luc. Ioh.* in decima denique illae particulae, quae cuique Evangeliſtae *peculiares* ſunt. Et ſic quidem Ammonianis numeris Euſebius ſuffixit, in margine Evangeliorum, unam e primis alphabeti literis, quae tabulam indicaret, ad quam numerus ille eſſet referendus; unde v. e. Matth. III, 16. ad marginem ſcriptum eſt ιδ̄ nec quicquam
α
facilius, quam ut α, cuius vim ignoraret librarius, ad καταβαῖνον aſſumeretur.

Sed veniamus ad tertium Codicem, quem Guelpherbytanum B vocavit Eruditisſimus Knittelius. Is quamquam a ſuperiori differt, accedit tamen litterarum ſimilitudine ad ipſum Alexandrinum codicem, quod patet quoque e ſpeciminibus utriusque, ab Editore Tab. IIII. et IX. exhibitis. Continet Guelpherbytanus B particulas has: Luc. IV, 34-44. V, 1. VI, 10-26. XII, 5-43. XV, 14-31. XVII, 34-36. XVIII, 1-15. XVIII, 34-43. XIX, 1-11. XIX, 47. 48. XX, 1-17. XX, 34-47. XXI, 1-8. XXII, 27-46. XXIII, 30-49. Iohann. XII, 3-20. XIV, 3-22. Extant haec fragmenta p. 105-117. Variantes eorum lectiones, ſuppoſito Milliano textu, recenſentur p. 309-314. quas Critici in ſuo exemplo notabunt. Memoranda prae caeteris omisſio vocis ὑγιὴς Luc. VI, 10. quam temere illatam iſti loco dudum exiſtimavimus; quicquid enim ſignificet, id iam verbo ἀποκατεςάθη expreſſum erat. Vetuſtiſſimas eſſe codicis huius lectiones, patet in primis e conſenſu cum Alexandrino codice, et cum Vulgata. Vide omiſſum ὑμῶν Luc. XII, 22. Sic Luc. VI, 18. in formula οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο, legit rectius, cum vetuſtisſimis membranis: οἱ ὀχλούμενοι ἀπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο. Senſus eſt: *Inprimis vero, qui a geniis malis vexarentur ita, ut immundi redderentur, ſanati ſunt.* Quam interpre-

D

terpretationem, qui non aſſequerentur, librarii, ante ἐθεραπεύοντο, καὶ addiderunt, ne ἐθεραπεύοντο ad πνεύματα pertineret. Immo agit locus de *hominibus per genium malum morbo affectis tali, qui ipſos immundos redderet, atque ab omni cum reliquis hominibus commercio arceret.* Tales erant quidam *leproſi*, vel *qui morbo vexati in ſepulcris larem haberent*, vel *epileptici et lunatici turpes, qui horrida membrorum geſticulatione vulgus arcerent et in terrorem coniicerent.* Multo minus hunc locum intellexit librarius codicis Lipſienſis, qui legit ἐθεραπεύοντο ἅπαντες, qua poſteriore voce cavere voluit, ne quis in obſeſſis immundis morbum ſuſpicaretur. In loco parum difficili, Luc. VI, 23. Guelph. B. pro: κατὰ ταῦτα ἐποίουν legit: τὰ αὐτὰ ε· in quo eſt gloſſema: nam Matthaeus V, 12. ſimpliciter habet οὕτω. Nihil mutat Guelpherbyt. A.

Luc. XII, 15. G. B. addit πάσης ante πλεονεξίας, uti alii Codd. multi, inprimis Alex. et Vulgata. Recte tamen illud explicandi ſtudio additum putant Millius Proleg. n. 373. et Bengelius ad h. l. Talia interpretamenta frequentia eſſe in hoc codice, patet quoque e Luc. XII, 15. ubi pro τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ habet facilius αὐτῷ. Traiectiones verborum, Lucae propriae, frequenter immutantur; v. c. Luc. XII, 35. legit: ἔστωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι· Luc. XII, 37. habet: ὃς ὁ κύριος ἐλθὼν etc. adde Luc. XIX, 11. XX, 9. XXI, 3. XXII, 34. Vicisſim finguntur v. Luc. XIX, 8.

Luc. XVIII, 14. pro ἢ ἐκεῖνος Guelpherbytani B et A legunt ἢ γὰρ ἐκεῖνος, quod recte, auctoritate aliorum codicum, praeferendum putaverat Millius.

Luc. XVIII, 41. Gu. B habet: ο λεγων τι σοι· Videtur in litura fuiſſe vox Ἰησοῦς, pleniusque ſic legendus hic locus: ὁ Ἰησοῦς, λέγων· τί σοι θέλεις ποιήσω; ſic legunt Bodt. 4. 5. L. M. I. Perſ. Otioſe quidem hoc additum, uti ſaepe in Evangeliis.

Luc. XIX, 4. recte legit ἐκείνης, uti vetuſtisſimi Codd. pro δι' ἐκείνης· Similiter occurrit ποίας Luc. V, 19.

Luc. XX, 39. legit τῶν σαδδουκαίων, quae interpolatio nata eſt e v. 27. Guelph. A. recte habet: τῶν γραμματέων· Ceterum

terum

terum, illa ipſa ſcriptura, quamvis ab hoc loco aliena, confirmat obſervationem Druſii in Praeteritis, qui recte ſtatuit, Σαδδυκαίους per ſimplex δ ſcribendos eſſe.

Luc. XX, 45. peculiaris huic codici eſt lectio εἶπε πρὸς αὐτούς: gloſſema.

Ioh. XII, 7. legit cum aliis multis: ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τηρήσῃ αὐτό· quam lectionem probavit quoque et illuſtravit Millius in Prolegom. n. 431.

Ioh. XIV, 4. delet poſterius οἴδατε· Pariter tollit repetitionem verbi γινώσκειν v. 7. legitque μοῦ ἂν ᾔδειτε.

Ioh. XIV, 22. pro: τί γέγονεν legit: καὶ τί γέγονεν, conſentientibus quoque aliis ſcriptis: ſcilicet id graece eſſet: τί ἄρα γέγονεν, ὅτι etc. uti Cicero loquitur. *Quid igitur accidit, cur conſilium mutarem.*

Habebamus multo plura hic dicenda, ſi diutius lectores morari animus fuiſſet. Liceat nunc, quid nobis de utroque codice graeco videatur, palam profiteri. Codex Guelpherbytanus *B* ſcriptus eſt ab homine docto, nec ex vulgata emendatus, ſed e graeco codice factus; quod ipſum comprobant mutatae verborum graecorum traiectiones; conſentit plerumque cum vetuſtiſſimis optimiſque codicibus, recteque habetur in primariis codicibus. Eadem fere dici poſſent de Cod. Guelph. *A*, ſi hoc tantum exceperis, quod librarius, cuius manu ſcriptus fuit, linguae graecae fere expers fuiſſe videatur, quod multis patet vitiis, v. c. γραμματαιων pro γραμματέων etc.

Pergimus ad fragmenta *Galeni*, in eodem codice Iſidori reſcripto obvia, de quibus expoſuit R. Knittelius p. 253-262. Manus ineſt vetuſta, ſine verborum intervallis, adeoque probabiliter e Sec. VII. repetenda. Comparatur iſte codex cum Colbertino num. 3084 inſignito, et ſcripturae ſpecimen exhibetur Tab. VI, Sp. III. IV. Collata fuerunt haec fragmenta ex parte cum Galeni editione Aldina, qua olim uſus fuit Ioſephus Scaliger, quoque nunc in Guelpherbytana Bibliotheca ſervatur, cum notis magni illius viri margini

 gini

gini adſcriptis. Nos iſta omnia curioſius indaganda futuro Galeni editori relinquimus.

Extant praeterea in eodem codice folia quaedam fragmentorum Verſionis *Vulgatae* veteris Teſtamenti, quorum ſpecimen è Iud. VIII, 15-18. Tabula quinta aeri incidi curavit Rev. Editor.

Sequuntur has particulas alius Codicis *Vulgatae* Veteris Teſtamenti folio VIII, a ſuperioribus diverſa, quod patet etiam e ſcripturae ſpecimine Tab. VI. Specimine I. exhibito.

Reſtat nunc, ut de commentario dicamus, quo totum iſtud opus illuſtrare inſtituit R. Editor. Complectitur Capita novem.

Cap. I. Sect. I. *De magno codicum, manu antiqua ſcriptorum, uſu, in cognoſcendo vero textus N. T. ingenio* §. 1-14.

Complectitur haec Sectio multa lectu digniſſima, liberalis doctrinae cupidis ſummopere commendanda. Liceat tamen monere de loco 2 Theſſ III, 14. quem Auctor p. 137, et 138. explicat ſic, ut verba διὰ τῆς ἐπιςολῆς τȣτον σημειȣσθε, vertat: *una cum redditione huius meae ſecundae, ad vos datae epiſtolae*, i. e. quando remittitis hanc epiſtolam, *inobſequentem hunc indicate*. At alienam eſſe hanc explicationem, et duram, nec ex 1 Cor. XVI, 3. confirmandam, nemo non videt. Immo vero illuſtris hic tenendus eſt hebraismus, quem ſequuti, comma iſtud interpretamur ſic: *per hanc epiſtolam iſtum notate*, τῆς ἐπιςολῆς dictum pro: ταύτης τῆς ἐπιςολῆς, uti ſaepe, v. c. 1 Theſſ. V, 27. σημειȣν *notandi* et *caſtigandi* vim habet, uti Subſtantivum apud Alexandrinos interpretes Num. XXVI, 6. coll. fontt. Ceterum fateri cogimur, vehementer nobis diſplicuiſſe demonſtrationem Probabilium mathematicam p. 163. etc. ſine ulla neceſſitate et utilitate inſtitutam; ſenſus internus hic ſufficit; nec ullus unquam criticus de probabilitatis regulis, quae hic demonſtrantur, dubitavit.

Sect. II. *Tradit vias nondum ſatis notas, nec tritas, indagandarum novarum varietatis in Textu ſacro cauſſarum*, p. 197-220.

Prima eſt e diplomatibus, in quibus ſaepe occurrunt loca litterarum ſacrarum. Sed parum tuta nobis videtur haec

via,

via, quum ſaepiſſime non ipſa verba, ſed ſententiae tantum vim in talibus ſcriptis expreſſam fuiſſe conſtet. Praeterea patet, iſta omnia e vulgata manaſſe.

Altera eſt e codd. reſcriptis, qui ſaepenumero exhibent loca ſacra N. T. recentiori ſcriptura oppreſſa. Tales codices multos in Guelpherbytana Bibliotheca ſupereſſe docuit Auctor p. 205. eorumque deſcriptionem criticam dedit in Appendice huius operis Num. 1.

Cap. II. *Exponit de ingenio et fatis codicis reſcripti Iſidori apud Guelpherbytanos*, cuius fragmenta priſtina ſupra indicavimus. Extat haec deſcriptio hiſtorica p. 220-249.

Cap. III. *Diſſerit de textibus, quos praeter Gothicum, duosque IV. Evangeliorum graecos, exhibet litura codicis reſcripti Iſidori, p. 249-271.* Recenſetur hic foliorum numerus, ſcriptura etc. de quibus ſupra egimus.

Cap. IV. *Recenſetur graecus Codex Guelpherbytanus A. p. 271-299.*

Cap. V. *Recenſetur Guelpherbytanus B. p. 299-315.*

Cap. VI. *Gothicus Codex illuſtratur Commentario et Gloſſario p. 315-418.* oſtendit R. Editor, ſatis probabiliter, στίχους Codicis Carolini eſſe eosdem cum Euthalianis p. 381-384.

Diſputatum fuit inter viros doctos, an Ulphilana evangeliorum verſio e graeco textu facta ſit? quod quidem Bengelius in Appar. Crit. p. 408. invictis argumentis oſtendit, Wetſtenioque probavit: addi poteſt etiam Clariſſ. IHRE in Ulphila illuſtrato. Idem oſtendit R. Knittelius de verſione Gothica epiſtolae ad Romanos, ex ipſa lectionis varietate, atque deinceps.

Cap. VII. *docet Gothicam et quidem Ulphilanam verſionem eſſe, quam in Carolino Argenteoque codice legimus, p. 418-453.* Mirifice nobis placuit haec Sectio.

Cap. VIII. *Refutat obiectiones a Maturino Veyſſiere de la Croze propoſitas, pag. 453-495.* Extant iſtae obiectiones in Theſ. Epiſt. Croſian. T. III. p. 78-95. in Epiſtola ad Iohannem Chamberlaynium ſcripta, eoque redeunt, ut credat vir ille doctus, eam verſionem N. T. quae vulgo Gothica habeatur,

beatur, nullam aliam eſſe niſi Francicam veterem. Quam coniecturam examinat et confutat Rev. Knittelius, quemadmodum etiam a Ven. Erneſtio refutata fuit in inſtitutione interpretis N. T. p. 107.

Cap. IX. *Oſtendit utilitatem Verſionis Gothicae generatim, et huius quidem Codicis Carolini ſigillatim p. 496-506.*

Sed haec breviter indicaſſe ſufficiat; non poſſumus ſatis mirari ac celebrare ſummam Seren. Ducis Brunovicenſis liberalitatem et indulgentiam, qua contigit, ut veneranda illa Antiquitatis monumenta typis deſcriberentur. Quumque ſub tanto et tali Principe nunquam poſſit Reverendo editori deeſſe occaſio, ex ampliſſimo Theſauro Guelpherbytano plura proferendi rei criticae et literariae praeſidia; rogamus eum publico nomine, ut in difficili hoc labore pergat, noſtrumque ſeculum illuſtrius reddat, idque eo magis rogamus, quo magis ipſius eruditionem exquiſitisſimam, rei criticae peritiam, ingeniumque felicisſimum, ex hoc ipſo libro perſpexerunt atque intellexerunt boni omnes.

FRIDER. SAM. DE SCHMIDT, S. MARCH. BADA-Durlacenſis Conſil. Aulici, Acad. Pariſ. Lugdun. Monſp. Toloſ. Nemauſ. Londin. etc. Socii, Opuſcula, quibus res Antiquae, praecipue Aegyptiacae, explanantur.

Carolsruhae 1765. Alph. 1. plagg. 3. in 8.

Liber hic, nitidisſimis formis impreſſus, Commentationibus V. abſolvitur, quarum tres priores iam antea in Excerpto totius Italicae et Helveticae litteraturae A. 1759. et 1760. typis mandatae fuerunt, reliquae nunc primum prodeunt. Prima eſt Diſſertatio *de Zodiaci noſtri origine Aegyptia*, ad ſocietatem Antiquariorum Londinenſem ſcripta, quam doctisſimis obſervationibus refertam, nunc breviter recenſebimus. Creditum fuit olim, *ſigna Zodiaci ipſo ſtellarum ſitu eas efficere imagines*, quae vulgo ipſis tribui ſolent; ea enim eſt plerumque Philoſophorum et Aſtronomorum indoles, ut in origine rerum indaganda ſubti-

ſubtilitatem ingenii ſequantur, Hiſtoriam veterem fere contemnant, ſaltim non conſulant. Illuſtris auctor errorem illum, a Salmaſio in libro de annis climactericis proſcriptum, pariter explodit, idemque iudicandum ait de illis, qui a Siderum orbis ſigniferi figuram repetant *a vi, quam in hunc terrarum orbem transfundere videantur*. Oſtendit porro, originem Zodiaci fruſtra quaeri *in apotheoſi filiorum Iacobi* Patriarchae: expendit deinde Macrobii et Gogueti ſententias: denique ſuam proponit celeberrimus auctor. *Macrobii* ſententia, quam noſtra aetate plurimum ornavit *Pluchius* Abbas, eo redit, ut dicat, ſigna Zodiaci *niti varia ſiderum ad ſolem relatione*, quam philoſophica arte explicabat Macrobius, ita quidem, ut omnino primis rerum inventoribus tribui nequeat, quum ſit a ſenſibus nimis ſeiuncta, nec niſi coniecturis ſuperſtructa. *Goguetus* in Diſſertatione de Sideribus, (quae exſtat in Originibus legum, artium, et ſcientiarum, quae prodiere franco gallico idiomate Hagae Com. 1758 T. II. p. 731-780.) ſtatuit ſigna Zodiaci deberi doctis Aſtronomis, qui ante inventas litteras, quum vellent doctrinam de ſideribus regulis adſtringere, hieroglyphicis figuris uterentur. Verum iſtam quoque coniecturam recte impugnat illuſtris Schmidt, nec omnino apparet, quid commoverit viros doctos vetuſtae antiquitatis, ad deſcribendam formis hieroglyphicis aſtronomiam, quarum, ſi quis uſus fuit privatis, certe non niſi in monumentis ſepulcralibus locum habuit. Sequitur deinde ipſius Schmidii coniecturas, quae haec eſt, ut ſtatuat *Graecos Zodicum noſtrum ab Aegyptiis accepiſſe, qui quodlibet ſignum Deo cuidam conſecraſſent*. Scilicet, totum diſcrimen, quod in hac re inter Graecos et Aegyptios intercedit, a fabulis et mythologia repetendum videtur, ad quam ſingulae conſtellationes referebantur. Iam, quis neſcit, innumeras iſtas fabulas, et apud alias gentes alias fuiſſe. Habet Zodiacus Aegyptiorum Decanos, h. e. praeſides orbis ſigniferi 36, quorum tres unicuique ſigno praepoſiti fuerunt, quos vide in Salmaſii libro de annis climactericis. Coniecturam ſuam recte firmat auctor Macrobii, Manethonis, et Luciani exemplis; utitur quoque numis ineditis, Hadriani et Antonini tempore in Aegypto cuſis, qui graeca Zodiaci

diaci ſigna exhibent. Conſtat, Aegyptios deorum imperium ſedemque in Planetarum orbibus et Zodiaco collocaſſe, unde univerſa ipſorum Aſtrologia repetenda videtur. Sic *Aries* Iovi Ammoni ſacer, quem Praeſidem habebant aequinoctii verni, in Arietis ſigno collocati. Confirmat hanc opinionem tabula Iſiaca. Ceterum haud dixerim, Paſcha in aequinoctio verno, in contumeliam idololatriae inſtitutum fuiſſe, ut eadem anni tempeſtate, qua Aegyptii Ammonem maxime colerent, Aries huic numini ſacer a Iudaeis caederetur. Rabbinicas nugas nimis redolet eiusmodi explicatio. Immo iam *Abrahami* tempore in uſu fuiſſe immolationem arietis, docet literarum S. exemplum, nec aliud videtur ſacrificium fuiſſe, unde veſtes datae *Adamo* et *Evae*. Quae Tacitus Hiſt. V, 4. contraria habet, inſcitiam hominis et levitatem ſatis probant.

Taurus Apin referre videtur Schmidio, recte quidem, ſi Lucianum audias; ad Venerem pertinere videtur Manilio.

Gemini Aegyptiis ſunt Horus et Harpocrates, fratres; Graecis Caſtor et Pollux.

Cancer Anubidi apud Aegyptios, Mercurio, quod idem eſt, apud Graecos, ſacer fuit. Erat ſtella canis.

Leonis ſidus Oſiridi, i. e. Soli, ſacrum habuerunt Aegyptii, quumque Sole iſtud ſignum tranſeunte, amplior ſit Nili exundatio, accidit ut in veteribus monumentis exprimerentur leones, et effigies hominum leonis capite inſignitae, aquam Nili in vaſculis geſtantes.

Virginem putarunt Iſidem, Horo ſuo ubera admoventem. Fuit illa Oſiridis uxor. Inde Sphinx compoſita ex Leone et Virgine, qua Aegyptii indicabant exundationem Nili, Sole haec ſigna tranſeunte abundantiſſimam. Quo etiam pertinet Gryphus. Spica virgini tributa, vel recentius adiecta fuit, vel certe apud Aegyptios non meſſis tempus ſignificavit, ſed hoc, quo Nili fit exundatio, unde pendet Agypti fertilitas.

Libra aequinoctiis exprimendis apta viſa.

Scorpius apud Aegyptios occurrit in hieroglyphicis; apud Romanos Marti ſacer fuit, quem cum Typhone Aegyptiorum erudite confert illuſtris Editor.

Sagit-

Sagittarius pariter conſpicitur in hieroglyphicis a celeb. Pocockio editis.

Capricornus Aegyptiis fuit Hircus Mendeſius, i. e. Pan.

Aquarius Canopo ſacer, in memoriam inventi Oſiridis in aſtra relatus fuit.

Piſcium ſidus recte ad Venerem pertinere cenſetur, et in vetuſtis Aegyptiorum Obeliſcis conſpicitur.

Secunda huius Voluminis Diſſertatio eſt *de Cepis et Alliis, ab Aegyptiis cultis.* Magnus in huius cultus hiſtoria eſt veterum diſſenſus, cui mederi ſtuduit auctor, ita ut primum veterum loca de hac re afferret; deinde cepas uni Nomo Aegypti, unique deo ſacras fuiſſe oſtenderet, nec tamen quodlibet ceparum genus, ſed unum tantum. Quaerit denique de origine iſtius cultus. Putat Diodorus nec non Plutarchus, Aegyptios non religione, ſed horrore commotos, a cepis abſtinuiſſe. Sed iſtos, quo minus omnino ſequaris, impedit luculentum exemplum Num. XI, 5. nec non laudes ceparum Aegyptiacarum, quae in itinerariis leguntur, ad contrariam ſententiam nos abire iubent. Cepis et alliis altos fuiſſe operarios, in conſtruendis Pyramidibus adhibitos, docent teſtimonia Herodoti, Plinii etc. Haud tamen negari poteſt, alicubi ceparum uſum vetitum fuiſſe. Scilicet Sacerdotes Agyptii cuique Pago ſingulare Numen, Plantas, et animalia propria dicaverant, adeo ut exceptis paucis beſtiis, quae ubique colerentur, caeterae omnes in eis tantum regionibus gratae eſſent, ubi numinis, cui dicatae eſſent, cultus vigeret. Sic *Peluſiotis* Cepa, quod Luciani, Sexti, Gellii, aliorumque teſtimoniis egregie demonſtravit Schmidius. Erat illa marina, Typhoni ſacra, ob vim acrem, ignitam, urentemque. Hanc itaque etſi caeteris Aegyptiis odioſam, Peluſiotae, Typhonis cultui addicti, honore divino proſequi debuerunt. At caeteris Cepis, hac ſola ſpecie excepta, Aegyptiis uti licuit.

Progredimur ad tertiam Diſſertationem, *de Orphei et Amphionis nominibus Aegyptiis*, quae nobis mirifice placuit. Horus ſ. *Orus* ſ. OR Aegyptiorum, unus idemque eſt cum *Apolline* Graecorum (Herod. II, 156.). Inde utrique tenera aetas, radiis diſtinctum caput, Aurigae denique flagra, ſolis inſignia, tribuuntur. Quare Horapollo appellatus fuit idem deus, notante Euſtathio

ſtathio ad H. IV, 332. Simile nomen eſt Hermanubis; Anubis enim, uti iam dictum, eſt Mercurius: qua occaſione egregie carpitur Paſſerius, qui ebraicae originis hanc vocem crediderat. *Gphe* et *Gpho generare* denotat Coptis, unde *Orpheus* eſt Hori ſ. Apollinis filius, eſtque iſtud nomen cum illo *Origenis*, quo frequenter uſi ſunt Aegyptii, plane eiusdem indolis. Ac profecto de ſententia quoque veterum Graecorum, Orpheus Apollinis e Calliope filius habitus fuit.

Iupiter Aegyptiis veteribus *Amun* dictus (Herod. II, 41.) unde Thebae vocatae *No Ammon*, i. e. Διόσπολις, quod recte expreſſerunt Alexandrini interpretes Ier. XL VI, 25. Ezech. XXX, 15. Atque ſic veteres *Amphionem* filium *Iovis* ex *Antiope* habuerunt. Eum condidiſſe ferunt Thebas Boeotiae, cognomines illis, quae in ſuperiori Aegypto Iovi Ammoni ſacrae fuere. Firmat illuſtris Schmidius, quae de Orphei et Amphionis ortu dixerat, egregio Pauſaniae loco.

Quarta Diſſertatio agit *de commerciis et navigationibus Ptolemaeorum*, praemio ornata ab Academia Pariſienſi anno 1762. Vetuſtisſimis Aegyptiis nulla fuere commercia, nec navigationes ad gentes exteras, quod conſtantiorem exiſtimarent eam felicitatem, quae bonis legibus, ipſiusque patriae divitiis contineretur, aliena bona, mores, et religiones metuerent. Pſammetychus primus *Graecos* amare, eorumque cum ſuis commercia tueri coepit. Deinde quum Alexander M. *Tyrum* deſtruxiſſet, omnis fere commercii praecipuam ſedem, ſuisque itineribus maria et terras vix antea cognitas mercatoribus patefeciſſet, commercia cum Graecis multo magis exercita fuerunt; ipſaque Alexandria aedificata, centrum commercii totius terrarum orbis. Habes primam originem et occaſionem ſplendidae ſub Ptolemaeis navigationis, quam ipſam aliquot Sectionibus perſequitur celeberr. auctor.

Prima eſt *de inſtitutis Ptolemaeorum, quibus commercia et navigationem Aegyptiorum adiuvarent*. Iam ante Ptolemaeos exſtructa fuerat Alexandria, loco commerciis et navigationi opportuno aptisſimoque, urbs, quae vivendi amoenitate, et habitandi commoditate, quamplurimos incolas brevi tempore nacta eſt. Ei adiungenda *Pharus*, ſub Ptolemaeo Philadelpho, a Soſtrato

to Gnidio aedificata, fidum nautis praeſidium. Accedit *Foſſa Regum*, opus ſtupendum, cuius etiamnum quaedam veſtigia ſuperſunt, quod Nilum Mari rubro iungeret, ut facillima eſſet e mari Mediterraneo ad Arabicum Sinum Indosque navigatio. Commercia interna adiuta *Canalibus plurimis*, ad Mareotin Lacum ducentibus, maximeque neceſſariis et utilibus, ob Lacus iſtius cum Alexandria coniunctionem. Praeterea inprimis memoranda eſt *via Copto Berenicen ducens*, quae Ptolemaeis debetur, a Ptolemaeo Philadelpho confecta, qui etiam aquarum penuriae in iſtis locis egregie proſpexit. Idem rex *navium praeſtantia*, et copia, priſcos ſuperavit, adeo ut Nilus et Mediterraneum mare variae formae navibus, et coriaceis, et papyraceis, et ligneis, maximae magnitudinis, et inſtructiſſimis, abundarint. Neque id neglexerunt Succeſſores; imo Philopator fertur exſtruxiſſe *navem ordinum quadraginta*, aliamque, cuius longitudo eſſet *dimidii ſtadii*, latitudo maior quam triginta, altitudo parum a quadraginta cubitis abeſſet. Epiphanes Romanos iusſit *claſſem, qualem vellent*, a ſe petere; unde liquet ſumma omnis generis navium abundantia.

Secunda Sectio exponit *de commerciis Ptolemaeorum in mari rubro et Oceano*, quae quidem, potiſſimum Indicis mercibus, maxima fuere ſub Ptolemaeo Philadelpho, eiusque filio Ptolemaeo Evergete, in quo, quicquid Lagidarum virtutis ſupereſſet, fere exſtinctum eſt. Quale enim cunque fuerit poſtea Aegyptiorum ſub regibus commercium, id luxum potius et avaritiam ſatiaſſe videtur, non opes et potentiam imperii auxiſſe. Quid effici potuerit, ſi boni Aegyptiis contigiſſent reges, id patet e ſplendido Romanorum in iſtis regionibus commercio, tanto, ut quotannis claſſes mercatorum maximae in Indiam navigarent, omnisque generis merces ſuaviſſimas et praeſtantiſſimas undique afferrent. At quaeritur, quales fuerint *limites commercii Ptolemaeorum navalis*? Illuſtris Schmidius utitur loco Plinii, quo totus ille curſus deſcribitur, indeque colligit, quod ſub Ptolemaeis mercatores *non* videantur *ultra Malabaricas oras* navigaſſe, neque circumiviſſe oras Coromandelias. Proxime Aegyptiis commercium fuit cum *Taprobanenſibus*, hisque cum Seribus aliisque gentibus Indicis. Habuerunt quoque faciles *Baryga-*

tas, gentem haud procul ab Indi oſtiis habitantem, terreſtre commercium cum disſitis Indiae gentibus exercentem, et *Seſatas*, annuatim Thinarum merces petentes. Maximum lucrum pepererunt *teſtudines, ebur, margaritae, ſericum, lanae*, ex animalibus; porro e plantis, *Linum Indicum, telaeque inde contextae, Othonia, Filum, Sindones, Carpaſum, Saccharum, Nardus ſpicata*, quae eſt optima, *Coſtum*, forte non idem cum noſtro, *Malobathri Indici folia* ſuavisſimi odoris, *Gummi Bdellium, Caryophilli aromatici, Myrrha, piper, Ebena pretioſisſima, Cardamomum*; e mineralibus *Adamas Indicus, Carbunculi, Hyacinthi, Opali, Saphiri, Callais, Amethyſti, Sardae, Onyches, Achates, Cryſtalli, Murrha*, quae ex India, vel praecipue e Parthorum Provinciis afferebatur, (de qua optime expoſuit beatus noſter Chriſtius in libello de Murrinis veterum,) *Amianthus, Electrum*, de quo egit Gesnerus Tomo III. Actorum Goettingenſium. Auri argentique commercium Ptolemaeis cum Indis intercesſiſſe, recte negatur. Verſabatur autem omnis illa mercatura in mercibus commutandis, quas Aegyptii ad Indos tranſtuliſſent. Inter quas praecipue commemoranda *Vitra, Chryſolithi, Veſtes variae, Melilotus*, merces Aegypto indigenae, et *argentum, ſtannum, plumbum, Sandaracca Graecorum, Stibium, Arſenicum, Purpura, Corallium, vinum* denique; quas merces Aegyptii aliunde advehebant.

Haec de Indicis. Sequitur *de commerciis Aegyptiorum Troglodytico Aethiopicis*. Magna eſt de Troglodytarum finibus inter viros doctos controverſia, de qua ſigillatim explicare haud placuit celeb. Schmidio, quum ad quaeſtionem propoſitam ſufficiat ſtatuere, quod ſub Ptolemaeis Aegypti finibus gens illa comprehenſa fuerit. Praecipua iſtius gentis ſedes fuit *in littore ſinus Arabici*, unde maximum cum Indis commercium habuit ſub Ptolemaeo Philadelpho, qui et ipſe tres in illa regione exſtruxit urbes, portusque, Berenices, matris, nomine inſignes. Miſit rex Satyrum in terram Troglodytarum, qui tandem cum ſucceſſoribus in *Topazion*, Inſula, ſerpentes, quibus ſcatebat, deſtruxit, hominesque ibi collocavit, qui *gemmis* quaerendis operam darent. Per urbes a Ptolemaeis aedificatas, patuit Troglodytis commercium cum *Aethiopibus*, i. e. cum incolis earum regio.

gionum, quae hodie reſpondent regno Nubiae, Abyſſiniae, Adelis, et Oris Zanguebar. Utebantur iſti ad transferendas merces partim *ſinu Arabico*, partim etiam *Nilo;* quod itidem ſub Romanis factum, ubi praecipuum fuit *eboris* commercium. Aucta fuit haec mercatura ſub Ptolemaeo Evergete primo, Philadelphi f. quod patet e *Monumento Adulitano*, i. e. e Sella Marmorea, Marti in Adule Aethiopiae conſecrata, quae continet deſcriptionem geſtorum Evergetae I, eiusque Patris Philadelphi, in N. Patrum Collectione Tom. II. Hic dicendum foret de *Ophir*, et commercio ibi inſtituto; nec tamen conſtat, ubinam terrarum illud ſitum fuerit. Paullo clarius exponere licet, quales fuerint *merces Troglodyticae Aethiopicae*, quamquam haec quoque res coniecturis nitatur. Praecipua vero genera ſunt: *ebur, Rhinocerotum cornua, Hippopotamorum coria, Teſtudinum pretioſorum integumenta, Sphingia*, i. e. Cebi et Cynocephali, ſpecies ſimiarum Troglodyticarum, *Mancipia, Aurum non ſignatum* (unde Berenice, urbs Troglodytica, Panchryſos dicta,) *aromata, herbarum radices, et gemmae multae.* Quas merces Aegyptii commutarunt cum veſtibus, vaſculis aureis, argenteis, aeneis, vitreisque, lanceis, ſecuribus, frumento denique et frugibus, oleo vinoque.

Pergimus ad *Arabica Ptolemaeorum commercia.* Quum ſub Ptolemaeis minus quam ſub Romanis, in Indiam navigarent Aegyptii, accidit, ut in *Felicis Arabiae* emporiis, non modo Arabicae, ſed etiam Indicae merces, cum *occidentalibus* permutarentur. Illo Arabum commercio locupletata fuit *Cava Syria*, Ptolemaeo Philometori ſubiecta. Sunt autem merces Arabiae praecipuae *aurum, aromata*, eorumque inprimis Caſia, Thus, Myrrha, et Cinnamomum, fructus *Parimna, Smaragdi, Berylli, Opali, Sardonyches, Topazii, Callais, Amethyſti, Hyacinthi viles, Achates et Molochites, marmor Lygdinum, margaritae, Teſtudines et Cinnabari.* Pro eiusmodi mercibus Arabes viciſſim ſumebant Styracem a Syris et equos; ab Indis crocum et othonia; ab Aegyptiis praeter pecuniam, Abollas, Lodices, veſtes ex lino fabricatas, et aliunde per commercium Alexandrinum, Stannum, Aes, et maxime Ferrum, Purpuram, Vaſa egregia, caelata opera, ſtatuas.

Tertia Sectio agit *de commerciis et navigationibus Ptolemaeorum in mari mediterraneo.* Sunt qui omne Aegyptiorum cum Occidentis populis commercium proſſus negent, neque id niſi Carthaginenſibus tribui poſſe credant. Sed probabilior eſt contraria ſententia, quam ipſe amplectitur Schmidius. Primum enim Diodorus Sic. docet, *Rhodios* animis ad Ptolemaeum I. inclinaſſe, lucri cauſſa, quod Aegyptiis mercatoribus deberent. Solebant enim ipſi Aegyptum adire, ibique ſuas cum peregrinis mercibus commutare. Inprimis vero inde deportarunt frumentum, quo maxime abundabat Aegyptus. Porro *Cyprus* in poteſtate regum Aegypti fuit, inde a Ptolemaeo I. usque ad Auletem, mox a Romanis expugnata, Aegyptiisque ad breve tempus reddita, donec iterum in Romanorum ditionem redigeretur. Quae Inſula, quum ſilvis ubique referta ſit, videtur Aegyptiis *navium materiam* praebuiſſe, neque hanc tantum, ſed *unguenta* quoque, *lapides pretioſos, aes Cyprium, vinaque optima. Cretenſes* vero, quamquam Aegypto parum diſtent, illo certe tempore, de quo quaeritur, non mercaturam, ſed militiam et quaevis piratarum flagitia exercuiſſe videntur. Verum *Cyclades Inſulas*, earumque inprimis *Delum*, optimi vini et praeſtantiſſimarum mercium copia refertas, divitiis ſuis Aegyptiorum felicitatem auxiſſe, eo certius eſt, quum illo ipſo tempore in poteſtate Ptolemaeorum fuerint, quod praeter Theocritum, ex Adulitano monumento luculenter apparet. Quid quod *Graeci* quoque multi, iam inde a Pſammetychi temporibus, in Aegyptum tranſierint, quod de Cariis et Ionibus affirmant Diodorus et Herodotus. Quare, quum iſti inde ab antiquisſimis temporibus in Aegypto larem habuerint, nonne probabile eſt, eos maxima et opulentiſſima commercia inſtituiſſe? Praeterea *Pamphyliam, Lyciam, Cariam*, et interdum quoque *Ciliciam*, claſſibus, quas in his oris tenerent, ſubditas ſibi habuerunt Ptolemaei; nec tamen commercia ibi videntur exercuiſſe, niſi exigua admodum; immo ſecuritatis potius cauſſa orae iſtius piratas, quantum fieri poſſet, coërcere ſtudebant. Iam quod ad *Corinthios* et *Athenienſes* attinet, quum fuerint omnis generis mercatura celeberrimi, et ſub Philadelpho Aegyptiis, pariter ac *Lacedaemonii*, foedere iuncti, nonne recte dixeris cum Schmidio, ipſis quoque commercio-

rum

rinth cum Aegyptiis ſocietatem interceſſiſſe? Alioquin unde Ptolemaeo Philadelpha vaſa Corinthio? unde apud eundem in pompa celeberrima repraeſentatio Corinthi? Nec *Puteolitanum* cum Romanis commercium omittendum putamus, quod inprimis Auletes auxit. In Libya vero et Mauritania quae, Aegyptiis quoque ſubiectae fuerunt, omnia commercia Carthaginenſibus relicta videntur. *Palaeſtinam* Aegyptiis aeque ſubditam fuiſſe ſub Ptolemaeis, nemo opinor dubitabit, qui diviſionem ab Alexandri M. Succeſſoribus inſtitutam norit. Inde igitur Aegyptiis *vina*, *ligna*, *balſamum etc.*

Ex his colligit auctor ſummas regum *divitias*, affertque locum Ciceronis e Strabone, quo Auletae reditus aeſtimantur *12000 amplius Talentorum.*

Quaerit deinde, quantus fuerit *urbium* Aegypti numerus? Secundum Theocritum plures quam 30000. Recte quidem, modo teneas, exiguam caſarum tentoriorumque ſocietatem, *urbis* nomine apud Orientis populos inſigniri.

Quarta Sectione diſſeritur *de mercibus Aegypti.* Hic primum quaerit Illuſtris auctor de *pecunia Ptolemaeorum*, docetque, tunc adhibitos fuiſſe numos a variis urbibus percuſſos, et vel capitibus regum inſignes, vel certe eorum nominibus ſignatos. Maximam lucri materiam praebuerunt *equi, muli, aſini, cameli, piſces*, cum recentes, tum ſale conditi, *acetum, olea, ſeſamina et ricina*, *Linum*, quo etiam Iudaei uſi ſunt ad veſtimenta ſacra, *Goſſypium*, *Veſtes variae*, textura et tinctura inſignes, *frumenta, legumina, Lotus, Colocaſia*, variique generis *gemmae*, inter quas omnino memorantur *Smaragdi, marmora et lapides pretioſiſſimi*, quorum praecipuae ſpecies ſunt, *alabaſtrites, porphyrites, Niger Thebanus, Baſaltes, Obſidianus, Ophites, Memphites, Elephantinus, Syenites, Numidicus s. Lybicus, Arabicus albus.* Porro utilitatis et lucri haud parum Aegyptiis attulere *Salia*, *Vitra*, (unde fiebant amphorae, vaſa calices etc. nec non gemmae factitiae, et factitia Murrhina vaſa), *Unguenta*, *Charta* denique *papyracea.* Iſtius chartae materiam, et recte conficiendae modum, egregie illuſtravit Schmidius e Plinio.

Abſolvitur haec tota collectio quinta Diſſertatione, de *Inſcriptionibus Narbonenſibus*, Nemini dubium eſſe poteſt, quin mul-

multae etiamnum ſuperſint inſcriptiones nondum editae. Illuſtris Schmidius, e magna illarum copia, quas ipſe vidit, hoc ſpecimine eas tantum exhibet, quas in nobiliſſima Galliarum urbe, *Narbone Martio*, Decumanorum Colonia, deſcripſit. Apud L. B. Abbatem de *Breteuil*, Montis Albani Epiſcopum, duos reperit libros MStos, alterum: *Les Antiquités de Narbonne par le Sieur Lafont, Bourgeois du dit Narbonne en 1700*, forma octava maiori, omnibus inſcriptionibus Narbonenſibus refertum; alterum ab illius fratre confectum: *Narbonne ancienne par Meſſire Jérôme Lafont, Prêtre etc.* quaternis tribus maioribus Voluminibus, ubi, quidquid veteres ſcriptores lapidesque antiqui de Narbone Martio tradunt, egregie declaratur. Uſus docuit Schmidium, prioris libri inſcriptiones depravatas et vitioſe deſcriptas fuiſſe ab homine, qui coniecturis indulgeret. Quum difficillimum ſit ſcire, quinam Tituli editi ſint necne, Ill. editor egregie adiutus fuit *manuſcripto opere Seguierii*, qui immenſo labore conſcripſit *indicem, ubi primo intuitu, ordine optimo, omnes Inſcriptiones apud quosvis auctores obvias reperire licet*: qui praeſtantisſimus liber, utinam propediem typis vulgaretur! Caeterum, ipſae inſcriptiones hic impreſſae non ſunt omnes alicuius momenti. Pleraeque ſunt ſepulchrales; decima tertia eſt matrimonialis. E tertia patet, veteres aeque ac recentiores, Diverſoriis *animalium Inſignia* appendiſſe; memoratur *Hoſpitalis a Gallo Gallinaceo*, idemque nobiſcum ſenſit SPONIUS Miſcell. 199. In ultimo lapide habes exemplum Praepoſitionis *ex* per EXS ſcriptae, uti quoque *exſor* et alia. Multae variantes lectiones ex hoc ſcripturae genere, aliisque ſimilibus, temere effictae fuerunt.

Ceterum vix dici poteſt, quantum in dilucidandis obſcuris iſtis quaeſtionibus effecerit admirabilis celeberrimi Schmidii induſtria; tantum profecto, ut omnis generis eruditi viri ex hoc doctisſimo libro quam plurimum diſcendo proficere poſſint.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Martii et Aprilis Anno MDCCLXIV.

LE PITTURE ANTICHE D'ERCOLANO E CONTORNI CON QUALCHE SPIEGAZIONE, etc.

i. e.

PICTURAE ANTIQUAE EX HERCULANO ET vicinis locis erutae, atque in aes inciſae, cum animadverſionibus. TOMUS II.

Neapoli 1760, e typogr. regia, charta max. pagg. 339. tabb. 60.

Compotes votorum ſumus, quae noſtra eſt felicitas, tum a nobis factorum, quum, quae Tomo primo Picturarum Herculanenſium continentur, indicaremus. Iam enim ſecundus Tomus in lucem prodiit, eadem magnificentia regia, qua primus, ad illuſtrandas antiquitates, literas, atque bonas artes, non parum collaturus. Si primus Tomus habuit, quae voluptate lectores, et admiratione tam magnifici tamque regii operis, perfunderent, ut profecto habuit: etiam in hoc ſecundo quamplurima repertum iri confidimus, quae et voluptatem illam et admirationem alant et augeant. Plurimum

rimum ſplendoris gratiaeque huic Tomo, non ſecus ac ſuperiori, addit imago Caroli, Hiſpaniarum et Indiarum regis, quae eſt a manu Philippi Morghenii, ſummi artificis. Unicuique multo erit iucundiſſimum, oculis iterum iterumque relegere os illius regis, qui aliis ſuper alia beneficiis, iisque maximis, rem literariam cumulat. Sequitur Praefatio, ex qua primo intelligimus, fuiſſe Venetum quendam Romae, Ioſephum Guerram, qui picturas a ſe elaboratas diceret eſſe e muſeo regio Herculanenſes, easque plurimo venderet. Id quod initio ſuſpicioni locum dedit, fuiſſe Neapoli, qui prodita fide picturas Herculanenſes ſurreptas Romam transmiſiſſent. Devocati nonnulli ſunt in ſuſpicionem; ſed fraus artificis Romani detecta, omnes et ſuſpicione et periculo liberavit. Nunc quatuor picturae Guerrae in muſeo regio omnium oculis expoſitae ſunt, quibus additum eſt nomen impoſtoris, et brevis narratio facti. Sed praecipua praefationis pars eſt ea, quae numum exhibet a. 1759. inventum, qui, quia aureus eſt, et primae magnitudinis, eſſe unicus ſui generis exiſtimatur doctiſſimis interpretibus, et a nemine viſus. Conſpicitur in eo caput Auguſti laureatum cum inſcriptione: Caeſar Auguſtus Divi F. Pater patriae. In parte averſa legitur: Imp. XV; unde auctores coniiciunt, numum A. V. C. 758. percuſſum fuiſſe, eique occaſionem dediſſe victoriam a Tiberio in Germania reportatam. In eadem averſa eſt mulier longam veſtem induta, habens arcum in ſiniſtra, dextra ad humeros usque extenſa. Infra mulierem legitur SICIL. Monent doctiſſimi auctores, eandem averſam compluribus in numis, iisque ſatis vulgaribus exhiberi, apud Parutam et Mezzabarbam, adduntque, Patinum, Vaillantium, et Haverkampium, in eo convenire, mulierem iſtam eſſe vel Dianam, vel Proſerpinam, vel Cererem, quum tria haec nomina ſint unius eiusdemque Deae, teſte Cicerone, et Servio. Hinc factum, ut Diana non Latonae, ſed Cereris filia putaretur, et ut in Sicilia nata, et ut Ortygia cubile Dianae diceretur. An Ciceronis aliquod teſtimonium eorum ſententiam confirmet, qui unius Deae nomina eſſe Dianam,

nam, Proſerpinam, Cererem dicunt, ſubdubitamus. Parumque abeſt, quin vetuſtiorem auctorem eſſe, qui hoc affirmet, quam Apuleium M. XI. ſub init. negemus. Ceterum numos huius typi alii aliter explicant. Vaillantius eos honoribus Auguſti conſecratos putat, ob compoſitas res Siciliae: Haverkampius ad victorias Auguſti Siculas, atque illam potiſſimum, qua Pompeii claſſis anno V.C. 710. ad Mylas attrita eſt, refert: Herculanenſes Academici ad poema Auguſti de Sicilia compoſitum, de quo Sueton. 85. Tres iſtas explicationes confutandas ſibi ſumſit nuper Ioſephus Khell e S. I. in libello de numiſmate Auguſti aureo formae maximae, ex ruderibus Herculani eruto, Viennae 1765. quem nuper in his Actis deſcripſimus. Qui quam acutus eſt in patefaciendis difficultatibus, quae opinionibus triumvirorum illorum obſtare videntur, tam ingenioſe comminiſcitur novam explicationem. Epigraphen SICIL. quam inferior pars numi habet, non inſulae nomen putat, ſed Aedilis, qui ſignum dedicarit. Legit: Sextus ICILius. Aut per SICIL. intelligendum putat Sicilium Coronam ex *Dionis* XLVI p. 368 edit. Steph. Poſtremo, ne in Harduaniſmi ſuſpicionem vocetur, vereri videtur. Sequuntur ipſae picturae, quarum, ut in primo Tomo, ſic in hoc duplex genus eſt, alterum maiorum, quarum argumenta et enarrantur, et in ſubiectis notis uberius explicantur: alterum minorum, quae vel narrationibus picturarum argumenta perſequentibus praepoſitae, vel iisdem ſubiectae, vel maioribus tabulis adiunctae ſunt. Videamus ordinem maiorum. Primum ſub adſpectum cadunt novem hiſtoricae, vel ſi mavis, mythologicae, quae Apollinem cunctasque Muſas exhibent praeter Euterpen. Sequuntur duae, quarum argumentum eſt obſcurum et incertum: poſt duae, in quibus Bacchus et infans et adultus: tres, in quarum duabus eſt Ariadne a Theſeo deſerta, in tertia eadem Ariadne, cui Bacchus ſupervenit dormienti: una, in qua Numen aliquod et mulier oculis ſubiicitur: ultra viginti, quae ad ſacra vel Bacchi, vel Iſidis, vel aliorum Numinum pertinent: una, quae ſupplicium Marſyae ab Apolline victi exhibet: tres, mulierum ala-

tarum; nonnullae, geniorum occupationes et luſus exprimentes, praeter multas architectonicas, et miſcellanei argumenti nonnullas.

In prima tabula, uti diximus, eſt Apollo, throno inſidens ſingularis ſtructurae, tenensque dextra citharam, ſiniſtra ſupra caput reflexa. Caput cingit laurea. Prope thronum eſt laureus ramus. Longa veſtis colore viridi deſcendit per humeros in dextrum latus, tegitque corpus poſticum, relicta omni parte anteriore corporis nuda. Sandalia tegunt pedes. Veriſimile eſt, pictori animum fuiſſe, depingere Apollinem Muſageten. Quae in adiectis animadverſionibus leguntur, pertinent partim ad conſuetudinem Deos vario ſitu pingendi, ita, ut nunc ſtent, nunc ſedeant, nunc ambulent: partim ad ſtructuram throni vel ſolii, cui Dii inſidere ſolent, quod interdum baſin habet, dictum κλιντὴρ: interdum etiam anaclinterium ſeu adminiculum dorſo reclinando. Itali vocant *Spalliera*. Reliquae obſervationes pertinent ad differentiam citharae et lyrae, ad numerum chordarum in cithara, quae nunc ſeptem, nunc undecim chordarum eſt. Vulgo quidem Apollini cithara ſeptem tantum chordarum tribuitur, ob cauſas, quas Callimachus h. in Delum 253. et Spanhemius ad hunc locum adfert; ſed in hac pictura Apollinis cithara eſt undecim chordarum. Inter inſignia Apollinis praecipuum eſt laurus, cuius rei cauſa redditur, item cur eadem laurus conveniat et poetis, et vaticinatoribus. Cur Apollo fingatur ſeminudus, traditur ex Cupero in Harpocrate p. 74. ſq.

Apollinem ſequuntur Muſae omnes, excepta Euterpe, cuius picturam caſus aliquis ita abolevit, ut nihil relictum fuerit, quod pictoris manus imitaretur. Muſarum unaquaeque habet notas quasdam et velut inſignia, quibus agnoſci facile poſſit, et a ceteris diſcerni. Plurima eorum pingendo etiam exprimi ita poſſunt, ut, ſi quis verſus illos, qui a nonnullis Auſonio tribuuntur, memoria teneat,

Clio geſta canens transactis tempora reddit,
Melpomene tragico proclamat moeſta boatu. etc.

in

is facile poſſit eas internoſcere. Quis non Melpomenen agnoſcat perſona tragica et clava: Thaliam perſona comica et pedo: Euterpen tibia: Terpſichoren cithara: Erato pſalterio: Polyhymniam manu ad os admota: Uranien ſphaera coeleſti? Reliquas duas, Clio et Calliopen, paullo difficilius eſt internoſcere, quum neutra ullum aliud inſigne habeat, quam librum, quem utraque manu praefert. Sed quum auctores in adſignando cuique Muſae ſymbolo varient, incertumque relinquant id, quo quaeque Muſa agnoſci debet: viſum pictori ἀσφαλείᾳ intuentium conſulere volenti, nomina Muſarum omnium picturis addere, praeterquam Uraniae. Quod igitur antea ſemper difficillimum fuit, ut Muſae, ſuo quaeque inſigni, agnoſcerentur, id in poſterum facilius foret, ſi ſumere poſſemus, pictorem Herculanenſem ab omni errore immunem fuiſſe. Sed ſumi hoc vix poteſt, ut Montfaucon docet A. E. I, 3, 5. oſtenditque, quanta ſit diſcrepantia multorum doctorum, qui de Muſis expoſuere, Cuperi et Schotti in Apotheoſi Homeri, Haverkampii *in explicatione numismatum* Antonii Muſae, Gronovii in Theſ. T. I. tab. C. T. II. tab. 21. Sponii denique in Miſcell. E. A. Sect. II. art. 9.

Clio igitur vix a Melpomene diſcerneres, niſi volumini, quod ſiniſtra tenet, addita eſſent haec verba: ΚΛΕΙΩ ΙΣΤΟΡΙΑΝ, nempe ἔλεγχε vel εὗρε. Ei volumini affixum eſt pittacium h. e. tabella vel ſchedula, quam doctiſſimi interpretes inſerviiſſe putant vel argumento libri, auctoriſque nomini indicando, vel etiam voluminibus tanquam vinculo quodam conſtringendis. Deſcriptioni Clius additae ſunt obſervationes, non ingratae futurae iis, qui cognoſcere volent numerum Muſarum, diverſaſque de hoc numero auctorum ſententias, nomina porro Muſarum et cognomina, natales earum et genus, ſacra denique iis facta, et inventa, et munera, et veſtitum et mundum. Etſi Deae ſeveriores, laudemque caſtitatis appetentes, fere ſimplices ſolent eſſe munditiis, ut Minerva, ut Diana, ut fortaſſe aliae: pictor tamen hoc loco, et Clio, et aliis nonnullis Muſis, cultum tribuit exquiſitio-

rem, ſimbriatas veſtes, inaures, armillasque, Muſis, inquam, quarum caſtitas et perpetua virginitas a plerisque celebratur. Dixeris ergo, Muſas ſimiles plerarumque puellarum et fuiſſe et non fuiſſe: fuiſſe, quod φιλόκοσμοι eſſent, non fuiſſe, quod non tam aliis, quam ſibi, libenter ornarentur. Non ſilentio tamen praetereundum, quod et docti interpretes picturarum Herculanenſium monent, dubium eſſe controverſumque, quod de perpetua Muſarum virginitate multi tradiderint. Eam quidem diſerte novem illis ſororibus tribuit Diodor. Sic. IV, 7. Lucianus vero Dial. Deor. XIX. earum caſtitatem ipſius Cupidinis teſtimonio adiuvat. Accedit incerti auctoris epigramma in Anthol. I, 7, ubi minanti Veneri, ſe Cupidinem adverſus Muſas armaturam, noſtra virtus, illae reſpondent, ab armis inſidiisque Cupidinis ſatis tuta eſt. Fuit, qui, feſtivam perpetuae huius virginitatis rationem redditurus, diceret, doctas illas virgines ſemper fuiſſe tam pauperculas, ut nemo inveniretur, qui eas indotatas vellet ducere. Interim vix ulla in novenario earum numero reperitur, e qua non aliquis furtivis amoribus conceptus legatur. Weſſelingius ad Diodor. IV, 7. Sic Clius et Magnetis filii feruntur Ialemus et Hymenaeus; ſic Melpomenes et Acheloi Sirenes filiae: ſic Calliopes et Oeagri Orpheus filius: ſic aliarum alii, quos Euſtathius in Homer. p. 830. et Tzetzes ad Heſiodi Op. et D. p. 7. recenſent. Quas duas ſententias ſpecie pugnantes eſſe, ſibique contrarias, non re, facile oſtendemus. Qui Muſas ἀειπαρθένες dicunt, aut παρθένες ἀειθαλεῖς, non fortaſſe ignorant, Muſis eſſe ſuos filios, ſed interpretantur eos non proprie ſic dictos filios, ſed allegorice. Quicunque vel canendi peritia, vel carminis pangendi excelleret, Muſarum filius dicebatur. Hoc ſenſu igitur Orpheus Calliopes filius, hoc ſenſu Uraniae filius Linus, et ſic porro. Huius igitur explicationis allegoricae remedio, facile novem Muſis perpetuae virginitatis decus aſſeres, et furtivorum amorum dedecus ab iis amovebis.

Clio

Clio ſequitur Thalia, quam quia oſtendit, ac veluti ſigno indicat, pedum et perſona comica, ſicut Melpomenen clava et perſona tragica: opportune doctiſſimi explanatores perſonarum comicarum tragicarumque differentiam tradunt ex Polluce IV, 133. et 149. Quumque Thaliam praeter ceteras fimbriata etiam veſtis ornet: de hoc veſtium genere iidem docti viri diſputant, Ferrariumque ſequuti, veſtium extremitates diverſas a fimbriis faciunt, docentque, extremitates, ſeu oras, inſtitasque, et limbos, eſſe quorumlibet veſtimentorum, non vero fimbrias, hasque eſſe in extrema veſtimenti parte fila quaedam, floccosque dependentes, quae Italis *frangie* dicuntur: graecis fimbrias eſſe θυσάνυς et κροσσὺς, veſtium vero extremitates κράσπεδα. Haec igitur ſaepe male exponuntur *fimbriae*. In aegide Θυσσανοέσσα Minervae apud Homer. ΙΛ. Ε. 738. fimbrias putant fuiſſe floccos ipſos pellis caprae Amaltheae, et hos floccos, ſimplicitati et ruditati heroicorum temporum convenientes, dediſſe poſtea fimbriatis veſtibus occaſionem.

Ubi ad Terpſichoren ventum eſt, oſtenditur, huic Muſae convenire lyricam poeſin. Phurnutus c. XIV. poſt aliquot etymologias ſatis ineptas, nominis Terpſichore, addit, ita dictam fortaſſis hanc Muſam fuiſſe, quod veteres choros inſtituerint Diis, et in honorem horum eruditiſſimi quique carmina compoſuerint. Inde Herculanenſes Interpretes veriſimile putant, artificem in hac pictura Terpſichorae tribuiſſe lyram, non modo ut pulſaret eam, ſed etiam ut ad lyram ſimul cantaret, eamque eſſe potius citharoedam quam cithariſtriam, potius lyroedam, ſit venia verbis, quam lyriſtriam. Ad ultimum adferuntur quaedam, quae pertinent ad lyrae citharaeque differentiam, quae aut parva eſt, aut nulla, aut difficilis explicatu. Illud certum eſt, lyram pro cithara, citharam pro lyra, ſaepiſſime poni.

Pulcherrima pictura expreſſa eſt Muſa, quae ab amore nomen habet, Erato. Veſtita eſt tunica coloris roſei, habente fimbrias caeruleas. Exterior veſtis eſt coloris praſini. Infra imaginem ſcripta leguntur verba: ΕΡΑΤω. ✝ ΛΛΤΡΙΑΝ.

ΤΡΙΑΝ. Tangit ſimul digitis ſimul plectro inſtrumentum muſicum, quod inſcriptionem intuenti videri poſſit pſalterium novem chordarum, etſi inſtrumentum hic depictum differt a pſalterio priſcis auctoribus deſcripto. Praeſidet igitur Erato arti pſallendi, hoc eſt, vel chordas pſalterii digitis ſolis impellendi, vel ſimul cantandi et ſaltandi. Ex variis, quae ad hanc deſcriptionem doctiſſimi interpretes obſervant, praecipue dignae ſunt, in quas mens et cogitatio convertatur, literae minuſculae in inſcriptione ε et ω, item + pro Ψ. Montefalconius in Palaeogr. obſervat, + pro Ψ non niſi in MSCtis Seculi VIII. et IX. eſſe obvium. Sed huius picturae antiquitas haud dubie eſt maior. Dignum attentione et hoc, quod addunt, ſequentem verſum ex Eurip. Antiope v. 77. a Polybio citatum I, 35. Reſinae in pariete hoc modo ſcriptum fuiſſe inventum:

ὡς ἕνσα φὸν βύλευμα τας πολλὰς χεῖρας νικᾷ.

cuius generis verſus et ſententias ſolitas ſcribi obſervant in publicis etiam operibus, ex Lampridii Alex. Sev. c. 51. Haec multum conferre poſſunt ad dirimendam de antiquitate literarum minuſcularum et accentuum controverſiam. Sicut autem huic Muſae pſallendi artem in hac tabula tribuit pictor, ita eandem illi et Petronius Afranius et Auſonius tribuere videntur. A quibus diſſentire videtur neſcio quis in Anthologia, qui Erato dicit inventricem hymnorum ſacrorum. Nec tamen revera diſſentit fortaſſe, quia hac mente noſtram Muſam dicit ſacrorum hymnorum inventricem, quatenus illi ad pſalterium canerentur. Nec Virgilius Æ. VII. 39. diſſentit, ubi cantaturus antiquum Latii ſtatum, Erato invocat. Erato enim ibi ponitur pro quacunque Muſa, ut Servius docet. Poſtea traditur, quae ſit poteſtas vocum ψάλλειν, ψαλμὸς et ψάλσις. Fuit inter doctiſſimos interpretes, qui coniiceret, ſonum citharae ideo dici ψαλμὸν, quia Apollo monochordum, hoc eſt, ſimpliciſſimum et antiquiſſimum genus citharae, invenerit ex arcu ſororis Dianae, et huic rei teſtimonio eſſe locum Cenſorini de die natali cap. XXII. Sed finge, monochordum, eo quo dictum

dictum eſt, modo ab Apolline inventum fuiſſe: finge porro huius rei teſtem Cenſorinum eſſe; nos quidem ea mentis acie non ſumus, ut videre poſſimus, qui ea res efficere potuerit, ut ſonus citharae diceretur ψαλμός. Quid? ſi Cenſorinus id ne teſtatur quidem? Nos non fugit, in eadem cauſa ad teſtimonium Cenſorini confugere Franc. Blanchini de tribus generibus inſtrumentorum muſicae veterum organicae c. II. ab init. p. 25. Sed id non tam Cenſorinus, quam incertus ſcriptor videtur teſtari, cuius fragmentum olim Cenſorini eſſe creditum eſt, et cum Cenſorino, de die natali, continente libro impreſſum, poſtea autem a Ludov. Carrione ab eo ſeparatum, et correctius auctiusque editum. Huius igitur ſcriptoris cap. XII. p. 145. haec ſunt verba: *Quas* (intenſiones organi) *animadvertiſſe cum reſonantia ſuavitatis in arcu ſororis Apollinem tradunt, et intendiſſe protinus citharam, tum notaſſe, quod adſtrictiora fila nervorum in acumen excitarentur, gravibus reſponderent remiſſa: inde feciſſe tres primas, gravem, mediam, et acutam, ſeu hypaten, meſen, et neten.* Quae verba ſi accurate perpendas, ne ei quidem rei teſtimonio ſunt, cui ex opinione auctoris teſtimonio eſſe videntur. Quis enim ſermo hic de monochordo? Sermo eſt de intenſionibus organi, quae initio tres, poſtea plures fuere. Tres illas primas intenſiones, nempe hypaten, meſen, et neten, ait auctor, Apollinem animadvertiſſe in arcu ſororis.

Iam quomodo noſtra Erato differet a Terpſichore? Utraque manu tenet inſtrumentum lyrae citharaeve ſimile. Docti interpretes de expedienda hac quaeſtione multum laborant, nec tamen ita eam expediunt, quin inter ſe diſſentiant, remque in dubio relinquant.

Polyhymnia ſequitur, quae nec inſtrumento nec alia re ulla valde inſignis eſt. Prae ſe fert tantum geſtum, indicem dextrae ori admoventis. Qui geſtus eſt ſignum ſilentii. Itaque pictor voluiſſe videtur Muſam exprimere, quae ſenſa animi, ſine voce, ſolo geſtu aperiat. Infra Muſam ſcripta ſunt verba: ΠΟΛΥΜΝΙΑ ΜΥΘΟΥΣ, quae verba et nomen Muſae docent, et artem, quam illa profitetur. Si ge-

ſtum

ſtum ſpectes, quo Muſa depicta eſt, ſimulque mentem convertas ad verba, quae artem eius exprimunt, veriſimile reperies, Polyhymniam eſſe artis pantomimicae praeſidem. Quoniam haec Muſa cuncta geſtu exprimit, cuncta quaſi tacendo dicit, videtur doctis interpretibus cum Haverkampio eſſe eadem, quae a Numa Tacita dicitur, apud Plut. in Numa p. 65. Sed viderint, quomodo ſe defendant adverſus eos, qui Tacitam illam Numae Numen Romanorum proprium, neque aliud, quam Mutam, putant, quam et Laram, et Larundam, nonnulli etiam Maniam, dictam volunt. Ipſe Plutarchus l. c. Tacitam etiam Mutam dixiſſe videtur. Unam, inquit, Camenarum praecipue colendam praecepit Romanis, Τακίταν προσαγορεύσας, οἷον σιωπηλὴν ἢ νέαν. Vix enim dubitem, ultimam vocem eſſe corruptam, et pro ea ſubſtituendam ἐνεάν, i. e. Mutam. Quod ad notationem nominis *Polyhymnia*, ut latine fere exprimitur, ſeu Πολύμνια vel Πολύμνεια, ut plerumque graece: docti interpretes ſequuntur Plutarchum, Lucianum, Fulgentium, addo Scholiaſten Horatii Cruquianum, qui Πολύμνειαν eſſe μνήμην ſeu μνείαν πολλῶν volunt. Taciturnitatem autem Muſae memoriae praeſidi convenire putant, rati, non alio conſilio a Pythagoraeis obſervatam ἐχεμυθίαν fuiſſe, quam ut memoriae conſuleretur. Fueritne tale conſilium Pythagorae, aliquot annorum ſilentium diſcipulis praecipienti, incertum putamus, hoc interim largientes, remotis ſenſuum perceptionibus, ſilentio et tranquillitate non modo phantaſiam et attentionem ali poſſe, ſed et memoriam, et, ſi omnibus peraeque ſilendum fuit, qui quidem eſſent ex eorum claſſe, quibus ἐχεμυθία praecepta eſſet, hoc ipſo ſilentio multas ſenſuum perceptiones ſublatas fuiſſe, quae interturbare cogitantes potuiſſent. Reſtat, ut indicemus, cur ex mente doctiſſimorum interpretum Muſa chironomiae praeſes a memoria nomen acceperit, et cur eidem tribuantur μῦθοι. Scilicet Chironomi et pantomimi eſt, omnem antiquam hiſtoriam noſſe, et Lucianus non vult a ſaltatore ſeu pantomimo quicquam eorum ignorari, quae vel ab Homero, vel Heſiodo ſcripta

ſunt:

ſunt: et Plutarchus diſerte Polyhymniae tribuit hiſtoriam: neque hiſtoria vero, neque quae Homerus Heſiodusque cecinere, niſi memoria adiuvante, diſci poſſunt. Et quia pantomini antiquas fabulas exprimere geſticulando ſolebant, et teſte Cypriano ep. 103. verba manibus expedire, ut deſaltarentur fabuloſae antiquitatis libidines, recte pictor Polymniae μύθυς tribuit.

Veniamus ad obſcuriorem picturam, cuiusque interpretatio paullo difficilior eſt. Talem exhibet Tabula X. tres figuras oculis obiiciens, duas Numinum quorundam, tertiam mulieris mortalis. Divinitatem duorum prodit nimbus radiatus. Mulieris caput non nimbus radiatus, ſed corona ſeu oleagina, ſeu laurea, exornat. Ex rupe propinqua ſenex ita proſpectat, ut videatur omnem corporum muliebrium, fere ex toto nudorum, venuſtatem oculis pererrare. Manus pedum tenet, caput corona querna cingitur, ut opinio intuentibus iniiciatur, Numen eſſe aliquod ſilveſtre. Non inutile erit interpretari picturam volentibus animadvertere, facies omnium trium figurarum ſimilitudinem quandam inter ſe habere, mediam tamen potius viri quam mulieris videri.

Nimbus radiatus, qui duorum Numinum caput ambit, doctiſſimis interpretibus occaſionem ſuppeditat, aliqua de nimbo, ſeu luce, quae Deorum capita ambit, adferendi, ſimulque Scaligeri, aliorumque, qui Scaligerum ſequuntur, ſententiam improbant, exiſtimantium, ſtatuarum capitibus apud veteres lunulas addi ſolitas fuiſſe, ne avium ſtercore inquinarentur: Chriſtianos hoc poſtea alio rſum traxiſſe, et honoris cauſa id factum exiſtimaſſe, moremque inde ortum eſſe, ſanctorum virorum imagines pingendi cum lunulis vel orbibus caput ambientibus, ad indicandam coeleſtem eorum excellentiam. Hoc poſterius iam Kuſterus ad Ariſtoph. Av. 1114. in dubium revocavit, quia iam apud veteres graecos ſimulacra Deorum Dearumque circulo radiato honoris cauſa ornari ſolerent. Lucian. de Dea Syria c. 32. p. 478. et in Timone c. 51. p. 165. Qui de nimbis exponunt, varia pec-

care videntur: primo illi, qui, a quarto demum ſeculo, imaginum capitibus radiatos orbiculos impoſitos ſcribunt, quos et pictura Herculanenſis, et Plin. Paneg. LII. et Lucianus, aliique, ut taceam numos veteres, refellunt: ſecundo illi, qui nimbum olim meretricum tegumentum fuiſſe, poſt autem additum ſanctis ſpiritibus, angelis, divisque beatis autumant, qui nimbum caput ambientem cum nimbo in fronte feminarum, h. e. cum faſcia illa, qua frontis magnitudo imminuebatur, confundunt, quae tamen faſcia et ipſa non modo meretricum erat, ſed et omnium formae ſtudioſarum: tertio, qui nimbos, coronasque radiatas, et orbiculos illos, qui interdum capita imaginum tegunt, non ſatis diſtinguunt. Orbiculi illi ſine radiis videntur eſſe illi ipſi, quos Ariſtophanes Av. 1114. μῆνας et μηνίσκους vocat. Hi ſunt illi orbiculi, quos Scaliger ad Catal. p. 211. ſcribit imaginibus ſtatuisque additos, ne deſuper ab avibus conſpurcarentur, adductus auctoritate Scholiaſtae Ariſtophanis, immo Ariſtophanis ipſius. Scaligerum ſequuntur plures, Grotius, Spanhemius, Figrelius, et ipſe T. Hemſterhuſius ad Luciani Timonem c. 51, qui non ideo tantum additos contendit, ne ab avibus conſpurcarentur, verum etiam honoris divinitatisque ſignificandae cauſa. Videndum, an hoc quicquid eſt controverſiae componi poſſit, ſi dicatur, orbiculos illos, tabulasque ſeu circulares ſeu ſemicirculares, eo ſolo conſilio adiectas ſtatuis, ne maculas traherent, ſed nimbos radiosque honoris cauſa. Iam ſi pictores fuere, ut fuere, qui imaginibus μηνίσκους, ſeu orbiculatas tabellas ſine radiis, imponerent, quibus ab avibus pluviisque nil periculi eſſet, videtur Scaligeri ſententia non improbanda, qua pictores imperitiae inſimulantur. Si porro veriſimile eſt, Romanos monetarios ſtatuarum, vel recens dedicatarum, vel refectarum, memoriam in pecunia etiam apud poſteros conſervare voluiſſe, ut oſtendit le Beau dans l'hiſtoire de l'Academie royale des inſcriptions et belles lettres T. XXI. p. 333: apparet ratio, cur etiam in numiſmatibus bene multis conſpiciantur illi orbiculi ſine radiis, capitibus imaginum circumpoſiti.

poſiti. Ceterum magnopere in explicanda hac pictura interpretes fluctuant. Aliis huius conſpectus figurae in mentem revocavit iudicium Paridis, aliis Tireſiam, aliis Actaeonem, qui lavanti Dianae ſupervenit, aliis tres Gratias, aliis Solem, Dianam, Auroram cum patre Hyperione, vel cum Pane Deo naturae. Nonnulli tres Gorgonas videre ſibi viſi ſunt, ſorores excellenti pulchritudine inſignes, quarum duae immortales et ſenectutis expertes feruntur, tertia mortalis. Hi, Gorgones duae, inquiunt, cum capite radiato ſunt Stheno et Euryale, utraque immortalis: tertia Meduſa, cuius caput radii non ambiunt, quippe quae eſt mortalis. Senex propinqua e rupe proſpectans eſt Atlas, viſa Meduſa in montem converſus, quippe quem pictor ita expreſſit, ut dimidia ex parte homo, dimidia mons eſſe videatur. Quae haud procul Gorgonibus apparent arbores, horti Heſperidum erunt. Sed potior explicatio viſa eſt ipſis interpretibus, quae picturam refert ad Dianam, Calliſto, et Iovem, quem alii in Dianam, alii in Apollinem converſum ſcribunt, quum frui Calliſtus pulchritudine vellet: vel ad Dianam, Calliſto, et Apollinem, quia ſunt qui ab Apolline compreſſam Calliſto tradant. Ex horum ſententia alterum Numen Diana, alterum vel Iupiter erit, Dianam mentiens, vel Apollo: nympha denique Calliſto, cui oleagina vel etiam laurea corona conveniet, quia oliva non modo pacis et victoriae ſymbolum eſt, ſed etiam caſtitatis: laurus autem Veneri contraria eſſe creditur.

Aeque incertum eſt, quid Tabula XI. oculis obiiciat. Pictoris manus expreſſit tres mulieres, quarum eſſe princeps videtur, quae ſedet ſuperiorem corporis partem nuda, inferius velata veſte alba, cum pallio coloris violacei, cui dextrum brachium ad manum uſque involutum eſt, qua capillos tenet, quaſi eos compoſitura, ſiniſtro brachio innitente vaſi, quod color indicat ex metallo eſſe. Ex auribus dependent inaures, armillae aureae ornant carpum, ſandalia pedes. Reliquarum duarum altera ſedens habet veſtem violaceam, cum palla caerulea, quae omne corpus, prae-

terquam ſiniſtram manum, operit: caput velat albus pannus, pedem calceus. Altera ſtat veſtem caeruleam cum manica induta, quae ſiniſtrum totum brachium tegit. Dimidia fere dextri brachii pars eſt nuda. Veſtis exterior coloris eſt ſubrubentis. Tegumenta capitis ſunt vela flava, in medio capite nodo non indecore conſtricta. Ornant et ipſam inaures.

Si ſumſeris, mulierem ſeminudam eſſe Venerem, non ſine veri ſpecie dicere poteris, reliquas duas eſſe Iunonem et Minervam, in porticu quadam inter ſe colloquentes. Cui explicationi aliquid veriſimilitudinis adfert locus Apollonii Rhodii III, 7 - 112. quem locum credas pictoris animo obverſatum fuiſſe, quum huic tabulae pingendae manum admoveret. Ibi quum Iaſon ad petendum aureum vellus in Colchidem navigaſſet, videreturque tantas difficultates aditurus, ut periculum eſſet, ne auſis ſuis excideret: is Iunonis Veneriſque auxilio non parum ſublevatus fuit. Hae enim Deae de Iaſone ſollicitae Venerem adeunt, eamque rogant, Cupidini ediceret, ut Medeam telis peteret, eamque amore Iaſonis ſauciam redderet. Sic enim certum habebant, incepta eius proſpera futura. Duo potiſſimum expreſſa ſunt, narrationi poetae conſentanea, primo amoeniſſima porticus, deinde Venus manibus circumligans comas. Nam in porticu colloquium trium Dearum fuiſſe habitum Apollonius v. 39. ait, Veneremque comis pectine digerendis intentam fuiſſe, ſed intrantibus Deabus deſtitiſſe incepto, et capillos manibus circumligaſſe v. 45. ſq. Si inſigne aliquod additum a pictore eſſet, quo Minerva, quo Iuno, quo Venus agnoſci poſſet, dicerem huic explicationi parum ad certitudinem deeſſe. Sed ut talia inſignia non adſint, Venerem tamen nuditate, ſtudio ſe ornandi, et vaſe unguentario, cui innititur: Iunonem gravitate vultus: Palladem habitu modeſto, vultuque virginaliter verecundo, fere agnoſcas. Venus conſidet in ſede humiliore: hoſpitum ſedes excelſior, inſtructaque ſcabello ſuppede, cui ſimilia apud Homerum Iλ. IX, 199. Oδ. I, 136. invenias. Iuno quum

ver-

verba faciat, recte a pictore ſtans expreſſa eſt. Forte etiam ideo ſedentis habitu eſt Pallas, Iuno ſtantis, quia pictor ſignificare voluit, quod apud Apollonium eſt v. 111, nempe Iunonem finito colloquio primam ſurrexiſſe, poſtea Palladem. Haec ſunt fere, quibus lucis aliquid per picturam obſcuram ambiguamque fundant doctiſſimi interpretes.

Tabula XII. haud dubie ante oculos ponitur educatio Bacchi. Apparent in ea tres Nymphae, Bacchi fortaſſe nutrices, duae adſtantes arbori, tertia fronde coronata, et laevum latus pelle tecta parvulo Baccho racemum porrigit, verſus quem ille utramque manum porrigit, et ut prehendere poſſit, ab educatore ſuo Sileno in altum tollitur. Prope Silenum aſinus iacet dormiens, isque coronatus, cui ſella doſſuaria impoſita eſt, non abſimilis clitellis illis, quas noſtro tempore uſus recepit. Pedes habent eum ſitum, ut plantae oculis pateant, quae videntur ſoleis ferreis munitae eſſe. Harum enim uſum fuiſſe antiquiſſimum facile quidem largimur doctis interpretibus; ſed eas tamen ab illis, quibus hodie utimur, diverſas fuiſſe, putamus prope demonſtratum contra Iſ. Voſſium a Geſnero in lexico ruſtico h. v. Illud certum, ſoleas illas fuiſſe velut calceamenta quaedam, quae, prout via vel ſcrupoſa et aſpera erat, vel mollis, ita vel induerentur iumentis, vel exuerentur: fuiſſe autem ſoleas illas clavis ſuppactas, et affixas ipſis ungulis, hoc incertum. Sed ad picturam redeo. Ex alia parte panthera lambit cymbalum, cuius oram ambiunt orbiculi quidam, ſeu tintinnabula. Mercurius porro ſeminudus et forma iuvenili ſedet, ſeu in dolio, ſeu in ſeria: ſiniſtra lyrae chordas tangit, dextra plectrum tenet: in capite habet petaſum alatum, in pedibus talaria ſeu alata calceamenta, quibus manum admovet Satyrus, quaſi laxaturus. Is renidens Bacchum digito monſtrat. Poſt Mercurium ſurgit columna.

Praecipuae obſervationes, quae ad hanc deſcriptionem adferuntur, pertinent ad clitellas et ephippia, item ad vaſa vinaria veterum. De antiquitate eorum, qui conſulantur, digni ſunt Iac. Godofredus ad C. Th. et Monteſalconius, et

Lipſius

Lipſius de Militia. Quibus addimus Hermannum Hugonem de Milit. Eqv. I, 4. Ephippium, apud vetuſtiſſimos auctores, eſt operimentum equorum ex pannis, corio, pellibus, ut docet Fabretti de Col. Trai. c. 1, quae imponerentur dorſo equorum, ut iis eques commodius inſideret. Qui ephippia noſtris ſimilia ad Neronis tempora, immo Nerone multo antiquiora, referunt, his nec Dio LXIII, 13. nec Xenophon περὶ ἱππικ. favet: interim ea eſſe Theodoſio Magno ipſoque Traiano antiquiora, praeſens pictura arguere videtur. Cernere eſt in ea ſellam hodiernis ſellis ex toto ſimilem, niſi quod in ea nec antilenam, nec poſtilenam, nec cingulam animadvertas. Fuere inter doctos interpretes, quibus videretur haec ſella eſſe ex genere aſtrabarum, quibus uterentur et mulieres et ſenes, et quicunque commodius et mollius ſedere vellent. Iidem obſervant, non temere prope aſinum depictam eſſe petram. Nam qui ſaltu equos aſinosque inſcendere non poterant, adhibere ſolebant ſuppedanea ſaxa, quorum loco nunc ſunt ſtapiae, v. Herm. Hugo de Milit. Eqv. I, 4. De induſtria additus eſt a pictore Mercurius, utpote cuius opera uſus eſt Iupiter in educando Baccho, teſte Apollodoro III, 4. 3. Is quum dolio inſideat, naſcitur occaſio, quaedam de veterum vaſis vinariis, deque materia eorum, et forma, ex Montefalconio, aliisque adferendi. Quaedam veterum vaſa vinaria ſimilia fuiſſe hodiernis, nempe lignea, circulisque cincta, patet ex Plin. XIV, 21. Strabo V. pag. 334. refert, Galliae Ciſalpinae incolis fuiſſe πίθους ξυλίνους μείζους οἴκων. Quae verba vulgo exponuntur per *dolia ex ligno aedibus maiora.* Mallemus cum doctis interpretibus exponi: *dolia ex ligno maiora, quam ut in cellas vinarias transferri posſint.* Apuleius Met. IX. p. 219. mentionem doliorum facit ita magnorum, ut in ea deſcenderetur, teſtaceorum tamen eorundem, et ita levium, ut unus homo tale dolium collo ſuo portare poſſet. Quae narratio a Gesnero *petulans* merito dicitur. Cur tandem columna addita ſit in hac pictura, incertum eſt. Forte, ut alias, ſic etiam hic eſt columna ſymbolum divinitatis. Illud certum

vide-

videtur, non poſſe illas columnas, quas Bacchus victis Indis conſtituiſſe fertur, reſpici in pictura, quae Bacchum puerum et educandum exhibet, niſi, ut prolepſes poetarum et hiſtoricorum admittimus, ſic etiam pictorum admittamus.

Tabula XIV. et XV. exhibent Ariadnen a Theſeo in inſula Naxo deſertam. Ariadne hic iacet capillo incomto, turbidoque e ſomno. Collum ornat monile: orbiculi aurei ambiunt brachia, et ima crura prope talos, quales orbiculi vocantur periſcelides, et per ironiam muliebres compedes, qui ſaepe confundi ſolent cum vinculis pedum, ut obſervat Rubenius de re veſtiaria I, 16. Vulgo periſcelides definiuntur *ornamenta crurum*. Sed haec pictura oſtendit accuratius, locum illis fuiſſe prope talum, niſi dicas, eas hic per ſomnum loco ſuo fuiſſe motas, et v. c. ex medio crure ad talos usque demiſſas. Ariadne porro in hac pictura imitatur geſtum ſurgentis e lecto, qui eſt in litore maris ſub alta rupe, id quod exprimit etiam Ovidius Her. X. 25. Retegit et nudat dimidium corpus, amovenda ab eo culcita candida. Ipſe vultu prae ſe fert ſtuporem et dolorem, ſicut eam Catullus deſcribit de Nuptiis Pel. et. Thet. Theſeum exprimit aliquis intentus regendae navi, in qua praeter vela multosque rudentes occurrunt apluſtre, et cataſtroma in puppi, et attentione inprimis digna duo gubernacula.

In notis varia leguntur de lectis veterum, de differentia culcitae et tori, de χαμευνίαις, de anaclinteriis lectorum, pulvillisque et cervicalibus, luxuque veterum in his. Repudiant doctiſſimi explanatores emendationem Caſauboni ad Athenaeum VI, p. 255. pro κάλυμμα legentis καῦμα. Sed vellem, difficultatem ſuſtuliſſent, quae eſt in lectione vulgari, docuiſſentque, quis tapetum uſus eſſe poſſit ad vitandum illud incommodum, quod veſtes ſtragulae intempeſtive in faciem cadentes pariunt. Praeterea ſtudioſi antiquitatis reperient quaedam de opertoriis in lecto cubantium et veſtibus ſtragulis, de ſindone, de modio navis, qui in hac pictura conſpicuus eſt, de apluſtri, de cataſtromate, et denique de duobus unius navis gubernaculis, de quibus Scheffer-

ferus. Cui addimus Graevium ad Heſ. Ἔργ. 45. et Perizonium ad Aelian. V. H. IX, 40. Fit eorum mentio Act. XXVII, 14.

Etiam in tabula XV. Ariadne ſurgit e lecto ſeminuda, armillis aureis ornata magnae latitudinis, item inauribus et monili ex margaritis grandibus. Adſtat ei Cupido alatus, manantes lacrimas dextra extergens, ſiniſtra habens iacula, et arcum, ſed arcum nervo carentem. Poſt Ariadnen conſpicitur mulier alata, cuius caput velamento quodam tegitur, quae ſiniſtram Ariadnes humero imponit, dextra autem navem monſtrat, quae remis velisque nititur in altum. In litore gubernaculum iacet, quod fortaſſe a Theſeo fugam praecipitante per oblivionem relictum eſt. Difficile dictu eſt, quaenam mulier illa alata ſit, quae poſt Ariadnen ſtans tendit verſus navem digitum. Sententiae Doctorum Herculanenſium ſuper ea variant. Aliis ea Diana, aliis Minerva, aliis Victoria, aliis Venus, aliis Cura, aliis Nemeſis videtur. Qui eſſe Minervam volunt, ſuae opinioni Proclum in Chreſtomathia favere putant, qui, Minervam et Liberum Theſeo in inſula Dia apparuiſſe, tradit. Sed haec explicatio maius pondus habitura eſſet, ſi vel Proclus, vel alius tradidiſſet, Minervam etiam Ariadnae apparuiſſe. Quibus, eam eſſe Dianam, placet, Homerum producunt, qui Od. XI. 320. Ariadnen in inſula Dia, ſeu Naxo, detentam a Diana tradit, Bacchi indicio. Sed narratio Homeri nimis brevis, et idcirco obſcurior eſt, ad quam intelligendam interprete opus eſt. Quod ſi conſulas Pſeudodidymum et Euſtathium, reperies, ex eorum opinione hoc ſibi Homerum voluiſſe, Ariadnen a Dionyſo fuiſſe accuſatam impietatis, quod in ipſo Dianae templo ſui copiam feciſſet Theſeo, et idcirco a Dea fuiſſe interemtam. Homeri igitur teſtimonium hanc ſententiam nihil adiuvabit. Qui mulierem nihil aliud denotare putant, quam curam et ſolicitudinem infelicis Ariadnes, ad Virgilium Hyginumque et Horatium provocant, quorum hic Curam alatam faciat, illi autem de eadem tanquam Dea loquantur. Reſtat eorum opinio, quibus

bus mulier illa alata eſſe Nemeſis videtur, Dea illa ultrix facinorum impiorum, praeſertim vero infeliciter amantium, cuius ſimulacrum apud Smyrnaeos fuiſſe alatum obſervat Pauſanias I, 33. Pluribus de hac exponunt Ammian. Marcell. XIV, 11. Broukhuſ. ad Tibull. I, 6. ſ. fin. Haec Dea conſolandae Ariadnes cauſa monſtrat digito navem Theſei fuga ſe ſubducentis, navisque ferruginea vela. Nec fortaſſe valde erres, ſi eam ita verba facientem ad Ariadnen facias: *Huc usque omnia ex animi ſententia geſſit Theſeus: Minotaurum occidit: incolumis ex labyrintho evaſit. Iam ultra ſortem ſuam effertur, iam laſcivit rebus tam ſecundis. Tempus eſt, ut huic felicitati modum ponam. Ecce tibi atra navis vela! Offundam eius animo mandatorum paternorum oblivionem. Negliget atra vela tollere, et in locum eorum candida ſubſtituere. Sic patris iacturam faciet: ſic gaudia eius luctu contaminabuntur.* Dederat ſcilicet abeunti filio mandata pater, ut, ſi ſalvus rediret, navis vela candida haberet, ſin minus, atra. Quae mandata quum per oblivionem Theſeus neglexiſſet, Aegeus, conſpectis atris velis, ratus filium periiſſe, ſe praecipitavit in mare, id quod et Catullus et Plutarchus in Theſeo teſtantur.

Quam explicationem ut prae ceteris probes, complura te adducere poterunt, vela navis, nigro et ferrugineo colore depicta, alae, quae mulieri affixae ſunt, vultus illius geſtusque minax, quod ſtat Ariadnae poſt tergum, quod denique galeata eſſe videtur. Nam Nemeſis dicitur et Ὄπις, ut eſt apud Phurnutum c. 13. ἀπὸ τοῦ λανθάνειν ὄπισθεν, quod fallat nos a tergo ſtans. Et hanc ipſam ob cauſam videtur in eam etiam galea convenire, cuius fortaſſe eadem vis, quae galeae Plutonis, ut illam geſtans Dea, quoscunque velit, videat, ipſa conſpicua nemini. Haec Nemeſis eſt Dea ſuperbis, vanis oſtentatoribus, et improba ſpe maxima quaeque appetentibus, protervisque hominibus, et in alios iniurioſis, infeſtiſſima. Hinc ei cubitum et frenum tribuitur, quibus unumquemque quaſi admonet, ne quid immoderate effrenateque vel dicat, vel faciat. Quam in rem duo elegan-

 tiſſima

tiſſima epigrammata leguntur in Anthologiae l. I. c. εἰς ἐλπίδας p. 50. et l. IV. c. εἰς θεῶν ἀγάλματα pag. 474. quae Graevius Lect. Heſiod. c. XIV. ad Ἐργ. v. 694. et illuſtrat, et emendat. Cupido in hac pictura habet arcum ſine nervo, quo indicatur, Amoris nullam amplius eſſe vim. Apud Ovidium Amor. III, 9, 7. everſa Cupidinis pharetra, eiusdem fracti arcus, et extinctae faces, hoc idem ſignificant. Quum tres Cupidines a veteribus commemorentur, Ἔρως, Ἀντέρως, Δυσέρως, ſeu ut apud Servium eſt Λυσέρως, ſitque Ἔρωτος amorem accendere, Ἀντέρωτος amorem mutuum conciliare, Δυσέρωτος autem infelicem et periculi plenum amorem immittere, vel ut Heinſius lect. Theocr. c. IV. explicat, ad amorem libidinemque nimiam concitare: quaeri poteſt, qualis hic ſit Cupido? Quae quaeſtio ut facilius expediri poſſit, facit Pauſanias I, 30, qui Ἀντέρωτα δαίμονα vocat Timagorae, contemti amatoris, ἀλάστορα, h. e. crudelem ultorem.

Tabula XVI. eadem Ariadne ſubiicitur oculis cum duplicibus armillis, cum torque aureo, ſub tentorio ad radices arboris placide dormiens. Ea caput vitta alba velatum inclinat cervicali candido; dextrum vero eius brachium protenſum in capite recumbit, ſiniſtro leniter in lectum labente. Nondum experrecta eſt ſomno, cuius opportunitate uſus Theſeus eam deſeruit. Offendit dormientem et praeter opinionem invenit Bacchus formoſus, coronatus pampinis et uvis. Dorſum operit ruber longusque pannus. Crura cothurni ambiunt. Baccho ſe comitem dat educator Silenus, manu tenens longum thyrſum. Apparet etiam multitudo bacchantium, partim duplices tibias, partim ciſtas myſticas habentium, ſatisque longo intervallo ab Ariadne disiunctarum. Ariadnae Satyrus adſtat operimenta dextra amovens, quibus nuditas eius velata fuerat. Silenus velut admirabundus legit oculis venuſtates pulchri corporis. Ipſe Bacchus velut alienata mente vultum figit in formoſo corpore, quod ei ſiniſtra monſtrat puerulus alatus, dextra eidem admota, quaſi, ut propius accedat, admonens. In

 quibus

quibus omnibus, ſicut, quantum ars poſſit, pictoris manus oſtendit, ita pari artificio expreſſus eſt Faunus, qui poſt rupem ſtans tam iucundo ſpectaculo paſcit oculos, riſuque animi laetitiam fatetur. Faunum diximus: ſed quum nulla nota ſub adſpectum veniat, quae in Faunum potius, quam alium quemcunque, conveniat; quum porro vix dignoſcatur, utrius ſit ſexus: fuere ex interpretibus alii, qui hic Glaucum Neptuni et Naidis filium ſibi videre viderentur, Ariadnes amatorem in Naxo, Bacchique rivalem, de quo Athen. VII. pag. 297. alii vero, mulierculam eſſe rati, qui hic nympham Pſalacantham agnoſcerent, Baechi amicam, qua conciliatrice Bacchus Ariadnes nuptiis potitus eſt, ut eſt apud Ptolem. Hephaeſtionem l. V. p. 323. Ceterum, ſimilem huic picturam deſcribit Pauſan. I, 20. Philoſtratus Icon. I, 15. Conſentanea eidem referunt Hygin. f. 43. Nonnus Dionyſ. XLVII, 271. Ovidius M. VIII, 176. Catullus de Nupt. Pel. et Thet. Plutarchus in Theſ. p. 9.

In tabula XVII. Numen aliquod oculis obiicitur, et iuvencula mulier. Numen ſeu pilae ſeu arae incumbit, velaturque veſte rubra, eaque longa. Pedes eius ad medium crus flavis velamentis muniti ſunt. Caput lucidus nimbus cingit, promiſſi ſunt et flavi capilli: taenia ſeu vitta coercet capillos. Arcus non tenſus in dextra eſt, et pharetra humi prope pilam iacet. Iuvencula, cuius flavi capilli utrique humero infunduntur, viridi fronde coronata eſt, tenetque ſiniſtra lauri ramum. Habet peplum ſubtiliſſimum, quod in dextro brachio quatuor fibulae conſtringunt. Dimidium brachii dextri, et pars pectoris, ſunt nuda. E cervicibus catella aurea pendula ad pectus usque producitur. Pallium geſtat coloris aurei, quod in amplum ſedile demittitur, cui inſidet, et cui dextra innititur. Sedet deiectis in terram oculis, vultuque prae ſe fert modeſtiam et verecundiam. Vincula coriacea, quae velamenta pedum vinciunt, ſunt coloris rubri.

Haud facile dixeris, ecquid mens pictoris ſubiicere oculo ſpectatoris voluerit. Quaecunque in pictura occurrunt,

runt, ea cuncta aeque in Apollinem ac Dianam conveniunt, palla aurata, veſtis talaris, cothurni, arcus cum pharetra, capilli longi et flavi, taenia, et reliqua. Nec hoc mirum. Similitudo tanta in antiquis monumentis inter Dianam Apollinemque deprehenditur, ſeu perpetuae iuventutis florem, ſeu pulchritudinem, ſeu munia, ſeu cognomina, ſeu exercitia, ſeu formam denique vultumque et habitum corporis ſpectes, ut, ſi alter careat lyra aut alio inſigni, altera lunae creſcentis imagine, vix diſtingui poſſint. Quidam antiquarii explicantes numismata, in quibus mulier nuda cum cithara, incumbens pilae, conſpicitur, non alium quam Apollinem forma puellari effictum agnoſcunt, Triſtanus nempe, Vaillantius, et Schottus. Multo difficilius eſt certo dicere, quaenam ſit muliercula ſedens. Itaque fluctuant docti interpretes, et nunc de Helena, nunc de Iphigenia, nunc de Polyxena, nunc de Caſſandra cogitant. Subſcriptores fortaſſe nonnullos illi habebunt, qui ſedentem mulierculam cum capillis fluentibus, coronatam lauro, lauri etiam ramum manu tenentem, volunt eſſe Caſſandram, diſcentem, Apolline magiſtro, divinationem. Ut Servius ad Æ. II, 247. aliique docent, Apollo Caſſandrae amore exarſerat, et haec Deo concubitus ſui copiam promiſerat ea lege, ſi ſibi ab eo futurorum ſcientia praeſtaretur. Hinc ille modeſtus et verecundus puellae riſus, hinc ille amictus, hinc denique illa illecebroſa et minime probanda nuditas humeri, brachii, pectoris. Scilicet vafra et inſidioſa puella de induſtria iis veſtibus induta erat, quae corporis dotes nec inviderent oculis amatoris, nec obiicerent, ut eo magis incenderet Apollinem, artemque vaticinandi facilius per blandam quandam nec ingratam vim Deo extorqueret, iungendo fallaci concubitus promiſſo eam oris corporisque ſpeciem, quae et ſuis votis ſubſervire poſſet, et Apollinem capere. Qui Numen in hac pictura non Apollinem eſſe, ſed Dianam, putant, hi pharetram non ad Numen, ſed ad puellam ſedentem referunt, quae, nuptiarum cupida, relinquendum Dianae conſortium ſciens, depoſita ad imam aram pharetra, ſupplex a Dea veniam

niam impunitatemque precetur, exemplo puellae a Daphnide in transverſum actae apud Theocr. XXVII, 63.

In tabula XVIII. mulier ſacrificat Baccho, cuius ſubfuſcum ſimulacrum alto ſtylobatae, qui videtur ex marmore rubro eſſe, inſiſtit. Bacchum prodit caput mitratum, iuvenilis ac prope puellaris facies, cantharus potorius, et thyrſus. Poſt Bacchi ſimulacrum ſurgit marmor ſtriatum, ſed truncum et mutilum ita, ut, cui uſui ex mente pictoris ſerviat, iudicare non poſſis. Sequitur aedificium, cuius tria ornamenta ex parte tecti ſurgentia ſunt notabilia, quae ſunt inſtar acroteriorum. Suggrundium praeter ſolitum, et prope ultra modum, prominet. Sacra facientis mulieris crinis eſt ſimplex, et in unum nodum collectus. Corpus operit pallium candidum, veſtisque ſub pectore zona conſtricta.

De uſu Zonae docti interpretes monent, conſulendum eſſe Catullum 68. Callimachum epigr. 40. Voſſium ad Catullum, aliosque. Quibus addimus V. ill. Iul. Carolum Schlaegerum in diſſ. de Diana λυσιζώνῳ, et Io. Schraderum ad Muſaei v. 272. c. 20. p. 340. quo nemo luculentius hoc argumentum perſequutus eſt.

Tabula XIX. certamen Marſyae et Apollinis eximie depictum exhibet, vel potius huius certaminis eventum. In eleganti ſella Apollo, victor coronatus, inſidet pulvillo, in cuius capitibus ſunt fiſſae et quaſi in fila diviſae appendices. Dextra plectrum, ſiniſtra citharam tenet. Lateri eius haeret Muſa, coronata et ipſa, et veſtem acu pictam induta. Manibus tenet ſertum e frondibus contextum, quaſi citharam victricem coronatura. Genibus Apollinis accidit ſupplex Olympus, ut precibus poenam ab infelici ſuo praeceptore amoliatur. Adſtat tortor, manu cultrum tenens, Marſyae cutem, ſi crudelem hanc ſententiam pronunciaſſet victor, detracturus. Duae tibiae, quarum in ima parte ſunt paxilli illi, quibus immiſſis foramina obturari ſolebant, faſcia quadam inſtructae, ſaxo cuidam incumbentes humi iacent, quaſi contemtui eſſent, aut eſſe deberent. Denique ſenex cum capillo circa caput negligenter reiecto, vultuque triſtitiam

tiam prodens eſt Marſyas victus, veſtem exutus, religatusque ad arborem, manibus poſt tergum revinctis, ut mox deglubatur, et pelle nudatus miſere pereat.

Antiquitatis cognoſcendae cupidis cupiditatem explebunt additae obſervationes, quibus docetur, quibus parentibus natus fuerit Marſyas, quinam certaminis iudices ſederint, Satyrusne dicendus Marſyas ſit, an Silenus, qua in re et auctores variant, et gemmae; porro, quomodo Apollo victor diſceſſerit, et an iudices eius ab omni iniquitatis ſuſpicione immunes fuerint. Nec praetermittuntur, quae ſcire iuvet de veſtibus acu pictis, ſeu opere barbarico, de Phrygionibus, ſeu barbaricariis: de loco certaminis, Celaenisne in Phrygia, an Niſa, de more inſtrumenta muſica victorum coronandi frondibus, qui duobus Statii locis Theb. VI, 366. Sylv. VIII, 34. lucem adfert. Ceterum pictor Muſam ſuam phrygio habitu induit, ut indicaret, ſe iis accedere, qui locum certaminis Celaenas putant. Quod ad tortorem carnificemque attinet, hunc plurimi ab Apolline diſtingunt, et nunc barbarum vocant, nunc Scytham, e. g. Martial. X, 62. ſed alii Apollinem ipſum carnificis munia obeuntem faciunt. Miniſtri publici graece dicuntur τοξόται, σπευσίνιοι, σκύθαι, βάρβαροι. Qua occaſione defenditur Hyginus contra Salmaſium, qui omnes alios praeter Hyginum docere ait, ab ipſo Apolline Marſyam excoriatum, Hyginum autem Scythae munus excoriandi Marſyae impoſuiſſe, ex male intellecto vocabulo ἀποσκυθίσαι. Quem et interpretes Hygini, et noſtra pictura refellunt.

Tabulae XX - XXIX. pertinent fere ad choros bacchantium, ad ſacrificia, ad pompas, et myſteria bacchica. Bacchicas cerimonias repraeſentari, multa indicio ſunt, thyrſus, tibiae, cithara, tympana, cymbala, hedera, patera, arca, vas potorium, catillus ficubus plenus, corona et pampinea, et myrtea, et ex frondibus contexta, daduchiae, tigris, ſerpens, ſaltationes etc.

Tabulam XXV. veriſimile putant docti interpretes ad ſacra Cabirorum pertinere: ſimulque monent, ad explicandas

das

dus huius generis tabulas multum conferre vos poſſe, qui de ritu Bacchanalium, de myſteriis Cereris et Bacchi, de Dionyſiis expoſuerint, tanquam Demſterum ad Roſinum, Caſtellanum de Feſtis Graec., Nicolai de ritu Bacchanalium, Eggelingium de Myſteriis Cereris et Bacchi. Quibus addimus Marmora Taurinenſia P. I. pag. 29-118. et Chriſtian. Gottlieb. Schwarzium in Miſcell. politioris humanitatis c. III. et IV, quorum illud eſt de gemma antiqua ſacrificium Bacchi, hoc vero de antiquo marmore pompam Bacchantium referente. Thyrſus quidem non ſemper in his occurrit: ſed multa ſuperſunt monumenta, in quibus nec ipſe Bacchus, nec Bacchi comites thyrſum gerunt. Euripides memorat Βάκχας ἀθύρσους.

Tabula XX. repraeſentari manſionem, ſeu pauſam, conjiciunt interpretes Herculanenſes, de qua Salmaſius ad Caracallam c. IX. Peſcennium c. VI.

Non praetereunda hoc loco eſt hypotheſis, quam docti interpretes examinandam proponunt, quae tam late patet, ut, ſi admitti poſſet, plurimis veterum monumentis, in quibus ad ſolemnes Deorum pompas pertinentia proponuntur, pluribusque auctorum locis explicandis, inſerviret. Coniectura, ſeu hypotheſis, haec eſt: *In pompis Deorum, ſpeciatim Bacchi, diſcurrere promiſcue ſolebant et virgines honeſtae, et matronae graves, et mulieres inhoneſtae: ſed non omnes promiſcue admittebantur ad miniſterium, ad ſacerdotium, et ad arcana. Iam quum in monumentis ad Bacchum ſpectantibus obviae ſint mulieres nunc calceatae, nunc diſcalceatae, nunc ſolutis crinibus, nunc in nodum collectis, capite nunc nudo, nunc velato: credibile eſt, quarum et caput et pedes velamentum aliquod ex aliqua parte operiret, fuiſſe ſacerdotes eas, quae haberent zonam faſciola cinctam, pedesque non ex toto nudos, ſed ſandalio dumtaxat ſoleaque munitos, fuiſſe miniſtras ſacrorum initiatores; ſi quae denique pompam comitarentur nudis pedibus, quomodocunque velato*

 capi-

capite, aut non velato, has fuiſſe de profana turba: niſi forte ſecundum Diodorum IV, 3. ſtatuere malis, mulieres, quae veras Maenadas Bacchasque imitarentur, fuiſſe crinibus ſolutis et paſſis; virgines vero matronasque ſeveriores in nodum collectis. Qui comparabunt hanc hypotheſin cum locis auctorum veterum, et cum antiquis monumentis, quantum ei ſit dandum, facile animadvertent.

Tabula XXIV. videtur ſummus myſteriorum bacchicorum gradus exprimi, nempe *ἐποπτεία*, de qua Meurſius, van Dale, et Caſaubonus. Si quis *ἐποπτείαν* a pictore expreſſam ideo neget, quia fuerit ritus arcanus, quem nec myſta ullus, nec epopta, vulgare auderet: huic facile occurras et obſtes. Primo apud Cretenſes talia ſecreta divulgare licitum: Diodor. V, 77. Deinde hic non exprimitur ipſa *ἐποπτεία*, ſed *ἐποπτείας* duntaxat ſymbola. Tertio illi, qui pro religione ſcripſere, et apologias edidere, multa myſteriorum illorum arcana et ſymbola patefacere potuere, et reapſe patefecere: Tertullianus adv. Valentin. c. 1. Theodoretus Th. VII. Arnobius V. Clemens denique Alexandrin. Protrept. p. 14. et Firmicus c. XIX. XX. Addunt Herculanenſes interpretes, contigiſſe fortaſſe hoc loco pictori idem, quod olim Æſchylo, ut caſu inſcius et imprudens nonnulla ad myſteria pertinentia evulgaret. Clem. Alex. Strom. II. Meurſ. Eleuſin. c. XX. Sed Æſchylum huius generis quaedam evulgaſſe, iudicaverunt initiati. Quaerent vero fortaſſe nonnulli, quinam nunc ſint illi initiati, qui hic pictorem talia penicillo expreſſiſſe iudicent.

Tabula XXX. praeter alias etiam picturam Aglaidis exhibere videtur, quam Aelianus V. H. I, 26. et Athenaeus X, 3. p. 415. non aliter, ac hic artifex pinxit, deſcribunt. Dicunt eam tuba cantaſſe, comam habuiſſe appoſititiam, et criſtam in capite. Haec omnia ſunt ab artifice in hac pictura expreſſa. Addunt, fuiſſe mulierem voracem, quae duode-

cim

eim libras carnis, et quatuor choenices panis vorare conſueſſet, potare autem congium vini. In pictura eo eſt corporis habitu, ea magnitudine et robore, ut facile credas, et voracitatis tantae et bibacitatis eam fuiſſe.

In tabula XXXI. quatuor diverſae ſunt picturae. In earum prima templum videtur expreſſum, idque vittis ornatum, et ſeptum quoddam in templi atrio. Ibi mulier videtur in eo eſſe, ut herbas floresque offerat alicui Numini, fortaſſe Iunoni Lucinae. Iam vero huic Iunoni flores herbaeque a mulieribus gravidis offerri ſolebant; Ovid. Faſt. III, 254. Sunt, qui flores hic pictos eſſe lilia putent, quibus favet Clemens Alex. Paed. II, 8. ubi Iunonem ait liliis delectari. Videtur porro mulier iſta reſoluto crine eſſe. Iam vero gravidarum erat, Iunonem Lucinam reſoluto crine precari: Ovid. Faſt. l. c. Serv. ad Æ. IV, 518. Ad alterum tabulae latus ſimilis huic mulier exhibetur. Duabus his mulieribus interiecta pictura eſt, quae oſtendit Deam aliquam ſolutis crinibus, coronatam fronde, vittatam, tenentem cornu copiae ſiniſtra, dextra autem pateram. Hanc Deam eſſe Concordiam coniiciunt interpretes. Etſi enim Felicitas, Pax, Securitas, Hilaritas, Cybele, Terra, et quicquid abundantiam adfert, fere exprimitur cum notiſſimo illo cornu Amaltheae ſymbolo: in Concordiam tamen non modo hoc cornu, ſed et reliqua omnia, quae hic cernuntur, convenire videntur, patera, cuius uſus in ſacris libationibus pacis firmandae cauſa factis, habitus ſedentis, vitta, et corona e frondibus.

Tabula XXXII. figuras duorum iuvenum habet inter ſe ſimillimorum, ſeu colorem et veſtimenta ſpectes, ſeu coronas laureas, ſeu ramum lauri lemniſcatum, quem uterque ſiniſtra tenet. Vix eos diſcerneres, niſi alter dextra pateram teneret, vel vas paterae ſimile, alter autem volumen vel quiddam volumini ſimile.

Interpretum nonnullorum haec eſt ſententia, ut picturam interpretandam putent de victore certaminum publicorum, ſeu pugillatus, ſeu luctae. Freti ſunt auctoritatibus potiſſimum Pauſaniae, Servii, Pindari, qui partim coronarum agonalium ſeu lemniſcatarum mentionem faciunt, partim victoribus taenias et phialas tribuunt. Quibus placet, volumen eſſe id, quod alter manu tenet, dicunt, poetam victorem ab artifice eſſe expreſſum, adduntque, coronam lauream, et ramum lemniſcatum ei rei eſſe argumento. Auſon. ep. 20. et Scalig. Lect. Auſon. I, 10. Contra hunc Scaligerum oſtenditur, non modo in agonibus Capitolinis, ſed etiam in ludis Olympicis, locum fuiſſe taeniae, et palmae, et certamina poetica fuiſſe in numero ludorum Graeciae. Faber Agon. I, 3. et 26. Ceterum, volumen non modo indicare profeſſionem poetae poteſt, ſed etiam praemium a poeta reportatum: Gell. XVIII, 2. Solebant etiam poetae in victoriae reportatae memoriam volumen aliquod dedicare in aliquo templo: Plutarch. Sympoſ. V, 2.

Tabula XXXIII. quatuor picturas proponit, duas mulierum, totidemque virorum, haud dubie ſacrificantium. Ut ſacrificantes putes, adducere te poterunt velata capita, crines ſoluti, nudi pedes, veſtes fimbriatae, coronae ex frondibus, vaſa denique ſacrificalia, quae manibus tenent omnes.

Tabula XXXIV. duo exhibet, primo hermaphroditum, cuius dextra decenter attollit pallium album, quod ex capite defluens operit hermaphroditum dimidia prope ex parte, ita, ut et muliebre pectus, et pars illa, qua ſexus agnoſcitur, pateant oculis. Siniſtram ornat aliquid, quod frondis hederae, quam Plinius XXIV, 10, ciſſon erythranon vocat, ſpeciem prae ſe fert. Secundo eadem tabula exhibet iuvenem amabili et amoena facie, ex toto nudum. Dextra tenet ramum oleae: oleae frondes ambiunt promiſſos capillos

les et fluentes. Siniſtra diſcum tenet, quem aliquid replet, quod difficulter diſcernas. Ex diſco pendet mantile ſeu mappula. Id, cui pedes inſiſtunt, etſi mancum eſt, eſſe tamen ornamentum architectonicum dixeris. Capiti inſiſtit columella, quae miro modo terminatur. Tales frondes, vel talia folia, quale hic hermaphroditi ſiniſtra tenet, paſſim inveniuntur apud Auguſtinum in gemmis antiquis, et apud alios. Sunt, qui flabellum putent eſſe, cuius uſus aliquis fuerit in balneis: ſunt etiam, qui adſperſorium eſſe velint. Alii id comparant cum hederae, alii cum nymphaeae aquaticae folio, quae herba vim habere creditur Venerem extinguendi: Plin. XXV, 7. Cum huius generis frondibus hermaphroditi ſaepe obſervantur in labris balneorum, ſeu in ſoliis, nempe in lacubus illis depreſſis, in quos lavandi cauſa deſcenditur. Docti interpretes tales frondes partim putant vicem praeſtitiſſe flabellorum, partim indicare effeminatam quandam mollitiem. Ut ſic putent, dicunt ſe adduci iis, quae habet Schol. Ariſtoph. ad Acharn. 144. et Pauſan. Corinth. 13. Neſcio tamen, an inde ſatis tuto colligi poſſit, portare manu frondes apud veteres fuiſſe ſignum libidinoſorum, et amoribus laſcivis nimio plus ſervientium. Nam Bentleii coniectura fortaſſe non eſt improbanda, in Callimachi verſu, quem Scholiaſtes allegat, pro φύλλοις legentis φλοιοῖς. Aeque incertum eſt, an ex conſuetudine portandi hederae frondes nata ſit ſignificatio parum honeſta verbi κισσοφορεῖν. Qui Baccho eiusque cultui dediti erant, thyrſum et hederam geſtare ſolebant. Unde κιττοφορεῖν eſt bacchari, bacchanalia vivere: v. Heuſingerus ad Plut. de liberor. educ. c. VII. Hoc ſenſu Libanius in ψόγῳ Αἰσχίνου. p. 108. dicit, Aeſchini gratum fuiſſe, ſi κιττοφόρος audiret. Quo ſenſu vetulae apud Demoſthenem περὶ στεφάνου Aeſchinem appellarint ἔξαρχον, καὶ προηγεμόνα, καὶ κιττοφόρον, facile nunc patet. Rubenii emendatio κιστοφόρος legentis pro κιττοφόρος, Aeſchini non congruit, ſi ciſtae ſunt κανᾶ. Nam canephori in Bacchanalibus erant feminae: Valeſ. ad Mauſſac. p. 202.

Ceterum in balneis utrique ſexui communibus fuiſſe ſtatuas Hermaphroditorum, Anthol. IV. 12, 42. docet. Et huius ipſius fortaſſe hermaphroditi fuit ſtatua in quodam balneo. Alteram huius tabulae figuram ſunt nonnulli, qui Pelopem putent, ludorum Olympicorum auctorem, in quibus victores ſolebant olea coronari: plurimis tamen hic exprimi Camillus videbitur, ſacrificiorum miniſter. Quid columella ſibi velit, quam caput ſuſtinet, Vitruvio doctore diſcas, qui VI, 10. de variis rebus verba faciens, quae aedificio venuſtatem decusque concilient, *quemadmodum*, inquit, *mulieres ſtolatae ex marmore, quum pro columnis in opere ſtatuuntur, dici ſolent caryatides, ita, ſi qua virili figura ſigna mutulos aut coronas ſuſtinent, telamones vel Atlantes appellantur.*

Simillimas inter ſe, et praecedentibus duabus omni fere ex parte congruentes picturas tres ante oculos ponit tabula XXXV. Tres iſtae figurae omnes peraeque nudae et coronatae, et caput faſciolis cinctae, tenent ramum oleaginum, prima quidem manu dextra, reliquae duae ſiniſtra. Dextram primae onerat diſcus: ſiniſtram reliquarum caniſtrum, in quo aliquid eſt, quod, colore fere deleto, diſcernere non licet. Capita eodem modo terminantur, niſi quod in figurae primae capite duo harpaginetuli cum annulo conſpiciuntur. Inſiſtunt omnes baſibus inter ſe ſimilibus, quae tamen quid exprimant, vix dixeris.

Duplicem viam in explicandis hiſce figuris doctiſſimi enarratores ingrediuntur: alii Camillos pictos volunt, alii victores ludorum gymnicorum. Qui Camillos volunt, contendunt in diſco caniſtroque vas eſſe aliquod ſacrum, vel aliud quid ad ſacrificia pertinens. Cui explicationi auctoritas accedit a nuditate miniſtrorum, de qua Saubertus, et Stuckius, et Begerus Th. Brand. p. 143. Poſſunt etiam in caniſtro eſſe partes victimae farina conſperſae, Diisque offerendae. Conſtat enim, apud Graecos Romanosque alias vi-

ctimae

Primae partes Diis oblatas, alias ſacerdotibus, miniſtrisque ſacris, tanquam paraſitis, cerycibus, victimariis, fuiſſe diſtributas, Athen. VI, 8. Ariſtoph. Plut. 1186. aliquas reliquias porro domum miſſas, alias amicis, Theocr. V. 139. Dionyſ. Hal. A. R. VII. Ad ſacra porro peragenda legi ſolebant iuvenes formoſi, Apollon. Rhod. I, 406. Qui dicunt, hic pictos eſſe ludorum gymnicorum victores, his convenire dicunt oleam et taeniam, denique id, quod manu tenent, eſſe praemium victoriae. Praemia enim non tantum coronae, ſed et paterae, aliaque aurea vaſa, veſtes, pecunia, Paſchal. de Coron. V, 7, et 14. VI, 5. De harpaginetulis, h. e. inſtrumentis in ſummitate aduncis, quibus capi aliquid rapique poteſt, dicta quaedam ſunt ad Tab. XXXIX. n. 12. voluminis primi. Quod ad telamones attinet, alii putant, hoc non niſi arbitrio pictoris deberi, quod telamones iſti terminentur aliqua ancora: alii vero quatuor iſtas ſtatuas fuiſſe in triclinio, vel porticu quadam diſpoſitas, annulos autem iſtos inſerviiſſe transmittendis funibus et ſuſtinendis velis, aulaeisque, quibus et porticus et triclinia exornarentur et operirentur, Plin. XIII, 9.

Tabula XXXVI. exhibet columnam, vel potius partem columnae, ex marmore viridi, cui tabula quaedam impoſita eſt, in qua ſtat caper colore aureo. Surgunt eodem loco duae aliae columnae, ſed ſubtiliores. Parvo intervallo apparet columna ſtriata, et inferius portae alicuius arcus. Ex latere oppoſito eſt alia columna, variis frondibus ornata, dein alia pars columnae ſtriatae. Ex alto pendet ſcutum cum encarpo, hoc eſt, ornamento, quod florum frondiumque implexus contextusque efficit, taeniis, ſeu faſciis dependentibus. In medio cernitur muliercula, coronata hedera, capillis in humeros fluentibus. Siniſtra tenere pulvinulum videtur, in quo ciſtula, cui mulier dextram imponit. Sub pedibus eiusdem mulieris eſt ſpatium quadrilaterum oblongum, in quo duo ſunt galli, ramus palmae, et vaſculum.

Simu-

Simulacrum capri nonnullis opinionem attulit, in hac pictura repraeſentari aliquod templum Bacchi, cui caper gratiſſima victima. Scuta in faſtigiis vel frontibus ſacrarum aedium fuiſſe poſita, docet Pauſanias V, 10. et 12. Docent et alii. Mos etiam antiquus, ſuſpendere ſcuta ſubactorum hoſtium in templis, Pauſan. X, 11. item ſcuta, in quibus imago devicti hoſtis, Liv. XXV, 24. Denique ſcuta, in quibus maiorum imagines, et perſonarum illuſtrium, Plin. XXXV, 2. Mulier hedera coronata fortaſſe in eo eſt, ut ſacra Baccho faciat. Pulvinulum vero illum non male dixeris pulvinar ſacrum, quale in lectiſterniis circa altaria Deorum, velut epulandi cauſa, ſterni ſolebat, in quo imago vel ſtatua Numinis collocaretur. Caſaub. ad Suetonii Iul. 76. Duo galli infra mulierem conſpicui, ſeque invicem petentes, quibus palma interiacet, exprimunt fortaſſe certamen gallorum gallinaceorum, ſeu illud ſpectaculum, de quo Plin. X, 21. Aelian. V. H. II, 28.

Tabula XXXIX. habet figuram alatam, cuius collum ornat monile gemmatum, manus vero armillae itidem gemmis diſtinctae. Eſt ex parte pallio albo velata. Pedes ſoleae muniunt, quas rubra vincula iisdem innectunt. Siniſtra tenet pateram, dextra vaſculum, cuius operculum refert ſphingem.

Hanc alatam mulierem alii Heben putant, de qua Homerus, Pauſanias, et Strabo, alii Victoriam. Qui hanc pictam exiſtimant, vas illud, quod in dextra eſt, pertinere dicunt ad ſacras luſtrationes et ſacrificia, quibus poſt reportatam victoriam gratus animus declararetur. Addunt ex Feithio A. H. I, 6, veteres manus abluiſſe cum alias in re ſacra, tum poſt victoriam: Sphingem porro in hac figura videri aliquod myſterium indicare, Sueton. Aug. L. Quin ex hac ipſa Sphinge nonnullis doctiſſimorum interpretum nata eſt ſuſpicio, agi hic de victoria viribus ingenii, non viribus corporis, reportata, mulieremque alatam fortaſſe dicendam eſſe Vacunam, a Sabinis cultam, eorumque propriam, qui ſapientia

tia vincunt. Porphyrio ad Hor. Epiſt. I, 10, 49. Varro de L. L. IV. Gyrald. Synt. de Diis X. p. 323. Sed haec tamen non ſatis certa.

Vix vero dubites, mulierem alatam in tabula XL. conſpicuam, geſtumque ad ſimilitudinem volantis componentem, eſſe Victoriam. Habet ſolutos humeriſque infuſos crines, ſed non ſine lege, in fronte certe compoſitos. Veſtis eius longa, diſcinctaque, et candida. Strophium vel faſcia pectoralis tumorem mammillarum cohibet. Nudi ſunt pedes. Siniſtra manus ſcutum tenet; dextra coronam querceam ſplendentem auro nativo.

Ut Victoria eſſe videatur, faciunt alae, volatus, Strophium, veſtis alba, ſcutum, corona quercea, cuncta a pictore ei adiuncta. Primo alatam Victoriam exhibent quamplurima antiqua monumenta. Volantem ſecundo facit Auſonius. Quando et quomodo alas acceperit, tradit Athenaeus. Quis primus alatam pinxerit, docet Schol. Ariſtoph. Av. 575. Tertio Prudentius adv. Symmachum II. Victoriam dicit viraginem nudo ſuſpenſam pede, ſtrophioque revinctam. Quarto veſtem albam albasque alas illi tribuit Silius Ital. XV, 99. Quinto ſaepiſſime victoriam obſerves altera manu coronam, palmam altera, praeferre, ſcutumque vel ad latus habere, vel in manu: Beger. Th. Brand. p. 742-751. 807.

In tabula XLI. ſtylobates, cui incumbit haſta praelonga, ſuſtinet ſcutum, exhibens effigiem Palladis, gladio victum et proſtratum Pallantem obtruncantis. Scutum portat Genius chlamyde amictus. Ante ſtylobatem eſt ara flammam fundens, cui liquorem ex patera inſpergit Victoria alata et coronata; et ex parte candido panno cincta, nudum habens brachium dextrum totum, nudam mammillam dextram, nudos denique pedes. Siniſtra tenet galeam aurei coloris cum criſta rubra. Ex altera parte conſpectui ſe praebet Genius, velatus violaceo panno, a cinctu usque ad medium femur.

mur. Siniſtra portare videtur pateram herbis plenam, dextra autem arae admovet ovem. Poſt ſtylobaten apparet aedificium cum oleis arboribus.

Quae huic deſcriptioni adiectae ſunt obſervationes, earum praecipuae hae ſunt. Frequenter quidem occurrere Palladem haſtatam, ſed raro Palladem cum gladio; Albricum tamen de D. I. c. VIII. eam facere *gladio accinctam:* deinde a Pallante gigante, quem hoc loco Pallas obtruncat, diſtinguendum eſſe Pallantem, quem ferunt Palladis patrem: porro propriam Palladi eſſe aegida, ſeu ſcutum, ſeu clypeum, poetasque aegida videri pro clypeo ponere, etſi aegis ſit proprie thorax potius, quam clypeus, et quidem thorax, in cuius medio ſit Gorgus caput, veteresque hoc caput nunc in ſcuto ponere, nunc in thorace: denique Victoriam a Pallade vix differre, quum utriusque pater feratur Iupiter, quum utraque exiſtimetur ex capite Iovis nata: ad ultimum, galeam in capite, ſcutum, haſtamque, eſſe fere ea, quibus Minerva agnoſcatur. Quaerentibus, cur pictor iuvenem fecerit arae admoventem victimam? reſpondetur, artificem fortaſſe reſpexiſſe id, quod tradat Pauſanias, in templo Minervae Cranaeae ſacris praefuiſſe aliquem ex impuberum numero delectum, annis quinque perpetuis ſacerdotio fungentem, ſeque eo abdicantem ubi pubeſcere coeperit. Alias non diffitentur, a pictoribus Genios effingi, ad exprimenda diverſa officia et miniſteria cuiuscunque artis et exercitii. Sacra autem Minerva facta etiam ove, probant ex Homero. Tandem rationem reddituri, cur hic aedificium cum oleis pictum ſit, hoc aedificium dicunt deſignare poſſe arcem Minervae Victoriae apud Pauſan. I, 22 et 42. hanc enim arcem cinctam oleaſtris fuiſſe, Meurſ. Cecrop. IV. Poſſe etiam deſignare templum Minervae, vel habitationem miniſtrorum.

Tabula XLIV. tres diverſas picturas obiicit oculis. In prima vides Venerem marinam. Deae collum ornat monile,

le, brachia duplices armillae. Velum partim defluit in aquam, partim eum videtur praeſtare uſum, quem velum navis. Equo marino ita vehitur, ut pedum plantae aquae ſuperficiem feriant. Frenorum alterum dextra Veneris tenet, alterum ſiniſtra unius ex Amoribus, cuius in dextra ciſtella eſt. Poſt Deam volat alius Amor, umbellam manu praeferens, quaſi Deam a ſolis ardoribus ea defenſurus. Praecedunt prior delphinus, poſterior Triton iuvenis, cuius in dextra eſt buccina, in ſiniſtra aliud inſtrumentum. In ſecunda pictura duo Amores hircis inequitant, altera manu habenas moderantes, altera flagellum tenentes. Ab utraque extremitate ſurgunt metae ex frondibus. In tertia pictura duo pumiliones conſpiciuntur, pugillatu ſe exercentes, quorum alter humi proſtratus, ſublata manu ſe victum fatetur, alter pugnos arcte vehementerque comprimit, quaſi ictus plures in adverſarium ingeſturus. In utraque extremitate ſunt vaſa collocata cum duabus palmis. Prope vaſorum alterum humi iacet patera. Quae ad has picturas explicandas afferuntur, pertinent ad Venerem *ποντίαν* ſeu marinam, et anadyomenen, quam poetae et artifices ſaepe fingunt per mare vehi nunc conchae inſidentem, nunc tritonibus, nunc etiam delphino inſiſtentem: Beger. Theſ. Br. p. 178. 197. Pictura Veneris hic eiusmodi eſt, ut lucem adferre poſſit Claudiano de Nupt. Honor. v. 152. Ciſtella, quam alter Amorum manu praefert, eſt fortaſſe vas unguentarium, quod certe Claudianus Amoribus tribuit, Epithalam. Pallad. et Celer. Quemadmodum hic alter Amorum umbella ſolis ardores a Venere arcet, ſic Apuleius Met. IV. p. 157. comitatum Veneris deſcribens, Tritonum aliquem ſerico tegmine flagrantiae ſolis obſiſtere ait. Inſtrumentum, quod Tritonis in ſiniſtra eſt, aliqui pro remo, aliqui pro conto, aut ſimili inſtrumento, aperiendis ſyrtibus navibusque movendis idoneo, agnoſcunt, moti verbis Virgilii Æ. I, 149. V, 208.

Cupido hirco inequitans hic fere exprimitur, ut in Anthol. I, 33, 28. et apud Beger. Th. Br. p. 176. Non

indignum memoria eſt, quod Heſychius ſcribit, regum filios primum doctos fuiſſe inequitare hircis. Cognoſcendi cupidi, quae de more manum tollendi, ab illis obſervari ſolito, qui ſe victos faterentur, leguntur, amandantur ad Theocritum Idyll. XXII. v. 128. et Fabrum Agoniſt. I, 8. oſtenditurque, hunc morem Ciceronem reſpicere apud Lactant. III, 28.

Tabula XLVI. opus architectonicum obiicit oculis miro modo conſtructum, in quo praecipue animum in ſe convertit elephas, qui pullo elephantino ſeu animali alius generis proboſcidem admovet, veluti eum complectens, et per luſum attollens. Integumentum reticulatum non modo animalis totum corpus usque ad pedes velat, ſed etiam proboſcidem ipſam.

Aedificium in hac pictura doctis interpretibus portio videtur eſſe theatri. Conſtat ſaepe uſum aliquem in theatris fuiſſe elephantorum, nunc cum hominibus, nunc cum aliis ferocibus beſtiis pugnantium, nunc per catadromum, ſeu per extentos funes ſpectaculi cauſa ambulantium, nunc cum animalculis minutis ludentium, nunc a ſpectatoribus proboſcide ſtipem accipientium, id quod locum fecit ioco Auguſti Suet. LIII. De more elephantos lorica tam ferrea, quam aurea, muniendi, tam adverſus arma hoſtilia, quam luxus cauſa, Spanhem. de U. et P. N. diſſ. III. Interim quod in elephantis loricae ſpeciem prae ſe fert, non tam lorica eſſe videtur, quam cutis ipſa eorum cancellata, ut eam Plinius VIII, 10. nominat.

In tabula XLVII. vel atrium videtur expreſſum eſſe, vel veſtibulum cum grandi et magnifica corona, quam fabri etiam cornicem appellant, de qua Vitruv. II, 8. Eius in medio ſuſpenſum eſt ſcutum, in quo capitis effigies adumbratim ſubobſcureque picta videtur. Conſueſſe autem veteres,

teres ſcuta ſeu clypeos ſuſpendere cum imaginibus maiorum, nunc in loco ſacro et publico, nunc in atriis privatarum aedium, patet ex Plin. XXXV, 3. Senec. de Benef. III, 28. aliisque.

In tabula XLVIII. vides duo ruſtica aedificia. Prope primum eſt mulier habens in manu longam perticam, et duo pueri, item aliquis cum tegumento capitis, habens humero impoſitum lignum incurvum, ex cuius duabus extremitatibus bina receptacula inſtar ſaccorum pendent.

Longa pertica mulieris eſt fortaſſe *ῥακτρία*, id eſt pertica fructibus ex arbore decutiendis, Pollux VII, 46. X, 129. Lignum incurvum cum duobus ſacculis pendulis eſt *ἀνάφορον* Ariſtophanis Ran. 8. Cuius generis ligna in antiquis monumentis nunc habent pendulas crumenas, nunc uncos, aut corrigias. Iſidorus *porticula* et *portitoria* dici ait.

In tabulis LI. LII. LIII. LIV. octo ſunt picturae orbiculatae, quarum prima oculis obiicit mare, aedificia, homines, naves, vaſa etc. Doctis interpretibus inde occaſio naſcitur verba faciendi de luxu et inſania illorum Romanorum, qui iactis ultra litus in mare molibus aedificabant, item de nimio ſtudio villas habendi piſcinasque, de quo Macrobius, Plinius, Varro, Vitruvius. Addimus Horatium II. od. 15. od. 18. III. od. 1. Secunda pictura varia exhibet aedificia, in quorum alio urna, in alio praeter urnam etiam ſertum, et aliquot homines, qui manu praeferunt pateras. Credibile eſt, aedificia huius generis eſſe monumenta ſepulchralia, ſeu urnas cinerarias, et ſerta et pateras reputes, ſeu conſuetudinem ſepulcra ad litus vel ad ripam conſtruendi. In tertia pictura ſunt aedificia cum turribus itidem in mari poſita, columnisque innitentia. In litore eſt templum, ex cuius faſtigio ſurgit ornamentum floris inſtar, et quod Vitruvius IV, 7. *florem* nominat. In quinta pictura, quae eſt tabulae LIII.

 prae-

praeter multa alia etiam ambulatio contecta, ſeu cryptoporticus exprimi videtur, cui oppoſitas dicas ambulationes apertas et ſub dio, quas Vitruvius ambulationes hypaethras vocat. A cryptoporticu Sidonius II. ep. 2. videtur hypodromum diſtinguere. Hypodromus eſt fortaſſe deambulacrum, non undique, ſed ex parte contectum, habens et tectum et columnas, ſed nec muros nec parietes. Cryptoporticus clauſa eſt ab utroque latere, habens parietes cum feneſtris, ut Plinius diſerte dicit II, 17. v. Iuven. IV, 5. VII, 178. Porticus vero, ſeu ambulationi, ſeu geſtationi deſtinatae, ſolebant eſſe circulares, v. Graev. de vill. antiqu. ſtructura c. 8. In eadem pictura clariſſimi auctores ſibi obſervare videntur *tonſillas*, id eſt, palos dolatos in acumen, et cuſpide praeferratos, qui configebantur in litore, navis religandae cauſa, v. Feſtus.

Denique ibidem cernitur aedificium, quod ad ſeptizonium ſimilitudine accedit, de quo Suetonii interpretes ad Tit. c. I. Septima pictura, quae eſt tabulae LIV. complectitur et alia aedificia, et porticum magnam, eamque lateribus apertis in mari aedificatam, quam interpretes coniiciunt eſſe vel ambulationem, vel geſtationem apertam, vel xyſtum exercitiis gymnaſticis inſervientem. In ultima denique pictura orbiculata ſub adſpectum cadunt duo templa, quorum in faſtigio videtur eſſe cornu copiae, fortaſſe ad denotandam rerum abundantiam, quae oram iſtam maritimam beat. Sed poteſt etiam aliquid eſſe, quod candelabri vicem praeſtet, ſuper quo accenſi noctu ignes navigantium curſum regerent. Inter duo templa ſurgit alta trabes, cuius in vertice eſt rotula. Huius trabis in litore erectae idem videtur uſus eſſe, qui mali in navibus. Malum autem cum aliis uſibus inſervire, tum pro ſpecula eſſe conſtat, Liv. XXX, 20. Ovid. M. III, 615. Feſtus in *Corbita: corbitae dicuntur naves onerariae; quod in malo earum ſummo pro ſigno corbes ſolerent ſuſpendi.* Unde Dacierius ad Feſtum in

in *Simpludiaria*, a *corbitis* dictos putat *corbitores*, qui per corbitarum h. e. navigiorum malos reperent ad vela legenda, vel ad aliud quid: quos Scaliger potius *corvitores*, id eſt, *cernuatores* dicendos exiſtimat. Erunt igitur, qui rotulam illam hic eſſe corbem, vel vice corbis, arbitrentur. Sed quum duo illa templa ſint fortaſſe ſepulchra, trabs media inter illa poterit indicare defunctorum obitum in loco peregrino, v. Potter. IV, 7. qui ad Theocriti Idyll. XXIV. quod inſcribitur Ἐραστὴς v. 30. provocat, rectius provocaturus ad Idyll. XXII, quod inſcribitur Διόσκουροι v. 207. ſq. Aliquo intervallo in campo ingens aedificium eſt, cum porticibus trium contignationum, ut dicere poſſis δῶμα τρίστεγον cum Luca Act. XX, 9. Fuiſſe veteribus talia aedificia, tales etiam porticus, patet ex Liv. XXI, 62. Philoſtr. Icon. I. praef.

Tabula LV. exhibet portum magnificum, multis aedificiis cinctum, cum porticibus et turribus: prorſus ita conſtructum, ut Vitruv. V, 12. praecipit. In primo maris ſinu ſunt tres cymbae: cymba etiam eſt in ipſis ſecundi ſinus faucibus, qui portum efficit, cuius in medio ſunt quatuor navigia velis ciliciis, ut videtur, operta, ad arcendum vel ſolem, vel pluviam. Varro de R. R. II, 11. Ex uno eorum navigiorum ſenex quidam innitens baculo in litus deſcendit per ponticulum ἀποβάθραν, vel ἀναβάθραν, vel etiam διαβάθραν, Pollux I, 93. Ab utroque portus latere ſunt duae moles, inaedificatae arcubus grandibus in mari, quarum latera parietibus cancellatis munita ſunt. Ornatus cauſa, verſus extremitatem utriusque eſt porta. Primae portae inſiſtunt duo Tritones, tenentes altera manu buccinam, altera contum vel faculam. In porta altera videri poſſit eſſe figura Scyllae, canibus ſuccinctae. Tum vero hic portus eſſe Siciliae dicendus eſſet, aut Scyllaei promontorii, oppidique vicini. In litore ſtatuae quaedam columnis ſunt impoſitae, partim muliebris, partim virilis formae, exprimen-

mentes forte Deos, Deasque marinas. Prima ſtatua eſt procul dubio Priapi λιμενίτου. Anthol. I, 56. epigr. IV-XII. In extremitate molis in mare iactae, fluctibusque oppoſitae, eſt Hermes, vel potius Hermula cum petaſo. Mercurio locum in portu tribui, tanquam Deo ἐμπολαίῳ, nemini mirum videbitur. Sunt inter doctiſſimos explanatores, qui portum Oſtienſem a Claudio Caeſare extructum Sueton. Claud. 20. pictum putent: ſunt etiam, qui ſinum in litore Campano, qui *Crater* dicitur: ſunt denique, qui utrumque parum veriſimile exiſtiment. In portu Oſtienſi fuiſſe templa et ſtatuas Portumni, Fortunae, Bacchi, Spei, Felicitatis, et alias, colligas ex monumentis antiquis Oſtiae repertis. Sed de reliquis dicemus proxime.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Maii et Iunii Anno MDCCLXIV.

LE PITTURE ANTICHE D'ERCOLANO E CONTORNI CON QUALCHE SPIEGAZIONE, etc.

i. e.

PICTURAE ANTIQUAE EX HERCULANO ET vicinis locis erutae, atque in aes inciſae, cum animadverſionibus. TOMUS II.

Neapoli 1760, e typogr. regia, charta max. pagg. 339. tabb. 60.

Recenſio altera.

Tabula LVI. LVII. LVIII. continet effigies diverſarum rerum menſis apponendarum, avis criſtatae, leporis, malorum, lucanicae, anſeris, granati aperti, cuius generis picturae xenia dicuntur Vitruv. VI, 10. In una earum avis ita eſt pendula, ut roſtrum eius annulus transeat, annulus autem clavo haereat. Unde apparet, non fuiſſe veteribus illos orbiculos aereos vel ferreos incognitos, ita factos, ut duae extremitates et divelli poſſent, et coniungi. Circites dicuntur tales annuli Feſto et Varroni. Tales fuere Gallorum apud Diodor. Sic. V, 27. In medio picturae, quae

 eſt

eſt Tabulae LIX, apparet intuentibus ara quadrata, cum accenſo foco, et iam in altum ſpargente flammas. Super baſi, utrique arae lateri adſtant duae ibides, et circum aram ſunt undecim homines diverſae aetatis, diverſi ſexus, et habitus, diverſorum etiam geſtuum. Inter quos praecipue oculos in ſe convertit mulier nixa genibus, candida tunica, veſteque exteriore rubra; eaque fimbriata, amicta, dextra praeferens ſiſtrum, ſiniſtra pateram haud dubie frugibus, ſpicis, herbis plenam. Capite eſt coronato: crines habet ſolutos, pedesque non ſecus ac reliquorum adſtantium ſunt nudi. Poſt eam ſtat puella, dextra tenens vas ſacrificale, habens in capite caniſtrum, quod ſiniſtra ſuſtinet. Prope hanc duae ſunt mulieres, altera ſolutis crinibus, raſo capite altera, tenens ſiniſtra ramulum, dextra ſiſtrum. Ea eſt nuda ad cincturam usque, unde albus pannus pendet, operiens eam pedibus tenus. Ex altera parte oculis occurrit ſenex ſubmiſſis genibus, et manibus ſupinis verſus coelum ſublatis preces faciens. Senex iſte eſt calvus: dimidium eius corpus nudum, reliqua pars, eaque inferior, panno albo velata. Senis huius tergo adſtant tres homines veſtiti, inter quos eſt primo mulier, dextra tenens lignum aliquod fiſſum, cuius tres haſtae ſunt transverſae, quod videtur inſtrumentum muſicum eſſe, idque argutum et ſonorum, forte κάλαμος σχιζόμενος Schol. Ariſtoph. ad N. 259. aut δίζυξ χαλκὸς, cuius meminit Nonnus, v. Scalig. in Copam Virg. in Append. p. 520. Salmaſ. ad Vopiſcum p. 492. vel ſpecies ſiſtri. Eadem mulier ſiniſtra tenet herbam vel ramulum. Praeter eam adſtant puella et ſenex, porro alia puella, nulli negotio intenta, porro mulier, ſeu tuba ſeu tibia canens, denique mulier ſiniſtra tenens trium annulorum catenam, dextra autem inſtrumentum ſimile circello, quem tanquam dimetiens tranſit haſta, et quem ambiunt tintinnabula. Sequitur templum: in quod qua aditus eſt, ſunt quinque gradus, duae columnae, et epiſtylium. Templo contigui a duobus lateribus duo muri, et arboretum. Inter arbores eſt palma. Columnas ambit hedera. Superiori parti

cuius

cuiusvis columnae additus eſt palmae ramus. Corona frondea pendet ex templo medio. In templo ipſo ex hominibus ſex duo ſiſtra concutiunt, tertius cymbalum pulſat, quartus tollit indicem dextrae, quaſi admonens arcani celandi. Quinta perſona eſt puella, quae aut digitis geſticulatur, aut inſtrumento aliquo ſonos muſicos edit. Ad ultimum et ſexto conſpiciendum ſe praebet homo barbatus, colore fuſco, caput frondibus cinctus, veſte violacea, eaque arcta, et tam alte ſuccincta velatus, ut brachia, ut pedes, crura, ipſaque femora nudentur. Praebet ſpeciem ſaltantis. Vix dubites, hanc picturam ad ſacra Iſiaca pertinere. Ex ea lucem accipit locus Apuleii M. XI, ubi pompam Iſiacam deſcribit. Catena illa quatuor annulorum, quam mulieris ſiniſtra tenet, lucem aliquam adfert Lucretio II, 630. ubi legimus, tales catenas uſitatas Curetibus fuiſſe in feſto magnae matris. Ibi interpretes *ludere catenas* explicant, *per manus reſte data inter ſe ludere et in numerum ſaltare, et formare quaſi catenam, vel catenas in choreis ducendis imitari.* Sed videntur Curetes manibus veras catenas ferreas tenuiſſe, quas ſaltantes tangerent quaterentque, ut ſtrepitum quendam harmonicum ederent. Haec conſuetudo proprie uſurpata in ſacris Magnae Matris potuit locum etiam habere in Iſidis ſacris, quam nonnulli eſſe ipſam Magnam Matrem putant. Si circellus ille, quem tintinnabula ambiunt, per cuius medium bacillus, tanquam dimetiens, tranſit, crotalum eſt, id quod locus Io. Sarisberienſis veriſimile facit, ut docti interpretes obſervant: diverſae formae crotala fuerint neceſſe eſt. Nam in marmore antiquo pompam Bacchantium referente, quod Swarzius explicat in Miſcell. politioris humanitatis p. 95, occurrit Baccha crotaliſtria, quae utraque manu crotala percutit, quae non ſphaerulae figuram habent, ſed compoſita eſſe videntur ex duobus calamis ſeu bacillis, vel aereis, vel ligneis, ex altera parte coeuntibus, ex altera divaricantibus. Quo loco de crotalis uberius et diſtinctius, quantum ſcimus, quam quisquam alius, expoſuit Schwarzius, docuitque crotala fuiſſe inſtrumenta, quae digitis percuſſa raucum ſonum ede-

ederent, vocemque ciconiae imitarentur; deinde ex arundine calamisque ſciſſis fuiſſe facta, interdum etiam ex teſta, ligno, aere; denique conveniſſe quodammodo cum parvis illis inſtrumentis muſicis, quae *caſtagnettes* a Gallis vocantur; ad ultimum diverſa inſtrumenta fuiſſe crotala, cymbala, et ſcabilla. Sed erunt, qui ſibi videre videantur in pictura noſtra non tam crotalum, quam diſcum illum crotalophoron, quem deſcribit Franc. Blanchini de tribus generibus inſtrumentorum muſicae veterum organicae p. 58. Secundum hunc diſcus crotalophoros eſt vas concavum, lancis diſcive formam habens, cuius ora foraminibus pervia eſt, ex quibus tintinnabula pendent, ut ſonus acutus tintinnabulorum iungatur ſono gravi aeris ipſius ſeu diſci. Idem Blanchini exhibet imaginem talis diſci crotalophori, in quo, non ſecus ac noſtra in pictura, novem tintinnabula numerare licet. Fuit inter doctos interpretes, qui coniiceret, hac pictura exhiberi chorum Iſiacum, cuius mentionem faciat Apuleius M. XI.

Tabula ultima, quae eſt LX, non ſecus ac ſuperior, ad ſacra Iſiaca pertinet. In medio eſt ara, quam ambit encarpus. Arae impoſita ſunt ligna. Ei adſtat miniſter Iſiacus, tenens manu flabellum, cuiusmodi et hodie occurrunt, accenſurus focum iam flammas fundentem. Lateri huius haeret alius miniſter velatus longa et adſtricta et candida veſte breves manicas habente. Praefert dextra longum baculum, ſiniſtra autem inſtrumentum ſimile enſi cum longo capulo. Adſtant complures alii, diverſae aetatis, ſexus, et habitus, qui partim tibias inflant, partim ramulum, ſiſtrum, cymbium, manu tenent. Ad utrumque templi latus duae ſphinges, florem loti in capite habentes, comparent. Circa aram ſunt ibides etc.

Veſtem illam adſtrictam cum brevibus manicis comparant docti interpretes cum veſte nivea et catacliſta Apuleii M. XI, qua Iſiaci amicti eſſe dicuntur. Monent, Beroaldum *veſtem cataclyſtam* interpretari *veſtem undique clauſam*, et ſic dici a *κατακλείειν*, vel *veſtem mutilam, quae careat manicis*, et

C ſic

ſic dici a κατακλείειν. Sed longe aliter accepit *veſtem catacliſtam* Salmaſius ad Tertullian. de pallio p. 176. ſq. et vir doctus ad Callim. fragm. XVI. p. 238. Nempe κατάκλειστα dicuntur, quaecunque pretioſa ſunt, ut ſervari diligentius et clauſa teneri mereantur. Hinc puellae virgines κατάκλειστοι, hinc meretrices κατάκλειστοι, hinc denique βίβλια κατάκλειστα. Quam explicationem viros doctos putem multum praepoſituros Beroaldinae.

Inter minores picturas, quae ornamenti cauſa vel praepoſitae narrationibus in capite, vel ſubiectae, digna eſt quae conſideretur ea, quae praemittitur narrationi tabulae ſecundae.

In ea exprimitur ciſtula cylindracea, quae ſcripta continet, poſito ad latus operculo. Alia parte ſacculus eſt clauſus, alia ſunt monetae vel calculi. Sub adſpectum etiam cadit liber bipatens, ſeu tabellae duplices ſeu diptychae, cum nonnullis characteribus, qui diſcerni nequeunt: praeterea alius liber, vel plures libri clauſi. Nobis eorum coniectura quam proxime ad verum videtur accedere, qui ſibi in hac pictura videre videntur tabellam librariam cum capitulo, hoc eſt, tabellam, in qua pueri ſcribunt, literasque diſcunt, cuius forma quadrata eſſe ſolebat, quaeque in ſumma parte appendiculam habebat, ſeu capitulum, ſaepe perforatum, ut poſſet ſuſpendi. Varro de R. R. III, 5, 10. Haec omnia conveniunt huic picturae, ſi foramen excipias, quippe quod haud apparet. Neque magnopere repugnarem, ſi quis diceret, ciſtulam iſtam libris plenam eſſe capſam, ſacculum eſſe loculum calculis refertum, et tabulam eſſe tabulam loculatam, lineis diſtinctam, ad uſum ducendorum calculorum. De capſa Horat. I. Sat. 4, 22. et alibi. De loculis tabulaque idem Horatius I. Sat. 6, 74. quo loco loculi et tabula duo eſſe diverſa poſſunt, loculi calculorum, et tabula, in qua calculi ordinantur; poſſunt vero etiam per ἓν διὰ δυοῖν eſſe tabula loculata. Hoc ſenſu accepit Gesnerus: illo Scholiaſtes. Hac explicatione admiſſa dicerem, pictorem omnem ſupellectilem literariam pueri ad ſcholam euntis oculis vo-

luiſſe ſubiicere, capſam, calculos, loculos, tabulam literariam.

Tabulae IX. elegantiſſima pictura praeponitur, in cuius medio duo vaſa rotunda viſuntur, alterum alteri adiunctum, et opercula eorum, et calamus ſcriptorius, qui ex altera parte ſolo, ex altera vaſi, incumbit. Prope iſta vaſa utrinque ſunt duo libri, alter ſemiapertus, in quo ſunt aliquot lineae ſeu verſus characterum, qui videntur eſſe latini, ſi omnes ex paucis aeſtimes, qui ſatis diſtingui poſſunt: alter eſt liber oblongus apertus, in quo itidem ſunt characteres, quos non internoscas. Viſitur etiam inſtrumentum triangulare.

Credibile eſt, vas iſtud eſſe aſſervando liquori, vel pigmento, cuius ope literae papyro vel chartae inſcribi ſolent, et, quod vulgo atramentarium, graece *μελανοδοχεῖον* vel *μέλανος δοχεῖον* dicitur. Ut ex multis veterum monumentis conſtat, eius figura apud veteres fere cylindracea, vel polygona. Ad literas atramento exprimendas utebantur veteres calamo vel canna, qualis hic depicta eſt: quales calami Celſo calami *ſcriptorii*, Apuleio *chartarii*, dicuntur. Plinius XIV, 16. Calami Aegyptii, inquit, maxime et Cnidii, chartis ſerviunt. Clemens Alexandrinus Strom. V. calamum appellat *σχοῖνον*, quia calamus Aegyptius eſt ſpecies iunci. A calamo theca calamaria dicitur, in qua calami conduntur, Sueton. Claud. 35. Martial. XIV, 19. Talis theca vaſculum illud clauſum eſſe videtur, cui innititur calamus hic pictus. Fuere tamen, qui ſibi videre hic viderentur vas liquore aliquo a ſuperiore diverſo, et forte rubro plenum, quo conſtat veteres uſos fuiſſe in titulis librorum, et ſpeciatim legum. Unde libri rubricati apud Petron. c. 46. In primo verſu libri ſemiaperti legitur *quisquis*, in penultimo *maxima*, in ultimo *cura*. Literae q, u, r, s expreſſae ſunt minusculo charactere. Id quod conferre aliquid poteſt ad definiendam aetatem, primumque uſum literarum minuscularum apud Latinos. Qua de re ſe in poſterum pluribus expoſituros interpretes promittunt. Verum eſt, nec in numiſmatis nec mar-

marmoribus, nec in MSCtis primi poſt natum Chriſtum ſeculi, vel characteres minores occurrere, vel ſigna accentuum. Sed exinde haud quaquam cogi docent docti interpretes, quod multi ſumunt, veteribus minorum literarum accentuumque ſigna plane fuiſſe ignota. Si conſideres, Ariſtophanem Byzantinum ſpirituum accentuumque primum ferri auctorem, ſi perpendas, quid de uſu accentuum diſerte Athenaeus et Plutarchus dicant: recte fortaſſe ſtatues, non vulgo ab omnibus ſigna iſta admiſſa fuiſſe, ſed a grammaticis duntaxat in ludis literariis uſurpata, v. Hermannus Hugo de prima ſcrib. or. et ad eum Trotzius. An in marmoribus latinis aetate Auguſti accentus occurrant, quaerit Noriſius Cenot. Piſan. p. 488. Hiſtoriam autem aetatemque minuſcularum literarum tradit Diplomatica P. P. S. Mauri T. I. p. I. c. 15. et ult., ut mittam Montefalconium in Palaeographia graeca. Negari nequit, minorum literarum veſtigia non modo in numiſmatis tertii ſeculi inveniri, ſed et ante Auguſti aetatem, ut fuiſſe veteribus duo ſcribendi genera videantur, antiquiſſimum, ad quod pertinent characteres maiuſculi, quorum uſus fuit in monumentis publicis, et apud eos, qui vellent eleganter ſcribere: recentius, ad quod minores literarum figurae pertinent, quarum uſus apud eos, qui elegantiam non magnopere curarent.

Quod ad duo libros, oblongum et cylindraceum, attinet, alterum eſſe interpretes putant tabulam vel ligneam, vel alius materiae, alterum autem papyrum vel chartam. Attentione dignum eſt, duas tabulas eſſe inter ſe coniunctas, unde fortaſſe non male colligas, quemadmodum diptycha conſtant duabus paginis vel tabellis, ita polyptycha compoſita ex pluribus tabellis fuiſſe, ita, ut vincula quaedam annulive extremitatem unius iungerent extremitati alterius in eum modum, ut tabellae explicatae efficerent longam ſeriem, implicatae autem altera alteram operiret. Unde lux Martial. VIII, 44. XIV, 4 et 6. Inſtrumentum triangulare ſunt, qui putent librum eſſe in trianguli vel Δ figuram complicatum, cuiusmodi liber dicatur δέλτος vel δελτίον.

ρίον. Sed ſunt etiam, qui velint eſſe thecam vel receptacu- lum, in quo conderetur ſtilus plumbeus, ſcalpellum, aliae- que huius generis inſtrumenta, de quibus Montefalconius in Palaeographia, Trotzius ad Hugonem, et Pollux X, 59.

Tabulae XI. ſubiiciuntur duae Sphinges, trahentes par- vum vehiculum, in quo ſiſtrum et hydria, hoc eſt, ſacra ſu- pellex, cuius uſus in ſacris Iſiacis.

Tab. XII. inter alias picturas abaco inſiſtit figura, quae oculis obiicit ſuperiorem partem corporis muliebris, tenen- tis manibus cycnum, et deſinentis in encarpum. Conii- ciunt interpretes eſſe Ledam. Subiicitur eidem tabulae aquila, quae oculos coniicit in vas aliquod ſphaericum, cin- ctum frondibus; quas frondes aliqui volunt eſſe querceas, hoc eſt, arboris Iovi ſacrae, cui aquila conſecrata eſt. Vas autem illud ſphaericum pertinere dicunt ad Iovem Bron- tontem. Apud Boiſſardum Iupiter Tonans ſeu Brontontes manibus tenet vas rotundum cum duobus manubriis, cui inſcripta ſunt verba: Iovi Sancto Brontonti. Montefalco- nius I, 2, 3. hoc vas referendum exiſtimat ad ſtrepitum toni- truum, qui ſimilis eſſe ſono videtur, quem tale vas edit per- cuſſum. Cuius Antiquarii explicationem videtur noſtra pi- ctura adiuvare. De vaſis aeneis, quorum uſus in theatro ad ſonitum faciendum Vitruv. V, 5. Pollux IV, 127, 130. Schol. Ariſtoph. ad N. Ex duabus picturis, quae tabulae XVI. praemittitur, altera Iſidem exhibet cum capite vaccae. Dea ſiſtrum dextra praefert, idque figurae inſolitae: ſiniſtra autem pateram cum frugibus. Ante pedes habet inſtru- mentum bifurcum, quod docti interpretes referendum con- iiciunt ad artem agrimenſorum, quam artem in Aegypto na- tam eſſe inundationibus Nili conſtet. In menſa Iſiaca, aliis- que monumentis Aegyptiis, multa inſtrumenta ſimilia repe- riuntur. Clem. Alexandrinus Strom. V. inter alia hierogly- phica nominat etiam δικαιοσύνης πῆχυν.

Tabulae XVIII. et XXVI. praeponuntur, tabulae vero XXV. ſubiiciuntur picturae, quae videntur praemia victori- bus in ludis publicis data oculis ſubiicere, v. c. diſcum, vaſa

tor-

torquem, veſtes, mala, palmas, coronas etc. Quae tabulae XXVI. praeponitur, praeter tripodas exhibet vaſa, coronam, ramum palmae, et fontem ſalientem ex marmore. Quaerentibus, quid ſibi fons ſaliens velit inter praemia victoribus data, Herculanenſes interpretes doctiſſimi reſpondent, athletas poſt exercitia ſua et certamina ſe abluere conſueviſſe, ut quum in gymnaſiis loca fuerint lavationi deſtinata, credibile eſſe, pictorem eo reſpexiſſe.

In enarrandis illis, quae hoc ſecundo volumine continentur, fuimus paullo longiores. Sed quum praeclarum iſtud opus pauciſſimorum ſit in manibus, quumque multos eſſe norimus, qui picturarum argumenta ſibi plenius declarari cupiant; viſum eſt horum deſiderio obſecundare. Non igitur veremur, ne noſtra haec opera aut nimia, aut putida lectoribus videatur. Si qui ſunt, qui cupiditate quadam etiam ad ea cognoſcenda ferantur, quae reliquis picturarum illarum voluminibus continentur; his ſpem haud dubiam ſuaviſſimam facimus, hoc nobis curae fore, ut exponendis illis, quae tertium volumen et ſequentia complectuntur, brevi tempore eorum cupiditatem expleamus.

DE NOVA EDITIONE HESIODI ADORNANDA conſilium IO. BERNHARDI KOEHLERI, AA. M. Phil. et Hiſtor. in Acad. Kilon. Prof. Publ. Extraord. Acad. Hiſtoricae Goettingenſis, et Regiae, quae ibidem eſt, Societatis Teutonicae ſodalis.

Ne cui in adeunda ea, quae AUGUSTISSIMI PRINCIPIS beneficio, ſuperiori iam anno mihi demandata eſt Profeſſione Philoſophiae et Hiſtoriarum Extraordinaria, malum omen facere videar, praefando aliquid de *Heſiodo*, poeta. Neque enim hoc in hiſtorico reprehendendum exiſtumo, quod ſit poeta, quod poetas amet ac diligenter legat; modo ne ipſe in hiſtoria ſcribenda ingenio ſuo nimium indulgeat. Verum et hanc vim habeat, ve-

hementer opto, diſputatio mea apud ſtudioſos literarum, et hiſtoriae in primis, ut ſtudia humanitatis, linguam Graecam maxime, et criticam artem, magis amare et colere incipiant. In his enim literis hiſtoriae infinitum quantum praeſidii atque ornamenti poſitum eſt, tametſi noſtra fere aetate ab ea ſolent eſſe ſeiunctae.

Mallem equidem, me hoc tempore aliquid ſcripſiſſe, quod felicem illam, de qua alio loco et tempore dicere conſtitui, literarum Arabicarum cum ſtudio hiſtoriae coniunctionem inſigni quodam exemplo doceret, vel *de Iaſtutis, Viris in Oriente Muhammedano ab eruditione illuſtribus*, fidem meam in praefatione ad *Abulfedae tabulam Syriae* datam liberaſſe. Sed utrumque prohibuit typorum Arabicorum in hac urbe defectus. Potuiſſem quoque, quod magis cum diſciplinae meae rationibus convenire videbatur, conſilium meum, quod dudum animo volvi, de edendis *Chronicis Slavicis Helmoldi* et Continuatorum a) breviter exponere; ſed mihi ipſi, fateor, dubium eſt, an unquam hoſce Scriptores ſim editurus. Tametſi enim in eo laborem utilem ac neceſſarium ſuſcepturus videor, et collationem *Helmoldi* ac maioris partis *Arnoldi* cum duobus Codd. MSS. iam confeci, neque aliis ſubſidiis deſtituor: me tamen vix unquam hiſce curis abſtrahi patiar a ſtudiis meis Graecis atque Arabi-

a) Hoc loco non poſſum quin gratus commemorem ſumme Reverendi ac Perilluſtris *I. C. H. Dreyeri*, Lubecae meae ac literarum decoris, ſingularem erga me benevolentiam. Ille enim, dum mihi, ne conſilium meum de edendis hiſce Scriptoribus abiiciam, vehementer auctor eſt, benevole meoum communicavit librum rariſſimum, *Chronicon Slavicum Germanicum, Helmoldini Chronici* continuationem, cuius interpretationem latinam edidit *Lindenbrogius* in *Script. Rer. Septentr.* p. 189. ſqq. Eleganter de hoc libro et textu authentico Germanico expoſuit Illuſtriſſ. *de Weſtphalen* in praef. Tomi III. *Monum. ined.* p. 2. ſq.

Arabicis, mihi quidem multo iucundioribus. Exponam igitur, poſt breve de *Heſiodo* eiusque editionibus iudicium, de conſilio meo novae editionis adornandae, quo intelligatur, cui maxime ſtudiorum generi otii, quantum a publicis negotiis vacuo contingeret, impendere ſtatuerim.

De aetate *Heſiodi* multum iam a veteribus diſputatum fuit, neque nos quidquam certi habere exiſtumo. Ego quidem neſcio, malimne cum *Scaligero* patre *b*) iis accedere, qui *Heſiodum* ipſo *Homero* antiquiorem faciunt, quam qui iuniorem. Nam ratio, quam nuper ingreſſus eſt *Lud. Kuſterus c*), de aetate *Homeri* atque *Heſiodi* ex ingenio Scriptorum utriusque iudicandi, mihi quidem parum certa videtur. *Homerum autem ait, ob maiorem ſimplicitatem, remotiorem vetuſtatem redolere. Comtiorem eſſe Heſiodum et rotundiorem Homero, cui proinde Dionyſius Halicarnaſſeus, emunctae naris criticus,* ὀνομάτων λειότητα καὶ ἐμμελῆ σύνταξιν *tribuat.* Atque ego fere contra exiſtumo, ornatum maiorem ineſſe *Homero*, ſimplicitatem *Heſiodo;* tametſi haec ipſa ſummam ſuavitatem habet atque elegantiam. Quanquam in ea argumenti diverſitate, quae in carminibus utriusque obtinet, genus dicendi non poterat niſi diverſiſſimum eſſe. Ita enim raro admodum aſſurgit *Heſiodus*, aequalis ubique ac temperata oratio; contra *Homerus* ſemper altius petit. Alia iam ratio eſt in *ſcuto Herculis*, ubi *Heſiodus* quoque pro argumenti dignitate ſublimior eſt, atque ornatior. Caetera in utroque eadem. Uterque ad conſuetudinem orientalem proxime accedunt, ſed propius forte *Homero Heſiodus.* Sed hoc mihi in primis apud *Heſiodum* in amoribus eſt, quod tota eius oratio virtutem quaſi ſpirare videtur; adeo plenus eſt morum praeceptis veris ac ſplendidis ille ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ Μούσαις φίλος, uti eleganter vocatur *Dioni Chriſoſtomo d*).

M 2 Sed

b) *Poetices* p. 24. *c*) in *Hiſt. Crit. Hom.* p. [illegible]1.
d) *Orat. XII.* p. 199. d.

Sed vix quisquam eſt Scriptorum Graecorum, in quo cum emendando, tum explicando, minus praeſtitum ſit a Viris eruditis. Solus enim, qui optime de Aſcraeo vate meritus, *Graevius* eſt, Vir elegantiſſimus ſane, ſed qui tamen cum reliqua elegantia etiam hanc habebat, ut negligentiſſimus eſſet. Itaque in varietatibus ex Codicibus ſuis notandis ſummam diligentiam adhibuiſſe non videtur. Quaedam etiam loca obſcura et male adfecta plane non attigit, neque ex verſione latina omnes errores ſuſtulit *e*). Mihi quidem *lectiones* eius *Heſiodeae* non tam *Heſiodi* cauſa, quam quod plenae ſunt pulcherrimarum obſervationum, legendae videntur. Elegantes quoque ſunt, quas *Graevius* lectionibus ſuis adiecit, *Fr. Guieti* emendationes in *Heſiodum*, et haud raro a Codicibus meis firmatas vidi.

Qui vero poſt *Graevium* ad *Heſiodum* acceſſit, *Clericus*, mediocris admodum doctrinae Vir, ac ſummae temeritatis, nihil praeclari in eo vel explicando, vel emendando praeſtitit,

e) Apponam unicum exemplum, ubi conſuetudinis orientalis ignoratio decepit *Graevium*. Statim in initio *Operum et Dierum* v. 13. de duplici contentionum genere legimus:

διὰ δ' ἄνδιχα θυμὸν ἔχουσιν,

quod ante *Graevium* vertebatur: *in diverſa autem animum diſtrahunt*. *Graevius* vero peius etiam, ni fallor, vertit: *diverſa autem ſentientem animum habent*. Pro quo me iudice debuerat: *ſunt vero maxime inter ſe diverſae*. Nam θυμὸς hic plane ita, ut frequenter Hebraeorum et Arabum נפש, adhibetur, ut commode per *ipſe* verti poſſit. Atque ita διὰ δ' ἄνδιχα θυμὸν ἔχουσιν idem plane eſt, ac ſi ſcriptum eſſet διὰ δ' ἄνδιχα ἑαυτὰς ἔχουσι. Hoc ſenſu apud *Pindarum* quoque ψυχὴ legitur, *Olymp.* II. v. 143. ἀπὸ πάμπαν ἀδίκων ἔχειν ψυχάν, eſt *ſe ab omni iniuſtitia abſtinere*.

ſtitit; ſed inſigne inſcitiae ſuae monumentum poſuit *f*). Ac vix melius de *Heſiodo* meritus eſt *Robinſonus*, Anglus, qui noviſſime *Heſiodum* cum notis variorum edidit *Oxon.* a. 1739. quaternis. Nam haec eius recenſio, praeter chartae ac literarum elegantiam et ſplendorem, vix habet quo commendetur. Vitia enim *Clerico* aliisque commiſſa, pleraque religioſe, ſervavit, neque ipſe, praeter variantes codicum quorundum lectiones, de ſuo, quod momentum haberet, adiecit.

Nuperrime autem praeclare de *Heſiodo* meritus eſt *Dav. Ruhnkenius*, excellentis ingenii et doctrinae Vir, qui in priori ſua *Epiſtola Critica ad L. C. Valckenarium V. C.* ſcripta, varias quoque ad *Heſiodum* emendationes protulit. Atque huius Viri opera in primis in detegendis verſibus ſpuriis eſt verſata. Quam provinciam ſemper, licet eleganter, nonnunquam tamen et in *Heſiodo*, et in *Callimacho*, nimis ſubtiliter adminiſtraſſe videtur. Rationem enim, qua plerumque ad verſum aliquem tanquam ἐμβολιμαῖον, eiiciendum utitur Vir doctiſſimus, quod in praecedenti verſu eadem ſententia, tametſi minus explicate, legitur, vereor, ut aliis probet, iis maxime, qui cum Hebraeorum poetis maiorem familiaritatem contraxere. Etenim ſolent et Graeci antiquiſſimi poetae ita ἐπεξηγεῖσθαι, et prorſus illo membrorum parallelismo uti, quem in Hebraeis eleganter nos docuit *Lowthius g*).

M 3 Ver

f) Quam turpiter ſe in *Heſiodo* dederit *Clericus*, ut e participiis et adiectivis nomina propria, ex integris populis ſingulos homines, e genitivis nominativos fecerit, variis exemplis oſtendit praeceptor meus, de ſtudiis meis longe meritiſſimus, S. R. *Erneſtius* in *oratione de inſtitutis Criticorum in ſtudiis Theologiae imitandis*, *Opuſc. Orat.* p. 46.

g) *de Poeſi Hebr. Prael.* XLX.

Verum me, ut de nova editione *Heſiodi* cogitarem, in quam etiam veteres poetae interpretes legerentur, maxime impulit *Heinſiana* editio maior, de qua tanquam valde vitioſa queri videram Viros eruditos, atque ipſe ita non uno in loco cognoveram. Sed ut rectius de hac editione iudicari poſſit, altius repetendum ac paucis explicandum videtur, quaenam *Heſiodi* editiones *Heinſianam* praeceſſerint.

Prima igitur editio, quae veteres interpretes adiunctos habet, Veneta eſt, quae a. 1537. ex officina *Io. Franc. Trincavelli* quaternis prodiit, elegans et emendata, quam ſaepe praeter rem deſeruiſſe recentiores editores, paſſim notatum eſt Viris eruditis *h*).

Hanc dein excepit Baſileenſis editio anni 1542. octonis, *in qua* teſte *Fabricio i*), *ſcholia Graeca pleniora quam in priori, ſed longe minus emendata, et augmentis quibusdam non uno in loco interpolata potius quam ſuppleta, et hinc inde vitiata atque corrupta, adiunctis* Io. Tzetzae *ſcholiis, latine verſis a* G. Heniſchio. Sed utriusque huius editionis potiundae, et cum *Heinſiana* conferendae facultas mihi nondum ulla contigit. *Trincavellianam* editionem ſeſe olim, ex codice manuſcripto ſuppletam, vidiſſe in Bibliotheca Gottorpienſi inter libros Wowerianos, narrat *Fabricius*. Eius libri, quem nunc in Bibliotheca Regia Hafnienſi eſſe ſuſpicor, ut mihi aliquando copia fiat, vehementer equidem opto.

Secuta eſt poſt alteram item Baſileenſem editionem anni 1574. cum ſolo *Tzetzae* commentario ad calcem libri,

Dan.

h) v. *Seldenum ad marmora Oxon.* pag. 36. fin. Memini etiam τὸν πάνυ *Hemſterhuſium*, in notis ad *Lucianum*, qui nunc ad manus non eſt, paſſim veterem hanc *Trincavellianam* recenſionem contra *Heinſianam* in partes vocare.

i) *Bibl. Graecae* lib. II. c. VIII. p. 382.

Dan. Heinſii recenſio Lugd. Bat. a. 1603. 4. in quo Viro neſcio quid magis mirer. Quem enim neque ab ingenio, neque ab eruditione deſtitutum fuiſſe, omnia, quae ſcripta reliquit, loquuntur; eum tamen de plerisque, quos edidit, ſcriptoribus peſſime meritum, et qui ipſe erat neque inelegans poeta, eum ſaepe ſimpliciſſima ac pulcherrima poetarum loca non aſſecutum video. Quod poſtremo loco dixi, id, ne quis dubitet, uno exemplo probabo; ex *ſcuto Herculis Heſiodeo* petito. In elegantiſſimo illo poemate, poſtquam, quas in illo clypeo terra monſtrabat imagines terribiles adſpectu, cruore ac caedibus omnia plena depinxit poeta, vſ. 200. ad coelum tranſit:

Ἐν δ' ἦν ἀθανάτων ἱερὸς χορός· ἐν δ' ἄρα μέσσῳ
Ἱμερόεν κιθάριζε Διὸς καὶ Λητοῦς υἱὸς
Χρυσείῃ φόρμιγγι· θεῶν δ' ἕδος, ἁγνὸς ὄλυμπος.

Quid quaeſo pulchrius unquam fingi poſſit? Supra illa terroris, tumultus, mortium ac malorum omnium ſpectacula picti erant facer immortalium Deorum chorus, in cuius medio fidibus ſonabat Apollo, Deorumque ſedes, tranquillum et purum a nubibus coelum. Atque hanc tam iucundam tam excellentem imaginem nobis obliteravit *Heinſius! Scribendum*, ait, *omnino exiſtimo*: θεῶν δ' ἕδος ἄγνυτ' ὄλυμπος. *Coelum frangebatur*, ὄλυμπος ἄγνυτο, *id eſt*, ἠχὼ μεγάλην ἀπετέλει, *reſonabat*. Nihil certe, ſi literas ſpectes, elegantius; ſi ſenſum, nihil abſurdius. Qui enim pingi poterat ille reſonans Olympus? Sed tamen, quod magis mirabere, haec emendatio *Heinſiana*, omni codicum auctoritate deſtituta, quam nec meorum codicum quisquam probat, aſſenſum tulit elegantiſſimi *Graevii*, a quo in ipſum, quem vocant, textum eſt recepta, et religioſe eam ſervarunt poſteriores editores, *Clericus* et *Robinſonus*. Atque hoc modo ſuaviſſima imago ex *Heſiodo* eſt eiecta.

Verum,

Verum, ut in viam redeamus, Graeca etiam ſcholia vereor ut emendatiora dederit *Heinſiana* recenſio, quam Veneta aut Baſileenſis, ne nova negligentia veterem auxerit. Ipſe quidem, quam parum eleganter provinciam Critici adminiſtraverit, teſtis eſt. *Cum ſaepe*, ait, *integris pericommatibus et periodis, quae idem notarent, hae editiones differrent; ea quae meliora nobis videbantur, ex Baſilienſi retinuimus: caetera ſecundum Venetam emendavimus. Quorum ſingulorum in notis rationem reddere nec potuimus, nec voluimus.* Mox etiam *ſeſe libere profitetur ex Grammaticorum ſchola non eſſe*; quo nihil, credo, verius unquam dixit. Igitur pro lubidine textum conſtituit et emendavit *Heinſius*, adiecit, lectore, quid in libris ſuis legeretur, non monito, quae ſibi deeſſe viderentur, et quae non probaret, induxit. In quo peſſime egit: omnem enim, quae ex lectione antiqua, quaeque ex ſua emendatione ſint, cognoſcendi facultatem lectoribus eripuit.

Igitur in conſilium *Heſiodi* cum ſcholiis iterum edendi coniecto, nuper in itinere literario princeps cura fuit, *Heinſianae* editionis ex codicibus ſcriptis, dum veteribus editionibus deſtituor, emendandae. Sed in Belgio et Anglia agentem aliae curae, Arabicae maxime et Abulfedeae, ita alligatum tenebant, ut quod *Heſiodo* impenderem otii nihil contingeret. Itaque codices MSS. *Heſiodi* inſpicere mihi non licebat. Quanquam neque ex libris ſcriptis, quos ſervat Bibliotheca Leidenſis, et quorum maximam partem faciunt *Franc. Nanſii* dictata et notae ad *Heſiodum*, multum praeſidii exſpectabam. Codicum autem Britannicorum variantes lectiones dedit in editione ſua *Robinſonus*.

Neque tamen nihil praeſidii ad *Heſiodum* ſpero ex Britannia. Londini enim quum agerem, *Antonii Aſkew*, M. D. Viri longe doctiſſimi, ſingularem erga literarum ſtudioſos benevolentiam ego quoque expertus ſum, quam non potui, quin hoc loco publice gratus praedicarem. Varios inter et

iucun-

iucundos ſermones, in quibus multi in primis erant de b. *Geſnero*, Viro ipſi amiciſſimo, et praeceptore meo de me longe meritiſſimo, expono ei conſilium meum de *Heſiodo* edendo, et magnopere rogo, ut quocunque modo poſſet, meam de Aſcraeo vate bene merendi voluntatem iuvaret. Tum Vir humaniſſimus, quem iure merito a b. *Geſnero* φιλανθρωπώτατον vocari memini, monſtrare mihi veterem *Heſiodi* codicem chartaceum, et opem ſuam in enotandis variis lectionibus et ſcholiis, ſi qua inedita forent, deſcribendis, prolixe polliceri. Quam codicis collationem quin mihi praeſtiturus ſit Vir doctiſſimus, atque ita ut iam de variis atque optimis Graecis ſcriptoribus, et nuper de patre poeſeos *Orpheo*, et de hiſtoriae parente *Herodoto*, praeclare meritus eſt, ita etiam de *Heſiodo*, elegantiſſimo poeta, et omnis virtutis ac ſapientiae optimo magiſtro, ſit meriturus, nullus equidem dubito.

Sed Lutetiae Pariſiorum (dulce mihi nomen ob dies ibi iucunde, nec inutiliter, uti ſpero, peractos,) ultra duos menſes ſoli *Heſiodo* tribui. Ibi vero in Bibliotheca Regia, qua neſcio an praeſtantior et optimis quibusque libris abundans magis in orbe ulla ſit, plures *Heſiodi* Codices MSS. prae oculis habui, et varietates diligenter enotavi. In quo cum grati animi teſtificatione praedicanda mihi eſt Virorum doctiſſimorum, qui Regi a Bibliotheca ſunt, *Capperonnerii* et *Brioti* liberalitas in libris ſuppeditandis. Sed hos, quos dixi, codices, paucis nunc recenſebo.

Igitur ille, cuius indicem literam A feci, inter Graecos codices in 4. eſt liber chartaceus, ſaeculo, ut videtur, XIIII. ſcriptus, continens (1) *Heſiodi Theogoniam* cum ſcholiis quibusdam in marg. (2) *Opera* et *Dies* cum paucis annotationibus, (μετὰ τινῶν ἀποσημειώσεων ὀλίγων ἐν τῷ μάργιλῳ καὶ μετὰ ψυχαγωγίων). Utraque haec ſcholia in Catalogo inedita dici, valde miror, quum ſint excerpta ex *Moſchopuli*

 ſcho-

ſcholiis. (3) Scholia in *Theogoniam*, ea, quae *Heinſio* vetera dicuntur, (4) Scholia in *Opera et Dies Moſchopuli*, (5) Scholia in *Theogoniam Diaconi*, (6) *Procli* ſcholia in ἔργα καὶ ἡμέρας. (7) *Euſtathii* commentarius in loca ſelecta *Dionyſii Periegetae*. (8) Ipſe *Dionyſius* cum paraphraſi, quae hic, quod ἐν παρέδῳ obſervare liceat, integra eſt.

Codex 2772, quem litera B. deſigno, ſaeculo circiter XIIII. in charta dentata ſcriptus, habet (1) *Heſiódi opera et dies* cum *Moſchopuli* ſcholiis, (2) *Scutum Herculis* cum* ſcholiis, vel paraphraſi potius inedita, neſcio an *Moſchopuli*, haud contemnenda, ſed in verſu 415. deficiente, (4) Scholia in *Theogoniam* inedita quidem, ſed tota allegorica et nullius pretii, (5) *Dionyſium Perieg.* cum commentario inedito. Sed paraphraſis illius, quam nondum evulgatam dixi, et totam eo conſilio, ut editioni meae adiicerem, exſcripſi, ſpecimen apponam ipſum initium: Ἡ Ἀλκμήνη ἡ ἐὰν καὶ ἡ θαυμασία καὶ ἀειδὴς ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἠλεκτρύωνος τοῦ φοβοῦντος καὶ ἀποδιώκοντος τὸν λαὸν τῶν πολεμίων, καταλείψασα τοὺς δόμους τοὺς πατρικοὺς καὶ τὴν πατρίδα αὐτῆς τὴν Τίρυνθα, ἦλθεν εἰς τὰς Θήβας εἰς τὸν πολεμικὸν Ἀμφιτρύωνα· ἥτις δὴ ἔνεκα (l. ενίκα) τὸ γένος πασῶν τῶν γυναικῶν, ἐν θεωρίᾳ καὶ μεγέθει. κατὰ φρόνησιν δὴ οὐκ ἐφιλονείκει αὐτῇ τὶς ἀπὸ τῶν γυναικῶν τούτων, ἃς σθνηταὶ ἀπὸ θνητῶν ἐγέννησαν. καὶ ἀπὸ τῆς κρῆθεν καὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἀπὸ βλεφάρων τε τῶν μελάνων τοῖον κάλλος ἔπνεεν, ὁποῖον ἀπὸ τῆς πολυχρύσου Ἀφροδίτης. Ἡ δὲ Ἀλκμήνη, καίπερ οὖσα εὔμορφος τοιαύτη, ἐτίμα τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ὥσπερ οὐκ ἐτίμα τὸν ἴδιον ἄνδρα τὶς τῶν γυναικῶν. Οὕτως (l. ὄντως) μὲν αὐτῆς τὸν ἀγαθὸν πατέρα Ἠλεκτρύωνα ἀπέκτεινεν ἰσχυρῶς δαμάσας ὁ Ἀμφιτρύων, ὀργισθεὶς χάριν τῶν Ἠλεκτρυωνείων βοῶν, καταλείψας δε ὁ Ἀμφιτρύων τὴν πατρί-

πατρίδα αὐτοῦ εἰς Θήβας ἀπελθὼν ἱκέτευσε τοὺς Θηβαίους, δέξασθαι αὐτὸν ἐν ταῖς Θήβαις, ὅπου ὁ Ἀμφιτρύων ἔκτισεν οἰκίας, καὶ κάτω σὺν (l. κατῴκει σὺν) τῇ σεβασμίᾳ Ἀλκμήνῃ, χωρὶς φιλότητος καὶ συνουσίας ἐπιθυμητῆς. οὐ γὰρ κατελίμπανεν αὐτὸν ἡ Ἀλκμήνη πεσεῖν μετ' αὐτῆς πρὸ τοῦ φονεῦσαι τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς αὐτῆς ἐκτείναντας (l. κασιγνήτους). οὐ γὰρ ὑπῆρχεν αὐτῷ δεδυμένον πρότερον συνευνασθῆναι τῇ εὐμόρφῳ Ἀλκμήνῃ, πρὶν ἢ τιμωρήσοι καὶ ἐκδικήσοι τὸν φόνον τῶν ἀδελφῶν τῆς Ἀλκμήνης τῆς ἰδίας γυναικός.

Codex 2773. cuius ſiglam feci literam C, membranaceus, omniumque, quos inſpexi, antiquiſſimus, ſaeculi ut opinor XII., et bonae notae, *Heſiodi Opera et Dies* cum *Io. Tzetzae* ſcholiis complectitur. In fine libri pauca folia ſunt, in quibus *ſcutum Herculis* alia manu ſcriptum legitur, cum parte ſcholiorum, quae in editione *Heinſiana Tzetzae*, neſcio quam vere, tribuuntur. Sed haec mihi parum profuere: neque enim poema ipſum integrum, et literarum ductus ita fugientes, ut haud raro oculos meos effugerent.

Codex 2072., cui literam D indicem dedi, continet primum *Epitecti Enchiridion* cum *Simplicii commentario*, poſt *Tzetzae* ſcholia in *Heſiodi opera et dies*, quibus inſeruntur nonnunquam ſcholia *Procli*. Codex eſt chartaceus, et valde recens, CCCC circiter annorum, cuius collatio tamen mihi non inutilis fuit.

Codex 2833., quem litera E notat, praeter alios minores poetas habet quoque *Heſiodi* carmina, quae aetatem tulere, omnia cum ſcholiis non multis, ex editis excerptis. In *ſcuto Herculis* quaedam ſunt inedita Membranaceus liber eſt, ſed recens, ſaeculo, credo, XIV. et elegan-

gantiſſime ſcriptus, ac quod huic plerumque coniunctum eſt, admodum vitioſe. Atque hos codices omnes integros cum *Heinſiana* recenſione contuli.

Exſtant, non ignoro, plures ſcripti *Heſiodi* codices in illa Bibliothecarum Regina, quorum alios ſciens, alios invitus atque coactus praetermiſi. Ex illo genere eſt Codex 2776. prorſus recens, in quo eſt integer *Heſiodus* cum perpaucis *Moſchopuli* ſcholiis, non ineditis, uti perperam in Catalogo vocantur. Ad *Tzetzae* ſcholia emendanda aliquando haud parum praeſidii exſpectabam a codice 2780., cui in Catalogo ineſſe dicuntur ſcholia illa ab editis multum diverſa. Verum unius alteriusque folii collatio me docebat, non eſſe haec ſola *Tzetzae* ſcholia, ſed cum *Moſchopuli* ſcholiis permixta, neque *Tzetzae* omnia integra, ſed varie mutata; multa aliis verbis conciſius elata, haud pauca omiſſa, in his omnia in *Heſiodum* et *Proclum* dicteria, et peſſimos verſus, quos magno numero effudit ſtultus ille grammaticus, quo nemo unquam doctoris umbratici titulo dignior vixit; quasdam etiam notulas grammaticas, nec *Tzetzae*, nec *Moſchopuli*, aliunde adiectas. Caeterum codex eſt chartaceus, ac plane recens.

At hoc perindigne fero, quod mihi non licuerit Codice 2771. uti. In cauſa erat praeter temporis anguſtias negligentia, qua confectus eſt Regiae Bibliothecae Catalogus. Nam poſt *Opera et Diis Heſiodi*, eiusque poematis interpretes, cum Codd. MSS. iam collata, non unus codex mihi occurrebat, qui in Catalogo *Theogoniae* dicebatur, et erat τῶν ἔργων καὶ ἡμέρων. Tum vero ad hoc poema iterum cum his Codicibus conferendum tempus non erat. Atque ſic ille, quem modo dixi Codex 2771., in Catalogo pro *Theogonia* cum ſcholiis *Procli* laudatur, qui nihil, quantum conſtat, in *Theogoniam* ſcripſit; ſed libro ipſo inſpecto videbam, eſſe *Opera et Dies*, cum *Procli* ſcholiis, niſi quod in primo

folio

folio recentioris ſcripturae ſunt *Moſchopuli* ſcholia. Codex autem antiquiſſimus eſt, ſaeculo, ut videtur, decimo in membrana et accurate ſcriptus, cuius lectiones ſi mihi aliquando procuraret Vir doctus, officium mihi praeſtaret longe gratiſſimum. Atque haec habui de codicibus *Heſiodi* ſcriptis dicere.

Sed nec ſilentio involvendum mihi eſt beneficium, quo me noviſſime adfecit *H. S. Reimarus*, Vir ſummus, quem ob elegantem ac eximiam eruditionem omnemque humanitatem dici vix poteſt quanti faciam. Ille vero, poſtquam a me, quid molirer, accepit, his ipſis diebus, quo eſt in literas amore, humaniſſime ad me miſit *Heſiodi* editionem *Heinſianam* maiorem, cum variis notis atque emendationibus magni illius soceri ſui, *Fabricii*. De quibus quid faciam, nondum certo conſtitui. Ea quidem, quae in initiis carminum ſcripſit ὁ πάνυ, maximam partem in *Bibliotheca* eius *Graeca* leguntur: ſed caeterae *Fabricianae* animadverſiones ſintne ex parte tantum typis ſubiiciendae, dubitari poteſt. Sunt enim, quae tanto Viro, quem auctorem omnium bonarum rerum memini a *Gesnero* in ſcholis vocari, indignae videantur. Et nonnulla a *Fabricio* iuvene ſcripta, colligo ex diverſitate ſcripturae. Hanc tamen legem mihi faciam, ut omnes maioris momenti annotationes, et emendationes in primis, ipſe licet in eas iam inciderim, cum *Fabriciani* nominis mentione exhibeam; atque omni modo bene et in literarum commodum *Fabricianis* animadverſionibus utendo, me gratum pro beneficio Cel. *Reimari* monſtrare enitar.

Ceterum, qui contra morem civium meorum in *Heſiodo* edendo lente admodum feſtinare conſtitui, hoc iam magno ſtudio feci, ac porro faciam, ut ex antiquis ſcriptoribus, quaecunque reperire poſſim, verba *Heſiodea* colligam, quo cum reliquiarum *Heſiodi* numerum maiorem ac pleniorem efficiam, tum ipſis carminibus, vel medicinae aliquid, vel lucis affe-

afferam. Qua quidem in re haud parum iuvabor Indicibus *Bibliothecae Graecae Fabricianae* inſertis. Utar vero, quantum fieri poterit, prioribus ſcriptorum editionibus, nondum ad vulgatas *Heſiodi ἐκδόσεις*, quod in poſterioribus haud raro factum eſt, correctis. Nec minus diligenter adhibebo ipſius *Heſiodi* editiones antiquiores, in primis vero principem *Aldinam k)*, quam primum modo ea uti continget, quam prorſus neglexiſſe videntur recentiores editores.

Nihil iam ſupereſſe videtur, quam ut operae noſtrae in Heſiodum collatae, atque emendationum ſpecimina proferamus; verum et tempore et ſpatio excludimur. Sed hoc nobis videmur vere poſſe affirmare, vetera ad *Heſiodum* ſcholia, et *Tzetzae* in primis, infinitis locis ope codicum a nobis eſſe inſtaurata. Exſpectare vero lectores noſtros iubemus, donec veteres *Heſiodi* editiones nacti, et in maiori, quam nunc ſumus, ſubſidiorum copia collocati, exquiſitius aliquid ac magis elaboratum proferre poſſimus.

GUI-

k) Initium nempe *Heſiodi* edendi factum eſt ab *Aldo Manutio*, qui Venetiis a. 1495. (non 1491. ut in *Fabricii Bibl. Gr.* Vol. I. pag. 382. operarum, credo, vitio legitur,) uno maioris formae volumine, cum aliis poetis Graecis, poſtremo loco *Heſiodum* edidit. Ipſi quidem Londini in Bibliotheca *Ant. Aſkew*, V. C. hanc editionem prae oculis habuimus, atque haec in fine libri legimus: *Impreſſum Venetiis characteribus ac ſtudio Aldi Manutii, Romani — 1495. menſe Februario.* Neque poſt tam paucos annos repetitam exiſtimamus.

GUIDONIS FERRARII S. I. INSCRIPTIO-nes, Epiſtolae, Diſſertationes.

Mediolani, 1765. typis Marellianis. Vol. I. pl. 13. Vol. II. pl. 18. Vol. III. pl. 18. in 8.

Nomen Ferrarii iam aliis operibus illuſtratum eſt, quae ad hiſtoriam Italiae pertinent, nobilitatumque inprimis libro, qui res ab Eugenio bello Pannonico et Italico geſtas complectitur. Neque hi, quos indicamus, libri, omnino indigni ſunt Viri fama, niſi quod in primo non ſemper verae eloquentiae regulas obſervavit, et in reliquis ad minutias delapſus eſt. Praefixa eſt libro priori, qui Inſcriptiones continet, Io. Baptiſtae Nogherae S. I. de Inſcriptionibus commentarius, capitibus XVI. abſolutus. In his docet auctor: inſcriptio quid ſit, qualis eſſe debeat, quot ſint inſcriptionum genera, quae ſint inſcriptiones numariae, quae lapidariae breviores, quae eius generis longiores, quae paullum a ſtili ſimplicitate recedant, quae et qualia ſint Elogia, quo aevo ſive Inſcriptiones, ſive Elogia facta ſint, qua item auctoritate, publicane an privata, quo modo ſint explicandae ſiglae ſeu notae in inſcriptionibus et elogiis, qui ſit modus ſcribendi utraque, quae inſcriptionibus ſuis affinia, ut Senatusconſulta, mandata, leges, faſti: qui auctores, inſcriptionum omne genus collegerint et illuſtraverint: quid de inſcriptionibus Gallica et Italica lingua exaratis ſentiendum ſit. Breviter haec omnia exponuntur, nec omnino male,

Sequuntur inſcriptiones ipſae, hoc ordine collocatae, ut ſe invicem excipiant opera publica, gratulationes publicae, adventus publici, pompae funebres, pompae ſolemnes, oppida, faſti, picturae, vota, legata, Epitaphia, privata, ſcholaſtica. Quaedam harum inſcriptionum eo conſilio ſcriptae fuerunt, ut monumentis certis adderentur. De reliquis

non

non poenitet adſcribere verba ex praefatione. „Uſuine omnes fuerint, neſcio; relinquebatur enim poſtulantium arbitrio, ut corrigerent, uterentur, aut ſecus, denique, quicquid iis videretur, facerent. Hoc tamen certo ſcio, Inſcriptiones aliquot unice confectas fuiſſe, ut propoſitae eſſent exemplo diſcipulis, argumento ſumto e re nata. Auctor enim multos annos, quod per laterum gracilitatem licuit, rhetoricam docens, diſcipulos hoc etiam genere exercendos ſtatuebat.“ Ex his enim verbis facile intelligitur, quid de multis harum inſcriptionum ſentiendum ſit. Quod ad reliquas attinet, multo illae meliores ſunt, quam exſpectavimus, cognitis tot Italorum inepto ſtudio argutiarum captandarum, et ingenioſi oſtentandi in inſcriptionibus componendis. Adeſt plerumque laudabilis brevitas, placet ſermo Romanus, non infelici imitatione expreſſus. Sed fortaſſe hoc melius patebit, additis a nobis aliquot inſcriptionum exemplis, licet, commoditatis cauſa, parvis litteris a nobis exaratis. Prima inſcriptio pertinet ad Noſocomium Mediolani exſtructum:

Barnabas Vicecomes Med. Dom.
Inſtituit
Franciſcus Sfortia Vicec. Dux IV.
Urbanis omnibus Noſocomis
Orphanotrophiis Xenodochiis
Eorumque reditibus adiectis
Ditavit ampliavitque.

Altera ſpectat ad curſum in urbis muris patefactum Mediolani:

Comite Ioanne Luca Pallavicino
Gubernante Inſubrium
In urbis muris
Directi anfractus exaequatum ſolum

Pate-

Patefactus Curſus : Satae arbores
Areae et Subſellia ex veſpite
Adornata civibus.

Tertio titulo Virgini Mariae ſacellum conſecratum eſt:

Tibi Salutiferae
Superum Reginae
Sacellum poſuimus
In oppidi introitum
Uti tu morbos viſos inviſosque
A nobis et frugibus et pecubus arceas.

Marellius in praefatione aliud quoque Inſcriptionum volumen pollicetur, a Ferrario compoſitarum. „Remunerabor te, inquit, ſi quidem licuerit extorquere ab Auctore volumen alterum Inſcriptionum, quo per faſtos perpetuos exhibetur Regnum militare M. Thereſiae Auguſtae, cui etiam Nepotiano ſtilo et more audio adieciſſe Vitas excellentium Imperatorum, qui poſtremo hoc bello Reginae Auguſtae operam praeclaram praeſtiterunt.“ Felicem praedicabimus auctorem, ſi Nepotianae orationis ſuavitatem et elegantiam aſſequi potuerit, remittemusque illi lubenter totum, quod minatur, Inſcriptionum volumen.

Altera pars complectitur Epiſtolas XXII. quae ad antiquitates Inſubriae pertinent, et *Lettere Lombarde* inſcriptae ſunt. Sed ſunt in iis multa ſubtilius, quam utiliter, diſputata, quaeque adeo parum intereſt cognoſſe eum, qui non illarum regionum civis ſit. Praeterea etiam non pauca occurrunt, quae mox in *tertia* parte repetuntur copioſius. In illa, de antiquis nominibus fluminis Padi, de patria Petri Lombardi, atque inprimis de antiquitatibus Novariae agitur. Inde multa proferuntur, quae antiquiſſimae Novarienſi hiſtoriae aliquam lucem affundunt.

Tertia pars habet diſſertationes XVI. latino ſermone conſcriptas, quarum argumentum breviter enarrabimus. In *prima* auctor de nomine et conditore urbis Novariae exponit, ita, ut recenſeat, qui potiſſimum urbem a fluvio cognomine appellatam putent, quae fides habenda ſit tabulae Peutingerianae oſtendat, Agoniae fluvio Novarienſi nomen a populis Agonibus fuiſſe doceat, notitiam huius gentis det, addatque, Novarienſium urbem primum dictam eſſe Ariam, atque paullo poſt, quia refecta fuerit, Novam Ariam, ſive Novariam: Ariae vero nomen fuiſſe impoſitum ab Hercule conditore. Argumentum Diſſert. II. de Herculis in Inſubriam adventu huc redit. Hercules non eſt perſona ficta: ex Herculum multitudine orta obſcuritas, et ex Graecorum levitate, qui Graecum Herculem variis fabulis deformaverunt: a Graecis Latini acceperunt fabulas, atque hinc magna Alcidis fama per totam Italiam diſperſa eſt: Hercules fere totus confictus et conflatus eſt ex Samſone et Ioſua: Monumenta Alcidis Italica fabuloſa ſunt: Alcides nec venit, nec potuit in Italiam pervenire. Diſſert. III. eſt eiusdem argumenti. Nempe, confutato Huetii ſyſtemate, qui, quotquot nomine Herculis inſigniti fuerint, Ioſuae perſonam conſtituere contendit, haec ſtatuuntur. Herculis in Hiſpania cultus eſt Phoenicius: cur idem vocetur Aegyptius: non duo ſunt Hercules Phoenicii, ut Voſſius exiſtimat: Phoenicius Hercules eſt aequalis Moſi: Circa, vel paulo ante Ioſuae expeditionem in Palaeſtinam, Hercules migravit in Africam cum Phoenicibus ſeu Cananaeis: cur Cananaei Phoeniciorum nomen aſſumſerint, undeque id partum: quamdiu in Africa manſerit Cananaeorum nomen: Herculis in Africa monumenta: quo loco Hercules in Hiſpaniam traiecerit: cur columnas ad fretum ſtatuiſſe dicatur: a quibus Gaditanum Herculi templum extructum: Hercules ex Hiſpania per Gallias in Italiam deſcendit; non per Graias, ſed maritimas Alpes, et per Ligurum fines; adventus eius in Inſubriam: quae de Herculis Phoenicii expeditione in Italiam tradun-

traduntur, non minus fidem merentur, quam multa alia: monimenta et coloniae ab Hercule relictae in Italia. In Diſſ. IV. agitur de praelii loco inter Marium et Cimbros in agro Novarienſi. Omnium ſententias de uno eodemque loco convenire oſtenditur, Raudiusque campus, ignotus Geographis, deſignatur. Sequitur Diſſ. V. de Vicecomitum origine, principatu, propagine. Ab Heriprando, qui florebat a. 1036. in poſteros transmiſſum Vicecomitum cognomen: Heriprandi et Othonis filii virtus: ab Othone coeptum ſtemma gentilitium Anguis infantem evomentis: Guido et Otho II. Othonis I. filius, et Nepos Curte Maſſini donantur: Ubertus fil. Otho Archiepiſcopus Mediolanenſis, et Andreottus Uberti filii; Theobaldus, Andreotti filius, Matthaeus Magnus, et Ubertus, auctor propaginis Dominorum Somae filii Theobaldi etc. In Diſſert. VI. tractatur idem argumentum de origine Vicecomitum, ſive de Ubertina ſtirpe. In Diſſ. VII. enarratur origo Angleriae: in VIII. de aliquot oppidis Verbani lacus, eique fere adiacentibus in ora Novarienſi. Oppida ſunt: Arona, Fontanetum, Suna, Palantia, Intratium; ſequuntur inſulae Borromaeae et lacus S. Iulii. De origine Orobiorum in Diſſ. IX. et in X. et XI. de Inſubrum origine agitur. Opinio auctoris huc redit: *Sumbrium*, oppidum Inſubriae antiquiſſimum, Inſubrum innuere originem, quam nemo veterum tradidit. Priſce *Iſombri* hi populi vocati, quod nomen Umbros inferiores ſignificet: Inſubres igitur ſunt ex Umbris orti. Umbri vero fuerunt ex primis Italiae incolis, qui in Italiam advenientes in Inſubria primum conſederunt, et locis fluviisque nomina dederunt, quae poſtea in Etruriam Umbriamque transierunt. Umbri erant Celtae; hinc in Italiam allata lingua Celtica, atque etiam in latinam linguam transmiſſa. At vero ex Inſubria transcenderunt Umbri in transpadanas regiones, atque in Liguriam, cui nomen Celticum dederunt, e loci natura. Coniectura eſt, e Liguria Umbros in propinquas Galliae regiones, et in Etruriam

ſe explicuiſſe, usque ad Tiberim, atque ex illis ortos Aborigines. Quae ſequuntur quinque diſſertationes, continent diſputationes de Inſubriae late ſumtae fluminibus et lacubus; de incolis Vallium ad latam Inſubriam pertinentium, de veteri urbe Laude Pompeia, de Marii Gerundo, quo nomine appellabatur antiquus lacus in tractu praeſertim Laudenſi; de Severini Boetii ſupplicii loco.

GODOFREDI HEINSII, MATHEM. IN ACAD. Lipſ. Prof. Publ. Ordin. de Eclipſi Solis d. 1. April. 1764. Lipſiae obſervata Commentatio.

Rerum uranicarum cultores, qui, data occaſione, potiora coeli phaenomena pro viribus obſervare ſatagunt, ſaepiſſime obſtacula offendunt, quae ſtudium laudabile coercere valent. Pauciſſimi eam conſequuntur felicitatem, qua obſervatorio proſpectus liberi et ſupellectile aſtronomica copioſa inſtructi obſervationes commode proſequi poſſint. Plerisque denegatur eiusmodi felicitas; qui tamen animum idcirco non abiiciunt, ſed impedimenta ex defectu illorum ſubſidiorum oblata, quantum vires permittunt, removere allaborant. Interim delectum ſic inſtituendo ſaepiſſime fieri ſolet, ut inſtrumenta et methodus obſervandi eligi debeant, quae forſan obſervator non adhibuiſſet, ſi clementiores ipſi conceſſae fuiſſent conditiones. Similibus anguſtiis premebar, cum inſignis illa Eclipſis Solaris d. 1. April. temp. civil. an. 1764. incideret. Imbecillitas valetudinis, qua adhuc affligebar, obſervationem Eclipſis ex habitaculo meo inſtituere exigebat, quod autem ſitu ſuo reſpectu Solis tempore Eclipſis ita comparatum erat, ut plerisque operationibus ſolummodo per feneſtras ſub tecto conſtructas locus concederetur; quam conditionem, ob nimiam Solis ſuper horizonte altitudinem, varia comitabantur incommo-

commoda. Sic uſus inſtrumentorum mole laborantium ceſſabat; atque ad obſervationem initii et finis Eclipſis ſolummodo Tubus aſtronomicus 6. ped. adhiberi potuit, cuius tamen praeſtantia et diſtinctiſſima repraeſentatio eventum pollicebatur exoptatiſſimum. In hoc Tubo eſt, ſecundum menſuram Pariſ. duodecimalem, diſtantia lentis obiectivae a lente oculari = 5. ped. 11. dig. 8. lin. tunc ſcilicet, quando Solem ope vitri atro colore tincti diſtinctiſſime conſpicere mihi licet; diſtantia autem foci principalis lentis ocularis = 2. dig. 10. lin. ſic ut tubus obiecta ſecundum diametrum proxime 24. vicibus amplificet.

Hoc inſtrumento d. 1. April. temp. civil.

Momenta	tempore vero
Initii Eclipſis	10^h. 6$'$. 32$''$. ante merid.
Finis - -	1. 5. 54. poſt merid.

quoad ipſum Solis et Lunae contactum tanta exactitudine conſecutus ſum, quantam in obſervationibus eiusmodi, alio tempore habitis, vix unquam aſſequi mihi licuit. Maxima coeli ſerenitas negotium optime iuvabat, quae etiam, per plures dies continua, explorationem ſtatus duorum horologiorum oſcillatoriorum reſpectu temporis veri, ope altitudinum Solis reſpondentium, bene conceſſit.

Sic quidem momenta Eclipſis potiora feliciter innotuerunt. Ne autem phaſium obſervatio negligeretur, ei quidem inſervire potuiſſet alius Tubus 6. ped. micrometro Kirchiano inſtructus. Cum autem tum ex conſtitutione inſtrumenti, tum ex incommoda eius ob nimiam Solis altitudinem diſpoſitione, facile praeviderem, errorem fere dimidii minuti primi circuli maximi evitari vix poſſe, uſu eius abſtinui. Surrogavi ergo in locum iſtius *Machinam helioſcopicam portatilem*, quae ſcopum propius attingere pollicitabatur; periculum facturus, quantam exactitudinem in dimenſione phaſium, ope iſtius, ſperare liceret. Solis imago,

 quam

quam per Tubum aſtronomicum vitrum ſemipellucidum excipiebat, ſitu erecto, vitro inter Tubum et oculum poſito, diſtincta et bene terminata apparebat, lata ſecundum diametrum 4. dig. 2$\frac{2}{3}$ lin. menſurae Pariſ. duodecimalis. Ut autem Machina, cuius diſpoſitionem, ob nimiam Solis altitudinem, loci conditio nonnihil moleſtam reddebat, uſum commodum et expeditum concederet, relinquendo methodum conſuetam, qua circulus obſervatorius in digitos eclipticos diviſus adhiberi ſolet, conſtitutum fuit, imaginem Solis in vitro ſemipellucido, machina interim immota, leniter motam proſequi, et ope circini ſcalaeque geometricae, partim *diſtantiam cornuum*, vel *chordam defectus*, partim latitudinem maximam portionis diſci ſolaris non obſcuratae, (quam *partem lucidam* vocare licet,) in electa eclipſis phaſi metiri, pro eo, ut haec vel illa operatio certior videretur. Eiusmodi dimenſionibus inprimis occupatus erat Vir generoſiſſimus et illuſtris Dn. de *Kregel*, Sereniſſimo Electori Saxoniae a Conſiliis Camerae per Provincias, qui rogatu meo benevolens mihi ſuccurrere voluit, cum manum, ex adverſa valetudine tremulam, ob periculum erroris nimii, admovere ipſe non auderem. Ad ſingulas dimenſiones dato ſigno, Socius tempus horologii (ad tempus ſolare probati) annotabat reſpondens, quod numero partium ſcalae geometricae ex dimenſione cognito in Tabula ſtatim adſcriptum fuit. Quemadmodum autem dimenſiones ſic inſtitutae uſu carerent, niſi *diameter imaginis ſolaris* in vitro ſemipellucido machinae innotuerit; de ea per partes ſcalae eiusdem geometricae ſollicite menſuranda diebus 30. et 31. Mart. nec non d. 1. April. omnem operam adhibuimus. Repetitis ſaepiſſime operationibus, diameter iſta, conſenſu exoptato, = 365. partibus dictae ſcalae deprehenſa eſt; ad quam ergo phaſium dimenſiones ſemper comparare licebit.

En Tabulam obſervationum et dimenſionum in memoratis ſcalae partibus peractarum, una cum tempore vero unicuique dimenſioni reſpondente.

Ordo

Ordo obſervationum.	Tempus verum d. 1. April. temp. civil. an. 1764.			Diſtantia cornuum.	Pars lucida.
	ante meridiem			in partibus ſcalae	
Initium	10h.	6'.	58''.	—	—
1		11.	3	115	—
2		12.	36	137	—
3		14.	13	151	—
4		15.	58	160	—
5		17.	37	—	319
6		19.	27	185	—
7		21.	29	—	296
8		24.	34	218	—
9		26.	24	—	283
10		30.	0	245	—
11		32.	24	—	259
12		38.	46	278	—
13		40.	41	—	225
14		47.	22	—	202
15		58.	24	—	163
16	11h.	1'.	3''	—	151
17		3.	46	327	—
18		7.	43	—	128
19		11.	59	—	111
20		14.	30	—	105
21		17.	0	—	97
22		20.	52	—	83
23		26.	17	—	64
24		28.	44	—	58
25		32.	26	—	57
26		37.	12	—	57
27		40.	48	—	63
28		54.	23	—	99
29		58.	18	—	110
	poſt meridiem.				
30	0h	1.	25	—	124

31	0.	9.	34	—	148
32		15.	11	—	174
33		21.	38	—	198
34		24.	33	295	—
35		26.	21	—	212
36		32.	39	—	235
37		33.	49	267	—
38		42.	41	—	276
39		43.	51	229	—
40		45.	24	—	283
41		49.	15	207	—
42		50.	25	198	—
43		51.	27	189	—
44		52.	44	186	—
45		54.	6	171	—
46		55.	17	165	—
47		57.	21	155	—
48		59.	3	135	—
49	1h	0.	5	126	—
50		1.	54	109	—
Finis.	1.	5.	31	—	—

Si momenta initii et finis Eclipſis ope machinae helioſcop. annotata cum iis compares, quae immediata per Tubum 6. ped. obſervatio ſupra docuit, diſcrepantiam aliquam deprehendes. Initium nempe ſerius in machina contigit, quam in Tubo; finis autem citius ibi, quam hic. Aſt diſcrimen hoc mirum videri nequit, ſi expendatur, quam exacte Tubus momenta iſta patefecerit; cum e contrario conditio repraeſentationis in machina initium tunc demum ſenſui ſubiicere potuerit, poſtquam luna limbum imaginis ſolaris iam nonnihil penetraſſet; finem autem indicaverit, cum adhuc limbus lunae cum margine imaginis ſolaris confunderetur.

Ut

Ut valor partium ſcalae geometricae in partibus circuli maximi innoteſcat, diameter imaginis ſolaris = 365. part. ſcalae componi tantummodo debet cum diametro Solis apparente, quam *P. Hell.* in Ephemeridibus ad an. 1764. die Eclipſis = 32′. 5″. vel 1925″. aſſignavit. Hoc modo duabus ſcalae partibus proxime 10½ ſecund. reſpondent; quare, cum errorem, qui forſan in dimenſione phaſis committi potuiſſet, duas ſcalae partes excedere vix ſuſpicari liceat, prout examina repetita comprobarunt, praerogativa eiusmodi dimenſionis prae uſu micrometri Kirchiani ſupra nominati ſufficienter conſtat.

Expedit iam ex obſervationibus conſignatis methodo plana inquirere in *Tempus obſcurationis maximae.* Si durante Eclipſi diameter lunae apparens, quae variabilis alias eſt ſecundum diverſas altitudines, ad ſenſum conſtantis magnitudinis accipiatur, atque ſemita centri lunae apparens per diſcum Solis rectilinea ſtatuatur, habebitur tempus obſcurationis maximae, ſumendo numerum medium arithmetice proportionalem inter momenta initii et finis Eclipſis. Sic dantur ex obſervatione ope

	Tubi 6. ped.	machinae helioſ.	
Initium	10ʰ. 6′ 32″	10ʰ. 6′. 58″	
Finis	1. 5. 54	1. 5. 31	quare
Obſcur. max.	11. 36. 13	11. 36. 14½	

Si e contrario curvatura ſemitae centri lunae per diſcum Solis attendatur, quae ex variabilitate parallaxis ſecundum altitudines provenire ſolet; tempus obſcurationis maximae nonnihil diverſum a iam definito prodire poteſt, etiamſi diameter lunae apparens ad ſenſum conſtans retineatur. Ut igitur approximando iſtud tempus propius cognoſcatur, partem ſemitae curvae lunaris in vicinia obſcurationis maximae inſtar rectae conſiderare licebit, ſi modo tempus motus per iſtam partem tres horae quadrantes non, vel

non multum, excedat. Si enim partes lucidae ante et poſt obſcurationem maximam darentur aequales, ex temporibus adſcriptis capiendo medium arithmetice proportionale innoteſceret tempus obſcurationis maximae. Cum autem raro eiusmodi partes lucidae aequales obtineantur, ad electam partem lucidam ex uno latere obſcurationis maximae ope interpolationis quaeri poteſt reſpondens aequalis ex altero latere una cum tempore, quod huic convenit; reliqua deinde peraguntur ut ante. Exemplum rem declarabit. Electa ſit in obſerv. 29. pars lucida = 110. cum adſcripto tempore 11^h. 58′. 18″. Quia in obſ. 19. tempori 11^h. 11′. 59″. pars lucida = 111. et in obſ. 20. tempori 11^h. 14′. 30″. pars = 105. reſpondet; ſchema calculi hoc erit:

$$1\begin{cases}111 & \text{- - - - -} & 11^h.\ 11'.\ 59''\\ 110 & \text{- - - - - - - -} & \end{cases}x$$

$$\frac{105 \quad \text{- - - - -}}{6} \qquad \frac{11.\quad 14.\quad 30}{0.\quad 2.\quad 31.}\ (=151'')$$

Inferendo iam, $6 : 1 = 151 : x$, dabitur $x = 25''$, et inde tempus 11^h. 12′. 24″, quod ad partem lucidam = 110. ante obſcurationem maximam quadrat; quare cum ad partem lucidam aſſumtam = 110. poſt obſcur. maximam pertineat tempus 11^h. 58′. 18″. ſumendo medium innoteſcet tempus obſcur. maximae = 11^h. 35′. 21″. Hoc modo obtinui

ex obſerv.				Tempus obſcur. max.		
31.	16.	18	- -	11^h.	35′.	44″½
30.	18.	19	- -	11.	35.	9
29.	19.	20	- -	11.	35.	21
28.	20.	21	- -	11.	35.	23
		medium		11.	35.	24
		quod ab eo		11.	36.	13 ex initio et
		fine Eclipſ. petito		0.	0.	49 deficit.

Caven-

Cavendum in eiusmodi deductionibus, ne partes lucidae aequales nimis vicinae ad obſcur. maximam accipiantur, cum lenta tunc earum mutatio aberrationem notabiliorem producere valeat.

Quoniam tempus obſcur. max. inter obſervationes 25. 26. cadit, quarum utraque partem lucidam = 57. notat; recte ſumi poteſt numerus 57. pro parte lucida minima in obſcuratione maxima, quae comparata cum diametro imaginis ſolaris (= 365.) patefaciet *Quantitatem Eclipſis* in digitis et minutis eclipticis = 10. dig. 8. min. fere, ex analogia, 365 : 365 -- 57. = 12. dig. : quantitatem quaeſitam.

Tanta obſcuratio conceſſit dimenſionem *diametri diſci lunaris* intra imaginem ſolarem in machina helioſc. conſpicuae. Inventa eſt iſta repetito examine = 340. part. ſcalae, cum ſtatim poſt diameter imaginis ſolaris adhuc = 365. part. ſcalae deprehenderetur, tanta ſcilicet, quanta ex obſervationibus d. 30. et 31. Mart. iam innotuerat. Poſita, ut ſupra, diametro Solis appar. = 1925″. circ. max. ex analogia 365 : 340 = 1925 : quaeſ. habebitur *diameter lunae apparens* = 1793″. = 29′. 53″. ad altit. 42. grad. circiter alliganda. P. *Hell* in Ephem. ad an. 1764. p. 7.

ponit diam. lunae horiz.	= 29′. 40″	
ſumto augmento eius ad alt. 40°	= 0. 19.	invenietur
diam. ☽ ex calculo in alt. 42°	= 29. 59.	

6 ſecund. maior ea, quam obſervatio docuit. Diminutio haec diam. ☽. in Eclipſibus ſolaribus ſolennis, nonnihil minor ea, quam alias Tubi immediate monſtrare ſolent, ex hac forſan ratione minor prodiit, quod lumen imaginis ſolaris in machina helioſc. diſtinctum quidem, ſed debile fuerit. Ceterum, ex conſervata diametro imaginis ſolaris circa

obſcur. maximam patet, illam non ſubiectam fuiſſe dilatatio-ni, cuiusmodi augmentum in Eclipſi Solis d. 25. Iulii 1748. inſigni annotarunt obſervatores.

ANALECTA MEDII AEVI AD ILLUSTRANDA Iura et Res Germanicas. Edidit, praefatus eſt, Summaria praefixit, et Notulas adſperſit, D. FRANC. DOMINICUS HAEBERLIN, Seren. Duc. Brunſv. Luneb. Conſil. Aul. in Acad. Iulia Carolina Helmſtad. Anteceſſor Primar. Iuris Publ. et Hiſtoriar. Prof. P. O. Acad. Bibliothec. Reg. Soc. Scientiar. Goetting. et aliarum Collega exterus.

Norimberg. et Lipſiae, impenſis Car. Felseckeri A. MDCCLXIIII. 2 Alph. 7. pl. in 8.

Nullum a renatis inde literis Seculum protrahendorum in lucem monumentorum, quae medii aevi hiſtoriam illuſtrarent, adeo ſtudioſum ac ferax fuit, quam hoc ipſum quod vivimus; et quod maxime exoptatum accidit, Germaniae inprimis noſtrae, vetuſtioris illius multisque tenebris obſcuratae, res, iura, viri clariores, renovata quodammodo et in vitam reducta horum ſcriptorum beneficio videntur. Sed in ampliſſimam hanc meſſim licet multi iam falcem immiſerint, reſtant tamen non minus copioſa analecta, quae decerpere diligentia virorum doctorum atque intelligentium poſſit. In horum laudabili conſortio nomen hoc tempore profitetur Illuſtris *Haeberlinus*, hiſtoriae patriae conſultiſſimus, editisque libris, non minus eruditis quam utilibus, dudum nobilitatus. Nam cum ipſi benignior fortuna non contemnendum monumentorum eius-modi,

modiis, de quibus diximus, apparatum congeſſerit; hoc ille nunc agere incipit, ut eius uſum ad alios quoque, qui Germanicae hiſtoriae amore tenentur, transferat. Ac huic quidem Volumini deſignationem *primi Tomi* non adiecit; ſed ſpem tamen quam certisſimam facit, plures Tomos ſubſecuturos eſſe, et alteri cuivis Tomo indicem locupletiſſimum ſubiectum iri. Argumentum autem eorum hoc modo inſtituit moderari, ut praecipue diplomata et chartas alias Seculorum, quae decimum ſextum anteceſſerunt, proferat; ex hoc tamen ipſo Seculo nonnumquam, nexus gratia, nonnullas interſpergat. Editurus eſt etiam Chronica et Scriptores medii aevi, vel ad hunc diem latentes, vel longe emendatiores, quam ab aliis excuſi ſunt, et ſi nimis prolixi ſint, varias tantum lectiones in illos ſuppeditabit. Neque primarias accurati Editoris dotes in hoc viro quisquam deſideraverit. Diligenter enim ad ſingula monumenta annotat, num ex archetypo edantur, an vero ex apographo. Maximam eorum partem ex autographis ipſe deſcripſit, et quae ex aliis exemplis deſumta ſunt, ea ſaepius cum libris antiquis contulit. Ingenio aut coniecturae nihil omnino in edendo tribuit; ut adeo, ſi lacunae quaedam in chartis vetuſtis ſeſe obtulerint, easdem expreſſerit, niſi cum ex alia charta ſimilis argumenti expleri poſſent. Diplomati cuique indicem breviusculum, *Summaria* vocant, praefixit, ſubinde et animadverſiones adiecit, quibus vel orationis genus latinum, quod medio aevo viguit, vel hiſtoriam ipſam, vel denique lectionem aliquam impeditam luce perfundit.

Iam quae hoc Tomo continentur, breviter ediſſeramus. I. *Codex variorum diplomatum, chartarum, confoederationum, transactionum, etc. res Hanſeaticas concernentium. Liber I. Privilegia Regum Angliae, mercatoribus Hanſae Teutonicae conceſſa*, a Num I - XXIV. cum appendice quadruplici. Ex Cod. chartaceo medii Seculi XV,

P 3 Plera-

Pleraque inedita ſunt, et *Rymeri* ipſius diligentiam effugerunt. Faciunt inprimis ad confirmanda ea, quae viri docti, *Werdenhagenius* et *Willebrandtius*, de florentiſſima Hanſae Teutonicae Societate mercatoria commentati ſunt.

II. *Codex variorum Diplomatum, Chartarum, Confoederationum, et aliorum Documentorum, ad illuſtrandas res Colonienſes et Weſtphalicas, potiſſimum vero urbis Suſati, a Num. I LXVI. Accedit Appendix duplex, continens Statuta Suſatenſia latina, tum vetuſtiſſima, tum paulo recentiora*, pag. 217-532. Haec quoque, ſi a paucis diſceſſeris, primum nunc in lucem prodeunt. Plurimum ex iis utilitatis capient Hiſtoriae Weſtphalicae inprimis ſtudioſi; ne de urbe Suſatenſi dicamus, quae mirum quantum iisdem illuſtratur. De huius urbis antiquitate et celebritate, deque Statutis eius, quaedam lectu digna diſputat doctiſſ. Editor in praefatione.

III. *Farrago miſcellaneorum diplomatum, chartarum et documentorum, ad illuſtrandas res Brunſuico-Luneburgicas*, a Num. I-X. pag. 533-568. Tria horum diplomatum ſaepius quidem iam edita ſunt, ſed admodum vitioſe: merito igitur accuratius hoc loco recuſa ſunt. Eſt in his ſecundum, quod, obſervante Ill. *Haeberlino*, admonere poſſit monumentorum talium editores, ut providam curam omnem in iis deſcribendis adhibeant. Diuturnam litem ſuſtinuit ante paucos annos Ducale Convictorium Academiae Iuliae Carolinae cum Reverendiſſ. et Seren. Abbate Principe Gandeſienſi ſuper decimis in villa *Bornhuſeni*; quaerente hac Abbatia Principali praeſidium cauſae ſuae in falſa huius diplomatis pag. 542. lectione, ubi primi editores, *Hahnius* et *Harenbergius*, Viri Clariſſ. contra fidem authentici exempli, pro *Buniskuſen* ſubſtituerant *Burnhyſen*. Sed tandem iuſta cauſa, et veritas lectionis, vicit. Verum inter haec diplomata gratiſſimum inprimis hiſtoriae patriae amantibus

eſſe

eſſe debet, quod tertio loco legitur, *Fragmentum Conventionis inter* ENGELBERTUM, *Epiſcopum Mindenſem, et* MAGNUM, DUCEM SAXONIAE: tanto certe gratius, quo rariores occurrunt chartae, a *Ducibus Saxoniae Billungianis* profectae. Membranam, cui haec Conventio inſcripta eſt, tegumentum alii Codici praebentem, in Bibliotheca Academiae Helmſtadienſis reperit *Io. Ludov. Levini Gebhardi*, Hiſtorici inter nos clari, filius, Codices illos cum Celeb. *Haeberline* evolvens. Hic tamen, primigenium eſſe hoc diploma, inter annos 1070. et 1080. referendum, non exiſtimat, licet apographum, ad hanc aetatem proxime accedens, eſſe videatur. Dolendum autem eſt, hanc chartam *Magni* Ducis mancam tantum ſupereſſe, ex qua alioquin accuratior notitia patrimonii *Billungani* cis Viſurgim hauriri poſſet. — Dignum etiam eſt quod commemoretur ultimum huius Sectionis III. Documentum, p. 565. *Paulini Chappe*, Conſiliarii, Ambaſſatoris, et Procuratoris Gener. Sereniſſ. Regis Cypri, *Litterae indulgentiarum impreſſae, datae Gofrido Becker, Presbytero Verdenſis Dioeceſis in Luneborch*, A. C. 1455. propterea quod inter prima typographicae artis ſpecimina referendum eſt, videturque *Gebhardo*, quem ſupra laudavimus, et qui nuper diem ſuum obiit, Moguntiae a. 1452. excuſum eſſe, licet annum 1455. prae ſe ferat. De quo alii iudicent.

IV. *Excerpta quaedam ex Viſionibus Godeſchalci, e Cod. MS, membranaceo Biblioth. Acad. Helmſt. accurate deſcripta, cum annotatione omiſſarum, interpolatarum, corruptarum, et vitioſarum lectionum editionis Leibnitianae Scriptor. Rer. Brunſuic.* T. I. Num. LXI. pag. 870 875. Ex iis, quae primum ex his *Viſionibus* hominis fanatici eduntur, nonnihil lucis accipere hiſtoria Holſatica poteſt.

V. *Lectiones variantes, emendationes, et ſupplementa ad Alberti Stadenſis Chronicon, edit. Reineccianae, Helmſtad.* 1637.

ex

ex Cod. MS. *Membranaceo Biblioth. Academ. Helmſtad.* Per eam occaſionem de ipſo Codice Helmſt. huius chronici multa egregie monet Editor Celeb. docetque, eum, ſi non in ipſo Coenobio Mariano Stadenſi, certe in Archiepiſcopatu Bremenſi ſcriptum, et Seculo XV. in coenobio Ordinis Praedicatorum Lubecenſi fuiſſe. Ipſam lectionum harum collectionem debemus Clar. *Meynio*, Bibliothec. Auguſtae Guelpherbyt. et Archivi Ducalis Commentarienſi, qui eam, deſiderante *Scheidio*, magno nuper hiſtoricae doctrinae damno mortuo, inſtituerat.

Succedit denique Index chronologicus diplomatum et chartarum, quae hoc Tomo exhibentur; ex quo inſpicientibus patebit, antiquisſimum in eo diploma eſſe anni 974. nimirum *Ottonis* II. Imp. confirmantis *Gerbergae*, Abbatiſſae Gandeſienſi, donationes monaſterio S. Mariae in Gandersheim factas, et nonnullas donationes addentis. Neque tacendum nobis eſt, inde a p. 228. plura ſigilla aeri inſcripta proponi (in his ſigillum *Erici* Regis Daniae, de a. 1232.) digna eruditi ſpectatoris oculo. His omnibus Ill. *Haeberlini* donis grati fruentes; quid aliud optemus, quam ut quae pollicitus eſt, plura Volumina, brevi ſubſequantur.

m
d

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Iulii et Aug. Anno MDCCLXIV.

DE MENSTRUA SOLIS PARALLAXI SENIS OBſervata, Exercitatio Aſtronomica, habita in Collegio Romano Soc. Ieſu a PP. eiusdem Societatis, Anno MDCCLXIV.

Romae, typis Generoſi Salomoni, Superiorum permiſſu.

Menſtrua Solis Parallaxis, aberratio ſcilicet motus Solis ex Lunae actione ſynodico lunari menſe, maiori ſaltem ex parte, circumſcripta, quam Senis, bonarum artium ſtudiis florentiſſima Urbe, paucis abhinc annis obſervavimus, huius exercitationis argumentum eſto. Tab. I.

I.

Parallaxim menſtruam Solis unum eſſe ex Newtonianae Theoriae conſectariis, neminem latet *a*). Sic enim Sol in S, atque ACPM ellipſis, quam in Copernicana hypotheſi ex Kepleriana lege deſcriberet punctum C, ſi maſſae Telluris ac Lunae in eo coaleſcerent. Intelligatur iam Luna ita ſeparari a tellure T, atque ad debitam ab ea diſtantiam removeri in L, ut C ſit commune centrum gravitatis Telluris ac Lunae; perget punctum C quam proxime deſcribere eandem ellipſin. Cum autem Luna circa commune centrum gravi-

a) Princ. Matth. lib. 3. Prop. 13.

gravitatis revolvatur in curva LNO, tellus illi ſimilem curvam TFB circa idem centrum deſcribere cogitur.

II.

Ponatur facilitatis gratia, ex hac ſeparatione nihil turbari motum centri gravitatis, illudque pergere, ut antea, in ellipſi ACPM: Tellus, quae circa illud revolvitur, fiet Satelles Planetae inviſibilis, nempe centri gravitatis C, illudque nunc praecedet, nunc ſubſequetur, pro diverſa Lunae poſitione: praecedet a novilunio ad plenilunium, ſubſequetur a plenilunio ad novilunium: ex quo fit, ut motus Solis videatur in ellipſi ex centro gravitatis C, non vero ex centro telluris. Ut igitur obtineatur locus Solis geocentricus, aliquid addendum, vel ſubducendum eſt a loco Solis viſo ex communi centro gravitatis, (quem barocentricum liceat appellare), angulus nempe, quem conſtituunt rectae SC, ST, ex centro Solis ad centrum gravitatis et telluris ductae.

III.

Verum commune gravitatis centrum Lunae ac telluris ellipſim circa Solem tanquam focum accurate non deſcribit; nam licet ſingulae terreſtris atque lunaris materiae particulae gravitate polleant in reciproca duplicata ratione ſuae diſtantiae a Sole, ſumma tamen gravitatum omnium non eſt reciproce proportionalis quadrato diſtantiae centri gravitatis a Sole, et virium directiones non ſunt per SC, neque per rectas ipſi parallelas, quanquam ab ea ratione, ac directionibus parum admodum recedatur: hinc motus Solis e communi gravitatis centro viſus non eſt in ellipſi. Ex hac, atque ex ſuperiori cauſſa, quarum utraque ex Lunae actione pendet, illa enim ſublata evaneſcit utraque, conſurgit aequatiuncula, ad motum Solis accurate obtinendum omnino neceſſaria, ſi vera ſint a Newtono tradita.

IV.

IV.

Neque in Copernicana tantum hypotheſi locum habet quaeſtio, utrum huiuſmodi aequatio in Aſtronomiam ſit introducenda: nam ſi quis contenderet, focum ellipſis a Sole deſcriptae non locari in centro telluris immobilis, ſed in puncto aliquo tellurem inter et Lunam, ac pro diverſo trium horum corporum poſitu ſubinde turbari Solis ellipſim, rem affirmaret ſaltem, neque rationi, neque obſervationibus hactenus habitis contrariam, ex qua idem prodiret effectus: obſervationes proinde circa Solem in opportunis Lunae poſitionibus eſſent inſtituendae, ad hypotheſin examinandam. Ut tamen res facilius et clarius percipi poſſit, eam in Copernicano ſyſtemate expendemus.

V.

Ab Aſtronomis diu neglecta fuit in ſuis tabulis haec parallaxis, neque, ut ait Alembertius, in eorum oculos, dum obſervarent, incurrit *a*): ex quo ſatis intelligitur, quantae ſit tenuitatis, quantaque inde aequatiunculam obſervationibus confirmandi difficultas.

VI.

Iamdiu optabam, ut quis Aſtronomiae peritus hanc ſane arduam provinciam ſuſciperet, mihi enim omni Aſtronomica ſuppellectili deſtituto, res erat inter eas, quae fieri non poſſunt, adnumeranda. At eum circa Solſtitium aeſtivum A. 1754, ut amico morem gererem, ad obſervandum

Q 2

a) Recherches ſur le Syſtème du Monde. Paris 1754. Tom. II. n. 194. Il ne me paroit pas, que les Aſtronomes ſe ſoient apperçûs juſqu' ici d' une telle inégalité, qui donneroit 22″ d' équation en tout.

Et n. 195. Cette dernière équation, qui donneroit 22″ de différence dans l' équation du centre, paroit avoir juſqu' ici totalement echappé aux Aſtronomes.

dum me contuliſſem in Meridiana linea, quae Senis eſt in aula Phyſiocriticorum, a doctiſſimo atque immortalis famae viro, Pyrrho Gabriellio, eius Academiae conditore, ante annos quinquaginta deſcripta, praeter expectationem inſtrumentum ad rem definiendam viſum fuit non ineptum. Data igitur mihi humaniſſime a Phyſiocriticis aulam frequentandi facultate, pro qua libellum hunc qualemcumque perpetuum extare volo grati animi monumentum, obſervare coepi menſe Auguſto. Poſt triennium ex Friſio didici, Parallaxim hanc, quam inveſtigabam, a Nicolao Caillio fuiſſe obſervatam, quin adderetur quidquam praeterea *b*). Summa perfuſus ſum voluptate, ut cognovi, meas cum tanti Aſtronomi obſervationibus, ſaltem quoad rem ipſam, cohaerere: duorum autem Obſervatorum conſenſus, quorum neuter de altero quidquam cogitaverat, in re diverſo inſtrumentorum genere, diverſaque methodo, ut coniiciebam, explorata, omnem dubitationi locum mihi praecludebat. Obſervationes nihilominus per aliud triennium ſum proſequutus, quo exacto Senis diſceſſi, ut parallaxis quantitatem, ſi fieri poſſet, definirem, atque in re adeo ſubtili ac delicata mihi plenius ſatisfacerem. Quandoquidem aliquid ad materiam exercitationi ſubminiſtrandam de more promendum eſt, eas hic exponere opportunum duxi, ubi pauca praemonuero.

VII.

Eulerus menſtrua Solis parallaxi primus uſus eſt in ſuis tabulis Solaribus *c*), eamque in quadraturis Lunae cum Sole, in quibus maxima eſt, ſtatuit 15″, ac ſemper proportionalem ſinui diſtantiae Lunae a proxima *Syzygia*: tunc autem rationem tantum habuit motus telluris circa commune gravitatis centrum, neglecta altera aequationis parte, utpote minoris momenti: ea vero ex data ratione diſtantiarum Lunae

b) De Motu diurno Terrae p. 21. Piſis 1756.
c) Opuſc. Var. Arg. Berolini A. 1746.

Lunae ac Solis a terra, ſive parallaxibus horizontalibus Solis et Lunae, ac ſimul ratione maſſarum Lunae ac Telluris, facile ſic definitur.

Moveatur centrum gravitatis C circa Solem S, ſitque Luna L in quadratura cum Sole. Ex ratione rectarum ST, TL, innoteſcet angulus TSL: cum vero anguli ſatis exigui TSL, TSC, ſint ut rectae TL, TC, eaeque ſint ex natura centri gravitatis, ut ſumma maſſarum Telluris et Lunae ad Lunae maſſam, in eadem ratione erit angulus TSL ad maximam parallaxim menſtruam TSC. Vel inventa ex parallaxi horizontali Lunae recta TL in ſemidiametris terreſtribus, in iisdem ex data maſſarum ratione determinetur TC: deinde fiat ut ſemidiameter terreſtris ad TC, ita parallaxis horizontalis Solis ad maximam menſtruam TSC. Hinc poſita diſtantia Lunae TL ſemidiametrorum 60, et maſſa Lunae ad terreſtrem ut 1 ad 39, quemadmodum proxime ſtatuit Newtonus, erit TC ſemidiametrorum $1\frac{1}{2}$, quare ſi parallaxis horizontalis Solis fuerit 10″, erit menſtrua in quadraturis 15‴, ut Eulerus tradidit in ſuis tabulis.

Pro reliquis Lunae poſitionibus deſcribatur circa C circulus T*t*BF, ac poſita Luna in *l*, ſit Tellus in *t*, ducaturque *tr* perpendicularis CB. Etſi propter Lunae orbitam non circularem Tellus circulum non deſcribat circa C, quia tamen in perexiguis quantitatibus, de quibus agitur, circularis figura omnino inſenſibiliter aberrat a vera, circulo ſine ſenſibili errore uti poſſumus. Propter rectas igitur ST, S*t* quam proxime aequales anguli perexigui TSC, *t*SC, erunt ut TC, *tr*, id eſt ut ſinus diſtantiae Lunae a proxima Syzygia.

VIII.

Verum cum animadverteret, commune gravitatis centrum in ellipſi accurate non moveri, rem iterum examini

 ſubie-

ſubiecit *d*). Poſt calculos, quos ipſe Eulerus *maxime complicatos* fatetur, parallaxim rurſus ſtatuit proportionalem ſinui diſtantiae Lunae a proxima Syzygia, maximam vero in quadraturis in triplici determinat hypotheſi rationis maſſae Lunaris ad terreſtrem, nempe 1 : 39, 1 : 48, 1 : 62 : in prima Parallaxis maxima eſt 20″. 25‴; in altera 16″. 38‴; in tertia 13″. 14‴ *e*), poſita ubique Solis Parallaxi horizontali 13″, ac diſtantia Lunae a terra ſemidiametrorum terreſtrium 60. Ex his ſecundae potius adhaerendum cenſet.

A praecedentibus vix differunt Parallaxes hac ſecunda methodo determinatae; nam iisdem poſitis elementis neglectaque turbatione motus centri gravitatis, in prima hypotheſi prodit parallaxis maxima 19″. 30‴; in ſecunda 15″. 55‴; in tertia 12″. 23‴, quae a ſuperioribus diſcrepant minus quam integro minuto ſecundo. Turbatio proinde motus centri gravitatis ab Eulero in computum deducta pro inſenſibili haberi poteſt.

IX.

Eamdem materiam tractavit Alembertius *f*), ac totus in eo eſt, ut oſtendat, in formula, in qua exhibentur variationes motus terreſtris ex Lunae actione, terminos omnes eſſe inſenſibiles, praeter unicum, a quo eadem deſcendit ſolutio, ac tradita num. 7. Deinde aſſumptis parallaxi horizontali Solis 15″, diſtantia Lunae a Terra ſemidiametrorum 60, ac maſſarum ratione 1 : 79, infert maximam parallaxim menſtruam 11″ circiter, quam tamen putat aequo maiorem: huius duplum, nempe 22″, eſt ſumma ex duabus maximis parallaxibus contrariis, quam Aſtronomorum oculos ad annum usque 1754 ait effugiſſe (5). Confirmat haec ſolutio inſen-

d) Acad. Petrop. a. 1747. et 1748. pag. 418. Petropoli 1750. *e*) Ibid. §. 13.

f) Recherches ſur le Syſtème du Monde. Tom. II. n. 194.

inſenſibilitatem turbationis motus centri gravitatis, quam etiam demonſtrat Boſcovichius *g*). Quid ſimile prae oculis habuiſſe videtur Newtonus, cum ait, *commune centrum gravitatis Terrae et Lunae Ellipſin circa Solem in umbilico poſitum percurrit, et radio ad Solem ducto areas in eadem temporibus proportionales deſcribit h*).

X.

Circa eandem terreſtris motus inaequalitatem verſatus eſt etiam Clairautius, qui eccentricitatem quoque terreſtris orbitae ab aliis neglectam expendit *i*), atque ex ſua generali ſolutione problematis trium corporum reperit aequationem propter Lunae actionem loco Solis applicandam eſſe

$$+0,005361\ \chi\ \text{Sin.}\ t + 0,001281\ \chi\ \text{Sin.}\ (t+z)$$
$$-\ 0,001195\ \chi\ \text{Sin.}\ (t-z)$$

In qua formula t eſt diſtantia media Lunae a Sole, z anomalia media Solis, coefficientes numerici pendent ab elementis ſatis certis, eccentricitate nempe orbitae terreſtris, motu medio tum Solis, tum Lunae a Sole, atque huius motu anomaliſtico: quantitatem vero χ ingrediuntur parallaxis horizontalis tum Lunae, tum Solis, ac ratio inter maſſas Telluris ac Lunae: ſatis proinde incerta eſt. Poſitis parallaxi horizontali Solis 10″, Lunae 3402″, maſſa lunari ad terreſtrem ut 1 ad 40, fit $0,005361\ \chi = 14'', 53$, ex quo per regulam auream reliqui termini definiri poſſunt. At poſt tranſitum Veneris per diſcum Solis huius parallaxis media deprimenda eſt ad 8″, 65, mire conſentientibus obſervationibus 11 circa ultimum interiorem contactum, comparatis cum eodem ad Caput Bonae Spei obſervato, et 9 circa totalem

g) Stay Philoſ. ſuppl. n. 518.

h) Princ. Math. lib. 3. prop. 13.

i) Com. Acad. Pariſ. an. 1754. pag. 521. Pariſ. 1759.

lem durationem *k*). Imminuta parallaxi horizontali Solis minui debent in ratione 1000 ad 865 termini omnes eius formulae, quae proinde in hanc convertetur:

$$12'', 57. \text{Sin.}\, t + 3'' \text{Sin.}\, (t+z) - 2'', 8 \text{Sin.}\, (t-z)$$

XI.

Ex iis, quae a praeſtantiſſimis hiſce viris accepimus, quibus in Theoriae atque Analyſis peritia praetuleris neminem, duo facile eſt intelligere: primum, vix fieri poſſe, ut aequatio 20″ excedat; alterum, infra eum terminum eſſe valde incertam, quod a ratione lunaris maſſae ad terreſtrem non ſatis comperta oritur, atque a variis circa horizontalem Solis parallaxim opinionibus; cum enim haec ſcribebant, ea multo magis, quam noſtris hiſce temporibus, incerta erat. Res itaque ad examen per obſervationes eſt revocanda.

XII.

In Pariſienſis Academiae commentariis ann. 1750 *l*) integrum habetur opuſculum Nicolai Caillii, in quo de menſtrua Solis Parallaxi agitur per obſervationes inveſtiganda, atque novem exhibentur coniugationum paria, quibus ductus in ſuis Aſtronomicis elementis eam ponit 10″, vel 12″

k) Philoſ. Tranſ. a. 1762. pag. 611. In Ephemeridibus an. 1764. a Patre Maximiliano Hell, S. I. Caeſareo Aſtronomo, Vindobonae vulgatis pag. 220. habetur tabula, in qua Planmanus, qui congreſſum Veneris cum Sole obſervavit Caianeburgi in Finnonia, exhibet Parallaxes Solis ex pluribus obſervationibus contactuum Veneris cum eius limbo, eamque ſtatuit in ipſo tranſitus momento 8″, 21, adeoque parallaxis media fiet 8″, 33. Priorem amplexus ſum, propter conſenſum obſervationum duplicis generis.

l) Pariſ. 1754.

12″ *m*) addita regula a Typographo corrupta, *Ut radius eſt ad ſinum duplae diſtantiae Lunae a Sole, ita ſunt* 10″ *ad aequationem quaeſitam*; in qua delenda omnino eſt vox illa *duplae*.

At Clairautius in opuſculo, de quo meminimus num. 10, coniugationibus novem, quae eaedem ſunt cum iis, quas modo memoravimus, quatuor quidem quoad unicam obſervationem, reliquae vero quoad utramque, alias addidit decem ex obſervationibus Caillii ad Caput Bonae Spei, et in Inſula Borbonia; atque ope ſuae formulae parallaxim in quadraturis definit, ex prioribus 6″, 3, ex poſterioribus 9″, 9, ex omnibus mediam 8″, 2: quia vero has illis praeſtare arbitratur, eam ultimo ſtatuit 8″, 7. Poſt haec parallaxim minuit ipſe Caillius, eamque poſuit in Aſtronomia *n*) 8″, 5, at in Tabulis *o*) 7″, 7; quibus rationibus ductus adeo minuerit, me prorſus latet.

Haec ſunt, quae reperire mihi licuit: omnia vero, dum obſervarem, me latuerunt, praeter Euleri ſolares tabulas, atque Caillii Aſtronomiam: magno enim ſtudiorum detrimento ſero admodum in noſtras regiones huiusmodi libri deferuntur.

XIII.

Methodus parallaxim hanc obſervandi duplex eſſe poteſt, longitudines nempe Solis, vel diſtantias eius a vertice inveſtigando, dum Luna eſt circa utramque quadraturam. Obſervetur longitudo Solis S, dum Luna eſt v. g in prima quadratura in L, ductisque per S rectis, TD, CM, longitudo Solis geocentrica excedet barocentricam angulo MSD, qui aequatur parallaxi TSC: translato deinde centro gravitatis in *c*, ac Luna in alteram quadraturam in λ, ductisque ut

m) §. 759. Pariſ. 1755. *n*) §. 759. Pariſ. 1761.
o) Pariſ. 1758.

ut antea rectis *τd, cm*, longitudo geocentrica deficiet a barocentrica angulo *mSd*, ſive *τSc*. Sol itaque a prima ad alteram quadraturam minus in longitudinem promotus videbitur ex Tellure, quam ex centro gravitatis. Oppoſitum contingeret, ſi prima obſervatio inſtituta fuiſſet in ſecunda quadratura. Ex accuratioribus tabulis, in quibus nulla menſtruae Parallaxis habeatur ratio, vel illa omiſſa, inveſtigetur differentia inter longitudines Solis tempore obſervationum, eaque addatur longitudini primo obſervatae, et ſiquidem nullus fuerit tum in computo, tum in obſervationibus error, longitudo Solis ex computo, atque ex prima obſervatione excedet longitudinem ſecundo obſervatam in primo caſu, deficiet in altero: exceſſus, vel defectus, erit ſumma angulorum, id eſt parallaxium TSC, *τSc*. Hac methodo uſus eſt Caillius, apud quem fuſe expoſita videri poteſt.

Altera methodus ex priori deſcendit: variata enim longitudine Solis variatur et declinatio, atque hinc meridiana Solis a vertice diſtantia: haec proinde obſervata in una quadratura augeatur, vel minuatur, prout tabulae docent, ad obtinendam diſtantiam in altera quadratura; huius differentia ab obſervata erit ſumma parallaxium in declinationem, a qua erui poterit parallaxis in longitudinem. Verum ſatis lubrica eſt haec methodus, niſi plurimae adhibeantur cautiones: qua ratione me geſſerim, intelligetur, poſtquam indicavero, in quo Senenſis meridiana praeſtet, in quo deficiat.

XIV.

Ex plurimis obſervationibus circa Solſtitium aeſtivum, et paucis aliquot circa hyemale, per ſexennium illud comperi, binarum obſervationum errores 10″ concludi: nam Solſtitiales altitudines ex ſingulis obſervationibus circa idem Solſtitium erutae nunquam inter ſe diſcreparunt magis, quam 10″. In hoc quidem ſingulare aliquid mihi videtur habere Senenſis meridiana, quod neque in Bononienſi, neque in

Roma-

Romana eſt reperire, licet illa ſit quadruplo circiter, haec triplo maior; nam in Bononienſi anno 1729. occurrunt obſervationes die 20. ac 21 Iunii, ex quibus Solſtitiales altitudines prodeunt 34″ diſcrepantes *p*): in Romana vero anno 1702 occurrit diſcrimen 28″ inter altitudines Solſtitiales ex obſervationibus d. 18. et 24 Iunii *q*), atque in neutra deſunt differentiae 10″ maiores. Quin et altiſſimum Gnomonem Florentinum 15 fere partibus maiorem hac in re propemodum aequat: etenim ex obſervationibus d. 20. et 24. Iunii ann. 1756, quae aere ſereno ac tranquillo habitae ſunt, ac certae notantur, duplex prodit Eclipticae obliquitas diſcrepans 9″ *r*).

Adeo mira mihi videtur haec Senenſis meridianae proprietas, ut mihi ipſi vix crederem, niſi aptae occurrerent cauſſae. Ceteris omiſſis praecipuam arbitror foraminis amplitudinem: eius diameter in Bononienſi ac Romana aequat milleſimam radii partem, in Florentina milleſimam octingenteſimam, at in noſtra quatuor milleſimas. Imago ſcilicet Solis, propter maiorem luminis copiam, multo vividior in ſuis limitibus, eſt minus incerta.

Praetereundum tamen non eſt, extra Solſtitia errorum limites eſſe aliquanto ampliores, quod et in aliis Gnomonibus accidere video, ſive id oriatur ex elementis, quae ad obſervationes comparandas in computo poſita, vel neglecta fuere, ſive ex aliis cauſſis; nunquam enim deſunt, quae exiguas quantitates clam adiiciant, vel detrahant.

Neque in marmoribus, neque in virga ferrea, in qua meridiana linea conſignata eſt, neque in laminae poſitione

R 2 per

p) Manfr. de Gnom. Bon. cap. 15.
q) Blanch. Aſtr. obſ. pag. 27.
r) Ximenes del Gnom. Fiorent. pag. 305, 307, 319.

per foramen Solarem radium traiicientis, aut marmore, cui cochlearum ope illa eſt commiſſa, ſenſibilis apparet luxatio.

XV.

Sua tamen illi non deſunt vitia, quibus nullum huiusmodi inſtrumentum, praeſertim poſt longum a prima conſtructione annorum intervallum, carere arbitror. Perpendiculum ab initio lineae aliquantulum deflectit; circa horizontalem vero in plano meridiani poſitionem illud ſtatuere poſſum, ab ea parum admodum aberrare: de his vero multum non fui ſollicitus; nam methodus, qua uti decreveram, ab iis vitiis depravari non poterat, niſi forent enormia, qualia certe non ſunt.

Illud unice mihi diligentiſſime praeſtandum fuit, ut lineae diviſionem corrigerem, quam ſenſibiliter inaequalem animadverti. Vix ullum eſt inſtrumentum adeo accurate diviſum, ut examini ſubiectum correctione nulla indigere deprehendatur. Neque in hoc accuſandus eſt Gabriellius, qui cum ſexagenarius eſſet, ac pluribus aliis curis diſtentus, (medicinam enim tanta cum laude profitebatur, ut etiam nunc in omnium ore verſetur,) alienae diligentiae nonnulla committere coactus fuit. Circino itaque virga inſtructo, cui micrometrum erat adnexum, bis diſtantiam inter proxima quaeque puncta metitus ſum, atque exceſſum, vel defectum a centeſima radii parte, quam etiam diligenter examinaveram, ad futuros uſus in tabellam retuli.

XVI.

Ex hac meridianae lineae deſcriptione illud facile intelligitur, ad vitandos errores, qui ex eius vitiis manare poſſunt, obſervandas fuiſſe diſtantias Solis a vertice, cum Sol verſaretur circa idem meridianae punctum, easque ſolas inter ſe comparandas; ita enim fit, ut errores, qui ex depravato inſtrumento oriri poſſunt, vel omnino de medio tollan-

tollantur, vel minuantur plurimum. Sumptis enim tangentibus ex eodem meridianae puncto, quantum ex enumeratis vitiis illae augentur in una obſervatione, tantundem fere augentur in altera: differentia proinde inter obſervatas diſtantias a vertice, cuius ſolum hic habenda eſt ratio, eadem fere omnino eſt, ac ſi in accuratiſſimo inſtrumento fuiſſet obſervata. Quod ſi contigerit, in ſecunda obſervatione tangentes metiri non ex eodem puncto, ac in prima, ſed ex alterutro ex proximis, cognito diviſionis errore, facile erit et ipſam obſervationem corrigere. Hinc aliquando factum eſt, ut in tabula prima eidem diei duplex adſcripta ſit diſtantia Solis a vertice, una quidem ſumptis tangentibus ex uno puncto, altera vero ex altero, prout comparandae obſervationes requirunt.

XVII.

At praeterea curandum eſt, ut obſervationes mutuo comparandae fiant circa oppoſitas Lunae quadraturas. Hinc primo in mentem venit obſervationibus uti integro quadriennio diſtantibus; nam Sole ad idem fere Eclipticae punctum poſt quadriennium redeunte, Luna ad locum priori circiter oppoſitum tranſit; adeoque ſi prima obſervatio fiat circa unam quadraturam, altera continget circa alteram. Sed terruit diuturnitas temporis, quae plura opponere potuiſſet impedimenta, quibus obſervationum ſeries abrumperetur. Statui proinde obſervationes comparare integro tantum anno, vel communi, vel biſſextili diſtantes; nam licet ſumma maximarum Parallaxium non obtineatur, ad eam tamen licet accedere.

Illud hic habetur utilitatis, ut parallaxis altitudinis, et refractio negligi poſſint, neque multum timendum ſit ab huius inconſtantia, cuius quoque vitandae gratia ſtatueram uti ſolis obſervationibus, ſupra quadrageſimum altitudinis gradum; ſed caſu factum eſt, ut omnes exceſſerint quadrageſimum quartum. Si quid etiam in Apogaei longitudine, vel

vel aequatione maxima centri Solis, vel Eclipticae obliquitate in tabulis erratum eſt, redeunte Sole ad eumdem fere anomaliae atque Eclipticae punctum, error in declinationis differentia fit prorſus inſenſibilis.

Cum ſummam rei ſubtilitatem intelligerem, nihil eorum omiſi, quae ad accurate obſervandum hoc in genere adhiberi ſolent; illud praeſertim praecavens, ne mens in eam cogitationem deſcenderet, utrum maior, an minor diſtantia Solis a vertice in data obſervatione parallaxi faveret, ne aliqua in alterutram ſententiam animi propenſio oculorum iudicium ſecum abriperet.

XVIII.

Obſervationes omnes Coelo ac Sole ſatis claro habitas, dubiis tamen, atque incertis reiectis, ex quibus ſenſibilis aliqua parallaxis derivari poſſit, in primam tabulam retuli, in qua etiam conſignavi elementa calculi inſtituendi ad eam ex obſervationibus determinandam. In prima tabulae columna habetur obſervationum ordo: in ſecunda menſes ac dies: in tertia meridianae puncta, ex quibus tangentes utriusque limbi deſumptae ſunt: in quarta diſtantiae apparentes centri Solis a vertice ex obſervatione, prout eas Gnomon exhibuit: in quinta longitudo Solis ex Ephemeridibus Bononienſibus meridiei medio congruens: in ſexta aequatio longitudini Solis applicanda, de qua mox dicam: in ſeptima longitudines Solis per eam aequationem correctae, omiſſis ſignis, et gradibus, petendis ex columna quinta, ad breviorem formam tabulae conciliandam: in octava diſtantia media Solis a Luna: in nona anomalia media Solis. Quod ad aequationem columnae ſextae attinet, ea deſumpta eſt ex tabulis Caillii: nam licet longitudines Solis computatae ſint ex optimis tabulis Patris Nicaſii Grammatici, quia tamen in iis habetur ratio ſolius aequationis centri, corrigendas duxi per tres aequatiunculas, inaequalis nempe praeceſſio-

ceſſionis aequinoctiorum, ac turbationis motus telluris ex actionibus Iovis ac Veneris, quarum ſummam in columna ſexta conſignavi, neglecta quadam ſecundae aequatiunculae parte, quae, praeterquam quod eſt ſatis exigua, parallaxim menſtruam nunc auget, nunc minuit.

XIX.

Antequam ad ipſam obſervationum comparationem accedo, animadvertendum, quod ſi Sol verſetur in ſignis aſcendentibus, ac prima obſervatio habeatur circa primam quadraturam, parallaxis auget diſtantiam Solis a vertice in ſecunda obſervatione: id eſt, ſi ex data longitudine correctà in utraque obſervatione inveniatur differentia declinationis, eaque addatur diſtantiae Solis a vertice primo obſervatae, vel ſubducatur, prout ſecunda longitudo minor vel maior eſt prima, prodibit diſtantia Solis a vertice poſt annum obſervanda: a Parallaxi autem menſtrua fiet, ut ea diſtantia in ſecunda obſervatione aliquanto maior deprehendatur. Si alterutra tantum ex hiſce duabus conditionibus in contrariam mutetur, parallaxis minuit diſtantiam, ſi utraque, rurſus auget: prorſus ut in multiplicatione, in qua eadem ſigna poſitivam quantitatem procreant, diverſa negativam. Ex doctrina ſphaerica, et motus Solaris, haec facile patent.

XX.

In diſtantiis Solis a vertice comparandis haec ſervavi.

Primum, eas obſervationes ſelegi diebus 365, vel 366 diſtantes, quibus idem adſcriptum eſt meridianae punctum.

Secundum, ex longitudine media Solis inter correctas, quae utrique obſervationi congruunt, angulum Eclipticae cum parallelo Aequatoris determinavi.

Tertium,

Tertium, ex eo angulo differentiam declinationis ſequenti analogia inveni; *ut radius ad ſinum anguli eclipticae cum parallelo, ita differentia longitudinis ad differentiam declinationis.*

Quartum, inventam declinationis differentiam diſtantiae Solis a vertice in prima obſervatione adieci, vel ab eadem ſubduxi, ut Solis motus poſtulabat.

Quintum, diſtantiam ex prima obſervatione, et computo, comparavi cum diſtantia in ſecunda obſervatione; nam remotis erroribus differentia eſt ſumma parallaxium Solis in declinationem in prima et ſecunda obſervatione. Exemplum rem clarius oſtendet.

Invenienda ſit ſumma parallaxium die 8. Aug. ann. 1754. ac die 9. Aug. ann. 1755.

Longitudo media Solis inter adſcriptas hiſce diebus eſt Sign. 4. 16. 2′, cui congruit angulus eclipticae cum parallelo Gr. 17. 22′, ac longitudinum differentia eſt 2633″, cuius logarithmus = 3. 42045

Log. Sin. 17. 22′ = 9. 47492

Summa = 12. 89537

cui facta ſubtractione Logarithmi radii reſpondent 786″ = 13′. 6″ addenda diſtantiae Solis a vertice primo obſervatae, quae proinde ex prima obſervatione, et computo, erit Gr. 27. 23′. 8″ deficiens a diſtantia ſecundo obſervata 10″, quae conſtituunt ſummam quaeſitam parallaxium.

In primam tabulae ſecundae partem eas coniugationes conieci, in quibus effectus parallaxis eſt augere diſtantiam Solis a vertice in ſecunda obſervatione: in alteram vero eiusdem tabulae partem eas, in quibus diſtantia minuitur. In prima Tabulae columna occurrit coniugationum ordo;

ordo; in ſecunda obſervationes, quae ſingulas coniugationes conſtituunt; in tertia angulus eclipticae cum parallelo aequatoris; in quarta differentia declinationis diſtantiae a vertice primo obſervatae addenda, vel ſubducenda, prout notatur ſigno +, vel —; in quinta diſtantia Solis a vertice primo obſervata aucta, vel imminuta differentia declinationis; in ſexta diſtantia Solis a vertice ſecundo obſervata; in ſeptima differentia inter utramque notata ſigno +, ſi parallaxi faveat, at ſigno —, ſi contraria ſit.

XXI.

Ex hac tabula facile eſt haec colligere: primum, coniugationes 49 parallaxi favere, tantum 13 eſſe contrarias; alterum, ex illis 24 excedere 7″, ex iſtis nullam; tertium, priorum ſummam eſſe 360″, poſteriorum 57″.

Tantum inter haec diſcrimen ex fortuitis erroribus oriri non poſſe, manifeſtum eſt: rem autem omnem attente perpendenti etiam illud patebit, nullam errorem eſſe cauſſam, vel in obſervationibus, vel in inſtrumento, vel in computo, quae ut plurimum quid parallaxi ſimile parere poſſit: eſt quidem cauſſa, quae illam fere perpetuo minuit, de qua dicam num. 23, atque aliae praeterea ſunt, quae diſtantiam Solis a vertice augere poſſunt in una coniugationum ſerie; at eaedem illae minuunt in altera: huiusmodi praeſertim ſunt obliquitatis eclipticae variatio, et motus aliquis in Gnomone inter unam et alteram obſervationem.

Ea fuerit utraque cauſſa, et ſi quae ſunt aliae, ut reliquis omnibus remotis diſtantiam Solis a vertice auxerint, dum parallaxis eam augere debet: in ſequenti Lunatione, in qua parallaxis diſtantiam minuit, augebunt item; non enim facile brevi temporis ſpatio in contrarias mutantur: quare ſi cum parallaxi conſpirarunt in una obſervationum coniugatione, eidem contrariae debuerunt eſſe in altera:

cum vero unius ſeriei coniugationes coniugationibus alterius intermixtae ſint, augmentum imminutione compenſari debuit, vel ſaltem multo minus eſſe, quam doceant obſervationes. Motus autem huiusmodi fingere, ut in copioſa earumdem ſerie ad plures annos producta diſtantiam Solis a vertice plerumque auxerint, vel minuerint, ut parallaxis requirit, rem eſſet omnino prodigio ſimilem comminiſci.

XXII.

Etſi haec parallaxim menſtruam mihi omnino demonſtrent, ad eius tamen magnitudinem accurate definiendam aeque apta non eſſe video, propter nimiam errorum evagationem, atque unius ſeriei diſcrepantiam ab altera. Experiri nihilominus volui, quid ex iis prodiret, ſperans, obſervationum copiam, atque annorum ſex intervallum ſingularum defectibus mederi poſſe. In hac autem inveſtigatione uſus ſum regula falſae poſitionis: ex arbitraria nimirum parallaxi eam in ſingulis obſervationum paribus definivi; deinde ex ſumma parallaxium omnium, ex computo, atque earundem ſumma ex obſervatione, per regulam auream veram determinavi.

Utendum hac in re cenſui formula Clairautii tradita num. 10, quia rem videtur expendiſſe omnium curatiſſime: eam tamen in hanc converti $12'', 57$ Sin. $t + 2'', 9$ Sin. $(t+z) - 2'', 9$ Sin. $(t-z)$, ut eadem tabula inveniendo ſecundo ac tertio termino inſervire poſſet, quod computum expeditiorem reddit, nec ullius momenti parit errorem. Summam duarum parallaxium in longitudinem, quae ſemper contrariae ſunt, minui in ratione radii ad ſinum anguli eclipticae cum parallelo, ut obtinerem ſummam parallaxium in declinationem. Utrumque ſummarum genus continet Tabula tertia.

XXIII.

XXIII.

In prima coniugationum ſerie ſumma parallaxium omnium ex obſervatione eſt 71″, ex computo 210″, 6, in ſecunda ex obſervatione 232″, ex computo 285″, 8, quod oſtendit, conſtantes formulae quantitates eſſe minuendas. Antequam tamen id fiat, primo reiiciatur coniugatio 29, quae a reliquis omnibus plus aequo aberrat, et ſumma parallaxium in ſecunda ſerie fiet ex obſervatione 213″, ex computo 277″, 2: ſecundo corrigendus eſt error quidam propter latitudinem Lunae in computo neglectam; moleſtiſſimum enim fuiſſet in ſingulis coniugationibus eius rationem habere.

XXIV.

Hactenus centra Telluris, Lunae, et gravitatis, in eodem plano cum centro Solis, ſive in ecliptica, poſuimus: at cum Luna in illius plano non revolvatur, neque curva a Tellure deſcripta circa commune centrum gravitatis iacet in ecliptica, quam ipſum centrum percurrit, ſed extra illam vagatur nunc ad Boream, nunc ad Auſtrum: ex quo fit, ut Sol e Tellure viſus extra eclipticam appareat, ac latitudinem aliquam acquirat, quod ante Newtoni theoriam nefas fuiſſet pronuntiare. Quid iam in computum hinc manaverit, expendamus.

Mutuo comparentur obſervationes, in quibus parallaxis auget diſtantiam Solis a vertice, atque in prima obſervatione Luna latitudinem habeat auſtralem; Tellus acquirit latitudinem borealem, adeoque Solem videt cum latitudine auſtrali, id eſt ceteris paribus magis diſtantem a vertice, quam ſi tellus in ipſa ecliptica iaceret. In ſecunda obſervatione poſt annum Luna latitudinem habeat borealem, ut plerumque contingere debet; Tellus in hemiſphaerio auſtrali depreſſa Solem conſpiciet cum latitudine boreali, adeoque vertici propiorem. Ab una itaque obſervatione ad alteram a latitudine Lunae minuitur diſtantia Solis a vertice, dum ex alia parte augetur; eaque imminutio aequatur an-

gulo, ſub quo e Sole videretur ſumma contrariarum latitudinum Telluris. Hinc intelligitur latitudinis lunaris effectus in reliquis circumſtantiis.

Ea fuit per ſex hoſce annos nodorum Lunae poſitio, ut fere ſemper in noſtris obſervationibus eius latitudo effectum praeſtiterit parallaxi contrarium: ea diminutio negligenda omnino non erat, ſed eius habenda ratio fuiſſet in computanda ſumma parallaxium in ſingulis coniugationibus, quod cum praetermiſſum fuerit ea de cauſſa, quam dixi, nunc errorem ſic corrigo.

XXV.

Ex ephemeridibus Bononienſibus excerpſi ſummam duarum latitudinum Lunae in ſingulis obſervationum paribus, cum erant contrariae, differentiam, cum eiusdem erant nominis. In prima coniugationum ſerie ſumma latitudinum omnium parallaxim minuentium, ſubducta ſumma, quae auget, fuit gr. 123, qua diviſa per 27 numerum coniugationum obtinentur gr. 4, 33′, qui ſunt ſumma media duarum latitudinum Lunae, adeoque et Telluris e gravitatis centro viſae, minuentium parallaxim in ſingulis coniugationibus. Radius circuli a Tellure circa centrum gravitatis deſcripti in Clairautii ſolutione eſt paulo maior coefficiente primi termini eius formulae, nempe 12″, 8: fiat proinde ut radius ad ſin. 4. 33′ = 793, ita 12″, 8 ad 1″, 02 parallaxim in latitudinem; quam, ut reducerem ad circulum declinationis, inveni angulum medium eclipticae cum paralleſo gr. 21. 3′: fiat proinde, ut radius ad coſ. 21. 3′ = 933 ita 1″, 02 ad 0″, 95, quibus minuendae ſunt ſingulae parallaxium ſummae ex computo in prima coniugationum ſerie. Omnium itaque ſumma minuenda eſt 27 + 0″, 95 = 25″, 6, adeoque ſumma parallaxium omnium ex computo erit tantum 185″.

In

In ſecunda coniugationum ſerie ſumma latitudinum omnium parallaxim minuentium, ſubducta ſumma quae auget; fuit gr. 121, qua diviſa per 34 numerum coniugationum, (una enim reiecta fuit), erit ſumma media 3. 34′, cuius ſinus eſt 622, ex quo per ſuperiorem analogiam eruitur parallaxis in latitudinem 0″, 8. Angulus medius eclipticae cum parallelo fuit gr. 22. 1′: erit itaque ut radius ad coſ. 22. 1′ = 927, ita 0″, 8 ad 0″, 74, ſubducenda a ſingulis parallaxibus in tabula notatis. Summa igitur omnium minuenda eſt 34+0″, 74 = 25″, 2, adeoque ſumma parallaxium omnium ex computo erit 252″.

XXVI.

Correctis ſummis fiat in prima ſerie, ut 185″ ſumma parallaxium ex computo ad 71″ ſummam ex obſervatione, ita 12″, 57 quantitas conſtans aſſumpta primi termini in Clairautii formula ad 4″, 82 quantitatem conſtantem ſubſtituendam. At in ſecunda ſerie fiat, ut 252″ ad 213, ita 12″, 57 ad 10″, 62 pariter in eodem termino ſubſtituenda: medium inter utrumque eſt 7″, 72.

XXVII.

Praetereundum ſilentio non eſt inſigne diſcrimen 5″, 8 inter utriusque ſeriei conſecutiones, quod partim ex variata eclipticae obliquitate proficiſcitur, partim ex motu Gnomonis. Ex Caillii Tabulis a prima Iulii A. 1754 ad primam eiusdem menſis A. 1760, aucta illa eſt 8″: in noſtris autem regionibus augmentum obliquitatis minuit diſtantiam Solis a vertice, cum ille in ſignis borealibus verſatur: quare cum in omnibus fere obſervationibus Sol borealia ſigna occupaverit, variata eclipticae obliquitas cum parallaxi conſpiravit, quando haec minuere debuit diſtantiam Solis a vertice, id eſt in coniugationibus ſecundae ſeriei; at illi contraria fuit in prima; hinc ex parte maiores prodierunt parallaxes in ſecunda, quam in prima ſerie.

Ex rudi computo inveni, ab huiusmodi cauſſa gigni debuiſſe differentiam circiter 3″: quod reliquum eſt, ex motu Gnomonis profectum fuit; etenim ex obſervationibus circa Solſtitium aeſtivum cognovi, in eo diſtantias Solis a vertice poſt annum 1754 aliquanto minores fuiſſe, quam poſtulet variata eclipticae obliquitas. Igitur et ipſe Gnomon aliquid contulit ad parallaxes minuendas in prima ſerie, atque augendas in altera, adeoque ad differentiam parallaxium, quae ex utraque conſequuntur, omnino augendam. Aliae fortaſſe non deſunt cauſſae, quae idem praeſtiterint, vel etiam differentiam, de qua loquimur, ab hiſce duabus ultra 6″ auctam minuerint. Primae haberi potuiſſet ratio in computo, quod cum fieri non potuerit in ſecunda, ac multo minus in reliquis, ab inutili labore abſtinendum cenſui.

XXVIII.

Mens erat obſervationes mutuo conferre quadriennio diſtantes; ſed cum animadverterim, et multas non eſſe, et fere omnes ex iis, in quibus parallaxis minuit diſtantiam Solis a vertice in ſecunda obſervatione; ab ulteriori labore ceſſavi: qui enim errores ex motu Gnomonis in locupletiore coniugationum ſerie profecti ſunt, contrariis in altera ſatis inope deſtrui facile non potuiſſent.

XXIX.

Induſtriam hanc noſtram, quam organorum notae melioris inopia peperit, cum ſpe quadam coniuncta fore, ut parallaxi potirer duplo maiore, ſi licet in commune conferre cum laboribus Caillii, atque Clairautii, in quadraturis ea ſtatui poterit 8″, 2, quae media eſt inter noſtram (26) et eam, quam ex illius obſervationibus hic probabilius conſequi putavit (12), in quo tamen iſtius ſenſus adoptandos cenſeo *s*).

Ad

s) J'avouerai cependant, que je ne ſuis que mediocrement attaché à ma determination preſente. Clair. Mem. de l'an. 1754. pag. 559.

Ad eam maxime acceſſiſſem, ſi ſummis parallaxium omnium fuiſſem uſus, nulla duplicis ſeriei habita ratione; nam prodiiſſent 8″, 17.

Hinc parallaxis menſtruae formula haec erit

$8'' \, 2 \text{ Sin. } t + 1'', 96 \text{ Sin. } (t+z) - 1, 83 \text{ Sin. } (t-z),$

ſive commodius

$8'', 2 \text{ Sin. } t + 1'', 89 \text{ Sin. } (t+z) - 1'', 89 \text{ Sin. } (t-z),$

ex qua conſtrui poterit gemina tabula ad eam ex datis, diſtantia Lunae a Sole, atque huius anomalia, expedite inveniendam.

XXX.

Cum ex parallaxi menſtrua ratio lunaris maſſae ad terreſtrem ſua ſponte fluat, eam hic breviter innuam. In ſuperiori formula lunaris maſſa proportionalis eſt ſingulorum terminorum coefficientibus, ſive quantitatibus conſtantibus, ſi reliqua omnia eadem ponantur: at ex aſſumpto coefficiente primi termini 12″, 57 maſſa lunaris eſſet quadrageſima Telluris pars (10): fiat itaque, ut aſſumpta quantitas conſtans 12″, 57 ad inventam 8″, 2, ita Lunae maſſa illi congruens 1 : 40 ad veram 8″, 2 : 40 + 12″, 57 = 1 : 61, 3. Erit igitur maſſa lunaris ad terreſtrem, ut 1 ad 61 quam proxime, quae ratio media circiter eſt inter eas quae circumferuntur.

Iam illud unice hic mihi ſupereſt, ut noſtrae Phyſiocriticorum Academiae de Gnomone gratuler, qui licet pedes Pariſienſes undeviginti non aequet, menſtruae tamen parallaxi Solis demonſtrandae par fuerit, in eius vero magnitudine definienda non admodum, ut mihi quidem videtur, a veritate aberraverit.

TABU-

TABULA I.

APPARENTES MERIDIANAE DISTANTIAE SOLIS A VERTICE ATQUE ELEMENTA CALCULI

ad menſtruam parallaxim inveniendam.

Obſer.	*Dies*	*Mer. Pun.*	*Diſtantiae Sol. a Vert.*	*Longitudo Solis.*	*Correct.*	*Long. Solis corr.*	*Diſt. L. a S.*	*A. M. Solis.*
			G. ′ ″	S. G. ′ ″	″	′ ″	G.	G.
	1754.							
	Aug.							
1	8	51	27. 10. 2	4. 15. 40. 42	— 10	40. 32	240	38
2	10	53	27. 45. 6	4. 17. 35. 52	— 9	35. 43	265	40
3	11	53	28. 2. 46	4. 18. 33. 30	— 9	33. 21	277	41
4	12	54	28. 20. 34	4. 19. 31. 10	— 8	31. 2	289	42
5	24	63	32. 13. 37	5. 1. 4. 46	— 4	4. 42	76	54
6	25	64	32. 34. 14	5. 2. 2. 43	— 4	2. 39	88	55
7	28	66	33. 37. 10	5. 4. 56. 48	— 2	56. 46	124	58
8	29	67	33. 58. 23	5. 5. 54. 52	— 2	54. 50	136	59
	Sept.							
9	9	78	38. 1. 12	5. 16. 35. 32	+ 2	35. 34	271	70
10	25	97	44. 12. 47	6. 2. 14. 10	+ 8	14. 18	106	86
11	26	99	44. 36. 6	6. 3. 13. 6	+ 8	13. 14	118	86
12	27	100	44. 59. 50	6. 4. 12. 5	+ 8	12. 13	130	87
13	29	103	45. 46. 33	6. 6. 10. 7	+ 9	10. 16	154	89
	1755.							
	Apr.							
14	4	77	37. 39. 5	0. 14. 21. 11	— 5	21. 6	274	274
	Aug.							
15	9	51	27. 23. 18	4. 16. 24. 19	+ 6	24. 25	22	39
16	11	53	27. 58. 31	4. 18. 19. 33	+ 6	19. 39	47	41
17	12	53	28. 16. 23	4. 19. 17. 12	+ 6	17. 18	59	42
18	12	54	28. 16. 23					
19	16	57	29. 30. 15	4. 23. 7. 59	+ 6	8. 5	108	46
20	25	64	32. 28. 57	5. 1. 48. 41	+ 7	48. 48	217	55
21	25	63	32. 29. 5					
22	29	66	33. 53. 7	5. 5. 40. 47	+ 7	40. 54	266	59
23	29	67	33. 53. 6					

TABULA I.

Obſer.	Dies	Mer. Pun.	Diſtantiae Sol. a Vert.	Longitudo Solis.	Correct.	Long. Solis corr.	Diſt. L. a S.	A. M. Solis.
				1755.				
	Sept.		G. ′ ″	S. G. ′ ″	″	′ ″	G.	G.
24	9	78	37. 55. 47	5. 16. 21. 23	+ 7	21. 30	40	69
25	26	99	44. 30. 19	6. 2. 58. 48	+ 7	58. 55	248	86
26	26	97	44. 30. 25					
27	28	100	45. 17. 24	6. 4. 56. 45	+ 7	56. 52	272	88
28	29	103	45. 40. 44	6. 5. 55. 47	+ 7	55. 54	284	89
				1756.				
	Apr.							
29	3	77	37. 44. 38	0. 14. 6. 57	—14	6. 43	44	273
	Aug.							
30	16	57	29. 44. 38	4. 23. 51. 47	—16	51. 31	250	47
31	21	61	31. 22. 46	4. 28. 40. 54	—17	40. 37	310	51
32	24	64	32. 23. 53	5. 1. 34. 41	—17	34. 24	347	54
	Sept.							
33	3	73	35. 58. 24	5. 11. 15. 42	—18	15. 24	109	64
34	6	76	37. 5. 5	5. 14. 10. 33	—18	10. 15	146	67
35	14	84	40. 7. 42	5. 21. 58. 11	—19	57. 52	243	75
				1757.				
	Mar.							
36	28	84	40. 9. 12	0. 7. 58. 11	+ 5	58. 16	100	267
37	29	83	39. 45. 42	0. 8. 57. 21	+ 5	57. 26	112	268
	Aug.							
38	8	51	27. 14. 52	4. 15. 56. 30	—32	55. 58	282	38
39	9	52	27. 32. 0	4. 16. 54. 5	—32	55. 33	294	39
40	21	61	31. 17. 41	4. 28. 26. 54	—35	26. 19	80	51
41	23	62	31. 58. 23	5. 0. 22. 43	—35	22. 8	104	53
42	25	64	32. 39. 40	5. 2. 18. 37	—35	18. 2	129	55
	Sept.							
43	4	73	36. 15. 8	5. 11. 59. 51	—36	59. 15	251	65
44	7	76	37. 22. 0	5. 14. 54. 46	—36	54. 10	287	68
45	8	77	37. 44. 36	5. 15. 53. 8	—36	52. 32	300	69
46	9	78	38. 7. 0	5. 16. 51. 31	—36	50. 55	312	70

TABULA I.

Obſer.	Dies	Mer. Pun.	Diſtantiae Sol. a Vert.	Longitudo Solis.	Correct.	Long. Solis corr.	Diſt. L. a S.	A. M. Solis
			G. ′ ″	S. G. ′ ″	″	′ ″	G.	G.
	1757							
	Sept.							
47	10	79	38.29.54	5.17.49.58	—36	49.22	324	71
48	14	84	40. 2.11	5.21.44. 0	—36	43.24	13	75
49	15	84	40.25.22	5.22.42.35	—36	41.59	25	76
	1758							
	Mar.							
50	16	100	44.58. 4	11.25.50.49	—7	50.42	84	255
51	29	83	39.51.30	0. 8.43. 1	—10	42.51	242	268
52	29	84	39.51.29					
53	30	83	39.28.14	0. 9.42.10	—11	41.59	254	269
	Apr.							
54	19	63	32. 5. 3	0.29.17.48	—16	17.32	138	289
55	21	61	31.24. 0	1. 1.14.40	—16	14.24	162	291
	Aug.							
56	9	52	27.27.56	4.16.40.10	—11	39.59	63	39
57	9	51	27.27.56					
58	13	55	28.39.10	4.20.30.43	—11	30.32	112	43
59	22	61	31.33.11	4.29.10.47	—10	10.37	222	52
60	23	62	31.53.28	5. 0. 8.41	—10	8.31	234	53
61	25	64	32.34.32	5. 2. 4.35	—10	4.25	258	55
62	29	67	33.58.45	5. 5.56.43	— 9	56.34	307	59
	Sept.							
63	7	76	37.16.44	5.14.40.39	— 9	40.30	57	68
64	8	77	37.39.19	5.15.39. 1	— 9	38.52	69	69
65	8	76	37.39.20					
66	10	79	33.24.34	5.17.35.49	— 9	35.40	94	71
67	10	78	38.24.35					
68	11	80	38.47.15	5.18.34.16	— 9	34. 7	106	72
	1759							
	Mar.							
69	17	100	44.40.17	11.26.35.57	—22	35.35	225	256
70	19	96	43.52.51	11.28.35. 4	—22	34.42	255	258

TABULA I.

Obſer.	Dies	Mer. Pun.	Diſtantiae Sol. a Vert.	Longitudo Solis.	Corr.	Long. Solis corr.	Diſt. L. a S.	A. M. Solis.
				1759				
	Mar.		G. ′ ″	S. G. ′ ″		′ ″	G.	G.
71	23	91	42.18.12	0. 2.32.55	—23	32.32	299	262
72	24	90	41.54.35	0. 3.32.17	—23	31.54	311	263
73	25	89	41.31. 5	0. 4.31.37	—23	31.14	323	264
74	26	87	41. 7.23	0. 5.30.56	—23	30.33	335	265
75	26	88	41. 7.22					
76	27	86	40.43.53	0. 6.30.13	—23	29.50	347	266
	Apr.							
77	19	63	32.10.19	0.29. 3.37	—26	3.11	268	258
78	20	62	31.49.38	1. 0. 2. 4	—26	1.38	280	259
79	20	63	31.49.41					
80	22	60	31. 8.48	1. 1.58.52	—26	58.26	304	261
81	22	61	31. 8.44					
82	23	60	30.48.38	1. 2.57.14	—26	56.48	317	262
	Aug.							
83	13	55	28.34.41	4.20.16.43	—14	16.29	242	43
84	30	67	34.15. 5	5. 6.40.43	—13	40.30	89	60
	Sept.							
85	2	71	35.20.19	5. 9.35.11	—14	34.57	126	63
86	8	76	37.33.40	5.15.24.50	—14	24.36	199	68
87	9	77	37.56.15	5.16.23.13	—15	22.58	211	69
88	10	79	38.19. 5	5.17.21.38	—15	21.23	223	70
89	12	80	39. 4.37	5.19.18.33	—15	18.18	248	72
90	17	87	41. 0.19	5.24.11.25	—15	11.10	309	77
				1760				
	Mar.							
91	19	96	43.34.35	11.29.20.12	— 1	20.11	32	259
92	23	90	42. 0. 1	0. 3.17.57	0	17.57	80	263
93	23	91	41.59.58					
94	25	88	41.12.47	0. 5.16.37	+1	16.38	105	265
95	25	89	41.12.49					
96	26	86	40.49.13	0. 6.15.55	+1	15.56	117	266
97	26	87	40.49.12					

TABULA I.

1760

Obſer.	Dies	Mer. Pun.	Diſt. Sol. a Vert.	Longitudo Solis.	Correct.	Long. Solis corr.	Diſt. L. a S.	A. M. Solis
	Apr.		G ′ ″	S. G. ′ ″	″	′ ″	G.	G.
98	19	63	31. 54. 17	0. 29. 47. 59	+5	48. 4	50	289
99	20	62	31. 33. 53	1. 0. 46. 25	+5	46. 30	62	290
100	21	61	31. 13. 14	1. 1. 44. 48	+5	44. 53	74	291
101	22	60	20 53. 16	1. 2. 43. 10	+5	43. 15	86	292
	Aug.							
102	13	55	28. 48. 30	4. 21. 0. 31	−15	0. 16	24	44
	Sept.							
103	1	71	35. 14. 53	5. 9. 21. 9	−20	20. 49	255	62
104	17	87	41. 17. 57	5. 24. 55. 55	−25	55. 30	90	78

TABULAE II.

PARS PRIMA

CONJUGATIONES OBSERVATIONUM,

in quibus Parallaxis menſtrua poſt Annum auget diſtantiam Solis a Vertice.

Conjug.	Obſervation.	Ang. Ecl. cum Par. G. ′	Differ. Decl. ′ ″	Diſt. Solis a Vert. in 2. Obſ. Ex 1. Obſ. & comp.	Ex 2. Obſer. G. ′ ″	Different. ″
1	1. 15	17. 22	+ 13. 6	27. 23. 8	27. 23. 18	+ 10
2	2. 16	17. 53	+ 13. 29	27. 58. 35	27. 58. 31	— 4
3	3. 16	18. 0	— 4. 14	7. 58. 32	27. 58. 31	— 1
4	3. 17	18. 9	+ 13. 41	28. 16. 27	28. 16. 23	— 4
5	4. 18	18. 19	— 4. 19	28. 16. 15	28. 16. 23	+ 8
6	9. 24	22. 54	— 5. 28	37. 55. 44	37. 55. 47	+ 3
7	20. 32	20. 56	— 5. 9	32. 23. 48	32. 23. 53	+ 5
8	31. 40	20. 20	— 4. 58	31. 17. 48	31. 17. 41	— 7
9	35. 48	23. 16	— 5. 43	40. 1. 59	40. 2. 11	+ 12
10	35. 49	23. 18	+ 17. 27	40. 25. 9	40. 25. 22	+ 13
11	36. 52	23. 16	— 17. 37	39. 51. 35	39. 51. 29	— 6
12	37. 51	23. 14	+ 5. 45	39. 51. 27	39. 51. 30	+ 3
13	37. 53	23. 12	— 17. 33	39. 28. 9	39. 28. 14	+ 5
14	38. 57	17. 26	+ 13. 11	27. 28. 3	39. 27. 56	— 7
15	39. 56	17. 33	— 4. 5	27. 27. 55	39. 27. 56	+ 1
16	44. 63	22. 45	— 5. 17	37. 16. 43	37. 16. 44	+ 1
17	44. 65	22. 47	+ 17. 19	37. 39. 19	37. 39. 20	+ 1
18	45. 64	22. 50	— 5. 18	37. 39. 18	37. 39. 19	+ 1
19	46. 67	22. 58	+ 17. 28	38. 24. 28	38. 24. 35	+ 7
20	47. 66	23. 0	— 5. 21	38. 24. 33	38. 24. 34	+ 1
21	50. 69	23. 26	— 17. 51	44. 40. 13	44. 40. 17	+ 4
22	54. 77	20. 46	+ 5. 5	32. 10. 8	32. 10. 19	+ 11
23	54. 79	20. 41	— 15. 35	31. 49. 28	31. 49. 41	+ 13
24	55. 81	20. 18	— 15. 17	31. 8. 43	31. 8. 44	+ 1
25	62. 84	21. 42	+ 16. 15	34. 15. 0	34. 15. 5	+ 5
26	83. 102	18. 34	+ 13. 56	28. 48. 37	28. 48. 30	— 7
27	90. 104	23. 23	+ 17. 36	41. 17. 55	31. 17. 57	+ 2

TABULAE II.

PARS ALTERA

CONJUGATIONES OBSERVATIONUM,

in quibus Parallaxis menſtrua poſt Annum minuit diſtantiam Solis a Vertice.

Conjugation.	*Obſervation.*	*Ang. Ecl. cum Par.* G. ′	*Differ. Decl.* ′ ″	*Diſt. Solis a Vert. in 2. Obſ.* *Ex 1. Obſ. & comp.* G. ′ ″	*Ex 2. Obſer.* G. ′ ″	*Different.* ″
28	5. 21	20. 53	+15. 43	32. 29. 20	32. 29. 5	+ 15
29	6. 20	20. 59	−4. 58	32. 29. 16	32. 28. 57	+ 19
30	7. 22	21. 32	+16. 12	33. 53. 22	33. 53. 7	+ 15
31	8. 23	21. 37	− 5. 8	33. 53. 15	33. 53. 6	+ 9
32	10. 26	23. 28	+17. 46	44. 30. 33	44. 30. 25	+ 8
33	11. 25	23. 27	−5. 42	44. 30. 24	44. 30. 19	+ 5
34	12. 27	23. 25	+17. 45	45. 17. 35	45. 17. 24	+ 11
35	13. 28	23. 22	− 5. 42	45. 40. 51	45. 40. 44	+ 7
36	14. 29	22. 50	+5. 35	37. 44. 40	37. 44. 38	+ 2
37	19. 30	19. 14	+14. 18	29. 44. 33	29. 44. 38	− 5
38	33. 43	22. 24	+16. 43	36. 15. 7	36. 15. 8	− 1
39	34. 44	22. 43	+16. 58	37. 22. 3	37. 22. 0	+ 3
40	40. 59	20. 23	+15. 26	31. 33. 7	31. 33. 11	− 4
41	41. 60	20. 40	− 4. 48	31. 53. 35	31. 53. 28	+ 7
42	42. 61	21. 1	− 4. 53	32. 34. 47	32. 34. 32	+ 15
43	58. 83	18. 34	− 4. 28	28. 34. 42	28. 34. 41	+ 1
44	63. 86	22. 46	+17. 4	37. 33. 48	37. 33. 40	+ 8
45	64. 87	22. 52	+17. 8	37. 56. 27	37. 56. 15	+ 12
46	65. 86	22. 49	− 5. 32	37. 33. 48	37. 33. 40	+ 8
47	66. 88	22. 59	− 5. 35	38. 18. 59	38. 19. 5	− 6
48	68. 89	23. 6	+17. 20	39. 4. 35	39. 4. 37	− 2
49	70. 91	23. 29	−18. 7	43. 34. 44	43. 34. 35	+ 9
50	71. 93	23. 27	−18. 4	42. 0. 8	41. 59. 58	+ 10
51	72. 92	23. 27	+ 5. 33	42. 9. 8	42. 0. 1	+ 7
52	73. 95	23. 24	−18. 2	41. 13. 3	41. 12. 49	+ 14

TABULAE II.

Pars altera.

Conjugation.	Obſervation.	Ang. Ecl. cum Par. G. ′	Differ. Decl. ′ ″	Diſt. Sol. a Vert. in 2. Obſ. Ex 1. Obſ. & comp.	Ex 2. Obſer. G. ′ ″	Different. ″
53	74. 97	23. 22	− 18. 0	40. 49. 23	40. 49. 12	+ 11
54	75. 94	23. 24	+ 5. 32	41. 12. 54	41. 12. 47	+ 7
55	76. 96	23. 21	+ 5. 31	40. 49. 24	40. 49. 13	+ 11
56	77. 98	20. 44	− 15. 53	31. 54. 26	31. 54. 17	+ 9
57	78. 99	20. 32	− 15. 44	31. 33. 54	31. 33. 53	+ 1
58	79. 98	20. 38	+ 4. 47	31. 54. 28	31. 54. 17	+ 11
59	80. 101	20. 9	− 15. 26	30. 53. 22	30. 53. 16	+ 6
60	81. 100	20. 15	+ 4. 41	31. 13. 25	31. 13. 14	+ 11
61	82. 101	20. 3	+ 4. 39	30. 53. 17	30. 53. 16	+ 1
62	85. 103	22. 8	− 5. 20	35. 14. 50	35. 14. 53	− 3

TABULA III.

Summae Parallaxium ex obſervatione, atque ex computo, in ſingulis conjugationibus.

PARS PRIMA.

Con jug.	Ex obſerv.	Ex comp.	Con-jug.	Ex obſerv.	Ex comp.	Con-jug.	Ex obſerv.	Ex comp.
	″	″		″	″		″	″
1	+ 10	6. 2	10	+ 13	9. 5	19	+ 7	6. 9
2	— 4	7. 5	11	— 6	8. 6	20	+ 1	5. 9
3	— 1	7. 4	12	+ 3	8. 7	21	+ 4	6. 7
4	— 4	7. 7	13	+ 5	9. 6	22	+ 11	8. 8
5	+ 8	7. 3	14	— 7	7. 3	23	+ 13	9. 1
6	+ 3	9. 7	15	+ 1	6. 9	24	+ 1	7. 9
7	+ 5	4. 7	16	+ 1	9. 2	25	+ 5	7. 3
8	— 7	6. 9	17	+ 1	9. 3	26	— 7	6. 9
9	+ 12	8. 7	18	+ 1	8. 4	27	+ 2	7. 5

PARS ALTERA.

Con jug.	Ex obſerv.	Ex comp.	Con-jug.	Ex obſerv.	Ex comp.	Con-jug.	Ex obſerv.	Ex comp.
	″	″		″	″		″	″
28	+ 15	8. 8	40	— 4	8. 7.	52	+ 14	10. 3
29	+ 19	8. 6	41	+ 7	8. 4	53	+ 11	9. 6
30	+ 15	7. 6	42	+ 15	7. 2	54	+ 7	9. 6
31	+ 9	6. 7	43	+ 1	7. 4	55	+ 11	8. 8
32	+ 8	9. 6	44	+ 8	8. 7	56	+ 9	6. 5
33	+ 5	8. 8	45	+ 12	9. 6	57	+ 1	7. 6
34	+ 11	7. 3	46	+ 8	8. 8.	58	+ 11	6. 8
35	+ 7	4. 4.	47	— 6	9. 7	59	+ 6	8. 9
36	+ 2	6. 8	48	— 2	9. 5	60	+ 11	8. 4
37	— 5	7. 9	49	+ 9	4. 6	61	+ 1	8. 5
38	— 1	9. 0	50	+ 10	10. 0	62	— 3	7. 8
39	+ 3	5. 1	51	+ 7	9. 8			

SPECIMEN HISTORIAE GLOBI TERRAQUEI, DE *novis e mari natis Inſulis, ad Hookianam Telluris hypotheſin, de origine montium et corporum petrefactorum, Auctore Rud. Erico RASPE.*

Amſtel. et Lipſiae 1763, octonis, cum figg.

Hypotheſis Roberti *Hookii*, quam amplecti et tueri placuit eruditiſſ. Raſpio, propoſita fuit libro *de terrae motibus*, qui inter opera eius poſthuma a Wallero Londini 1705 binis editus eſt. Putabat Vir doctus, fieri poſſe vi ſubterranea, ut terrae ſuperficies moveatur et concutiatur, adeoque hinc inde altius extollatur, ut inſulae monteſque in continente, ipſoque mari exſurgant, idque evenire vel ſolo ſublato, vel maſſa ſubterranea ignis vi evecta, et terrae ſuperficiei iniecta. Quod omnino probamus ea lege, ſi vis illa, quam ſubterraneam vocat Hookius, non terrae propria et phyſica, ſed mathematica tantum dicatur. Nititur enim facultate elementorum maſſae ſubterraneae primitiva, ipſiusque effectus vehementiam determinant varii partium coniunctarum, ſitus, figurae, habitus ad res circumiectas, indeque ortae vires mechanicae, quae pro ipſa elementorum coniunctione, aut ſeiunctione vel minima, multum efficere valent. Facultatem elementorum recte dignoſcere docet Chemia; quibus probe intellectis adiungendae ſunt leges mechanicae, indeque concipitur horrendus effectus de quo quaerimus. Statuebat porro Hookius, terrae ſuperficiem, mariſque fundum, perruptis cavernis ſubterraneis, hinc inde ſubſidere et deprimi, ignis ſubterranei exploſione integros montes transponi, ſummaque imis miſceri; denique ſingulas terrae partes, ſubterraneo igne affectas, liqueſcere, colligari, et in calcem aut lapides mutari. In quibus omnibus cum ipſo conſentimus, hoc uno excepto, quod igne omnia liqueſcant; immo in iis corporibus, quae penitus liqueſacta videantur fluxu ignis ſubterranei, probe diſtinguenda

da eſt maſſa ignis ipſius a rebus circumiectis; ignis non poteſt ultra vim ſuam phyſicam et mathematicam, ipſamque corporum reſiſtentiam, ſerpere; neque omnino ea vincere, et liquida reddere, quae ignem haud recipiunt; quis hoc de omnibus elementis affirmarit? Itaque propoſitionis illius univerſalitatem ad meras coniecturas referimus; poſſibilitatem concedimus. Habes igitur hypotheſin, quam quinque Capitibus confirmare conatus eſt Raſpius.

Capite I. diſſerit *de ſuperficie Globi terraquei.* Conſtat hoc caput 60 §§is, quibus in univerſum varia de ſuperficie globi terraquei obſervanda, proponuntur, v. c. de ſtratis terrae, quae materia adiectis quoque aeneis figuris illuſtratur, de masſis terrae, et petrefactis in ea repertis, quae docte et ſolide dicta exiſtimamus; liceat tantum monere contra §. 22. quod falſo, *in quolibet ſtrato, in ſe conſiderato, gravitatis ſpecificae leges obſervatae videantur auctori;* quod ad globum conſervandum nec neceſſarium, nec omnino verum eſt; immo prima rerum origine fieri potuit, multoque magis accidit poſtea, variis caſibus, ut ſtrata ipſa quovis modo ad nexum idoneo extenderentur, quod verum eſſe, ipſa experientia multis locis docuit.

Capite II. *exponit Raſpius de novis inſulis et montibus per terrae motus exortis;* ubi quae de *Thera* et *Theraſia* e Plinio diſſerit, ſatis ſunt incerta, et videtur omnino Plinii locus mendo laborare, nec Herodoti auctoritas deferenda eſſe. Quid ſi ſtatuamus, eam ad tempus incognitam fuiſſe? Certiora ſunt quae de *Hiera* protulit, ex ipſis veterum monumentis erudite collecta. Quae de *Delo* et *Rhodo* inſulis e mari evectis ſtatuit, nullo modo probare poſſumus, partim ob ipſam inſularum magnitudinem, vetuſtiſſimamque famam, partim ob ſilentium vetuſtiſſimorum hiſtoricorum. Dicta poetarum in tali re nihil efficere, nemo negarit, qui cogitet, veteribus poetis omnes Inſulas e mari enatas videri, (quod interdum et Hiſtorici fingere auſi ſunt, v. Strab. L. VI. pag. 396. ed. Almel.) adeoque nullum tali teſtimonio argumentum contineri. Forte haec prima fuit univerſi globi poſt ipſam creationem

tionem facies, ut terra undique aquis ſepulta et abſcondita lateret, deinde facta aquarum ſeparatione, emergeret; certe tactis fuit facies globi poſt diluvium, unde fama vetus imaginis priſtinae memoriam propagavit; quo pertinere videntur pleraque veterum de enatis inſulis commenta; ſcatent talibus fabulis, qui hiſtoriam et geographiam Graeciae et Archipelagi ſcripſerunt. *Siciliam* olim per Iſthmum Italiae iunctam fuiſſe, veterum traditio narrat, nullo tamen tempore definitio; unde liquet, fatum peculiare hic tuto fingi non poſſe, neque debere, niſi regulas probabilis cognitionis migrare velis. Bis immutata fuit terrae ſuperficies univerſa; primum Noachi tempore per *diluvium*, quod temere negat Raſpius p. 132. 145. 146. iterum paullo ante natum *Pelegum*, per terrae univerſae concuſſionem, unde facta terrarum ſeparatio, Pelegoque inde nomen tributum, Gen. X, 25. Quare Sicilia vel diluvio Noachico, vel concuſſione, unde Pelego nomen, ab Italia fuit avulſa. Nos, quid nobis de univerſa hac controverſia videatur, hic paucis exponemus. Regionem integram aut Inſulam aliquam maioris magnitudinis, olim undis tectam, e medio mari tandem prodiiſſe, nec probabile eſt, nec ullo exemplo confirmari poteſt; immo quicquid de eiusmodi terrae incrementis prodidere veteres et recentiores, redit ad montes ignivomos exploſione quadam in altum evectos, vel ad inſulas eiusdem indolis, e mari propulſas, in quibus tamen vix ſtabilis hominibus ſedes eſſe potuit, quum conſtaret in Italiae et Archipelagi finibus, quae tali modo orta eſſent, viciſſim quoque ſubſidere ſolere. Maſſa ipſa, cuius vi talis fit impetus, nec multa eſt, nec ubique terrarum diſſeminata; unde nec multi nec ſatis magni fuerunt eius effectus. Itaque phyſice improbabile eſt, hoc modo ſtrata univerſi globi exorta eſſe, quae in ipſo quoque maris fundo ſubſiſtunt; multo magis vero improbabile, univerſam terram hoc modo in conſpectum prodiiſſe. Quibus poſitis facile licet, quid de veterum teſtimoniis ſentiendum ſit, intelligere. Scilicet opinio, rerum naturae contraria, ſi vel ſexcentis teſtibus conſtaret, omnino tamen eſſet

 reii-

reiicienda. Non poteſt enim ullo modo ipſa natura leges ſuas deſeruiſſe, ſine miraculo Dei, ad quod recurrere, in quaeſtione phyſica, non licet, quia tali argumento, quidquid placuerit, ſtabilire et divinae omnipotentiae praetextu excuſare poſſemus. Unde v. c. liquet, *Siciliam, Delum, Rhodumque*, e mari non eſſe enatas, propter ipſam magnitudinem ſuam, famaeque celebritatem, inde a vetuſtiſſimis temporibus repetendam. Porro in narratione, phyſice non improbabili, non ſufficit, rem ipſam exponi, niſi quaedam etiam temporis nota, plus minusve certa addatur. Talis enim prodigii epocham, ſi extiterit, memoriae non fuiſſe proditam, quis crediderit? Diſſenſus in tempore definiendo, ſi non ſit magnus, rei veritatem haud ſuſpectam reddit; hoc tamen probabile eſt, diverſas de eadem re epochas, forte a diverſis loci originibus et mutationibus repetendas eſſe, quippe quae ſucceſſive evenire ſolent. Denique poetarum teſtimonia ſola nihil probant; coniuncta cum hiſtoriae et geographiae ſcriptorum, fide, habent aliquod pondus ad confirmandum, nec tamen magnum et conſtans. Sic v. c. opinio de inſula in conſpectu Argonautarum exorta, merito ad fabulas ablegatur. Quin etiam ipſa inſularum ſimilitudo cauſſa fuit, cur poëtae idem ipſis fatum tribuerent, et quod de una alteraque mole exuſta dictum eſſet, ad omnes vel certe ad multas inſulas transferrent, quibus quaedam ignis exploſio conſpiceretur. Dudum hoc viderunt poëtarum interpretes; quis igitur talibus exemplis argumenta tuto confecerit?

Capite III. diſſerit Cel. Raſpius *de potioribus formati globi hypotheſibus*, e quo nihil excerpemus, ne nimis longe excurrat oratio. Pauca tantum in uſum lectorum iſtius loci proferemus, quae adiungi volumus eis obſervationibus, quas ad Cap. II. propoſuimus. Si omnes veterum et recentiorum Phyſicorum de telluris forma ſententias velimus inter ſe diligenter comparare, apparebit ſapientiores omnes exiſtimare, quod primum aquis circumfuſa fuerit univerſa terra, indeque, modo quem explicare nequeunt, tandem emerſerit. Quumque in ipſa continente terra, v. c. Germaniae, Hiſpa-

niae

niae etc. reperiantur oſſa animalium marinorum, et exterorum omnis generis remotiſſimorum, absque ulla ne minima quidem fama, unde huc vel illuc advecta, et quo fato, ſequitur, exinde haec duo argumenta recte confici poſſe: 1. Fuiſſe aliquam terrae univerſae inundationem; 2. eam tunc accidiſſe, quum iam extarent animalia vel marina, vel terreſtria. Et neſcio an quicquam magis aptum ſit ad haec duo recte ponenda, quam ipſum *diluvium*, de quo conſtat e ſacris litteris.

Cap. IV. id agit auctor, ut *Hookianum Syſtema* de quo ſupra, confirmet, ſuamque opinionem proferat. Hic concedimus, terraemotus magnam habere vim, igneque ſubterraneo multa liquefieri; at ex ſolis terraemotibus univerſam globi figuram partiumque naturam cum Raſpio explicare, temerarium nobis videtur, Phyſicaeque et Hiſtoriae contrarium. Satis improbalis eſſet talis coniectura, ſi de unica Inſula maiori affirmaretur; at omnino evaneſcit, ſi de globo univerſo ſermo ſit. Non potuit talis terrae motus oſſa animalium Indiae in Hiſpaniam aut Germaniam detuliſſe, nec terrae ſtrata formaſſe.

Capite V. ſenſit auctor defectus, de quibus modo diximus, adeoque coniicit, *exotica* animalia v. c. Indiae, olim *noſtra* fuiſſe, quod lectoribus diiudicandum relinquimus.

AELIANI VARIAE HISTORIAE, IN LINGUAM Francogallicam verſae a Formeio.

Berolini 1764, octonis.

Titulus libri francogallice ſic expreſſus eſt: *Diverſités Hiſtoriques, traduites du grec d' Elien par Mr. Formey.* Nobis, quamquam hoc leve ſit, rectius videbatur graecum ποικίλη ἱστορία verti francice: *Mélanges Hiſtoriques.* Quod ad ipſam verſionem Formeianam attinet, laudamus Viri Celeb. inſtitutum, et vehementer optamus, ut communi literarum bono

bono tandem ſcriptoribus veteribus omnibus tales contingant interpretes. Ipſe liber graecus librariorum culpa multis locis miſere corruptus et foedatus, tandem a celeberr. Perizonio priſtinae integritati reſtitutus, ſplendidisque commentariis hiſtoricis illuſtratus fuit. Sed poſt hunc ipſum laborem multae etiamnum ſuperſunt lacunae, quas vel male de codicibus ſcriptis iudicando, vel aliis de cauſſis plane praeterierunt viri docti. Nos data hac occaſione pauca de codicibus Aelianeis in uſum Criticorum proferemus. Adhibiti fuerunt a Viris doctis ſcripti codices Aelianei ſeptem: *Pariſienſes* Regii 3 (quos Schefferus vocat A, B, C; Perizonius et nos poſt illum 1, 2, 3.) *Medicei* 2, *Sluiskianus* et *Lugdunenſis*, qui, pro fide quam merentur, ad duas fere claſſes revocari poſſunt, quarum altera *emendatiores* complectatur et probatiores, 1 et 3 Pariſienſem, Mediceos, et qui caeteris omnibus multum praeſtat SLVISKIANVM: altera *vitioſiores* et gloſſematis obrutos, Pariſienſem 2 et tertii marginem, et incredibili lectionum ineptia omnium maxime depravatum Lugdunenſem, quem miror a Cl. Perizonio magni factum. Ad Sluiskianum proxime accedunt Medd. maxima 1 Gronovianus, qui fere ſemper conſentit cum Sluiskiano, v. e. g. Ael. IX, 21. Pariſienſis 2, et tertii margo cum Lugdunenſis erroribus conſentiunt ſaepiſſime, v. c. XII, 22, 27, 40, 54 etc. raro ab eis diſcedunt, nec niſi ut in peius ruant. Quae, quum uſu comperta habeamus, facile intelligitur, quanta tunc fides habenda eruditiſſimi Perizonii aliorumque doctorum interpretum Commentaris, quibus ſaepe nimia auctoritas Lugdunenſi MSto et Pariſienſi 2do, marginique tertii tributa. Praeter hanc codicum notitiam, multae accedere debent regulae criticae ad recte diiudicandam lectionem genuinam hiſtorici ſcriptoris. *Ut enim hiſtoricus ſolet eſſe negligentior, eo quoque magis in recenſendis alius ſcriptoris etc. verbis oratione obliqua et recta promiſcue utitur;* quod quum non perpenderent librarii, talia loca ſaepe immutarunt; vide Ael. X, 17 et 18. *Student bonae notae hiſtorici brevi-*

breviloquentiae, ſaepeque verba e ſuperioribus repetenda, *omittunt et reticent*. Quo in genere celeber eſt inter ſacros ſcriptores *Lucas*; exemplum vide Ael. XIV, 15. ubi mirifice hanc regulam migrarunt interpretes. *Solent quoque hiſtorici ſcriptores ad remotiora referre, quae prima quidem ſpecie ad propinquiora referenda videbantur*; quem ordinem auctoris ſaepe turparunt librarii; exemplum vide XII, 40. Sed haec et ſexcenta alia, Criticis ſatis nota mittimus, et in tantis textus Aelianei corruptionibus, miramur et laetamur, doctiſſ. Formeium, quae in Verſione maxime conſervanda eſſent nec ne, fere ubique feliciter aſſequutum eſſe. V. c. Ael. I, 34. ubi in argumentatione occurrit ἅμα καὶ ἐγὼ — αὐξηθήσομαι, hoc ſenſu: *ita ſane et ipſe — creſcam* etc. Vetus interpres male intellecta vocula ἅμα, ſenſum aſſequutus erat verum, vertendo *pariter*. At viri docti maximo diſſenſu certarunt. Schefferus ὄντως pro ἅμα ſcribendum putabat: Faber transpoſitis vocibus legebat καὶ γλυκίων ἅμα γίνεται· ὄντως καὶ ἐγὼ etc. Kuhnius errabat eundem cum Iuſto Vulteio vetere interprete errorem: Perizonius denique ταῦτα legendum coniiciebat. Nos poſt γίνεται reponimus colon, et pro ἅμα legimus ἄρα. Solet ἄρα καὶ in argumentationibus adhiberi; ſic Luci. Iove Tragoedo: Εἰ γάρ εἰσι βωμοί, εἰσὶ καὶ θεοί· Ἀλλὰ μὴν εἰσὶ βωμοί· εἰσὶν ἄρα καὶ θεοί. Aeli. V. H. II, 1: καὶ εἰ τῶν καθ' ἕνα καταφρονεῖς, καταφρονητέον ἄρα καὶ τῶν ἠθροισμένων. adde 1 Cor. XV, 16. Poterat id francice verti *de même*, quod recte expreſſit Formeius. Sed in tanta interpretationis et criſeos difficultate facile viros quoque doctos labi, quis negarit. Liceat unum exemplum afferre, ubi totius loci elegantiam ſuſtulit Formeiana interpretatio, in oraculo Aeli. V. H. II, 32. Ἡρακλῆν δέ σε Φοῖβος ἐπώνυμον ἐξονομάζει· Non aſſequutus eſt vim vocis ἐπώνυμος Iuſtus *Vulteius*, vertit enim: *Heraclem te alio Phoebus iam nomine dixit*. Peior eſt Formeiana interpretatio: *Qu' Hercule ſoit ton nom: ainſi l'a dit le Dieu*. Vera ſententia haec eſt: *Quum antea patronymico appellatus fueris, iam Apollo aliud atque tale tibi nomen imponiti a quo poſteri tui*

ri ſui vocabuntur; nam ab *Hercule* dicti *Heraclides.* Ἐπώνυμος eſt *is, a quo vocatur aliquid;* v. c. ἄρχων ἐπώνυμος apud Athenienſes fuit *Archon, a quo,* uti apud Romanos a conſulibus, *annus vocaretur.* Talis Archon Plutarcho auctore fuit Ariſtides, de quo vide Periz. ad Ael. p. 546. edit. Gronov. et ipſe Aelianus II, 33. Agrigentum, fluvium, a quo nomen accepit urbs, vocavit ἐπώνυμον τῆς πόλεως. Sic pariter *auctor gentis* dicitur ἐπώνυμος, quia ab eius nomine cognomen nanciſcuntur poſteri.

Addidit Cel. Formeius Verſioni ſuae breves obſervationes, quae nonnunquam textus verba illuſtrant exemplis, interdum difficiliores res explicant, quod ut copioſe, maxime in phyſicis factum ſit, vehementer optaremus, quum conſtet de inſigni harum rerum peritia, quae eſt in eruditiſſimo editore.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Sept. et Octob. Anno MDCCLXIV.

IO. BAPTISTAE MORGAGNI P. P. P. P. Opuſcula Miſcellanea, quorum non pauca nunc primum prodeunt; tres in partes diviſa.

Venetiis MDCCLXIII. PARS I. pagg. 120. PARS II. pagg. 75. PARS III. pagg. 84. in folio.

Verum eſſe, quod ait Cicero: Manere ingenia ſenibus, modo maneat ſtudium et induſtria: ſi quis alius, certe nunc maxime ſuo exemplo comprobat Cel. *Morgagnus*; quem non errabis, ſi Medicorum Neſtorem dixeris, ſive annos eius, ſive annis reſpondentem ſapientiam ſpectaveris. Quae percenſenda nobis ſumſimus, Opuſcula eius Miſcellanea, inſigne huic rei confirmandae argumentum praebent, in quibus non minorem vim ingenii, quam doctrinae exquiſitiſſimae copiam; rerum, quas proponit, accuratam cognitionem et uſum; dictionis denique tantam deprehendimus elegantiam, ut nihil ſit, quod non multa cum oblectatio a nobis ſit lectum, nihil fere, quod non probatum. Eſt vero totum opus tributum in partes tres, de quibus ſingulis nunc videbimus.

Parte I. continentur: Nova Inſtitutionum Medicarum Idea. In qua proponenda Autor potiſſimum id agit, ut

ri tui vocabantur; nam ab *Hercule* dicti *Her*[illegible] iis, qui [illegible]*uos* eſt *is*, *a quo vocatur aliquid;* v. c. [illegible] perfectam et Athenienſes fuit *Archon*, *a quo*, uti [illegible] De via atque or-[illegible]libus, *annus vocaretur.* Talis Arch[illegible] Anatome ſervato, Epi-Ariſtides, de quo vide Periz. [illegible]omicarum Praelectionum. et ipſe Aelianus II, 33. A[illegible]us Epiſtola. De Glandulis men accepit urbs, voc[illegible]ius ductibus eorumque obſtru-*auctor gentis* dicitur [illegible]umbricis Epiſtola. De Acu intra nanciſcuntur poſt [illegible] de Excreſcentia Membranae Adipoſae [illegible] Calculis Felleis Epiſtola. De Venae Cavae Addi[illegible]*piſtola.* De Veſicae Calculis a Fr. Iacobo Beau-tiones. [illegible] *exſectis*, et de caſu Corneliae Bandiae Epiſtola. inte[illegible] Vitruvii Medicum Epiſtola. De iis, quae a Val-[illegible] in Bononienſi Academia Inſtituti ſcientiarum, recita-[illegible] *fuerant*, Epiſtola. Experimenta circa aquam calcis vi-[illegible] Reſponſum Medico-Legale circa obſtetricum iudicium de mulieris virginitate, cuius certa ſigna et indicia oſtendit eſſe nulla. Reſponſum Medico-Legale alterum ſuper ſeminis emittendi impotentia. Reſponſum Medico-Legale tertium: An poſt ſeptem a conceptione menſes infans naſci poſſit vitalis et perfectus? Poſſe affirmat Auctor argumentis partim a ratione ductis, partim ab experientia; qua in re conſentientes habet plurimos eosque eximie doctos Medicus. Finem huius Partis primae faciunt Epiſtolae X. quarum octo priores in A. Corn. Celſum, reliquae duae in Q. Seren. Samonicum ſunt inſcriptae. Diſputat Auctor in illis prioribus, quae ad Celſum pertinent, erudite et ſubtiliter de eius libris, editionibus, praenomine, quod alii Aurelii, alii Auli eſſe volunt, tum de aetate et vitae genere Celſi; de quo quidem quid ſentiat *Morgagnus* liceat huc transſcribere. Medicusne fuerit, inquit, an non fuerit, adhuc apud aliquos dubium eſſe video. Qui, ſi hoc volunt, non ita exercuiſſe Medicinam, ut qui mercedis cauſa ſolent, ſed tamen ut in gravioribus caſibus ab amicis et pauperibus ſe pateretur adiri et conſuli, Rubeum ſecum et

Linde-

Lindenium facientes habebunt, atque adeo, velut ego animadverto, Celſum ipſum. Qui ſi quaeſtum ſecutus, huc illuc curſare conſueſſet, non facile pronunciaſſet: *ab uno medico multos non poſſe curari, eumque, ſi artifex eſt, idoneum eſſe, qui non multum ab aegro recedit: Sed qui quaeſtui ſerviunt, quoniam is maior ex populo eſt, libenter amplecti ea praecepta, quae ſedulitatem non exigunt.* Haec ſi ponant, vix aliquid invenient, cur Medicum fuiſſe non credant. Quod im tot alia et tam varii argumenti ediderit, non inde contur, *univerſae naturae*, ut ipſum Columella vocabat, *pru-em virum*, medicinam prae caeteris non adamaſſe; de qua profecto accurate adeo ſcripſit, ut cum caetera eius opera aetatem non tulerint, hoc unum ſagax poſteritas conſervavit. — Opponi quidem, pergit Morgagnus, ſilentium Plinii, qui in Auctoribus externis, etſi Medicos ſeorſum non ponit, tamen, cum Medici nomen adiungat pluribus, Cornelio Celſo nunquam adiungit. Verum reſpondet: Plinium fortaſſis non tam ſpectaſſe, quod quisque ſcripſiſſet, quam quod et quatenus exercuiſſet, ſeu caſu et incuria quadam factum eſſe, ut Celſum non adpellaverit Medicum, ſicut et aliis, quos tamen diſerte inter aſſeclas Aeſclepiadis memoret Daniel Clericus, adpellationem hanc non addiderit; unde non apparere, cur ex ſimili eius ſilentio, Celſum non fuiſſe Medicum, inferatur. Porro Celſum vindicat Noſter a criminationibus eorum, qui ſcepticiſmi eum accuſarunt, et bonis, ut videtur, rationibus Eclecticum fuiſſe, demonſtrat. Haec fere ſunt, quae de Celſi vitae genere *Cel. Morgagnus* diſputat. Neque vero magis illum ſubtilem diſputatorem, quam diligentem et curioſum interpretem, cognovimus ex bene multis tum ex Celſo, tum ex Samonico adductis locis difficilioribus, quos corruptos vel ex inſpectis Codicibus collatisque diligenter editionibus reſtituit, vel, ubi hinc nihil auxilii eſt, ingenio emendavit, felici ſaltem coniectura illuſtravit, ita, ut Critici pariter ac Medici peritiſſimi partes

cum laude ſuſtinuerit. Quo pertinet praecipue Epiſtola VIII: ubi auctoris neſcio cuius adnotationes in Celſum caſtigans maximam eas partem vel ſupervacuas, vel ineptas, vel ipſo interdum textu obſcuriores eſſe, critico omnino iudicio demonſtrat.

Parte II. continentur: De Proſpero Alpino Epiſtolae duae. Rogatus Auctor, quae de Proſperi Alpini imagine comperta habet, utraque hac epiſtola exponit. Edidit huius Profeſſoris vitam Thomaſinus in *Illuſtrium Virorum Elogiis*, in cuius tamen libri quibusdam exemplis imaginem Alpini deeſſe Noſter animadvertit. De Philologo Ravennate et de Angelo Bolognino Epiſtola. Exponitur in ea de utriusque tum vita cum ſcriptis, paullo accuratius tamen de prioris, cuius *de Lue Venerea* opuſculi integra analyſis exhibetur. De Vita et ſcriptis Dominici Guilielmi Commentariolum. De Vita et ſcriptis Antonii Mariae Valſalvae Commentariolum. De genere mortis Cleopatrae Epiſtolae duae. Multum diuque diſputatum eſt ab hominibus doctis de genere mortis huius Reginae, quam a veneno interiiſſe, inter omnes quidem convenit; ſed quale veneni illius fuerit genus, hoc eſt, de quo diſceptatur. Vulgaris ſententia eſt eorum, qui pictores ſecuti, Cleopatram admota pectori aſpide occubuiſſe putant, quem quidem pictorum errorem, nemo prudentiorum facile erit, qui adhuc tueatur. Utrum vero (hoc eſt quod inter eruditos quaeritur) ab epoto veneno, an ab aſpidis brachio illatae morſu Regina illa perierit, nunc diſpicere et utriusque ſententiae rationes excutere lubet. Dulce admodum nobis eſt videre Morgagnum noſtrum in partibus eorum, qui aſpidis morſum non modo probant, ſed, quod ipſe in duabus hiſce epiſtolis egregie facit, argumentis etiam maxime probabilibus defendunt et confirmant. Occaſionem ſuper hac re diſſerendi praebuit ipſi viſa quaedam ſtatua morientis Cleopatrae referens imaginem, in qua aſpis, non quidem uberibus admota, ſed ita

brachio alligata cernebatur, ut ipſius vinculi conſtrictione irritari et ad mordendum provocari videretur. Qua de re ad Lanciſium, Pontifici Max. ab intimo Cubiculo, ſcribens, quid de morte Cleopatrae ſentiret, expoſuit. Primum non ignorare ſe ait, qui non aſpidis ictu ſed hauſto veneno reginam mortuam eſſe, contenderent, eos de iſto ſimulacro dicere poſſe, quod Franciſcus Redius de imagine in triumpho geſtata, nimirum aſpidem a ſculptoribus additam, quod nulla alia ratione ſignificare melius poſſent, quo illa ſe mortis genere interemiſſet. Sed quis, quaeſo, epotum venenum indicaverit ſerpente, cuius venenum non guſtu, ſed in vulnere nocere, vel ipſe olim Celſus docuit? Accedit teſtimonium Plutarchi, brachium Cleopatrae, inquientis, duas notas habuiſſe leviter impreſſas et humidas; quod mire congruit cum obſervatione veterum Medicorum ab Aetio adſervata, qui in iis, quos aſpides momorderunt, non illud modo tradidit, *vulnera in demorſo loco, veluti ab acu puncta inveniri*; ſed hoc praeterea ſubiecit, *bina quidem ex maſculi morſu, a quibus nihil fluit, niſi violentum animal ſit, quod morſum inflixit.* Et quomodo tandem, ſi locus ictus non apparuiſſet, Auguſtus, ut Dio et Suetonius tradunt, admovere Pſyllos potuiſſet, *qui venenum ac virus exſugerent?* et hi, ut etiam hoc addemus, quomodo exſugere debebant, quod eſſet potu hauſtum? Occurritur quidem ab aliis, qui neutram harum ſententiarum plane probant, huic incommodo ita, ut Cleopatram brachium ſibi ipſum momordiſſe aut pupugiſſe, et vulneri venenum inſtillaſſe, dicant. Sed praeterquam quod haec eſt mera coniectura, ne rationes quidem eorum adeo graves ſunt, quin facili negotio ſolvi poſſint. Nam quod primum aiunt, unius aſpidis morſu reginam una cum duabus ancillis non potuiſſe interfici, quis tandem plures habere prohibuit? et ut unam tantum habuerint, quid cogit, aſpidem uno morſu omne exhauſiſſe venenum exiſtimare, ſiquidem et in viperis animadverſum eſt, interdum non niſi quarto aut ſexto morſu omne venenum exprimi?

 Ad-

Addunt, quod Plutarchus fatetur, aſpidem ipſam a nemine conſpectam eſſe, ſed omittunt, quod ille ſtatim ſubiicit: *Tractus duntaxat quosdam in littore, quia domus ad mare ſpectabat, eſſe viſos;* indicio, ſerpentes, poſt ictus illatos, ab ancillis proiectos, ſe illac ſubduxiſſe. At a moribundis ancillis ſerpentes non potuerunt proiici? Recte, a moribundis; ſed potuerunt a morſu ſtatim. Pavidum denique natura foeminarum animum, quem, ut ſerpentem a Cleopatra removeant, in ſubſidium vocant, miſſis tum familiaritate Aegyptiorum cum aſpidibus, de qua Aelianus ſcribit, tum deſperatione ſalutis in Regina accedente, quae pavidis etiam animum addere ſolet, hunc pavidum, inquam, animum unum Velleii aequalis fere Hiſtorici teſtimonium ſatis refellit, qui, *Illata*, inquit, *aſpide, morſu eius, ſane expers muliebris metus, ſpiritum reddidit.* Ultimo loco adfert *Cel. Morgagnus* teſtimonium, quod ſententiae de ſerpentibus ſtabiliendae mirifice inſervit, Horatii, ſcriptoris Auguſto non modo aequalis, ſed et perfamiliaris, qui iisdem pene diebus, quibus Cleopatra mortua eſt, de eius morte primus omnium poſteris haec tradidit:

— — — Quae generoſius
Perire quaerens, nec muliebriter
Expavit enſem, nec latentes
Claſſe cita reparavit oras;
Auſa et iacentem viſere regiam
Vultu ſereno fortis, et aſperas
Tractare ſerpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior etc.

Iam etſi verba: Tractare ſerpentes, et Corpore combibere venenum, quae illatae aſpidi valde congruunt, urgere nolis,

lis, at certe huius teſtimonii auctoritas valere propterea debet, quia omnibus reliquorum ſcriptorum, qui aſpidis ictum in dubium vocarunt, narrationibus eſt prius, adeoque nec a ſculptorum pictorumve licentia, nec ab aliorum traditionibus profectum eſſe poteſt. At enim teſtimonium eſt poetae? Eſt ſane, ſed narrantis, non fingentis. Nam qui in reliquis, quae de Cleopatra eodem loco tradidit, verum ſumma fide ſecutus eſt, quomodo credamus, hoc unum, quod ad eius mortem attinet, effinxiſſe libertate poetica uſum? Et ut finxerit, quod tamen nullo modo concedendum eſt, quid tandem alterum illum ab Horatio, eadem de re tradentem, Velleium potuiſſet adducere, ut in narratione ſua ſequeretur fictionem poeticam hiſtoricus? Quicquid igitur ſit, quod pro ſententia de epoto veneno dicant morſum aſpidis reiicientes, hoc ſaltem ipſi non negabunt; ſi teſtimoniis veterum Auctorum ſtandum eſt, (et in rebus facti iis fere ſtari debet,) vix eſſe, quo ſententiam ſuam amplius tueantur. Rationibus enim philoſophicis, ex quo genere fere ſunt, quas adducunt, tantum in hiſtoria ſtatuendum eſt pretium, quantum teſtimoniis in philoſophia. Earum in rebus hiſtoricis tum demum eſt uſus aliquit, quum traditiones nobis vel nullae ſunt, vel quae ſunt, ſanae rationi repugnant. Quod neutrum in hac noſtra cauſſa locum habet. Haec iam ſatis dicta ſint de genere mortis Cleopatrae. Pergamus ad reliqua Part. II. momenta. De Ordinario Frontini Conſulatu. Diſſenſerunt olim in definiendo huius Conſulis vero nomine duo illi maxime auctoritatis viri, Noriſius et Pagius, quorum ille quidem Frontinum, hic maluit Frontonem. Aliquanto poſt tamen ipſe Noriſius, mutata neſcio quo caſu ſententia, adſtipulatus Pagio in litteris ad eum datis ipſe, *M. Iulium Frontonem probabilius Collegam Traiani poni*, aſſeveravit. Quod cum factum miraretur *Morgagnus*, rem paullo accuratius expendendam arbitratus, utriusque ſententiae praecipua momenta hic expoſuit, eorumque vi utrinque diligenter excuſſa, Frontinum retinendum eſſe ſatis

pro-

probabiliter demonſtravit, duabus praeſertim rationibus, quarum altera a Faſtorum auctoritate, altera eſt a veterum Scriptorum teſtimoniis petita. De quadam Librorum M. Varronis particula, ut legitur in Veteri Cod. Epiſtola. In Vitruvii locum ad tempus, quo ſcripſit, attinentem, et in alterum veteris Auctoris Compendii Architecturae Epiſtola. Dubitationes quasdam proponit *Cel. Morgagnus* de iſto Vitruvii loco, quae, ut, quales ſint, eo melius intelligatur, ipſius verba huc lubet transferre. Inſcriptio epiſtolae eſt: Ad Marchionem Polenum. „Haereo, inquit, niſi tu forte, Vir
„Clariſſime, aliter legis in Vitruvio. Dices, ubi? Libro II.
„Cap. 9. Ibi enim poſtquam alnum, ſcripſit, *in paluſtribus*
„*locis infra fundamenta aedificiorum palationibus crebre fixam*
„— — *permanere immortalem ad aeternitatem*, *et ſuſtinere*
„*immania pondera ſtructurae*, *et ſine vitiis conſervare* etc. tum
„haec ſubiicit: *Eſt autem maxime id conſiderare Ravennae*,
„*quod ibi omnia opera et publica et privata ſub fundamentis eius*
„*generis habent palus*. Quae cum lego, Strabonis ſimul ve-
„nit in mentem, qui Tiberii aevo de eadem urbe longe alia
„edidit Lib. V. ſic haerere me fateor, ut propemodum ſuſpi-
„cari incipiam, aut ea, quae modo de Ravenna deſcripſi, non
„eſſe a Vitruvio, aut ſi forte ſint, non hunc libros ſuos Au-
„guſto, ſed, contra ac plerique, nec ſine multiplici ratione
„creditis, alicui obtuliſſe poſteriorum Imperatorum. Nam
„ſi, ut ſummus ille Geographus poſt Auguſti obitum manda-
„vit litteris, *intra paludes urbs maxima Ravenna poſita*, *erat*
„*adhuc tota ligneis compacta aedificiis* (ξυλοπαγὴς ὅλη) qui fieri
„poteſt, ut in ea, vivente Auguſto, *omnia opera et publica*
„*et privata* eiusmodi eſſent palis fundamentisque ſuffulta,
„quae non modo *ſuſtinerent immania pondera ſtructurae*; ſed
„(quod diu antea exaedificata opera ſignificat) *ſine vitiis*
„*etiam conſervarent*? Exemplum igitur ad confirmandam Vi-
„truvii ſententiam ab Ravenna maxime petitum, non ſcri-
„ptorem Auguſto coaevum, ſed aliquem potius videtur in-
„dicare, qui, poſtquam Claudius amplam illam et marmori-

„bus

„bus ornatiſſimam portam, quam Auream vocabant poſte-
„ri, murosque Ravennae dederat, tunc demum viveret, ſi-
„ve is Vitruvius, quod alii eius librorum loci minus credi-
„bile mihi faciunt, ſive alius fuerit, qui Ravennae exem-
„plum in ora addiderit codicis ſui, unde poſtea ſit inter Vi-
„truvii verba tranſlatum.“ Hactenus *Morgagnus*. At enim nobis iſte Strabonis locus non ſatis videtur efficere quod eo adferendo Vir eruditiſſimus effici voluit. Vix enim apparet, quaenam ſint illa *longe alia* in narratione Strabonis, quae ab iis, quae Vitruvius eadem de re tradit, adeo abhorreant, ut inde colligi poſſit, Vitruvium eſſe aut aevo Auguſti iuniorem, aut locum eius interpolatum. Quid, quaeſo, impedit, quo minus Vitruvii *opera publica et privata* una ſtare poſſint cum Strabonis *ligneis aedificiis*, aut quid cogit, *immania pondera ſtructurae* alia Ravennae fuiſſe, ac lignea, ſtatuere? Diſſenſus igitur, quem Noſter in his duobus locis ſibi reperire viſus eſt, aut non eſt tantus, quantum ipſe putat, aut propter ſcriptionis brevitatem non ſatis explicatus. Maiorem habent ſpeciem, quae ad alium veteris cuiusdam Anonymi locum *Cl. Morgagnus* conicit; ubi, cum ceruſſae conficiendae rationem Scriptor proponit, verba edita ſic habent: *Sarmenta vitioſa vineae infuſo aceto in dolio ſub tabulis plumbeis deponantur.* Pro quibus Noſter: *Sarmenta vitis amineae* vult reponi. Sequuntur Laudationes a *Morgagno* habitae olim, cum Gymnaſiarchas, aliosve, Doctoris Inſignibus exornaret. In Scriptores Rei Ruſticae Epiſtolae quatuor. Harum duabus prioribus continentur maxime adnotationes in Columellam, Varronem, et Palladium, quorum loca non pauca aut vitioſa, aut dubia adducuntur, et tum conſulendis Codicibus, tum conferendis pluribus editionibus, ita emendantur et illuſtrantur, ut, quod acerrimo ſummi Critici iudicio indignum ſit, vix reperias. Duae reliquae verſantur circa emendationem Pub. Vegetii ex Columella, unde Vegetius non pauca in libros ſuos de Arte Veterinaria tranſtulit.

Parte III. continentur Epiſtolae XIV Hiſtorico-Criticae, quae nunc primum prodeunt, Aemilianae dictae, non modo quia pleraeque olim ſcriptae fuerant in Aemilia; ſed et quia omnes ad Antiquitates et Geographiam attinent partis non modicae illius provinciae, id quod ex ſubjectis hic ſingularum argumentis facile apparebit.

Ep. I. Novus accuſator Flavii Blondi, ſuper patria Cornelii Galli, refellitur, accuſatoris errores oſtenduntur. Inter haec de verſibus agitur Gallo ſuppoſitis. Porro inſtituitur diſquiſitio, quo Lycoris tempore Antonium in Galliam ſecuta ſit, quo anno Gallus natus, cur Foroiulienſis eſſe non potuiſſe videatur, et tandem Lycoris quae fuerit? de qua Ciceronis loci et Plutarchi adverſus interpretes quosdam illuſtrantur. Sub finem epiſtolae agitur de Galli genere, de quo quidem ſatis certi nihil ſuppetit, niſi ad genus referre velis, quae Suetonius de eo tradit, in Auguſt. c. LXVI. ita ſcribens: *Neque enim temere, ex omni numero, in amicitia eius (Auguſti) adflicti reperientur, praeter Salvidienum Rufum, quem ad Conſulatum usque, et Cornelium Gallum, quem ad praefecturam Aegypti, ex infima utrumque fortuna provexerat.*

II. Expoſita huius epiſtolae ſcribendae cauſa, primum eos errare, qui Bedeſim et Vitim eundem omnem fuiſſe putant, demonſtratur teſtimonio Plinii, qui Hiſt. Nat. L. III. c. 15. utrumque diſerte diſtinguit. De duobus Forolivienſium fluminibus, Roncho et Montono, uter Bedeſis fuerit, quomodo inquirendum. Nec Polentani, nec Veneti, Ravennam his fluviis cinxerunt; neque horum infra Ravennam confluentes Plinii tempore, et pluribus inſequentibus ſeculis, eſſe potuerunt. Inter haec Agnelli Ravennatis duo loci emendandi, et errores quidam Cluverii, indicantur. Montonum fuiſſe Bedeſim Plinio, Ronchum autem Vitim, conii-citur, et circa hunc hallucinationes Alberti, Ferrarii, Baudrandi, oſtenduntur. Tum obiectioni, cur Plinius in enar-

randis

randis his fluviis Montonum omiſiſſe videri poſſit, occurritur, Ronchum ipſi fuiſſe Vitim confirmatur. Hinc occaſione data, error Cluverii et aſſeclarum, de antiqua Solona, evidentiſſime retegitur. Geographi plerique, et eorum Tabulae, in duobus illis fluviis graviter peccant. Quaeritur, Vitis in Plinio ſit legendum, an Utis? Poſterior lectio probatur Cluverio, qui tamen ex conſenſione Codd. et vetuſtorum, et recentiorum, qui omnes habent Vitis, refellitur; nec adiuvatur is loco Livii Dec. I. l. 5. ad quem pro *Utente*, ſicut veteres libri habent, *Vite* eſſe legendum, iam Sigonius animadvertit. Denique, quod paullo ante coniectum fuerat, Ronchum antiquis fuiſſe Vitim, virorum quorundam doctorum auctoritate confirmatur.

III. Quae ſuperiori Epiſtola brevius attigerat, eorum in ſequentibus uberiorem Auctor inſtituit explicationem, de quinque fluviis in Ravennae aeſtuaria olim influentibus ſigillatim dicturus. Primo quidem loco conſideratur Padus. Unus de Padi alveis per mediam Ravennam ferebatur, non tamen, ut quidam Interpretes Dantis credunt, huius aetate. Initium ex Spinetico Padi alveo infra Vatreni fluminis confluentes cepit, nec anguſta, ſed auguſta Foſſa dicendus. Huius amplitudo, advecto ſimul cum aqua ex aliis alveis limo, paullatim contracta eſt, ut nulla iam ſit. Quod cum minus attenderent Geographi, factum eſt, ut plerique de foſſa iſta non ſatis accurate traderent. Agnelli de foſſa iſta loci illuſtrantur. Inter haec quaedam de porphyretico Theoderici Sepulchro ab Agnello tradita, cum poſterorum autem ſcriptis difficile concilianda, attinguntur; Butrium ubi fuerit coniicitur.

IV. De ſecundo et tertio flumine agitur, Anemone et Bedeſi. De Anemone errores quidam Geographorum indicantur. Errant, qui italice *Amone* credunt, non *Lamone* eſſe dicendum, et quomodo vox illa prima nata ſit, et unde alia Anemonis nomina. Circa eius finem errores Geographorum

phorum recenſentur. Bedeſis. In duobus amniculis, ex quibus oritur, error indicatur in Dante intelligendo: tum errores alii in Tabulis Geographicis. Quo primum tempore ſupra urbem fuerint duo illi amniculi unum in alveum corrivati, et quales huic, et quando pontes impoſiti. De antiqua utriusque amniculi per urbem via, et quae hinc conſequantur. Agnelli ſcriptoris Ravennatis loci, qui ad Bedeſim videntur ſpectare, conſiderati. Adiiciuntur praetera alia de Bedeſi, quae fere pertinent ad confirmandum magis id, quod Ep. II. de Ronchi et Montoni apud veteres adpellationibus dictum fuerat.

V. De quarto et quinto flumine, Viti et Sapi. Vitis nomen confirmatur. Ronchi nomen ab Roncho caſtello deductum; de ponte alio tempore illi impoſito; et vetus Inſcriptio ad pontem quomodo legenda. Unde Aquaeductus ſit etiam vocatus, inquiritur; ubi de templo et rure eiusdem nominis. An ab Aquaeductu Theoderici, aut Romanorum potius: ubi alia de Aquaeductu Ravennate. Quae Galeatae ad Theoderici Palatium et Aquaeductum ſpectare poſſent, quaeſita. In marmoribus ad templum, de quo paulo ante dictum, fruſtra, quae ad Aquaeductum ſpectarent, quaeſita: ubi et de columella, ad illud templum conſpicienda, agitur, indicaturque, quid fuerit, et cur gemina Inſcriptione, litteris inter ſe adverſis, inſculpta. Boccaccii de fluminibus locus expenditur, indeque aliquid contra Cluverium deducitur. Aliorum errores in aliis Ronchi nominibus. Sapis. De hoc flumine adnotantur recentium Geographorum errata, ex vexatiſſimo illo Lucani verſu fortaſſis orta:

Cruſtumiumque rapax et iunctus Iſapis Iſauro.

Quo de verſu quid ſentiat, late aperit *Morgagnus*; neque id alieno prorſus loco, ſiquidem tota eius diſputatio eo redit, ut explicatio Sapis, de quo dicere inſtituerat, eo plenior efficia-

efficiatur. Poſthaec, notatis aliis aliorum hallucinationibus, etiam de Cruſtumio, oppido apud Anaſtaſium Bibliothecarium memorato, verba fiunt. Denique Sapis quo tempore à Claſſenſi portu, ſi unquam tamen in eum influxit, averſus fuiſſe videatur.

VI. Ravennae aeſtuaria quibus limitibus circumſcriberentur, ad mare praeſertim, et primum Orientem verſus. Claſſenſis portus amplitudo et autor. Inquiritur, num Plinius, ut plurimi aiunt, ſcripſerit, Pharum portus huius fuiſſe maximum omnium Rom. Imperii, et num ſacra turris S. Mariae in portu is Pharus fuerit: cuius templi qui conditores credantur, et quo tempore. Claſſenſis Phari fundamenta, quae alibi reperta dicuntur. Muſſivum opus, in quo is Pharus repraeſentari creditus eſt, deſcribitur, Claſſis oppidi et Caeſareae limites indicantur. Explicatur cauſa, cur Claſſis oppidum ſit extructum. Caſtra hiberna Claſſiariorum, ut Pighius loquitur, paranda fuerant in perpetuum tempus, itaque et tutelae, muro et diſciplinae cauſa cingenda. Ad milites igitur, ad turmas, ad ſocios navales, ad fabros maximae claſſis excipiendos, locumque his praebendum idoneum, quo ſuum exercerent munus, iis caſtris opus fuit, quae oppidi magnitudinem aequarent. Paullo difficilius eſt negotium, conſtituere, quod usque ad tempus apud illud oppidum fuerit claſſis Romanorum. Quod ut determinetur, quaeritur, ad quem de tribus Valentinianis Vegetius libros miſerit de Re Militari, niſi potius ad Theodoſium II. miſit. Claſſenſe oppidum ad quod usque tempus perſtiterit, inquiritur. Poſthaec de Caeſarea, et via, et oppido, agitur. De ponte Candiani; et num fluvius ullus fuerit eo nomine, isque aquis praeſertim copioſiſſimis. Errores notantur Geographorum, aliorumque. Quis fluvius in veteri Inſcriptione videatur intelligendus nomine Badrini. De Vatreno flumine; et quomodo legendus accipiendusque ſit Martialis locus? Eſt ille Epigr. 66. ubi poëta, viam oſten-

dit, per quam ex Forocornelienſi agro tranſiliat Ravennam De Vatreni influxu in Padum non ſemel mutato.

VII. De littore Ravennate ad Occidentem. Conſiderantur Agnelli de Aede S. Mariae ad Blachernas quidam loci. De Portu Ravennate. Qualis locus, ubi Ravenna primum condita eſt, et quomodo, et qua de cauſſa non ipſa a mari, ſed mare ab ipſa receſſerit, et quibus ſaeculis. Cauſſae mutationum portuum Ravennae exponuntur, et tandem qualis Ravennam miſſa fuerit Inſcriptio, quae ſub Pontificis ſtatua inſculperetur.

VIII. Praemiſſo huius et ſequentium epiſtolarum argumento, Geographorum lapſus in Padi primis duobus alveis, in Vatreno et in Sylva Lucana indicantur. De Cotignolae oppidi conditoribus. Errata Geographorum in Anemone fluvio. Prope Martianum torrentem, qui ex Apenninis montibus defluit, Anemonem aucturus, eſt Mutiliana. Hinc quaeritur de oppido iſto an idem ſit cum Caſtro Mutilo Livii, quod L. XXXI. et XXXIII. commemoratur. Antiqua Solona ubi perperam quaeſita, et ubi fortaſſe quaerenda ſit. Ad finem errores Geographorum adnotantur in fluviis Forolivienſibus.

IX. Forum Livii a quo et quando conditum ſit, conficitur, neque obſtat Strabonis et Melae ſilentium. Quatenus Livia dictum ſit? ubi de duabus Inſcriptionibus. Cur paucae ſuperſint. In his duae commemorantur celebres ob adſcripta Conſulum nomina. Conditum Forum inter amniculos duos. Eius antiqua tum longitudo, tum latitudo modica, ditio autem olim ampla. Cur eius viae quatuor maiores vocentur Suburbia. De pontibus alteri amniculorum impoſitis et reſtitutis cum Inſcriptione, quae quomodo legenda. Peculiarium nominum, quibus ſingula Suburbia et Portae adpellantur, cauſſae inquiruntur. Portae olim

ε plures

plures quatuor. Muri, foſſae, et tres arces, quibus urbs muniretur, quando incipi aut reſtitui potuiſſe videantur. De urbis foro antiquo et novo, huiusque ornamentis, et de multis in urbe turribus. Coenobia quaedam quo tempore aedificata. Epiſcoporum quatuor Forolivienſium nomina indicantur, Epiſcoporum Catalogo, in quo deſunt, addenda. Quomodo eorum Chronologia reddi exactior poſſit, et Praetorum Forolivienſium ſaeculo XIII. nomina ad duodecim noſci queant. Cauſſae denique recenſentur, quare antiquiora civitatis documenta interciderint, incendia praeſertim, quorum maxima ſuo quaeque tempore indicantur.

X. De Cornelio Gallo, poëta, et primo Aegypti Praefecto, cuius Ep. I. mentio facta eſt, rurſus agitur; et primum quomodo diſtinguendus ſit ab aliis, qui cum eo confuſi fuerunt. Geſta aliorum perperam ipſi tributa, et vera ipſius diſtinguuntur. Mortis eius, de qua ſupra iam dicta quaedam ſunt, hoc loco credibilior cauſſa, et modus certus proponuntur. Eius ſcripta, quae ſuppoſita, quae dubia, quae certa, et haec quod usque ad tempus ſervata. Quo in pretio fuerit apud alios poëtas. Ad ea, quae de Cytheride, et de tempore, quo Antonium ſecuta ſit, in Ep. I. ſcripta ſunt, adiungenda. Alia de Gallo, tum dubia, tum certa. Attigerat iam ſupra *Morgagnus* obiter controverſiam ſuper Galli patria motam; hic fuſius, quae huc pertinent, exponit, et commemoratis primum in huius poëtae patria definienda difficultatibus, ad rationes eorum reſpondet, qui Forojulienſem fuiſſe contendunt. Porro de multiplici vocis Forojulienſis ſignificatione agit, et praeſertim de Foro Iulii Narbonenſi, et tandem rationem, cur Forolivienſis potius credendus ſit Gallus, non contemnendam adducit.

XI. De Blondo, quem Ep. I. contra criminationes quorundam defenderat, iterum agitur, eiusque nomen Flavium fuiſſe confirmatur, et quod nomen avo fuerit, oſtenditur;

ditur; unde quaedam, quae ad rem faciunt, deducuntur. Blondi probitas laudatur, et quidpiam, quod in Recineti Epiſcopum dixit de Deceſſore, non de optimo eius Succeſſore Nicolao Hasteo, omnino intelligendum eſſe declaratur. A vita et moribus Blondi tranſitur ad eius ſcripta, et ex iis quidem, quae inedita adhuc creduntur, unum Oxonii eſſe dicitur calamo exaratum, inſcriptumque: *de Coſmographia Italiae*, de quo *Morgagnus* coniicit, eſſe forte exemplar quoddam, antequam typographia inſtitueretur, deſcriptum Operis, quod ipſe autor edidit, quodque omnium iam nunc in manibus eſt, *Italiae Illuſtratae*. Huius enim regiones, urbes, oppida, lacus, flumina, montes, ſecundum priſca ſingulorum nomina, id quod ibi Blondus facit, recenſere, quid aliud eſt, quam huius orbis partem deſcribere? Sic etiam *de Roma Inſtaurata* libri ab aliquo inſcribi poterant *Topographia Romae*. Utcunque id eſt, quanti laboris, et quantae ſimul utilitatis ea Blondi fuerint ſcripta eo tempore, facile erit exiſtimare cogitanti, neque ipſi alios, qui idem tentaſſent, per ea ſaecula praeluxiſſe, neque antiquos intelligi potuiſſe ſcriptores, niſi traderetur, quibus nominibus, quas Italiae partes, et quae Urbis loca deſignaſſent. Excuſatur, ſi qua forte in re lapſus ſit, Blondus, ratione temporis, quo viveret, et multitndine occupationum, quibus diſtentus libros ſuos conſcriberet. Nec eſt cur negligentiae arguatur poſt tot tantorum virorum teſtimonia, qui eius in ſcribendo diligentiam maximopere laudarunt. Patriam non plus quam aequum eſſe videretur amaſſe oſtenditur contra eos, qui amore patriae ductum, Euſebii locum de Gallo Foroiulienſi corrupiſſe, iactitarunt. Eius fides in illa quoque Inſcriptione defenditur, quae attinet ad Rubiconem. Quid cenſendum ſit, quaeritur, de tegula quadam Forolivienſi, ad Sextum Ruſum Hiſtoricum ſpectare credita. De Hieronymi Mercurialis vita, meritis, et ſcriptis, editis et ineditis plura, et circa haec illamve non paucae quorundam halluoinationes notatae. De Iacobo a Turre, aliisque Forolivienſibus Philoſophis et Medicis. De Cardinalibus, et Epiſcopis.

XII.

XII. Reditur ad fluvios Foroliviensſes. Agitur de Viti, oppidisque ipſi adiacentibus, notatis erroribus Geographorum. Galeatae varia nomina, quam fuiſſe olim Municipium, Mevaniolam dictum, confirmatur. Errata Geographorum. Arcis Meldulenſis Inſcriptiones tum editae, notatis erroribus, tum ineditae, cum adnotationibus proponuntur.

XIII. Ab Inſcriptionibus, quo diverterat Autor, redit ad fluvios, ipſisque adiecta oppida. Primum de Pineto Ravennate, tum de Foro Popilii et Bertinorio verba fiunt, erroribus Geographorum ſive aliorum adnotatis. Inter haec de poſitu illius Fori et vicinarum urbium ſcribitur, et de antiqui Ravennatis Anonymi Cosmographia. Tum de Inſcriptione perperam ad Forum Popilii ſpectare credita. Bertinorii priſcum nomen aliter ab aliis propoſitum. Nomen Petrae Honorii, illi datum, in quem gravem errorem quosdam olim et nuper induxerit, oſtenditur.

XIV. Hac denique Epiſtola de Sapi fluvio, adiectisque ipſi urbibus, ſermo habetur: et primum de Sarſina, ubi errata notantur, tum in eius nomine ſcribendo, tum in ipſo et Bobio intelligendo. Quid ſit Sapinia Tribus, inquiritur. Eruditorum alii, iſtam Tribum fuiſſe, ſcripſerunt, unam ex 120. Tribubus Gallorum Boiorum; alii autem, qui multo plures ſunt, inter Romanas Tribus referendam eſſe exiſtimarunt, quae aut nomen poſtea mutaverint, aut non uno adpellarentur nomine, aut ad ferenda ſuffragia ſimul cum aliqua magis notarum admitterentur. Quam utramque ſententiam eorum, qui pro ea Tribu intelligi populos putant, uti minime improbat Morgagnus, ita teſtimoniis Livii, eadem quoque Tribu ſignificari ipſum tractum, quem illi populi incolebant, demonſtrat. Locorum alter eſt L. XXXI. ubi ita ſcriptum: P. Aelius Conſul in Gallia C. Oppium praefectum *tumultuaria manu per Umbriam, (quam Tribum Sapiniam vocant,) agrum Boiorum invadere iuſſit;* alter L. XXXIII.

 L. Fu-

L. Furius Purpureo Conſul *per Tribum Sapiniam* in Boios venit. Poſt haec Caeſenae nomen, erroresque circa ipſum indicantur, et cur dicta Curva et Flavia Papia, inquiritur. De vinis Caeſenatibus. Diſputatur contra eos, qui vina Caeſenatia ac Mecaenatiana, apud Plin. Nat. Hiſt. L. XIV. c. 6. commemorata, eadem eſſe tradiderunt. A Caeſena pergit Auctor ad Cerviam, quam nec pervetuſtam, nec tamen valde recentem urbem eſſe, oſtendit. Tandem, quid locus fuerit dictus Ad Novas, et de vico ad portum Caeſenatem, ſermo habetur, ubi et dubitationes quaedam ſuper controverſia de vero Antiquorum Rubicone proponuntur.

Haec igitur ſunt praecipua Opuſculorum *Morgagni* capita. Quibus perluſtrandis tantum abeſt ut Auctoris apud nos exiſtimatio vel minima ex parte diminuta ſit, ut potius nova hinc incrementa ceperit. Nam ſive eum de ratione corporis humani praecipientem Medicum, ſive in verum antiquorum ſcriptorum ſenſum, resque abſtruſiores hiſtoricas inquirentem audiamus Criticum, in omnibus pariter verſatiſſimum et diligentiſſimum, et, ut uno verbo dicamus, in omnibus loquentem audimus Morgagnum. Sunt fortaſſe nonnulla in Epiſtolis, praeſertim Aemilianis, quae leviora videri poſſint extra Italiam viventibus; ſed ne hi quidem habebunt quod recte carpant, ſi reputaverint ſecum, Italum ea ad Italos, et ſaepe rogatum ſcripſiſſe. Et praeterquam quod inter ea, quae civibus ſuis proprie ſcripſiſſe videtur, multa reperiuntur ad recte intelligendos veteres ſcriptores valde utilia: orationis elegantia et concinnitas certe etiam exteris, qui minus forte curent oppida, amniculos, pontes, et Inſcriptiones Italiae, ſuppeditabunt quo inter legendum delectentur. Quae cum ita ſint, nihil profecto optaverimus magis, quam plura huiusmodi ſcripta ab eruditiſſimo Auctore edi; niſi ſenem ad ſcribendum provocare nonagenarium nefas putaremus.

PHILO-

PHILOSOPHIAE NATURALIS SIVE PHYSICAE dogmaticae TOMUS II. continens Aerologiam et Hydrologiam, vel ſcientiam aëris et aquae, tanquam continuationem Syſtematis Philoſophici Chriſt. L. B. de Wolff. Auctore MICHAELE CHRISTOPHORO HANOVIO, Gymn. Acad. Ged. Prof. Philoſoph. eiusdemque Bibliothecario.

Halae Magdeb. proſtat in officina libraria Rengeria MDCCLXV. in 4to, complexa pagg. 778. cum tabb. aen. III. et indice locupletiſſimo.

Non immeritis Tomum I. huius Phyſicae dogmaticae laudibus nos proſecutos eſſe, et iudicia de eo aliorum Virorum doctiſſimorum docuerunt, et lectio huius IIdi Tomi quemvis ſatis ſuperque docebit. Quo enim magis *Hanovius*, tot illuſtribus in orbe erudito ſpeciminibus clarus, ad intimiora ſyſtematis Phyſicae Wolffiani, quod optimis Academiae Caeſareae naturae curioſorum, Petropolitanae, Pariſinae, Londinenſis, Suecicae, et caeterarum, ut et clariſſimorum Virorum, quae in publicum prodierunt, inventis ſuperſtructum, ac eximio ordine digeſtum eſt, capita illuſtranda progreditur: eo clarius eius elegantia ac ſoliditas legentium animos perſtringit. Excuſſo, ut in recenſione Tomi I. declaravimus, inter elementa rerum materialium aethere, et explicatis pleriſque Phaenomenis, quae ab eo pendent, caetera hoc Tom. IIdo elementa, eadem dexteritate, in Aërologia ſcientiam aeris, et in Hydrologia ſcientiam aquae, maximeque memoranda quae illorum vi fieri queant, et ſolent, magno cum eruditionis ac doctrinae apparatu explicat Auctor Cl. Viam vero ſibi ad ſolide pertractandas has ſcientias munit in anteceſſum, ſtabiliendo aetheris aerisque cum ſimilitudinem, tum diſſimilitudinem, eſſentiae ac naturae immutabilem, ac demonſtrando, maxime abſurdam eſſe eorum ſententiam, qui fieri poſſe ſtatuunt, ut ex aethere aër, et ex

aëre aether rurſus fiat. Ex qua ſententia cum maxima rerum confuſio, innumeraeque inter Phyſicos controverſiae enatae ſint, auctor Cl. omnes ingenii vires eo intendit, ne iisdem hoc ſyſtema implicetur atque irretiatur, demonſtrans, et extra omnem dubitationis aleam certis argumentis ponens, Aërem eſſe ſoni principium, et materiam ſua natura propriam, aetherem vero lucis, caloris, colorumque: aetherem purum, quantumvis condenſatum neque ſonuiſſe unquam, nec ſonare poſſe, aëre prorſus remoto; neque aërem quantumcunque attenuatum compreſſumque per ſe exſerere aut capere aetheris vibrationes, vi ſua tam pernices, quibus lux calorve oriatur; nullam quoque rationem aut methodum ſuppetere, aërem prorſus ab aethere liberatum exhibendi, quare in ipſo quaedam emergere aetheri admixto tribuenda: ſolam pernicitatem motus progreſſionis et vibrationum utriusque, ut virium inſitarum effectus, ad haec evincenda ſufficere abunde, utpote quae multis millibus maior in aethere quam in aëre dari poſſit: immo vim aëris ratione tam debilem tamque inferiorem eſſe vi aetherea, ut inſigne intervallum detur, ſenſibus manifeſtum, inter ſummam vibrationum aëris celeritatem et progreſſionem, et initium vibrationum aetherearum, infimam lucem et colorem conſtituentium. Quantam vero diverſitatem aërem inter et aetherem conſtituit A. Cl. eandem evincit inter aërem atque aquam intercedere, idque manifeſto patere putat cum ex longe tardiori aquae progreſſione ac vibratione in ea excitata, tum ex multo maiori denſitate et gravitate eiusdem, quae fere millies excedit vires denſitatis gravitatisque aereae. Nec aliter comparata eſt terreſtris elementi indoles in hoc ſyſtemate. Cum enim in eodem evictum eſt, elementa non eſſe niſi primam corporum materiam, ideoque ſimplicem: neceſſe eſt ut terra quoque ſimplicitate cum caeteris elementis conveniat, nec niſi natura propria, h. e. gradu virium elementarium omnino diverſo differat. Quae cum propria ſit terrae, adeoque fieri nequeat communis, ſicca

autem

autem a Philoſophis aeque ac in geneſi mundi Moſaica dicatur, ex evoluta diſtinctius ſiccitatis indole rationes et argumenta deducuntur, cur nec aqua fieri terra, nec ex aethere aut aere coaleſcere terra, nec terra in aquam, aerem, aut aetherem transformari poſſit. Maximo ſtudio haec ipſius Cl. auctoris verbis notavimus, cum ea maximi momenti eſſe, et omni accuratiore conſideratione digniſſima, iudicabunt nobiscum ii, quibus Veterum Phyſicorum Coſmogoniae, et nonnullorum recentiorum, inter quos nominaſſe ſufficiet Viros eruditione eminentes, Boylium Nieuwentitum, Hookium, Ellerum, placita cognita ſunt. Multis profecto non ſolum incommodis et difficultatibus, quibus ſententia contraria obruitur, firmis conſtituta ſententia clariſſimi auctoris argumentis, liberatur Phyſica generalis; ſed etiam plurimorum commentorum errorumque fontes obſtruuntur, ac veritatis adyta aperiuntur. Aërologia ipſa, una cum adiuncta aërometria, quatuor abſolvitur capitibus. Caput primum edocet aeris naturam, edendi et diffundendi ſonos tonosque, non ſolum clare, ſed et diſtincte concipiendos, qua intervalla progreſſionis duplae ac intermedia, qua voces, cantus, concentus conſonantiam, qua intelligenda inſtrumenta campanarum, chordarum, tibiarum, tubarum, fragorum principia et fundamenta acuſticae, diacuſticae, et catacuſticae. Docet hoc caput praeterea naturam ventorum variam, qua directionem, extenſionem, magnitudinem, celeritatemque eam qua irruit in vacuum, itaque et rarefactionem, et condenſationem, et vim elaſticam. Docet ſtatum aeris fluidum et fixum humidum et ſiccum, calidum et frigidum, turbidum et ſerenum, niſum ad aequilibrium, gravitatem, indolem ſpirabilem, vitalem ſalubrem et inſalubrem, neceſſitatem ad flammam. Docet eius vim reſiſtendi, naves et machinas agitandi, reflectendi ſonos, propagandi, et remittendi unde multiplex echo, eiusque leges conſiderantur, et artificia focorum phonicorum. Docet vim ſonos intendendi, vitra diffringendi, tubas ſtentoreas, cornua, et aures artificiales. Docet anemoſcopia et anemometria velocitatem ventilato-

tilatoris, turbinumque manometra, pycnometra, thermometra, aeria praeſertim, pſophometra, tonometra, echometra, hygrometra, et aeria prela. Ex quo rerum praeſtantiſſimarum, admirabili eruditionis apparatu tum ex aliorum penu, tum ex propria meditatione deprompto, declaratarum indice, lectores perſpicere poſſunt, quanta vel hoc unicum caput ſuperbiat rerum copia ac varietate. Maiorem vero invenient progrediendo ad caput huius ſectionis ſecundum, in quo auctor Cl. diſſerit de natura athmoſphaerae, vaporum et exhalationum, unde omnis telluris fertilitas derivanda, uſuque atmometrorum et hygrometrorum. ipſam vero Athmoſphaeram in tres dividit regiones, ac de earum altitudine erudite diſſerit, nec non de gravitate per barometra innoteſcente, cum ſupra montium cacumina, tum in profunditatibus acceſſis, item in phaenomenis antlia pnevmatica productis, elatometro melius oſtendendis. Inquirit deinceps in figuram et vires athmoſphaerae reſiſtendi, premendi, movendi, gignendi turbines, in thermobarometra, in extraordinariam barometrorum altitudinem, in naturam follium, ſiphonum, Antliarum, ſcloporum pnevmaticorum, molarum pnevmaticarum, in torcularia athmoſphaerica, vim pulveris pyrii, aerolenos et antliam vaporum fervidam. Inſignia in hoc capite artificia, in machinis ingenioſe inventis, ac uſibus vitae communis deſtinatis, magna ſollertia annotata invenient Lectores; interque alia maxime ſe commendabunt ea, quae circa machinam Hellanam auctor Cl. diſſerit. Tertio dein capite omnis meteorologia explicatur aetherea. Ubi explicatis in anteceſſum in genere meteoris, enarrantur emphatica, tum in inferiori, tum in ſuperiore athmoſphaerae regione: ſingula huc ſpectantia luculenter, ac admirabili ordine recenſentur. Lectu digna ſunt quae proferuntur de ignibus fatuis, noctivagis inanimis, lambentibus marinis, noctilucis animatis corporibus inhaerentibus, cicindelarum, pyrauſtarum piſciculorum, oſtrearum, nec non de ſcintillis electricis pilorum, ſuccinorum, vitrorumque. Poſthaec explicantur meteora emphatica regionis ſuperioris, et quidem primo

primo lucentia, ut anticipati per refractionem ſiderum ortus, dilucula, varii arcus lucidi in coelo apparentes, trabes vel columnae, ſtellae cadentes, dracones volantes, faces coeleſtes, caprae, hiatus et retroceſſio ſciaterici; deinde colorata, ut pallor lunae, ſolis, color coeli caerulaei, irides multiplices, extraordinariae quoque inverſae, ſolares et lunares, coronae, et halones ſolis lunaeque concentrici, eccentrici, verticales ſe interſecantes et contingentes, cum parheliis, paraſelenis, antheliis, hypeliis, hyperheliis, ac crucibus lucidis, nova plane ratione explicatis, adiuncta iridometria et halometria. Summa praeterea cum voluptate in hoc capite legimus, quae notavit Cl. auctor de aurorjs borealibus, et inprimis de meteoris emphaticis rarioribus, res terreſtres in nubibus veluti depictas in ſpeculo exhibentibus; quae effigies coeleſtes ſeu icones aeriae rerum terreſtrium, animatarum aeque ac inanimatarum, appellantur. Tandem ſequuntur meteora ignea, calida aeque ac urentia. Hic tempeſtates ſtatae et variabiles, caloris frigorisque. explanantur, tum fulgura, fulgetra tonantia, et fulmina varii generis, in his et congelantia, et magneticas acus in contrarios polos invertentia, nec non bolides et globi igniti, praeſteres, et terrae motus. Quartum iam caput conſiderat meteora aquea et mixta. Illa ſunt vel liquida, ut vapores, fumi, nebulae, nubes, ros, pſecas, pluvia, imber: vel gelata, ut pruina, nix, grando. Quae dum qua genus, cauſas, phaenomena, vires effectusque, enucleantur, accurate ſimul expenduntur quae ad nephometriam, ſcotometriam, anemometriam ſuperiorem, droſometriam, et hyetometriam illuſtrandam pertinent. In gelatis occurrunt gelicidia, effigies mirae, nivis varietas, unde ſit eius ſumma albedo, ratio ad aquam in quam deliqueſcit, uſus et noxa; grando extraordinaria, ut lapides glaciales, ova interdum aequantes. Mixta vero ſunt odores et odoramenta varii generis, oſphrantiam deſiderantes, et oſmometriam; procellae turbines, terreſtres et hypogaeae ſeu ſubterraneae; tubae turbineae terreſtres, marinae, ac coeleſtes, ſtupendae haud raro violentiae. Eadem rerum varietas exhibetur in

ſecunda

ſecunda Partis IIdae ſectione de Hydrologia. In eius capite primo agit Cl. auctor de hydrologia generali et pura, adiecta hydrometria. In illa docet Cl. auctor aquam puram eſſe elementum humidum fere millies maiori gravitate praeditum quam aer, ac principium et materiam omnis humiditatis, puram eſſe inſipidam, inodoram, limpidam, pellucidam, ſpecularem, evaporativam, et alimentorum vehiculum. Agit deinceps de ſtatu eius duplici, fluido ac ſtabili, eiusque cauſis et notis, oſtenditque, fluidae gradus caloris eſſe inter Farenheitianos 33. et 212. quo in mediocri athmoſphaerae gravitate bullit, et copioſe in vapores ſurſum abit. Docet praeterea in hoc capite vaporum ferventium diffuſionem in ſpatium 1400 maius, vim quanta ſit, et e bullitu oriundam thermobarometrum Farenheitianum, una cum gradibus intermediis inter gelationem et bullitum conſtantibus, et expanſionem voluminis aquae per calorem, et mutatam ſic gravitatem antequam evaporet. Docet ibidem gelatam et in vacuo fieri glaciem duram, quaſi vitrum naturale; in cuius inquirit rationem, et vires ferendi diſtendendique, et variam refrigerationem, qua nondum glaciatur, nec non intenſionem gelidae glaciei naturalem artificialemque: docet praeterea, ineſſe aquae vim ſolvendi, et ſoluta velut imbibendi, bifariam, extime intimeque, et veri ſimilem eius ſtatum fixum in ſiccis corporibus, quaeque in eo retineat, vimque elaſticam ad aequilibrium quaquaverſus nitentem, et cauſam fontium ſalientium Heronis et Hellani: variaque de vi ignea exſtinguendi, hydracontiſterio, machina hydropyria, et hydrometri uſu proferuntur, declarato ſimul uſu aquae hydroſtatico ampliſſimo. Capite ſecundo de hydrologia ſpeciali ac mixta, h. e. aqua impura, agens, illam dirimit in communem et peculiarem. Communis dimidiam fere telluris ſuperficiem occupat, et vel ſalſa eſt, vel inſulſa ſeu dulcis: ſalſam continet Oceanus et Maria; inſulſam potiſſimum lacus atque fluvii. Excutit itaque Clar. auctor naturam ſalſae ac marinae, propter contenta ſalina et oleoſa gravioris, eiusque diverſam ſalſuginem, unde, et cur ſit, et quomodo inſulſa et pota-

potabilis fieri poſſit aqua marina; deinceps expendit aeſtus marinos, cum ordinarios, tum extraordinarios, apertis cauſis, a quibus dependet, et quomodo aſmometro menſuroretur diſcernaturque ab aliis motibus ei affinibus: ſolide natura gurgitum, voraginum ſeu euriporum, ſyrtium vel turbinum marinorum, declaratur, adiuncta diſquiſitione de figura exteriore et profunditate Oceani, bathometris ex parte dimetienda, nec tamen ubique aſſequenda, ſed tantum coniectanda: de ſinubus, aeſtuariis, fretis, tentaminibus coniungendi maria, hypothetica aquae marinae ſumma, poſſitne integram tegere telluris ſuperficiem; de difficiliori congelatione, montibus Oceani glacialibus, ſaepe ſtupendis, ac fluctibus noctilucis Tandem agmen claudit diſquiſitio copioſa, de aqua dulci ſtagnante, ac currente: illam continere ait lacus, ſtagna, paludes differentis varietatis; hanc fontes rivos, fluviosque. Quemadmodum vero rationes lacuum diverſorum, naturalium et humana arte factarum, ſtagnorum, paludum, caeſpitum ibidem combuſtibilium generatorum explicat: ita non minus luculenter declarat originem fontium, diverſitatem, latentium inveſtigationem, deductionem in puteos, ciſternas, foſſas, caſtella, extraordinariamque fontium intermittentium, ſaxificorum, mineralium, ſalinorum, ſulphureorum, mercurialium indolem, docetque mineralium alios eſſe ſalubres, alios inſalubres, unde opus eſſe hydrodocimaſia, vulgari et artificiali, phyſica, chemia, et hydroſtatica. Ultimo conſiderat, qua ratione aqua e fontibus tranſeat ſeque explicet in rivulos, rivos, fluvios, et flumina, ibique de eorum alveis, pulvinis, vadis, campis ſeu inſulis, cataractis ſubdialibus, ſubterraneis, mixtisque, de vi fluviorum, ac de modo applicandi vim aquae ad uſus mechanicos, in genere, et in ſpecie ad navigandum ſine vento ac remis, agit. In appendice ſubnexa huic Tomo, occurrunt primo uberior cenſura ſententiae Desaguillerii, de vaporum aſcenſu et deſcenſu, Art. 3. No. 407. Tranſact. Phil. p. 6 - 22. propoſitae, atque refutatio. Sequuntur diſquiſitiones de facilitate motus corporum in

aqua, atque de vi materiali vel Hylozoiſmo, et annotationes mixtae de Veneris ſatellite, de parallaxi ſolari, a Stephano Rumowski, e ſuis et Pekingenſibus obſervationibus tranſitus nuperi Veneris per diſcum ſolarem determinata, de novo thermometro nautico, de thermobarometro Chriſtiani Habichtii Philoſ. experim. et Matheſeos Profeſſoris Vratisl. in Gymnaſio Eliſabethano, de dubitatione Cl. d'Alembert circa congelationem argenti vivi, de iride ſolari poſt ſolis ante 15 minuta occaſum anno 1764. die 14. Septembris haud procul Lipſia Voigtsbergae obſervata. Tandem ſubiungitur tabula indicans altitudines montium Peruvianorum per deſcenſum mercurii in Barometro, auctore Bouguerro, ad illuſtrandum §. 171. huius II. Tomi, nec non alia ex Horrebowii Elementis phyſicis.

METHODUS NOVA INVENIENDI LONGITUdines locorum terra marique per Lunam.

Audivi ex fama, quod viſum ſit ab Aſtronomis quod Longitudines locorum terra marique non poſſint pro certo dari niſi per Lunam, et quod hodie indagetur Methodus, quae dabilis; et quia in iuventute mea aliquo tempore applicui animum ad Scientiam Aſtronomicam, et ob illum finem perlegi RICCIOLVM, et vidi ab illo aſſumtas plurium Methodos indagandi Longitudines ope Lunae, ſed omnes improbatas propter difficultates circa Parallaxes, et ſic reductionem Lunae obſervatae, ſeu apparenter viſae, ad ſuum locum verum: propterea animum meum intendi ad inveniendam aliquam Methodum, quae illis difficultatibus non foret obnoxia. Et quia tunc inveni hanc ſequentem, quae hactenus nemini in mentem venit, et caret illis difficultatibus, me oportet illam publico dare, ac iudicio et examini peritorum Aſtronomorum ſubiicere. At ſciendum eſt, quod illam hic tradam prorſus ſicut inveni ſcriptam in

iuven-

TA

iuventute mea; nam poſt illa tempora iniunctum mihi eſt ab illo ſtudio recedere, et rebus interioribus animum applicare.

Ipsa Methodus talis est. Fig. 1. *Sint binae Stellae viſibiles, quarum Longitudo et Latitudo ex Tabulis ſunt notae. Obſervetur Tempus cum Luna in lineam eandem cum praedictis Stellis venit; hoc eſt, cum Luna ☽ ad Lineam cum Stellis ✱ ✱ ſeu* a. b. *venit. Ex qua obſervatione patebit locus Lunae apparens, et dein verus, ſecundum methodos ſequentes.* Tap. II.

Hic duo Caſus occurrunt. *Primus*, cum datur par Stellarum, quae in eodem gradu Longitudinis ſunt, ſed differunt Latitudine. *Secundus*, cum binae Stellae differunt tam Longitudine quam Latitudine. In priori caſu aliquanto facilior eſt obſervatio quam in poſteriori.

Si binae Stellae in eodem Gradu Longitudinis ſunt.
Fig. 2.

Si dantur binae Stellae, quae in eodem gradu Longitudinis ſunt, ſed differunt Latitudine, ſequitur: 1. Quod utraque Stella ſit in uno circulo Latitudinis, et in eodem puncto Eccliptices; ut ſi (ZE) ſit Zodiacus vel Ecclíptica, duae Stellae (d) et (e), ſunt in eodem gradu Eccliptices (b), ſed differunt Latitudine (d e). 2. Ex Tabulis habetur differentia Latitudinum, quae eſt diſtantia (d e). 3. Si ſecundum methodum praedictam obſervetur Luna, cum appellit ad eundem Circulum cum praedictis Stellis, ſcil. ad (☽), habetur locus eius apparens ſine ulla obſervatione Altitudinis, nam eſt viſualiter vel apparenter in puncto (b), ſive in eodem Gradu Eccliptices in quo ſunt Stellae. 4. Dato loco apparente habetur verus, per reductionem eius ab apparenti ad verum ope parallaxeos, quae inveſtigatur modo uno ex ſequentibus.

1. *Per altitudinem trium, ſcil. Lunae et utriusque Stellae.* Capiatur Altitudo illorum trium, ſcil. (k e) (i ☽) (h d); unde

de dantur complementa (df) et (ef): ex tribus lateribus (fe) (fd) (ed), innoteſcit angulus (d); et conſequenter ex Altitudinum complementis (☽f) (df) et angulo (d), angulus ſubparallacticus (☽); quo dato in Triangulo parallactico (a☽b), ex angulo praedicto (☽) et recto ad (b), et parallaxi altitudinis (a☽), habetur parallaxis Longitudinis (ab), qua demta vel adiecta ad Locum apparentem, obtinetur Locus verus Lunae in (a), cum apparens ſit in (b).

2. *Facilius per unam Diſtantiam et duas Altitudines.* Obſervetur diſtantia (☽d), et capiantur Altitudines (☽i) et (dh); unde datis tribus lateribus (fd☽), habetur Angulus ſubparallacticus (☽); quo noto in Triangulo parallactico (ab☽), habetur (ab) Parallaxis ſecundum longitudinem.

3. *Adhuc facilius per unam Altitudinem et unius Anguli obſervationem.* Scil: per altitudinem Lunae (i☽), et Angulum (f☽d); unde datur ſine calculo Angulus ſubparallacticus (a☽d), qui una cum recto in Triangulo parallactico dat parallaxin ſecundum Longitudinem (ab). In hoc caſu facilius habetur Angulus quam alias, ſi modo perpendiculariter pendeat inſtrumentum, et collimetur ad centrum Lunae (☽) et Stellam (d), unde datur Angulus (a☽b).

4. *Adhuc facilius ex nuda inſpectione obliquitatis Stellarum.* Si enim Stellae (de) ſunt verticaliter ſitae, adeo ut circulus altitudinis tranſeat per centra utriusque Stellae, tunc in ſuo Nonageſimo Lunam eſſe dico, et omni parallaxi in longitudinem carere. *Demonſtratio:* ſi (✱✱mn) in eodem circulo ſunt, linea recta ſecat Eeclipticam in (a), unde eſt circulus ille cum Luna in Nonageſimo, et caret parallaxi longitudinis. 2. Si ad dextrum vel ad ſiniſtrum declinent Stellae, ut (bd) Fig. 4; praeter propter nudis oculis obſervari poteſt obliquitas; quoque magis in obliquum cadunt, eo maior parallaxis, ſed quo minus eo minor. 3. Si dextrorſum

ſum cadunt Stellae, demenda eſt parallaxis, ſi vero ſiniſtrorſum, addenda eſt. Adeo ut ex ſola inſpectione pateat magnitudo parallaxeos, et fere quantum auferendum eſt vel quantum addendum.

Hic propoſuimus illum caſum, cum Stellae binae ſunt in eodem puncto Longitudinis, ſive in eodem Circulo Latitudinis, quarum plures reperiuntur in Tabulis, ut in Capite Caſſiopeae, et Lucida Cathedrae 29°: 35′. Duae in Andromeda et Caſſiopeae Gyro umbilici 37°: 52′. Duae in Triangulo, 38°: 58′. Duae in Piſcibus 112°: 29′. In Urſa maiore et Argonavi, 119°. In Urſa maiore et Cancro 122°. 57′. In Geminis 109°. 6′. Tres in Orione et Hydra 119°. 44′, praeter alibi. Ad quarum circulum cum appellit Luna, *ſive ſupra, ſive infra, ſive intermedie*, habetur ſtatim Locus apparens, et ex Altitudinibus, Diſtantiis, aut Angulis, vel nuda Inſpectione, Locus verus. Adeo ut calculi prolixitas e Tabulis ad indagationem Lunae et Parallaxium eius non neceſſaria ſit, cum habeatur omne per Obſervationem.

Si duae Stellae differunt tam Longitudine quam Latitudine,
Fig. 3.

In hoc Caſu, cum differunt Loca Stellarum tam Longitudine et Latitudine, etiam nec difficulter reduci poteſt Luna a Loco apparente ad verum. Sint in Tabula 3 binae Stellae, (a) et (e), quae differunt tam Longitudine quam Latitudine; ſint Stellae primi generis. Cum itaque par quoddam ex illis deſtinatum eſt uſui, in anteceſſum opus eſt, ut ſecundum regulas ab Aſtronomo quodam, vel ab ipſo Obſervatore, ex nota Longitudine et Latitudine illarum, calculetur. 1. Diſtantia Stellarum (a e). 2. Diſtantia Stellae a Zodiaco (a d) et (d e). 3. Angulus (☽ a m) et (Z d e): quae tria ex nota Longitudine et Latitudine Stellarum facile ha-

 ben-

bentur; et in uſum dein per Saeculi tempus ſervari, et ab Aſtronomo in Ephemerides referri poſſunt. His notis caetera obſervatu facilia ſunt, ſcil: cum appellit Luna ad Circulum Stellarum (a e), parallaxis et locus eius verus deinde habentur. Vel

1. *Per tres Altitudines, ſcil: per Altitudinem Lunae et utriusque Stellae.* Si capiatur Altitudo Lunae (g ☽) et Stellarum (e f) (a h), habentur complementa (l a) et (l e), cum diſtantia intermedia (e a) prius calculata. Ex his Tribus datur Angulus (l a e); unde ex Tribus in Triangulo (l a ☽), ſcil: Altitudinis complementis (l a), (l ☽), et Angulo ad (a), habetur Angulus (l ☽ a): quia notus eſt Angulus (b d ☽); hinc in Triangulo (b d ☽) ex notis Angulis (d) et (☽) et parallaxi altitudinis (☽ b), habetur Parallaxis Longitudinis (d b); qua ablata vel addita ad gradum puncti (d), qui notus eſt, habetur Locus verus Lunae (b). Vel

2. *Facilius per unam Diſtantiam et duas Altitudines.* Scil: ſi Altitudo (a h), et (☽ g) ſint notae, et diſtantia (☽ a), per obſervationem; ex Tribus datis in Triangulo (l a ☽) habetur Angulus ad (☽); unde in Triangulo (b d ☽) noti ſunt anguli (☽) et (d) ex priori calculo, et parallaxis Altitudinis (b ☽), habetur diſtantia (d b) a puncto noto (d) ad verum (b) Vel

3. *Adhuc facilius per unam Altitudinem et unius Anguli obſervationem:* per Altitudinem Lunae (i ☽) et Angulum (f ☽ d), unde habetur ſine calculo Angulus ſubparallacticus (b ☽ d), adeo ut ſtatim intromittatur Obſervator in Triangulum (b d ☽), in quo notus eſt Angulus (☽) et (d) ex praecedente calculo, et Altitudinis parallaxis (b ☽); unde habetur diſtantia (d b), hoc eſt, a puncto Zodiaci (d) ad hunc locum. Ad Anguli obſervationem adhiberi poteſt Inſtrumentum Hevelianum, vel alterius, modo pendeat verticaliter, et collimetur a centro Lunae ad ſtellam (✱ a). Vel

4. *Adhuc*

4. *Adhuc facilius ex nuda inſpectione obliquitatis Stellarum.* Cum notus eſt Angulus, quem facit Arcus inter Stellas medius (a e), et Angulus ſectionis eius et Zodiaci (d), etiam habetur differentia Anguli illius a recto; ſi ſit 10, vel 20, vel 30 gradd. Exempli gratia 30 gradd. cum par illud declinat 30 gradd. eſt punctum (d) in gradu nonageſimo; et cum obſervatur in hac declinatione Luna cum Stellis, nullam Parallaxin Longitudinis habet; ſed quo magis declinat a 30 gradd. verſus ſiniſtrum vel dextrum, eo maior evadit Parallaxis. Hoc ex Angulo dato nuda inſpectione aliquo modo videri poteſt, ut et num adiicienda ſit Parallaxis vel auferenda.

Hinc videmus in hoc ſitu ſtellarum non opus eſſe notitia Loci apparentis Lunae; ſed tantum puncti Zodiaci (d), quae datur ex nota Latitudine et Longitudine Stellarum. Si paria ſint electa 10 vel 50, labore bidui ab Aſtronomo haberi poteſt notitia diſtantiae ſtellarum (a e), diſtantiae a Zodiaco (a d), punctum et angulus ſectionis in Zodiaco, etc. quibus notis non difficile eſt in notitiam reliquorum, ſine taedioſa Parallaxeos cuiusdam aut Latitudinis calculatione venire.

PRAXIS.

Tradidi Methodum, quando Luna tranſit inter binas Stellas, unam ſupra, et alteram infra Eclipticam ſuam; ſed usque idem obtinetur, ſi obſervatur Luna dum tranſit ſub duabus Stellis, aut ſupra duas Stellas; videatur Fig. 4. *cum Luna in linea eſt cum binis Stellis ſupra* (d c ✱ ✱), *aut in linea cum binis Stellis infra* (e f ✱ ✱).

Haec Methodus poteſt practica fieri, ſi modo ab Aſtronomo formentur *Tabulae,* aut conficiantur *Chartae* vel *planae*

planae vel *haemiſphaericae* cum Ecclíptica mobili, ex quibus videri poteſt Locus Lunae verus, in quem cadit linea ducta per centra duarum Stellarum; et tunc poſſunt omnia paria Stellarum declinantia, et cum Luna noctu conſpicua, in Tabulis aut Chartis deſignata, inſervire uſui; imprimis paria perpendiculariter incidentia.

Calculare et ſcire Locum Lunae in Ecliptica, ita Locum eius verum ex datis duabus Stellis illuc declinantibus, Aſtronomus Geometra novit. At ſi quis dixerit, hoc non poſſe fieri propter difficultates, ille ſciat, quod tunc omnis intentio indagandi Longitudines per Lunam fruſtranea fit, quoniam in omni inventione per Lunam locus eius verus exhibendus eſt. Locus Lunae verus etiam mechanice in Globis aliquatenus videri poteſt.

Poſtquam Tabulae aut Chartae confectae ſunt, ex quibus videri poteſt incidentia Lunae in illum Eclipticae ſuae gradum, in quem convergunt binae Stellae, tunc poſſunt annua Calendaria, in quibus progreſſiones Lunae in ſua Ecliptica una cum temporibus iuſte deſignatae ſunt, inſervire uſui tam navigantibus quam peregrinantibus.

At ſi forte Calendaria non ſatisfaciunt, poſſunt exactae Ephemerides ad certum Meridianum formari, in quibus appulſus Lunae, quovis Menſe lunari, ad quemlibet Eclipticae ſuae gradum, cum horis et minutis ad oculum exſtat.

Quod ad differentiam temporum inter Meridianos attinet, hoc non parit aliquam difficultatem, ſiquidem naucleri per Inſtrumentum ſuum ad amuſſim ſciunt horas dierum ſuorum, ubicunque ſunt, ex obſervato Sole in ſua meridie.

In hac Methodo habetur ſimilitudo obſervationis Lunae ſicut in eius Eclipſibus; non enim aliter hic Luna intrare

trare videtur in gradum Eccliptices correſpondentem binis Stellis, primum cum Limbo, dein cum Centro, et poſtea a Circulo eodem emergere, quam illa cum Ecclipſin patitur. Quomodo autem haec poſſint exacte obſervari in omni apparentia ſeu facie Lunae, ſagacium induſtriae relinquo. Docti et periti Aſtronomi hoc facile, ut praevideo, invenient; quibus ideo totius huius inventionis practicae gloriam et auctoramentum addico.

ERSTE, ZWEYTE, UND DRITTE ABHANDLUNG AUS DEM OESTERREICHISCHEN STATSRECHTE.

hoc eſt:

FRANC. FERDIN. SCHROETTERI, I. V. D. et Academiae Roboretanae Socii, Diſſertationes ad illuſtrandum Ius Publicum Auſtriacum ſpectantes.

PRIMA, Vindebonae, 1762. pagg. 264. SECUNDA, ib. eod. pagg. 363. TERTIA, 1763. pagg. 188. cum Appendice et tabula pagg. 66. octonis.

Quum ad illuſtranda et defendenda iura atque inſtituta patriae ſuae merito boni omnes, quidquid eſt in ipſis ingenii, doctrinae, fidei, atque diligentiae, conferant: iisdem excitatus ſtimulis doctiſsimus Auctor, quam olim iurisprudentiae Perſarum veterum explicandae operam ſingulari Diatribe impenderat, nunc maiori iure ſanctionibus, privilegiis, et decretis Auguſtiſsimae gentis Auſtriacae, quibus illa non minus quam armorum et potentiae

terrore, ſplendidum inter Europae principes locum ſibi vindicavit, enucleandis tribuit. Eandem quidem ante eum *Chriſtian. Auguſtus à Beck* viam ingreſſus erat, editis duobus Speciminibus *de Iure Publico Auſtriaco.* Sed hic primas potius lineas huius doctrinae ducere inſtituerat, quam pleniorem eius proponere exegeſin. Itaque primus fere noſter utilem pariter et glorioſum laborem ſuſcepit, eoque adhuc ita perſunctus eſt, ut, quod ipſe prodit conſilium, diſſertationes hae ſenſim Corpus Iuris publici Auſtriaci ſint ſuppeditaturae.

Videamus iam ſingulas. Prima earum in quatuor ſectiones tributa eſt, quarum princeps de origine et hiſtoria Sereniſſ. Domus. Auſtriacae tradit, pag. 1-27. Dicit hoc loco Auctor primum ſententiam de libellis quibusdam, qui iura domus Auſtriacae pertractarunt; tum de ortu Marchionatus Auſtriaci regnante *Carolo M.* diſputat; translationem eius in ſtirpem Babenbergicam ab *Ottone III.* factam enarrat; quae cum nondum haereditarium ius complexa eſſet, accesſit iſtud litteris *Friderici I.* Deinde erroris convincit eos, qui hunc Marchionatum iam inde a *Leopoldi*, victoriis clari, aetate, haereditarium Imperii Germ. feudum fuiſſe exiſtimant; docet poſtea, inter ſucceſſiones huius Marchionis, *Henricum II.* cui cognomen erat *Iaſomirgott*, dignitate Ducis, iuribusque praecipuis et regionibus a *Friderico I.* Imp. auctum; *Leopoldum* autem *Virtuoſum*, ſi quidem hoc nomine uti licet, Ducatum Stiriae adiunxiſſe reliquis poſſesſionibus ſuis. Extincto per mortem *Friderici* Ducis A. 1426. ſtemmate Babenbergico, *Ottocarus* quidem, Rex Bohemiae, Auſtriam et Stiriam armis occupavit, ſed victus a *Rudolpho Habſpurgico*, hic utramque provinciam cum Carniolia et Marchia Vindica A. 1282. filiis, *Alberto* et *Rudolpho*, feudi loco tribuit in Comitiis Auguſtanis, conſentiente Principum collegio. Atque ab ea inde aetate, Auſtria, cum ceteris Ducatibus annexis, manſit

im

in hac gente Auguſta, donec novum ſtemma Auſtriaco-Lotharingicum conderet: quae nimis nova ſunt, quam ut commemoranda videri posſint.

Sectione II. de Circulo Imperii Auſtriaco ita agit Vir Doct. ut ex hiſtoria Germaniae ortum eius repetat, et quibus terris contineatur oſtendat. Tertia Sectione Litteras Regum et Imperatorum Romanorum perſequitur, quibus ad tempora usque *Rudolphi I.* ſingularia iura et privilegia domui Auſtriacae conceſſerunt, moti meritis Marchionum et Ducum illius in Imperium Germanicum. In his eſt, poſt ficta privilegia *Iulii Caeſaris et Neronis*, quae Marchionatui Orientali impertiviſſe dicuntur, Privilegium *Henrici IV.* anni 1058. quo duo priora, quaſi revera tributa et ſcripta ſint, confirmavit, novaque iura adiecit; cuius diplomatis veritatem tanto iuſtiore fiducia defendit Auctor, quod eius ἀρχέτυπον in Scriniis Domus Auguſtae inſpexit, refutatque quaecunque contra illud dicta ſunt. Secutae ſunt Litterae *Friderici I.* a. 1156. quae quaſi baſis Privilegiorum Auſtriacorum appellari posſint, quibus nimirum Ducatus Auſtriacus creatur; Duces illius a publicis Imperii tributis ſolvuntur; conceditur iis libertas, ut intra fines provinciae ſuae collationem feudorum Imperii Germ. accipiant; liberantur ab obligatione ut ipſi in comitiis praeſentes ſint; aliaque his non minora adiiciuntur decora, ac denique ſucceſſio in terris Auſtriacis etiam filiabus libera relinquitur; ultimoque Duci ius tribuitur, donandi terras ſuas, aut per teſtamentum legandi, cuicunque placuerit. Sed cum et harum litterarum γνησιότητα nonnulli oppugnaverint, his quoque ita reſpondet A. p. 57. ſq. ut ſatis dixiſſe videatur. Hinc venit ad *Henrici* Regis Rom. diploma anni 1228. quo, vivente adhuc patre *Friderico II.* Imp. *Leopoldo Glorioſo*, Duci Auſtriae, cuius filiam *Margaretham* uxorem duxerat, eiusque ſucceſſoribus, nova tribuit privilegia: in his illud quoque, ut his Ducibus liceret, feuda Imperii pro lubitu, quo-

vis paſtorum genere, comparandi, nec vel Imperator, vel Imperium, morari hos eorum conatus poſſit; deinde aliud, quo permittitur iisdem, ut in pileo Ducali etiam diadema coronae Regum Romanorum geſtent. Tandem *Fridericus II.* inter alia iura, in regiae adeo dignitatis faſtigium evexit Auſtriae Stiriaeque Ducatum ut aiunt, quod tamen nec *Fridericus Bellicoſus*, qui eos tum tenebat, nec Succeſſores eius unquam uſi ſunt. Pertexit denique Auctor hanc narrationem Sectione IV. qua reliqua diplomata recenſet, quibus inde a *Rudolpho Habspurgico* nova iura accepit Domus Auſtriaca. Poſt ipſum nimirum *Rudolphum*, *Ludovicus Bavarus* a. 1320. priſtina privilegia Ducum Auſtriae, et in his facultatem, Iudaeos in terris ſuis alendi, confirmavit. Alia adiecit *Carolus IV.* et qui hunc ſecuti ſunt Imperatores. Sed maxime memorabile eſt *Friderici III.* diploma a. 1453. quo, conſentientibus et conſulentibus Electoribus, Duces Auſtriae *Archiduces* creavit, et vetera eorum privilegia novis amplificavit. Nec tacendum eſt diploma *Caroli V.* anni 1530. quod quaſi epitomen et explicationem complectitur iurium omnium, quae domui Auſtriacae adhuc conceſſa fuerant: quod adeo novo decreto firmavit anno 1728. *Carolus VI.* His ad pag. usque 84. expoſitis, in reliqua parte Diſſertationis I. ſubiicit Auctor ipſa illa diplomata, privilegia, et literas, de quibus ad huc dixerat: quod optimo conſilio, et profecto egregia accuratione, factum eſſe intelligimus.

Secundae Diſſertationis argumentum ſunt *tituli honorum*, et *ſumma in Imperio Rom. Germ. munera Archiducum Auſtriae* (Reichs-Erz-Aemter). Ubi quidem Sectione I. de titulo ſeu nomine eorum Archiducali copioſe diſſeritur. Quaerit primum Auctor, quae ſit natura et indoles eius nominis. Legitimum eſſe, non arbitrarium, aut pro lubitu aſſumtum, praeterea vero huic ſoli genti proprium, oſtendit. De origine eius varias ſententias profert variorum, qui-

quibus confutatis docet, *Rudolphum IV.* primum fuiſſe ex Ducibus Auſtriae, qui hunc ſibi titulum proprio motu, non longe poſt imperii initia, anno 1359. tribuerit. Quod ut certius A. evinceret, pag. 23 - 39. catalogum nectit omnium diplomatum huius *Rudolphi*, quae quidem adhuc reperire potuit. Patet etiam ex his eius dipſomatibus et ſigillis, eum primo tempore quoque adieciſſe huic titulo vocem *Phallenz*, (quae ex *Palatini* vocabulo orta eſt,) quam tamen deponere a. 1360. coactus eſt, querelas propterea ad Imperatorem deferente Palatino Rheni; deinde eum in diplomatibus, in quibus ipſi cum Principibus paris aut maioris cum ſua dignitatis res erat, *Ducale* tantum nomen uſurpaſſe, *Archiducale* magis in ſigillis quam in diplomatibus. Si quaeras, per quam occaſionem, et quo iure nixus, hoc *Archiducis* nomen vindicaverit ſibi *Rudolphus:* breviter reſpondet Auctor pag. 42. feciſſe id eum ſola gloriae cupiditate ductum, quae in nominum honorificorum comparatione alimenta omni tempore quaeſiverit. Nam cum tot provinciarum poſſeſſor, parem cerneret ſibi cum Electoribus Imp. Rom. potentiam adeſſe; non ſatis aequo animo tulit, hos tot honoribus auctos a *Carolo IV.* condita A. 1356. celeberrima lege Imperii, quae Aurea Bulla adpellatur, ſibi contra in ſecunda Ordinum Imperii claſſe ſubſiſtendum eſſe, cum tamen gens eius iam a *Friderico I.* multa eorum privilegiorum iam eſſet adepta, quae Electoribus Aurea Bulla demum attribuit. Ut igitur dignitatem et illuſtria iura domus ſuae verbis ſaltem exprimeret, et opponeret quaſi Electorum ſplendori, *Archiducem* ſe dixit; quod nomen iam *Fridericus I.* in diplomate ſupra excitato Ducibus Auſtriae adſcripſerat his verbis: *Si quibusvis Curiis publicis Dux Auſtriae praeſens fuerit, unus de Palatinis Archiducibus eſt cenſendus, et nihilominus in conſeſſu et inceſſu ad latus dextrum Imperii, poſt Electores Principes obtineat primum locum.* Poſtremo iam oſtendit Auctor, qua ratione hoc titulo uſi ſint

Principes Auſtriaci ad hanc usque aetatem. *Sectione II.* tranſit ad *titulos Ducales* eorundem Principum, quo pertinent nomina Ducum *Burgundiae*, *Brabantiae*, *Mediolani*, *Stiriae*, rel. quorum omnium origines ex hiſtoria rite deducit: ut adeo hae Sectiones, cum ſequenti, vicem quaſi Commentarii in maiorem ut aiunt titulum Auguſtiſſ. Imperatricis *Mariae Thereſiae* ſuſtineant. Nam *tertia* Sect. reliqua quae in eo occurrunt nomina illuſtrat: v. c. *Principis Sueviae*, et *Tranſylvaniae*, *Marchionis S. R. I.* item *Burgaviae* et *Moraviae*, principali dignitate *Comitis Habspurg.* cet. adiectis rurſus et hiſtoriae teſtimoniis, et diplomatum fide, et optimorum ſcriptorum auctoritate. *Quarta Sectio* enarrat munera ſumma, quibus Domus Auſtriaca in Imp. Germ. fungitur. Atque hic primo loco diligenter in eo eſt Auctor, ut dignitatem *ſupremi venatorum magiſtri et R. I.* Ducibus Carinthiae, atque adeo, qui in eorum locum ſucceſſere, Ducibus Auſtriae primum tributam fuiſſe doceat. Primus inter hos Duces eo nomine uſus eſt idem ille *Rudolphus IV.* de quo ſupra diximus; incenſus ſine dubio aemulatione, quod videret hunc titulum, quem olim Duces Carinthiae iam geſſiſſent, ſua aetate a *Carolo IV.* a. 1350. *Friderico*, Marchioni Miſniae et Landgravio Thuringiae, adſcriptum fuiſſe. Poſthaec de aliis muneribus diſputat Auctor, ad quae Domui Auſtriacae per varias provincias ſuas aditus patuit: v. c. privilegium Ducum Brabantiae, ut in publica Imperatoris aula, gladium Imperii ei praeferret; qua tamen in praerogativa merito cedendum denique fuit Archimareſchallis Imperii, Sereniſſimis Saxoniae Electoribus. Adiecta eſt huic quoque Diſſertationi egregia Diplomatum XX. ſeges, quibus omne illius argumentum illuſtratur et corroboratur.

Tertia denique Diſſertatio, de *homagio hereditatis iure praeſtando Archiducibus Auſtriae* ab Ordinibus Provinciarum, (von den Erbhuldigungen,) de *inſignibus dignitatis* eorum, (von

(von ihren Kleinodien,) ita tradit, ut nihil ſuperſit quod lectores de utroque genere ſcire aveant. De natura primum homagii illius, deque controverſis quibusdam quaeſtionibus, quae ſuper eo natae ſunt, disquiritur ab Auctore; tum vero caerimoniae ipſae, quae in eo recipiendo obſervari ſolent apud Archiduces Auſtriae, a pag. 76-138. panduntur, non neglectis et illis, quae Ducatum Stiriae, Carinthiae, et Carnioliae homagium concernunt. Ubi ad Inſignia Archiducum pervenit Auctor, pileum inprimis Archiducalem a pag. 139. ad 171. quam accuratiſſime non modo deſcribit, ſed etiam origines eius hiſtoriae ope evolvit, adiungitque notitiam ſceptri, pomi imperialis, et reliquorum inſignium. Claudit Diſſertationem, quae vexilli Archiducalis imagine exornata eſt, appendix diplomatum et documentorum 17. quae omnia fere ad homagium, de quo retulimus, ſpectant. Acceſſit etiam pag. 43. diploma ſanctionis ſtatuae argenteae, et pilei archiducalis, quae in honorem S. *Leopoldi*, Marchionis Auſtriae, *Maximilianus* Archidux, ſupremus Ord. Teutonici magiſter, Eccleſiae quae Clauſtro-Neoburgi eſt, offerebat die XXVII. Novemb. a. MDCXVI. quo quidem pileo adhuc utuntur Archiduces in ſolemnibus homagii recipiendi.

Verum ſatis iam de his Diſſertationibus dixiſſe nos exiſtimamus ad intelligendum, quantum ſatisfecerit doctiſſ. Auctor lectorum exſpectationi. Gratiam ei cum voluptate eximia copulatam habebunt non modo Iuris Publici Auſtriaci, ſed in univerſum Romano-Germanici, cum quo illud con-

coniunctiſſimum eſt, dein etiam hiſtoriae patriae ſtudioſi. Eſt enim in eo praeclara iuris omnis, maximeque publici, peritia; nec minor doctrina hiſtorica, lectioque locupletiſſima ſcriptorum optimorum, qui utrumque ſcientiae genus vel inventis et obſervationibus ſuis, vel certe narrationibus fide dignis ditarunt. Utitur etiam dicendi genere ſatis apto et perſpicuo; ſtudium autem ſummum erga Auguſtiſſimam Domum Auſtriacam iis ſignificationibus prodit, quas nec alieno loco, nec profecto immerito editas dicere quisquam poſſit. Itaque laetamur, eum in ſcribendis his Diſſertationibus nondum defatigatum eſſe: quarum recentiores ſuo tempore indicabimus.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Novembr. et Decembr. Anno MDCCLXIV.

ANNALES VETERES HUNNORUM, AVARUM et Hungarorum, ab anno ante N. C. CCX. ad A. C. CMXCVII. deducti, ac maximam partem ex Orientis Occidentisque rerum Scriptoribus congeſti, opera et ſtudio GEORGII PRAY, Societatis Ieſu Sacerdotis.

Vindobonae, ſumtibus Herm, Ioſephi Krüchten, Univerſ. Bibliopolae. A. 1761. fol. pagg. 388. cum Tabula, qua populi interioris Aſiae et Hunnorum imperium ab anno ante N. C. CCX. exhibentur.

Conſilium operis ſcribendi primus Auctori ſuggeſſit doctiſſimus nuper in eodem Ordine Collega, *Eraſmus Froelichius*, qui et ſcriptores, e quibus narrationes decerpendae eſſent, adiuncto de ſingulis iudicio, ei indicavit, et ſuos etiam, quos ſuper hoc argumento compoſuerat, commentarios, breves quidem, ſed accuratos, ei tradidit; verbo, ita illum inſtituit, ut ſperare confidentius poſſet, non tenuem ſe operae bene collocatae laudem reportaturum eſſe. Verum ipſe, cum impatienter ferret, ſolos fere eſſe Hungaros, populares ſuos, qui protractis in lucem tot ceterarum gentium monumentis hiſtoricis, maiorum ſuorum res geſtas, nec in unum collectas, et denſis praeterea tene-

bris obvolutas haberent: animum ad indaganda hiſtoriae Hungaricae monumenta ſummo ſtudio appulit. Deſcripto opere in tres partes, quorum prima res Hunnorum, ſecunda Avarum, tertia Hungarorum compleſteretur, intellexit, ſibi ad originem usque Hunnorum Aſiaticam recurrendum eſſe. Hoc autem loco plurimas ſibi difficultates obſtare ſenſit. Nam quae Graeci ſcriptores univerſe de Scythis prodiderunt, Hunnis, et qui deinceps ex iis orti ſunt, tribui generatim non poſſunt, quod Sarmatae quoque et Teutones apud hos ſcriptores Scytharum nomine veniunt. Hunnos certe peculiare imperium in Aſia habuiſſe, vel res ipſorum in Europa geſtae loquuntur; ubinam autem illud ſitum fuiſſet, quaenam habuiſſet fata, e Graecis elicere prorſus non poterat. A patriis ſcriptoribus non plus praeſidii ſperare potuit; nam ſi in ceteris narrationibus probandi ſunt, de ortu tamen gentis nihil fide magnopere dignum, certe quod ſit accuratioris ingenii, tradunt. Tandem accepto *Deguineſii* vel potius *Deguinii*, V. Cl. opere eruditisſimo, quo ante annos haud multos hiſtoriam Hunnorum, Turcarum, Mogolorum, aliorumque Tartarorum occidentalium, ex monumentis Sinenſibus, quae Bibliotheca Regis Chriſtianisſimi ſervat, egregie illuſtravit, (Hiſtoire generale des Huns, etc) inſignem quaeſtioni huic primariae lucem adſpergi vidit, eoque in hac enodanda diligentisſime uſus eſt. In Europaeis autem Hunnorum et Hungarorum rebus hoc ſibi negotii datum credidit, ut, quae ſparſa apud alios, eosque fere coaevos, aut ſuppares, reperiret, colligeret, vera ſecerneret a falſis, ſubleſta eliminaret, ac redigeret denique in ordinem, chronotaxi, quantum fieri poterat, ad criticem exacta. Quae cum alicubi, (ipſius verba recitamus,) ob pertinax ſcriptorum ſilentium hiaret, maluit operam ſuam *Annales* quam *Hiſtoriam* appellare. Praeterea quamvis Annalium partem praevia Diſſertatione communivit, qua cuiusvis e tribus illis gentibus res in Aſia geſtas, tum viciſſitudines, ac ea quae cum nonnullo legentium faſtidio Annalium ordinem intercepiſſent, compleſtitur. Quia au-

tem

tem in Aſiaticis praeſertim Hunnorum rebus ante C. N. varia regionum, urbium, fluviorum ac montium nomina occurrunt, non ſatis lectoribus omnibus uſurpata, chartam geographicam adiunxit, quae ſi, quod fieri vix poteſt, loca omnia non prorſus certo definit, eo tamen valebit, ut intelligatur, quam late Hunni dominatum ſuum per Aſiam porrexerint. Id unum profecto in praeſtantisſimo opere *Deguiniano* deſideres, quod tabula eiusmodi careat.

Ad opus ipſum ut veniamus, offert ſe primum Diſſertatio praevia de Origine Hunnorum. Ea vero orditur a refutatione erroris eorum, qui hanc originem in vago Scytharum, gentis amplisſimae, nomine, ab antiquiore inde aetate, quaeſiverunt. Refelluntur etiam ii, qui easdem origines a Slavis repetierunt vel a Germanis. *Theoph. Sigfr. Beyerus* ea fere coniecturis aſſecutus iam eſt, quae *Deguinius* ex literis Sinarum hauſit: niſi quod Scythicae originis negaverit eſſe Hungaros. *Deſericius* denique plurima recte de originibus illis docuit, ſed eo tamen penetrare, quo *Deguinius*, non potuit. Hoc igitur auctore, Hunni una ex primis coloniis fuere, quae a diluvio poſt linguarum confuſionem campum Senaar deſeruere. Via illis, dum reliquae in Orientem abirent, ſeptentrionem verſus fuit, qua Armeniae et Georgiae montes porriguntur. Hinc, ut ſenſim auctus populus eſt, per anguſtos, qui ad Derbentum urbem ſunt, aditus, in planitiem Volga et Tanai concluſam, quo ipſa via ducebat, eluctati, pars ad Orientem, pars ad Occidentem conceſſere: ex his Europaeas gentes, ex illis Tartarorum poſtea nationem exortam, veriſimillimum eſt. Iſti quod montibus ſecluſi a ceterorum conſuetudine vitam paſtorum ducerent, rudes omnino literarum et artium, nihil quod maiores ſui geſſerant, poſterorum memoriae commendarunt: quidquid de eorum rebus perſcriptum eſt, id Sinenſium annalibus debemus, quibus iam a primordiis fundati imperii perpetua cum illis armorum collatio fuit. Quaedam auctor hiſtoriae genealogicae Tartarorum (*Abul-*

(*Abul-Gazi-Bahadur Khan*) de gentis origine narrat, ſed fabulis permixta. Sed multo certiora Sinenſium annales referunt. Memorant enim, in iis plagis, qua tres provinciae, Chenſy, Chanſy, et Pe-tcheli ſeptentrionem ſpectant, gentem olim, et frequentia et rebus geſtis celebrem fuiſſe, quae deinceps ſub nomine Hunnorum, Turcorum, Mogolum, Hungarorum ac Tartarorum claruerit. Incunabula gentis quam antiqua ſint, inde patet, quod Sinenſes ſuo imperio coaevam perhibent. Imperante *Yao*, qui *Martinerio* (Introduct. ad Hiſt. Aſiat.) auctore, anno ante N.C. 2057. regnare coepit, ſub nomine *Chan-Yong*, quaſi *montanos barbaros* dicas, cogniti fuere. Deinceps commutata fuit nominis ratio. Sub prima dynaſtia, quam Sinae *Hia* dicunt, *Tchong-yo;* ſub ea autem quae *Tcheou* nomen obtinuit, *Hien-youn;* denique familia *Han* regnante, *Hiong-nu* dictos eſſe, ex iisdem Sinicis annalibus conſtat. Poſtremo nomine, quod Sinae aut corruperant, aut cuius enunciatio nobis minime cognita eſt, Hunnos deſignari, extra dubitationem poſitum eſt. Idem confirmat P. *Gaubil*, Miſſionarius de familia Ieſuitarum, qui nomine *Hiong-nu*, (quod Sinis fere idem eſt ac *infelices ſervi*,) Hunnos ab ipſis intelligi diſerte ait. Haec conſpiratio duorum virorum, quorum alter Pekini, Pariſiis alter ſcripſit, dubitare nos non ſinit, Hunnos eosdem cum *Hiongnuis* eſſe, et plagas quae Sinis ad ſeptentrionem opponuntur, coluiſſe.

Gentem omnem, quae olim hodiernam Tartariam colebat, in barbaros orientales et occidentales Sinenſium geographi diviſere. Illi maiores Tartarorum orientis ſunt, et a Petchelenſi provincia ad mare Orientale ſedes tenebant; iſti plana et valles, qua ſeptentrio provincias Chanſy, Chenſy, et partem Petchely reſpicit, vaſtiſſimo ſpatio porrectas, coluere, pluribus capitibus, pro more eius aetatis, obnoxii. Vitae illis ratio univerſim agreſtis erat; divitiae pro pecudum copia; caſae tentoria carris impoſita. Cum his domibus ambulatoriis facile ſedes aliorſum transtulere,

tulere,

tuere, quo ripae fluviorum et paſcua pecoribus idonea ſponte vocabant. Hunc vivendi ritum hodierni quoque Tartari ſequuntur; idem et veteribus Hunnis fuit: eadem opera carne pecudum veſcebantur, et pellibus corpora tegebant adverſus aeris iniurias; terrae portione, quae aut forte, aut ſtudio cuivis obtigit, diligenter exculta. Scribendi arte ceterisque etſi deſtituti eſſent, fide tamen anteſtabant omnibus, eratque illius tanta apud omnes aeſtimatio, ut, dum pacis, aliarumque rerum cum finitimis tractatio incideret, Hunnorum promiſſio verbis concepta, iurisiurandi inſtar haberetur. Homicidas et latrones morte mulctabant. Liberos ad venationem et arma ducebant inde a teneris, nec quisquam apud eos inter viros prius cenſebatur, quam hoſtem trucidaſſet, aut id, ſi occaſio ferret, facturus videretur. Cum ab armis confecto bello ceſſabatur, ne otio corrumperentur, finitimos ſibi populos, Sinas inprimis, infeſtabant. In omnem fortunae eventum perinde comparati erant; ſi faveret, in mediterranea hoſtium incurſiones protulerunt; ſin contra, nihilo minus laudi ducebant, fugam arripere, ſed in ipſa fuga metuendi. Uſitatum enim illis ex improviſo in proelium deſcendere, et eadem opera, cum res poſtulabat, tergum hoſti obvertere. Ad eam pugnandi rationem equorum celeritas mirum in modum faciebat, neque facile a Sinis, quod hi pugnae ſtatariae magis conſueviſſent, vinci poterant: et ſi victis campo excedere neceſſe fuit, deſertas plagas ultro petiere, ubi victori magis cum aerumnis, quam cum hoſte, confligendum fuit. Qui caeſi in proelio commilitonis corpus ſecum abſtuliſſet, eiusdem haeres ex aſſe ſcriptus eſt. Ceterum bellis gerendis hoc maxime agebant, ut multos ſibi captivos compararent: in his divitias ſuas ponebant, eosque paſcendis pecoribus praeficiebant. Praeter arcum, ſagittas et enſem nullum illis armorum genus aderat. Uxorum numerus pro fortunarum copia maior minorve fuit: neque ulla in coniugiis ineundis neceſſitudinis ratio: ut adeo filius novercam, frater uxorem fratris ſaepius ſibi matrimonio copularet;

pularet. Hi fere veterum Hunnorum mores erant, a Sinenſium hiſtoricis delineati.

Prima Hunnorum memoria in annalibus Sinicis anno ante N. C. 2207. regnante dynaſtia *Hia*, occurrit. Tum rerum potientibus Imperatoribus familiae *Cham*, crebro in imperium procurrerunt, praedas illic rapturi. Mox adeo metuendi evaſerunt, ut Imperator *Vutingus*, qui anno ante N. C. 1266. obiit, neceſſe habuerit, copias adverſus eos educere. Deinceps acciſae nonnihil ſunt Hunnorum res, cum ſub *Vujejo* anno ante C. N. 1196. in fugam coniecti eſſent. *Vuvamo* poſtea, anno ante C. 1116. qui dynaſtiſtiam *Tcheou* dictam fundarat, ad clavum ſedente, tributarii Sinarum, una cum Tartaris *Niu-cheenſibus* facti, ſervierunt usque ad annum ante N. C. 910. quo, imperante *Y-vamo*, ad *Kim-yam* provinciae *Chenſy* urbem repetitis incurſionibus arma protulerunt. Defuncto *Y-vamo* procurſiones ſuas reſumſerunt, ſed alio itidem *Y-uamo*, anno ante N. C. 879. imperante, eorum ferocia tantisper repreſſa eſt, poſtquam eos multis equis privaſſet. Denique adverſus tot eorum incurſiones murus ille Sinicus aedificatus eſt, primum a *Tchao* rege, qui traducto in eorum provincias bello, eos profligaverat. *Chi-hoam-tius* vero, cum Sinas a tyrannis internis liberaſſet, primus omnium de refraenandis Hunnis cogitavit. Hinc coniunctis muri partibus, qui ſenſim exſtructus fuerat, *Mum-tienum*, ſupremum militiae praefectum, cum 300 millibus in eos movere iusſit. Ceſſit ea expeditio utcunque feliciter: occupata enim a Sinis *Ortuſorum* ditione, Hunni verſus ſeptentrionem retruſi ſunt. Quo magis imperium ab iſtorum incurſionibus tutum deinceps redderet, ripam *Hoangi* fluvii, quem croceum alias dicunt, quadraginta quatuor praeſidiis militari opere exſtructis communivit, aliaque iis oppoſuit repagula. Geſta haec ſunt verſus annum ante C. N. 210. quo Hunni Imperatorem *Teu-manum* habuere, qui copiis Sinarum cedere coactus eſt, ipſe ex Sinico ſanguine prognatus.

Ad

Ad hunc vero, quem modo diximus annum, referenda ſunt Hunnici imperii initia. *Teu-manus* enim, cum Sinas, mortuo *Chi-hoam-tio*, curam imperii negligere, et praeſidia parum curare cerneret, comparato exercitu croceum flumen transmiſit, ac *Ortuſorum* regionem, cuius poſſeſſione antea deturbatus fuerat, facile recuperavit. Continebatur iam antea Hunnorum imperium duobus magni nominis fluminibus, *Amuro*, (vel *Tamur*, hodiernis Tartaris *Sangalien-Ula*, Sinis *Helon-Kiang*,) et *Irtiſchio*: ille ab occidente in orientem delatus ſupra Iaponiam oceano illabitur; iſte a meridie ortum trahens, converſo in ſeptentrionem curſu, *Obio*que, non minoris famae fluvio, permiſtus, in mare glaciale ſe exonerat. Ad meridiem, ſuperato *Hoango*, Chinae ſe infuderant Hunni, ac finitimos deinceps populos ſibi tributarios reddidere, initiis uſi ſatis felicibus, niſi mox *Teumanus* a filio *Meteo* parricida ſublatus fuiſſet. Ab his igitur initiis Hunnici in Aſia imperii, res Hunnorum illic geſtas perſequitur Auctor Libro I. p. 13-58. donec poſt interna diſſidia, A. Chr. 92. a Sinis memorabili clade affecti eſſent, eorumque in Aſia imperium convelleretur.

Libro hinc ſecundo oſtendit Auctor, Hunnos ſenſim ab hoc tempore Europae appropinquaſſe, et aliquamdiu quidem res ſuas in Aſia tutatos eſſe, ſed A. Chr. 134. a Tartaris Sienpiis penitus in Occidentem propulſos fuiſſe. Ab anno 374. denique, ut Auctori videtur, in Europam pervenerunt, victis prius Alanis, Gothis, aliisque per eas oras populis. Traiectus tamen qui illis tribuitur per paludem Maeotidem, commentum eſt. A. 377. utramque Pannoniam armis occuparunt, ſociis Gothis, quibus antea auxilium adverſus *Valentem* Imperatorem tulerant. Victi a *Theodoſio* a. 379. pacem cum Romanis inierunt, ſed minime diuturnam. Diſputat hic Auctor de celebri proelio, quod Romanos inter et Hunnos ad urbem Potentianam circa a. 380. geſtum ſcribunt Hiſtorici Hungari, ſed ad ſequiora tempora referendum oſtendit, quod praeterea ſatis fabuloſa

fabuloſa narratione nititur, A. 383. Hunni a Gratiano Aug. in Italiam evocati ſunt, ex quo *Baronius* aliique occaſionem ſumſerunt, ſcribendi, *Urſulam* cum ſociabus virginibus hoc anno ab Hunnis trucidatum fuiſſe. Sed Noſter haec cum *Calleſio* et aliis ad *Attilana* tempora referendum exiſtimat. Atque ita porro res Hunnorum Europaeas ad annum usque 434. poſt C. N. deducit Auctor, (p. 106.) quo quidem anno *Attila* et *Bleda* fratres regni poſſeſſionem adierunt. Horum iam res geſtas Libro III tradit, ſed maxime *Attilae*, usque ad A. 451, quo exercitum in Gallias promovit. Hinc Libro IV. (p. 142. ſq.) reliquam Hunnorum hiſtoriam deſcribit, inprimis celeberrimam *Attilae* in Galliam expeditionem. In reditu eius ex Gallia narrando, inquirit etiam pag. 156. ſq. in hiſtoriam de caede XIM. virginum. Prorſus improbabile ei videtur, eas ex Britannia advectas eſſe. Primus in martyrologio *Bedae Florus* de earum martyrio retulit; primus autem hiſtoriam uti nunc vulgo narratur, tradidit *Sigeb. Gemblacenſis*, at quam ſerus ſcriptor! Auctor itaque caedem virginum Chriſtianarum omnino hoc tempore Coloniae patratam fuiſſe ab Hunnis exiſtimat; ſed numerum undecim millium pro definito poſitum eſſe a ſcriptoribus, adoptatque adeo *Calleſii* in Annal. Eccl. Germ. T. I. L. V. Num. 106. et 107. ſuper ea re coniecturas, non improbabiles omnino, ſed et parum firmas. Reliqua *Attilae* usque ad a. 454. quo diem ſuum obiit, pari cura expedit Noſter, deducitque hiſtoriam Hunnorum omnem ad a. usque 469. quo *Dengizicus*, *Attilae* filius, victus et caeſus eſt, cumque eo Europaeorum Hunnorum imperium corruit.

Pars II. Annalium a p. 183. res geſtas *Avarum* ab A. C. 310. ad annum 827. complectitur. Impreſſa eſt Operi tabula, quae populos exhibet, ante et poſt a. Chr. 557. eas regiones incolentes, in quas ſe tum progredientes ex Aſia Avares effuderunt. Diſſertatione praevia de Avaribus, oſtendit primum ex *Deguinio* A. populum hunc in Aſia *Geougenorum* nomine notum fuiſſe, ortuque genus Hunnicum.

cum. Gentis primordia Sinenſium hiſtoricus *Venhientumkaus* ad A. C. 310. conſignat. Auctorem eius *Mokolium*, quo nomine Calvum Topai Tartari notabant, fuiſſe perhibent. Imperium eorum in Aſia Turci proſtraverunt ad A. C. 551. gens ex veterum Hunnorum reliquiis conflata. Hinc Geougeni victi pars in Chinam, pars in Europam ſeceſſerunt. – Atque hi prorſus ſunt, qui occidentalibus ſcriptoribus Avarum nomine celebrantur. Erant autem Ogoricae, potentiſſimae inter Hunnos Tribui, adſcripti, a principibus ſuis *Var* et *Chuni Varchunitae* dicti. Pars in Thracia conſedit, pars in Scythiam minorem reiecta, in Cuturguros et Uturguros diviſa fuit. Cum Attilanis denique reliquiis in unam gentem coaluerunt. Ad Iſtrum, qua hic ſe in Pontum exonerat, ante annum 553. veniſſe, et ante hunc annum quoque Moldaviam iam tenuiſſe, et quod citerius eſt ad Boryſthenem, videntur. Occupata vero Dacia, Romanis demum innotuerunt. Haec ex Diſſertatione. Annales ipſos Avarum p. 200. ab A. C. 557. orditur Auctor, cum, regnante *Iuſtiniano*, legationem Conſtantinopolin adornarunt, paxque inter eos et Romanos coaluit, hac lege, ut illi in Hunnos Cuturguros moverent. Hinc res eorum reliquas Libro I. Annalium narrat A. ad annum usque 599. quo Chaganus Avarum, XII. millia captivorum Romanorum, quos redimere *Mauritii* avaritia recuſavit, interfici iuſſit. Liber II. eiusdem populi res ad annum usque 745. profert, quo tempore Avares, vaſtata Boioaria, nominis ſui famam renovarunt. Tertio denique Libro, a pag. 266 - 292. hiſtoria eorum ab a. 746. ad medium Seculum nonum producitur, quo eorum imperium et memoria ſenſim ceſſavit, poſtquam a *Carolo* M. bello victi eſſent. Chaganus eorum A. 805. chriſtiana ſacra, et mox cum eo Avarum plurimi, recepiſſent, ſedesque obtinuiſſent inter Carnuntum et Sabariam, ſeu eam Pannoniae partem, quae a Comageno monte ad Arrabonem fluvium tenditur, et a meridie Cilleienſi provincia definiebatur. Has veluti avitas ſedes a *Carolo* M. acceptas ſatis pacate incolebant, ſice

quod chriſtianis moribus imbuti ſenſim a militari ferocia remitterent; ſive, quod attritis viribus, nihil deinceps praeclari eſſent auſi: nam ab oriente Slavicis populis, a meridie Carentanis, ab occidente Boioaria, ad ſeptentrionem Danubio et Marahanis, concludebantur. Eadem fortuna eorum fuit, qui trans Tibiſcum habitabant, et intra ſolam Daciam hinc a Marahanis, quos ad Tibiſcum usque ditiones protuliſſe veriſimile eſt, illinc a Bulgaris et Chrobatis Savianis, redacti fuerant.

Denique Annalium Pars III. res geſtas *Hungarorum* ab A. C. 551. ad A. 997. exponit. Praemiſſa eſt Tabula, quae populos ante et poſt annum C. 889. in Aſiae et Europae parte, quoad Hungaris habitata fuit, incolentes ſiſtit. Eam ſequitur Diſſertatio praevia de Hungaris, a p. 295 - 322. Docet hoc loco Auctor, Hungaros iam tum, cum in Aſia adhuc morarentur, Latinis ſcriptoribus *Hungarorum* nomine notos fuiſſe, ut ex *Iornande* de Reb. Getic. c. 5. patet. Apud Graecos autem ſcriptores ſerius hoc nomen invaluit, cum illi potius paſſim eos *Turcos* appellent. Nominis originem hanc produnt ſcriptores Sinici. Hunni, qui in fidem *Geougenorum* conceſſerant, et *Altai* montes horum iuſſu colebant, a monte, qui ob ſimilitudinem caſſidis *Turc* dictus eſt, Turcorum quoque nomen deinceps mutuarunt. Turci igitur, ex veterum Hunnorum reliquiis conflati, proxime ad Sinas colebant, *Toumueno* omnium primo a. 551. qui imperio apud eos inclaruiſſet. Varia illis bella et negotia cum Perſis, Sinenſibus, denique et Arabibus interceſſere, a quibus in arctum redacti, et ab Hunnis Hoeikeis verſus Volgam fluvium retruſi, imperium eorum in Aſia verſus a. 742. penitus concidit. Hinc ſedes intra Tanaim et Volgam collocarunt, et Chazaris poſtea ſe ſociarunt. Sed a Pacinacitis victi, in duas partes diviſi ſunt. Pars ad occidentem receſſit, et Daciam occupavit, electo *Arpado*, qui toti genti praeeſſet. Altera pars Perſidis partem colendam accepit, atque ab his hodiernos Turcos ortos eſſe, valde

vero-

veroſimile eſt. Repetit etiam Auctor p. 317. ſq. ex *Deſaricio* memorabilem illam de Hungaris ad Volgam colentibus narrationem, quam nuper quoque Ill. *Belius* ex eodem, in hac urbe iterum formis deſcribendam curavit. Annum deinde, quo Hungari in Daciam advenerint, definire conatur Noſter, colligitque ex Annalibus Bertinianis, eos ante annum 862. eam provinciam occupaſſe.

Haec poſtquam Diſſertatione praevia uberius eruiſſet Auctor, ipſas Hungarorum res geſtas a pag. 323. inveſtigat. Ac primum quidem de iis Librum ab a. 889. exorditur, quo illi a Paczinacitis, et ipſis Turcico ſeu Hunnico genere, Tranſilvania eiecti fuerunt. Tum vero plagas ad Tibiſcum occuparunt, et mox a Graecis contra Bulgaros in ſubſidium vocati ſunt, quos etiam Hungari profligarunt. Hinc Bulgari cum Paczinacitis foedus adverſus Hungaros A. 890. ineunt. Hi contra ab *Arnulfo* adverſus Slavos Marahanos A. 892. evocantur. Proceſſu temporis in finitima irruerunt, et A. 896. quod intra Granum et Vagum fluvios eſt, ſubegere; Carinthiam A. 899. invaſerunt, mox et Boioariam et Italiam. Sequuntur latiſſimae eorum per Germaniam populationes et bella, donec ab *Henrico Aucupe* A. 934. celebri clade affecti ſunt. Quae quidem copioſe et accurate perſequitur Auctor, qui etiam p. 354. commentum appellat, quod *Aventinus* narrat, tributi loco canem ſcabioſum ab *Henrico* Hungaris datum fuiſſe, plus tribuens *Witichindo*, qui Dalemincios potius Hungaris contra Saxones feſtinantibus, pinguiſſimum canem, quaſi pro munere, ſed re ipſa in contumeliam, proieciſſe tradit. Librum II. pag. 357. inchoat a procurſione Hungarorum per Alemanniam in Lotharingiam usque, quam A. 935. ſuſceperunt. Pace tandem cum Graecis, quos et ipſos vexaverant, inita, duces eorum, *Boloſudes* et *Gylas*, medio Seculo X. Conſtantinopoli ſacris Chriſtianis initiati ſunt. Hic cum *Schwarzius* V. Cl. oſtenderit, converſae Hungariae gloriam Graecae Eccleſiae deberi, eumque refutandum ſuſceperit *Stiltingius*

tingius in Actis SS. Antverp. huius argumenta in compendium mittit Noſter, quae nobis profecto parum ſatisfecere. Reliquas deinde res memorabiles Hungarorum ad a. usque 997. quo *Geiſa* vita functus eſt, ita enarrat, ut maxime de huius et filii *Stephani* baptismo, quae fidem maiorem mereantur, colligat et excutiat. Tum vero veteri Hungarorum hiſtoriae coronidem imponit. Ipſos Regum Hungariae Annales alio opere ſcripſit Vir Doctiſſ. de quo propediem narrationem in his Commentariis inſtituemus: gratulati interea Hungariae diligentem, eruditum, et accuratum rerum ſuarum Hiſtoricum.

PHILOSOPHIAE NATURALIS SIVE PHYSICAE dogmaticae TOM. III. continens Geologiam, Biologiam, Phytologiam generalem, et Dendrologiam; vel terrae, rerum viventium, et vegetantium in genere, atque arborum ſcientiam. Tamquam continuationem ſyſtematis Philoſophici CHRIST. L. B. de WOLFF. Auctore MICHAELE CHRISTOPHORO HANOVIO, Gymnaſii Academ. Gedan. Prof. Philoſoph. eiusdemque Bibliothecario.

Halae Magd. proſtat in officina libraria Rengeriana in 4to, pag. 806. una cum indice eiusdem.

Eandem, quam in recenſendis Tomo I. et II. elegantis huius, rerum copia et ſelectu non minus, quam admirabili earum nexu ſe commendantis Phyſicae, ſecuti ſumus rationem obſervaturi, brevem lectoribus totius huius Tomi, III. eamque luculentam ideam exhibebimus. Animus Cl. Auctori fuerat, Geologiam Tomo II. inſerere, quare in praefatione eiusdem, de terrae propria vi elementari, ob quam

quam nulla eius in aliud elementum transformatio dari poteſt, docte diſſeruit: ſed cum Tomus ille nimium excreviſſet, ita ut reliqua Geologiae capita in eo locum reperire non potuerint, ab iis pertractandis orditur Tomus III. in duas ſectiones tributus. Harum prima tria continet capita. In primo occurrit Geologia et Geometria generalis, in ſecundo Oryctologia vulgaris, ac in tertio Cimeliologia ſ. doctrina de gemmis ac metallis. Ut terrae, h. e. illius partis telluris, quam pedibus calcamus, quae circiter alterum eius ſuperficiei dimidium, quantum adhuc liquet, occupat, ubi aqua non eſt, indolem, intimioremque naturam accuratius declaret Auctor Cl. omnium primo ſollicite evolvit notionem ſiccitatis, eamque a confuſione, qua, quid ſit utcunque ſentitur, ſed non intelligitur, liberat, eiusque diſcrimen tum ab ariditate, tum ab aqua, vel gelata in glaciem, vel fixa in corporibus, et aëre fixo, tartaro, nitro, calculis, etc. evidenter quantum fieri poteſt conſtituit, indeque conſequi docet, terram per ſe non eſſe humidum, ſed potius ſiccum elementum, impenetrabile, ſtabile, fixum, non minus in aqua, quam in igne, eaque in re plane eam recedere a natura fixae aquae, aërisque fixi, adeoque et ab aethere fixo, per ſe lucendi vis exſortem; meritoque dividendam eſſe terram in puram, ac impuram. Pura ac ſincera terra, definiente auct. Cl. ſeiuncta eſt et liberata ab alienis admixtis, ideoque et ſegregata ab aliis elementis. Unde et terra virgo appellatur. Impura autem vel mixta ei audit, quae coniuncta eſt cum aliis elementis, ſive illa iis adhaereat, ſive alia inhaereant illi. Terram puram generalemque mixtae indolem excutit et pertractat Geologia; quae cum indigeat mathematica cognitione, in ſubſidium vocanda eſt Geometria, non illa ſtrictior, Mathematicis tantum uſitata, et hoc nomine inſignita, ſed latius dicta, prout omne genus adhibendarum dimenſionum, et ſtaticarum, mechanicarum, cohaerentiae, frictionis, etc. involvit. Inter praecipuas terrae purae proprietates has referendas docet Auct. Cl. Terra pura eſt alba, inſipida, inodora, in ſtatu ſeparato facile diſſlanda,

 mollis,

mollis, gravior tamen aqua, ut recte dicatur elementum graviſſimum, continens rationem maioris, quam caetera elementa, denſitatis, cohaerentiae, opacitatis, duritiei, habilitatis praeſtandi corpora asbeſta, ſuperficiei aſperae, menſurabilis frictionis, firmitatis inſignis montium valliumque. Hinc deprehenditur mater corporum ſiccorum, et materia trium naturae regnorum caducorum, ſpecuum, cavernarum, eſtque capax concuſſionum ac tremorum. Occaſione harum quaſi ſub oculos breviter poſitarum terrae purae proprietatum, maxime memorabiles meditationes tradit auct. Cl. partim conferendo ſententias ſuas cum antiquisſimorum non minus quam recentiorum Philoſophorum opinionibus, partim docendo diverſos praeſtandi terram puram modos ac vias, partim aſſerta aliorum adverſa ſuis diudicando ac deſtruendo, (ut Rüdigeri, precario ſtatuentis, terram conſtare ex bullula aëria omni aethere orbata; Newtoni, ſimiliter precario aſſerentis, aetherem eſſe terram; nec non Carteſii fictiones, et Boylei experimenta, quibus demonſtratum ire voluit, aquam mutari in terram:) partim tandem colligendo Bourhavii, Crameri, aliorumque Virorum in arte chemica inſignium chemica experimenta, quibus pleraeque proprietates terrae purae in luce poſitae ſunt. Impura terra peregrina continet, i. e. varie admixta cetera elementa. Ampliſſimam itaque Auct. Cl. inſtituit disquiſitionem, de geneſi mixtionis, indole et varietate; ut explicari mixta terreſtria melius poſſent, ex arte combinatoria univerſali non ſine acumine colligens, generatim ex mixtionibus ſimplicibus, quando uni tantum heterogeneo ex elementis iuncta ſpectatur, et ex compoſitis, quae plurium, h. e. vel duorum vel trium homogeneorum adiunctionem requirit, oriri decem mixtorum genera, quae ſuperiora vocat; porro mentis acie directa vel in aequalitatem miſcibilium, unde primaria mixta, vel inaequalitatem eorum, unde ſecundaria mixta oriuntur, triginta quinque mixtorum inferiorum colligit dari. Tandem vero concipiendo aliam praeterea differentiam mixtorum, non minus ſenſibilem, quae e mixtorum primariorum et ſecundariorum

com-

compoſitione ortum ducit, docet, infinita mixtorum genera prodire: unde non mirum, cum tanta prodeant mixtorum genera, fieri poſſe, ut non tantum mixta terreſtria communia, ſed et peculiaria ordinari, et extraordinaria, ſuperiora et inferiora, explicari poſſint. In ſuperficie telluris firma occurrit orbis antiquus, conſtans Europa, Aſia, et Africa; et novus, Americam meridionalem et ſeptentrionalem ſiſtens, praeterea inſulas, peninſulas, iſthmos, clivos, colles, montes, rupes, promontoria, littora, valles, fundos, foſſas, et abyſſos. Quemadmodum in his declarandis non vulgaris eruditionis copia et apparatu A. utitur, ita deveniendo ad terram, qua ſterilem, docet eam non eſſe inutilem cenſendam, ſed ſuorum finium cauſa neceſſariam; ſive mollis qua ſtatum deprehendatur, uti creta, marga, argilla, ſive dura, ut arena, ſabulum etc. Qua vero fertilem, docet, eam reſtare vel oriri e deſtructis viventibus, eorumque alimentis, teſtibus experimentis Külbelianis, in ea diſſertatione de fertilitatis cauſis, quae Burdigalae A. 1741. praemio decorata eſt, eſſe admodum ſubtilem, teneram, et propemodum elementarem, ſale diverſae indolis intermixtam, h. e. vel nitroſo, vel alcalino, vel mediae formae, neque eidem deeſſe principium oleoſum, empyreumaticum, volatile, et oleoſum fixum, pluraque ad theoriam foecunditatis terrae declarat. Tandem curioſae disquiſitiones ſequuntur de omni terrea maſſa, qualis et quanta ſit ſtatuenda, cava ſit an ſolida? Solida, ex placitis phyſicis et aſtronomicis, praefertur cavae ac fornicatae. Denique aſſeritur, inferiorem eſſe officinam innumerorum mixtorum, diverſorumque ſtratorum, ſpecuum, cryptarum, finibus divinis reſpondentium. Capite huius ſectionis primae ſecundo Nerterologia, quam vocem Micraelius in Lexico Philoſ. pro Oryctologia uſurpat, dividit mixta ſubterranea vulgatiora in concreta ſeu glebas, et compacta ſive maſſas. Occaſione foſſilium queritur Auctor Cl. ea, ob defectum nominum uſitatorum, plerumque in multa genera haud accurate a Phyſicis diſpeſci, ita ut nemo ſcire poſſit, cur ſic nec aliter fiat, indeque eſſe, quod alii aliter de mineralium claſſibus praecipiant, et quis-

quisque recentiorum, ut Bourhavius, Linnaeus, Wallerius, Wolterdorfius, ſuo ſenſu abundet, nulla idonea ratione ſuffultus. Hinc rationes uberius declarat A. quare omnia foſſilia in concreta diſpeſcuerit, et compacta ſeu maſſas. Concreta ſapida eſſe docet, ſalia, olentia autem ſulfura, ſaliumque ex aethere, aqua, et terra compoſitorum, alios eſſe ſimplices, alios compoſitos. Simplex ſal, iudice Cl. Auctore, vel acidus eſt, vel acris vulgo alcali, et ex utroque mixtus vocatur medius, ſive neuter, aut enixus; hos vero vel nativos eſſe docet, vel factitios; ambo aut volatiles, aut fixos, attamen ex his illos fieri poſſe: docet praeterea A. acidum fixum impuriorem, vel adſtringentem alumen eſſe, vel vitriolum, ſeu acerbum, internoſcique proprietatibus aliis, uſibus cryſtallisque. Enodatis alcali nativo et lixivo, volatili et fixo, aphronitro et natro, ad ſalia neutra, h. e. ad ſalem culinarem et nitrum, nec non ſales compoſitos declarandos, ut arcanum duplicatum, ſal ammoniacum, digeſtivum etc. progreditur, quorum ortus, notae, varietates, uſus, magno eruditionis apparatu illuſtrantur. Olentia dari oſtenditur et humida et ſicca, volatilia et fixa, eſſeque halitus e ſale volatili, aqua et terra inflammabili conſtantes, ſeu odores vel per ſe manifeſtos, vel eliciendos e. g. attritu, igne; alios conſtantes ac fere perpetuos, quales ſunt moſchi; alios minus, vitro includendos, ne diſſipentur; darique eos in ſpiritibus, oleis, naphta, petroleo, maltha, aſphalto, bitumine, lithantrace, ambra, gagate, ſuccino, ſulfure vivo vel facto, unde ratio pendeat acidularum thermarumque. Ad compactiora iam tranſit Auctor Cl. robora, h. e. lapides, quorum hoc loco gregarios tantum tractat, tanquam arenarias maſſas. Dividit eos in puros, ſeu homogeneos, quos petras dicit, et impuros, heterogeneis mixtos, quos mineras adpellat. Petrae in igne immutabiles, lapides apyri, mutabiles vero vel in vitrum tranſeunt, vel in pulverem, qui farinarii dicuntur, ut illi liqueſcentes. Apyri vel communes ſunt, vel peculiares. Priores ſunt petrae corneae, molliores durioresve. Poſteriores vel pingues attactu viden-

videntur, ut talcum, vel fibroſi, ut micae, ollares, asbeſtus, amiantus. Farinoſi lapides vel calcarii ſunt, vel gypſei, ut alabaſtrum et ſelenites. Calcareis accenſentur marmora, ſpatum, oſteocolla, tophus, et belemnitae. Liqueſcunt in vitrum cotes omnis generis, filtra, fuſiles, pyromachi gregarii, ſilices, quarzum, pumex, porphyrites, ſaxa, lateres, teſtae, murrhina. Digna ſunt lectu, quae de his ſingulis diſſerit auctor Cl. inprimis vero quae his ſubiungitur de ortu uſuque lapidum diſquiſitio. Tertium huius Sectionis caput eſt cimeliologicum. Cimelia vocantur in hac Phyſica corpora egregia, quibus homines, ob eximiam naturae praeſtantiam, raritatemque, ingens pretium ſtatuerunt; quaeque ſola vi corporea procreantur, ac merito dicuntur naturalia cimelia; cum eorum non niſi pauca dentur in regno animali ac vegetabili, hic potisſimum foſſilia cimelia ſuum locum ſortiuntur. Ad ea referuntur metalla ac gemmae; ubi generatim agit auctor Cl. de mineris matricibus cimeliorum foſſiliumve, metallorum ac gemmarum, de notis communibus ac perfecta mixtione metallorum, eorumque ortu ac interitu. Curioſe deinde diſquirit, anum hodie metalla oriantur intereantque? poſſit ne aliud quoddam in aliud mutari? Neminem has diſquiſitiones legiſſe poenitebit, una cum aliis de indole terrea metallorum; de ratione, qua ea liquantur ac funduntur; de raritate, praeſtantia, varietate, ac utilitate, et inprimis de proprietatibus eorum; de terra ac natura metallica; de glutine metallico; de cohaerentia ac ductilitate metallorum etc. Acerrimo hic auctor Cl. iudicio aliorum ſententias de his omnibus diiudicat, veraque ac probabilia a falſis ac improbabilibus diſcernit; iisque generatim explicatis, ex parte tantum metallica, ſemimetalla in ſtatu ordinario, vel illiquida, vel liquida. Illa vel duriora ſunt, ut Arſenicum, Antimonium, Cobaltum; vel molliora, ut bismuthum, Cincum etc. Liquidum unicum eſt, hydrargyrum. Metalla nativa alia ſunt nobiliora, alia ignobiliora. Horum molliora ſunt ſtannum et plumbum, duriora aes et ferrum. Nobiliora ſunt aurum, Chryſargyros vulgo Platina, et argen-

 tum,

tum. In quorum matricibus, mineris, ſegregatione, purificatione, docimaſia, materia, diverſitate, et praeparatis inde cum aliis, tum et metallis factitiis ſeu mixtis, ut tuttanegine, aere albo, orichalco, calario, campano, principe, tombaco, auro ſophiſtico nequam, et bene multis aliis declarandis et enucleandis tantam diligentiam adhibuit auctor Cl. ut ſi omnia pulcro illo ordine, quo illic meditationes ſibi ſuccedunt, exhibere vellemus, limites recenſendi et ſcopum tranſilire nos oporteret. Ultimo huius capitis loco agit de gemmarum materia propria, generatione, diviſione in genuinas et ſpurias, naturales ac factitias. Genuinae vel ſunt animales, ut bezoar et margaritae; vel minerales, quaſi gemmae et gemmae. Quaſi gemmae ſunt corallia, iisdemque affinia, et cryſtalli. Gemmae opacae ſunt boreae, vulgo turcoides, iaſpides, camei, Iacobinae, achates, opali, chalcedonii, onyches, ſardonyches, carneoli, berylli. Gemmae pellucidae ſunt Rubini, et in his carbunculi, Hyacinthi, Topazii, Smaragdi, Sapphiri, Amethyſti, Granati, et Adamas. De earum notis, adulteratione, pretio aeſtimando, ita A. praecipit, ut lectori optima, quae de iis quidem nunc reperiri poſſunt, proponat. Abſoluta ſectione prima, in ſecunda Biologiam, h. e. res vita praeditas, pertractandas ſibi ſumit, eiusque primo capite de vita corporea agit, praemiſſa in anteceſſum brevi diatribe de ſapiente vivorum et non viventium nexu, duplici nixo principio, cauſali coexiſtentiae et ſucceſſionis, et finali, deſcripta dein communi vivorum et non viventium indole, accedit ad organa viventium explicanda, unde corpora vocentur organica, eorumque functiones atque ſtructuram. Hic demonſtrat, ſtructuram organicam non ſufficere ad vitam, ſed neceſſum eſſe ut organa ſint *viva*: concipi ergo et dari nulla poteſt vita ſine eſſentia natura vitali praedita, quae niſi a Deo haberi nequit, cuilibet viventi eam tribuente et conſervante. Quodſi itaque adfuerit in corpore organica ſtructura, cum vi vitali ſe formandi et nutriendi, ſenſui quodammodo in obſcura perceptione principii vegetantis analoga, regulam ſui generis obſervans, adeſſe tum in

eo

eo corpore vegetationem docet auctor Cl. Inque hac vi conſiſtere infimum vitae gradum, et ex ea, in ſtatu maturo, ſequi propagationem ſubolis, legi naturali ſuboleſcendi ſibi convenientiſſimae conformem, eamque fieri et abſolvi vel vi ſolitaria, vel ſexus diverſi ſocia. Notatu dignae ſunt leges viventium generales, primum a noſtro auctore in Phyſicis prolatae, ſolidaque valetudinis, invaletudinis, mortalitatisque explicatio, et diſtributio viventium in animata et inanimata: unde oritur diviſio in Phytologiam, ſeu ſcientiam vegetabilium, et Zoologiam, i. e. animantium. Multa, occaſione harum idearum, auctor Cl. alias multis atque denſiſſimis tenebris obruta, in egregia conſtituit luce, ſubiunctis lucidis notionibus de motu vegetantium, de fermentatione, aceſcentia, putrefactione, et deſtructione, quibus ea mutantur et intereunt. Capite IIdo Phytologia generalis communem plantarum et eſſentiam, et naturam, vitalium organorum vegetationis expendit, eorumque functiones. Spectat huc univerſum regnum vegetabile, cuius Deus eſt rex ſupremus, illiusque velut cives ſunt omnes vegetantium claſſes, ordines, et genera univerſa. Vegetationem ipſam incipit auctor Cl. deducere a ſimplicioribus veſiculis, inde pergere eam demonſtrat ad compoſita, utriculos ac fibras, quibus praeparatur, miſcetur, filtratur, ſecernitur, et diſtribuitur ſuccus nutricius, qui ſapa vocatur, pulpa, item medulla et germen, que ſunt novarum plantarum rudimenta. Ubi et venae et tracheae, ſeu fiſtulae aereae, et vaſa ſeminalia, atque organa genitalia conſideranda docet, et dividenda, uti naturaliter differunt. Ex quo conſiderandi modo enaſci demonſtrat tandem diviſionem inter plantas molles vel herbas, et duras ſeu arbores: ipſam adeo Phytologiam abire in Dendrologiam et Botanologiam; poſteriorem iterum diſpeſci in generalem ac ſpecialem. Dendrologia generalis traditur Capite III. quod proinde ea explicat, quae omnibus arboribus ſunt communia, ut partes earum proprias, et communes, et genera. Exponuntur itaque hoc loco radices, ſtipites, ſcapi, truncus, rami, folia, horum petioli, flores cum ſuis partibus,

cortex, nodi, ſurculi, ſtolones, turiones, termites, frondes, ſemina nuda et pericarpia, fructus et ſemina, veluti capſulae, nuces, baccae, poma, drupae. Quibus ex Ludwigi, Linnaei aliorumque doctorum virorum ſcriptis propriisque experimentis uberrime declaratis, tandem exhibetur Dendrologia ſpecialis arborum praecipuarum, capite IV. praeter traducem, ſexu vel ſeiuncto in diverſis disſitisque ſtipitibus, vel coniuncto in eorum ſtipite, floribus maſculinis et femininis, aut ſeparatis, aut in unum florem coaleſcentibus, propagandarum. Quarum iſtae dioeciae, illae monoeciae, dicliniae, hae hermaphroditae vel monocliniae dicantur. Proceritate et magnitudine ſua principatum tenentes merito praecedunt. Inter dioecias eminent palmae, cedri, larices, terebinthi, lentiſci, ſalices, populi, fraxini, hisque affines. Monoeciarum praecipuae ſunt caſtaneae et caſtaneta, betulae, quercus variae, iuglandes, coryli, carpini, pini, fagi, platani, cupreſſi, aliaeque nuciferae. Hermaphroditarum tandem ſequitur ſeries, pomiferarum, drupiferarum, bacciferarum, et exoticarum variarum nondum ſatis notarum. His ſubiunguntur frutices, et cavae arundines, tandemque marinae.

COMMENTATIONES SOCIETATI REGIAE Scientiarum Göttingenſi per Annos 1758. 1759. 1760. 1761 et 1762. oblatae a IO. DAV. MICHAELIS, eius Societatis Directore.

Bremae, ſumtibus Georg. Ludov. Förſteri, MDCCLXIII, 1 Alph. 2. pl. in 4to.

In ea, quam celeberrimus auctor huic collectioni praemiſit, brevi praefatione, ait, ſe iure, quod Superiores ſodalibus Societatis regiae conceſſerint, uſum, novem illas commentationes, dictos per annos recitatas, ſeorſim hic edidiſſe. Nos quidem optamus, ut caeteri illius Societatis cives dignisſimi, inter quos honoris cauſa nominamus illuſtr. Kaeſtnerum, doct. Hey-

Heynium, virorum ſummorum, Hollmanni atque Michaelis, ſequantur exempla, inque edendis praelectionibus curam diligentiamque ponant. Etenim iniquum fere eſt, ſaltem dolendum, quod eruditorum res publica, quae priora commentariorum volumina, laeto animo accepta, continuata non vidit, novam eorum partem in hunc usque diem fruſtra exſpectat, cauſamque iſtius morae non membris Societatis celeberrimis, ſed infelici cuidam cum bibliopola liti, adſcribere cogatur. Speramus autem, nos brevi tempore totius collegii ſcripta aliqua lecturos, (memoriamque b. Gesneri inprimis grata cum mente renovaturos eſſe,) quemadmodum nunc unius ſolum membri, celeberrimi Michaelis, perlegere diſſertatt. aliquas licet. Gravem vero adeſſe gratulandi nobis de foetu hoc novo Cl. Göttingenſium Philologi cauſam, omnes, qui aut librum ipſum iam evolverunt, aut noſtram percurrere velint recenſionem, aut lecta iſta demum excitentur ad illum accuratius perluſtrandum, uno ore confitebuntur. Omnino enim hae IX. commentationes dignae ſunt, quae diligentius perlegantur, non modo ob novas, quas in iis ſaepius invenimus opinationes, aut mutatam dicendi tractandique rationem; ſed etiam ob refutatas, quae viro Cl. diſplicuere, aliorum opiniones, vel, ſi ariderent, confirmatas, novisque argumentis, iisdem quidem gravioribus, fultas atque illuſtratas. Antequam vero ipſam adgrediamur iſtorum libellorum uberiorem paullo deſcriptionem, neceſſe eſſe credimus, ut primo argumenta commentationum indicemus, quo magis appareat, ne materiam quidem, cui tractandae Cl. auctor operam ſuam impendit, vulgarem eſſe; deinde lectoros noſtros moneamus, id compendii, quod auctor ipſe adhibuit, ſingulis paragraphis ſingula adſcribens argumenta, in uſum quoque noſtrum nos converſuros, atque ea, quae prae ceteris memoratu digna nobis videntur, addituros. *Prima* igitur harum commentationum *de Theraphis* agit, inde a pag. 1 11. *Secunda*, de cenſibus Hebraeorum, a p. 12 - 30. *Tertia*, de exſilio X. Tribuum, a p. 31 - 49. *cum epimetro*, de numero exſu-

 lum

lum Iudaeorum a Nabuchodonoſore deportatorum, a pag. 50-59. *Quarta*, de natura et origine maris mortui: Commentatio prior a p. 60-68. *Quinta*, de eodem mari Commentatio poſterior, a pag. 87-124. cum epimetro a pag. 124 133. *Sexta*, de Nitro Plinii, a p. 134-150. *Septima*, de Nitro Hebraeorum, ſeu בּרית, a p. 151-165. *Octava*, de Syrorum vocalibus ex Ephraëmo, a p. 166-175. *Nona*, de paradoxa lege Moſaica, ſeptimo quovis anno omnium agrorum ferias indicente, a p. 176-194.

Iam pergimus ad uberiorem commentationis primae de Theraphis expoſitionem, viſuri quodnam ſingulis paragraphis inſit argumentum, quaque ratione illuſtratum. (§. 1.) *Iudaeorum de Theraphis ſententiae cur non colligantur?* Nempe, nulla in re minorem eſſe Iudaeis fidem habendam, quam in Idololatriae hiſtoria, ex his inprimis apparere cauſis, quod primo deorum peregrinorum veneratio et legi moſaicae contraria, et Iudaeis ipſis abominationi fuerit; deinde vero etiam huic populo, praeter codicem ſacrum, nulli relicti ſunt libri antiqui, ideoque omnia, quae ab illo narrentur, traditione orali eatenusque ſuſpecta et mendaci nitantur. Accedit huius gentis exigua, aut plane nulla graecarum litterarum ſcientia, quae tamen fons quaſi ſiht, ex quo in hac doctrinae parte hauriendum ſit. (Miramur, ab auctore nimis reiici Iudaeorum narrationes: nam ut taceamus de uſu, quem ex eorum traditione habere nos poſſe in illuſtranda Michalae hiſtoria cenſet Cl. Michaelis ipſe, p. 6. (fac quoque, veram eſſe eius de hac re ſententiam,) cur non liceret nobis, in exquirendis eorum opinionibus, dictis, forte et fabulis ac traditionibus, eadem uti libertate ac cura, quam auctor §. 6. adhibuit, arbitratus, *et fictis ineſſe aliquid veri.* (§. 2.) *Theraphi eſſe videntur Sileni Graecorum.* Pauſanias in Graeciae deſcriptione l. VI. e. 24. ita: θνητον ειναι το γενος των Σιληνων, inquit, ἐικασαι τις ἀν μαλιςα ἐπι τοις ταφοις ἀυτων. Ἐν γαρ τῃ Ἐβραιων χωρα Σιληνε μνημα. Quo loco adducto praeſertim nititur V. Cl. ita concludens: ſi vel Moſe auctore conſtet, *defoſſos* ſaltem eſſe in quadam Palaeſtinae regione deos, non ſepul-

ſepultos, ſequi hoc, ut Pauſanias aut ſpectârit eos, aut in ſuſpicionem abſurdi mendacii veniat. In diis vero, quos Iacobus Sichemi defodit, Geneſ. XXXV, 4. ſine dubio fuerunt Theraphim, hos enim Rahel furata eſt, Gen. XXXI. etc. Iam E. A. Schulzius, in exercitatione de Silenolatria Samaritanorum putavit, licet de Theraphis non cogitaret, illam Hebraeorum terram Pauſaniae, quae ſepulcra Silenorum habere credebatur, Sichemum videri et Garizim. (§. 3.) *Etymon hebraici nominis Theraph, formae Silenorum convenit.* Arabice τὸ תרף non ſolum lautiorem vivendi rationem, ſed etiam vultus aliquam turpitudinem, praecipueque labiorum naſique deformitatem ſignificat. Utraque vero huius vocis interpretatio in Silenos quadrat, atque omnino coniungi poteſt; poſterior tamen aliqua ex parte erit anteferenda, ſi traditionem Hebraeorum ſpectes, quae Theraphis formam humanam tribuit, nec ab auctore reiicitur, ut ſupra diximus. Quum ergo Theraphi iidem ſint qui Sileni, hi vero humana forma fuerint, ſequitur, et Theraphos hominibus ſimiles fuiſſe. (Haud accurate aſſerit auctor, alios coniecturis, detorſionibus, litterarumque mutationibus indulſiſſe, in inquirenda verbi huius interpretatione verſatos. Licet enim fuerint, qui ita agerent; tamen iam Pfeifferus priorem ex Arabia deſumtam ſignificationem τȣ̃ תְרַף adduxit, et ex Syria meliorem poſteriore auctoris, ex noſtra quidem ſententia, dedit. In idiomate Syriaco nimirum Theraph modo percontari eſt, modo indicare. Spectare hoc ad vim Theraphorum, edendi oracula, perſpicuum eſt, quam denegare iis diſerta Scr. S. loca vetant.) (§. 4). *Theraphi Hebraeorum, prorſus ut Sileni Graecorum, ad Satyrorum genus referuntur.* Neque enim Levit. XVII, 7. שעירים piloſos hircos interpretari vult Cl. auctor, (quam ſignificationem haec vox nude poſita non habet, licet cum עזים coniuncta eam accipiat,) neque credere, Iſraelitas, vitae paſtoritiae deditos, capris divinum honorem habuiſſe. Iam quis eſt qui putet, genti ulli idem numen et ſacrificium fuiſſe, aut potius eam tanta fuiſſe perverſitate, ut caprum capro immolaret. Piloſi ergo hi non hirci videntur eſſe, ſed ex

ſimia-

Habemus ergo, poſteriori numero cum priori comparato, ex 42, Iſraelitis ſingulos tantum primogenitos, et in ſingula coniugia medium natorum numerum quoque 42. Tali vero matrimoniorum felicitati haec tria obſtant: 1) Neque anni quidem uxorum, ad partum apti, ſufficiunt. 2) Lactatio apud Hebraeos ad XXX. menſes durabat, quo tempore lactantibus abſtinendum erat a Venere. 3) Medio hoc numero aſſumto, alia coniugia, aliis foecundiora, 90 vel 100 liberis abundent neceſſe eſt. Manifeſtus ergo error videtur hic deprehendi poſſe; qui ut evaneſceret, auctor olim ſignificationem τῦ בכור reſtrinxit. Verum haec erroris ſolutio ei, aliam eandemque meliorem inſtituturo, diſplicet. (§. 5.) *Indicium enim eſt illa primogenitorum paucitas polygamiae frequentiſſimae*, ex lege Moſaica et conſuetudine valde uſitatae. Quare et numerus ille in ſingulas familias medius non incredibilis videtur, tot enim liberos ab homine robuſto ex pluribus foeminis ſuſcipi poſſe a veritate non abhorret. Accedunt aliae foecunditatis cauſae ab auctore commemoratae, a nobis omiſſae, ne nimis longiores eſſemus. In familiis vero Hebraeorum polygamis non niſi unum habitum fuiſſe primogenitum, aſſertio eſt, cui, inter alia Iacobi exemplo nixae, obiectio e פטר רחם deſumta obeſſe minime poteſt. (§. 6.) *Corollaria.* Premontvallus, polygamiam et lege civili illicitam, et minus frequentem Iſraëlitis Moſis tempore fuiſſe, oſtendere voluit. Prius in alio libello impugnavit ill. M. poſterius, quamquam olim crediderat, nunc tamen quoque reiicit. In Aegypto certe celebrata plurimum fuit polygamia, cui et tribuenda erit primogenitorum in deſerto paucitas. Neque porro incredibile videbitur, qui populus Iſraëliticus, intra CCXV. annos, ex LXX. capitibus in tantam exſurgere potuerit multitudinem, quantam tempore exitus ex Aegypto fuiſſe conſtat. Ceterum non in omnibus Tribubus aeque viguit polygamia.

III. Obſervatio. *De exſilio X. Tribuum.* (§. 1.) *Multi graveſque errores orti ſunt ex alio errore de exſilio X. Tribuum.*

Magnae

Magnae gentes his Tribubus, in exſilio multiplicatis, ortum ſuum adſcribunt: argumenta vero, e. c. linguarum morumque cum Iſraëlitarum conſuetudine conſenſus, ſatis levia ſunt, magisque late patent. Alii ad easdem Tribus Synagogas illas referunt, quas ubique in remotiſſimis Aſiae aut quaerunt, aut inveniunt. Alii liberationem, ab Hoſea inprimis et Ieremia Ephraëmitis, (ſic auctor X. tribus a tribu imperante appellat,) promiſſam, huc usque vero non impletam, olim in regno demum millenario impletum iri arbitrantur, Iſraëlitas neſcimus in quae incognita loca deducentes. Cadente ergo errore de exſilio X. tribuum, et caeteri cadant neceſſe eſt. (§. 2) *Reliquiae populi poſt graviſſimum bellum non magnae eſſe potuerunt, nec multi in exſilium rapi.* Bella interna ſ. civilia, crudelia deinde externa cum Syris aliisque gentibus geſta, coniunctaque cum iis matrimoniorum raritas, Samaria per tres annos obſidione clauſa, refugium Ephraëmitis in terra Iudaea patens, quo aliqui certe, ut exſilium effugerent, uſi ſunt: magnae ſane fuerunt cauſae diminuti populi, ab Aſſyriis in exſilium deportati. Non igitur integrae X. tribus in Aſſyriam migrarunt, ſed earum quaſi reliquiae, numerum vix 12,000 implentes; quod poſterius e collatione Ierem. LII, 28 30. et 2 Reg. XXIV, 14. 16. in epimetro p. 50. oſtenditur. (§. 3.) *Nec ſolebant integri populi in exſilium duci, ſed ditiores, aliique, qui rebellaturi videbantur, relicta in agris patriis imbelli plebecula,* quae ſine duce et armis minime metuenda, augendae potius et propagandae ſoboli inſervit. Omnia haec uberius ab auctore pertractata (§. 4.) *ex hiſtoria exſilii Babylonici confirmantur.* Iam (§. 5.) concluditur: *multos ex decem tribubus Iſraëlitis in patria videri remanſiſſe*, nempe in agro Samaritano. (Ipſi enim Samaritani et volunt eſſe poſteri Iacobi, et olim voluerunt, Ioh. IV, 12.) eiusmodi vero reliquiarum indicia ſatis clara habes in nimis illo neglecto Chronicorum libro, 2 Par. XXXIV, 33. XXXV, 17. 18. (§. 6.) *Reliquiae decem tribuum*, ſi quae gentibus barbaris non commixtae fue-

 runt,

runt, *ſub Cyro* cum Iudaeis videntur in Palaeſtinam *rediiſſe.* Cyri enim edictum omnes ſpectabat, non Iudaeos modo, ſed et Iſraelitas, nec Ephraemitarum ſedes extra Cyri, Aſſyriae etiam heredis, regnum quaerendae nobis ſunt. Numerus Iudaeorum in Palaeſtinam redeuntium (Ezr. 2, 64.) fuit 42, 360. qui tantus non fuiſſet, niſi Iudaeis multi ex Ephraemitis ſe adiunxiſſent. (§. 7.) *Dubia diluuntur. Primum* ex 1 Par. V, 26. ducitur, ſed locutione iſta, *in hunc uſque diem*, recte intellecta, et illud ſolutum eſt. Neque enim pleonaſticam ſolum eſſe auctor putat, ſed pluribus, quos liber Chronicorum habuit, auctoribus communem, quorum quisque res ſui temporis in hoc libro enarravit. *Alterum* dubium inde oritur, quod in Ezrae et Nehemiae libris, cum cenſus inſtituitur reducum in Palaeſtinam, etc. nulla reliquarum X. tribuum mentio fit. Solutionem auctoris lectores noſtri perlegent. (§. 8.) *Si qua decem tribuum progenies remanſit in exſilio, non ubivis illa terrarum quaerenda, ſed in Media, Aſſyria, et Meſopotamia.* Locus diſertus, quo auctor nititur, eſt 2 Reg. XVII, 6. Media ſcilicet ad Caſpium mare, et ad Cyrum fluvium pertingit. Chalach urbs eſt Aſſyriae. Chaboras vero fluvius cum duplex ſit, alter notior in Meſopotamia, alter in Aſſyria; prior ab auctore poſteriori (et recte quidem) antepoſitus, contra Schultenſium defenditur. (§. 9.) *His vero in regionibus reliquiae X. tribuum non inventae ſunt.* Quae enim in Mülleri collectaneorum Ruſſicorum T. IV. de Iudaeis, ad occidentem maris Caſpii, et circa Cyrum fluvium, ſparſis, leguntur, non admodum placent auctori; ſed ſunt tamen aliqua attentione, accuratiorique inquiſitione digna. (§. 10) *Zaſſe Ibrahim in Madagaſcara non ſunt Iſraëlitae, ſed Arabes;* multo minus reliquiae X. tribuum, quemadmodum ex Flacurtii hiſtoria Madag. colligi poſſet. (§. 11.) In iſto ad §. 2. epimetro auctor conciliationem Ier. 52. cum 2 Reg. 24. tentat, veramque textus horum locorum lectionem (§ 12) contra Zwinglium (§. 13.) contra Kennicotum, qui uterque librariorum putat adeſſe errorem, defenſam ſiſtit. De priori inter alia (p. 55.) ita M. „hunc eius (quem puto)

„erro-

„errorem malim ante duo ſecula commiſiſſe, quam omnia
„iſta diſputare, quae hac in commentatione leguntur, mihi-
„que videntur vera.“

IV. et V. *De natura et origine maris mortui.* (§. 1.) Deſcriptione huius maris auctor et antiquitati iudaicae, et ſcripturis lucem affundere, ſpicilegium poſt Relandi Palaeſtinam ſcribere, neque vero omnia, quae ad illud ſpectant, recenſere vult aut repetere. (§. 2.) *magnitudo maris mortui incerta.* Diſſident enim inter ſe veteres et recentiores. Et ex his quidem Maundrellum et Pocokium nominat, allatisque eorum verbis, aut ſi mavis teſtimoniis, nonnulla addit attente obſervanda: ſcilicet, Maundrellum excerpere videri Plinium, non in oriente audita repetere. Cauſam vero huius diſſenſus auctor in credulitate iter facientium ponit, quorum nemo arte ac ratione mare illud emenſus ſit, ſed oculis modo quivis illud, incolarum narratione fretus, perluſtrarit. Oſtendit porro, et Shawium in errore mathematico fuiſſe verſatum. (§. 3.) *Mera pene ſalſugo Aſphaltites, unde eſt quod vivi nihil in eo ſubmergitur.* Mare mortuum Hebraeis quoque dicitur mare ſalſum (ים מלח), quia ſale abundat, vel Galeno docente, mera ſalſugo eſt; quo fit, ut nec ſal in eius aquam coniectus liqueſcat, nec vivi quidquam ob eius gravitatem in ea ſubmergi poſſit. Cum Galeno recentiores illi conſentiunt, qui et ipſi natandi periculum fecerunt, non ſubmerſi, ſed in altius ſublati. Fere idem narratur a Strabone: quae enim de lacu Sirbonide loquitur, ad mare Sodomiticum referenda ſunt, ut dudum obſervarunt interpretes. Pondus ſalſae huius aquae ad aquam dulcem, eſt ut 5. ad 4. (§. 4) *Sale maris mortui Palaeſtina utebatur;* ſuppeditabatur enim nullo pene ſumtu et negotio. Nihilominus hoc naturae donum pleriſque recentiorum Sc. S interpretum ignotum fuit, quare ab auctore noſtro, Pocokio praeeunte, deſcribitur. In valles ſcilicet, quibus Aſphaltites cingitur, Iordanes, verno tempore vehementior factus, incurrit; a quibus recedens aeſtate, tenui ſtrato ſalis veſtitas valles relinquit.

quit. Tum accolae foſſas in littore excavant, in quibus reſidua aqua ſole aeſtivo coquitur, ſalemque iis relinquit. Zeph. II, 9. hae ſalis foſſae commemorantur. Cur vero vallis circa Aſphaltiten *vallis ſalis* ſaepius in ſacro codice appelletur, ex antea dictis facile apparet. Ezech. XLVII, 11. ita ab auctore explicatur: „ paluſtria ac foſſae maris mortui non ſanabantur, ſed ſali deſtinabantur. " Tam neceſſarius Palaeſtinae fuit huius ſalis uſus. Qui tamen num guſtu bonus, et cibis condiendis aptus fuerit, dubitat Carpzovius, Lubecenſium praeſul; contra quem diſputans auctor, oſtendit, ſalem maris mortui verum ſalem culinarem fuiſſe, et eſſe. (§. 5.) *Sal Sodemiticus Rabbinorum eſt verus ſal communis, non bitumen.* Illum enim adhibitum fuiſſe tam in ſacrificiis, Levit. 2, 13. quam in ſuffimento ſacro, Exod. 30, 35. Rabbinorum eſt ſententia; eſſe vero bitumen, Lightfootus inprimis, van der Hardt, et Schöttgenius affirmarunt, Michaele negante. Et auctor quidem noſter rationes pro ſua ſententia affert, in quibus hae praeſertim notandae. Bitumini nulla omnino ſimilitudo eſt cum ſale; incredibile videtur, utramque rem tam diverſiſſimam eodem fuiſſe dictam nomine; non ſoli exteri bitumen ſalem non vocant, ſed ipſi illud Hebraei חֵמָר dixerunt; quas enim p. 75. affert praetermittimus. Nulli, praeter Hardtium, eandem bitumini quam ſali tribuerunt ſalſuginem. In nota quadam Cl. Mich. b. Geſneri, qui aliquando e Schöttgenii, poſtea ex auctoris parte fuit, dubia ſolvit. Quae Hardtii et Schöttgenii argumenta refutatione digna cenſuit, haec fere ſunt: 1) Hardtius dixit *bitumen ſuavem ex ſe ſpargere odorem:* certe autem ſuccinum cum bitumine confudit; poſterius enim triſti eſſe odore, tam ex experientia, quam Linnaei de bitumine definitione oſtendit auctor. Bitumen iudaicum veterum medicorum Aegypti eſt, non Aſphaltitis munus, utrumque tamen moleſto odore. (Hillii hiſt. foſſ. p. 414.) quare ſi illud ſpectaſſet Hardtius, argumentum eius nihil ex eo acciperet roboris. 2) Idem aſſerit: *carnem adipemque citius ab igne conſumi potuiſſe bitumi-*

ne

ae adſperſo; conceſſa vero hac eius ſententia tamen noſtra non tollitur; aut מלח bituminis nomen eſt, aut victimae ſaliendae bitumine conſpergendae ſunt. 3) *Deſperat, locum Marc. IX, 49.* explicare poſſe, niſi ſal, quo victimae ſaliendae ſunt, bitumen ſit. Michaelis vero πυρὶ caſu tertio, non ſexto ſumit, atque ita interpretatur: igni ſeu flammae victimae ſaliuntur; aut, totus flammae ſalietur, ut omnis victima ſale conſpergi ſolet. 4) *Schöttgenius* urget, *ſalem Sodomiticum* Rabbinorum *nec ſabbato quieſcere*, quoniam *mare*, unde ſal conficitur, omnibus diebus *exundet*. Sed Sch. ignoravit, quomodo in foſſis ſal oriatur, (cf. §. 4.) alias cognoviſſet, verum ſalem communem deſcribi ex iſto mari paratum. 5) et 6) Argumenta ſatis levia ſunt, ut moleſtos lectoribus fore nos credamus, ſi in iis adducendis laborem ac tempus terere velimus. (§. 6.) *Chriſti ſimile, de ſale fatuo facto, non a bitumine petitum, ſed a ſale communi.* Hardtius et Schöttgenius bitumen inſipidum fieri poſſe, fuiſſeque in plateis acclivioribus ab Hieroſolymitanis ſparſum, ne euntes caderent, crediderunt. Verum 1) bitumen natura ſua iam eſt inſipidum, ergo non poteſt μωρανθῆναι. 2) Dicit, non probat Schöttgenius, plateas Hieroſolymae fuiſſe *bitumine* conſperſas, igitur adeſt petitio principii. 3) Ad verba Chriſti nihil facit, ſive ſalem, ſive bitumen in plateis acclivibus ſparſum eſſe putes. Vult enim Redemtor, ut ſal inſipidus omni prorſus utilitate careat; haberet vero aliquam in plateis ſparſus. Auctor communem ſalem, ſorditiemque tabidam (germanice, das Salz wird ſchmierig), quae illum ſaliendis cibis ineptum reddit, intelligit: (§. 7.) ex Rabbinorum ergo ſententia ſal marinus, ex lacu Aſphaltite excoctus, et ſacrificiis ſaliendis, et ſuffimento parando, adhibendus fuit. (§. 8.) *Piſcesne alat Aſphaltites?* Carere piſcibus et cochleolis mare mortuum, Hieronymus, aliique veteres crediderunt; poſterius Maundrelli, qui conchylia in littore huius maris vidit, tollitur teſtimonio, et prius incertum eſſe, Ezech. XLVII, 9-11. docet. Ex eo enim, quod inter miracula et hoc commemoratur, piſces

in

in mari mortuo captum iri, ſequitur: Aſphaltiti ex more piſces non ineſſe. Accedit ſalſugo huius maris, propter quam piſces in eo ſubmergi nequeunt. (§. 9.) *Exitu caret Aſphaltites, ideoque verno Iordane ſupra ſolitum auctus exundat.* Credit auctor, vapores quotidianos, aquae, quam Iordanes devehit, exhauriendae ſufficere; oſtendit, magnitudinem huius maris a Shawio duplicatam, plus vero aquae Iordani tributum eſſe, quam ad mare illud deferat. Etenim Iordanes Martio et Aprili menſe acerrime fluit, aeſtivo et autumnali tempore tardius. Illis autem dictis menſibus, in quibus vere exundat mare mortuum, quum ad Aſphaltiten acceſſerat Shawius, nec tardioris, qui alio tempore huic mari eſt, curſus rationem habuerat, in determinanda illius celeritate et latitudine erravit. Ceterum, Aſphaltiti ſubterraneos in alia maria meatus auctor nullos tribuit. (§. 10.) *De Bitumine.* Michaelis nec bituminis Sodomitici naturam, nec ortum, colligendique rationem, explicare vult, certos huius rei teſtes deſiderans. Strabo fabuloſa admiſcet; Shawius, quas e mari erumpentes bituminis bullas enarrat, non ipſe vidit, ſed ab aliis, de quorum dubitatur auctoritate, accepit; quae tamen, ſi verae eſſent, locis Sc. S. quibusdam, e. c. Sap. X, 7. Iudae v. 7. lucem afferrent. Bitumen maris mortui, iudaico vetere, medicis commemorato, inferius eſt, et Shawio teſte nigrum, talique ſplendore, quali gagates. Verum et Hillii et Shawii teſtimoniis, aliqua ſaltem ex parte, A. diffidit. (§. 11.) *Naphtha in vicinia maris mortui.* Nec enim bitumen ſine Naphtha naſcitur, cuius ergo fontem et in vicinia Aſphaltitis fuiſſe, et eſſe, licet iter facientibus non commemoratum, auctor putat, et ex Ieſ. XXXIV, 9. 10. colligit, quo in loco interpretes de Naphtha minime cogitarunt; qua tamen cognita, et Kaempferi teſtimonio collato, dictum Prophetae clarum eſt. Montes in vicinia maris Sodomitici ex ſe bitumen edere, Strabo iam teſtatur. Ipſum Naphthae nomen facit, ut eam in Arabiae aliqua parte fundi auctor exiſtimet; eſt enim ab Arabibus,

ru apud

apud quos نفط ebullire ſignificat, ad Medos, ab his vero ad Graecos translatum. (§. 12) *Vapores Aſphaltitis quales? aeruginemne auro inducant?* Strabo, cuius latinum interpretem merito arguit auctor, et Baruch. VI, 24. de aerugine auri loquuntur; huc pertinet etiam Iacob. V, 2. 3. Thren. IV, 1. Diodorus Siculus autem mutatum auri colorem, brevi poſt redeuntem, commemorat. Utra ergo eligenda eſt ſententia? difficile eſt, certi quid ſtatuere. Fortaſſe halitus cum fumo naphtheo erumpentes triſtem auro colorem afferre potuerunt, quem accolae poſtea aeruginem nominarunt. Halitus certe ac fumus naphtheus eruptionem bituminis annuntiarunt. Iſto vero tempore, et XX. dies ante illam bituminis eruptionem, maxime noxius aëri fuit halitus etc. (§. 13.) *Pentapolis ſita in valle, quam nunc Aſphaltites implet.* Relando contradicens, quatuor pro ſua ſententia Auctor adducit rationes: 1) Geneſ. XIV, 3. 10. 2) Moſes vallem iſtam admodum fertilem deſcribit c. XIII, 10 quae fertilitas in aliam vallem, mari mortuo vicinam, non quadrat. 3) Si in illo ſtabili littore ſita fuiſſet Pentapolis, difficile dictu eſt, cur effugium incolis nullum patuerit. 4) Non urbes modo vaſtatae dicuntur, ſed tota circumiecta planities, Geneſ. XIX, 25. Quae Relandus contra auctoris adducere poteſt ſententiam eo fere redeunt: nullibi in ſacris litteris inundationem Sodomorum, ſed conflagrationem commemorari; nec autem vere opponi ei poſſunt. Michaelis enim, negans ſubmerſas eſſe has urbes, igne coeleſti tactas conflagraſſe dicit. Qui Ioſephum priori teſtem eſſe arbitrantur, ignorant quam diverſa ſint, quae Antiqu. Iud. l. I. c 8. § 3. narrat, ab iis, quorum de B. I. l. IV. c. 8. §. 4. mentio fit. (§. 14.) *Ante excidium Sodomorum palus iam ſub terra ſtagnabat, ſtrato bituminis aliud glebae fertilis ſtratum, ipſasque urbes continens.* Vel in Germania, in nonnullis locis, in quibus olim terra agrique erant, paludes tibi occurrunt; ecquis eſt qui inſulas natantes ignoret? Praeterea duo haec addit Cl. M. 1) Aqua

 maris

maris mortui, caeteris aquis gravior, maius imponi ſibi onus pati poteſt. 2) Fundus maris bitumen eructat, quod, aqua Sodomitica levius, modo ei innatat, modo in dies creſcens ſtratum bituminis fit etc. (§. 15.) *Quo devenerit aqua Iordanis, antequam palus iſta ſubterranea incendio detegeretur.* Sciendum eſt, multum aquae exhalationibus quotidianis abſumi; plus autem aquae eius, quae terrae commiſcetur, quam quae pura reſtagnat. Fortaſſe porro Iordanes, rivique alii, non toti ſubierunt terram, ſed canalibus multis per totam vallem diviſi ſunt, quo facilius fluvii iſti in vapores abirent. (§. 16.) *Vallis illa ante incendium innumeris rigata canalibus*, probatur ex Geneſ. XIII, 10. auctorque משקה ex arabico idiomate vertit, terram canalibus foſſisque rigatam; quam ſignificationem et LXX. et Syrus Onkelosque videntur ſpectaſſe, atque alii Sc. S. loco, huic ſimili, nempe Ezech. XLV, 15. licet paulo mutatam, adſeribit Cl. Mich. (§. 17.) *Fontes bituminis et naphthae in valle Siddim*, qui victis regibus effugii viam, abſciſſa tanquam planitie, negarunt, Geneſ. XIV, 10. Naphthae enim fontes, quales a Kämpfero deſcribuntur, fragili et intuto lapide marginem incruſtantes, accedentem fallunt, aut hauſturi illum, aut prodituri perſequentibus. (§. 18.) *Fulminum ictu, non pluvia ſulphurea proprie ſic dicta, urbes deletae.* Praeter Ioſephum et Clericum, pluviam hanc proprie intellexerunt interpretes, de fulmine autem in illo loco Geneſ. XIX. ſermonem eſſe auctor putat: 1) Quia phraſis moſaica, *igne et ſulphure pluit*, non priva eſt Sodomitico exitio, ſed et alibi occurrit, e. c. Pſ. XI, 6. Ezech. XXXVIII, 22. 2) Quia, accepta fulminis explicatione, cum iis, quae a Moſe narrantur, et alii v. c. Ioſephus et Tacitus, congruunt. (§. 19.) *Stratum bituminis, quod agros fertiles ſuſtinebat, cum fulminum ictu exarſiſſet, neceſſe fuit agros in ſubiectam paludem deſcendere.* Etenim bitumen, in fodinis latens, neque expoſitum aëri, multo inflammabilius eſt eo, quod ad nos deferri videmus: quanta porro eſt vis fulminum! quanta naphthae fontibus ignem

aeri-

arripiendi celeritas! quam apta denique ſalſugo maris mortui ad alendum propagandumque ignem! Ex his omnibus patet, qui fieri potuerit, ut tam pauci, et Lothi ſolum familia, iſtud effugerent periculum. (§. 20.) *Quid in Clerico, pleraque vera habente, reprehendendum?* 1) Quod multa de terrae motu diſputet; nec noto moſaicae hiſtoriae, nec ad urbium ſubmerſionem neceſſario. 2) Quod ante hanc exuſtionem nullam habet voraginem ſubterraneam, aquas a Iordane devectas haurientem. (§. 21.) *Strabonis locus* p. 764. al. 1108. *de ambitu LX. ſtadiorum reſiduo, qui de urbis Sodomorum magnitudine, conſpicuisque eius in mari ruderibus intelligi ſolet, explicatur,* et quidem ita: „unde facile credo accolarum narrationi, XIII. ibi olim urbes habitatas fuiſſe, quarum Sodoma metropolis; huius ex circumiecta regione X. circiter ſtadiorum ambitum ſupereſſe.“ Κυκλος eſt ſecundum auctorem ambitus agri, σωζεσθαι vero ſervari. Vulgarem Strabonis latinam interpretationem in hoc certe loco inferiorem eſſe ea, quam auctor dedit, ſtatim patet ex utriusque collatione. (§. 22.) *Omnino veri diſſimile, ruinas Sodomorum ſub mari mortuo conſpici, nec certi huius rei teſtes;* Strabo enim nihil de ruderibus ſub mari viſis habet. Ioſephi quod afferunt teſtimonium, haud ſatis clarum eſt, nec perſpicuum. Qui vero Maundrello tale quid narrarunt, duo patres Hieroſolymitani, fide indigni, nec a pio mendacio, quo in Palaeſtina nihil uſitatius, alieni cenſendi ſunt. (§. 23.) *De uxore Lothi.* Auctor נציב monimentum ex ſale Sodomitico, a poſteris uxoris Lothi in eius memoriam erectum, ac conſervatum, interpretatur, nec נציב ſtatuam potius eſſe, quam cippum, ex rabbinica et arabica linguis patere dicit. Dubitamus, num Arabem Erpenii recte interpretatus ſit Cl. M. credimus nos, illum ſententiae huius magis accedere, quam ipſe quidem putet; quum vero coniecturam noſtram, ex eodem fortaſſe, quo auctor uſus eſt, fonte hauſtam, firmis ſatis argumentis fulcire nequeamus, quaerimus ſaltem: poſſitne arabicum illud نوكانة etiam *cippum* ſignificare?

Ceterum optamus, ut lectores *Ieniſchenii* de hac re ſcriptum, ab auctore, ut aequum erat, laudatum, perlegere velint.

VI. *De Nitro Plinii.* (§. 1.) *Inſtituti ratio.* Salem, quo Moſes in victimis conſpergendis uti iuſſit, non bitumen eſſe, contra triumviros, Lightfootum, Hardtium, Schöttgenium diſputare, de nitro veterum copioſius agere, atque ad Plinii l. XXXI. c. X. §. 46. commentari vult Cl. auctor. (§. 2.) *Plinius nitri nomine, nitrum, natrum, et Alcali complectitur.* Duo ſalia uno nitri nomine apud Latinos continentur, nempe nitrum noſtrum, et ſal lixivii, h. e. Germanorum Salpeter et Potaſche. Poſterioris ſalis duplex eſt genus: 1) Soda ſ. ſolida Hiſpanica, e frutice Kali aliisque herbis in cinerem redactis parata. 2) Germanicum noſtrum Potaſche. Accedit his alkali foſſile ſ. naturale, frequens in Aegypto. Haec tria ſalis alcalini genera, a Plinio deſcripta, cum vero nitro uno communi *nitri* nomine comprehendi, auctor arbitratur, neque tamen aliis perſuadere vult, Plinio nihil praeter haec tria genera dici nitrum. Qua de re ut accuratius magisque diſtincte ageret, (§. 3.) totum Plinii locum de nitro deſcripſit, explicuit, illuſtravit. Neminem poenitebit, has ad auctorem latinum difficilem animadverſiones perluſtraſſe, et ad eas quidem legendas lectorem remittimus; hoc unum addentes, Plinium ab auctore paſſim nitri naturae ignarum appellari.

VII. *De Nitro Hebraeorum ſ. Borith.* (§. 1.) *Quid de Borith Malachiae meliores habeant interpretes, exponitur.* Locus ille Malach. III, 2. claſſicus quaſi eſt in determinanda τῆς בּרִית ſignificatione; quem interpretes, raro rei metallurgicae gnari, non intellexerunt. Hieronymus huic herbae Borith eandem, quam nitro, vim tribuit; verum nitrum Hieronymo non idem eſt, quod nobis, ſed ſal lixivii, ut Plinio. Io. Mich. Langius, Theologus Altorfinus, ſuam de herba Borith in tribus diſſertatt. expoſuit ſententiam, (qua aſſumta haec herba eadem eſt, quae Kali, ex qua ſolida Hiſpanica paratur,) ibique ex Rhauwolfio docuit, a Syris lixivii ſalis ma-

gnam

gnam copiam vendi. Iam ante Moſis tempora, ſal lixivialis Phoenicibus ingentis mercaturae materiam praebuit. Nec vero Langius aliquid de ſolida Hiſpanica, ſub nomine Borith, ſuſpicatus eſt. Rudbekius, quem b. C. B. Michaelis iam confutavit, purpuram male intellexit. Olaus Celſius autem Kali, Arabum herbam, indeque paratum ſmegma, aſſumit. (§. 3.) *Borith Malachiae eſt ſolida Hiſpanica.* De eo alcali apud Malachiam agitur, quod metallis fundendis adhibetur. Salis vero lixivialis ope, et flamma miniſtra, quae metallum non ſunt vitreſcunt, fiuntque ſcoria; atque metalla nobiliora ab ignobilioribus ſunt ſeparanda. Sic igitur Malachiam auctor interpretatur: „Severum eccleſiae ac terribilem reformatorem fore, legatum Dei, cuius adventus aeque ſit malis extimeſcendus, ut ſcoriis ignis metallurgi addita ſolida. Hinc futurum, ut ſcoriis purgata eccleſia, auri inſtar ſinceri prodeat.“ Quam plurimi a veſtibus abluendis deſumtam eſſe ſimilitudinem putarunt, eam contextui minime convenire, conſtat. (§. 4.) *Ieſ. I, 25. explicatur:* liquabo tanquam ſolida ſcorias tuas. Ex quo loco patet, alcali non ſolum feminine בֹּרִית, ſed et maſculine בֹּר dictum fuiſſe, eodem modo Iob. IX, 30. exponitur. (§. 5.) *Ieſ. XLII, 6. XLIX, 8* בֹּרִית *legendum, ubi editiones maſorethicae habent* בְּרִית. Plerumque locus uterque ita vertitur, ut Meſſias conſtitutus ſit in foedus populi; melius: reddidi te alcali, ſeu ſalem lixivialem populi. (§. 6.) *Triplex* (non duplex) *ex loco Ieſaiae conſectarium.* Quae hactenus dicta ſunt, faciunt 1) ad hiſtoriam artium, ſuntque argumento, diu ante Romam conditam notum fuiſſe uſum ſalis alcalini in depurandis metallis. 2) Punctorum vocalium errorem luculenter demonſtrant. 3) Suadent, eodem modo, quo duobus Ieſaiae locis, et aliis mederi nos oportere. (§. 7.) *Levit. II, 13.* מלח ברית *non eſt ſal foederis, ſed ſal nitri, ſacris purior habitus. Idem Exod. XXXVII, 35. ſal purus ſuffimenti.* Moſes ſalem purum elegit, altaribusque deſtinavit, nactus fortaſſe hunc morem ab Aegyptiis, quibus diſtinctio fuit ſalem purum inter atque

impurum, priori tantum in ſacros uſus adhibito. (§. 8.) *Forte et ſal purus Latinorum nitrum.* (§. 9.) *Quid ſit* ברית מלח *Num. XVIII, 19. et 2 Paral. XIII, 5.* ברית מלח interpretatur auctor ſalarium purum, ut Latini a ſale ſalarium dixerunt, ita et orientales: Chaldaei certe, ſtipendia ſalem appellarunt. Ezr. IV, 14. ſed 2 Par. XIII, 5. cum Syro legit ברית מלך foedus regium. (§. 10.) *De* נתר *Ierem. II, 22. Prov. XXV, 20.* Iſtud in utroque loco auctor vertit alcali, atque hanc τȣ נתר ſignificationem e Syriaca dialecto contra Schultenſium probat.

VIII. *De Syrorum vocalibus ex Ephraemo.* (§. 1.) *De Syrorum vocalibus cur diſputetur?* Quia cum iſta quaeſtione alia coniuncta eſt, nimirum haec, fuerintne antiquis Hebraeis vocalium ſigna, et quo tempore inventa? (§. 2.) *Syri quo tempore vocales Graecorum ſuas fecerint, ex Aſſemanno exponitur.* Ex huius enim Biblioth. Orient. I. 477. 478. et p. 64. diſcimus, Iacobum, Seculo VII. eccleſiae Edeſſenae epiſcopum, ſeptem tentaſſe vocalium figuras, nec tamen uſu vulgatas; Theophilum vero Edeſſenum, quum Homerum verteret, primum auſum eſſe, ambiguas voces quinque vocalibus Graecorum, civitate Syriaca deinde donatis, notare. (§. 3.) *Iam ante has graecas vocales Syri puncta habuerunt vocalia, ſed ut Arabes nonniſi tria,* nempe a, i, et o ſignificantia, ſed et nonnunquam ut e et u pronuntiata. Syri, Arabum in ſcribendo magiſtri, initio nonniſi tres habuiſſe vocales videntur. Büttneri de litteris Mendaeis obſervatio attentione lectorum digna omnino eſt, ac facit ad probandam auctoris ſententiam. (§. 4.) *Haec puncta, tempore Ephraemi Syri, ſub Conſtantino M. nati, iam erant antiqua,* nempe tria illa, ut apud Arabes. Alioquin Theophilus Seculo VIII. vocales a Graecis non mutuatus eſſet. Locus, de quo ſermo eſt, in Ephraemi Opp. T. I. pag. 184. deprehenditur, ſpectatque Geneſ. XXXVI, 24. Vertitur ita a V. Cl. „Sciendum eſt, quod in utroque huc usque teſtamento ſemper ܚܡܪܐ (Chemre) invenerimus, non autem ܚܡܪܐ (Chmore) ut

putant

putant aliqui ex inſcitia. " Ephraemi ergo tempore Syri iam habuerunt puncta vocalia. Obiter obſervamus, latinam Ephraemi verſionem haud eſſe accuratam: noſtrum e. c. locum Cl. Mich. melius interpretatus eſt romano interprete, qui modo addit aliqua, modo detrahit, etc. (§. 5.) Conſectaria: 1) *Ergo et Iudaei videntur iam ante Seculum IV. puncta vocalia habuiſſe.* (§. 6.) 2) *Ergo videntur Hebraei antiquitus tres tantum vocales habuiſſe*, a, i, o, nonnunquam tamen ut e, u, et y pronunciatas. Neque haec mera coniectura, ſed in Cozri libro tres modo vocales numerantur, Kamuts, Peticha, et Scheber, h. e. O, A, I. (§. 7.) 3) *Ergo eo ipſo tempore, quo puncta vocalia habebant orientales, in lapidibus illis non utebantur: nec lapides et numismata Phoenicum et Hebraeorum quidquam ad quaeſtionem de antiquitate punctorum faciunt.* (§. 8.) 4) *Ergo vocales, quas in maſorethica bibliorum editione legimus, non ſunt antiquae, licet Hebraei vocales antiquitus habuerint.* Additur neceſſaria de cavendo abuſu Grammaticos in illis vocalium mutationibus etc. admonitio.)

IX. *De paradoxa lege Moſaica, ſeptimo quovis anno omnium agrorum ferias indicente.* (§. 1.) *Lex de anno ſabbathico, Lev. XXV, 2-7. paradoxa*, et multorum quoque ſententia a reipublicae ſalute ſeiuncta eſt (§. 2.) *Feriae agrorum legitimae non peregrinae nobis; at id novum, omnium agrorum eodem anno ferias indici.* Apud nos quidem in orbem eunt illae agrorum feriae, unde nullus ſine meſſe annus; qua cum annus Moſis Sabbathicus per univerſam Palaeſtinam careat, fames ſeptimo quovis anno apud Iſraelitas metuenda videtur. (§. 3.) *Promiſſio de eximia ſexti anni ubertate, Levit. XXV, 18-22 nodum non ſolvit*, addita enim eſt conditio, ſi populus legibus divinis obedierit. Quoties ergo publice peccatum eſſet, anno ſeptimo fames imminebat, totiusque populi, meſſe carentis, aut diſperſio, aut interitus. Quae omnia in ſapientem non cadunt legiſlatorem. Stata, certisque temporibus adſtricta miracula, in Sc. S. non commemorantur; ſexto autem quovis anno incidens inſolentior agrorum ubertas eſſet

ſet miraculum, etc. Fortaſſe non ſexto anno tantam Moſes fertilitatem promiſit, ſed ſex annis integris. Quam auctor de librariorum errore tulit ſententiam, omittimus. (§ 4) *Non audiendi, qui ex huius legis a prudentia civili ſeiunctione efficiunt, Moſen divinum hominem fuiſſe.* Quod quidem, auctor pergit, ut breviter dicam et candide, quid eſt aliud, quam divinam legationem Moſis ex incredibili legum moſaicarum probare ſtultitia. (§. 5.) *Annus ſabbathicus potentiſſimum contra famem remedium, cogens patres familias, aliquid ſemper frumenti ſervare*, etenim vel lucri ſpe, vel inopiae metu, omnes patres familias, qui rem curarent, nec eſſent valde inopes, ſeptimi anni neceſſitatibus partem proventuum ſervabant; ideo accidere vix unquam potuit, ut Palaeſtina, tot plenis horreis, fame laboraret. (§. 6) *Hoc famis remedium potentius eſt regum granariis.* Multis Ioſephi et Pharaonum, ubertatis tempore de fame cogitantium, atque granaria inſtruentium, futurae ſterilitati ſubventura, placet exemplum: verum auctor oſtendit, praeſtare ſingulorum patrumfamilias curas in hanc rem collatas. (§ 7.) *Dardanariorum beneficio, utiliſſimorum civium, a famis metu tuta plerumque Germania. Sed his carere potuit reſpublica Iſraelitica, omnibus patribus familias annonam ſervantibus.* In iſta enim republica quisque paterfamilias frugi futurae ſterilitati proſpexit, dum anno ſe ſabbathico proſpicere arbitraretur, omnes enim ſciebant, ſeptimo anno meſſem non fore. (§. 8.) *Aliae legis utilitates:* ad feras, greges, et ſervos ſpectantes, e Levit. XXV, 6. 7. cognoſcuntur. (§. 9) *Lex ab Iſraelitis neglecta*, et Iudaeorum avaritia in deſuetudinem abiit. Iam id veritus Moſes videtur, Lev. XXVI, 35. nec fruſtra. Neque enim in omni regum Iſraeliticorum hiſtoria ulla anni ſabbathici rite acti mentio fit. Quare auctor neglectae legis initium in tempora Sauli regno proxima incidere putat, atque ex 2 Par. XXXVI, 21. probat, legens רָצְתָה, ac vertens, terra ſabbata usquedum ſua rependiſſet.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Ianuar. et Februar. Anno MDCCLXV.

NOVI COMMENTARII ACADEMIAE SCIENTIArum Imperialis Petropolitanae. TOMUS IX, *pro annis MDCCLXII. et MDCCLXIII.*

Petropoli, typis Academiae Scientiarum MDCCLXIV, Alph. 3. plagg. 3. cum tabb. aen. XI. in 4.

Quod ſaepenumero in his Eruditorum Actis profeſſi ſumus, magnam adferri rei mathematicae inprimis et phyſicae, his Acad. Petropolit. Commentariis utilitatem, ſed geographiae etiam atque hiſtoriae, id, perlecto hoc nono Volumine, iterum grati profitemur. Neque poteſt aliter fieri, in tali doctiſſimorum virorum Societate, tanta auguſtiſſimae Imperatricis munificentia ornata atque nutrita. Igitur operae pretium facturos nos credimus, ſi, quae hic proponuntur Commentationes, earum Lectoribus noſtris Synopſin, quam ipſe Editor Voluminis praepoſuit, tradamus. Sunt autem primum MATHEMATICA. In his

I. De reſolutione formularum quadraticarum indeterminatarum per numeros integros, Autore *Leonh. Eulero*, ſubtilis diſputatio. Conſideratio numerorum, etiamſi ple-

risque omni uſu carere videatur, tamen per ſe non ſolum admodum eſt iucunda, ſed etiam animum ad veritatis indagationem non mediocriter acuit, eiusque vires quaſi magis intendit. Maxime enim abundat doctrina numerorum veritatibus abſtruſiſſimis, quarum inveſtigatio et demonſtratio tantam ingenii penetrationem poſtulat, ut nunquam cuncta, quae involuit, myſteria erui et explicari poſſe videantur. Hoc certe eo magis mirum videri debet, quod numeri nusquam per ſe revera exiſtunt, ſed per ſolam abſtractionem in mente formantur, qua primo quidem ſeries numerorum naturalium ab unitate in infinitum progredientium conſtituitur, tum vero ad intervalla implenda numeri fracti et ſurdi, atque adeo tranſcendentes, introducuntur. Quorum generum tractatio etſi ad Arithmeticam referri ſolet, tamen in hac ſcientia inſignes proprietates, quibus numeri ſunt effecti, vix attinguntur, quippe quae vulgo tantum ad uſitatas numerorum operationes reſtringitur. Accuratius autem numerorum natura inveſtigatur in ea Analyſeos parte, quae ab antiquiſſimo auctore methodus Diophantea vocari ſolet, ubi eiusmodi problemata perpenduntur, quae in ſe ſunt indeterminata, atque infinitas ſolutiones admittunt, ex quibus autem eas elici oportet, quae numeris vel ſaltem rationalibus, vel integris tantum contineantur. Cuius methodi vis per exemplum clariſſime perſpicietur. Sumamus, eiusmodi numeros quaeri debere, quorum quadrata duplicata unitate aucta iterum fiant quadrata, ſeu ut forma $2xx - 11$. extractionem radicis quadratae admittat. Quodſi fractiones non excludantur, huic quaeſtioni facillime ſatisfit, aequando formulam $2xx - 11$ huic quadrato $(xy - 1)^2$. Quia enim aequatio $2xx - 11 = xxyy - 2xy - 11$, unitate utrinque deleta, per x diviſionem admittit, prodit $2x = xyy - 2y$, hincque $x = \frac{2y}{yy - 2}$, ubi quicunque numeri pro y accipiantur, ſive integri, ſive fracti, pro x ſemper eiusmodi numeri rationales reſul-

reſultant, quibus formula $2xx - 11$ evadit quadratum, quippe cuius radix quadrata futura $xy - 1$. Qui numeri quo facilius obtineantur, loco y ſcribi poteſt fractio $\pm \frac{p}{q}$, unde prodit vel $x = \frac{2pq}{pp - 2qq}$, vel $x = \frac{2pq}{2qq - pp}$. Hic igitur ſufficit, pro p et q numeros quoscunque integros accipi, veluti ſi capiatur $p = 5$ et $q = 3$, prodit $x = \frac{30}{7}$ qui eſt huiusmodi numerus, ut eius quadratum $\frac{900}{49}$ ſi duplicetur $\frac{1800}{49}$, et unitas adiiciatur $\frac{1849}{49}$, ſumma haec ſit quadratum radice exiſtente $\frac{43}{7}$. Verum ſi pro x tantum numeri integri deſiderentur, qui hac proprietate gaudeant, ſolutio modo data nihil utilitatis adfert, cum pro p et q eiusmodi numeri aſſumi deberent, ut $2pq$ diviſibile fieret per $pp - 2qq$, quod non minus eſt difficile, quam ipſum problema, de quo agitur. Interim tamen hac conditione adiecta, problema etiamnum recipit innumeras ſolutiones, et numeri pro x aſſumendi hac lege procedunt: 0, 2, 12, 70, 408, 2378, 13860, etc. ubi continuo ſequens aequatur ſextuplo ultimi demto penultimo, cuiusmodi ſeries vocari ſolent recurrentes; unde evidens eſt, harum ſolutionum multitudinem eſſe infinitam, etiamſi continuo rarius occurrant, Ideoque facile intelligitur, earum inventionem multo magis eſſe arduam. Cel, Auctor huius diſſertationis methodum peculiarem exponit, huiusmodi problemata facile reſolvendi, quibus in genere omnes numeri integri pro x aſſumendi quaeruntur, ut haec formula $\alpha xx + \beta x - \gamma$ evadat numerus quadratus, dum α, β, γ denotant numeros quoscunque datos. Ubi primo quidem obſervat, ſolutionem non ſuccedere, niſi α ſit numerus poſitivus, non quadratus; tum vero neceſſe eſſe, ut una ſaltem ſolutio iam aliunde ſit cognita, cuiusmodi ſolutio unica ſtatim ac ſi praeſto fuerit, quemadmodum inde omnes reliquae in infinitum inveniri queant, perſpicue docet. Cum autem hoc pro-

blema iam alibi ſit pertractatum, etſi methodo minus commoda, Auctor hic inprimis naturam talium problematum accuratius perſcrutatur, et criteria elicit, quibus problemata huius generis impoſſibilia a poſſibilibus diſtingui poſſunt. Denotante ſcilicet α numerum quemcunque poſitivum, non quadratum, quia expreſſionem ſuperiorem ſemper ad hanc formam $\alpha x x + \gamma$ revocare licet, oſtendit, quinam numeri pro γ aſſumti problema reddant poſſibile, nec ne. Veluti ſi ſit $\alpha = 3$, notum eſt, has formulas $3xx+2$, $3xx+5$, $3xx+8$ etc. nunquam fieri poſſe quadratas. In maioribus autem numeris pro α ſumtis hoc iudicium multo magis fit arduum; verum tamen Auctor criteria certiſſima indicat, quibus in omnibus caſibus expedite uti licet, ubi multa, quibus miranda numerorum natura non mediocriter illuſtratur, occurrunt, et quae in aliis quaeſtionibus uſum inſignem habitura videntur.

II. De Progreſſionibus arcuum circularium, quorum tangentes ſecundum certam legem procedunt. Auctore *L. Eulero*. Plurimae iam paſſim traditae ſunt methodi, progreſſionum, in infinitum excurrentium, ſummas inveſtigandi; in quo Analyſeos genere, cum ab aliis, tum a *Cel. Eulero* inſignia ſpecimina ſunt edita: ſeriem autem fractionum, continuo decreſcentium, etiamſi in infinitum continuentur, ſummam habere poſſe finitam aſſignabilem, adverſus difficultates e principiis metaphyſicis perperam intellectis petitas, nemo nunc quidem amplius in dubium vocare ſuſtinet, veluti ex primis adeo elementis oſtendi poteſt, huius ſeriei geometricae: $1+\frac{1}{2}+\frac{1}{4}+\frac{1}{8}+\frac{1}{16}+\frac{1}{32}+$ etc. in infinitum ſummam binario eſſe aequalem. Quanquam autem haud difficulter iudicare licet, utrum huiusmodi ſerierum, quarum termini continuo fiunt minores, dummodo certa lege progrediantur, ſummae ſint finitae, nec ne? tamen ſaepenumero accidit, ut ſumma, etiamſi certo ſit finita, nihilo minus aſſignari nequeat, quemadmodum uſu venit in hac ſerie:

$\frac{1}{1}+\frac{1}{4}$

$\frac{1}{2}+\frac{1}{3}+\frac{1}{5}+\frac{1}{9}+\frac{1}{17}+\frac{1}{33}+$ etc. cuius denominatores quia unitate ſuperant praecedentes, ſumma ſine omni dubio minor eſt, quam illius, neque vero eius verus valor ullo modo adhuc inveſtigari potuit, ita ut is non ſolum non rationaliter, ſed etiam non per numeros ſurdos, quin ne per transcendentes quidem uſu ſatis tritas, cuiusmodi ſunt quae vel a quadratura circuli, vel a logarithmis pendent, exprimi poſſe videatur. Simili modo haec fractionum ſeries: $\frac{1}{3}+\frac{1}{7}+\frac{1}{13}+\frac{1}{21}+\frac{1}{31}+\frac{1}{43}+$ etc. cuius lex denominatorum differentiis ſumendis, quae ſunt 4. 6. 8. 10. 12. etc. per ſe eſt perſpicua, etſi certe eſt finita, nullo tamen quantitatum genere cognito exhiberi poteſt. Ex quo eo magis mirum videri debet, quod ſi in circulo, cuius radius = 1, arcus capiuntur, quorum tangentes ſint ſucceſſive $\frac{1}{3}$. $\frac{1}{7}$. $\frac{1}{13}$. $\frac{1}{21}$ etc. horum omnium arcuum in infinitum continuatorum ſumma aſſignari poſſit, atque adeo quartae peripheriae parti ſit aequalis. In hac igitur diſſertatione Cel. Auctor plura huiusmodi ſerierum genera perpendit, quarum termini ſinguli ſunt arcus circulares, quorum tangentes certo modo progrediuntur, et, quemadmodum ſummae earum pariter ad arcus circulares deduci queant, oſtendit. Methodum autem perfacilem proponit, innumerabiles huiusmodi ſeries ſummabiles inveſtigandi; in quo negotio, ne calculus formulis nimis intricatis perturbetur, in ſubſidium vocat algorithmum quendam novum ac peculiarem, cuius indoles in ſequentibus exponetur. Tum vero etiam theoriam fractionum continuarum, in ſuperioribus voluminibus prolixius expoſitam, ad has inveſtigationes felici ſucceſſu accommodat, ita ut iam huius generis ſeries perinde tractari poſſint; atque eae, quae per ſimplices fractiones progrediuntur, dum arcus illius, cui ſeriei ſumma aequatur, tangens ſatis concinne per fractionem continuam exprimi poteſt.

III. Specimen algorithmi ſingularis editur, Auctore *L. Eulero.* Accuratius inquirenti, cur Analyſis mathematica

 alias

aliis ſcientiis, quae in veritatis inveſtigatione verſantur, tantopere antecellat, mox patebit, cauſam in idoneo et ſuccincto ſignorum uſu potiſſimum eſſe quaerendam. Cum enim in omni ratiocinatione ſermo atque uſus vocabulorum, quibus ideae plerumque ſatis complicatae deſignari ſolent, maximum adfert ſubſidium, ita ut, ſermone ſublato, vix ullus rationis uſus nobis relinqui videatur: utilitas horum ſignorum manifeſto in eo eſt poſita, quod eorum beneficio menti ideae valde compoſitae uno quaſi intuitu ſimul ita repraeſentantur, ut, ſi vim cuiusque ſigni, quantumvis eius ſignificatus fuerit complexus, ſemel intellexerit, id deinceps in mente vicem omnium idearum, quas comprehendit, gerat. Atque hoc idem per univerſam Analyſin mathematicam multo clarius cernitur, ubi omnes formulae in calculo receptae nihil aliud ſunt, niſi ſigna idonea, quibus ideae et operationes tantopere compoſitae menti uno quaſi ictu offeruntur, ita ut earum explicatio plerumque maximam verborum ambagem requireret: ubi hoc inprimis eſt obſervandum, huiusmodi ſignum, cum eius vis ſemel fuerit percepta, menti deinceps perpetuo inſigni compendio univerſam rem ſignificatam repraeſentare. Quemadmodum ergo in communi ſermone ſingula verba ideas ſimpliciores in animo excitant: ita in Analyſi mathematica eiusmodi ſigna uſurpantur, quae ideas multo magis compoſitas animo ſimul exhibent, eundemque effectum praeſtant, ac ſi omnia verba eius ſignificatum explicantia ordine recitarentur; quae prolixitas cum animum maxime eſſet diſtractura, vires etiam ingenii in comparatione plurium huiusmodi repraeſentationum plurimum eſſet perturbatura. Ex quo perſpicuum eſt, praeſtantiam Analyſeos, uſui potiſſimum idoneorum ſignorum, quibus res maxime complicatae deſignantur, acceptam eſſe referendam. Veluti quoties in calculo analytico hanc formulam $\sqrt{}(aa+bb)$ conſpicimus, hoc ſigno menti oblato intelligimus, litteris a et b certas quantitates deſignari, quarum quadrata per additionem coniungi, et ex ſumma radicem quadratam extrahi oporteat; hancque radicem

dicem quadratam iſta formula indicari. Statim autem atque hunc ſignificatum probe percepimus, nobisque familiarem reddidimus, ſolus aſpectus huius formulae $\sqrt{(aa+bb)}$ uno quaſi ictu menti totam illam deſcriptionem repraeſentat, ita ut ea, tanquam idea ſimplici, in ulteriori inveſtigatione uti poſſit. Similis eſt ratio omnium reliquorum ſignorum in Analyſi receptorum, quae omnia ita ſunt comparata, ut iis quantitates, per certas ſaepiusque repetitas operationes natae, uno quaſi aſpectu menti diſtincte repraeſententur. Quodſi ergo eveniat, ut in Analyſi novae quaedam operationes in uſum vocentur, novoque modo inter ſe combinentur, ad calculi ſubſidium plurimum intererit, quantitates inde natas novis iisque idoneis ſignis deſignari, ut iis deinceps ſimili ſucceſſu in calculo uti liceat. Cum igitur Cel. Auctor obſervaſſet, in evolutione fractionum continuarum, quarum uſus in Analyſi eſt ampliſſimus, quantitates certo quodam modo per varias operationes inter ſe combinari, quantitates hinc ortas ſignis peculiaribus denotare ſtatuit, ſimulque ſpecimen novi algorithmi circa has quantitates exhibere decrevit, cuius uſum inſignem adeo iam in praecedente diſſertatione oſtendit, et in ſequentibus fortaſſe adhuc uberius eſt declaraturus. Propoſitis nimirum quotcunque numeris a, b, c, d, e, formula hoc ſigno expreſſa $(a, b, c, d, e,)$ numerum denotat per certas quasdam operationes inde oriundum, cuius valor per pauciores continuo procedendo ita ſe habet, ut, ſi nulla littera uncinulis includatur, veluti $()$, valor ſit perpetuo unitas; deinde ſi unica littera ſit incluſa, ut (a) valor ſit hic ipſe numerus a. Hinc autem ſi plures litterae includantur, valores per praecedentes ſequenti modo definiuntur:

$$() = 1$$
$$(a) = a$$
$$(a, b) = b\,(a) + ()$$
$$(a, b, c) = c\,(a, b) + (a)$$
$$(a, b, c, d) = d\,(a, b, c) + a, b)$$
$$(a, b, c, d, e) = (a, b, c, d) + (a, b, c) \text{ etc.}$$

Cir-

Circa numeros autem hoc modo natos plures eximias proprietates demonſtrat, veluti quod indicum ordine inverſo idem valor ſemper reſultet, ſitque $(a, b, c, d, e) = e, d, c, b, a)$ unde plures aliae inſignes affectiones concluduntur.

IV. De Reſolutione aequationum cuiusvis gradus, Auct. *L. Eulero.* Quaeſtio hic verſatur circa aequationes algebraicas, quarum gradus aeſtimatur ex poteſtate ſumma quantitatis incognitae, cuius valorem inde determinari oportet: ita poſtquam huiusmodi aequationes ad debitam formam fuerint perductae, ſecundum gradus ita in genere repraeſentari poſſunt:

gradus	aequationes
I.	$x + A = o$
II.	$x^2 + Ax + B = o$
III.	$x^3 + Ax^2 + Bx + C = o$
IV.	$x^4 + Ax^3 + Bx^2 + Cx + D = o$
V.	$x^5 + Ax^4 + Bx^3 + Cx^2 + Dx + E = o$
VI.	$x^6 + Ax^5 + Bx^4 + Cx^3 + Dx^2 + Ex + F = o$
	etc.

Iam notum eſt, harum aequationum reſolutionem in genere non ultra quartum gradum adhuc eſſe inveſtigatam; quod eo magis mirandum videtur, quod cum ſecundus gradus iam ab antiquiſſimis Geometris Graecis et Arabibus, tertius vero et quartus iam pridem a Scipione ferreo et Bombello in ipſa quaſi Analyſeos infantia ſint expediti, ab illo tempore, poſtquam Analyſis ſummo ſtudio eſt exculta, nondum ultra hos limites progredi licuerit. Cum autem conſtet, reſolutionem cuiusque gradus ab omnibus gradibus inferioribus pendere, et quantitatem incognitam tot valores recipere, quoti gradus fuerit aequatio: Cel. Auctor huius diſſertationis iam olim coniecturam propoſuit, quod pro quovis gradu, veluti quinto $x^5 + Ax^4 + Bx^3 + Cx^2 + Dx$ $+ E$

$+E=o$ detur aequatio uno gradu inferior, uti $y^4+\alpha y^3+\beta y^2+\gamma y+\delta=o$, quam vocat illius reſolventem, ita ut ſi huius radix fuerit p, q, r, s, illius radix ita ſe ſit habitura $x=f+\sqrt[5]{p}+\sqrt[5]{q}+\sqrt[5]{r}+\sqrt[5]{s}$, ubi quidem perſpicuum eſt, fore $f=-\frac{1}{5}A$: quae coniectura eo minus ratione deſtituta videtur, quod non ſolum cum reſolutione cognita aequationum ſecundi, tertii, et quarti gradus, egregie conſentit, ſed etiam caſus illos reſolubiles particulares altiorum graduum, a *Moivraeo* olim detectos in ſe complectitur. Nunc autem Cel. Auctor animadvertit iſtius coniecturae formam, qua verbi gratia aequationis quinti gradus radix ita exprimitur: $x=f+\sqrt[5]{p}+\sqrt[5]{q}+\sqrt[5]{r}+\sqrt[5]{s}$, nondum ſatis eſſe limitatam. Cum enim ſingulae hac formulae radicales quinos diverſos valores natura ſua involvant, facile intelligitur, non omnes combinationes eorum locum habere poſſe, quia alioquin numerus diverſorum valorum ipſius x in immenſum excreſceret, quem tamen quinarium ſuperare non poſſe certum eſt. Formam igitur illam nimis vagam nunc ita reſtringit, ut ſtatuat, aequationis quinti gradus radicem ita in genere exprimi: $x=f+\mathfrak{A}\sqrt[5]{p}+\mathfrak{B}\sqrt[5]{p^2}+\mathfrak{C}\sqrt[5]{p^3}+\mathfrak{D}\sqrt[5]{p^4}$, ſimilique modo de reliquis gradibus; ubi iam perſpicuum eſt, plures quam quinque diverſos valores pro x locum habere non poſſe. Statim enim ac ſignificatus partis $\sqrt[5]{p}$ definitur, quod quinque modis fieri poteſt, ſimul etiam reliquae partes determinantur. Deinde etiam patet, expreſſionem pro caſu allato, non plures, quam quinque partes, complecti poſſe, quoniam formulae ulteriores $\sqrt[5]{p^5}$, $\sqrt[5]{p^6}$ etc. ſponte ad praecedentes redirent, neque novam irrationalitatem implicarent. Hanc igitur novam coniecturam, quam pulchre cum reſolutionibus iam cognitis conſentiat, oſtendit: et quamvis ex hoc fonte minime adhuc aequationum quartum gradum ſuperantium reſo-

reſolutionem in genere perficere liceat, tamen hinc pro ſuperioribus gradibus alios inſuper caſus reſolubiles praeter *Maiureanos* deducit, unde non parum luminis in hanc maxime abſconditam Analyſeos partem redundare videtur.

V. De numeris primis valde magnis. Auct. *L. Eulero*. Cum primum a *Pellio*, ac deinceps ab aliis, tabula numerorum primorum ad centena millia usque ſit conſtructa, nunc quidem propoſito quocunque numero hunc limitem non ſuperante facillime iudicare licet, utrum is ſit primus nec ne? atque adeo ex iſta tabula pro lubitu numeri primi excerpi poſſunt, ſi forte uſus exigat, qui quidem centena millia non excedant. Verum ſi quis deſideret numeros primos hoc termino maiores, non niſi exantlato immenſo fere labore, voti ſui compos reddi poterit, quandoquidem alia methodus numeros primos inveſtigandi vix patet, niſi ut ſucceſſive omnes numeri per alios minores diviſibiles expungantur, quippe quo facto numeri primi ſoli relinquentur. Quin etiam propoſito numero praegrandi, utrum is ſit primus, nec ne? ante pronunciare non licet, quam eius diviſio per omnes numeros primos, eius radice quadrata minores, fuerit tentata. Ita ſi quis quaerat, utrum hic numerus 2237791 primus ſit, nec ne? diviſionem per omnes numeros primos usque ad 1496 tentare cogitur, hocque labore maxime taedioſo ſuſcepto, tandem diviſionem per 1481 ſuccedere deprehendet. Ex quo patet, problema olim inter *Fermatium* et *Walliſium* tractatum, quo methodus certa requiritur, numeros primos dato quovis maiores inveſtigandi, maxime eſſe arduum, atque adeo vires ingenii humani ſuperare, poſtquam ſolutio a *Fermatio* tradita iam olim ab Auctore huius diſſertationis eſt profligata. Quin etiam quaeſtio iam maxime difficilis eſt reputanda, ſi numeri primi centenis millibus vel adeo uno millione maiores deſiderentur. Interim tamen in hac diſſertatione methodus ſatis expedita traditur hoc praeſtandi, dum Auctor alios numeros non contemplatur, niſi qui unitate ſuperent quadratos, ſeu in

hac

hac forma $aa+1$ ſint contenti. Cum enim huiusmodi numeri alios diviſores non recipiant, niſi qui ipſi ſint duorum quadratorum aggregata, atque adeo in hac forma $4m+1$ contineantur, ex ſerie numerorum formae $aa+1$ quamvis longe continuata, quae quidem ſeries mox ad maximos numeros excreſcit, facili negotio numeri compoſiti expunguntur, ita ut de relictis certi ſimus eos eſſe primos. Huius igitur artificii beneficio labore non nimis operoſo omnes numeros primos formae $aa+1$ ultra binos milliones eſt adeptus, quos in tabula peculiari complexus eſt; unde iam certo conſtat, hunc v. gr. numerum praegrandem 2232037 eſſe primum, quae veritas ſi more conſueto eſſet exploranda, diviſionem per omnes numeros primos usque ad 1494 tentari oporteret. Quo autem multitudo huiu modi grandium numerorum primorum magis augeatur, etiam eos caſus indicat, quibus formulae $\frac{aa+1}{2}$ et $\frac{aa+1}{5}$ praebent numeros primos.

VI. De Reſolutione aequationis $dy + ayy\,dx = bx^m\,dx$. Auct. *L. Eulero*. Aequatio haec, iam dudum a Comite *Riccati* Geometris propoſita, tanto ſtudio a ſummis ingeniis eſt pertractata, ut vix quicquam novi circa eius reſolutionem proferri poſſe videatur. Statim quidem infiniti valores pro exponente m aſſumendi ſunt obſervati, quibus integrale exhibere liceat, qui valores hac ſerie progrediuntur: $0 - 4 - \frac{4}{3}, - \frac{8}{3} - \frac{8}{5} - \frac{12}{5}, - \frac{12}{7}, - \frac{16}{7} - \frac{16}{9}$ etc. ac methodus, qua hi caſus ſunt evoluti, ita erat comparata, ut ex cognito cuiusque caſus integrali, integrale ſequentis definiretur, neque adeo caſuum poſteriorum integralia exhiberi poſſent, niſi iam omnes antecedentes fuerint expediti. In hac autem diſſertatione id praeſtatur, ut unica operatione omnium illorum caſuum integralia ſimul eruantur, indeque ſtatim vel centeſimi caſus integrale aſſignari poſſit. Methodus, qua hoc commodi eſt aſſecutus, omnino eſt ſingularis, dum pri-

 mo

mo aequationem propoſitam, ope certae ſubſtitutionis, in aliam, quae adeo differentialia ſecundi gradus involvit, transformat, eamque deinceps per ſeriem infinitam integrat, quae autem ſeries ita eſt comparata, ut ſupra memoratis caſibus alicubi abrumpatur, expreſſionemque finitam ſuppeditet, unde integrale quaeſitum facillime colligatur. Verum tamen omnia haec integralia non niſi ſunt particularia, neque totam vim aequationis differentialis propoſitae exhauriunt, deinde etiam, quoties quantitas b eſt negativa, imaginariis ita inquinantur, ut omni plane uſu deſtituantur. Utrique incommodo Cel. Auctor ita medetur, ut primo methodum exponat, ex cognito huiusmodi aequationum integrali quopiam particulari integrale completum eliciendi, quodſi quantitas b fuerit poſitiva, quantitates exponentiales implicat: deinde vero oſtendit, quomodo iſtae quantitates exponentiales, quae, exiſtente b negativo, fiunt imaginariae, per tangentes arcuum circularium realiter exprimi queant. Denique cum methodus illa, ex integrali particulari completum eliciendi, certam quandam integrationem exigat, quae moram faceſſere queat, etiam huic incommodo occurrit, dum obſervat, pro quovis caſu primam evolutionem non unum, ſed adeo duo integralia particularia, praebere, quoniam ibi formula radicalis $\sqrt{b}$ ingreditur, quam aeque negative, ac poſitive, accipere licet. Alia igitur methodo utitur, cuius ope ex cognitis duobus integralibus particularibus integrale completum, ſine ulla nova integratione, concludi queat. Quod cum ab eo, quod priori methodo erat erutum, diſcrepare nequeat, ex utriusque collatione integrationem priori implicatam efficere licet, unde poſtremo hanc integrationem maxime memorabilem deducit, quod ſit

$$\int \frac{e^{\frac{2ac}{n}x^n}\,dx}{uu} = \frac{Ce^{\frac{2ac}{n}x^n}(z-u)}{Cu\left(2acx^n - ux + \frac{udz}{dx} - \frac{zdu}{dx}\right)}$$

ubi

ubi quantitates z et u per x ita definiuntur, ut ſit:

$$z = x^{\frac{-n+1}{2}} + \frac{(nn-1)}{8nac} x^{\frac{-3n+1}{2}} + \frac{(nn-1)(9nn-1)}{8n\,16na^2c^2} x^{\frac{-5n+1}{2}} + \text{etc.}$$

$$u = x^{\frac{-n+1}{2}} - \frac{(nn-1)}{8nac} x^{\frac{-3n+1}{2}} + \frac{(nn-1)(9nn-1)}{8n\,16na^2c^2} x^{\frac{-5n+1}{2}} - \text{etc.}$$

Cum igitur hae formae z et u adeo in infinitum excurrere queant, eo magis eſt mirandum, quod formula $\frac{2ac}{e\cdot n} x^n \cdot \frac{dx}{uu}$ integrale, idque per expreſſionem ſatis ſimplicem, exhiberi poſſit. Tum vero etiam hoc conſuetae integralium formae adverſari videtur, quod quantitas conſtans arbitraria C, per integrationem ingreſſa, quae alioquin nude adiicitur, hic ipſi formae integrali ſit implicata. Quod ſingulare phaenomenon ſi attentius perpendatur, mox patebit, integrationem illam veritati conſentaneam eſſe non poſſe, niſi denominatoris pars

$$2acx^{n-1}uz + \frac{udz - zdu}{ax}$$

fuerit quantitas conſtans, puta A; tum enim iſtud integrale in formam naturalem abit:

$$\frac{2ac}{en} x^n \frac{z}{Au} - \frac{1}{AC}$$

Num autem res ita ſe habeat, hoc modo explicari poteſt. Quoniam quantitates z et u per ſeries exprimuntur, easque ipſas, quae initio ex evolutione aequationis differentialis ſecundi gradus ſunt erutae, viciſſim patet, eas ita pendere ab x, ut ſit:

$$ddz + 2acx^{n-1}dxdz + (n-1)acx^{n-2}zdx^2 = 0 \text{ et}$$
$$ddu - 2acx^{n-1}dxdu - (n-1)acx^{n-2}udx^2 = 0.$$

Nunc prior aequatio per u, poſterior vero per z, multiplicetur, ac productorum differentia dabit

$$uddz - zddu + 2acx^{n-1}dx(udz + zdu) + 2(n-1)acx^{n-2}uzdx^2 = 0,$$

cuius integrale manifeſto eſt

$$udz - zdu + 2acx^{n-1}uzdx = Adx.$$

Cum autem, facto $ac = \infty$, fiat $u = z = x^{\frac{-n+1}{2}}$ et $uz = x^{-n+1}$, evidens eſt, ſtatui debere $A = 2ac$, ſicque integratio ſuperior abit in hanc formam:

$$\int e^{\frac{2ac}{n}x^n}\frac{dx}{uu} = e^{\frac{2ac}{n}x^n}\frac{z}{2acu} - \text{Conſt.}$$

quae non ſolum principiis eſt conformis, ſed etiam facta differentiatione, ob

$$udz - zdu = 2acdx(1 - x^{n-1}ux)$$

eius veritas egregie confirmatur. Hinc autem iam aequationis $dy + ayydx = accx^m dx$, poſito $m = 2n - 2$, et quantitatis z valore per ſuperiorem ſeriem expreſſo integrale multo ſuccinctius ita exhiberi poterit, ut ſit:

$$y = cx^{n-1} + \frac{dz}{azdx} + \frac{2Cce^{-\frac{2ac}{n}x^n}}{z(Cz - Ce^{-\frac{2ac}{n}x^n}u)} \text{ ſeu}$$

$$y = cx^{n-1} + \frac{dz}{azdx} + \frac{2c}{z(De^{\frac{2ac}{n}x^n}z - u)}$$

ubi D eſt illa conſtans arbitraria per integrationem iniecta ad integrale completum conſtituendum.

VII. Inveſtigatio functionum ex data differentialium conditione. Auct. *L. Eulero.* In ſuperiori Volumine a Cel. Auctore huius diſſertationis iam novus quaſi campus Analyſeos

ſeos infinitorum eſt detectus, in quo colendo Geometrae vires ſuas ad ſummum univerſae matheſeos ſublimioris incrementum exercere queant. Poſtquam enim obſervaſſet, omnia praecepta, quae vulgo circa differentiationem et integrationem tradi ſolent, ad functiones tantum unicae variabilis referri, ita ut, etiamſi plures variabiles in calculo occurrant, tamen ſemper per eliminationem negotium eo perduci debeat, ut tandem ad aequationem duas tantum variabiles complectentem perveniatur, ex qua, qualis altera alterius ſit functio, definiri oporteat. Hinc iſtam Analyſeos partem, quae adhuc fere ſola eſt exculta, ita definivit Auctor, quod ſit methodus functionem unius variabilis ex data eius differentialium cuiusque gradus conditione inveſtigandi, ex quo ſecunda Analyſeos pars circa functiones binarum variabilium verſari eſt cenſenda, ita ut ex data quapiam relatione inter eius differentialia eius vera indoles inveſtigari debeat, quae inveſtigatio denuo in partes ſubdividetur, prout in relationem illam differentialia, vel tantum primi, vel etiam ſecundi, altiorumve ordinum ingrediantur. Iam in hac diſſertatione prima iſtius ſubdiviſionis elementa ſtabiliuntur, atque variae methodi proferuntur, functiones binarum variabilium indagandi, ex data quacunque differentialium primi gradus relatione. Quodſi nimirum littera V denotet functionem quamcunque binarum variabilium x et y, quas a ſe invicem prorſus independentes intelligi oportet, ita ut utramque ſeorſim per omnes valores variare liceat, geminas inde formulas differentiales naſci eſt manifeſtum, hoc modo indicari ſolitas $\left(\frac{dV}{dx}\right)$ et $\left(\frac{dV}{dy}\right)$, quarum illa ex variatione ſolius x, haec vero ſolius y oritur, utraque autem eſt quantitas finita, et more ſolito ita per differentiationem reperitur, ut, ſi differentiatio praebeat $dV = Pdx + Qdy$, ubi ſine dubio litterae P et Q iterum erunt certae functiones ipſarum x et y, futurum ſit $P = \left(\frac{dV}{dx}\right)$ et $Q = \left(\frac{dV}{dy}\right)$.

Nunc

Nunc igitur omnes quaeſtiones huc pertinentes ita ſunt comparatae, ut data quacunque relatione inter quantitates x, y, V, et P, Q, inde litterae P et Q eliminentur, et aequatio ab illis libera tantum inter x et y et V indagetur, quippe qua indoles functionis V, quemadmodum a binis x et y pendet, declarabitur. Cum autem, quando de functionibus unicae variabilis agitur, plurimae quaeſtiones adhuc calculi vires ſuperent, tum hoc idem multo magis in his quaeſtionibus circa duas variabiles uſu venit, ut numerus earum, quas quidem reſolvere licet, admodum ſit limitatus, praeſertim hoc tempore, quo iſta nova Analyſeos pars demum tractari eſt coepta. Interim tamen methodi, quas Auctor hunc in finem excogitavit, mox uberiorem tractationem polliceri videntur. Sequuntur PHYSICO-MATHEMATICA, ubi diſputatur

I. De motu vibratorio fili flexilis corpuſculis quotcunque onuſti. Auct. *L. Eulero.* Problema hoc, iam ab aliis ſolutum, Cel. Auctor hic ita tractat, ut id ad ſolutionem generalem problematis de cordis vibrantibus accommodet. Poſtquam enim motus omnes, cuius corda tenſa et aequaliter craſſa eſt capax, facili conſtructione determinaſſet, plures obiectiones contra hanc ſolutionem, a more Analyſeos ſolito recedentem, eſt expertus; quarum vis eo potiſſimum erat directa, ut, niſi cordae initio certa quaedam figura fuerit inducta, eius motus nullo plane modo per Analyſin definiri poſſe aſſeveraretur, quamvis negari non poſſet, ad quamcunque figuram corda initio fuerit detruſa, ea demiſſa certum quendam motum neceſſario ſubſequi debere. Controverſia igitur non tam in hoc agitabatur, quod Auctoris ſolutio ſit erronea, ſed quod problema ipſum ita ſit comparatum, ut nullam plane ſolutionem admittat, atque adeo nefas ſit ſolutionem a quoqam tentari. Facile quidem Auctor concedebat, ſolutionem a ſe datam a conſueto more huiusmodi problemata reſolvendi diſcrepare,

atque

atque adeo vires Analyſeos adhuc plerumque excultae ſuperare: ſcilicet ideo iſta Analyſeos pars huiusmodi quaeſtionibus ſolvendis non ſufficit, quia in functionum tantum unicae variabilis inveſtigatione verſatur; indeque enim certe nunquam eiusmodi ſolutionem obtinere licet, quae curvam quamcunque, pro lubitu ductam, nullaque certa lege contentam, qualis forte cordae initio fuerit impreſſa, in ſe complecteretur. Verum vel hoc exemplo alterius illius Analyſeos partis ſupra laudatae vis maxime elucet, ex qua ſola huius problematis ſolutio eſt petenda. Durante enim cordae motu, intervallum, quo punctum eius quodvis a ſitu naturali diſtat, re vera ut functio duarum variabilium debet tractari, quoniam id non ſolum a loco puncti in corda, ſed etiam a tempore iam elapſo, pendet. Docuit vero Cel. Auctor, quoties per integrationes ad huiusmodi functiones deducimur, tum non, uti in integrationibus vulgaribus, quantitatem conſtantem arbitrariam in calculum invehi, ſed eius loco adeo functionem arbitrariam cuiuspiam variabilis, quam deinceps hoc caſu cordarum ita determinari oporteat, ut ad figuram illam prorſus arbitrariam, quae cordae initio fuerit inducta, accommodetur. Quam inſignem obſervationem cum Auctor poſtmodum demum clariſſime illuſtraſſet, in hac disquiſitione, loco cordae, filum perfecte flexile ponduſculis quotcunque onuſtum, dataque vi tenſum, conſiderat, et poſtquam ſingula ponduſcula a ſitu naturali pro lubitu, utcunque fuerint, diducta, ſubitoque dimiſſa, motum eorum ſecuturum determinat; quod cum ſine ſubſidio ſublimioris illius Analyſeos partis praeſtari queat, ſiquidem ſingulorum corpuſculorum motus ſeorſim indagare licet, ex ipſa ſolutione luculenter apparet, motum huiusmodi fili, quotcunque ponduſculis onuſti, ſemper analytice aſſignari poſſe, quomodocunque ſingula ponduſcula initio a ſitu naturali fuerint deducta. Nunc igitur, tam ponduſcula, quam eorum intervalla, in infinitum diminuantur, ut hoc modo corda continua craſſitie praedita exoriatur, quo facto nulli quoque du-

 bio

bio relinquetur locus, quin huiusmodi cordae motus, poſtquam ipſi initio figura quaecunque fuerit inducta, per Analyſin determinari poſſit. Ad hoc vero neceſſario altera illa Analyſeos pars, circa functiones binarum variabilium occupata, requiritur, neque iam amplius de ſolutione generali, quam Auctor pro motu cordarum vibrantium invenit, dubitare licebit. Ceterum inter infinitos motus, quos tale filum, ponduſculis onuſtum, recipere poteſt, et qui plerumque maxime ſunt irregulares, inprimis notaſſe iuvabit, dari quoque motus ſpecies regulares, aequalibus vibrationum intervallis diſtinctas, quae propterea ſonos determinatos edant. Si tam intervalla, quam ponduſcula, ſint aequalia, filum, duobus onuſtum, duos ſonos edere poteſt, qui ſunt inter ſe ut ſinus angulorum 30° et 60°, hoc eſt, ut 1 ad $\sqrt{3}$; filum autem tribus onuſtum tres ſonos edere poteſt, qui ſunt inter ſe, ut ſeries angulorum $22\frac{1}{2}$°. 45°. et $67\frac{1}{2}$°; quatuor vero ponduſculis onuſtum quatuor ſonos, qui ſunt ut ſinus angulorum 18°. 36°. 54°. 72°. et ita porro, qui ergo ſoni plerumque ſunt irrationales inter ſe, ac propterea maxime diſſoni.

II. De motu cordarum inaequaliter craſſarum. Auct. *L. Eulero*. Notum eſt inter Muſicos, cordas, quibus in inſtrumentis uti ſolent, ſonos harmoniae aptos non edere, niſi eae per totam longitudinem eandem ubique habeant craſſitiem, atque a cordis inaequaliter craſſis ſonos rudes et maxime ingratos produci, ex quo huiusmodi cordae falſae appellantur. Quod autem cordae aequaliter craſſae ſonos ad muſicam idoneos edant, id non ſolum inde venit, quod earum vibrationes aequalibus temporis intervallis abſolvantur, ſicque ſonum certi tenoris exhibeant, ſed etiam potiſſimum eam ob cauſam, quod eadem corda pulſata, praeter ſonum principalem, ſimul alios ſonos acutiores auditui percipiendo offerat, qui cum principali gratiſſimam harmoniam conſtituant. Huiusmodi ſcilicet corda pulſa, praeter ſonum principalem, alii ſoni, cum octava, tum duodecima, porro

duplici

duplici octava, ſeu decima quinta, ac denique decima ſeptima altiores, debiliter quidem, ſed ſatis diſtincte, percipiuntur: qui ſoni, cum ad principalem ſint ut numeri 2, 3, 4, 5, ad unitatem, egregia harmonia ſenſum auditus permulcent. Quomodo autem hi ſoni ab eadem corda ſimul producantur, quo phaenomeno plerisque univerſa motus vibratorii theoria everti eſt viſa, primum ab acutiſſimo Geometra, *Daniele Bernoulli*, feliciſſime eſt explicatum. Qui autem hanc rationem minus perſpexerunt, mira myſteria in his ſonis ab eadem corda ſimul editis quaeſiverunt, inter quos adeo peritiſſimus rei muſicae artifex Gallus, *de Rameau*, principium univerſae harmoniae in hoc phaenomeno ſe feliciter detexiſſe gloriatur. Non ideo ſcilicet plures ſonos ſuavem harmoniam auribus exhibere arbitratur, quod vibrationum eodem tempore editarum numeri ſimplicem ac perceptu facilem inter ſe teneant rationem, quemadmodum omnes ſcriptores muſici adhuc ſtatuerunt; ſed potius, everſo hoc principio indoli vibrationum innixo, ideo plures ſonos nobis placere, ſi ab eodem corpore ſonoro ſimul excitari queant. Hoc modo putat verum harmoniae principium nobis ab ipſa natura declarari, neque id alibi quaeri opotere. Verum, praeterquam quod ſententia recepta circa harmoniae principium ſolidiſſimis rationibus ſit confirmata; neque ex tali phaenomeno, quod ab eodem corpore plures ſoni harmonici ſimul edi queant, infringatur: haec nova opinio, omni ratione deſtituta, penitus refellitur, ſtatim atque eiusmodi corpora ſonora in natura exiſtere oſtendentur, quae ſimul plures ſonos minime harmonicos edant. Huiusmodi autem exempla iam in ſuperiori diſſertatione ſunt prolata, ubi a filo pluribus corpuſculis onuſto eiusmodi ſoni diverſi edi poſſunt, qui, dum ne rationalem quidem rationem inter ſe tenent, maxime ab harmonia abhorrent, cuiusmodi plurima alia exempla in corporibus ſonoris, veluti campanis, laminis elaſticis, aliisque, in medium proferri poſſent. Idem quoque in cordis inaequaliter craſſis ple-

 rumque

tamque uſu venit, quatum motum vibratorium Auctor in hac diſſertatione definire eſt aggreſſus. Verum haec inveſtigatio tantis implicatur difficultatibus, ut non, niſi pro certis inaequalitatis legibus, expediri poſſit. idque evenit ob defectum illius alterius Analyſeos partis iam ſaepius memoratae, quae circa integrationem functionum duas variabiles involventium occupatur, et quae minime adhuc eo usque exculta eſt, ut cordae, utcunque inaequaliter craſſae, motus vibratorius inde definiri poſſit. Duos igitur tantum caſus Auctor expedivit, alterum, quo cordae craſſities ſecundum certam figuram conicam variatur; alterum vero, quo corda ex duabus partibus diſparibus eſt compoſita, cuiusmodi oritur, ſi duae cordae ordinariae, altera craſſior, altera tenuior, connectantur. Talium cordarum motum ſemper fore maxime irregularem, neque idcirco ulli ſono muſico edendo aptum, obſervat Auctor, niſi partium longitudo reciprocam teneat rationem diametri craſſitiei, quo ſolo caſu corda perinde ſonabit, atque corda ubique aequaliter craſſa. Praeterea vero quoque ſub certis tantum conditionibus vibrationes iſochronae naſci poſſunt, quas Auctor accurate inveſtigat; ad quod cum calculus ſatis prolixus requiratur, quem in genere expedire haud licet, caſum evolvit, quo ambae partes paris ſint longitudinis, pondus autem alterius altero quadruplo ſit maius; calculoque abſoluto invenit, talem cordam plures ſonos ſimul edere, qui ſint inter ſe ut hi numeri 0, 30408; 0,69591; 1,30408; 1,69591; 2, 30408 etc. qui cum ſint incommenſurabiles, maxime quoque erunt diſſoni, etiamſi ab eodem corpore ſonoro ſimul edantur. Denique Auctor iterum ad chordas utcunque inaequaliter craſſas revertitur, atque in eos caſus inquirit, quibus ſaltem vibrationes iſochronae produci queant, poſtquam ſcilicet corda initio certo quodam modo fuerit impulſa, hocque ſimilibus caſibus evenire obſervat, quibus aequationem *Riccatianam*, de qua ſupra eſt actum, reſolvere licet.

 III. Pro-

III. Proponitur Thermometri metallici deſcriptio, Auct. *I. E. Zeihero.* Omnium thermometrorum ratio huic innititur phaenomeno univerſali, quod omnia corpora calore in maius volumen expanduntur, frigore autem in minus contrahuntur. Quodſi ergo cuiusque corporis verum volumen quavis tempeſtate exactiſſime dimetiri liceret, mutatio in caloris gradu facta inde commode diiudicari poſſet, nihilque referret, ſive corpus illud foret ſolidum, ſive liquidum; etiamſi forte vera caloris quantitas perperam incremento voluminis proportionalis cenſeatur. Quantumvis autem illud thermometrorum principium firmum videatur, et ad ſcopum egregie accommodatum, id tamen in ſe ſpectatum, omni plane uſu deſtitueretur, niſi ſingularis conditio ei eſſet adiuncta, qua fit, ut ab eodem caloris gradu in diverſis corporum generibus omnino diſpares voluminis expanſiones producantur; quam circumſtantiam auctores non ſemper ſatis ſollicite perpendiſſe videntur. Quodſi enim omnia corpora pro ratione magnitudinis ab eodem gradu caloris aequalia voluminis incrementa acciperent, nullo plane modo, nobis quidem, has mutationes, quantumvis fuerint magnae, obſervare liceret, quandoquidem etiam menſurae, quibus uti conſuevimus, parem mutationem ſubirent, ſicque perpetuo ad corpora menſuranda eandem rationem conſervarent. Neque ergo thermometra vulgaria, etiam in maxima tempeſtatis commutatione, ullam variationem eſſent indicatura, ſi vitrum pari expanſioni a calore oriundae eſſet obnoxium, atque liquor in eo contentus. Ex quo haec thermometra eatenus tantum variationi caloris ac frigoris indicandae ſunt apta, quatenus liquor, quo tubi vitrei cum bulla ſubnexa impleri ſolent, minorem mutationem a calore patitur, quam ipſum vitrum; quin etiam neceſſe eſt, ut mutatio vitri multo ſit minor, quam liquoris, quia alioquin effectus parum eſſet ſenſibilis. Hoc idem ergo quoque de corporibus ſolidis, quae ad ſimilem effectum producendum fuerint adhibenda, erit tenendum, ut

ſcilicet parietes, vel alius generis ſuſtentacula, iuxta quae menſura inſtitui debet, multo minus a calore afficiantur, quam virgae illae, vel bacilli, ex quorum expanſione graduum caloris diiudicari oportet. Pluribus igitur experimentis edoctus obſervavit ſolertiſſimus Auctor, in hunc finem optimo ſucceſſu bacillos, ſeu cylindros metallicos adhiberi poſſe, inter quos argenteos, ſeu ſaltem cupreos eligendos potiſſimum arbitratur, quod non ſolum a caloris mutatione inſignem variationem accipiant, ſed etiam praegrandem caloris gradum ſine fuſione ſuſtinere queant. Tum vero modum excogitavit, plures huiusmodi cylindros ita inter ſe adaptandi, ut mutationes ope vectium indicandae tandem quantumvis magnae reddantur; neque vero et hunc effectum expectari poſſe evidens eſt, niſi paries vel fulcrum, in quo, tanquam corpore fixo, hypomochlia illorum vectium conſtituuntur, multo minorem expanſionem ab aucto calore patiantur. His circumſtantiis probe perpenſis, nullum eſt dubium, quin huiusmodi nova thermometra metallica aeque commode ad tempeſtatis mutationes indicandas uſurpari queant, atque vulgaria, ſive ſpiritu vini, ſive mercurio impleri ſolita.

IV. Thermometrorum punctis conſtantibus gaudentium emendatio. Auct. *I. E. Zeihero.* Nimis ſaepe evenire ſolet, ut cum thermometra omni cura fuerint conſtructa, ac praecipue ſcalae diviſionum, in tabulis metallicis nitidiſſime elaboratae, tum diffracto forte tubo vitreo, omnis opera pereat, neque eadem ſcala deinceps iterum ad ſimilem ſcopum adhiberi poſſit. Graduum enim in ſcala exſculptorum magnitudo ita pendet a ratione, quam tubi amplitudo tenet ad bulbi capacitatem, ut niſi in duobus huiusmodi inſtrumentis haec ratio exactiſſime fuerit eadem, quod certe rariſſime contingit, eadem iis inſervire nequeat. Hinc Cl. Auctor remedium ingenioſe excogitatum proponit, quod in hoc conſiſtit, ut tubo thermometrico loco bulbi

vitrei

vitrei capſula ferrea adaptetur, quae ope cochleae, ipſi inſertae, facile ita parari poteſt, ut eius cavitas pro lubitu ampliari et coarctari queat. Sic enim paucis experimentis inſtitutis haud difficulter ea capacitas capſulae definietur, quae ad tubi amplitudinem relata praeciſe eandem graduum magnitudinem exigat, quae deſideratur, eique proinde ſcala iam confecta optimo ſucceſſu adiungi queat, ſi modo tantum liquoris infundatur, ut unicus temperiei gradus recte deſignetur.

V. Emendatio Microſcopii Solaris. Auct. *F. V. T. Aepino.* Obiectorum minimorum per microſcopia ſolaria, qualia adhuc ab artificibus ſunt conſtructa, repraeſentationem pluribus vitiis eſſe inquinatam, vel inde intelligitur, quod, cum radii lucidi per ipſa obiecta transmittantur, horum forma eatenus tantum in imagine exprimatur, quatenus ipſa ſunt pellucida, ita ut, ſi hac proprietate carerent, nulla prorſus repraeſentatio efficeretur. Deinde ob eandem rationem, quod radii ſolares, qui ad illuminationem adhiberi ſolent, per ipſam quaſi ſubſtantiam obiectorum tranſire debent, inſignes refractiones patiuntur, quibus fit, ut imagines intolerabilibus iridis coloribus circumfuſae exhibeantur. Hoc ſcilicet vitio microſcopia ob ingentem ſpeciei multiplicationem multo magis premuntur, quam laternae magicae, quarum conſtructio certam rationem ſequi ſolet. Utrumque autem horum inſtrumentorum genus *Cel. Eulerus* ab hoc ingenti vitio feliciter liberavit, dum eiusmodi ſtructuram docuit, qua obiectorum maxime opacorum imagines, tam per microſcopia ſolaria, quam per laternas magicas, ſine ulla confuſione nitidiſſime repraeſentantur, dummodo ſufficienti luminis copia illuſtrentur: quod egregium inventum in Tom. III. Nov. Comment. Academiae Petropol. ita accurate extat explicatum, ut huiusmodi inſtrumenta a ſolerti artifice haud difficulter confici poſſint. Maximum autem ad hunc ſcopum adiumentum Cel. huius

differ-

diſſertationis Auctor attuliſſe merito eſt cenſendus, dum vulgaria microſcopia ſolaria, ope levis mutationis in eorum ſtructura faciendae, ad hunc novum uſum transferre docuit, neque ullum eſt dubium, quin duabus pluribusve lentibus adhibendis repraeſentatio adhuc praeſtantior obtineri poſſit, quem ſummum perfectionis gradum Auctor pollicetur.

VI. Diſſertatio de Experimento quodam magnetico, Auct. *F. V. T. Aepino*, cum Additamento ad diſſertationem iſtam auctore eodem. Virtute magnetica impraegnatur filum ferreum non ſolum, cum ad polos magnetis affricatur, ſed etiam dum quodam intervallo remotum ſuper ambos polos traducitur. Quod cum olim diligentisſimus naturae ſcrutator Gallus, *Du Fay*, plurimis experimentis eſſet proſecutus, inſigne ac maxime mirandum phaenomenon obſervavit, quod poli magnetici, qui filo ferreo in minori diſtantia ſuper polos magnetis traducto imprimuntur, iidem in maiori diſtantia ita inter ſe permutentur, ut, qui terminus in minori diſtantia naturam poli borealis eſſet nactus, idem in maiori diſtantia ad polum auſtralem dirigeretur. Quod phaenomenon cum omni theoriae, quae quidem ad magneticos effectus explicandos excogitari queat, maxime adverſari videatur, Cel. Auctor in eo eſt occupatus, ut eius egregium conſenſum cum ea Theoria, quam nuper circa vires magneticas et electricas protulit, dilucide demonſtret. Quem in finem ſupponit, vires attrahentes et repellentes amborum cuiusque magnetis polorum in unicum punctum coactes eſſe, et rationem ſequi inverſam diſtantiarum, indeque evenire poſſe per calculum omni rigore geometrico inſtitutum oſtendit, ut ab iſtis viribus coniunctis in maiori diſtantia omnino ei contrarius producatur effectus, qui alias in minori diſtantia exeratur. Deinde animadvertit, quod etſi aſſumtae hypotheſes naturae minus ſint conſentaneae, et etiamſi verae vires magneticae ab hac lege diſcrepent, ſimilem tamen effectum inde reſultare debere, in

que

quo haud debile Theoriae ſuae firmamentum ſitum eſſe contendit. Iungit tum huic diſſertationi ſupplementum eximium, in quo multa alia experimenta nova, *Fayano* non abſimilia, a priori ex theoria ſua praeviſa, et experientiae penitus conſona, recenſet et explicat.

VII. Cogitationes de aggeribus conſtruendis, Auct. *L. Eulero.* In provinciis maritimis haec quaeſtio maximi eſt momenti, ubi littora adverſus fluctuum impetum aggeribus muniri oportet, quorum tam exſtructio, quam conſervatio, ingentes ſumtus poſtulat. Antequam igitur huiusmodi opus ſuſcipiatur, ſollicite eſt disquirendum, utrum reditus ex terris, hoc modo munitis, percipiendi, expenſas ad aggeres requiſitas ſuperent, nec ne? Niſi enim cultura terrae plus fructuum afferret, de aggerum extructione cogitandum ne quidem foret. Tum vero etiam inprimis eſt perpendendum, ſi littorum ora fuerit valde irregularis et ſinuoſa, minime eſſe conſultum, aggeres iuxta ipſam littoris figuram duci, ſed potius praeſtare, ut aggeribus a littore reductis forma commodior tribuatur. Quanquam enim hoc modo minor terrae tractus includitur, unde propterea minores fructus percipiantur; tamen fieri poteſt, ut haec iactura aggeris contractione, ob multo minores ſumtus, in eius extructionem requiſitos, largiter compenſetur. Semper igitur haec quaeſtio diligentiſſime evolvi meretur, qua quaeritur: quomodo, data littoris cuiuspiam figura, aggeres in eo ſint conſtruendi, ut fructus ex terra percipiendi maxime lucro excedant ſumtus, in aggerum tam extructionem, quam conſervationem, impendendos: in qua disquiſitione facile intelligitur, ſaepius evenire poſſe, ut maxime expediat, minorem terrae portionem hoc modo muniri, lucrumque inde expectandum, ob aggeris diminutionem, multo maius eſſe aeſtimandum. Ad huiusmodi ergo quaeſtiones enodandas ante omnia expendi oportet: primo, quantas expenſas exſtructio aggeris datae longitudinis, veluti unius perticae,

poſtulet; ſecundo, quantum ad conſervationem talis portionis aggeris quotannis requiratur, quos annuos ſumtus, tanquam uſuram, ad ſortem fixam revocari convenit, quibus coniunctis totum pretium unius perticae aggeris habebitur; tertio vero ad fertilitatem et uſum terrae muniendae eſt ſpectandum, ut pateat, quantos fructus a qualibet pertica quadrata quotannis expectare liceat, quos pariter ad ſortem fixam reduci conveniet. His rebus accurate determinatis, quaeſtio ad meram Geometriam et Analyſin revocatur, cuius tamen reſolutio ingentem circumſpectionem poſtulat, ideo neceſſariam, quod aggeres quidem quantumvis intra continentem reduci, neutiquam vero ultra extremam littoris oram extendi licet. In provinciis etiam aggeribus iam munitis haec eadem quaeſtio ſaepius occurrere ſolet, quando ſcilicet fluctus marini ſenſim tantum terrae ultra aggeres alluunt, ut operae pretium videatur, hanc novam terram novo aggere cingi, et in uſum converti. Quod cum non ita pridem in provincia Germaniae maritima contigerit, atque haud levis controverſia circa novi aggeris extructionem fuerit orta, et ad Auctorem delata, anſam ei praebuit, hoc argumentum, quod ſaepius ſummum uſum habere poteſt, accurate pertractandi. Tertium locum occupant PHYSICA, quae exhibent

I. Ad Obſervationes et Experimenta de Mercurio ex ſcriptis *Hermanni Boerhave* Supplementum I. recenſente *Carolo Friderico Kruſe.* Si quis Chemicorum naturam mirabilis metalli Mercurii, (quidni enim metallum dicamus, quod noſtra aetate a frigore ambiente condenſari, et iterum ab augmento caloris fluidum fieri experti ſumus?) intelligenter ac indefeſſo ſtudio exploravit, is certe eſt vir ſummus, in arte ſalutari et hermetica communis Medicorum praeceptor, immortalis *Hermannus Boerhave.* Fidem faciunt huius aſſerti ſcripta eius, cum Regia ſcientiarum Academia Pariſienſi, et cum ſocietate Regia Londinenſi communicata. Stupendo labore, conſtantia Herculea, per XV. annos, uno igne, Mer-

Mercurium torſit, naturam variis artificiis ſollicitavit, immo coëgit, ut vel invita ſecreta ipſi ſua revelaret. Superaddidit praeterea IV. annorum labores. Perrexit enim in hac opera quoad vixit, ita ut nil dici poſſit, quod ipſius experimentis et obſervationibus aequiparari queat. Felici Chemicae artis, imo univerſae ſalutaris doctrinae fato, factum eſt, ut ſcripta viri immortalis typis nondum exſcripta, poſtquam ab *Hermanno* et *Abrahamo Kaau*, fratribus Boerhaviis, in Ruſſiam perlata eſſent, haereditaria poſſeſſione ceſſerint Viro Illuſtri, *Carolo Friderico Kruſe*, AUGUSTAE omnium Ruſſiarum IMPERATRICIS Archiatro ac Conſiliario Status actuali, Academiae Imperialis Scientiarum Socio, *Hermanni Kaau Boerhavii* genero, qui, quod *Abrahamus* animo conceperat, at immatura morte facere prohibitus eſt, ſcripta *Boerhaviana*, publico emolumento ſtudens, ſigillatim edet. Primum hoc, quod praedicamus, ſpecimen oſtendit, quid impoſterum expectare debeamus. Academia non poteſt non lubenter recipere, et in publicum uſum emittere ſcripta viri, quem inter Collegas quondam ſuos numeraſſe honori ſibi ducit. Scopus tantorum Mercurio impenſorum laborum hic fuit, ut conſtaret, quid de promiſſis Alchemiſtarum, fixationem, ſolidationem, transformationem Mercurii iactantium, ſperare fas ſit. Si, quod nonnullis placet, primum favorabiliter ſenſit de via, Mercurii ope, ad magnum, quod vocant, opus ducente, procul dubio admirabiles huius metalli qualitates reſpexit, quae, quo difficiliores eſſent explicatu, eo magis inducere debuerunt ſincerum atque veritatis amantem virum, ut non omnem prorſus fidem denegaret exemplis, de metallo hermetica arte parato afferri ſolitis. Philoſophi eſt, in dubium vocare quae non intelligit, aut quae explicare neſcit; negare non item. Ad hoc requiritur, ut impoſſibilitatem demonſtrare valeat. Id autem eſt, quod millies et novies repetita experimenta Philoſophum docuerunt. Obſervavit namque, Mercurium, varias licet induentem formas, aſt re ipſa immutabilem, vehementiore nimirum ignis

actione, in priſtinam ſemper formam redire. Ergo non inutiliter operam ſuam collocaſſe eſt cenſendus magnus *Boerhavius;* in periculoſo mari Syrtes, ad quas multi bonorum ſuorum naufragia fecerunt, evitare docuit: utilius ſane, quam ſi poſſibilitatem transmutationis Mercurii in aurum oſtendiſſet, aut ſi ipſum aurum, in perniciem aliorum et ſui, conficere docuiſſet.

II. et III. Obſervationes meteorologicas, annis 1757 et 1758. Petropoli factas, cum animadverſionibus et conſectariis, Auct. *I. A. Braun.* De ipſis obſervationibus, ut quae eadem methodo, iisdemque ac praecedentes inſtrumentis, ſunt inſtitutae, nil dicere attinet. Operae autem pretium eſt, ſingularia quaedam notatu digna huc transferre.

Anno 1757.

Altitudo Barometrica, maxima ex omnibus, quae Petropoli obſervatae fuerunt, hoc anno fuit,

29. 12 poll. Pariſ.
30. 35 — Lond.

Calor maximus 97 grad. therm. Delisliani hoc aeque ac ſequente anno obſervatus eſt, qui aequalis eſt calori hominis naturali, et ſanguinis in homine ſano. Calor fere perpetuus per totam aeſtatem ac intolerabilis. Serenitas dierum per totum annum extraordinaria.

Anno 1758.

Calor maximus, etiamſi calori praecedentis anni aequalis fuit, minus tamen frequenter accidit. Menſe Iulio nullum tonitru, quod ſatis inſolitum. Copia pluviae per omnem aeſtatem 16. poll. Pariſ. quod etiam inſolitum, quare a nimia humiditate annona multa et foenum periere. Declinatio magnetis, ut fere ſemper ſolet $4\frac{1}{2}$° W. Maculae in ſole

copio-

copioſiſſimae. Tempus medium, quo glacies Nevae fluvii ſolvi ſolet, eſt circa d. 8. Aprilis, congelationis terminus medius circa 20. Novembris, monſtrante thermometro Delisliano 166. gradus, ſiquidem hoc frigus per aliquot dies durat.

IV. Deſcriptionis Piſcium rariorum, e Muſeo Petropolitano exceptorum, Continuationem, Auct. *I. T. Koelreuter.* Sex piſces ſunt, eadem methodo, qua illi in praecedente volumine, deſcripti, nempe: Cyprinus pinna caudae horizontali, ſubtrifida, dorſuali faſtigata, parvula. Gobio, pinna ventrali ſubrotunda, acetabuliformi, e duobus pedunculis, octoque radiis, valde ramoſis, compoſita. Gobio, pinna dorſuali unica, longa, pectoralibus latiſſimis, acetabulum planiuſculum includentibus. Sparus, duabus utrinque maculis notatus; primo pinnarum ventralium radio longiſſimo, aſtaci antennam referente. Labrus valde oblongus, taeniis tribus candidis, diverſae longitudinis, inſignitus, cauda integra.

Scomber, dorſi anique pinna continua, aculeis ad utriusque initium acceſſoriis. In fine tandem huius Voluminis ponuntur ASTRONOMICA. In his

I. Obſervationes aliquot aſtronomicae et meteorologicae, Lipſiae habitae *a Godofr. Heinſio.* Varias continet hoc a Cl. *Heinſio* ad Academiam Petropol. transmiſſum ſcriptum Obſervationes, ſeparatim hic indicandas. Die 24. Ian. ſtyl. nov. An. 1758. Eclipſin Lunae totalem obſervabat Cl. Vir, quae vero obſervatio per intercurrentes nubes, et male terminatam, praeſertim ſub initium, umbram telluris, turbata quodammodo fuit. D. 26. Ian. eiusd. anni poſt merid. hora circ. $2\frac{1}{2}$ occupatus erat in capiendis altitudinibus Solis correſpondentibus, atque direxerat quadrantem ita, ut linea fiduciae 11°. $40\frac{1}{4}'$. reſponderet. Pronus ad contactum iam erat cum filo tubi horizontali Solis nubi denſiori involuti ſuperior limbus, cuius admodum exigua portio infra filum

ſum horizontale adhuc perſiſtere videbatur, fruſtra vero per aliquod tempus ipſius contactus celebrationem exſpectabat. Per 20. enim minuta ſecunda nulla ſenſibilis huius portionis imminutio, nullus ſenſibilis acceſſus limbi ad filum, obſervari poterat, usque dum tandem 17″ ſorius, quam fieri debuiſſet, contactus conſequeretur. Inuſitata haec a nube interpoſita producta irregularis refractio, (pro huius enim effectu ſine dubio hoc phaenomenon habendum eſt,) cautos reddere debet Aſtronomos, ne per nubes captis altitudinibus aſtrorum coecam habeant fidem. Cum Anno 1758. d. 17. Apr. ſt. nov. Lunae partialis obſcuratio contingeret, ob varia incommoda non niſi finem Eclipſeos annotare potuit Cl. Auctor, quem conſecutum eſſe 8^h. $35\frac{3}{4}'$. ſufficiente cum certitudine ſtatuere ſe poſſe putat. D. 21. Iun. Anno 1757 8^h. $57'$ $55''$. emergentem poſt lunae diſcum ſtellam primae magnitudinis, *Cor Leonis* vocatam, vidit *Cl. Heinſius*, et d. 10. Iul. eiusdem anni 9^h. $31'$. $20''$. ſecundi Satellitis Iovis emerſionem totalem annotavit. Indicavit etiam Cl. Auctor, viſam a ſe An. 1756. ultimis Septembr. et primis Octobr. diebus Venerem interdiu oculis nudis, per duas tresve horas, poſt ſolis ortum, ut anno 1748. in Obſervationibus ad Academiam miſſis, et in Tom. III. horum Commentt. evulgatis, praedixerat; ac denique obſervationes quasdam meteorologicas communicavit, ex quibus patet, maximum calorem aeſtivum, barometrique altitudinem mediam Lipſienſem, Petropolitanis fere aequari, Petropoli vero barometrum ab hoc termino utrinque notabiliter longius excurrere, quam Lipſiae fieri ſoleat.

II. Obſervatio Eclipſeos Solaris, quae contigit Anno 1758. d $\frac{19}{30}$. Decembr. habita Petropoli, ab *A. N. Griſchow.* Poſt indicatas obſervationes, pro examinando motu horologii penduli inſtitutas, finem huius Eclipſeos contigiſſe 9^h. $36'$. $45''$ - - - - 9^h. $37'$. $0''$. ſtatuit *Cl. Auctor.* In limite 15″. dubiam reddiderunt hanc obſervationem fumus foco-

focorum atque vapores undantes, qui aerem inquinabant.

III. Inſtrumentorum Aſtronomicorum, Reticulo, aut Micrometro inſtructorum, nova emendatio, Auct. *F. V. T. Aepino*. Commoditati Obſervatoris, ut in imaginanda inſtrumentorum aſtronomicorum conſtructione proſpiciatur, res eſt maioris momenti, quam ad primum intuitum videri poſſet, cum obſervationum fides atque acumen manifeſto inde patiantur, ſi aſſumere aut diu ſervare incommodum corporis ſitum cogatur Aſtronomus. Laborant incommodo tali inſtrumenta aſtronomica micrometro praedita, conſueto more conſtructa, quod Obſervator ipſis utens, ſi ad obiectum ſuper horizontem valde elevatum ipſa dirigit, reclinare caput atque corpus, immo ſupinum interdum ſitum aſſumere debeat. Conatur ipſa ab hoc defectu liberare Cl. Auctor, ope ſpeculi metallici plani, quod tubo, non longe a foco vitri obiectivi inclinato ad axem viſionis ſitu, ita inſerendum eſt, ut radii per axin tubi incedentes, in directione horizonti parallela ab ipſo reſiliant. Imponit autem, prouti Auctor monet, novum hoc inſtrumentorum additamentum, novae verificationis neceſſitatem Aſtronomo, quae, qua ratione commode perfici queat, ſub finem exponit.

IV. Obſervatio Eclipſeos Lunae d. 18. Maii ſt. v. Anno 1760. Petropoli habita, Auct. *N. Popow*, *Andr. Kraſilnikow*, et *Nic. Kurganow*. Obſervatum eſt initium huius Eclipſeos 11^h. 18'. 47''. circiter, finis vero 12^h. 4'. 42''. cum aliquibus momentis aliis, quorum tamen nullum, praeter finem, ſatis ſecurum eſt, uti Obſervatores declarant. Adiunxerunt Cl. *Popow* et *Kraſilnikow* obſervationem initii Eclipſeos ſolaris eod. anno d. 2. Iun. ſt. v. viſae, quod 9^h. 1'. 44''. accidiſſe ſtatuitur.

V. Eclipſis Solis Lipſiae viſa hor. mat. d. 13. Iunii ſtil. nov. Anno 1760. Auct. G. *Heinſio*. Eiusdem huius Eclipſeos ſimi-

ſimiliter non niſi initium vidit *Cl. Heinſius*, quod ſtatuit cecidiſſe in $7^h. 25'. 34''$. tam exacte, ut ingreſſus ſolis in diſcum lunae ad inſtans quaſi in oculos incurreret.

VI. Obſervatio Eclipſeos lunaris d. $\frac{7}{18}$. Maii 1761. habita in Obſervatorio Imper. Petropolitano, Auct. *F. V. T. Aepino.* Praeter initium et finem Eclipſeos, diſcique Lunae immerſionem totalem, atque emerſionis initium, praecipuarum quoque macularum immerſionem et emerſionem ex umbra, annotavit Cl. Auctor, qui monet, ob vapores denſos, ac forte crepuſculum, de immerſione et emerſione macularum ſe ipſum per minutum dimidium, immo ulterius, inter obſervandum dubium haeſiſſe, reliquis vero momentis maiorem fidem adſcribit. Tam denſa erat umbra terreſtris, ut per ſat longum tempus penitus quaſi luna ex coelo evaneſceret, neque ullum ipſius veſtigium ſupereſſet.

VII. Ad Nova Acta Petropolitana Acad. Scient. Tom. III. Additamentum ex Sinis *P. Antonii Gaubil*, S. I. Obſervationes Satellitum Iovis, pro determinanda locorum poſitione Geographica, ſedulo ac ſolerter inſtituere, ſuprema Obſervatoribus Aſtronomis, qui Sibiriam et Kamtſchatkam peragrarunt, lex fuit. Dolendum autem, non valde multas obſervationes huius generis, et publica luce dignas, ad Academiam perveniſſe: quod, utrum praematurae morti Viri Cl. *Ludovici de l'Isle de la Croyere* d. 10. Octobr. 1741. in Kamtſchatka extincti, an aliis cauſis adſcribendum ſit, non inquirimus. Palmam reliquis praeripere viſae ſunt obſervationes a ſollertiſſimo obſervatore *Kraſilnikovio* habitae; quare in Vol. III. Nov. Comment. typis exſcriptae ſunt, addita collatione cum ſimilibus, in ſpecula Aſtronomica Petropolitana inſtitutis obſervationibus, unde differentia temporis Petropolin inter et varia Sibiriae et Kamtſchatkae loca pateſcit. Aſt dices, ipſius Petropoleos Longitudinem adhuc quidem dubiam videri poſſe, quia trifariam notata reperitur, et, utra deter-

determinatio reliquis ſit praeferenda, non liqueat. Tom. I. Comment. p. 480. habetur 47°. 57′. 30″. in Syllabo Long. et Latit. Atlanti Ruſſico praefixo extat 47°. 49′. et ex Ephemeridibus Aſtronomicis Pariſienſibus colligitur, eſſe 47°. 53′. 45″. Hac occaſione notare iuvabit, ultimam determinationem, ſecundum obſervationes b. *Griſchovii* factam eſſe videri, quia in diſſertatione Tom. VIII. Nov. Comm. inſerta p. 434. differentiam temporis Petropolin inter et Pariſios eandem, quam Ephemerides Pariſienſes nobis exhibent, aſſumſit, nimirum: 1ʰ. 52′. Dum autem *Griſchovium* nominamus, cuius obſervationes quanta accuratione ſe commendare ſoleant nemo ignorat, maximam ſimul conciliamus huic determinationi auctoritatem. Ideoque, interea dum Obſervatores noſtri Aſtronomi certius quid hac de re ſtatuant, non dubitamus longitudines locorum ex obſervationibus *Kraſilnikovii*, poſita long. Petrop. 47°. 53′. 45″. ſequentem in modum ſtabilire:

Kirenskoi oſtrog - - - -	125°. 36′. 30″.
Iakuzk - - - - - -	147. 14. 45.
Portus Petri Pauli - - -	176. 8. 45.
Bolſcherezkoi oſtrog - -	174. 52. 0.
Ochozkoi oſtrog - - -	160. 47. 15.
Iudomskoi kreſt - - -	157. 27. 15.
Tomsk - - - - - -	102. 33. 15.

Addimus longitudinem Caſtelli Iamyſchewskaia, quae, cum differentia meridianorum eiusdem et Petropoleos, ſecundum obſervationes *Kraſilnikovii*, a b. *Griſchovio* quondam ſtatuta ſit 43°. 47′. erit 91°. 40′. 45″. His praemonitis, diſpiciamus novas locorum determinationes, quas *R. P. Gaubil* in hoc additamento nobis offert. Comparavit obſervationes *Kraſilnikovii* cum aliis eodem tempore Pekini, et in ſtatione Gallica Chandernagor, quae ad Gangetis fluvii oſtium in India orientali exſtat, inſtitutis, differentiamque temporis annotavit; quae quidem opera ſupervacanea videri nequit, tum quod confirmantur inde poſitiones ſupra determinatae, tum quod duorum locorum determinationes adduntur, quorum obſervationibus correſpondentes ante non extabant.

tabant. Sciendum autem, quod ex Ephemeridibus Pariſienſibus conſtat, Pekinum et Pariſios differentiam temporis $7^h. 36'. 10''$. intercedere, Chandernagor Pariſiis $5^h. 44'. 37''$. diſtare. Iam poſita longitudine obſervatorii Pariſienſis, ut ex noviſſimis obſervationibus ſtabilita eſt $19°. 53'. 45''$. emergunt inde longitudines pro

Ilginskoi oſtrog - - - -	122°.	30'.	0''.
Olecminskoi oſtrog - -	137.	4.	45.
Iakuzk - - - - - - - -	146.	13.	7.
Portus Petri Pauli			
ex obſerv. Pekin. - -	176.	4.	15.
ex obſerv. Chandern. -	176.	28.	31.
Bolſcherezkoi oſtrog - -	174.	12.	0.

Ubi obſervationes, ſi illas, quae urbem Iakuzk concernunt, excipias, ſic ſatis cum ſuperioribus conſentiunt. Latitudines recenſitorum hactenus locorum, ſecundum eiusdem *Kraſilnikovii* obſervationes, hae ſunt:

Ilginskoi oſtrog - - - - - -	54°.	42'.	
Kirenskoi oſtrog - - - - - -	57.	47.	
Olecminskoi oſtrog - - - - -	60.	22.	
Iakuzk - - - - -	62.	2.	
Iudomskoi kreſt - - -	60.	5.	$3\frac{1}{2}''$.
Ochozkoi oſtrog - -	59.	20.	10.
Bolſcherezkoi oſtrog - -	52.	54.	30.
Portus Petri Pauli - -	53.	1.	20.
Tomsk - - - - -	56.	29.	58.
Iamyſchewskaia Caſtellum - - -	51.	53.	10.

Notari meretur altitudo Poli a *R. P. Gaubil* Pekini in Collegio Gallico obſervata, quae eſt $39°. 55'. 21''$. Ephemerides Pariſienſes habent $39°. 54'. 0''$. quae quidem latitudo competit Collegio Ieſuitarum Luſitanorum et Germanorum, ut infra adparebit. Finit *R. P. Gaubil* additamentum ſuum obſervatione de ſitu urbis Aigun, qua error circa poſitionem huius urbis in Atlante Ruſſico commiſſus corrigitur. Ex re ſane. Attamen diffitendum non eſt, eundem errorem Academiam quoque animadvertiſſe, et in Tabula, acceſſiones Geographicas in ultima expeditione Kamtſchat-

ſchatkienſi detectas repraeſentante, ratione habita Atlantis Sinici a *Cel. Danville* evulgati, correxiſſe. Eſt autem Aigun, vel Aiiunchun, vetus nomen caſtri cuiusdam deſerti, vallo ex terra congeſto muniti, et dimidio fere milliari a Seiae, vel Dſiae, fluvii, in Amurem oſtio, ſecundis aquis, diſſiti. Hoc cum Sinenſes ſaeculi ſuperioris octogeſimo tertio anno, fervente cum Ruſſis bello, inſederint, duobus annis poſtea, ex oppoſito illius, aut paullo infra, ad ripam Amuris meridionalem, urbem Sagalin-Ula-Choton, uti in Cel *Danvilli* Tabula Geographica videre eſt, exaedificarunt. In Academiae Tabula nomen Aigun adſcriptum eſt, quia ita quoque urbs Sinica communiter appellari ſolet. Ipſe quoque *R. P. Gaubil* non vetus caſtrum deſertum, ſed urbem a Sinis inhabitatam, ſub nomine Aigun intellexiſſe videtur.

VIII. Mercurius in Sole obſervatus Pekini Sinarum Anno 1756. d. 7. Novemb. a *P. Auguſtino Hallerſtein*, S. I. Non haec prima eſt, quam ex Sinis habemus, Mercurii in Sole viſi obſervatio; namque iam annis ſuperioris ſaeculi 90. et 97. eundem tranſitum Cantoni, et in urbe Tſchaotſcheu contemplatus eſt *P. Fontenay*, S. I. cuius obſervata in Memoriis Academiae Pariſienſis extant: aſt prima eſt atque palmaria haec obſervatio, ſi indefeſſum Auctoris ſtudium, ſi inſtrumentorum aptitudinem, ſi laborum ſucceſſus ſpectes; prima, quam doctiſſimus Auctor, ex ditiſſima penu obſervationum ſuarum aſtronomicarum, quam prelo parat, excerpſit, et cum Academia communicavit. Pergunt nimirum eodem ſemper ſtudio Ieſuitae in Sinis aſtrorum ſcientiam obſervationibus ſuis locupletare, cognitionem Syſtematis noſtri Solaris, terreſtriſque globi, amplificare et perfectiorem reddere. Quod niſi eſſet, multa ſane incognita nobis manſiſſent, quae illorum ope comperta habemus atque explorata. Unum dicamus, quod utilitatem obſervationum Sinenſium clare oſtendit. Innumera phaenomena caeleſtia contingunt, dum atra nox tegit Europam, eadem autem in extremitate Aſiae, in Sinis, expertum ac ſedulum obſervatorem non effugiunt. Hue quoque pertinet obſervatus in Sinis Mercurii ſub ſole tranſitus, qui 7. Novemb. 1756. accidit. Hunc

in Europa totum conſpicere non licuit, quoniam, cum inciperet, ſol adhuc ſub Horizonte morabatur. Perfectiorem autem, quam quae hoc loco exhibetur, obſervationem, vix Aſtronomi deſiderabunt. Praeter initium atque finem huius phaenomeni, exacte notata, Mercurii ſub ſole incedentis 58. loca determinavit R. Auctor, capiendo Micrometri ope differentias declinationum, et ex appulſibus ad horarium differentias aſcenſionum rectarum deducendo. Eſt autem R. Pater *Auguſtinus Hallerſtein* Tribunalis mathematici in Sinis Praeſes, PP. *Adami Schall*, *Ferdinandi Verbieſtii*, et *Ignatii Koegleri*, dignus ſucceſſor, vir, cuius ſingularem eruditionem, humanitatem, et ardorem in bonas artes, quippe cui et commercium epiſtolicum cum Academia Petropol. intercedit, hac occaſione data encomio celebrare, officii ratio poſtulat.

MONTES GLACIALES HELVETIAE, DESCRIPTI a THEOPHILO SEGIMUNDO GRUNERO, Senatus CC. Bernenſis reipublicae Oratore. P. I. p. 1-237. P. II. p. 1-224. P. III. p. 1-219. Octonis.

Bernae apud Wagnerum, 1760.

Poſt multos, qui univerſae Helvetiae deſcriptionem libris editis complexi erant, primus *I. H. Hottingerus* D. docta, ſed brevi diſſertatione, ſigillatim de his montibus expoſuit, quae typis excuſa legitur in Ephemer. Acad. Leopold. I. 9 et 10. in Append. 1706. p. 41. Quem exceperunt in Transactionibus Anglicanis *Scheuchzerus*, de altitudine montium Helvet. (Philoſ. Transact. N. 406.) porro qui de glacie eorundem et criſtallis diſſeruit, *Iohannes de Muralt*, (ib. n. 49.) denique *Anonymus*, qui peculiari libello glacialium Bernenſis agri montium naturam deſcripſit. Inter quos multa docte, uti ſolitus erat, enarravit Scheuchzerus: caeteri pauca, nec ea alicuius momenti. Succeſſit *Wolgangi Chriſtenii* deſcriptio montium glacialium Helvetiae, gallico idiomate exarata, ipſam quoque mineralium Bernenſis regionis

gionis rationem complexa, ſed, quod in plerisque eius generis libris magnopere dolendum, typis nondum impreſſa. Alia Diſſertatio, de glacialibus Foſſigniacenſibus, inſerta fuit Actis Helveticis anni 1743. menſ. Maio et Iunio. Poſt hos *Altmanus* V. Cl. ſingulari libro expoſuit inprimis de glaciali Grindelwaldenſi, pariterque de Raetslisbergenſi Langhanſius. Sed quae ab iſtis ſeparatim fuerunt tradita, nec de univerſis Helvetiae montibus, ea nunc multo diligentius copioſiusque exequutus eſt doctiſſimus Grunerus, fere ubique propriis obſervationibus adiutus. Pars prima huius operis continet deſcriptionem phyſicam et geographicam montium glacialium agri Bernenſis et Valleſienſis, in Sectiones VIII. diſtributam.

I. Eſt de itinere verſus montana regionis Bernenſis, glacie obducta, continetque deſcriptionem univerſam geographicam et phyſicam. Sequuntur ſpeciales.

II. Deſcribit glaciales Oberhaslithalenſes ditionis Bernenſis, ubi inprimis copioſe exponitur de iugo Grimſelbergenſi, et de Arolae fontibus.

III. Complectitur glaciales Grindelwaldenſes.

IV. Enarrat glaciales vallis Pauterbrunnenſis. Hic vero inprimis eminet elegantiſſima deſcriptio torrentis in regione villae Eiſenfluh, cui apud Helvetios vernaculum nomen *Pletſchbach* tribui ſolet: eius aquae ſolis lumine tactae iridis radiis fulgent. Similem omnino imaginem vide deſcriptam P. II. p. 91. Nec omittenda narratio p. 113. fodinarum plumbearum prope Hauros, i. e. ad radices montis Steinberg dicti, et quae in fine huius capitis expreſſa eſt pulchra capricorni deſcriptio.

V. Sequitur de glacialibus Kanderthalenſibus, Frutigenthalenſibus, et Simmenthalenſibus.

VI. Deſcribuntur glaciales agri Saanenſis et Aelenſis, et fodinae ſalis in hac regione celebres.

VII. Exponitur de glacialibus borealibus agri Valleſienſis, geographice et hiſtorice. Complectitur haec Sectio deſcriptionem iugi bicornis, quod ſurgit in latere occidentali maioris montis S. Gotthardi, fontiumque Rhodani, et catarrhactarum.

 VIII.

VIII. Exponitur de glacialibus auſtralibus Valleſienſis agri, quibus glacialibus Foſſigniacenſibus nomen eſt. Hae Poenninae ſunt *Alpes*, veteribus naturalium rerum ſcriptoribus, v.c. *Plinio* H. N. II, 80. unde etiamnum ſupereſt vallis Pellinae ſ. Penninae nomen. Certum eſt, magnum montem S. Bernhardi olim *Montis Pennii* et *Montis Iovis* nomen habuiſſe, non quidem a Poenis ſ. Carthaginienſibus, qui duce Annibale hunc montem transcenderint, ſed rectius a *Deo Pennio O M.* quam opinionem firmat inſcriptio vetus apud Graevium Epiſt. p. 466. eumque *Iovem* eſſe arbitratur Cluverius, Ital. ant. p. 339.

Pars altera huius operis deſcribit montes glaciales Italiae Helveticae, et Provinciarum Uri, Foederatorum i. e. Rhaetiae, Glaronae, Abbatiszellae, Suitiae, et Subſilvaniae, Sectionibus IX. quarum

I. Comprehendit montes dynaſtiarum Italiae Helveticae, eorumque inprimis Alpes Lepontinas maiores, quarum ſitum, adhibitis quoque veteribus Geographis, erudite deſcripſit Auctor. Nec omittenda, quae de Comenſi lapidè, ad illuſtrandum Plinium, obſervavit p. 11. 12.

II. Enarrat glaciales regionis Urienſis, h.e. Alpes Lepontinas minores. Hic vero inprimis memoranda deſcriptio carbunculorum, quibus abundant petrae regionis Airolenſis, quae eſt ad radices magni montis S. Gotthardi, nec non fontium Teſſini fluvii. Hanc excipit narratio de ſitu et viis ſummi montis Helvetiae, adeoque totius Europae, cui a S. Gotthardo nomen eſt; quem omnino ſummae Alpes, quarum meminit Caeſar, exprimere videntur. Inde oriuntur fluvii maiores minoresve permulti, p. 26. 27. enumerati.

III. Pergit in recenſendis glacialibus Urienſis regionis; ubi inſeritur deſcriptio Pontis diaboli, et mineralium totius montium iugi.

IV. Sequuntur Alpes Rhaeticae, e quibus inprimis montem Adula, ſeu Avicula, vernacule Vogelberg dictum, depinxit Auctor, unde olim Alpes Adulae nomen habuerunt. Sunt ibi fontes Rheni, in quibus definiendis diſcrepant inter ſe doctorum virorum ſententiae. Credibile eſt, hunc fluvium prodire partim e montibus et rivulis fontium circa villam, cui a Rheno

nomen

nomen eſt, partim e monte Cadelino eiusque glacie, partim denique e ſummo quod inter Lepontinas Alpes eminet faſtigio, indigenis Cima del Baduz dicto. Nec hic omittenda via mala vallis Domletsgerenſis. Mineralibus optimis abundat univerſa iſta regio.

V. Pergit in deſcribendis glacialibus Rhaetiae. Hic primo recenſentur Alpes Iuliae, non confundendae cum illis, quarum Livius meminit L. V. 34. ubi rectius Critici *Invias Alpes*, quam *Iulias*, legendas exiſtimarunt. Nec magis ad Rhaeticas referri poſſunt *Iuliae Alpes* apud Amm. Marc. l. 31. qui montes agri Veneti hoc nomine deſignavit. Unde Rhaeticis Alpibus Iuliarum nomen tributum ſit, docent haec Sexti Rufi: *Sub Iulio et Octaviano Caeſaribus, per Alpes Iulias iter factum; Alpinis omnibus victis, Noricorum Provinciae acceſſerunt.* In quarum ſitu deſcribendo laudanda eſt erudit. Gruneri induſtria, qui docet, Iulium montem in ſummis Europae montibus habendum eſſe; quam opinionem confirmant celeberrima illa flumina, quorum fontes ex his ipſis faſtigiis promanant: Oenus, qui Danubio iungitur; Albula, quae ad Rhenum abit; Meira denique, cuius aquae in Adriaticum mare effunduntur. Ad radices Montium Iuliorum ſunt aquae illae ſalubres Mauritiae, quas ſatis deſcripſit Scheuchzerus. Quae p. 108. obſervantur de perpetuo frigore, quo glaciales congeruntur et quaſi aluntur, lectu omnino digna ſunt. Frigus iſtarum regionum continetur ventis gelidis, qui e rimis et cavernis glacialium montium perpetuo prorumpunt, aëraque replent ita, ut qui ibi commorentur, in ſummo ſolis aeſtu frigore pereant. In montibus Clavennenſibus memorandae ſunt Cryptae Aeolicae, quibus tamquam cellis aeſtate urgente utuntur incolae. Auget hanc regionem Lapis ollaris ſ. lebetum, qui Comenſis eſt Plinio. Multis variisque Aquis ſalubribus abundat Rhaetia univerſa, in quibus diligentius deſcribendis longiores eſſe, pro inſtituti noſtri ratione, haud debemus.

VI. Sequuntur glaciales Glaronenſes. Obiter hic deſcribitur antrum Martis, quod univerſam rupis longitudinem excavat, tantaeque altitudinis eſt, ut fere aedes ibi exſtrui poſſint. Aequinoctii tempore hanc cavernam permeant ſolis radii, pulcherrimo ſpectaculo. Inter hos ipſos montes altiſſimus, vernaculo ſermone *Toedliberg* dictus, faſtigium montis S. Gotthardi fere aequat, ceterum glacie obductus, et fere omnino inacceſſus. Quod ad fertilitatem locorum attinet, falſo ſtatuit Auctor, eam obliquo montium ſitu augeri: quum enim ibi omnis generis herbae et gramina lineis parallelis creſcant et exſurgant altitudine perpendiculari, non poſſunt ibi ſimul plures prodire ſurculi, quam quidem in ipſa planitie. Claudit hanc Sectionem deſcriptio lacus Sylvatici, qui multa habet peculiaria.

VII.

VII. Exponitur de glacialibus Abbatis Zellae. Nonnulli ex his montibus abundant petrefactis varii generis, pariterque aquis mineralibus et ſalubribus.

VIII. Deſcribuntur glaciales provinciarum Suitiae et Subſilvaniae, et Dynaſtiae Engelbergenſis. Habet Suitiae quoque regio petrefacta et mineralia multa, quorum tamen vilior eſt ſpecies.

IX. Sequitur denique comparatio glacialium Helveticorum cum Septentrionalibus: quae primum de glaciali mari quaedam erudite complectitur, deinde utitur deſcriptionibus montium Norwegiae Pontoppidana, Islandiae Horrebowiana, Laponiae Hogſtroemiana, Groenlandiae denique Spitsbergiae et Novae Zemblae. Addit Auctor obſervationes de montibus Libano, Ararat, Tauro caet. quae legiſſe neminem poeniteat.

Tertia Pars continet diſſertationes philoſophicas, quarum

I. Tradit originem, ſitum, partes, uſumque glacialium. Hic inprimis memoranda, quae de erroribus calculorum in definienda montium apud veteres multitudine diſſeruit Auctor p. 18. 19. Olim enim receptum erat, montis altitudinem umbra metiri, unde non poteſt non niſi fallax admodum prodire numerus. Pag. 28. definit Auctor punctum congelationis, quod eſt in altitudine 1500 ulnarum ſupra mare Mediterraneum elevata.

II. Docet, quomodo gignatur glacies in vallibus, agris, et montibus.

III. Oſtendit, ex quonam inprimis tempore extiterint. Non poſſumus probare opinionem Auctoris, qui putat Helvetiam olim fundum maris fuiſſe, idque propter multa variaque petrefacta marina, quae ibi etiamnum cernantur. Quum enim ipſe ſummam rerum mutationem per diluvium factam conceſſerit, nonne id quoque fateri debet, ad explicandam originem variorum animalium marinorum, quae etiamnum cernantur petrefacta in Alpibus, ſufficere inundationem per diluvium factam, nec opus eſſe, ut mare ſimul, adeoque ipſum gravitatis centrum mutatum exiſtimemus.

IV. Explicat variam glaciei naturam.

V. Sequitur de varia glacialium duratione.

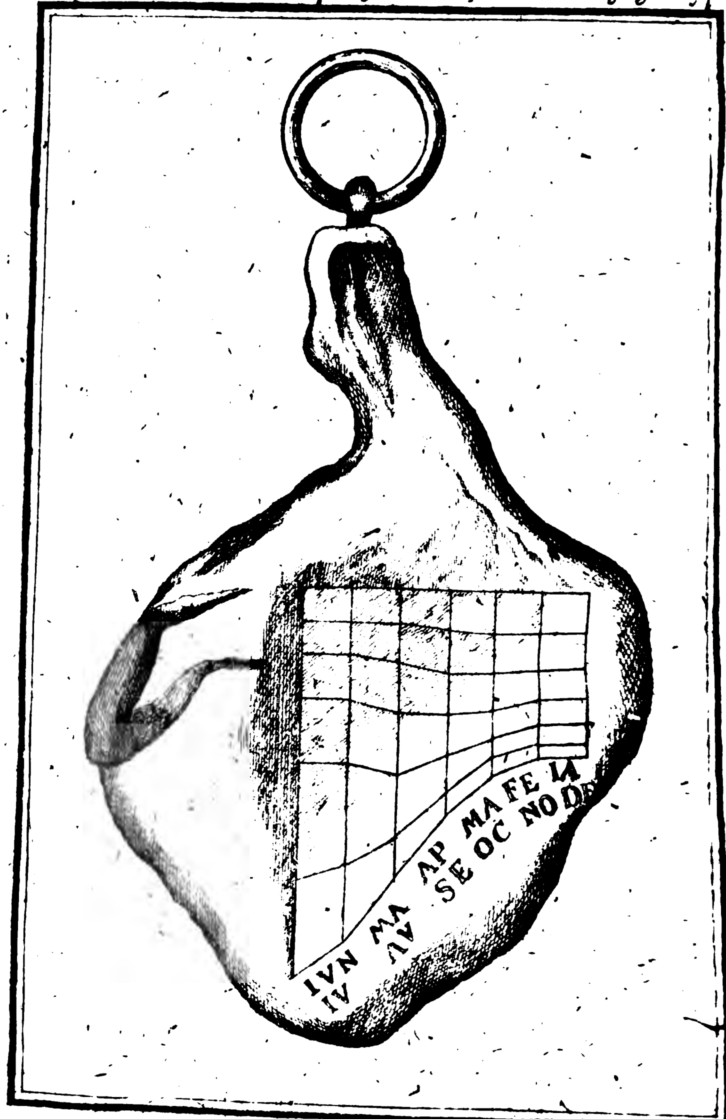
VI. Tradit eorum utilitatem, in purgando aere, et gignendis fluminibus. Simul exponit erud. Auctor de praecipuis animalium et plantarum generibus, quae in glacialibus reperiuntur.

VII. Enarrat phaenomena illa noxia et periculoſa, quae glacialibus ſaepe ſunt coniuncta. Haec vero diſſertatio, uti caeterae omnes, docte et ſubtiliter ſcripta eſt, optima phyſicae artis diſciplina ſuffulta, genereque dicendi, ſi quaedam peregrina exceperis, admodum venuſto, exornata. In frontiſpiciis primae et ſecundae Partis, praeter alia multa aeneis figuris expreſſa, cernuntur Mappae geographicae duae, univerſam Helvetiam diligentiſſimo labore complexae.

NOVA ACTA

VII. Exponitur de glacialibus Abbatis Zellae

TAB. I. ad Nov. Act. Erud. Menſ. Mart. et Apr. A. MDCCLXV. pag. 281. ſq.

J. G. Krügner Jun. ſc.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Martiis et Aprilis Anno MDCCLXV.

LE PITTURE ANTICHE D'ERCOLANO E CONTORNI, etc.

id eſt:

PICTURAE ANTIQUAE HERCULANI, IN AES inciſae, cum explicationibus: TOMUS III.

Neapoli, 1762. c. figg. aen. permultis, fol. max.

Hic tertius Tomus picturarum Herculanenſium, continens tabulas aeri inciſas maiores LX, minores XCII, aeque ac ſuperiores duo, dedicatus eſt Carolo III Hiſpaniarum et Indiarum regi. Dedicationem excipit lectu digniſſima praefatio, utpote quae de rariſſimo horologio ex metallo exponit, cuius pictura praemiſſa eſt. Maximi id eſſe pretii merito exiſtimant doctiſſimi picturarum interpretes. Quum enim antiqua horologia cuiuscunque generis tantae ſint raritatis, ut vel plurimis rebus et pulcherrimis inſtructo muſeo eſſe ornamento poſſint: hoc horologium ceteris eſſe oſtendunt multo pretioſius. Cetera enim eſſe fere horizontalia, concava, non portatilia, eumque in modum conſtructa, ut ſaepe dubitare poſſis, ſintne reapſe horologia, nec ne: hoc vero eſſe portatile, idque verticale, ſimpliciſque conſtructionis, quod facile in uſum transferre

liceat, cuius denique ope ad perfectam notitiam perveniri poſſit omnis motus ſolis, eclipticam omnibus menſibus pervadentis. Refert illud figuram petaſonis, cuius pes ex annulo, eoque mobili, ſuſpenditur: pars exterior cutis deſcriptum exhibet horologium.

In cute ſcilicet ſeptem lineae verticales ductae ſunt, ſub quibus duo verſus continent duodecim menſium nomina. Lineae illae verticales ſunt inaequalis longitudinis omnes, ita ut breviſſima ſit ultima, prima autem longiſſima. Septimae ſextaeve lineae ſubicitur Ianuarius, Ianuario December: quintae et ſextae Februarius, Februario November: quartae et quintae Martius, Martio October: tertiae et quartae Aprilis, Aprili September: ſecundae et tertiae Maius, Maio Auguſtus: primae et ſecundae Iunius, Iunio Iulius. Praeter ſeptem lineas verticales additae ſunt ſeptem aliae transverſae, eaeque partim horizonti parallelae, partim variae verſus horizontem inclinatae. Quae omnia evidentiora reddet figura adpoſita.

Tab. I. Diligentes ſunt celeberrimi interpretes in uſu huius horologii perſpicue demonſtrando. In ſubiectis praefationi ſcholiis docent, quam male hoc horologium deſcriptum fuerit non modo ab Auctore artis gnomonicae T. VII. Encyclopaediae, verum etiam ab auctore libri, qui inſcribitur, Monumenta Peloponneſia. Addunt nonnulla, quae ad hiſtoriam antiquitatemque horologiorum ſciatericorum pertinent, oſtenduntque, unde ab harum rerum cupidis plura peti poſſint.

Quod attinet ad horologia portatilia, Vitruvius IX, 9. varia horologiorum ſciatericorum genera enumerat, in quibus etiam ſunt *viatoria penſilia.* Bato, poeta comicus, apud Athenaeum IV, 17. p. 163. Philoſophorum aliquem, cui avaritiam, et, quam fere avaritia gignere ſolet, nimiam diffidentiam velle exprobrare videtur, his verbis alloquitur: *a prima luce circumfers lecythum, identidem conſiderans, quod intus eſt, oleum, ut facile alicui opinionem iniicias, te non lecythum circumferre, ſed horologium.* Ad quem locum Caſaubonus, *notabis,*

tabis, inquit, *antiquiſſimum morem circumferendi horologia, cuius nullum aliud teſtimonium puto in literis antiquis extare*, niſi *quod Vitruvius IX, 9. horum meminit.* Ex qua comparatione loci Vitruviani cum loco Athenaei ſatis patet, Caſaubono Batonem videri loqui de horologio ſolari ſeu ſciaterico. Si is Bato idem eſt, qui Balbus comicus apud Plutarchum de adulatoris et amici diſcr. p. 55. C. ut Fabricius putabat, fuit Arceſilai et Cleanthis aequalis, et circiter CCLX. annos ante N. C. floruit. Sed interpretes Herculanenſes veriſimile eſſe contendunt, poetam iſtum comicum, ſeu Batonem, ſeu Battum, non tam de horologio ſciaterico, quam de horologio quod aqua dividit tempus, hoc eſt, de clepſydra verba facere. Certe apud Aegyptios inter ceteros ſacrorum miniſtros locum etiam fuiſſe horoſcopo, qui portaret horologium, teſtem eſſe Clementem Alexandrinum Strom. VI. Hoc autem horologium videri fuiſſe clepſydram, partim quia Mercurius feratur apud Aegyptios, horologii aqua dividentis tempus, inventor, teſte Horapolline I, 16. partim quia horoſcopum, ſecundum Clementem Alexandrinum l. c. oportuerit in ore identidem habere res ad aſtrologiam pertinentes, libriſque Mercurii comprehenſas. Accedit, Batonem loqui videri de lecytho, tanquam vaſe pellucido; et quamquam conſtet, ampullas olearias ſaepe fuiſſe ex auro, ex argento, ex creta, cornu, et pelle; fuiſſe tamen interdum etiam ex vitro. Hinc Heſychium explicare Λήκυθον per βήσιον ὑαλινόν; hinc explicari poſſe dicterium illud apud Athenaeum VI, 12. in quendam, qui in convivio nudus ſtabat, ſuris apertis: ὥσπερ τὰς ληκύθους ὁρῶ σε μέχρι πόσου μεστὸς εἶ. Denique ὄλπης voce et Cyprios, et Byzantinos, deſignaſſe λήκυθον, ὄλπην autem a Grammaticis explicari, δι' ἧς ἐστιν ὀπτήσασθαι τὸ ἔλαιον. Eſſe quidem et cornu interdum, interdum etiam pellem pellucidam, vitro tamen perluciditatem eſſe fere propriam.

Probabile igitur videri, Batonem loqui de ampulla nec coriacea, nec pellicea, nec metallica, ut velit Caſaubonus: ſed de vitrea. Iam vero, quum debeat horologium, et qua

 figu-

figuram, et qua materiem, reſpondere ampullae oleariae, quacum comparetur, coniici poſſe, horologium illud Batonis fuiſſe clepſydram. Ceterum clepſydris non male nomen horologiorum datum, quippe ab aſtronomis metiendo tempori adhibitis, id quod conſtet ex Etymol. in Κλεψύδρα, et ex Salmaſ. Plin. Exercit. p. 462. Ad ultimum ex vitro fuiſſe clepſydras, traditum a multis, a Radero ad Martial. VI, 35. a Beroaldo ad Apulei. M. III. a Plinii interpretibus ad I. ep. 23. II. ep. 11. Haec adverſus Caſaubonum doctiſſimi viri diſputant. Quibus hoc unum addere iuvat, hanc obſervationem de vi vocis *horologium*, multum valere ad explicandum aeſtum eorum, qui in loco Petroniano c. XXVI. haerent: *Trimalchio, lautiſſimus homo, horologium in triclinio et buccinatorem habet ſubornatum, ut ſubinde ſciat, quantum de vita perdiderit.* Ad quem locum Burmannus, *quomodo*, inquit, *in triclinio, quo radii ſolis penetrare non poſſent, habuerit horologium, non tradit Petronius, quod tamen variis modis potuit fieri, vel ut ad triclinii parietes Soli expoſitos fuerit poſitum, vel in loco qui ex triclinio poſſet proſpici, vel alio modo.* Quem locum doctiſſimi explanatores in ſequentibus adferunt, et, me quidem iudice, rectiſſime explicant.

Iisdem ex figura horologii petaſonem referentis, occaſio naſcitur, in petaſonis et pernae diſcrimen inquirendi. Non tamen certo conſtituere audent, differantne perna et petaſo, ut pars et totum, an ut ſpecies et genus, an denique eo nomine, quod petaſones muſtei, hoc eſt, recenter ſaliti, nec ſiccati, pernae vero et ſalitae, et aliquamdiu fumo duratae ederentur. De petaſonibus muſteis Apicius VII, 9. et Martialis XIII, 25. De pernis vero ſaliendis, condendisque in dolio vel ſeria, deque ſuſpendendis primo in vento, poſtea in fumo, Cato de re ruſt. cap. ult.

Eſſe aliquid diſcriminis inter petaſonem et pernam, facile colligas ex Martial. XIII, 54. et 55. ubi poeta epigrammata duo, alterum in pernam, alterum in petaſonem, tanquam in duo edulia aliquantalum diverſa, leguntur. Quod idem colligas ex Varrone de R. R. II, 4. ubi manifeſte per-

nam

nam et petaſonem tanquam duas res ſecernendas diſtinguit; *etiam nunc quotannis e Gallia apportantur Romam pernae tomacinae et taniacae et petaſones.* Sed quid ſit id, quo ſecernere poſſis pernam a petaſone, et diſtinguere, hoc vero nondum ſatis expeditum puto. Qui petaſonis partem pernae nomine appellatam putant, non videntur adſerre rationem ſatis certam, qua opinionem ſuam confirment. Exiſtimant ſuae ſententiae eſſe Athenaeum, quum l. XIV. p. 657. ita ſcribit: ἐπεὶ δὲ πετασῶνος μέρος ἑκάστῳ κεῖται, ἣν πέρναν καλοῦσι. Sed quis iurare auſit, hoc teſtimonio iſtam ſententiam multum adiuvari? Verba iſta ἣν πέρναν aeque referri ad πετασῶνος poſſunt, quam ad μέρος. Si ad πετασῶνος referas, verborum haec vis erit, petaſonem etiam pernam dici, eiusque partem cuique convivarum fuiſſe appoſitam. Viderint ii, qui talia curant, an, quemadmodum ſuccidia latiſſime patet, et tam pernam et petaſonem, quam lardum continet, ita perna arctiore ſignificatu dicatur de coxis et anterioribus et poſterioribus, petaſo vero arctiſſimo duntaxat de poſterioribus. Qua differentia admiſſa, ſume, quod nemo non dabit, poſteriores porci coxas delicatiores exiſtimari anterioribus; et ſtatim lux aliqua affundetur epigrammati Martialis XIII, 54. in pernam:

Cerretana mihi fiet, vel miſſa licebit
De Menapis: lauti de petaſone vorent.

Sunt, qui pernas proprie eſſe putent porcorum etiam vivorum, non vero petaſones: pernas natura fieri, non arte: contra petaſones ex pernis fieri, non natura, ſed arte, et accedente opera humana: eodemque modo differre gramen et foenum: hanc tamen proprietatem nec optimos ſcriptores ſemper ſequi. Sed hanc explicationem vereor ut illi probaturi ſint, qui meminerint, Romanis pernas, vel de Cerretanis et Cantabris, item de Menapis, h. e. de Weſtphalis miſſas, fuiſſe in deliciis.

Progrediamur ad maiores tabulas, quae maximam partem argumenti mythologici ſunt, et hiſtorici: nonnullae pertinent

tinent ad religionem ritusque ſacros: aliquae ad ludos gymnicos, et ad artes ludicras, tanquam ſaltatricum et funambulorum: item ad quotidianae vitae mores, et ad architecturam: pauculae exhibent fruges et locorum amoenitates. Multae earum ſunt argumenti certi: aliquae incerti.

Prima tabula habet Apollinem: ſecunda Bacchum: utrumque ex pluribus notis facile agnoſcas. Apollinis caput ambit nimbus: corona laurea cingit candidum capillum, qui diviſus et undans in humeros defluit. Chlamys coloris violacei, ſiniſtri brachii partem operit. Eandem chlamydem a tergo pendulam dextro humero fibula iungit. Siniſtra manus lyram tenet: dextra curvae lyrae brachio innitens, plectrum. Ex vultu coniicias, deum vel a cantu requieſcere, vel carmen meditari. Arae, cui lyra incumbit, iniectus eſt candidus pannus, ſeu candida vitta. Subter imaginem Apollinis eſt iuvenis caput ex parte mutilum, cuius capillus eſt criſpus et niger. Hoc caput Hyacinthum exprimere videtur, cuius facies apud Auguſtinum in Gemmis, et apud alios, pictae hic faciei ſimillima eſt.

Bacchum vero inſignem facit iuvenilis, et plena Gratiarum facies, longus et criſpus capillus, corona hederacea, quae in modum diadematis gyro duplici ambit frontem: maxime vero vas, quod dextra, et thyrſus, quem ſiniſtra tenet. Nudum eſt anterius corpus ad femora usque, quae pallio teguntur. Hoc pallium ex humeris ex parte in aram, cui innititur Bacchus, defluens, ad pedes, nudos et ipſos, pertinet. Vas habet duo manubria, a ſummo ad imum producta. Thyrſus ſimilitudine accedit ad praelongam et nodoſam cannam, cuius parti ſuperiori circumvolvitur taenia: ſummam partem velant hederaceae frondes, ex quarum medio cuſpis, ſeu lanceae, ſeu haſtae eminet.

In ſcholiis etſi ſubinde quaedam adferuntur paullo humanioribus non ignota, tamen etiam hanc doctiſſimorum interpretum diligentiam laude dignam et praedicatione putamus, cum alias ob cauſas, tum quod eo conſilio adferuntur, ut appareat, quantae eruditionis fuerint pictores veteres,

res; quantaque eorum conſenſio cum poetis, ceteriſque fabularum explanatoribus antiquis. Qui docere peculiaribus libris conati ſunt, quantopere conſentiant ritus nonnulli ſacri veterum gentilium cum ritibus ſacris nonnullorum Chriſtianorum, ii multa attulerunt doctis lectoribus notiſſima, nec vero potuerunt non adferre. Sed in bonam id quivis aequus iudex accipit partem, reputans, non quidem nova, ſed neceſſario tamen, ſed novo conſilio permulta eſſe ab iis allata. Spencerum quidem aegre ferimus, ideo ad ſcribendum acceſſiſſe, ut oſtenderet, Ebraeorum ritus et mores ab Aegyptiis manaſſe; ſed non ideo, quod ad demonſtrandum rituum Ebraicorum Aegyptiorumque conſenſum innumera attulit vulgo ſatis nota.

Igitur, quum pictor Baccho dedit iuvenilem faciem, in qua velut Gratiae ſeſſitent; oſtendunt ſcholia, eandem Baccho dari ab Euripide: quum pictor capillos Bacchi facit longos et criſpos; docent, tales ei tribui ab eodem Euripide, et a Tibullo. Cur Bacchus pingatur nudus, cur coronam hederaceam, cur cantharum et thyrſum habeat, explicant ex Philoſtrato, Sidonio Apollinari, Fulgentio, et Albrico. Cur denique pallium Bacchi ſit album, rationem reddunt ex Athenaeo. Denique ſcholia quaedam ſunt comparata ad accuratius definienda ea, quae in tabularum deſcriptionibus ambiguitatis aliquid habent. Exemplo eſto vas iſtud, quod in hac tabula Bacchi dextra geſtat. Scholia docent, hoc vas videri eſſe carcheſium, quippe in quod deſcriptio carcheſii apud Athenaeum V, 7. et Macrobium Saturn. V, 21. conveniat.

In tabula III. eſt fabula Endymionis et Lunae. Haec dea capillum habet a fronte nodo conſtrictum, in occipite ſolutum et fluentem: geſtat porro pallam, ſeu peplum coloris rubri, ſed, pro obiectis aliis aliiſque rerum ſpeciebus, variantis. Corpus ſuperius eſt nudum. Videtur ſummis digitis incedere, et manu Cupidinis ducta Endymioni admoveri, qui inſidens ſaxo ſub arbore dormit, et ex toto fere nudus eſt, quia pallium eius ſub dextrum brachium defluit,

quo

quo tenens digitis duo iacula, ſaxo incumbit. In humeros deſcendunt capilli incompoſiti, quos frontem ambiens faſcia conſtringit. Prope caput cernitur luna ſeneſcens, ut nempe omnis dubitatio tollatur, hunc eſſe Endymionem.

Sicut in pictura Luna habet peplum, ita Orpheus Lunam vocat τανύπεπλον: ſicut Luna ſummis digitis incedit, ita apud Lucianum Dialogo Veneris et Lunae ἀψοφητὶ κατιοῦσα, ἐπ' ἄκρων τῶν δακτύλων βαίνει, ne ſcilicet expergefactum amaſium ſubito conturbet: ſicut nudus eſt Endymion, ita apud Propertium nudus Endymion cepit Phoebi ſororem. Endymion in pictura duo iacula tenet, quia ſunt qui eum venatorem fuiſſe affirment, ut Lucianus l. c. Scholiaſtaeque et Apollonii, et Theocriti. Dormientem Endymionem expreſſit artifex, vel quia ſunt, qui eum ſemper dicant dormire, Lunamque ſui in eum amoris fructus nullos alios colligere, quam oſcula, Cic. Tuſc. I. 92. quo eodem et Sappho reſpicit apud Ovid. Her. XV, 90. vel quia ſunt qui eum teſtentur dormire triginta annos, Fulgent. II, 19. Dormientem denique fecit ſub arbore, ut Qu. Calaber X, 131. Denique nudo Lunae corpori peplum iniecit pictor. Hoc enim tegumentum nudo corpori iniiciebatur, ut obſervat Spanhemius ad Caeſares Iuliani, et colligi poteſt ex Homer. Od. V. 230. X, 542. Ovid. M. III, 167. vix ſatis tuto ex Homer. Ιλ. E. 734. tutius autem ex Callim. h. in Lavacr. Pall. v. 70. ſq.

Quarta tabula oculis obiicit arietem Phryxi, et delapſam in mare Hellen. Helle, cuius capillus ſolutus eſt et madidus, demerſa eſt in mari pectore tenus, videturque opem et manu et voce poſcere: voce, quia os aperit: manu, quam verſus Phryxum protendit. Phryxum pannus ruber velat, qui defluens in femora corpus ſuperius relinquit nudum. Hinc moeſtus et anxius dextram extendit ad opem ſorori ferendam: ſiniſtra prehenſum tenet collum arietis, qui alba lana veſtitus ocyus videtur fugere, poſterioribus pedibus in aqua exiſtentibus, anterioribus ſurſum in aera elevatis. Ex utraque parte conſpiciuntur delphini, in ſumma aqua ludentes.

Vete-

Veterem famam et hic ſequutus eſt artifex, id quod omnes fatebuntur, quibus familiaritas quaedam eſt cum Ovidio, Hygino, Valerio Flacco, Apollonio Rhodio, et Diodoro Siculo. Speciatim quemadmodum conatus Phryxi, ſtudiumque ſorori opem ferendi hic exprimitur, ita ab Ovidio deſcribitur Faſt. III. 871.

Pene ſimul periit, dum vult ſuccurrere lapſae
Frater, et extentas porrigit usque manus.

Eo nomine erraſſe videri poſſit pictor, quum arieti vellus dedit candidum. Nam aureum fuiſſe, quicquid fere poetarum eſt tradit. Idcirco dicitur *χρυσόμαλλον* et *πάγχρυσον δέρας*. Scholiaſtes tamen Euripidis ad Medeam v. 7. obſervat, nonnullos fuiſſe, qui arietis pellem appellarent *purpuream*. Scholiaſtes autem Apollonii ad IV. 177. tradit, lanam arietis Phryxaei a Simonide nunc albam appellari, nunc purpuream. Ecce tibi cauſam, quae pictorem adducere potuit, ut Phryxaeum arietem alba lana veſtitum exhiberet. Quo loco liceat hoc ſubiicere, qui vellus aureum, qui candidum, qui purpureum dicunt, hos ne pugnare quidem inter ſe videri, ſed unum idemque ſentire. Quum dicitur vellus aureum, interpretari licet vellus pulcherrimum: quum purpureum, licet intelligere ſplendidum, ſplendide albicans, pulchrum. Sic accipiendus Horatii locus: *purpureis ales oloribus*: ſic locus Albinovani: Brachia purpurea candidiora nive. Neque temere factum, ut pictor Delphinos adiiceret. Hoc ipſo enim vel locum, ubi decidit Helle, vel tempeſtatem, qua orta decidit, voluit ſignificare. Servius ad Æ. VIII. 674. obſervat, mare ſemper turbari, apparentibus Delphinis. Ovidius autem Her. XVIII, 139. docet, Hellen ſubmerſam fuiſſe, quo tempore vehemens tempeſtas eſſet. Magnam autem delphinorum copiam in Helleſponto, et circa Conſtantinopolin eſſe, obſervat Plin. XXXIII, 11. et Philoſtratus alicubi. Hinc delphini in Byzantinorum numis: Beger. Theſ. Brand. T. I. p. 487.

Tabula V. in conſpectum profert Nympham crocota, h. e. veſte lutea, eaque fimbriata, amictam: cuius capilli in nodum collecti ſunt, interque ſe implicati, pedes vero nudi. Obvertit intuentibus dorſum ita, ut vix particulam dextrae malae cernere liceat. Imitatur ambulantis geſtum, tenetque dextra florem, ex planta aliqua alta et floreſcente decerptum. Hic variae cogitationes animum doctiſſimorum interpretum ſubeunt. Putant veriſimile eſſe, artificis animo, quum haec pingeret, obverſatam vel Floram, quae et Chloris dicitur, fuiſſe, vel unam Horarum. Nihilominus cornu copiae, quod mulier ſiniſtro brachio impoſitum tenet, diverſisque floribus repletum eſt, inclinat animos ad credendum, exhiberi aliam deam, et fortaſſe Fortunam.

Scholia docent, crocotam, ſeu veſtem luteam, aeque Horis, ac Florae convenire. Si accipias figuram pro Hora, tuae opinioni favebit ſitus et geſtus tergum obvertentis. Talis ſitus indicat velocitatem, quae et Horis et tempori in univerſum tribuitur. Quod ad cornu copiae, illud et nymphis ceteris, et Horis convenit. Repraeſentans quatuor anni partes, cum ſuo cuiusque ſymbolo, occurrit inter ſymbola primi veris in Th. A. G. T. IX. ubi v. Pighius p. 1199. Sed mitti etiam cornu copiae ſolet in manum Fortunae, ut coniicere poſſis Fortunam a pictore hic eſſe effictam, quae tergum ſpectantibus obvertat, ut hoc ipſo motu geſtuque indicetur levitas et inconſtantia huius deae.

Tangunt doctiſſimi interpretes locum Catulli carm. LXV. 52. in comam Berenices:

— — quum ſe Memnonis Aethiopis
Unigena impellens nutantibus aera pennis
Obtulit Arſinoes Chloridos ales equus.

Quem difficilem locum partim ex Auſonio Idyll. XIV. illuſtrari poſſe putant, partim ex Plinio V II, 21. ubi in Aethiopia naſci equos pennatos, Pegaſosque dictos, ſcribit. Sed nobis huic loco maxime lucem adferre videtur illa Voſſii, aliorumque obſervatio, quae docet, ventos apud poetas eſſe

equos

equos alatos. Apud Valerium Flaccum I, 610. Thraces equi ſunt venti a Thracia flantes. Apud Catullum ales equus Chloridis, Memnonis unigena eſt Zephyrus, ſive Argeſtes, quem ventum Chloridi, florum deae, tanquam maritum copulabant. Haec et ad explicandum, et ad excuſandum Horatium faciunt; quum ſcribit, IV. od. 4. Eurus per Siculas equitavit undas, i. e. equos ſuos egit per mare Siculum.

Tabulam VI. quum ſumto peniculo artifex pingeret, videtur ei animus in exprimendo Ulyſſe fuiſſe, Penelopis in conſpectum veniente, poſteaquam procos arcu illo famoſo occiderat, quem ſolus fertur tendere potuiſſe. Penelope inſidet ſellae, cui ſcabellum ſuppoſitum eſt. Oculos habet deiectos, ſiniſtraeque indicem elevatum, quaſi indicatura, ſe ipſam oculorum timere fidem, et metuere ne decipiatur. Geſtus viri, extendentis verſus Penelopen dextram, prodit Ulyſſem verba facientem, narrantemque quae accidiſſent. Quae autem accidiſſent, ſatis et ex arcu remiſſo, et pharetra ſagittarum plena, intelligas. Eundem Ulyſſem cognoſcas et pileo: quem praeterea operit veſtis rubra, clavo caeruleo praetexta, et chlaena coloris itidem caerulei. Crura velat coloris aurei pannus. Sola facies iuvenilis poterit nonnullorum cogitationes, ab Ulyſſe abductas, ad Paridem transferre, ſupplicantem Oenonae iratae: aut ad Auroram, amatumque ab Aurora Orionem: aut ad Venerem et Anchiſen: aut denique ad Cephalum et Procrin. Qui de Calypſo et Ulyſſe, vale huic deae dicente, cogitant, hi interrogati, quomodo tali occaſione Ulyſſi arcus conveniat, quid reſpondeant vix habebunt.

Nec ſella mulieris hic ſedentis, nec habitus, nec geſtus, a Penelope alienus eſt. Sellam Penelopes deſcribit Homer. Od. XIX, 55. Oculos deiectos eidem tribuit Homer. Od. XXIII, 105. manusque ſurſum elevatas ibid. v. 37. Ulyſſem autem qua re artifex hac occaſione magis inſignem, quaeſo, potuit facere, quam pharetra et arcu, quem tendere poterat ſolus, et quo procos necarat omnes? Hunc

arcum dederat Penelope antea procis, ut, ſi quis eorum intendiſſet eum, is nuptiis a tam multis expetitis unus potiretur. Qua in re deſcribenda totus conſumitur liber XXI. Odyſſeae. Quorum cogitationes ab Ulyſſe avocat facies iuvenilis, vultusque ad ſeveritatem non compoſitus, ſed in hilaritatem potius relaxatus, hi ad Homerum a doctis interpretibus amandantur, qui fingit, Ulyſſi a Minerva datam figuram ſenis calvi, antequam in Ithacam perveniret, ne ſcilicet a procis agnoſceretur: ab eadem dea eum formoſi iuvenis ſpeciem accepiſſe, quum a Telemacho agnoſci patrem vellet: denique eiusdem beneficio deae pulcrum et laeta facie enituiſſe, quum in conſpectum Penelopes veniret, v. Od. XVI. 174. 210. XXIII. 156.

In tabula VII. ſunt duo conclavia, alterum obſcurum, alterum illuminatum. In obſcuro pendet ex alto pannus flavus: illuminatum habet portam, cui praetenditur aulaeum viride. Picti videntur tres Amores, quorum primum Venus, cuius tergo haeret Suada, in ſinu fovet: ſecundus nititur ex manibus Indigentiae ſe expedire: tertius in carcere et in tenebris eſt incluſus. Mulierculam cum crinibus intortis, veſte violacea amictam, geſtantemque armillas aureas, recte fortaſſe acceperis pro Pithio vel Suada, manu humerum Veneris prehenſum tenente: Veneris frontem, partemque flavi capilli, velat albus pannus: veſtis eius interior caerulea eſt, viridis exterior, armillae calceique aurei. Haec ſedens divaricatos intra pedes tenet parvulum Cupidinem, cuius oculi in ea contemplanda toti ſunt. Tertia mulier, quae eſt pectore eminulo, habetque vittam ſubalbeſcentem, capillum incompoſitum, veſtem flavam, manicas virides dimidiatas, quae forte ſunt brachialia, calceos denique albos, ſedens ex parte oppoſita eſt fortaſſe Indigentia. Haec ſiniſtra prehenſum tenet ſecundum Amorem, verſus ſedentem mulierem anxie manus extendentem. Is extra caveam velut pendulus eſt, avolaturus, niſi Indigentia alis prehenſum retineret. Intra caveam ſedet tertius Amor, qui manibus alisque evolare nititur.

Pu-

Putant docti Interpretes, tres Amores hic pictos reſpondere Ἔρωτι, Ἱμέρῳ, et Πόθῳ, a Scopa ſtatuario apud Pauſaniam I, 43, expreſſis. Quam ſententiam adiuvat Plato in Convivio, ubi fingit Amorem naſci ex Poro, deo abundantiae, et ex Penia, dea indigentiae. Nam amor, inquit, eſt deſiderium alicuius boni, quo cares: huius autem poſſeſſio eſt id, quod amor petit. Fortaſſe non aberraveris, ſi putes, expreſſam hic penicillo eſſe Indigentiam, matrem et nutricem amoris: repraeſentari porro tres amoris ſtatus, primo ſtatum ſimplicis appetitus, deinde ſtatum deſiderii, tertio ſtatum poſſeſſionis: tresque hos ſtatus expreſſos eſſe in tribus Geniis, quorum primus fruatur in ſinu Veneris ſua felicitate, ſitque totus in contemplatione pulchri: ſecundus viſa Venere conetur evadere ex manibus Indigentiae, Venerique ſe iungere: tertius, qui clauſus in carcere, necdum ex ignorantiae ſenſuumque tenebris egreſſus, minus clare videat pulchrum, appetere tamen illud incipiat, ſeque movere et quatere pennas, ut evolet. Etiam Cicero tres Amores numerat de N. D. III. Tres et Apuleius diſtinguit, Platonem ſequutus, divinum, terrenum, mixtum. His reſpondere ait tres animas diverſas: primam, quae amet ſolum ſpiritum: ſecundam, quae ſolum corpus: tertiam, quae nec ſpiritum nec corpus faſtidiat. Praeterea Servius ad Æ. IV, 520 tres Amores producit, Ἔρωτα, Ἀντέρωτα, et Λυσέρωτα. Sunt qui pro Ἀντέρωτα legendum putent Δυσέρωτα: ſed Λυσέρως defendi poteſt, et explicari per Numen, quod ſolvit amore amantem non amatum, quale Numen coluiſſe feruntur Romani, nomine Amoris Lethaei, celebratum Ovidio R. A. 551. Dea perſuaſionis, Πειθώ, Suada, quae hoc loco Veneri iuncta eſt, fingitur Veneris comes eſſe et ſerva apud Pauſan. V, 11. et Nonnum Dionyſ. XXXIII, 110.

Ei pulchra labia, quae oſcula provocent, tribuit Anacreon Od. 28 et 29, et pulchros oculos Ibycus apud Athenaeum, fortaſſe quia oculi maxime amorem producunt. Eidem flagellum, quo corda percutiat, Pindarus aſſignat. Eius denique filia fertur Iynx, id eſt, dea amoris illex. Quo videtur

detur Sophocles reſpexiſſe, quum Hippodamiam Pelopi fecit dicentem: ἐν ὄψει ἴυγγα θελκτηρίαν ἔρωτος ἔχεις, hoc eſt, illecebras et vim quandam incantatricem oculi tui habent, quae amorem mihi extorqueat. Ceterum caput Veneris velatum, hoc loco Venerem puram coeleſtemque indicare videtur, de qua cum alii multi, tum Beger. Th. Brand. p. 43. Amor autem ideo in Venere oculos habere defixos, quia amantium felicitas in eo poſita eſt, ut ſint ſemper toti in contemplanda pulchritudine. *Ille mi par eſſe Deo videtur, qui ſedens adverſus te, identidem te ſpectat, et audit.* Plato in Phaedro demonſtrat, verum amorem conſiſtere in ſola viſione et contemplatione pulchritudinis.

Tab. VIII. et IX. habent fabulam de Iove in olorem converſo, ut Leda vel Nemeſi potiretur. Quae in tabula VIII. pingitur mulier, quum nullum inſigne divinitatis habeat, Leda videtur dicenda eſſe. Alba autem avis quae picta eſt, ſimilior anſeri quam cycno eſt. Avem enim, in quam Iupiter ſe transformavit, alii dicunt grypem fuiſſe Lycophr. 87. alii cycnum: anſerem vero Virgilius in Ciri, et Apollodorus III. In tabula IX. pictor eam famam ſequutus eſt, quae fert, Iovem abditum in cycno Nemeſin luſiſſe. Nam citra dubitationem hic Nemeſis potius, quam Leda picta eſt, quia caput nimbus ambit. De Nemeſi Helenae matre Pauſ. I, 33. Callim. h. in D. 232. et ad h. l. Spanhemius.

Tabula X. eandem quidem Nemeſin exprimit, quam ſuperior, ſed non ea ſpecie, non eo habitu, quo a Iove decepta fuit, ſed quo deteſtatur nocentes, et minatur ſuperbis. Siniſtra tenet gladium in vagina conditum: dextra exterioris veſtis extremitatem de pectore attollit, vultumque indignabundum et auſterum ſiniſtrorſum convertit, quaſi oculos a re parum grata averſura. Deae huius, quae et Rhamnuſia, et Adraſtea dicitur, eſt deprimere ſuperbos, et oppreſſos extollere. Ea eſt inimica felicitati immerentium, et adiutrix honorum miſeriis conflictantium. De ea Ammian. Marcell. XIV. Anthol. IV, 70, 12. Averran. diſſ. XVIII. in

Eurip.

Eurip. Buonarroti Medagl. p. 220. Sunt qui negent, unquam cum gladio occurrere Nemeſin, ſed ſemper cum roſa ſub pedibus, et cum funda in altera manu, in altera cum freno: Anthol. IV, 12, 72. Sunt etiam qui Nemeſi dent alas. Sed hic nec alas vides, nec fundam, nec frenum. Qui his cauſis moti dubitant, an hic Nemeſis exprimatur, his conſiderandum relinquunt docti interpretes, alas duntaxat datas eſſe Nemeſi Smyrnenſium apud Pauſan. I, 33. deinde Nemeſin eſſe fortunae ſimilem, immo ipſam fortunam, et denotare viciſſitudinem rerum humanarum; tum vero ei ſymbolum inconſtantiae, nempe rotam apponi, v. Averranius et Buonarroti l. c. ſed hoc loco Nemeſin ſeu Adraſteam eſſe velut fatum, hoc eſt, legem immutabilem, neceſſariam, et aeternam, filiam quippe iuſtitiae, ad quam ſymbolum illud inconſtantiae nihil pertineat: denique nec reliqua ſymbola ita Nemeſi conſueſſe tribui, ut nunquam ab ea abſint: eam occurrere ſaepe cum ramo, ſaepe cum virga aut baculo, pro quo hic ſubſtitutus ſit gladius, a Nemeſi, iuſtitiae filia, haud quaquam alienus. Apud Aeſchylum Choeph. 948. diſerte ei gladium tribui. Gladium illum in vagina conditum non ipſam caſtigationem, ſed minas deae caſtigaturae indicare. Quibus hoc addere liceat, videri gentiles admiſiſſe duplicem fortunam, alteram coecam, brutam, ab inconſtantia et temeritate non ſeiunctam, fautricem indignorum, de qua Plin. II, 7. alteram conſtantem, immutabilemque, quam quis virtute recteque agendo conciliet, de qua illud valeat: ſui cuique mores fingunt fortunam: et hanc eſſe Nemeſin hic pictam.

Tabula XI. habet tres Gratias, eleganter quidem expreſſas, facileſque agnitu, quippe ſaepiſſime eodem modo, quo hic, pictas.

In Tabula XII. eſt pictura iuvenis, ad radices rupis in valle frutetoſa ſub arbore ſedentis, panno ita velati, ut corporis anterior pars relinquatur nuda. Ex fronte eius alae prominent, ſeu pinnae. Pedes muniunt caligae alatae. Iuxta eum aſſurgit longa virga: et gladius cum capulo aureo in

vagina

vagina conditus iacet in rupe, cum faſcia aliqua ſeu balteo. Inſidet grandi ſaxo, ſiniſtra ſurſum tollens aſſidentis mulierculae veſtem, et corpus eius dimidia ex parte denudans. Ornat eam diadema aureum, et monile ex margaritis: margaritae etiam dependent ex auribus. Siniſtrum brachium humero aſſidentis iuvenis imponitur. Duo ſeu capita, ſeu perſonae, ſupra et infra inter utrumque apparent. Alterum horum capitum fronde coronatum, in ramo arboris ſuſpenditur: alterum in exiguo trunco paululum humo tollitur.

Doctiſſimi interpretes varias picturae explicationes adferunt, monentque, fuiſſe alios, qui Perſeo et Andromedae eam accommodarent: alios, qui Boreae et Orithyiae: alios, qui Veneri et Mercurio: alios denique, qui Proſerpinae et Mercurio. Interim a veriſimilitudine minimum abeſſe docent ſententiam eorum, qui putant, iuvenem, cuius alata ſit frons, alataeque caligae, eſſe Mercurium, et quidem Mercurium χθόνιον, ſeu νύχιον, ſeu ἐριούνιον, hoc eſt, Orcum vel Θάνατον: deinde mulierem eſſe deam Maniam, ſeu Laram nympham, genitricem duorum Larum: duo denique capita eſſe duo oſcilla, alterum ex arbore pendens, alterum haerens ſummae perticae, quae exprimant duo Lares. Virgula eſt inſigne Mercurii, cui cave putes ſemper dracones implicatos eſſe, v. Hygin. Aſtron. II, 7. Homerus Virgiliusque, quando de Mercurii virga loquuntur, de draconibus nullam mentionem faciunt. Virgula iſta, et gladius, Mercurii in animas poteſtatem ſignificant. Gladio ſpeciatim utitur Mercurius, ut eo abſcindat capillum moribundorum, eorumque caput conſecret diis infernalibus. Quibus maiorem veritatis ſpeciem conciliabunt nonnullae obſervationes doctiſſimorum interpretum, quas breviter adiicere iuvat. Prima eſt ex Ovid. Faſt. II, 559. ubi narrat, Laram nympham amores Iovis et Iuturnae prodidiſſe Iunoni, Iovemque id aegerrime ferentem abſcidiſſe Larae linguam, nymphamque Mercurio tradidiſſe in Tartarum abducendam. Quum ambo in Tartarum pergentes perveniſſent ad aliquod frutetum, Mercurium intentius coniicientem in nym-

pham

pham oculos, formaque eius captum non temperaſſe ſibi, quo minus Laram comprimeret, compreſſamque geminum partum edidiſſe, duo Lares. conf. Macrob. Sat. I, 7. Secunda pertinet ad Mercurium. Obſervat Spanhemius ad Callim. h. in Dian. 69. Mercurium χθόνιον ſeu νύχιον poni pro morte. Ipſa Scholia ad Aeſchyli Choeph. 620. Ἑρμῆν exponunt Θάνατον. Stanleio ibi Ἑρμῆς eſt Mercurius Πομπαῖος, deductor animarum, qui animas ducere et reducere ſolet, qui et ſatelles Orci dicitur, de quo Virgilius Aen. IV, 242. ſeq.

Tum virgam capit: hac animas ille evocat Orco
Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit.

Hic Mercurius in eodem Aeſchyli dramate v. 1. dicitur χθόνιος. Idem Mercurius ſeu Θάνατος apud Euripidem Alceſt. 75. adeſt armatus gladio, quo abſcindat Alceſtidi capillum. Etiam Servius ad Aen. IV, 694. Mercurio comam morientium ſecandi munus adſignat. Ibi de Iride poeta loquitur, quae mittitur a Iunone, ut Didoni abſcindat capillum, facilitatemque moriendi ei adferat. Quo loco Servius ita: *trahit hoc de Alceſte Euripidis, qui induxit Mercurium ei comam ſecantem, quia fato peribat mariti.* Quod igitur munus Iridi Virgilius tribuit IV, 702. quod idem Proſerpinae v. 698. ut ſcilicet capillum morientium abſcindat, hoc idem munus convenit etiam Mercurio. Tertia obſervatio ſpectat ad duo capita, alterum in fruteto ex ramo arboris ſuſpenſum, alterum trunco impoſitum, quae vel ipſos Lares ſignificant, vel certe ſacrificia Maniae ac Laribus offerenda. Primo Cicero II. de LL. c. 8. tradit Laribus ſedem ſuam fuiſſe in ſilvis, quod ipſum et Servius de Laribus vialibus teſtatur ad Aen. III, 302. Dein non niſi duo capita iuvenilia, quorum alterum videtur coronatum eſſe, exprimunt deos Penates in numo familiae Antiae, apud Begerum et Vaillantium, non diffitentibus ceteroquin doctiſſimis interpretibus, Lares ſaepe aliter pingi. Nam interdum figuram eorum integram exprimi ſolere, ut patet ex

 Tibull.

Tibull. I. XI, 15. et talem eorum figuram in multis eſſe monumentis antiquis. Interdum exprimi comitatos cane, aut etiam capite canis adiuncto. Si duo capita, pergunt, non lares ipſos ſignificant, erunt certe duo oſcilla, ſeu ficta capita, arbori et trunco appenſa. Maniae nempe et Laribus initio ſacrificabantur pueri, poſtea vero, ſublato hoc inhumano ſacrificio, offerebantur oſcilla ſeu ficta capita. Macrob. Sat. I, 7. Quum vero antiqui Grammatici de oſcillis loquuntur, ſuſpenſa fuiſſe dicunt vel in arboribus, vel in perticis. v. Serv. ad G. II, 389. Aen. VI, 741.

Tabula XIII. continet puellae venuſtae imaginem, veſte et pallio, candidoque capillo, et armis aureis ornatae. Si arcum reſpicias, quem remiſſum ſiniſtra tenet, ſi *telum*, quod in dextra eſt, ſi brachium dextrum ex toto nudum, ſi nudum ex parte pectus, nudumque humerum, credas eſſe Dianam, aut aliquam ex nymphis Dianae comitibus, et forte famoſam illam Atalantam, quam perhibent primam uſam telis fuiſſe in venandis feris. Sed conſpectus duarum veſtium, earumque non ſuccinctarum, conſpectus porro reliquorum ornamentorum, venatricibus non ſatis convenientium, dubitationem tibi aliquam iniicere, mentemque tuam alio, et fortaſſe ad Venerem armatam telo et arcu, vel ad Venerem Cupidini arma ſurripientem, traducere.

Ut, quid coniecturas iſtas adiuvet, oſtendant celeberrimi viri, haec fere adferunt: arcum in deam *ἰοχέαιραν* ſemper, arcum vero remiſſum tum convenire, quum a venatione requieſcit. Tum enim, ut Claudianus habet de R. P. II, 31. arcu remiſſo otia nervus agit. Quo etiam ſpectare dicas veſtem non ſuccinctam, quo habitu Diana eſt apud Begerum Th. Br. p. 64. apud Montfaucon. T. I. p. 1. tab. 87. Docent deinde, non modo Dianae venatricis nudum brachium dextrum, nudum pectus ex parte, nudum etiam humerum eſſe ſolere, ſed nympharum etiam venantium. De Atalantis duabus, quarum altera cum altera ſaepe confunditur, adeundos monent Hyginum f. 99., 173. 270. Hyginique interpretes, et Perizonium ad Aelianum. Hic ſubiiciunt

iiciunt quaedam de Atalantae armis. Nam controverſiae aliquid habet, telumne miſſile ea, venabulumque, an ſagittas conficiendis feris adhibuerit, diſcrepantibus ipſorum veterum auctorum ſententiis, Oppiani, Appollonii Rhodii, Hygini, Pauſaniae, Philoſtrati. Poſſit igitur artifex videri de induſtria hic Atalantam pinxiſſe ſimul cum arcu, ſimul cum telo, quod venabulo quam ſagittae ſimilius eſt, ſine pharetra: ut exprimeret rem utramque, coniungeretque duplicem de Atalantae armis famam. Expediunt porro quaeſtionem, an Dianae nymphisque conveniant armillae, reliquaque ſeu colli, ſeu aurium ornamenta; obſervantque, nymphas ſaepe occurrere vel nudas, vel ſimplici pallio tectas, nudamque ipſam Atalantam eſſe apud Plin. XXXV, 3. et apud Gronov. T. I. Sed eſſe etiam nonnullos, qui in numis Aetolorum agnoſcant Atalantam cum monili in collo: Beger. Th. Br. p. 468. et apud Montfauc. T. I. p. 1. t. 88. n. 4. eſſe caput vel Dianae, vel alterius venatricis, cum arcu, cum pharetra, cum monili ex margaritis, et cum margaritis ex utraque aure pendentibus. Eſſe quoque qui oſtendant, Hetruſcos omnibus peraeque Numinibus dediſſe armillas, monilia, inaures. v. Buonarroti in addit. ad Demſteri Hetrur. reg. §. 1. De Venere armata legendum epigramma eſſe Anthol. IV, 12, 21. et Coluthum de R. P. 29. Moſchum II, 75. Begerum Th. Br. p. 170. Venerem denique Cupidini arcum pharetramque auferre in gemma apud Begerum p. 41.

In tabula XIV. vides partes aliquas apri, caput, ſetoſam pellem, et ungues. Licebit coniicere, picturam ad famoſam illam venationem Calydoniam pertinere, ab ipſo Homero Il. IX. deſcriptam. Quae coniectura ſi non aberrat, ſenex ille fere ex toto nudus, cuius pannus poſt tergum reiectus eſt, cuius dextrum brachium anaclinterio throni incumbit, cui inſidet, cuius denique in ſiniſtra eſt haſta longa ſeu ſceptrum; ſenex, inquam, ille erit Oeneus, rex Calydoniae, audiens legatum, eumque ſtantem. Legati caput pileo tectum eſt; pedibus ſoleas adſtringunt habenae ſeu corri-

corrigiae, corpus velat veſtis viridis, quae dextrum humerum relinquit nudum: ſiniſtra, cuius digitum minimo proximum annulus ornat, tenet baculum, cui innititur. Imitatur geſtum verba facientis; et procul dubio repraeſentat legatum Aetolorum. Ex altera parte, qui conſpicitur, canis cum collari rubro, cuſpidibusque ferreis armato, poteſt pertinere ad venationem, occaſionem, cauſamque belli et legationis. Sed canis poterit etiam referri ad iuvenem poſt ſedentis ſenis tergum ſtantem, velatum quidem veſte, ſed nudo brachio, quem Meleagrum dixeris, convertentem oculos in mulierem, quae eius coniux Cleopatra eſſe videtur, excitans maritum ad bellum, opemque ferendam Aetolis.

Quum ſacerdotum ſit, et velatum caput habere, et ſceptrum, Homer. Iλ. a. 15. quum legatorum ſit, habere ſoleas pedibus adſtrictas, ut demonſtratum eſt T. I. et II. harum picturarum, quum denique baculus ſceptrumve ſit ſymbolum legatorum, Feith. Antiqu. Homer. I, 4, 5. is, qui in pictura ſtat velato capite, cumque ſceptro, poterit eſſe ex ſacerdotibus, quos Homerus IX, 571. miſſos ad Oeneum Meleagrumque ſcribit. Quod ad annulum legati manum ornantem attinet, etſi Plinius XXXIII, 1. ex Homeri ſilentio colligit, Troiani belli temporibus annulorum uſum fuiſſe nullum; Picturarum tamen harum Tomo I. tab. 5. n. 9. et 10. et Theſeus, et puella quaedam, habent annulum in digito. Legatis autem praecipue datum annulum Plinius l. c. ſcribit, qui nempe annulis uterentur ad ſignandum. Macrob. Sat. VII, 13.

In tabula XV. inſidet ſellae mulier, cuius ſiniſtra manus veſtem albam laevo humero fibula annectit, dextrum autem brachium anaclinterio ſellae imponitur. Tecta eſt panno tanquam pallio, pedibusque ſubiectum habet ſcabellum. Adſtat ei vetula, geſtu corporis feſtinationem prodens, quae iuvenem prope ſtantem alloquitur, velatum chlamyde ex humero pendula, cuius animum vetulae dicta horrore videntur perfundere. Quid multa? Videtur pictura ad Hippolytum

lytum pertinere, quem inexpectata nutricis vetulae oratio, de pudendo et inceſto novercae in ſe amore, perturbat. Sed qui conſiderabunt longam in manu iuvenis haſtam, qui oculos in equum convertunt, extra illud conclave, ubi praecipua res agitur, comparentem, in equum, inquam, cuius dorſum pannus velat, pectus luna diſtinguit, qui capiſtrum habet, et oream, et frenum, quo prehenſus tenetur ab aliquo puero, quem brevis veſtis, vixque ad genua demiſſa operit; qui, inquam, haec conſiderabunt, illis fortaſſe in mentem veniet Pelei, qui, ut cum Horatio loquar, fugit abſtinens Magneſſam Hippolyten, Acaſti, hoſpitis ſui, coniugem.

Euripides in Hippolyto in ſcenam inducit et nutricem vetulam, et Hippolytum, et Phaedram, deque omnibus eadem fere tradit, quae hic ab artifice expreſſa ſunt. Haſta hic eſt inſtrumentum venatorium, et equus eſt equus venator. Hippolytum vero ſe crebro exercuiſſe venando, ſatis conſtat. Hinc Phaedra apud Euripidem Hippol. 221 230. et venatrix eſſe, et equorum domitrix, et haſtam vibrare cupit, ut ſociam ſe dare dilecto Hippolyto poſſit. Erunt, qui hunc equum pertinere putent ad genus mortis, qua Hippolytus periit, a conſternatis equis dilaceratus. Fabula de Peleo eſt apud Schol. Apollonii I, 224. Schol. Ariſtoph. ad N. 1059. aliosque. Ex Poetis alii haſtam, alii machaeram tribuunt Peleo, qui in Thetidis nuptiis equos a Neptuno accepiſſe fertur, haſtam a Chirone. Sunt qui picturam nec ad Hippolytum, nec ad Peleum referendam dicant, ſed ad Bellerophontem, qui eandem ſubiit fortem, quum faſtidiviſſet Stenoboeam, quam Hippolytus et Peleus, quum alter Phaedram, alter Aſtidamiam ſpreviſſet.

Tabulae XVI. XVII. XVIII. tres Oceanitidas nymphas, vel Nereidas, exhibent. Prima in dorſo hippocampi protenſa iacet: ſecunda tigridi incubat, vel potius pantherae marinae, in auream pateram ex poculo aureo liquorem verſans, quem monſtrum lambendo ſorbet, cuius pellis caerulea maculis fuſcis rotundisque diſtincta eſt. Tertia inſidet

 tauro

tauro marino, caput verſus nympham flectenti, quae monſtri collum brachio complectitur. Huius nymphae picturae ſubiicitur imago centauri, cui ſub dextro brachio pellis infunditur, ſiniſtrum humerum operiens, et ſuper pectore nodo conſtricta. Dextram eius baculus vel ramus gravat, ſiniſtra ſupra caput ſublata, quaſi ex fronte hiſpidos et volitantes capillos amotura.

De picturis huius generis conſulere licet Plinium XXXVI, 5. Philoſtratum Heroic. 19. Pauſaniam V, 19. Lucianum Dial. Zephyri et Noti: Moſchum in Europa 115. Begerum Th. Br. p. 194. aliosque. Ceterum hic tribus Nereidibus eſt figura formoſarum puellarum. In aliis picturis vulgo pro Nereidibus accipiuntur etiam monſtra, turpiter atrum deſinentia in piſcem, mulieres formoſae ſuperne. Docti interpretes obſervant, has non tam Nereidas exiſtimandas eſſe, quam Nereidum ancillas, Tritonia filias, formam patri ita ſimiles, ut ex parte homines ſint, ex parte piſces, ſecundum Philoſtratum II. Imag. 18. Quod hic in nympha tigridi incubante penicillus, idem ſtilus Claudiani expreſſit, de Nupt. Honor. et Mariae v. 159. ſq. ubi poeta ita:

— — Hanc piſce volutam
Sublevat Oceani monſtrum Tarteſſia tigris.

Illa verba, *hanc piſce volutam*, ſignificare docti interpretes arbitrantur Nereidem ex parte hominis corpus, ex parte piſcis habentem. Quum vero nullus poetarum Nereidas faciat biformes, Homero Thetidem vocante ἀργυρόπεζαν, Heſiodo Amphitriten ἐΰσφυρον etc. Orpheo autem h. in Nereid. XXIII. v. 5. Tritonum potius quam Nereidum figuram deſcribente, cenſent, apud Claudianum legendum *voluta*, et hanc vocem referendam ad tigridem marinam in piſcem deſinentem. Sed nec recepta lectio *volutam* alienam Nereidi figuram dabit, ſi praeeunte Burmanno explices *delapſam a piſce, quo ante vehebatur, ſublevat tigris.* Errare igitur exiſtimandi ſunt artifices, quoties pingunt Nereidas, quae dimidia

media ex parte piſces referunt. Pictoribus ſculptoribusque, qui exprimunt tales nymphas quaſi inferne piſces, errorem iniecisse videtur facilitas illa, qua feruntur Nereides per aquas et ſuper aquas. Cui errori fidem addidit opinio vulgi, et falſa peregrinantium narratio. Neque Homerus, neque Heſiodus, fingit Nereidas piſcibus vectas. Homerus v. c. comparat Leucotheam cum ave ſuper aquas volante Od. V. 337. Nonnus Dionyſ. VI, 307. illis tribuit δρόμον διερὸν, *facultatem in aquis ambulandi.* A quibus abeunt alii Poetae artificesque, exhibentes Oceanitidas Delphinis, Tritonibus, ſimilibusque vectas monſtris.

In tabula XIX. ſub rupe, ad radices arboris, ſedet fere nudus, nec niſi pelle in ſiniſtrum femur defluente tectus Marſyas, ſenex, docens Olympum tibia canere, eaque paxillis quibusdam inſtructa, quorum uſus eſſe aliquis videtur in aperiendis claudendisque tibiae foraminibus, ad variandum ſonum. Marſyae hiſpidi ſunt capilli, barba denſa et promiſſa, acutaeque nares. Sed facies eius nec trux eſt, ut alias, nec hiſpida, nec frons cornuta.

Cenſent celeberrimi interpretes, parachronismum hic a pictore admiſſum, qui tibias Marſyae paxillis iſtis inſtruxerit. Nam primum fuiſſe Pronomum Thebanum, qui variare tibiae ſonos ſciret, Pauſan. IX, 12. Athen. XIV, 7. Marſyam autem victum fuiſſe, quia variare modulationem neſciret. Hygin. f. 165. Sed huius parachronismi hi demum arguent pictorem, qui paxillos iſtos non niſi variando ſono inſerviiſſe certum habent, locumque Hygini, obſcuriorem fortaſſe, quam ut inde tuto aliquid colligere liceat, ex mente doctiſſimorum virorum interpretantur.

Tabula XX. tria continet: primo iuvenem alatum, cuius caput corona ex frondibus ambit, ſiniſtrum brachium parvus pannus, isque flavus velat, dextram pedum gravat: ſecundo mulierem, quae intuenti tergum obvertit, quae ſiniſtra thyrſum cum taenia praefert, dextra vaſculum: tertio ſenem calvum, barbatum, coronatum pampino, veſte aliqua indutum, ex ſiniſtro brachio ita defluente, ut non niſi

corpus

corpus inferius, pedesque tegat. Siniſtra tenet baculum frondentem praelongum, cui ſerpens circumvolvitur.

Docti interpretes incertum relinquunt, ſitne prima figura Bacchi, an Fauni, an Amoris victoris, quum hi omnes alati interdum occurrant; ſitne mulier medium in pictura locum tenens Baccha aliqua, an puella initianda Bacchi myſteriis; ſitne tertia figura Sileni, an Aeſculapii, an Bacchi Indici, qui barbatus et ſenex exprimi ſolet.

Tabula XXI. in proiectura cuiusdam coronae ſeu corniçis exhibet Scyllam, dimidia ex parte mulierem, qua vero deſinit mulier eſſe, in duas partes ſquamoſas diviſam, tanquam in duas caudas piſcarias, intra quas tria monſtra prodeunt, lupus marinus, vel canis, qui iuvenis cuiusdam pectus dentibus petit: equus marinus, qui mordicus inhaeret pueri alicuius capiti: denique alius equus marinus, qui alicuius humerum morſu petit. Tria haec monſtra pectore tenus conſpicua ſunt. Scylla gubernaculum utraque manu ſuſtinet. Faſciola quaedam ex humero ſiniſtro infra pectus delabitur, cuius extremitates, ubi ſe ſecuere, quaſi divaricatae diducuntur.

Obſervant docti interpretes, ex ea parte corporis, quae index eſt ſexus, in Scylla ſaepe lupos, ſaepe canes, ſaepe alia marina animalia prodire, et hoc ipſum intelligi ex Tarſenſium numis.

In tabula XXII. mulier incognita, quae eſſe *Veſtalis* videtur, vel alia ſacrorum miniſtra, inſiſtit fragmento alicuius coronae, vario colore pictae, quam columna, cum quibusdam ornamentis in utraque extremitate, ſuſtinet. Ornamenta ſimilitudine accedunt ad apluſtria. Veſtis mulieris exterior ſimilis crocotae, hoc eſt, tuniculae toti clauſae, cum manicis amplis, deſcendenti ad cincturam usque, coloris ſubrubri, quae aliis veſtibus ſaepe iniiciebatur, ſaepe vero etiam veſtis interior erat ab induſio vix diverſa.

In tabula XXIII. eſt mulier, conſpiciendam praebens partem corporis dextram, nudam fere usque ad cincturam, nudumque omne pectus, ſatis eminutum. Dextra, in cuius carpo

carpo eſt circellus aureus, praefert lyram flavam quinque chordarum, quam digitis tangit. Pars longi albique capilli defluit in humeros: pars intorta eſt, et corona hederacea coercita, cuius aliquot frondes ſiniſtrae imminent fronti. In capite habet ornamentum, ſimile illis, quae in capite figurarum Aegyptiarum viſuntur.

Quum hedera ſit et bacchantibus propria, et poetis, credibile eſt, hic poetriam cithariſtriam expreſſam eſſe. Cithariſtrias in publicum prodiiſſe ſaepe immodeſtius veſtitas, et prope nudas, res nota eſt ex Athenaeo XIII, 9. p. 607. et ex Bulengero de Conviv. III, 30. Si femina, de qua agitur, picta modeſtius eſſet, ea veri ſimiliter Corinna dici poſſet, de qua Pauſan. IX, 22. Aelian. V. H. XIII, 25. ibique Perizonius. Sed ille ipſe immodeſtus habitus pondus aliquod eorum opinioni addet, qui Sapphus hanc eſſe imaginem arbitrantur, de cuius effrenis amoribus, carminibusque laſcivis, ſatis conſtat vel ex Ovid. A. A. III, 331. Sappho ipſa de ſe apud eundem vatem Heroid. XV, 121.

Non veniunt in idem pudor atque amor: omne videbat
Vulgus: eram lacero pectus aperta ſinu.

et v. 140. — . — in collo crine iacente feror.

Quid ſimilius huic picturae eſſe, quam haec deſcriptio, poſſit? Haec eadem Sappho in numis Mitylenaeis exprimitur habitu cithariſtriae, et cum lyra in manu, non aliter ac hic. Quod ad ornamentum in capite attinet, tutulo ſimile, illud non eſſe aliud, quam ſolitum adminiculum muniendis ſtabiliendisque ſtatuis, coniiciunt docti interpretes.

In tabula XXIV. duo inſunt: primo iuvenis nudus, ſolam aliculam, hoc eſt chlamydem puerilem indutus, quam dextro humero fibula annectit. Utraque manu aureum vas tenet. Capillum eius compoſitum faſciola conſtringit. Videtur eſſe Hylas, Herculis ille comes, a nymphis raptus. Secundo ineſt iuvenis, itidem nudus, cum chlamyde, capilloque ornato et criſpato, cuius in ſiniſtra eſt flabellum ex pennis fortaſſe pavonis: in dextra, corona radiata. Dubites,

ſitne puer miniſtrator, an pincerna, an alius, quem referre ad Hylam poſſis.

1. Hylas apud Gronovium A. G. T. I. eſt in marmore. Pingitur cum chlamyde, quia puer; cum hydria in manu, quia ad petendam aquam ab Hercule miſſus eſt. Secundus in hac tabula iuvenis eſſe Ganymedes videtur, pincerna Iovis. Corona radiata multis quidem Numinibus convenit, ſed praecipue Iovi. Flabellum autem eſt inſigne pueri in convivio miniſtrantis. Quibus haec explicatio diſplicet, his per doctos interpretes licebit puerum intelligere unguenta in vaſe portantem, cuiusmodi pueri poeta aliquis meminit apud Athenaeum IV, 5. p. 137. Lectu quaedam non indigna habent docti interpretes de flabellis, de vario eorum uſu, ſtructura, materia, deque ſervis flabelliferis, quibuscum coniungere iuvabit ea, quae leguntur apud Caſaubonum ad Suet. Aug. 82. In Calendario Lambecii quarti Seculi in Theſ A. R. VIII. p. 100. eſt pictura menſis Auguſti, quem exprimit iuvenis bibens, et flabellum tenens ex plumis pavonis, quod huic noſtro flabello ſimillimum eſt.

In tabula XXV. duo ſunt: primo ſenex nudus, incompoſito capillo, barbaque inculta, baculum tenens manu, ſedensque. Si verum eſſet, quod ſcribit Scholiaſtes Iuvenalis XIII, 121. Gymnoſophiſtas dictos Cynicos, quod incederent nudi, poſſes prope citra errandi metum dicere, hic Cynicum expreſſum eſſe. Sed primo in Scholiis, quae quidem Henninius et Schrevelius edidere, nil tale legitur, et ſi legeretur, cum doctis interpretibus id verum eſſe negarem. Cynici enim tribonio velati, non prorſus nudi incedebant. Secundo in hac tabula pictus etiam eſt iuvenis robuſtus, ex toto nudus, cuius ſub brachio eſt diſcus flavus, quem dextra prehenſum fert. Non fallentur, qui diſcobulum pictum exiſtimabunt. Et reliquos athletas, et qui diſcum iacerent, ſolitos, ſi non ſemper, ſaepe tamen veſtes exuere, ſatis conſtat. Apud Lucianum in Anacharſide diſcoboli

coboli dicuntur nudi. Apud Mercurialem A. G. II, 7. discoboli aliqui veſtiti ſunt, aliqui nudi.

In tabula XXVI. eſt primo muliercula, ſellae aureae inſidens, ſuperiorem corporis partem nuda. Panni, corpus inferius velantis, ora eſt candida. Inſpicit in ſpeculum, quod dextra admovet oculis; ſiniſtra partem albi capilli attollit, capillo reliquo in collum humerosque defluente. Fortaſſe nihil coniectura aberrant Interpretes, quum dicunt, hanc mulierem Venerem eſſe comas componentem. Huic mulieri e regione inſidet aureae ſellae, cui etiam ſiniſtra incumbit, vir non barbatus, cuius capilli ſunt breves et incompoſiti, ſuperiore corpore nudo, inferius panno flavo velante. Dextrum brachium ſupra caput extendit. Coniiciunt Interpretes, Vulcanum eſſe, a labore requieſcentem.

Speculum ſaepe eſſe inſigne Veneris, oſtendunt Interpretes ex loco Athenaei XV, 10. p. 687. et Callim. h. in Pall. 20. ubi poeta Venerem non aliter deſcribit, quam hic manus artificis expreſſit. Adduntur nonnulla de ſpeculorum veterum forma, materia, et uſu. Qui perpendent, hic virum nec claudicantem, nec deformem, nec ſenem cum denſa barba, nec cum pileo, nec cum martello, nec forcipe pictum; hi vix de Vulcano hoc loco cogitandum putabunt. At Montfaucon T. I. p. 1. l. III. c. 1. obſervavit, in antiquis monumentis Vulcanum nec claudicantem, nec horrida deformique facie fingi. Dein quum pingatur hic Vulcanus non opus faciens, ſed a labore requieſcens, nihil attinebat vel inſtrumenta artis, vel velamentum capitis adiicere. Denique Scholiaſtes Sophoclis ad Oed. Col. 56. diſerte teſtatur, Vulcanum etiam forma iuvenili pictum fuiſſe.

Tabula XXVII. exhibet imagines duarum puellarum. Altera humi ſedet, dextro brachio ita innitens, ut manus ſolo incumbat. Dimidium corpus eſt nudum: reliquo dimidio, et parti dorſi involvitur pannus, qui et ſiniſtrum pedem nudum relinquit. Siniſtra manu praefert grandiuſculam frondem, qualem ſere Antiquarii eſſe vel Adſperſorium

 putant,

putant, vel flabellum. Corona ex viridi fronde, et fortaſſe ex hedera et pampino, coercet album capillum, qui flexus et in ordinem digeſtus, nodum in capite efficit inſtar taeniolae prominulae. Ex auribus pendent tenues circelli aurei. Altera puella, ſuperiori non abſimilis, itidem ſedet. Pedes et femora involvit pannus, qui dorſo infunditur, partemque dextri brachii operit, quod cymbalo innitur, cuius oram virgae quaedam aut tintinnabula ambiunt. Manu ſiniſtra cornu praefert. Ex auribus pendent margaritae. Coma eſt candida, et ex toto corona frondea velata.

Compoſuiſſe comam altera mulier doctis interpretibus videtur ad eum modum, qui dicitur *galea*, in Inſcript. apud Pignorium de Servis p. 392. Schol. Iuvenal. VI, 120. Nam in hac pictura capilli conſpiciuntur in modum coacti in ſummitate capitis, ad imitationem criſtarum in galea. Et quum corona hederacea, et pampinea, quum frondes pro flabello adhibitae, quum denique cymbalum et cornu ad bacchantes pertineant: coniiciunt doctiſſimi Interpretes, mulieres hic pictas eſſe bacchantes, a ſaltatione et compotatione requieſcentes, vel eſſe nymphas Bacchi nutrices. Quae explicatio illis magis placebit, qui ſeſſionem et quietem convenire Bacchis negabunt.

In tabulis XXVIII. XXIX. XXX. XXXI. ſunt quatuor mulieres, quas ex veſtitu, motuque capitis, geſtuque, ex habitu motuque pedum, colligas eſſe Bacchas *ſaltantes. Etſi* vero ſaltare videntur omnes, veſtitu tamen, et ſitu corporis, et habitu, inter ſe differunt. Primae albam comam mitra ſeu faſcia cingit. Veſtis ampla, longa, flava, pellucida, corpus totum, ſimulque manus et caput tegit, in quo attollitur aliquantulum et intumeſcit. Caput ita reflectitur, ut mulier retrorſum oculos coniicere videatur. Secundae caput ambit corona hederacea: capillus autem eſt ſolutus et fluens. Caput retorquetur verſus humeros. Siniſtra in altum ſublata, et poſt cervices miſſa, totumque extenſum brachium partem poſteriorem veſtis longae, patulae, et pellucidae, ſuſtinet: anteriorem vero dextra. Soleas operiunt ſolas

las plantas. Etiam tertiae eſt veſtis patula et longa, eaque thalaſſina, tantaeque tenuitatis, ut nebula linea potius addita corpori videatur, quam velamentum. Ea ita collo, poſticoque capiti circumvolvitur, ut efficiat velut cuculum. Altera eius extremitas ex humeris funditur, altera manu mulieris attollitur. Eiusdem mulieris in ſiniſtra arcula eſt, qualis obvia eſſe ſolet in cerimoniis pompisque bacchicis. Quarta mulier thyrſum cum taenia pendula habet, capite pampinea corona cincto. Dextra in capite ſuſtinet caniſtrum, in quo rami ſunt et frondes, quae magna ex parte panno flavo velantur. Longae et fluentis veſtis parti ciſta in capite incumbit. Faſciola flava ambit carpum dextri brachii: flavi ſunt etiam calcei et calceorum vincula.

Non eſt praetereundum, quod hic docti interpretes ex Athenaeo XIV, 6. p. 629. obſervant, nempe artifices, ut ſuas figuras exprimere eo motu poſſent, qui plus gratiae haberet, imagines earum petiiſſe a ſaltantibus. Ex eo enim efficitur, non eſſe prorſus certum, mulieres, quae ſaltantes exprimuntur, revera eſſe ſaltatrices.

Tabula XXXII. duas quidem picturas habet, ſed eiusdem argumenti. Exprimuntur iis duo Satyri, vel potius duo Fauni funambuli. Primi Fauni et corpus totum, et facies, eſt rubra. Capiti eius pannulus, vel pellis flava, inſtar petaſi, iniecta eſt. Alius pannus viridis in ſiniſtro eſt brachio, et thyrſus in humero. Funis, in quo Faunus dextrum brachium extendens ſaltantis geſtum imitatur, deſinit utrinque in ornamenta quaedam, quae ſunt ex frondium implexu atque contextu. Haec transverſa per totam picturam producta tres ſinus efficiunt, quorum medius eſt minimus, qui fune clauditur. Duo reliqui ſinus, qui ſunt ad utrumque latus, deſinunt in duo nodos, et clauduntur ſeu encarpo, ſeu haſta, ſeu thyrſo rectilineo, qui vicem funis gerit. Ex ſinu unoquoque medio catellae pendent, quae vaſa ſuſtinere videntur.

In Scholiis, cum alia ſcitu digna exponuntur, tum varia genera funambulorum.

Tabula XXXIII. exhibet duodecim funambulos. Primus eſt coloris praſini, tenens dextra urceolum, ſiniſtra phialam, in quam ex illo liquorem infundit: ſecundus ruber habet citharam: tertius, et quatuor tertium ſequentes geſtant thyrſos, diverſoque motu ſaltant, et ipſo motu aequilibrium aequabilemque greſſum quaerunt in fune: quintus praeter thyrſum etiam phialam tenet: octavus ruber canit tibiis: nonus itidem ruber portat lyram. Trium ultimorum primus habet lyram: ſecundus inſtrumento, ut videtur, carens, ambo extendit brachia: in tertii ſiniſtra eſt patera, in quam vinum ex vaſe defluit cornu ſpeciem habente, quod in dextra eſt. Petaſi, vel pelles flavae, velant cunctorum capita: pelles etiam aliorum ex brachiis pendent, aliorum in humeris volitant.

Hoc loco praeter alia docti interpretes obſervant, vaſa illa, ex quorum parte inferiore in modum aquae ſalientis liquor manaret, dicta fuiſſe ῥύσεις, ῥυτά, ex Athenaeo p. 497. Hinc Martiali *rhytia* eſſe pocula cornuum inſtar habentia.

In tabula XXXIV. ſunt quatuor picturae orbiculatae, quibus totidem Genii, cum variis ſymbolis, vel ad Bacchum, vel ad convivia pertinentibus, exprimuntur. Primi caput cingitur faſcia, chlamys ſiniſtro humero alligata ſub dextro brachio defluit. Siniſtra tenet pateram, dextra aliud vas, ex quo in pateram liquor infunditur. Secundi Genii e tergo pannus pendet, manu tenentis vas anſatum, idque grande et cylindraceum, dextra pateram, quae femori impoſita eſt. Tertius humeris portat capreolum: quartus ambabus manibus vas cylindraceum turriculae ſimile.

Etiam XXXV. tabula eiusdem generis quatuor Genios ſubiicit oculis. Primus ſaltantis ſpeciem prae ſe fert, ſiniſtra tenens aliquid calatho ſimile capiti impoſitum, dextra autem thyrſum cymbalumque cum tintinnabulis: ſecundus ambabus manibus portat vas aureum utrinque anſatum: tertius dextra poculum tenet, ſiniſtra urceolum, fortaſſe vinum aqua temperaturus: quartus ſolus alis caret, capitique impoſitam portat concham, manu ſceptrum tenet.

In

In tabula XXXVI. duo inſunt. Primo humo aggeſtae marmorea menſa impoſita eſt, cui ſtylobates itidem marmoreus incumbit, cum ſtatua ſenis, qui Priapus videtur eſſe. Is eſt barbatus, coronatus frondibus, et veſte amictus ad pedes demiſſa, ipſaque brachia et manus operiente, et circa medium corpus aliquantulum prominula. Ramus palmae iacet in menſa, prope quam eſt vas, cui inſculptae ſunt frondes, cum anſa longa rectilinea, cui implicatur faſciola. Super menſa, ad imum ſtylobaten, ſunt duo incognita inſtrumenta. In altera pictura marmoreae baſi impoſitus eſt Hermes, habens caput ſenis barbati, coronatus frondibus, cum anſis, unde coronae frondeae pendent. Humi ex una parte iacet fragmentum columnae marmoreae, cui incumbit ramus palmae: ex altera parte concha, inſiſtens tribus pedibus, ungularum ſpeciem prae ſe ferentibus. Hermae innititur circulus ex aere, quibusdam cuſpidibus munitus, qui fortaſſe eſt trochus, vel rhombus magicus. Docti interpretes monent, apud Ariſtoph. Lyſiſtr. 981. in ſcenam induci legatum, eodem modo veſtitum, quo hic ſenex eſt. Hunc legatum a non nemine compellari his verbis: Σὺ δ' εἶ τις πότερον ἄνθρωπος, ἢ κονίσσαλος; esne tu homo, an Coniſſalus? ibique iudice Scholiaſta Coniſſalum eſſe deum Priapo ſimilem: Syneſium porro cunctos deos libidinoſos vocare Coniſſalos ep. 3. Quod attinet ad incognita illa inſtrumenta, ea eſſe docti viri putant vel duas tibias, quibus locus in feſtis Priapi erat, vel duo fruſta oſſea ſeu metallica, quae crotalorum inſtar concutiantur, vel duo phallos, Priapo offerri ſolitos. His adduntur quaedam de Hermis, de rhombo et trocho magico, cuius uſus aliquis non minus in re Venerea, quam in ſacris bacchicis. Ad cuſpides in rota ſeu trocho prominentes referendum putant docti viri locum Propertii III, 12, 6.

Increpat et verſi clavis adunca trochi.

de quo conferre non pigebit Raderum ad Martial. XIV, 168. et Hieronym. Mercurialem A. G. III, 8.

Tabula XXXVII. et Bacchum oculis ſubiicit, et Satyrum, et Priapum. Bacchum vides inter multas arbores viteſque ridentem. Caput eius coronatum eſt frondibus floribusque. Promiſſus capillus, et annulatim criſpatus, in humeros defluit. Caput ornat diadema cum taeniis, quae in capitis ſummitate conſtrictae velut duo cornua efficiunt. Pellis ex dextro humero deſcendens, et per pectus fuſa, ambit utrumque latus. Longus pannus laevum humerum ex toto tegit, item brachium, laevumque crus et pedem. Ocrea ex pelle ferina dimidium cruris, et pedem munit. In ſiniſtra eſt longus thyrſus, cui faſciola eſt alligata: in dextra cornu, in tres cuſpides deſinens. Ex cornu inverſi orificio vinum partim in pateram, partim in pectus Satyri defluit, pateram ſiniſtra tenentis. Satyrus humi iacet, dextraeque innixus ſurgere conatur, ſurrecturus etiam, ni Bacchus pedem imponeret eius ventri, qua pars hominis coniungitur parti caprinae. Ex altero latere picturae conſpicitur Priapus ſub arbore, cui vitis haeret, ſuper alta baſi vel ara quadrata. In dextra eius videtur canna fiſſa eſſe, in ſiniſtra aliud inſtrumentum non ſatis cognitum. Duae perticae, quarum altera praelonga eſt, ex capite ſurgunt.

Bacchum floribus coronari, diadema geſtare, cornutum exprimi, pellibusque cinctum, ocreatum, cornuque pro poculo uti, ſatis notum. Illud incertum, quid ſibi tres cuſpides in cornu velint, ſintne additae ut prehendi tenerique manu poſſit cornu, an ut telum Bacchi triſulcum indicent, an aliam ob cauſam. Inſtrumentum incognitum in Priapi manu eſt, fortaſſe falx Priapi propria, Virg. G. IV, 111. aut crotalum, ſeu arundo fiſſa. v. Priapeia c. 26. Apud Begerum Th. Br. T. III. p. 264. Priapus cum crotalis, ſeu arundine fiſſa, exhibetur. De arundine in Priapi capite fixa Horat. I, Sat. 8. v. 6. ſq.

In Tabula XXXVIII. baſi rotundae, ſub arbore patula, marmorea ſtatua inſiſtit, Bacchum barbatum oculis offerens, indutumque veſte talari, cui lorica muniendo pectori eſſe iniecta videtur. Caput ornat ſeu corona radiata, ſeu galea.

Siniſtra

Siniſtra praefert thyrſum, ſeu haſtam cuſpidis opertae: dextra cantharum. Baſi adiacet palmae ramus, et crater inverſus ex metallo, in quo ruber liquor: item agni caput, et hydria. In quodam monticulo collocatus eſt grandis diſcus metallicus, isque anſatus, in quo nux pinea, fruges aliae, et in medio aliquid ſerpenti ſimile.

Ex ſubiectis obſervationibus intelligere licet, Bacchum Indicum, auctore Diodoro III, 63. καταπώγωνα dictum, item Lenaeum, qui arma per univerſum orbem circumtulerit, vineasque conſerendi, et vinum torcularibus exprimendi, rationem docuerit. Bacchi barbati meminiſſe etiam Pauſaniam V, 19. qui et in numis Naxiorum, Catanenſium, Thebarum occurrat, apud Begerum Th. Br. p. 15. 432. Loricam denique pertinere ad Bacchi virtutem militarem, qui Ἐνυάλιος a Macrobio I, 19. et Ἀγήνιος ab Orpheo, dicatur. Ad ultimum, praeter vinum, cantharum, ſerpentem ad Bacchum pertinentem, propriam eiusdem Numinis eſſe nucem pineam: idcirco talem nucem fere eſſe in ſummitate thyrſi. v. Suid. in κισσοφόροι, et Clemens Alexandrin. in Protrept. p. 11. ſq.

In tabula XXXIX. tropaeum ſuper arboris trunco ex ſpoliis hoſtilibus ſolito more conſtructum eſt. Ei adſtat ex una parte Victoria alata, martellum dextra tenens, ex altera parte victor, dextra tenens vexillum quadratum, quaſi illud in tropaeo collocaturus, ſiniſtra longam haſtam: coronatus herbis, frondibus, lemniſcis. Pectus eius aegis munit cum capite Meduſae. Sub pectore balteus eſt cum manubrio parazonii. Sagum habet et chlamydem, et ocreolas, in quibus duo capita apparent.

Quae in obſervationibus addita ſunt, docent, antiquiſſimis temporibus tropaea conſtitui conſueviſſe in truncis arborum, olimque opinionem fuiſſe, ſuperbiae eſſe intolerandae, ponere tropaea durabilia ad conſervandam ſempiternam memoriam cladis victarum gentium. v. Weſſeling. ad Diodor. XIII, 24. Plutarch. Qu. Rom. 36. Sed poſtea tropaea coepta fieri ex marmore et metallo. Pauſan. II, 21.

 V, 27.

V, 27. Spanh m. ad Iul. Caeſ. 239. Thebanosque, quod victis Lacedaemoniis tropaeum ex aere feciſſent, accuſatos apud Amphictyonas fuiſſe, Cic. de Inv. II, 23. Nec Domitium Aenobarbum, nec Fabium Maximum laudari, quod primi Romanorum fecerint turres, quibus ſpolia adfigerent, Flor. III, 2. Strabo IV. p. 186. Ceterum Virgilium tropaeum tale, quale hoc eſt, deſcribere Aen. IX, 5.

Tabula XL. famoſum equum Durateum exhibet, qui Troiam deducitur. In hac pictura Troia pinnis ornata eſt, turribusque cincta, non ſecus ac tabula in Iliaca apud Fabretti de Col. Trai. p. 314. In hac equus Durateus pelles in dorſo habet loco ſellarum. Equi pedes inſiſtunt magnae tabulae, ſub qua orbis eſt ligneus, qui videtur rota machinae eſſe, de qua Virg. Aen. II, 235. Tryphiodor. 98. et Qu. Calaber XII, 417. Machina inſiſtit tabulae, ex qua funes prodeunt, ſeu ſtupea vincla, quae collo intenduntur, Virg. II, 236. Funes trahunt homines, mirabilem in modum veſtiti, perſonati, et propemodum caninam faciem habentes. Difficile eſt dictu, cur artifex hoc loco Troianos expreſſerit perſonatos. Quum perſonae bacchantium fere propriae fuerint, quum in conviviis publicis privatisque, in pompis, feſtisque deorum dearumque ſolemnitatibus locum habuerint: coniiciunt doctiſſimi viri, id factum hoc loco eſſe ad immodicam Troianorum hilaritatem, et fortaſſe etiam ebrietatem, indicandam. Aliqui apparent ſaltantes, ſicut apud Horat. IV. od. 6. 15. Pueri puellaeque ſunt circa equum, uti apud Virg. II, 238. Adſunt qui ramulos manibus tenent et frondes, quique lampades geſtant tanquam in re laeta. Caſaub. ad Suet. Iul. 37. Faber Agoniſt. II, 10. n. 4. Mittimus cetera.

In tabula XLI. quinque picturae coniunguntur. Prima exhibet columnationem cum encarpis, quae procul dubio exprimit forum. In ea apparet primum homo erectus in pedes, barbatus, cum pallio Ei adſunt tres pueri, quorum primus pallium, reliqui duo tunicas geſtant, cum longis manicis. Omnes ambabus manibus genibus impoſitas tabellas

tabellas tenent. Tres alii ad columnam accedunt, quaſi auſcultaturi. Poſtea conſpicitur puer nudus, quem duo alii pueri ſuſtinent, alter ſuis humeris impoſitum, prehenſisque eius brachiis, alter prehenſis pedibus. Adſtat quartus virgas expediens, quaſi verberaturus.

Ad haec docti interpretes obſervant ex Lipſ. Magnilud. Rom. III, 7. et Perizon. ad Aelian. III, 21. in porticibus fororum omnes artes, tam liberales, quam ſerviles et ſordidas, exercitas fuiſſe. Itaque hominem iſtum palliatum, barbatum, ſtantem, videri vel philoſophum vel grammaticum pueris praecepta tradentem. Tres porro pueros genibus impoſitas tabellas tenentes, vel ſcripſiſſe ſuper genu, vetuſtiſſimo more, quem Homerus Batrach. 3. reſpiciat: vel intentos fuiſſe legendo ſyllabizandoque: denique puerum nudum eo caſtigationis genere adfectum fuiſſe, quod aliqui ſcriptores dicant *catomidiare*, vel *catomo caedere*, de quo Prudent. Periſteph. h. XIV. 696. et Gonſal. ad Petron. 132. In reliquis picturis videntur tabernae eſſe, in quibus panni calceique venales. In ultima pictura videtur porticus eſſe expreſſa, inſtituendis pueris puellisque accommodata. Sub adſpectum ibi cadunt quatuor figurae, quarum duae exprimunt matrem filiamque, quam in ſcholam euntem mater comitatur: figura tertia, quae eſt hominis ſedentis, quocum mater confabulatur, ludimagiſtrum; quarta denique diſcipulum exprimit.

In tabula XLII. tres picturae videntur et porticus exprimere, et variarum rerum venditores. In prima a) iuvenis, pannum album porrigens intuendum pertractandumque mulieri: b) mulier, cuius in capite ſunt flores, et quam credibile eſt meretricem eſſe; c) aliae mulieres, quae in capite galerum habere videntur, hoc eſt retiolum colligendis comis. Quando capillus ita erat compoſitus, ut in capite velut nucem pineam efficeret, dicebatur haec crinium compoſitio κρώβυλος in viris, κόρυμβος in mulieribus, σκόρπιος in pueris. Schol. Thucyd. d) puer martellum dextra, aliud inſtrumentum ſiniſtra, tenens, quaſi opus facturus:

 e) par-

e) parva tabella, in qua duo panes, duoque caniſtra, continentia panes artopticios, ſeu ſcriblitas, quas Iſidorus vocat tortas. In ſecunda pictura porticus eſt, in qua venum expoſita ſunt variorum animalium fruſta iam cocta: deinde taberna, ſeu officina ſutoris: denique columnatio*, ex parte velis clauſa, et porta cancellata. Tertia in pictura expreſſum eſſe docti interpretes coniiciunt thermopolium. Nam ea exhibet aliquot hominum figuras, quorum aliqui manu vaſa tenent: aliquis altera manu vas, altera poculum, quod ori admovet, quaſi bibiturus. Et Graecis et Romanis tabernas publicas fuiſſe, in quibus potiones calidae venderentur, colligas ex Athenaeo II, 6. III, 35. p. 123. Plaut. Curcul. II, 3. 9. quas ſublatas poſtea a Claudio tradit *Dio* l. LX. Qui et l. LXIX. narrat, quendam tempore luctus, ob mortem Druſillae indicti, vendita aqua calida, a Caio trucidatum eſſe.

Tabula XLIII. ſex picturas habet, quarum prima currum birotum exhibet, ſeu plauſtrum, a duobus iumentis tractum, et plauſtrarium: ſecunda mulum, cui ſella impoſita eſt, qui et antilenam habet, et poſtilenam, et loricam: tertia ſenem pauperem, mendicantem, cuius barba inculta, capilli incompoſiti, qui paucis pannulis, qua cinctura eſt, velatur, cuius ſiniſtra baculo innititur, dextra funiculum tenet, alligatum collari alicuius catelli. Mendicus adſtanti mulieri cavam porrigit manum. Quarta ſtatuam equeſtrem exhibet, mulieremque et aliquot alias figuras: quinta porticum et columnationem et encarpa, et praeter alia non neminem vendentem aliquas res in tabula poſitas. Viſuntur etiam ſportae, batillus, in quo ignis, et aenum ſeu cacabus, et κρεάγρα, hoc eſt inſtrumentum prehendendis rebus, quae ſunt in cacabo, aliaque ſupellex. Ultima denique columnationem, equeſtres ſtatuas tres ſuper baſi marmorea, et in longa tabula quatuor verſus, qui videntur aliquid continere, cui legendo quatuor homines eſſe intenti videntur. Quid continere iſti verſus poſſint, facilius eſt dictu, quam quid reapſe contineant. Obſervant docti viri: 1) ſub ſtatuis

tuis conſueviſſe elogia poni et deſcriptiones eorum, in quorum honorem ſtatuae iſtae erectae eſſent. Ovid. Faſt. V, 563. Documento eſſe tabulas Ancyranas, Auguſtum, resque ab Auguſto geſtas, deſcribentes: 2) in porticu aliqua Atheniensium leges fuiſſe ſcriptas: 3) in columnis porticus regiae fuiſſe monumenta elocationum quarundam. Aelian. V. H. VI, 1. 4) publice affixas tabulas fuiſſe, antequam conſilium publicum haberetur, in quibus omnia capita perſcripta eſſent, in conſilio publico examinanda: 5) a Romanis publice per trinundinum propoſitas et leges, et alias res fuiſſe, in comitiis proponendas; propoſita etiam edicta magiſtratuum in albo fuiſſe: 6) affixas denique publice fuiſſe tabellas, indicantes res aliquas vel amiſſas, vel inventas. Propert. III, 23. ſ. ſ. Plaut. Rud. V, 2.

Tabula XLIV. exhibet primo aſinum cum ſella ſeu clitellis, veſcentem foeno in muro ſuſpenſo: ſecundo hominem ſtantem, oculosque convertentem in equitem: porro alium equitem, iuxta quem praeter equum, cui inſidet, ſunt tres alii equi, quorum omnium habenas manu tenet. Coniiciunt docti viri, alterum equitem eſſe ſingulatorem, alterum deſultorem: vel utrumque eſſe equorum domitorem; adduntque, equitum deſultorum quidem plerumque duo equos fuiſſe, ſed ab Homero nominari etiam quatuor Il. XV, 679.

Tabula XLV. tres picturas continet, quarum in prima eſt puella, ſtilum ferreum dextra in altum tollens, cuſpidemque eius labris admovens, ſiniſtra tenens librum clauſum. In ſecunda eſt iuvenis manibus volumen tenens: in tertia eſt liber apertus, dein ſtilus ex altera parte acutus, ex altera planus.

Stilum in altum ſublatum tenere, eſſe eorum, qui meditantur, et aliquid excogitant, quod chartae mandare poſſint, interpretes docent, adduntque, apud Athenaeum XIII, 5. p. 582. Euripidem totum cogitationibus intentum, circumſpicientemque quid ſcriberet, aliquando a Laide oppreſſum fuiſſe; eo vero tempore Euripidem habuiſſe γραφεῖον

 ἐξηρτη-

ἐγηγερμένον, hoc eſt ſurſum ſublatum, eodem prorſus geſtu, quo hic puella expreſſa eſt. Iuvenem volumen tenentem pro poeta haberi putant poſſe, praeſertim quum hedera coronatus ſit. Nam et volumine et hedera poetam indicari: hedera, ut ex Ovidio I. Triſt. VII, 2. A. A. III, 411. pateat; volumine autem, quia primo Calliope pingatur volumen tenens, deinde quia in numis aliisque monumentis Homerus volumen teneat, denique quia Athenis aenea Pindari ſtatua fuerit, genibus impoſitum habentis βιβλίον ἀνειλιγμένον. Aeſchin. ep. 4.

In tabula XLVI. primo ſunt duae mulieres, quarum altera ſiniſtra tenet diptycham, dextra ſtilum ferreum, cuius cuſpidem admovet ori: altera habet pannum flavum in capite, et margaritas ex auribus pendentes. Secundo in hac eadem tabula eſt homo lauro coronatus, albam veſtem indutus, tenens pateram aeream ſiniſtra, poculum aereum dextra. Hic videtur eſſe ſacrificiorum miniſter.

Scholia adiecta docent, *diptychas*, latine *duplices*, hoc eſt libellos duabus paginis tabellisque conſtantes, eſſe apud Pollucem IV, 18. γραμματεῖον δίθυρον, apud Auſonium bipatens pugillar.

In tabula XLVII. eſt Hercules cum pelle leonina et apro in ſiniſtro humero, cumque clava in dextra, mittens alterum pedem in aenei vaſis, humi collocati, oram, ex quo iuvenis imberbis exſerit et caput et brachia, quaſi timens et ſupplex.

Diodorus Sic. IV, 2. Euryſtheum, tradit, conſpecto apro ab Hercule apportato, ita expaviſſe, ut in aeneum ſe dolium abſconderet. Quod teſtimonium ſi cum pictura conferas, facile hanc vim habere poterit, ut et vas illud eſſe aeneum dolium putes, de quo Diodorus loquitur, et imberbem illum iuvenem, ex vaſe ſe attollentem, neges eſſe alium, quam Euryſtheum Mycenarum regem. Sed ſunt tamen nonnulla, quae huic opinioni adverſentur. Ut mittam, in pictura iuvenem non ſe in vas abſcondere, ſed ex vaſe ſe attollere potius; Herculem etiam artifex barbatum fecit

cit

cit, iuvenem vero imberbem. Quum vero Euryſtheus Mycenarum rex Herculis fuerit aequalis, immo paullo ante Herculem natus; aut pictorem erroris inſimulabis, aut negabis imberbem illum iuvenem eſſe Euryſtheum Mycenarum regem. Accedit, Nemaei leonis caedem ante factam eſſe, quam aper Erymanthius caperetur: Euryſtheum autem poſt Nemaei leonis caedem ita ſibi ab Hercule timuiſſe, ut Mycenarum ingreſſu eum poſtea prohibuerit, omniaque monſtra, quae in poſterum allaturus eſſet, ante portas urbis collocari iuſſerit. Hinc Scholiaſtes ad Apollon. Rhod. I, 127. *περὶ δὲ τοῦ κάπρου*, inquit, *καὶ Ἡρόδωρος φησὶν, ὅτι ἐπὶ τὰς πύλας τῶν Μυκηνῶν κομίσας αὐτὸν ἀπέθετο*, hoc eſt, *aprum Herodorus tradit ad Mycenarum portas delatum*, et *ibi ab Hercule fuiſſe depoſitum*. Circumſpiciendus igitur eſt aliquis, in quem pictura potius conveniat, quam in Mycenarum regem. Apud Athenaeum XIII, 8. p. 603. Diotimo teſte, Hercules amavit Euryſthea, et ut amaſio placeret, tot labores totque pericula adiit: *Διότιμος Εὐρυσθέα φησὶν Ἡρακλέους γενέσθαι παιδικά, διόπερ καὶ τὰς ἄθλους ὑπομεῖναι.* Quem locum Interpretes doctiſſimi ita accipiunt, quaſi non de uno eodemque Euryſtheo diverſi auctores diverſa tradant, aliis eum Herculis amaſium, aliis adverſarium dicentibus; ſed quaſi Euryſtheus rex Mycenarum plane alius eſſet, quam is, quem Diotimus ab Hercule amatum fuiſſe ſcribit. Quo ipſo huic picturae non exiguum pretium accedere cenſent, quia nimirum rem doceat, de qua cuncti mythologi taceant. Sed quum iuvenis iſte imberbis non pro Euryſtheo, Mycenarum rege, habendus eſſe dicatur, ſed pro alio Euryſtheo, Herculis amaſio: erunt, quibus in mentem veniat, vereri, ne pictura noſtra pari iure ad alium Herculis ſeu amicum, ſeu amaſium referri poſſit. Certe Anton. Franc. Gorius, vir doctiſſimus, iuvenem iſtum imberbem vel Pholum eſſe putavit, Herculis amicum, vel Hylan. Apud eum in Inſcriptionum Antiquarum T. III. p. 77. in ſepulcro quodam exhibentur aerumnae Herculis, et inter eas aper Erymanthius. De qua ſculptura Gorius ita: *In media ſarcophagi aedicula, prope Herculis pedes, ex urna ſe exerit iuvenis, qui*

dextram

dextram manum, ritu opem implorantium, ad eum extendit. Credunt aliqui, hunc referre Pholum, Herculis amicum, quem poſt obitum, Heroum more, ſub monte tumulavit, quae res omni columna et mauſoleo glorioſior ei contigit, teſte Diodoro V, 2. quare ab eo mons ille nomen accepit. Sed mihi vero videtur ſimilius, hanc ſculpturam referre Hylam, Theodamantis filium, quem Hercules amavit, eumque in Myſia, flumine ſubmerſum, ad quod ad hauriendam aquam miſerat, amiſſum lacrimis proſequutus eſt. Hunc typum ſagax ſculptor adiïit, ut in hoc ſarcophago defunctum deſignaret, eique datam a diis divinitatem praemoneret. — — Hercules Orcum adiït, et animos multorum victo Cerbero eduxit, et ad vitam revocavit. Ea propter libentiſſime Romani in ſepulcris eius geſta inſculpſerunt, et tamquam propitium defunctis crediderunt. Ceterum, quantopere auctores de apro Erymanthio ab Hercule capto narrantes varient, oſtendit Leonardus Adami Arcad. Vol. I. p. 145. ſq. Rom. 1716. Haec eadem tabula habet et aliam picturam, duo athletas nudos exhibentem. Alterius ſupereſt duntaxat pectus et caput, brachiumque dextrum caeſtu armatum. Alterius in dextra diſcus videtur. Inter utrumque medio loco vas aliquod conchoides trium pedum, idque aereum eſt, in quod puer aliquis, brevi veſte velatus, aut oleum, aut aquam infundit, ex aliquo vaſe aereo, cuius una eſt anſa, et anguſtum orificium. Quemadmodum doctiſſimi viri obſervant, qui diſcobolus dictus eſt, is nonnullis videbitur pugil, putantibus, athletam non diſcum manu tenere, ſed fruſtum metalli, vel ſaxum, pro caeſtu adhibere. Certe et Mercurialis et Falconierius obſervant, *pugiles interdum* loco caeſtus in manu fruſtum metalli vel ſaxum habuiſſe, ad percutiendos adverſarios. Vas illud anguſti oris, et unius anſae, ampulla erit aut lecythus, in quo oleum in uſum luctantium, aliorumque athletarum. In gemmis Auguſtini T. II. tab. 61. inter multos Genios ludis gymnicis ſe exercentes, grandis concha occurrit ſimilis hic pictae. Quem vero diximus pugilem, is forte pancratiaſta eſt, cui permiſſum erat, milichias habere, h. e. tenues corrigias e corio, manibus illigatas. Pancratiaſtae non ſecus ac luctatores ex toto nudi erant, oleoque ungebantur. Plutarch. Sympoſ. II, 4. Faber Agoniſt. I, 9.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiæ

Calendis Maii et Iunii Anno MDCCLXV.

LE PITTURE ANTICHE D'ERCOLANO E CONTORNI, etc.

id eſt:

PICTURAE ANTIQUAE HERCULANI, IN AES inciſae, cum explicationibus: TOMUS III.

Neapoli, 1762. c. figg. aen. permultis, fol. max.

Pergimus in recenſendis Tomi quoque tertii Herculanenſium Antiquitatum bonis, ut cepimus. Videbunt Lectores, eſſe nos, citra morem atque conſuetudinem, copioſiores: ſed dabunt hoc et Libro ipſi, qui eſt in paucorum manibus, et doctrinae doctiſſimorum Virorum, qui explicandis Antiquitatibus iſtis a Rege ſapientiſſimo admoti ſunt, quique adeo, illuſtrandae omni Mythologiae, omnes omnium veterum Scriptorum divitias huc congeſſerunt, iucundiſſimas cognitu et fructuoſiſſimas.

Tabula XLVIII. duas picturas habet non integras, ſed ita vitiatas, ut pauca rite cognoſcas. In altera Minervam inſidentem ſaxo inſignem facit galea, haſta, et ſcutum. Docti interpretes picturam ad Herculem pertinere coniiciunt, opera Minervae a furore liberatum.

 In

In tabula XLIX. duas picturas ad Pſychen et Cupidinem referre licet. In prima duobus Cupidinibus media interpoſita eſt Pſyche. Alter Cupido ciſtulam humeris portat: alter dextra ramum, eumque fortaſſe myrteum. Pſyche ambabus ciſtulam ferens, alas papilionis habet. In ſecunda pictura alter Cupido dextra praefert vas unius anſae, ſiniſtra parvulum ſceptrum: alter ſiniſtra palmam, dextra aliquid incognitum, fortaſſe clavum. In Pſyches dextra eſt urna, in ſiniſtra patera. Docti interpretes hic varia obſervant: 1) a Platonicis animam cum papilione comparari; 2) quas Ariſtoteles Hiſt. Animal. V, 19. dicat ψυχάς, has a Plinio dici papiliones, Scholiaſtenque Nicandri φάλαιναν explicare per ψυχήν, et per κεανοκολάπτην, hoc eſt, per animalculum, quod noctu circa lucernas volet: 3) fabulam de Amoribus Pſyches et Cupidinis ab Apuleio deſcribi Met. IV. V. et VI. et ab Ariſtophonte in libro, qui inſcribatur Dyſareſtia, vel Dyſeraſtia, teſte Fulgentio Mythol. III, 6. 4) multas imagines antiquas apud Sponium eſſe Miſc. E. A. p. 7. 5) urnulam Pſyches hoc loco eſſe fortaſſe urnulam illi a Venere datam, ut aquam ex Cocyto hauriret. Apulei. M. VI. 6) Si incognitum illud, quod Cupido dextra praefert, eſſe clavum ſumas, tunc Cupidinem hic pictum ſimilem fore illi apud Sponium l. c. qui clavo papilionem trunco arboris affigit, ut indicet fortaſſe, ſibi amatae poſſeſſionem eſſe certam. Idem etiam palmam innuere videri, nempe Cupidinem ad ſua vota perveniſſe.

Tabula L. habet multas picturas orbiculatas, quarum praecipuae ſunt, quae in medio ſeptem planetas exprimunt ſecundum ordinem dierum. Primus eſt Saturnus, cuius in manu eſt falx ferrea, caput autem flavus pannus, corpus veſtis flava operit: ſecundus Apollo cum nimbo radiato, cum chlamyde rubra, et flagello. Hunc ſequitur Diana, cuius caput nimbus, corpus alba veſtis, manum ſceptrum ornat. Quartus Mars eſt, quem inſignem et lorica ferrea, et

clypeus, et galea criſtata, et haſta facit. Quintus Mercurius eſt, cuius petaſus eſt alatus, quem mento faſcia coniungit. Iovis, qui ſextus eſt, veſtis eſt ſubrubens. Ultima eſt Venus, cui praeterquam quod veſtis alba, monilia, et corona aurea in capite, addunt decus, etiam Cupido adeſt alatus.

In Scholiis oſtenditur, quam antiqua ſit temporis diviſio in hebdomadas, ex Philone, Ioſepho, Clemente Alex. et Euſebio: an haec diviſio ab Ebraeis pervenerit ad gentiles, ex Seldeno de I. N. et G. c. 10. et 23. an origo huius diviſionis repetenda ſit ab aſtrologia, et a vi planetarum in tellurem, ſitne in periodo ſeptenaria Saturnus primus planeta, an Sol, ex Adr. Iunio de An. et menſ. c. 6. et Puteano de Nund. c. 25. Cur Saturnus, qui in periodo dierum ſeptenaria primus planeta fuerit, tandem in ultimum locum fuerit detruſus; ex Putean. l. c. Tertullian. Apol. 16.

Tabula LI. oculis offert imagines quinque hominum, qui miniſtros ſacros, ſeu graecos, ſeu barbaros, exprimunt. Celeberrimi interpretes aut ſacerdotes Ebraeos exprimi credunt, aut ſacerdotes Magnae Matris, ita tamen, ut pictorem putent in nonnullis aberraſſe. Geſtant veſtes albas, colobia, ſimileque tiarae tegumentum capitis, cum ornamento in fronte. Aliorum barba eſt promiſſa: alii ſunt imberbes. Prima imago videtur eſſe mulieris, quae ſola ex omnibus armillas habet aureas. Maxime inſignes facit omnes lamella aurea, quam pectori duae fibulae adſtringunt, et in qua aliquot ſunt lineolae horizontales, aliaque ſigna ſeu characteres interlineares: ſimilis pectorali ſummi Ebraeorum ſacerdotis, quod videtur famoſis illis Teraphim locum dediſſe apud gentes Ebraeis vicinas. Seldenus de D. S. c. 4. Aelian. V. H. XIV, 34. cuius generis pectorale etiam ſacerdotes Magnae Matris, vel potius Galli, habuiſſe videntur. Suidas in Γάλλος et προστηθίδιον. Apud Montfauc.

T. I. p. 1. tab. 4. et T. II. tab. 5. ſunt mulieres cum imagine in pectore ex collo pendula, quas Inſcriptio addita Magnae Matris ſacerdotes dicit, et Dionyſ. Hal. II. p. 91. teſtatur, inter Cybeles ſacerdotes fuiſſe mulierem virumque Phrygem, portantes in pectore pro more imagines.

Tabula II. videtur Venerem exprimere in Papho cultam, ſub imagine metae, ſeu columnae rotundae in acumen deſinentis. Apparet grande ſaxum rotundum, in acumen deſinens, quod inſiſtit arae ſeu baſi quadratae. Saxi ex ima parte, tanquam ex aliquo vaſe, inſtar nucis pineae ſurgentis, et aliquot ſeu faſcias, ſeu gyros, ſeu maculas oculo obiicientis, ſuperficies eſt convexa, cuius circa extremitatem ſuperiorem eſt proiectura quaedam rotunda et ſolida, in qua tres cuſpides exiguae in altum tolluntur. Ex media proiectura columnae in altius progredientis ſurgit alia velut nux pinea, eaque exigua, cuius in ſummitate vel flammula quaedam cernitur, vel floſculus. Stat columna in aperto, et quidem in medio aedificii ſemicircularis, quod conſtat corona, quam columnae quatuor ſuſtinent, et ſepto materiae non ſatis cognitae, quo aedificium dimidia fere ex parte clauditur: item duabus partibus ex utroque aedificii imo latere exporrectis et propendentibus, in quibus duae ſunt urnae, ſeu alia vaſa, quorum ſimilia alia ſeptem ſunt in corona. Ramuſculi aliquot errant inter coronam et columnas: ex ſepto et baſi pendent aliquot faſciae ſeu vittae: columnae acuminatae innititur longa canna: et ad alteram earum partium, quas ex duobus aedificii imis lateribus exporrigi diximus, ſub adſpectum cadit gladius, cui faſcia circumligatur. Aedificium fere omni ex parte aqua circumfunditur: et ex una parte ſuper aliqua lingua terrae apparet homo nudus, cum virga in ſiniſtra, dextram attollens ad frontem, in qua duas tresve diſtinguas cuſpides, quas aeque cornua dicere poſſis, vel radios. Ex altera aedificii parte ſtat nympha, ſiniſtra praeferens lanceam longam venatoriam, cuius veſtis ſuc-

ſuccincta eſt, palla vento tumida. Pharetram fert humeris, et indicem dextrae admovet ori. Prope nympham canis caput demittit quaſi bibiturus, et aliquo intervallo alius apparet canis. In alia terrae lingua, quae a continente disiuncta videtur, ubi aedificium eſt, cernitur mulier veſte velata, ſedens, magnoque ſaxo innixa, habens aliquid in capite difficile cognitu. In vicinia eius ex una parte ſunt duae parvulae cannae, vel aliae plantae aquaticae: ex altera cervus bibens, longis quidem, ſed non ramoſis cornibus, armatus.

Quemadmodum Interpretes obſervant, huic picturae convenit deſcriptio ſimulacri Veneris Paphiae apud Tacitum Hiſt. II, 2. apud Servium ad Aen. I, 724. apud Maximum Tyrium diſſ. 38. Similis eidem eſt Venus Paphia, nunc in modum coni, nunc pyramidis, nunc metae efformata, in numis Druſi, Veſpaſiani, et Traiani, obvia apud Patinum et Vaillantium. conf. Spanhem. diſſ. VIII. de V. et P. N. Huiusmodi ſaxa lapidesque Seldenus ad genus Baetyliorum refert, de quibus Bochartus Chanaan. II, 2. Referebant autem huiusmodi lapides non modo Venerem Paphiam, ſed et alios deos, deasque, v. c. Alagabalum, Herodian. III, 3. Apollinem Carinum, et Agyea, Pauſan. I, 44. Suid. in ἀγυιεύς. Beger. Th. Br. T. III. p. 50. Iovem Milichium Pauſan. II, 9. Sic apud Theſpios Amor erat ἀργὸς λίθος rude ſaxum: ſic Mater deorum Peſſinuntia ſaxum, Liv. XXIX, 8. ſic Pheris triginta petrae quadratae exprimebant totidem deos, Pauſan. IX, 27. III, 20. VII, 22.

Haud nihil ambigunt iidem interpretes, quid ſibi velint tres illae cuſpides, ex proiectura rotunda in altum ſurgentes. Eas aut coronam radiatam denotare putant, aut, ſi pro flammula accipias, ipſam Venerem, aut etiam ignem elementarem, generationis vitaeque omnis principium, aut denique, ſi pro flore, tunc florem hunc eſſe poſſe papaver, quod eſt in manu Veneris Sicyoniorum, ad ſignificandam

vim prolificam, ſeminisque copiam. Addunt nonnulla de columna in aperto ſtante, et Plinium II, 96. Tacit. Hiſt. II, 2. ad rei illuſtrationem advocant: item de vaſe illo, quod alicui diathyro inſiſtit, unde fumus exire videtur: de reliquis vaſis, de cannis, de Cinyra, de Pepho, maritima urbe, de Adonide, de cornibus vel radiis, qui in fronte hominis apparent, quos vel peculiare Cypriorum diadema exiſtimant, vel convenire proprie in Adonidem tanquam Solem: de nympha cum lancea venatoria, quam pro Diana habent: et denique de muliere iſta moeſta, quam vel Myrrham eſſe dicunt, vel ipſam Venerem, amiſſo Adonide triſtem.

Tabula LIII. exhibet topographiam. Varia ſub adſpectum cadunt: 1) bos ripae amnis adſtans, herbamque carpens: 2) canis bovem allatrans: 3) ovis et capra: 4) humile aedificium, iuxta quod arboretum ſub rupe: 5) ſtatua ex metallo, Dianam fortaſſe exprimens: 6) aliud aedificium ex duabus columnis et corona compoſitum, in qua duo ſunt vaſa metallica: 7) muliercula prope arboris caudicem ſaxo inſidens, manu pedem tenens, haud dubie pecoris cuſtos: 8) humilis ara vel menſa marmorea, cui incumbunt cannae vel baculi: 9) bos humi iacens poſt mulierem: 10) alba ovis, et poſt ovem ſedens aliquis dextro cubito innixus.

In Tabula LIV. quatuor ſunt picturae, quarum prima frondes frugesque exhibet, et vas vitreum: ſecunda vas vitreum, et caniſtrum, ſeu vannum, in qua aliquot fruges ſunt, et duae monetae, altera aurea, in qua caput apparet, altera argentea. Tertia continet ramum cum frondibus et frugibus. Quarta ficus habet in caniſtro, ſimili illis, quae noſtra aetas in uſum recepit.

Tabulae LV. et LVI. exhibent picturas miſcelli operis, et variarum mirarumque formarum, in quibus artifices potius ſequuntur phantaſiam, quam rerum naturam et veritatem.

tem. Itali et Galli vocant *Grotteſche*, quas Vitruvius VII, 5. exagitat, et recentiores pictores in cryptis Romae inventas avide arripuerunt. Pignor. Menſ. Iſiac. p. 13, In pictura media tabulae LV. apparet ſpecies candelabri, cuius particula quaedam inferior eſt excavata. Huic parti impoſitum eſt vas flavum, quod frondes itidem flavae ambiunt: orae vaſis labroque inſiſtunt duo pſittaci: ex medio vaſe virides ſurgunt frondes, ſibi invicem implicatae, flores albi rubrique cum frugibus, deſinentes in flavum opus tentoriolo ſimile. Huic imponunt alterum pedem iuvenis ex una, ex altera parte puella, ſiniſtra praeferens ramuſculum. Utriusque pes alter eſt in aere. Uterque altera manu prehendunt duo ramos, ex utroque tentorioli latere ſurgentes, qui per medium candelabri ſcapum decuſſatim progredientes, poſtquam ad florem mirae magnitudinis pervenerunt, coniunguntur etc.

Interpretes doctiſſimi animadvertiſſe ſibi videntur ſimilitudinem quandam inter tales picturas et deſcriptionem navis Ptolomaei Philopatoris, apud Athenaeum V, 9. p. 206. In verſu Ovidii Heroid. XV, 37.

Et variis albae iunguntur ſaepe columbae,
Et niger a viridi turtur amatur ave.

Τὸ *variis* aliter accipiunt, quam vulgo accipi ſolet. Burmannus *variis* interpretatur *columbis*, et ex Voſſio ad Catullum LXIX. notat, columbas diverſi coloris improbiora decerpere oſcula, quam faciunt eiusdem coloris. At docti interpretes, Harduinum ſequuti, per *varias* nempe *aves* intelligunt pavones: quibus favet Plinius X, 74. quum obſervat, amicos pavones et columbas eſſe, ſicut turtures et pſittacos. Non deerunt, quibus haec explicatio placeat. Quemadmodum Ovidius, in altero verſu, diverſi generis aves, nempe *nigrum turturem*, et *viridem avem*, hoc eſt *pſittacum*, ſaepe conſociari iungique dicit; ita in altero verſu itidem diverſi generis aves eſſe ſimiles, nempe *pavones* et *columbas*, dixiſſe

dixiſſe videri poterit. Vox *varia* igitur interdum pro *beſtia* ſeu *fera* ponitur, et denotat *pantheram*: interdum pro *ave*, et denotat *pavonem*. De *varia* pro panthera v. Salmaſ. Plin. Exerc. p. 150. et Harduin. ad Plin. VIII, 17. qui inde illuſtrat Plautum Epidic. I, 1. 15. Augeantur ergo Lexica hoc ſignificatu: ſcribatur in illis: *varia*, ſcilicet *beſtia*, hoc eſt, *panthera*: *varia*, ſcilicet avis, hoc eſt, *pavo*.

In LVII. tabula expreſſum veſtibulum alicuius templi videtur, vel porticus ſuperior ſuper baſilicae vel ſimilis aedificii introitu.

In tabula LVIII. lacunar eſt, vel tholus, quem aedificium columnaeque duae ſuſtinent. Columnae et coronae ſunt albarii operis. Coronae inſiſtit ſphinx, habens pectus faciemque mulieris, alas, capillos flavos, et in capite aliquod vas. Ex medio tholo pendet cornu aureum, vinculo ſubrubro alligatum. In parte picturae inferiore viſitur quadrangulum, nigro perimetro clauſum, exprimens mare cum piſcibus et ſcopulis. Interpretes oſtendunt ex Servio ad Aen. IX, 408. tholum eſſe partem lacunaris templi, ubi ſuſpenderentur vota, vel tectum ſine parietibus ſubnixum columnis. Addunt, coronarum ex albario opere mentionem facere Vitruvium V, 2. porro albarii operis, et operis marmorati, de quo Varro R. R. III, 7. hanc fortaſſe fuiſſe differentiam, quod alterum fierat ex gypſo, alterum ex pulvere marmoris, v. Plin. XXXVI, 59.

In tabula LIX. vides partem pronai, magnificique faſtigii templi alicuius tetraſtyli. Faſtigium ſeu frontiſpicium eſt triangulare, et cinctum cuſpidibus, quae harpagineculis ſunt ſimiles. Coronam et lacunar quatuor columnae ordinis Ionici ſuſtinent, etc. Ex alia corona procedens encarpus eo usque porrigitur, donec cum flabello triangulari coniungatur, quod in medio habet ſpeculum, exurgitque ex capite ſphingis alatae, quae alto tripodi inſidet, cuius partes di-

ſtingui

ſtingui poſſunt omnes. Licet ergo in hoc tripode diſtinguere tres circellos firmandis et coniungendis tribus laminis, ex quibus tripus componitur: deinde cratera, ſeu pelvim primo circello inſiſtentem: porro tres crateris anſas, denique cortinam ſeu operculum tripodis. Cuperus in Homeri Apoth. p. 330. et 353. T. II. Suppl. Pol. inquirit in omnes tripodis partes, ſpeciatim vero cortinae, quae in pluribus numis non ſecus ac hac in pictura innititur tribus crateris anſis, qui ſuſtinetur tripode, ex tribus circellis, tribusque haſtis, ſeu laminis compoſito.

Tabula LX. exhibet aedificia, quae includunt tholum ſuſtentatum octo columnis ordinis Ionici, ornatumque in ambitu ſuperiore harpaginetulis, vel cuſpidibus, quibus et coronae reliquorum aedificiorum, quae ſunt ad latus, ornantur. Uni eorum ſeu cycnus, ſeu alia avis inſiſtit, deſinens in encarpum. Poſt cycnum pluteus cernitur, duabus grandibus pilis interpoſitus. Inter eas etiam conſpiciuntur trium aliarum pilarum humiliorum, ſeu forte ararum quadrangularium, extremitates. Duabus grandioribus pilis vas impoſitum eſt, quod frondes ambiunt.

Doctiſſimi interpretes oſtendunt, tholum proprie eſſe fornicem, deinde quodvis aedificium rotundum, Varr. R. R. III. 5. 12. praecipue templum rotundum, cum Veſtae, Ovid. Faſt. VI, 281. Meurſ. Ceramic. Gem. c. 7. tum aliorum Numinum, Athenaeus V, 9. p. 205. Addunt, etiam ſepulcra huius formae fieri ſolita, Pauſan. VI, 24. Denique templa rotunda, quae non haberent aedificium interius, ſed ſolas columnationes in circuitu, a Vitruvio dici IV, 7. monoptera.

Veniamus ad minores picturas, nunc in deſcriptionum initio, nunc in fine, conſpicuas. Quae primae tabulae praemittitur pictura, eius ad utrumque latus duae arae ſunt quadratae, quas ambiunt encarpi. In me ia pictura loculamentum eſt in pariete excavatum, in quo praete cancellos

cellos ingens concha, eaque flava, ſub adſpectum cadit, poſt quam figura nuda expreſſa eſt, vas conchiforme manibus tangens. Ad utrumque loculamenti latus duo ſunt candelabra, in modum arborum facta, habentium et ramos et frondes. Utrique candelabro columba inſidet alas explicans, coniectis furſum oculis. Videtur artifex exprimere voluiſſe vas Dodonaeum et columbas, quas inſediſſe quercubus loquacibus ferunt.

Sicuti interpretes obſervant, auctores non modo de numero vaſorum Dodonaeorum diſſentiunt, ſed etiam de numero columbarum, item de eo, quomodo, et a quibus data in templo Iovis Dodonaei fuerint oracula, v. Stephanus Byz. in fragm. de Dodone p. 114. T. VII. A. G. Strabo VII. van Dale de Oraculis c. IX.

Quidnam figura exprimat, quae poſt vas conchiforme apparet, utrum ſacerdotem feminam, oraculi interpretem, an Echo, de quo Philoſtratus Imag. II. 34. an puerum vas percutientem, de quo Stephanus et Strabo l. c. an Dodonam, nympham, Oceani filiam, a qua nomen oraculo; an denique Venerem, cui ſimul et Iovi templum Dodonaeum ſacrum fuit, teſte Servio ad Aen. III, 466. incertum eſt. Porro, quum auctoribus Philoſtrato et Stephano, lebes Dodonaeus tactu reſonans non prius reſonare deſinat, quam cum aliquis iterato tactu ad ſilentium redegerit, ſunt quibus probabile videatur, ad hoc ipſum ſpectare geſtum ſeu pueri, ſeu puellae, manum vaſi admoventis.

Tabulae II. pictura praeponitur, quae oculis mare ſubiicit, triremesque duas cum ſolitis ornamentis, chenisco et apluſtri in prora et puppi, et cum ſcutis in lateribus, item cum duobus roſtris. In alterius triremis tabulato prope proram, eſt homo nudus cum conto vel pertica in manu.

Scuta iſta triremis in lateribus eſſe ſcuta militum doctis interpretibus videntur. Ut Schefferus de Mil. Nav. III, 3. obſervat, milites navem ingreſſi ſuſpendere arma in lateri-

lateribus navis ſolebant. Iisdem interpretibus contus ille putatur eſſe portiſculus, quod nomen etiam homini ipſi tribuitur, contum tenenti manu, qui hortator alias et celeuſtes dicitur, Scheffer. de Mil. Nav. IV, cap. ult.

Tabulae III. ſuperiori ſimilis pictura praemittitur, quae nempe duas exprimit naves, quarum in altera ſtat aliquis prope proram, cuius in manu eſt baculus, qui videtur eſſe proreta. Portiſculo apud veteres locus aſſignatur fere in media navi. Sed prorae cura commiſſa erat proretae, ſicut nauclerus praeerat puppi. Proreta autem manu tenere perticam ſolebat, vel contum, quo exploraret ſcopulos ſyrtesque, de quibus admonebat nauclerum.

Tabulae VII. praemittitur lacunar ex figuris quadrangulis compoſitum, quae ita digeſtae ſunt, ut referre labyrinthum videantur.

Quae autem XIV. et XV. tabulis praemittuntur picturae, eae exhibent varia vaſa, et quidem: 1) guttum, vel ampullam, graece *βομβύλην*, de qua Schol. Apollon. II, 571. qui *ποτήριον στενοτράχηλον* dicit: Heſychius *λήκυθον*. Etymologus poculum eſſe dicit ita factum, ut, quum bibendi cauſa ori admovetur, bombum edat, qualem edunt crabrones. Differentiam phialae et bombylii diſcas ex Athenaei fragmento apud Caſaub. XI, 4 Vas ergo hic depictum aeque poculum dicere poſſis, ac vas olearium: 2) amphotidem, de qua Bayſius de Vaſc. p. 284. Begerus Th. Br. T. III. 396. 3) ollam tripedem: 4) cratera: 5) amphoram vel diotam, Beger. Th. Br. T. III. p. 389. 6) cantharum: 7) urceolum: 8) ſimpuvium vel capedinem. Quumque inter iſta vaſa ſint etiam circulus, haſta pura, oleaſter: interpretes coniiciunt, in his duabus picturis expreſſa eſſe praemia victorum in ludis athleticis, utpote in quibus victoribus varia vaſa donarentur, inter quae locus fortaſſe etiam circulis fue-

 rit.

rit. Accedit oleaſter, ex qua corona facta daretur victori in Olympicis, v. Faber II, 22.

Tabulae XVI. duae picturae praemittuntur, quarum in prima eſt ſeu columna, ſeu ara, pavo, ciſta albo panno tecta, baculus denique. In altera ſunt duae altae ſeu arae, ſeu columnae, ab utroque latere, porro aquila, fulmen rutilum, vas ſphaericum cum ſerto viridi, et baculus nodoſus cannae ſimilis.

Quum pavo Iunoni ſit ſacer, aquila autem Iovi, non improbanda doctiſſimiorum interpretum ſententia videtur, qui alteram picturam ad Iunonem, alteram ad Iovem pertinere exiſtimant. Operta ciſta ſpectabit ad Iunonis myſteria, de quibus Pauſanias II, 17. Baculus erit Iunonis ſceptrum, cui apud Pauſaniam l. c. cuculus inſidet, in quem Iupiter ſorori pudicitiam erepturus converſus eſt. Arae indicant rerum pictarum divinitatem. Aquila et fulmen ſunt Iovis velut notae et inſignia. Vas ſphaericum vel tonitru ſignificat, vel Iovem tonantem.

Tribus tabulis XXVI. XXVII. XXVIII. praepoſitae ſunt ridiculae picturae, quas cum Plinio *gryllos*, cum Italis *caricature* appellare poſſis. In prima earum occurrunt oculis, praeter aedificia et plantas, figurae aliquot, *ſi ſtaturam* ſpectes, pygmaeis, ſin reliquum habitum, ſimiis ſimiles. Primus homo, vel homunculus potius, altera manu pedum geſtat, altera urnulam ſeu amphoram parvam: ſecundus itidem amphoram et bacillum manibus, capite autem pileum altum, et acuminatum, eumque flavum: tertius etiam baculum, et pannulum rufum ſuper humeris, in capite autem pileolum flavum cum criſta: quartus denique pileum cum apice ſeu tutulo, dextroque humero bacillum transverſarium, cuius ex utraque extremitate uncinis armatae duae hydriae pendent.

Ad

Ad tabulam XXVII. occurrunt aliquot homunculi, ſuperioribus fere ſimiles. Primus eorum capite geſtat pileum tutulatum flavum: cincturae eius pannus ruber circumvolvitur, portat vas ex ligno pendulum, quod humero dextro impoſitum eſt transverſe. Secundus et ipſe habet pileum flavum, pannumque violaceum einturae circumvolutum: pronus et cernuus introſpicit caſam aliquam paſtoralem, quae eſſe ex genere magalium videtur, circa eum ex una parte ſunt pulli gallinacei, ex altera canis, qui latrans ad homunculum primum accurrit. Tertius eſt capite calvo: humeris iniectus eſt pannus violaceus, et curvus baculus gravat manum. Quartus habet pileolum flavum, portatque duo vaſa, ex ligno, quod humero incumbit, ſuſpenſa.

In Scholiis adduntur quaedam de petulantium artificum ridiculis picturis, quas Itali *caricature* vocant. Fuiſſe etiam veteribus tales picturas, obſervavit Buonarroti, ne' Medagl. p. 322. Sunt veteres ſcriptores, qui earum mentionem faciant. Cicero de Orat. II, 66. Ariſtides T. 2. in oratione Platonica ſecunda pro quatuorviris, p. 302. edit. Oxon. Vocabulo ἐκθεσις, Ulpianus L. leg. Cornelia 5. de Iniur. creditur illud etiam genus iniuriae comprehendere, quae infertur aliis ab his, qui ridiculas hominum ignominioſasque imagines pingunt. Alciatus Praeterit. II. Tit. de Iniur. Pertinere eodem videntur picturae Antiphili Aegyptii, de quo Plin. XXXV, 10. *Idem iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit: unde hoc genus picturae Gryllus vocatur.* Artifex igitur, qui hoc loco figuram ſimiorum exhibuit, videtur exprimere voluiſſe aut nonnullorum faciem deformem, aut mores ridiculos. Pictorum eſt, fere animalia quaedam effingere, quando vitia hominum ridiculum in modum exprimere volunt. Sic Gallieni imago ridicula ſimilitudine ad caprum accedit, apud Buonarroti in Numiſm. l. c. imago Helvii Manciae apud Cic. l. c. ad gallum: imago denique Vari Sophiſtae apud Philoſtratum II, 6. ad ciconiam.

niam. Quandoquidem vero Varus rubram narem habuit, roſtroque ſimilem, artifex videri in exprimenda eius imagine poſſit aeque veritati et ſimilitudini inſerviiſſe, ac libidini. Haec fere de ſatyricis picturis doctiſſimi interpretes. Quibus plura adiicere licebit ex *Hiſtoria Numorum Contumelioſorum et Satyricorum*, quam ante hunc fere annum vulgavit vir illuſtris, Chriſt. Adolphus Klotzius, cui ut Muſae ſemper faverunt, ita ſapientiſſimorum regum iudicium Fortunaque coepit favere. Ibi praeter Antiphilum Gryllum, exempla Cleſiclis, Bupalique, et Anthermi producit ex Plin. XXXV, 40. XXXVI, 4. Addit ex eodem Plin. XXXIII. c. XI. Cteſilochum Apellis diſcipulum, qui petulanti pictura innotuit, Iove Liberum parturiente mitrato, et muliebriter ingemiſcente, inter obſtetricia dearum. Qui locus multum facere Viro elegantis ingenii, doctiſſimoque, videtur ad illuſtrationem alius picturae petulantis, in vaſculo Etruſco e Winkelmanno dato, amorem Iovis et Alcmenae ridicule exhibentis. A picturis progreditur ad gemmas antiquas, in quibus ſatis ridiculas figuras petulantium artificum manus ſculpſit, tanquam deformes moriones et monſtroſos, capite ſemiraſo, et ridiculo vultu, in gemma Florentina, exhibita in Muſeo Florentino T. II. tab. 86. g. 3. aliasque imagines monſtroſas in Muſeo Cortonenſi p. 60. in Muſeo Etruſco T. I. tab. 186. Muſeo Florentino T. I. tab. 45 - 51. Huc pertinere idem cenſet Gorlaei gemmam in *Dactylioth. P. II. g.* 507. huc gemmam, quae Europam exhibet per mare hirco equitantem, apud Schlaegerum, in libello qui inſcribitur *Gemma antiqua ſiſtens Europae raptum*, Hamburgi 1734. huc denique gemmam aliquam Stoſchianam, a Winckelmanno deſcriptam. Ab amarulentis iocis, quae caelum gemmis mandavit, ad numos tranſit, tam veteres, quam recentiores, tam eos qui recte, quam eos qui perperam contumelioſi cenſentur.

Tabulae XXX. ſubiicitur pictura bovis Aegyptii ex toto candidi, cum luna creſcente inter cornua. Coniiciunt docti

docti viri, harum picturarum explanatores, artifici animum fuiſſe exprimere bovem, a Graecis dictum Epaphum, habitum filium Ius, teſte Aeliano V. H. XI, 10. qui ut agnoſci poſſit, adiectam eſſe lunam creſcentem inter cornua, quia Io, ſeu Iſis, exprimit lunam, teſte Plutarcho aliisque. Obſervat Aelianus H. A. X, 11. ſicut Mnevis ſacer Soli fuerit, ita Apin, ſecundum Aegyptios quidem, ſed non ſecundum Graecos, ab Epapho diſtinctum, habitum fuiſſe Oſiridem.

Sub finem huius Tomi pictura adiecta eſt exhibens horologium marmoreum, ex genere eorum, quae a Beroſo Chaldaeo inventa ſunt, quale deſcribit Vitruvius IX, 9. Similis conſtructionis horologia, diverſis in locis inventa, deſcribuntur a Zuzzeri in diſſertatione peculiari, et in Ephemeridibus literatorum, (nel Giornale de' Letterati pel anno 1740. nel artic. XIV.) a P. Boſcovich. Fors ita tulit, ut et alia eiusdem generis reperirentur, quorum unum, iuſſu Benedicti XIV. collocatum in Capitolio fuit anno 1751.

AULI PERSII FLACCI SATYRAE SEX, AD FIDEM optimarum editionum, una cum variis lectionibus Codicis Ebneriani, edidit GEORGIUS FRIDERICUS SEBALDUS, tabulisque aeneis incidit IOANNES MICHAEL SCHMIDIUS.

Norimbergae MDCCLXV. ſumtibus b. Balthaſ. Schmidii haeredum, in 8.

Quamquam nos omnino odimus eos, qui veterum monumenta edituri, neglecta codicum et librorum auctoritate, aut oſtentatione ingenii, aut habendi cupiditate incenſi, ſpecioſiores formas ſectantur, et quorum maieſtati fugitiva ac petulanti opera inſultaverunt, eos fucoſo et inani ſplendore muliebriter exornant: tamen non ſumus

adeo

adeo ab omni ſpecie et elegantia alieni, quin laetemur, litterarum antiquarum ſeverae gravitati interdum extrinſecus gratiam et hilaritatem aſpergi. Habet enim haec ipſa formae dulcedo eam utilitatem, ut ſit ad alliciendos lectores aptior, et ad ſignificandam noſtrae aetatis erga monumenta antiquitatis illuſtriora venerationem, efficacior. Quis, praeter ruſtica ingenia, quae ſeveritatem et maieſtatem grammaticam ponunt in contemptu omnis artis et elegantiae, aegre unquam tulit, poſt Crucquios, Torrentios, Lambinos, Bentleios, Aldos, Gryphios, Plantinos, aliosque inſignes editores ac typographos, ad ornandum Horatium, acceſſiſſe nuper in Britannia Iacobum Pinum, atque, ſervata fide Lectionum, univerſum auctorem, aeneis tabulis inciſum, et gemmis et imaginibus extructum, reipublicae litterariae tradidiſſe. Si Horatio non par, quis enim cum tali ingenio de loco et principatu certet, ſaltem, quoniam vel in ſecundis et tertiis ſtare honeſtum eſt, probabilis et lectu dignus auctor haberi poteſt Aulus Perſius Flaccus, non ille quidem, quem ingenioſe in prooemio mentitur, noſtrique homines interdum callide tacent; magiſtro ingenii et largitore ventriculo uſus, ſed virili animo, reipublicae amore, virtutis ſtudio, et odio laſciviae ac petulantiae, ad ſcribendas ſatiras excitatus. Quidquid enim acutiores quidam iactitant: nolle intelligi, temere obſcurari, abiiciendum hominem eſſe: certum eſt, hanc ipſam obſcuritatem, non tam ex faſtu et oſtentatione, quam ex animi quadam iuſtitia et ſeveritate, interioris philoſophiae cognitione, alluſionibus crebris ad hiſtoriam ſui aevi, et prudenti cautione periculi profectam, ſuam gratiam habere, nec omnino lepore deſtitui. Niſi quis forte putet, ingenioſius, ſeverius, ſignificantius caſtigari poſſe torporem et deſidiam fracti per libidinem et luxum adoleſcentis, qui paſſim ſequitur corvos, teſtaque, lutoque, ſecurus quo pes ferat, atque ex tempore vivit. Nos ſane nihil unquam ipſa illa tertia ſatira, ad mores illiberales caſtigandos, ſeverius legimus.

Eſt

Eſt in exclamatione illa:

Magne pater divum. —

Virtutem videant, intabeſcantque relicta,

ſublimitas et gravitas quaedam haud vulgaris, ita ut in illo:

Diſcite, o miſeri, et cauſas cognoſcite rerum —

multa doctrina et probitas.

Atqui hoc imprimis ſpectarunt viri omnium aetatum litteratiſſimi, Britannici, Murmelli, Lubini, Caſauboni, Bondii, Farnabii, Pratei, cum non temere inſignem operam in edendo ornandoque Perſio ponerent, eiusque obſcuritati doctiſſimis commentariis conſulerent.

Ad tantorum vero virorum diligentiam acceſſit nuper cura *Friderici Sebaldi*, et ars elegantis artificis *Ioannis Schmidii* quorum alter, imprimis Caſaubonum, Lubinum, et Farnabium ſecutus, textum recenſuit, addiditque ad calcem operis cum vita Perſii Lectionem Codicis Ebneriani, ex bibliotheca ſplendidiſſima Hieronymi Guilielmi Ebneri ab Eſchenbach; alter univerſum opus, ad modum Pini Britanni, artificioſe aeri incidit, addidit imaginem Ebneri, et ſingulis Satiris praefixit et adiunxit ornamenta quaedam imaginum, vel ex gemmis antiquis Montefalconii, vel ex ſuo ingenio expreſſa, et ad materiam finemque poematum ſingulorum accommodata; de quorum arte iudicium intelligentibus relinquimus.

De Codice autem Ebneriano, de cuius aetate et dignitate, noſtra quidem ſententia, aliquid praemonendum erat, ne plane nihil dixiſſe videamur, pauca dicemus. Dabimus autem illius ſpecimen aliquod et exemplum, atque id quidem ſumtum ex faceto prooemio, quo ἐνθουσιασμὸς poetarum vulgarium, et affectatam inſpirationem, exagitat.

Verſu ſtatim quarto a vulgari lectione recedit, additque τὰ *ego*, nec Caſaubono, nec aliis lectum, et a verſus harmonia plane alienum. Sed hoc levius, memorabilius illud quod dicemus.

Fronto et Murmellius, ex vetuſtis, ſic aiebant, codicibus, quos tamen nunquam nominarunt, poſt verſum ſeptimum, alium in textum receperunt, obſcurum:

Corvos quis olim concavum ſalutare.

Iodocus Badius Aſcenſius, recepit quidem, ſed diligenter de illius inconſtantia monuit: Caſaubonus ut barbarum et ridiculum abiecit: Prateus tanquam ſuppoſititium redarguit, in textu neglexit, in ſcholiis vero ex Martiali et Macrobio illuſtravit. Quanquam vero illud ipſum *concavum ſalutare*, quod adeo barbarum viſum eſt Caſaubono, poſſit aliquo modo ferri in Perſio, qui, fatente ſummo critico, graecitatis ſtudioſiſſimus eſt, et saepius ad analogiam graecorum ſcripſit, habetque interdum figuras audaciores; quanquam porro reſpondere videtur hic verſus illi qui infra legitur,

Corvos poetas et poetrias picas:

tamen, quoniam non ea ſemper poetarum diligentia eſt, ut omnia ſibi ad verbum reſpondeant, et potuit fieri, ut aut interpretationis loco de ſuo adderet lector quidam, aut propter deos, et iratum in ſuperiori verſu corvum, ſuopte ingenio adſcriberet non inepte; Critici omnes, pluralitate codicum inclinati, verſum plane neglexerunt. Atque his quidem nova fides accedit ex Codice Ebneriano, qui nullam eius mentionem facit. — Ceterum ad hunc locum, tanquam per ſaturam, notabimus, Ebnerianum non habere ridiculum illud *blandiri*, quod fracto et enervato verſu ἀντὶ τοῦ *conari* nonnulli habent apud Caſaubonum. — Exprimit omnino τὸ conari naturam, τὸ blandiri autem omnem huius verſus elegantiam tollit. — In decimo verſu prooemii Liber Ebnerianus cum Puteano conſpirat, nempe pro *refulſerat* legit *refulgent*, de qua lectione videndus eſt Caſaubonus.

Sed nec illud videtur eſſe negligendum. Vetus Scholiaſtes, ad ultimum prooemii verſum, notaverat eſſe qui non *melos* ſed *nectar* legerent. Obſervante Aelio Antonio Nebriſſenſi, et Prateo, Angelus, Politianus, aut vetuſtorum codicum, aut Scholiaſtae auctoritate, illud Nectar probavit, ut

verſum

verſum hipponacticum eiusque menſuram ſuſtentaret. — Deriſit illam lectionis temeritatem Marullus ingenioſo epigrammate, quod Prateus adiecit: Hermolaus vero Barbarus, et Caſaubonus, auctoritate hymni Homerici in Mercurium, oſtenderunt, anceps natura ſua hoc verbum apud Graecos eſſe, et mox corripi, mox produci, ex liquidarum conſonantium licentia; eadem ratione etiam legi apud Antipatrum, in Epigrammate aliquo. Accedit ad haec auctoritas Ennii ex Annalibus, quem locum obſervavit Prateus. Ingenue igitur fatemur, τὸ *cantare nectar* nobis apprime ab hoc loco alienum videri, nec neceſſariam illam duplicationem conſonantis, quam quidam ad analogiam Virgiliani illius, *relliquiae Danaum*, admiſerunt. Fatendum tamen eſt ingenue, cum Scholiaſte conſpirare Codicem Ebnerianum. — Sed haec quidem differantur, usque dum magis de antiquitate codicis conſtet, quem certe ignoravit Caſaubonus, dum ſcriberet, Membranas omnes legere *melos*. Quod reliquum eſt, commendamus Lectoribus lectionem reliquarum Variantium Codicis iſtius.

In univerſum vero Editoris et artificis diligentiam laudamus, et ut uterque hanc operam aliis quoque monumentis antiquitatis impendat, et ſit de optimis exemplaribus, imprimis in imaginibus et gemmis, a quorum delectu omnis elegantia pendet, ſollicitus, rogamus. Liber vero, honeſto et aequo addictus pretio, videri poteſt apud Fritſchium, bibliopolam Lipſienſem, cui imprimis haec cura ab editore commiſſa eſt. Haec, Lector, nolebamus tacere. Tu conatum artificis Noribergenſis liberalitate tua ſuſtentato.

IOHANN WINCKELMANNS, PRAESIDENTENS der Alterthümer zu Rom, etc. Geſchichte der Kunſt des Alterthums.

Erſter und zweyter Theil.

hoc eſt:

IOHANNIS WINCKELMANNI, MONUMENTOrum Antiquitatis, quae Romae ſuperant, Inſpectoris, Scriptoris in Bibliotheca Vaticana, Societ. Antiquariae Londinenſis, Academiae Pictorum Romanae S. Lucae, Hetruſcae item Cortonenſis, Socii, HISTORIA ARTIUM ANTIQUITATIS. Partes II. quaternis, pagg. in univerſum 431. cum praefat. ſynopſi et catalogo ſcriptt. pp. 52.

Dresdae, 1764. in officina libraria aulica Waltheri.

Venit tandem ea temporis felicitas, ut Germania, tot ingenii doctrinaeque monumentis, inde a plurimis ſeculis, illuſtrata, iam et magiſtra elegantiſſimarum artium, quarum aeternum victura gloria nunc etiam Graecia et Roma vetus celebrantur, et Italia quoque recentior ac Francogallia mirifice exſplendeſcunt, eſſe incipiat. Cuius laudis praeſtantiam cum patriae noſtrae merito gratulemur, magis tamen etiam nos laetari par eſt, cum praecipuae in ea comparanda tuendaque partes Saxoniae noſtrae eſſe videantur. Nam cum utriusque *Friderici Auguſti* ſapientia, bonitas, et in plurimis aliis virtutibus, pulcherrimarum artium cognoſcendarum colendarumque impenſus amor, conceſſus his terris per annos ſeptuaginta divinitus fuiſſet, adeo illorum beneficio, artium et humanitatis omnis ſtudia inter nos caput extulere, ut nulla ſit Germanici nominis provincia, quae cum hac noſtra comparari eo argumento poſſit. Iam illa ſedes Principum noſtrorum Dresda, artium quoque per Germaniam efflorescentium fere ſedes hoc tempore habetur. Illic Muſeum vere Regium, tot picturae miraculis clariſſimum, illic Academia Artium, auſpiciis Divi *Friderici Chriſtiani*, et *Mariae Antoniae*, (quae Poeſeos, Picturae, Muſices artium omnium quaſi quandam Deam in ſe reddidit,) inſti-

inſtituta; illic *Hagedorniani* excellens vis ingenii, artificumque doctiſſimae manus, non ſine ſumma admiratione ſpectantur. Eodem ex domicilio artibus liberalibus adamato prodiit nuper ingenioſiſſimus earum ſpectator et iudex *Winckelmannus*: natus ille quidem in Marchia Brandenburgenſi; ſed ita ad ſacraria artium deductus Dresdae, et munificentia inprimis Divi *Frider. Auguſti* ſublevatus, ut non Italiae magis, quam huic urbi principali debeat. Huic igitur contigit, quod ante ipſum nemini, ut Germanus in ea gente, quae operum antiquitatis eruditae aeſtimandorum peritia ceteras omnes vincit, dein Romae, in ipſo illo venerando artium et elegantiae veteris monumento, tamen doctrina, pulchritudinis ſenſu, intelligendi acumine, et intima cum artibus conſuetudine, emineat hodie longe plurimum, iamque quod ab Italis accepit, inſignibus ingenii acceſſionibus auctum, rurſus in eos ceteraſque gentes artium ſtudioſas effundere poſſit, innumeraque eos docere, partim nova, partim multo quam adhuc verius argutiusque obſervata. Quod cum non paucis ab eo iam libris factum ſit, hoc item grati agnoſcimus, quod lingua patria potiſſimum ſibi utendum exiſtimavit. Accidit enim hac tali ſcriptoris primarii diligentia, ut lingua ipſa nitorem quendam, et accommodatam artium ſubtilitati exprimendae formam induat, qua adhuc; ſi ab immortali *Hagedornii* de pictura opere diſcedas, fere caruit. Eadem etiam opera, eiusmodi ſcriptorum copia exornatur Germanorum eloquentia, quae in claſſicis numerari, opponique aliis gentibus, ſua dialecto exarata oſtentantibus, merito poſſint. Quae ſi ad viros doctos unice referenda eſſent, Romanum in iis ſermonem deſideraremus; iam cum artificum, et eorum gratia qui artes amant, propoſita ſint vel maxime, praeclare factum eſt, quod artes veterum theotiſcis literis Vir doctiſſ. illuſtravit.

Ad Opus ipſum ut accedamus, eorum quae *Winckelmannus* ad hunc diem ſcripſit, ſpecioſiſſimum, utiliſſimumque, fatemur, tantam ei obſervationum optimarum varieta-

 tem

tem et copiam ineſſe, ut libellus nobis ſcribendus ſit, non relatio, ſi eas complecti univerſas velimus. Neque igitur hoc agemus. Accendemus potius lectorum in hunc librum ſtudia, exhibita illius delineatione accuratiori, quae capita omnia, in quae ille tributus eſt, pervagetur; quam ſequentur praecepta quaedam et exempla commemoratu inprimis digna. Sed neque monumentorum antiquitatis, quorum imaginibus liber omnis velut gemmis quibusdam diſtinctus eſt, a nobis mentio negligetur; praeſertim cum nullum ex iis antea unquam vulgatum fuerit. Sunt quidem in his fumoſa aliquot et ὑποβολιμαῖα; ſed de his alio loco dicetur.

Hiſtoriam artium antiquitatis cum ſcribere ſe profitetur Auctor Cl. non eam modo animo deſignavit, quae narrationem de ortu et viciſſitudinibus artium tradit, ſed ampliorem ſimul τῆς ἱστορίας poteſtatem, quam ſyſtema vulgo, h. e. complexum diſputationum et praeceptorum de natura, generibus, et adminiculis artium, adpellamus. Hanc nobiliorem de artibus veterum diſſerendi rationem Parte I. quae paginis 312. abſolvitur, tenuit Noſter; hiſtoriam autem artium ipſam, quae anguſtiore ſenſu dicitur, Parte II. a p. 313 - 431. Exſtant quidem libri nonnulli, quorum auctores hiſtoriam hujusmodi daturos ſe polliciti ſunt, ut *Monerii* (Monier) Hiſtoria Artis; ut *Durandi* Verſio Francogallica et explicatio poſtremorum librorum Hiſt. Naturalis *Plinii*, quam inſcripſit Hiſtoriam picturae veterum; ut *Turnbulli* de eadem pictura Diſſertatio. Sed hi omnes, iudice *Winckelmanno*, cum artes ipſas parum noſſent, ea tantum de illis expoſuerunt, quae ipſos libri, aut fama, docuerant. Quas viri docti ediderunt ſtatuarum veterum deſcriptiones, alia omnia quam artis penetralia oſtendunt. Imminuitur potius plerumque puſilla ſedulitate, magnitudo operum vetuſtatis, veraque de illis ſententia coniecturis et iudiciis vaniſſimis corrumpitur; quod pluribus exemplis, et clarorum librorum recenſu, ut *Richardſoniani*, *Monteſalconiani*, et aliorum, A. Doct. evincit. Multi inprimis Antiquitatum enarratores decepti ſunt, cum non animadverterent, quae-

nam

tiam monumentis veterum multis, a recentiore manu, reſingendorum cauſa, adiecta fuerint, atque adeo haec pro vetuſtis venditarent, ut inter multos *Fabrettus* (de Columm. Traiana, c. 7.) qui ſoleam ferream equo cuidam in opere anaglypho, quod Romae ſpectatur, additam, non dubitavit ex antiquitate repetere. Ab his aliisque erratis, quae vel negligentia gignit, vel artium imperitia, facile immunem praeſtitit *Winkelmannum* attentiſſima ſaepiusque repetita omnium monumentorum antiquitatis, quibus obſervationes ſuas confirmat, contemplatio: ut nullum ſit in iis, quod non curioſe, et mentis non minus acie, quam oculis, luſtraverit. Dixit tamen et de plurimis aliis monumentis, quorum probandae ſic ſatis exſtant in libris figurae. Quod celebrata quaedam antiquitatis opera omiſit, alterutri cauſae tribuendum eſt; vel quod nihil ad conſilium operis huius iuvandum, h. e. hiſtoriam artium illuſtrandam faciunt, vel quod Roma, imo quaedam eorum ex ipſa rerum natura, exceſſerunt. Ex poſteriori genere eſt v. c. pictura, *Nymphaeum* referens, quam *Holſtenius* edita Romae 1675. fol. deſcriptione, poſteris commendavit, iam ſitu et ſqualore deſtructam poſſeſſores Romani occultant. Ceterum maxime artes Graecorum ſpectaſſe ſe hoc libro ait Auctor Cl. et cum copioſe de iis diſſeruerit, tamen retinuiſſe quaedam, Graecis aptiora quam linguae recentiori; ut dialogum de pulchritudine, ſcriptum ad imitationem *Phaedonis Platonici*. Quidni igitur ſigillatim Latina lingua hunc eundem dialogum in lucem egredi patiatur? Uſus eſt etiam nonnumquam coniecturis, non vagis, ſed fundamento quodam ſubnixis; quas tamen in opere tali adeo nemo miretur, ut eas potius ad artes veterum accuratius iudicandas plurimum conferre, intelligentes fateri neceſſum habeant. Expoſuimus praecipuum Praefationis argumentum, cuius in exitu indicat Auctor, editurum ſe propediem ſcriptum lingua Hetruſca opus ingentis voluminis, quod explicationem monumentorum antiquitatis ex omni genere complectatur, maxime marmo-

rum

rum anaglypticorum, numquam omnino publicatorum, quae vel prorſus obſcura viſa ſint antiquariae rei conſultis, vel prava ab illis interpretatione donata. Tabulas figurarum radio in aes inſcriptarum ultra ducentas in eo ſpectandas nunciat, quas ducendarum linearum peritia Romae hodie principi, *Io. Caſanovae*, quem pictorem ſtipendio ornaverit Divus *Fridericus Auguſtus*, debituri ſint emtores: ut adeo nullum futurum ſit opus, quod vetera monumenta graphices adiumento intuenda ſiſtat, vel accuratione, vel ſenſu elegantiae quo elaboratum eſt, cum hoc comparandum. Addere iam licet, hoc tantae exſpectationis opus, paullo poſt illud, de quo referimus, prodiiſſe: noſtras tamen in manus nondum pervenit; ſed *Caſanovam* nunc Dresda tenet, Academiae ſuae ſidus et ornamentum.

Antequam autem Praefationem mittamus, breviter enarranda nobis ſunt monumenta antiquitatis, quae in ipſa operis fronte, picturae linearis beneficio praefulgent. Indicem libri, (vulgo titulum vocant,) ſpectabilem reddit Carniola Muſei Stoſchiani, qua quinque Heroes, ex ſeptemillis celeberrimis belli Thebani, ſummo artificio ſcalpti viſuntur: gemma Hetruſci operis longe rariſſima et antiquiſſima, cuius in nominibus ſcriptura ad Pelasgicam et literas Graecas vetuſtiſſimas proxime accedit; de qua videndus eſt Auctor in Opere ipſo p. 99. ſq. Epiſtolam, qua Opus ſuum Divo *Friderico Chriſtiano*, Saxoniae Electori deſideratiſſimo, dicavit, praecedunt capita *Diomedis* et *Ulyſſis*, ex baſi eiusdem Muſei depromta; claudit autem opus anaglyphum Romae ſuperſtes, quod *Bellerophontem* cum Pegaſo oſtendit. Praefationis exordium rurſus anaglyptico opere exornatur: ſervatur illud in villa Card. *Alex. Albani*, redditque quandam religioſae caerimoniae ſpeciem; exitus autem Praefationis *Promethei* imagine, humanam mulieris formam fingentis, in Carniola Muſei Stoſchiani.

Prior igitur Pars Operis, ut diximus, ſyſtematica eſt, naturam artium ipſam inveſtigans. Ac primo quidem ad

originem et initia artium aſcendit Auctor Doctiſſ. ponitque quaſi fundamenti loco, artes quae lineari picturae ſuperſtruuntur, a *neceſſariis* coepiſſe; hinc *pulchra* in illis requiſita eſſe; ventum denique eſſe ad *ſuperflua*. Primae quidem imagines hominem, non qualis cernentibus adparet, ſed pro ambitu omni quem explet, deſcribebant. Secuta eſt proportionum et ἀκριβείας indagatio, qua ſuffulti, magnum quid audebant artifices. A magnitudine artes apud Graecos ſenſim ad ſummam pulchritudinem progreſſae ſunt. Coniunctis partibus earum omnibus, et lenociniis etiam adiectis, ſuperflua tandem ſuperaddita fuere: quo factum eſt, ut magnitudo artis amiſſa ſit, et haec ipſa demum interierit. Haec eſt quaſi σκιαγραφία huius artium hiſtoriae.

Initia artis a ſimpliciſſimis conformationibus ducta ſunt, et, quemadmodum Auctori videtur, a conatu quodam ſculpendi: nam infantes quoque in molliore maſſa facile figuram aliquam effinxerint; lineas autem in plano non item duxerint. (Sed dicat fortaſſe aliquis, linearem picturam, eadem facilitate, vel umbra corporum adiuvante, oriri potuiſſe.) Origo itaque artium eiusdem apud omnes gentes antiquitatis eſſe videtur, nec illis patria ſingularis tribui poteſt. Verum pro aetate populorum et tempore introducti apud eos cultus Deorum, artis inventio diverſa dicenda eſt. Chaldaei certe et Aegyptii prius quam Graeci, ſummas illas mentes, quas venerabantur, modo in ſenſus incurrente efformarunt. Aegyptus inprimis ab antiquiſſimis inde temporibus artes coluit. Apud Graecos diu ſimpliciſſimae fuerunt: triginta iam Deos colebant viſibiles, neque tamen adhuc humana forma eos veſtiebant, contenti truncis vel quadratis lapidibus, quibus eos ſignificarent. His lapidibus capita poſtea impoſita ſunt; mox ſexus diſcrimen quodammodo notatum; denique a *Daedalo*, ut vulgaris opinio fert, inferior pars ſtatuae informis in pedes diviſa eſt, primaeque ab eodem ſtatuae humanae e ligno fa-

 ctae.

ctae. Erant illis formae rectilineae, et quaſi ſimplices circumſcriptiones umbrae humanae: quas figuras vulgo Aegyptias vocant. Sed artes a Phoeniciis potius, quam ab Aegyptiis, accepiſſe videntur Graeci. Sollemne erat his gentibus, ſcriptura ſignare opera artium: Aegyptii quidem eam in baſi et columna, cui figurae innitebantur, collocabant; Graeci contra et Hetruſci in ipſa figura. Etiam ſtatus et actio figurarum vetuſtiſſimarum apud Graecos ſimiles erant Aegyptiacis, h. e. rectae et omnis motus expertes. Retinuerunt primam hanc conformationem Aegyptii, ſed Hetruſci et Graeci artifices, ſcientia ſubtiliore praediti, eam deſeruerunt; adſcita quidem graphice accuratiore, ſed eadem duriore. Coepit autem ſculpendi ars exerceri primum in argilla; quae et poſtea ſervata eſt, cum artes maiora incrementa ſumſiſſent: quod docent anaglyptica opera ex eo genere, et vaſa picta. Hinc ad lignum tranſierunt artifices, tum ad ebur, lapides, marmor, (ex quo primum caput tantum, manus et pedes ſtatuarum lignearum formabantur,) aes, quo Itali ſtatuarum conditores prius quam Graeci uſi fuiſſe videntur. His de materia artium prima diſputatis, quae multis exemplis e veterum ſcriptis illuſtrantur, ſubiungit Auctor Doct. cauſas diverſitatis artium apud populos earum amantes. Quaerendae illae ſunt primum in ſingulari vi, quam ſitus et clima regionum, temperies aeris et victus, non modo in corpore incolarum formando, ſed etiam in eorum ratione cogitandi effingenda, exſerit. Cum enim ipſa faciei diverſitas non parum conferat ad dignoſcendas inter ſe nationes: nemini mirum videri poteſt, eandem quoque in artibus ab hoc illove populo excultis proprio charactere elucere. Ita figurae quas Aegyptii artifices perfecerunt, corpora incolarum imitabantur, diſſimillima recentiorum Aegyptiorum formae, qui quum ex advenarum colluvie compoſiti ſint, inſtituta fere omnia nova ſequantur, et a labore abhorreant, pingues moles circumferunt. Graeci ſemper pulchritudinis

dinis laude floruerunt, eamque, non obſtantibus tot mutationibus, quae in terris eorum contigerunt, adeo adhuc tuentur, ut, quo propiores ſint regiones coelo Graeciae, tanto admirabilior natura in formandis corporibus humanis appareat. Hinc Italorum vultus plerumque ſublimius aliquid et perfectius ſpirant, obſervante *Winckelmanno*, et Neapolis inprimis, quae temperatiori et aequabiliori coelo utitur, quam aliae partes Italiae, quod climati Graeciae proxima eſt, frequentes habet hominum formas, quae pulchritudinis exemplar artificibus praebere poſſint. Subtiliores et callidiores Romanis Neapolitani ſunt; hi tamen a Siculis, atque hi rurſus a Graecis eo nomine vincuntur: adeo coelum in ipſa mente formanda dominatur. Sed formoſiſſimi Graecorum omnium Iones olim fuerunt, benigniore ſub coelo, quam ipſa Graecia, habitantes. Iam in artium quoque monumentis gentes illae habitum climatis ſui expreſſerunt. Audaces et portentoſi in figuris condendis Aegyptii et Perſae fuere; Graeci contra, quod moderatiore coelo et πολιτεία regerentur, et loquendo pingebant et fingendo: plena apud eos omnia imaginum, in poetis non minus quam in artificibus; phantaſia legibus adſtricta, et ſenſus pulchritudini potiſſimum conſiderandae adſueti. Graecorum quidem ii, qui minorem in Aſiam tranſierant, placidiore quam reliqui, et quaſi muſica lingua utebantur; primi inter eos poetae, philoſophi et hiſtorici orti ſunt; ipſe *Apelles*, ille Venerum pictor, ſub hoc voluptuoſo coelo natales ſortitus eſt. Sed quum iidem a vicinis Perſis denique libertate ſua privarentur, artes inter eos ſedem figere praecipuam non poterant. Hanc potius Athenis invenere; quarum democratica gubernandi forma civium ſpiritus elevavit, adiuvit ſenſum pulchri ad omnes propagandum, effecitque, ut cives opulenti ſplendidis aedificiis publicis, operibusque artis procurandis amorem et auctoritatem apud ſuos adipiſcerentur. Ex hac poſtea urbe, velut e regia ſua, artes in alias terras egreſſae ſunt. Sane educatio et ratio reipu-

blicae adminiſtrandae, quanta vi in homines agant, cum temperatura coeli coniuncta, et variorum Graeciae populorum indoles diverſa docet, et hodiernarum gentium quarundam ab artibus abhorrens ingenium. Egregios poetas eſſe Anglos, fatetur Noſter; nullum tamen inter eos pictorem clarum ſurrexiſſe, idem adiicit; eandemque fere eſſe Francogalliae ſortem, multis fruſtra ſumtibus in picturae incrementa elocatis. Raros eſſe in gentibus omnibus a benigniore coelo Graeciae remotis, artifices excellentes; licet unum aut alterum natura illis non negaverit. Parentes autem artium in Germania *Holbenium* et *Dürerum*, ſtupendo ingenio fuiſſe iudicat, et pares imo maiores futuros *Raphaele, Corregio* et *Titiano*, ſi, quemadmodum hi, monumenta veterum cognoſcere potuiſſent. Haec ex Capite primo decerpenda exiſtimavimus, in cuius fronte compoſita e variis antiquitatis reliquiis figura conſpicitur, quae ſculpturam et architectonicen deſignat, in fine autem rurſus *Prometheus*, membra hominis inter ſe iungens, ex gemma Muſei *Stoſchiani.*

Capite II. natura artium inter Aegyptios, Phoenices et Perſas florentium inveſtigatur. Apud Aegyptios quidem, de quibus Sectione I. traditur, non poterant artes idem culmen, quod in Graecia, aſcendere, quod et corpora eorum minus pulchre efformata eſſent, Sinenſibus fere ſimilia, fuscoque colore obſcurata, et omne gentis ingenium a *laetitia* et voluptate alienius erat: nam muſicam et poeſin, antiquiſſimis certe temporibus, prorſus non colebant: hinc phantaſiam vehementioribus remediis excitare conabantur. Erant illis leges ſeverae, neque carere regum imperio poterant. Ritibus autem ſuis et cultui vetuſtiſſimo adeo tenaciter adhaerebant, ut tum quoque, cum Romanorum in poteſtatem perveniſſent, odia illic civitatum mutua propterea exercentur. Ad has cauſſas, quae artium incrementa inter eos remorabantur, accedebat odium populi erga omnes ritus peregrinos, praeſertim Graecos, quo fiebat, ut parum

cura-

curarent artium inter alias gentes progreſſus, legibus adſtricti ad ſolam maiorum imitationem. Imo artifices eorum in nullo fere honore erant, pari cum opificibus gradu conſtituti: neque artes ex inſito quodam amore et ſtudio colebantur, ſed ut in reliquis vitae generibus, in hoc quoque filius patrem ſequebatur, et propoſitam normam perpetuo tenebat. In primis anatomiae ſcientia carebant Aegyptii artifices, quod in operibus ſuis ſatis prodiderunt. Quod ad *ſtilum* artis Aegyptiae, ut adpellat Auctor, h. e. delineationem nudarum figurarum, et earum veſtiendarum rationem, vetuſtior quidem illius forma recta omnia, lineasque parum ſinuatas prae ſe fert; nulla in figuris eorum gratia, harumque ſtatus durior et coactus, membrorum nulla actio; oſſa et muſculos parum, nervos et venas prorſus non expreſſas videas: ne alia memoremus in ſingulis corporis partibus figurarum Aegyptiarum, quae p. 41-44. perſequitur *Winckelmannus;* quibus et obſervata addit de Deorum apud illos imaginibus. Deſcendit deinde p. 47-52. in deſcriptionem veſtimentorum et ornatus, quem antiquiſſimi huius gentis artifices figuris ſuis adiiciebant. Secuta eſt aetas artium ea, qua Aegyptii ſub Graecorum imperio nonnihil elegantiora opera extuderunt, parum tamen a veteri ratione deſciſcentes. Tandem et imitationes operum Aegyptiorum, iubente *Hadriano*, effictae ſunt, de quibus p. 55. ſq. dicitur. Poſthaec elaborationis rationem, et materiam, in qua illa ſuſcepta eſt ab Aegyptiis artificibus, p. 61-67. diligenter enarratam et confirmatam exemplis, legimus. Poſtremo loco obſervat Noſter, numos Aegyptiorum nullos ad nos perveniſſe, atque adeo nullam hinc artium hiſtoriae lucem accendi poſſe, quamvis veſtigia ſuperſint, v. c. in obolis mortuorum ori inſertis, monetas apud eos cuſas fuiſſe; in univerſum autem hiſtoriam artis Aegyptiae ſimilem eſſe, ut regionem ipſam, ingenti vaſtaeque planitiei, cuius tamen ambitum ex aliquot turribus complecti oculis poſſis; cum contra Graecorum et Hetruſcorum artes provinciae montium plenae

 com-

comparari poſſint, cuius fines oculis emetiri non liceat. Ceterum in principio huius de Aegyptiorum artibus diſputationis, expreſſa eſt figura Sphingis, quae in Obeliſco Solis Romae adhuc viſitur.

Sectio II. huius Capitis de artium inter Phoenices et Perſas incrementis quaedam tradit. Illi quidem cum pulcherrimas Aſiae Africae que oras colerent, viverentque coelo ſub aequabili, forma ſine dubio praeſtanti fuerunt, eandemque artium operibus impreſſiſſe videntur. Multarum rerum in artibus inventores fuere, quae etiam mercatura, divitiis et luxu apud eos alebantur. Sed nihil ex hoc genere ſupereſt., quam numi Carthaginienſium, in Hiſpania, Malta et Sicilia cuſi. Poſtremi quidem ab optimis Graecorum numis, non alia re, quam literis Punicis, differunt. Qui Phoenicum in vicinia habitabant Iudaei, ab artibus quidem exercendis, vel religionis ſuae inſtitutis quodammodo arcebantur; ceterum forma eorum minime ab his ſtudiis abhorrebat, obſervavitque in poſteris adhuc eorum *Scaliger*, (in Scaligeranis) ſimos inter eos non reperiri. Imo graphices quoque et ſcitorum operum manu perficiendorum multos inter eos gnaros fuiſſe apparet, cum *Nebucadnezar*, quod ex 2 Reg. XXIV, 16. intelligitur, ſolis Hieroſolymis mille artifices abduxerit, qui vario lignorum, metallorum et lapidum genere diſtincta opera (*eingelegte Arbeit*) fabricabant. Ita enim vocem מַסְגֵּר interpretatur *Noſter*; quae utrum hanc vim habeat, nos non definimus; adeo ampla eſt *τῷ* סגר a quo verbo orta eſt, notio. Quae fuerit artium apud Perſas fortuna, monumenta quaedam e marmore ſculpta, et gemmae ſcalptae, quae ad hanc aetatem pervenerunt, docent. Gens ipſa egregia forma fuit; ſed artes in ea progredi longius non poterant, his fere de cauſis. Primum nudata veſtibus corpora pingere, moribus eorum indecorum habebatur, proptereaque artifices eorum, quod ſummum eſt in arte, nudarum formarum imagines, conſectari non poterant. Porro veſtitu eo utebantur, qui

nullam

nullam varietatem in ornando admittebat. Deos humana forma numquam effingebant; quae autem ſuperſunt *Mithrae* imagines, ex Caeſarum Romanorum aetate videntur profectae, et a Parthis deſumtae, qui puritatem cultus divini maiorum ſuorum deſeruere, quorum tamen reges literis artibusque Graecorum fautores ſe praebuerunt. Clauditur hoc Caput obſervationibus nonnullis egregiis de artium inter populos eos, de quibus diſſerit, fatis et delineatione operis anaglyphi Romani, ſed ad imitationem Aegyptiacorum facti.

Pervenimus ad Caput III. hoc eſt ad disquiſitionem de artibus Hetruſcorum et vicinarum gentium. Libertas certe, qua Hetruſci ſub regibus ſuis fruebantur, quam etiam conſervarunt civitate Romana donati, artium honori plurimum profuit, quae commerciis quoque terra marique agitatis nutriebantur. Miretur igitur aliquis, eos longius ab artium Graecarum faſtigio abfuiſſe. Verum conſtat, Hetruſcos fuiſſe atrabiliarios, eamque ob cauſſam multo minus, quam Graeci, ad percipiendam pulchritudinem idoneos. Sane apud eos primum in Occidente divinatio aliaque ſuperſtitionis genera orta ſunt. In ipſis exſequiis et in theatris cruentas pugnas edebant, quas et in urnis ſepulchralibus expreſſerunt. Romani contra in talibus urnis, quas a Graecis plerumque elaborari curaſſe videntur, iucundas potius imagines, fabulas vitam humanam ſpectantes, mortis amoenas icones, Naiades *Hyllum* rapientes, et alia huius generis proponebant: quo pertinet etiam verſus ex inſcriptione nondum edita in domo *Capponiana* Romae:

ΗΡΠΑϹΑΝ ΩϹ ΤΕΡΠΝΗΝ ΝΑΙΑΔΕϹ ΟΥ ΘΑΝΑΤΟϹ

Hanc autem indolem ſuam quo minus vincere potuerint Hetruſci, et artes diligentius colere, bellis impediebantur, quae cum Romanis infelicia geſſerunt; a quibus inter aliam praedam bis mille ſtatuae ex urbe Hetruſca Volſinio Romam

mam avectae ſunt. Qua ratione Deos et Heroas effinxerint Hetruſci, inde a p. 86. docet Auctor, deinde praecipua artis eorum opera enarrat, quae ſuperſunt; dolet tamen, difficulter ea a Graecis diſtingui poſſe. Laudat inprimis ſtatuas Hetruſci operis, Veſtalem in Palatio Iuſtinianeo, Sacerdotem in Villa Albana, duas Apollinis ſtatuas itidem Romae, Dianam in Muſeo Herculano, et alias; ex anaglyphis autem, non modo Hetruſcorum ſed omnium anaglyphorum quae Romae ſpectantur, antiquiſſimum, in Villa Albana, quo Iuno Lucina, vel Rumilia Dea editur. His addit quaedam de gemmis ſcalptis et numis Hetruſcorum, ac denique de urnis ex marmore porphyretico fabricatis, quas *Gorius*, (Muſ. Etrur. praef. p. 22.) tradit in Magno Ducatu Hetruriae repertas eſſe; cuius tamen narrationi fidem nullam adhibet Auctor, quod veriſimile ſit rem omnem ex monaſtica Legenda ortam eſſe. Dicit poſt haec accuratius a p. 104. de charactere et propriis virtutibus artificum Hetruſcorum, ſecundum triplicem aetatem et mutationem, quam artes apud illos ſubierunt. In his tertia demum aetas ex imitatione operum Graecorum naturae et elegantiae convenientiora progenuit. Adſunt huic Capiti exempla operum Hetruſcorum illuſtriora, in principio quidem eius anaglyphum Romanum, Apollinem, Dianam et Mercurium altare circumſtantes ſiſtens, in exitu autem Sectionis II. *Tydeus*, ex clariſſimis illis ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, in carniola Muſei *Stoſchiani*, opus longe pulcherrimum Hetruſci generis. Tertia denique Sectione oſtendit Auctor Clar. quantum in artibus profecerint vicini Hetruriae populi, Samnites, Volſci et maxime Campani, additque delineationem Vaſis Campani e Muſeo *Ant. Raph. Mengs*, pictorum hodie principis, quo amor Iovis in Alcmenam comicis figuris adumbratur.

Sed properat ab his animus ad Caput IV. atque adeo ad contemplandas artes in beata earum ſede, Graecia. Atque

que hic Sectione I. cauſas inveſtigat Auctor, quae Graecorum artes ad minime dubium principatum evexerint. Repetit autem illas primum a coeli et naturae, quae Graecis conceſſa erat, benignitate. Nam in temperatiſſima amoeniſſimaque eorum regione pulcherrimae corporum formae prognatae ſunt, cuius dotis ipſi ſibi Graeci conſcii fuerunt; neque in ullo alio populo tantum pulchritudini tributum eſt, ut adeo certamina quoque illius inirent. Itaque nihil quod pulchritudinem ſpectabilem redderet, in obſcuro illic manebat, eaque artificibus Graecis quotidie ante oculos verſabatur. Porro hoc artium inter Graecos faſtigium debetur etiam gubernandi apud eos formae, et inſtitutis variis, inprimisque libertati, praemiis quibus eos adficiebant, qui in ludis et exercitiis corporis reliquos viciſſent, ac denique formato per libertatem ad ſenſus ſublimes ingenio populi. Accedebat exiſtimatio ſumma, qua artifices in Graecia fruebantur. Honoratiſſimi illic erant viri ſapientes; ſolos autem artifices ſapientes eſſe dixit *Socrates*, (in *Platon.* Apologia,) quod ſapientes eſſent, nec viderentur. Iisdem aditus patebat ad omnia reipublicae munia; nomina eorum operibus praeſtantiſſimis addebantur, de his autem iudicium ferebant intelligentiſſimi ex omni populo, et adeo laudis et gloriae cauſſa in artibus ſtudium ponere potuerint. Omnia enim genera artium et opificiorum, etiam in minutis rebus, debito honore, et quadam nominis immortalitate donabantur. Neque illud tacendum eſt, artes inter Graecos Diis potiſſimum, et heroum victorumque per ludos honori, dicatas fuiſſe, non privatis libidinibus, civium aedibus exornandis, cet. quae ipſa deſtinationis ſublimitas artificum ingenia ad ſumma quaeque vocabat. Prius autem apud Graecos ſculptura et pictura effloruere, quam architectonice; quod illae ab imitatione initia ceperint, haec contra ab ideis et ratiociniis. Prior etiam ſculptura eminuit, quam pictura, ſpectabanturque iam Iupiter *Phidiae*, et Iuno *Polycleti*, perfectiſſimae, quas antiquitas habuit, ſtatuae,

tae, cum lucis et umbrae uſus in pictura Graecorum nondum noſceretur. Nam *Apollodorus* et *Zeuxis*, qui XC Olympiade floruerunt, primi eum uſum oſtenderunt. Hinc nomen σκιαγράφος illi tributum, erravitque *Heſychius*, cum pro σκιόγραφος legendum putaret σκηνόγραφος. Haec fere in prima huius Capitis Sectione docet Auctor, cuius frontem exornavit longe pulcherrima gemma ſcalpta operis Graeci, quae olim in Muſeo *Farneſio* Neapoli ſervata eſt, ab annis autem inde viginti periit, oſtendens *Theſeum*, occiſam a ſe *Phaiam* ſeu *Laiam*, compoſito ad poenitentiam et miſericordiam vultu, contemplantem. Sed in exitu Sectionis carniola proponitur, in eaque pater *Achillis*, *Peleus*, capillos filii devovens Sperchioni fluvio Theſſaliae, ſi quidem ille ſalvus e bello Troiano redierit.

Iam de natura artis Graecorum interiore, Sectione II. copioſiſſime agit *Winckelmannus*, et accuratiſſime, a pag. 141-212. Quo magis autem haec diſputatio obſervationibus elegantiſſimis, et inter ſe perpetuo cohaerentibus, referta eſt, tanto minus nobis licebit, praeſertim poſtquam ſatis iam in ſuperioribus enarrandis diſerti fuimus, eam in pauca contrahere. Legent eam, quicunque artis Graecorum penitius cognoſcendae deſiderio tenentur. Nos ſummam illius duntaxat indicabimus. Duabus partibus continetur: quarum altera nudorum corporum delineationem apud Graecos ſiſtit, altera figurarum veſtitarum e ſexu feminino. Illa cum pulchritudinis contemplatione inprimis nititur, eam deſcribit Auctor diligentiſſime. Oſtendit enim, quomodo vera eius notio ab artifice arripienda ſit, quomodo in operibus eius efformanda, partim cum ſingulares formae eduntur, (quam dicit *individualem* pulchritudinem,) partim cum plurium partium pulchrarum conſociatio tentatur, (quam *idealem* vocat,) quae ſit inprimis ex poſteriori genere pulchritudo Deorum inventa florentium apud Graecos, ubi de Faunis, de Apolline,

Mar-

Marte, Hercule, et Baccho agit; quam pulchritudinem viſilis Deorum aetas, quam heroes, ac denique Deae tueantur. Hinc a pag. 167. docet, quales in exprimendis animi motibus, et actione corporis, geſſerint ſe Graecorum artifices: ubi exempli cauſa duo illa maxime admiranda antiquitatis opera, filias Niobes et Laocoonta, cum filiis duobus, producit, quorum illae timorem certiſſimae mortis et iam iam inſtantis, hic acutiſſimum dolorem, qui omnem corporis ſenſum occupavit, demonſtrat. Sed de utroque Opere videnda eſt accuratior Auctoris deſcriptio Parte II. p. 336. et 347. Venit poſtea ad proportionem corporis humani in operibus artis expreſſam, et ad pulchritudinem ſingularum partium illius deſcribendam, monetque iuvenes artium ſtudioſos et peregrinantes, ne, quod ſaepius fit, cenſores naevorum in operibus antiquitatis antea agant, quam quid ſit in illis pulchrum, ſentire didicerint. Oſtendit etiam, quam felices fuerint Graeci artifices in delineandis animalium figuris. In primis autem curioſus eſt a p. 190-212. in deſcribendis eorum figuris femininis, ornatuque et veſtibus harum, non modo genera veſtitus omnia perſequens, ſed etiam obſervans, quam apte quodlibet huic vel illi parti corporis inditum fuerit.

Tertia Sectione huius Capitis incrementa et occaſum artium Graecarum enarrat Auctor, quatuor illis aetates, et totidem characteres adſignans. Prima aetas in *Phidia* deſinit, in eaque *ſtylus vetuſtior*, ut adpellat Noſter, regnavit. Secutus eſt ſub hoc artifice, aliisque eiusdem temporis, *ſtylus ſublimis*, et magnum in primis ſpirans; a *Praxitele* ad *Lyſippum* et *Apellem* usque, plus gratiae acceſſit artibus, unde *ſtylus pulcher* et elegans ortus eſt; denique *ſtylus imitatorum* paullo poſt omnia occupavit, artesque ſenſim in peius ruerunt. Quid proprium ſit cuique ſtylo, quae illius monumenta ſuperſint, accurate hoc loco docetur. In poſtrema inprimis aetate obſervat Auctor, quantum imitatio

 ſum-

ſummi faſtigii quod ars conſcenderat, artifices depreſſerit, ſeduxeritque ad nimiam in minutis diligentiam; qui tandem ſola fere capita elaborarunt felicius, ſtatuis efformandis iam minime pares. Eidem aetati adſcribendae ſunt pleraeque urnae ſepulchrales, quarum videtur magna ſemper copia venalis proſtitiſſe. Eiusmodi urna, ſed nonnihil vitiata, exſtat in Villa Albana; in ea *Ulyſſes* ſpectatur, malo navis alligatus, et tres Sirenes, quarum ille cantum metuit, lyra partim, partim tibia ludentes, tertia etiam canente, inſerto manui volumine: adiecta eſt haec inſcriptio, nondum vulgata:

ΑΘΑΝΑΘΩΝ ΜΕΡΟΠωΝ
ΟΥΔΕΙϹ· ΕΦΥ· ΤΟΥΔΕ· ϹΕΒΗΡΑ
ΘΗϹΕΥϹ: ΑΙΑΚΙΔΑΙ
ΜΑΡΤΥΡΕϹ· ΕΙϹΙ· ΛΟΓΟΥ
ΑΥΧΩ· ϹωΦΡΟΝΑ· ΤΥΝΒΟϹ· Ε
ΜΑΙϹ· ΛΑΓΟΝΕϹϹΙ· ϹΕΒΗΡΑΝ
ΚΟΥΡΗΝ· ϹΤΡΥΜΟΝΙΟΥ· ΠΑΙ
ΔΟϹ· ΑΜΥΜΟΝ· ΕΧωΝ
ΟΙΗΝ· ΟΥΚ· ΗΝΕΙΚΕ· ΠΟΛΥϹ
ΒΙΟϹ· ΟΥΔΕ· ΤΙϹ· ΟΥΠω
ΕϹΧΕ· ΤΑΦΟϹ· ΧΡΗϹΤΗΝ
ΑΛΛΟϹ· ΥΦ ΗΕΛΙωΙ

Poſthaec, quarta Sectione partem mechanicam ſculpturae Graecorum, h. e. materiam, in qua illa monumenta ſua condidit, perſequitur *Winckelmannus*. De marmore primum dicit, cuius diverſa apud veteres genera ſingulari libro enarraſſe ait *Garofalum*; ſed nec pulcherrimi marmoris naturam docuiſſe, et in locis veterum colligendis non probaſſe ſibi diligentiam. Addit, ſollenne eſſe antiquitatis ſtudioſis, ut e Pario marmore opera artium formata pronuntient, cum tamen quale illud fuerit, fere ignorent, multoque frequentior fuerit Pentheli marmoris uſus, quod quibus

hus rebus a Pario diſtet, hodie nos fugit. Ab aliis de marmore obſervatis tranſit ad ebur, aes, aliaque arti veterum inſervientia: unde quae decerpi poſſent lectu digna, Lectoribus libri permittenda ſunt. Inſcriptionem tantum huc referemus, ex Villa Albana, nondum editam, quod nummorum inauratorum mentionem habet, ſervatis mendis in verſu quinto et penultimo:

D. M.
FECIT. MINDIA. HELPIS. IVLIO. THALLO
MARITO. SVO. BENE. MERENTI. QVI
FECIT
OFFICINAS. PLVMBARIAS. TRASTIBERINA
NVMVLARIORVM. QVI. VIXIT
ANN. XXXII. M. VI
ET. C. IVLIO. THALLO. FILIO
DVLCISSIMO. QVI. VIXIT
MESES. IIII. DIES. XI. ET. SIBI. POSTERISQVE
SVIS

Sectione denique quinta picturae Graecorum reliquiae, quas inventa Herculanenſia ampliſſimas reddidere, deſcribuntur, ac primo quidem loco quae Romae repertae ſunt, poſtea quas Herculanum dedit. In his laudat Auctor maxime Saltatrices, Bacchas, et Centauros, et cum his Achillem, qui muſicam a Chirone docetur. Exeunte autem anno LXI. in ruinis Stabiarum quatuor picturae inventae ſunt, de quibus diligenter a pag. 269-275. dicit Auctor; aliae nonnullae Romae anno LX. ex quibus ipſe duas poſſidet non contemnendas; et eodem anno in vicinia Romae picturae nonnullae, in his Ganymedes longe pulcherrimus. Pleraſque autem harum picturarum, Caeſarum aetati adſignandas eſſe putat Auctor, et Graecis artificibus adſcribendas. Subiungit denique diſputationem de ratione

rido tectorio pingendi, ad quam illae omnes factae ſunt. Haec ille de hiſtoria artium apud Graecos, quae ipſa monumentis earum quibusdam illuſtravit; ut p. 141. gemma, quae olim in Farneſio Muſeo Neapoli fuit, Bacchi et Ariadnes capita ſummae pulchritudinis oſtendente: p. 213. duobus vetuſtiſſimis numis Syracuſanis: et p. 262. picturis duabus non longe Roma, ut ſupra diximus, repertis: altera ſaltantes tres foeminas, cum homine tibiam inflante; altera Erichthonii hiſtoriam refert, Palladem nimirum cum corbe ſeu ciſta myſtica, cui ille ineſt, et filias Cecropis tres, quarum uni cura illius demandata fuerat.

Breviter iam Capite V. p. 289-312. de artium apud Romanos honore dicitur. Superſunt adhuc quaedam ipſorum opera, cum adiectis artificum Romanorum nominibus. Verum hi antiquiſſima aetate Hetruſcos imitati ſunt, ſeriore autem Graecos. Itaque vix proprium aliquid in colendis artibus fuiſſe Romanis videtur. Quod alii contrariam ſententiam amplexi ſunt, inde ortum eſt, iudice Noſtro, partim quod figuras in Romanis operibus propoſitas ad Romanam hiſtoriam retulerunt, non, quemadmodum debebant, ad Graecam; partim quod nulla artium opera, in quibus parum elegantiae eſſet, Graecis adſcribere, propter reverentiam gentis, auſi ſunt, ſed Romanis tribuerunt. Ipſos natales artium apud Romanos, earum incrementa, viciſſitudines, et hiſtoriam omnem, inde a Regibus ad devictum usque a Paullo Aemilio Perſeum, a p. 294-302. expedit Auctor. Hinc ad p. 312. de veſtitu omni armisque virorum Romanorum ita diſſerit, ut artifices inde de monumentis artium Romanis tanto accuratius iudicare diſcant. Praefixa eſt huic capiti pars vaſis cylindrici, cui Caſtor et Pollux inciſi ſunt, hic quidem Amycum ceſtu ſuperatum arbori alligans, adſtante Pallade, et figuris aliis: opus ex antiquiore Reipublicae Romanae aetate. In exitu autem huius Capitis aliud vas Romani operis exhibetur, quo ea videntur

Winckelmanno proponi, quae *Homerus* Odyſſ. XVIII, 369-467. narrat.

Atque ita pervenimus ad alteram Partem huius Hiſtoriae, progredientem a p. 313-431, et artium Graecarum hiſtoriam anguſtiore vocabuli ſenſu tradentem. Hoc enim loco primum epochas quasdam hiſtoriae artium Graecarum conſtituit Auctor, ut aetatem Phidiae, Alexandri M. ſucceſſorum eius, Caeſarum Romanorum, ac denique Septimii Severi, refertque ad ſingulas fata artium ac reipublicae ſtatum, quo illae vel adiutae ſunt, vel depreſſae, artifices nobiliſſimos, opera eorum, diverſas provincias in quibus artes floruere, ut Graeciam ipſam, Siciliam, Aegyptum, Magnam Graeciam, Bithyniam, Pergamum, ac Romam denique. Inter omnia opera, quae hic deſcribuntur copioſius, et cum vero pulchritudinis ſenſu, eminent inprimis *Niobe* et *Laocoon*, de quibus iam ſupra diximus, dein fragmentum illud clariſſimum, ſeu truncus ſtatuae *Herculis* in ſuburbano Romano, cui *Belvedere* nomen eſt, et eodem loco *Apollinis* ſtatua, omnium operum, quae ars veterum protulit, propter incredibilem et humana forma auguſtiorem non modo pulchritudinem, ſed dignitatem etiam et ſuavitatem ſublimiorem, ſummum, in quo deſcribendo, enthuſiasmo quodam abreptus eſt Noſter p. 392. ſq. Mittimus alia in hac hiſtoria, lectu quidem illa iucundiſſima atque utiliſſima, ſed paullo magis, quam illa ſuperioris Partis, vulgata; quamvis et hic rariores obſervationes plurimae, et ex penetralibus artium depromtae, interſperſae ſint. Triſtior eſt exitus libri, cum in tot operum praeſtantiſſimorum, ipſarumque artium interitu deſcribendo, verſetur. Hunc poſtquam iuſtiſſimis querelis proſecutus eſt Auctor, adhortatur artifices, ut vel in ipſis operum antiquitatis reliquiis, vel etiam ectypis intuendis et rimandis, ſummam diligentiam ponant. Accuratius de artibus ſcriptoros fuiſſe veteres, niſi illae tantum apud eos culmen attigiſſent, et innumeris operibus omnium ore atque oculis fuiſſent celebratae: nobis, quibus

bus tenuis hereditas ex hoc genere contigerit, tanto attentius ea utendum eſſe. Ceterum, in principio huius Partis gemma expreſſa eſt Muſei Farneſiani, in qua Iupiter ſpectatur, fulmine gigantes feriens, opus *Athenionis*, qui nomen adiecit; porro opus anaglyphum e Villa Albana, in quo ſculptor protomen filii conſiderat, cum uxore. Liber autem omnis clauditur eximia Sarda, ſeu Carniola, e Muſeo *Carlilii*, Viri generoſi in Anglo-Britannis, quae Mercurium Criophorum refert, habetque et ipſa artificis nomen *Dioscoridis*.

Nobis, qui tanto locorum intervallo a praeſtantiſſimis Graecarum artium monumentis, ſculpturae maxime et picturae, arcemur, nihil fere ſupereſt, quam ut impenſe laudemus quidquid collatum eſt a *Winckelmanno* ad ea opera illuſtranda hoc libro ſtudii, eique et noſtro, et poſteritatis nomine gratias agamus. Habent viri docti, habent artifices, et elegantiae omnis ſtudioſi, quod contemplentur opus; digniſſimum profecto, quod inventis, obſervationibus, iudicandi ſubtilitate ſua, exornent, augeant, confirment.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Iulii et Aug. Anno MDCCLXV.

INTEGRATIO QVARUNDAM QUANTITATUM differentialium, quae originem habent a Lineis, quae ad Circulum referuntur, Auctore Archidiacono IO. FRANCISCO de TUSCHIS a FAGNANO, ex S. Honorii Marchionibus, Nobili Romano, et Patritio Senogallienſi.

Celeberrimus, famaeque nunquam interiturae Vir, *Iohannes Bernoullius*, in quodam ſuo Schediasmate, inſcripto: *Continuatio Materiae de Traiectoriis reciprocis, imprimis de Pantagonial.* ad Articulum XI. utitur his verbis: *Unde hoc emergit paradoxum, omnes has formulas* $\frac{S\,a^3\,dt}{(a^2 t + 2 t^3)}$; $\frac{S.(a^3 - a t^2)\,dt}{2(a^2 t + t^3)}$, $\frac{S.(a^5 - 3 a^4 t^2)\,dt}{(a^2 + t^2) \times (3 a^2 t - t^3)}$ etc. *per ſolas Areas hyperbolicas, vel, quod perinde eſt, per meros Logarithmos integrari, adeoque nihil, ut alias in huiusmodi fractionibus rationalibus plerumque fit, abſolute integrabile, vel reducibile ad Arcus Circuli, in illis comprehenditur, quod a priori invenire res forſan eſſet difficilioris indaginis.*

 Hoc

Tab. II. Hoc eſt: Fig. 1. ſumpto in Quadrante Circuli *CAMNB* radio *CA* (a) deſcripti Arcu *AM*, qui a Tangente *AT* $= t$ determinetur, quoniam $\frac{a^2 dt}{a^2 + t^2}$ eſt differentiale Arcus *AM*; $\frac{2a^2 t}{a^2 - t^2}$ eſt Tangens Arc. $2AM$; $\frac{3a^2 t - t^3}{a^2 - 3t^2}$ eſt Tang. Arc. $3AM$; ſi fiat Arcus $AM = A$, et radius $CA = 1$. Integratio differentialium $\frac{dA}{\text{Tang.}A}$, $\frac{dA}{\text{Tang.}2A}$, $\frac{dA}{\text{Tang.}3A}$ etc. id eſt, poſito quod n ſignificet quemcunque numerum integrum poſitivum, generaliter Integratio differentialis $\frac{dA}{\text{Tang.}nA}$ habebitur per Hyperbolae quadraturam, ſive per Logarithmos. Non igitur rem prorſus inanem praeſtitiſſe me arbitror, ſi methodo uſus perquam ſimplici, Bernulli Theorema generalius enunciatum *a priori* demonſtraverim, ſimulque alia Theoremata indicaverim, quae quandam cum Bernulliano affinitatem habent, eademque adhibita methodo facile demonſtrantur.

Lemma Problematicum.

Invenire relationem inter Tangentes t, et T duorum Arcuum circularium A, nA, qui ſunt ad invicem ut unitas eſt ad n. Denotat n quemcunque numerum integrum, fractum, poſitivum, vel negativum, irrationalem, et quoque imaginarium.

Solutio.

Sit radius Circuli $= 1$. Quoniam per Hypotheſin $A . nA :: 1 . n$; erit per elementa Calculi differentialis

$dA. \; n\,dA :: 1. \; n$, hoc eſt in terminis analyticis

$$\frac{dt}{1+tt} : \frac{dT}{1+TT} :: 1. \; n; \text{ ideoque } \frac{n\,dt}{1+tt} = \frac{dT}{1+TT},$$

et ducendo in $\sqrt{-1}$

$$\frac{n\,dt\sqrt{-1}}{1+tt} = \frac{dT\sqrt{-1}}{1+TT}, \text{ et integrando}$$

$$L. \frac{(1+t\sqrt{-1})^n}{(1+tt)^{\frac{n}{2}}} = L. \frac{(1+T\sqrt{-1})}{\sqrt{1+TT}}$$

et ſublata expreſſione Logarithmica

$$\frac{(1+t\sqrt{-1})^n}{(1+tt)^{\frac{n}{2}}} = \frac{1+T\sqrt{-1}}{\sqrt{1+TT}}$$

Fiat nunc $1+tt = uu$, eritque $\sqrt{1-uu} = t\sqrt{-1}$, hinc ſurrogando, Aequatio praecedens immutabitur in

$$\frac{(1+\sqrt{1-uu})^n}{u^n} = \frac{1+T\sqrt{-1}}{\sqrt{1+TT}}, \text{ et quadrando}$$

$$\frac{(1+\sqrt{1-uu})^{2n}}{u^{2n}} = \frac{1+2T\sqrt{-1}-TT}{1+TT}, \text{ atque addendo}$$

at utramque partem unitatem, inde per 2 dividendo

$$\frac{(1+\sqrt{1-uu})^{2n}+u^{2n}}{2u^{2n}} = \frac{1+T\sqrt{-1}}{1+TT} = \frac{1}{1-T\sqrt{-1}}$$

Conſequenter $1 - T\sqrt{-1} = \dfrac{2u^{2n}}{(1+\sqrt{1-uu})^{2n}+u^{2n}}$,

 et

et transferendo, poſtea per $\sqrt{-1}$ dividendo

$$\frac{(1+\sqrt{1-uu})^{2n}-u^{2n}}{((1+\sqrt{1-uu})^{2n}+u^{2n})\times\sqrt{-1}}=T$$

Poſtremo in praecedenti aequatione loco $\sqrt{1-uu}$ reponatur $t\sqrt{-1}$, et loco u^{2n} ſubſtituatur $(1+tt)^n = (1+t\sqrt{-1})^n \times (1-t\sqrt{-1})^n$ eademque convertetur in

$$\frac{(1+t\sqrt{-1})^{2n}-(1+t\sqrt{-1})^n\times(1-t\sqrt{-1})^n}{((1+t\sqrt{-1})^{2n}+(1+t\sqrt{-1})^n\times(1-t\sqrt{-1})^n)\times\sqrt{-1}}=T$$

Id eſt

$$(1)\quad \frac{(1+t\sqrt{-1})^n-(1-t\sqrt{-1})^n}{((1+t\sqrt{-1})^n+(1-t\sqrt{-1})^n)\times\sqrt{-1}}=T$$

Quod erat inveniendum.

Scholion.

I.

Sit Cotang. Arcus $A=u$, et Cotang. Arcus $nA=V$. Per Trigonometriae Elementa $t=\frac{1}{u}$; $T=\frac{1}{V}$, ergo ſubſtituendo profluet ex aequatione (1)

$$(2)\quad \frac{((u+\sqrt{-1})^n+(u-\sqrt{-1})^n)\times\sqrt{-1}}{(u+\sqrt{-1})^n-(u-\sqrt{-1})^n}=V$$

II.

Sit ſec. Arc. $A=s$, et Sec. Arc. $nA=S$; erit $\sqrt{ss-1}=t$; $\sqrt{SS-1}=T$, et per aequationem (1)

(3)

$$(3)\qquad \frac{2s^n}{(1+\sqrt{ss-1}\sqrt{-1})^n+(1-\sqrt{ss-1}\sqrt{-1})^n}=S$$

III.

Sit Coſec. Arc. $A=r$, et Coſec. Arc. $nA=R$; erit ex Trigonometricis $\frac{1}{t}=\sqrt{rr-1}$; $\frac{1}{T}=\sqrt{RR-1}$; ideoque peractis ſolitis ſubſtitutionibus, riteque calculando, aequatio (1) immutabitur in

$$(4)\qquad \frac{2r^n\sqrt{-1}}{(\sqrt{rr-1}+\sqrt{-1})^n-(\sqrt{rr-1}-\sqrt{-1})^n}=R$$

IV.

Sit Coſin. Arc. $A=x$; Coſin. Arc. $nA=X$, eritque $x=\frac{1}{s}$, et $X=\frac{1}{S}$; conſequenter per aequationem (3)

$$(5)\qquad \frac{(x+\sqrt{1-xx}\sqrt{-1})^n+(x-\sqrt{1-xx}\sqrt{-1})^n}{2}=X$$

V.

Sit Sin. Arc. $A=y$, et Sin. Arc. $nA=Y$, eritque $x=\sqrt{1-yy}$, $X=\sqrt{1-YY}$, ideoque ſubſtituendo, recteque tractando praecedentem aequationem, ex ea prodibit

$$(6)\qquad \frac{(\sqrt{1-yy}+y\sqrt{-1})^n-(\sqrt{1-yy}-y\sqrt{-1})^n}{2\sqrt{-1}}=Y$$

VI.

Sit Sin. verſ. Arc. $A=q$, et Sin. verſ. Arc. $nA=Q$. Cum ſit $x=1-q$; $X=1-Q$, ex aequatione (5) proveniet

$$(7)\ \frac{2-(1-q+\sqrt{2q-qq}\sqrt{-1})^n-(1-q-\sqrt{2q-qq}\sqrt{-1})^n}{2}=Q$$

VII.

Non diſſimili modo, ſi abſciſſa complementi ad ſemicirculum Arc. A ſit L, et abſciſſa complementi ad ſemicirculum Arc. nA fuerit L; cum ſit $q=2-L$; $Q=2-L$, praecedens aequatio exhibebit

$$(8)\ \frac{2+(L-1+\sqrt{2l-ll}\sqrt{-1})^n+(l-1-\sqrt{2l-ll})^n}{2}=L$$

VIII.

Non aliter ſi fuerit corda Arc. $A=m$; corda Arc. $nA=M$, cum ſit $q=\frac{mm}{2}$; $Q=\frac{MM}{2}$, erit per aequationem (7).

$$(9)\ \left(2-\left(\frac{2-mm+m\sqrt{4-mm}\sqrt{-1}}{2}\right)^n-\left(\frac{2-mm-m\sqrt{4-mm}\sqrt{-1}}{2}\right)^n\right)^{\frac{1}{2}}$$
$$=M.$$

IX.

Tandem ſi fuerit corda complementi ad ſemicirculum Arcus $A=p$, et corda complementi ad ſemicirculum Arcus $nA=P$, tunc $l=\frac{pp}{2}$; $L=\frac{PP}{2}$, et ſubſtituendo aequatio (8) erit

$$(10)\ \left(2+\left(\frac{pp-2+p\sqrt{4-pp}\sqrt{-1}}{2}\right)^n+\left(\frac{pp-2-p\sqrt{4-pp}\sqrt{-1}}{2}\right)^n\right)^{\frac{1}{2}}$$
$$=P.$$

Theorema Fig. 1.

Sumpto in Circuli Quadrante AMB radio CA (1) deſcripti Arcu $AM=A$, cuius Tangens AT, retineatque n, quam habuit in Lemmate, ſignificationem. Dico Integrale quantitatis $\frac{dA}{\text{Tang.}\,nA}$, pendere ab Hyperbolae Quadratura, ſive a Logarithmis.

Demon-

Demonſtratio.

Sit Tangens $AT = t$. Inde ſumatur Arcus AN, cuius Tangens $AS = T$, ita tamen ut locum habeat aequatio (1); tunc erit per Lemma Arc. $AM = \frac{1}{n}$ Arc. AN; ideoque diff. Arc. $AM = \frac{1}{n}$ diff. Arc. AN, hoc eſt in terminis Analyticis $\frac{dt}{(1+tt)} = \frac{dT}{n(1+TT)}$

Ulterius Tang. Arc. nAM = Tang. Arc. $AN = T$; ſi ergo quae praecedit Aequatio per hanc dividatur erit,

$$\frac{dt}{\text{Tang. Arc. } nAM\,(1+tt)} = \frac{dT}{nT(1+TT)}$$

Sed $\frac{dT}{nT(1+TT)} = \frac{1\,dT}{n\;T} - \frac{1\;T\,d\,T}{n\,(1+TT)}$

Ergo $\frac{dt}{\text{Tang. Arc. } nAM\,(1+tt)} = \frac{dT}{nT} - \frac{TdT}{n(1+TT)}$

Atque integrando

$$\frac{S.dt}{\text{Tang. Arc. } nAM(1+tt)} = \frac{1}{n} L.T - \frac{1}{2n} L.(1+TT)$$

hoc eſt

$$(11)\quad \frac{S.dt}{\text{Tang. Arc. } nAM(1+tt)} = \frac{L.\,T^{\frac{1}{n}}}{(1+TT)^{\frac{1}{2n}}}$$

Nunc loco $\frac{dt}{1+tt}$ ponatur dA, et loco Arc. AM ponatur A, eritque

$S.dA$

$$\frac{S.\,dA}{\text{Tang.}\,nA} = L.\frac{T^{\frac{1}{n}}}{(1+TT)^{\frac{1}{2n}}} \quad Q.\ E.\ D.$$

Scholion I.

Quando Arcus AM Quadranti AB aequatur, notum eſt, Arc. A tangentem t evadere infinitam, ideoque poſito quod n ſit numerus integer affirmativus, infinita quoque erit Arcus nA Tangens T; ideoque, cum in hoc caſu utrumque aequationis (II) membrum aequetur nihilo, patet, quod in hac Hypotheſi eadem aequatio (II) ſit completa.

Exempla.

Sit $n=1$. Per aequationem (I) erit $T=t$, ergo per aequationem (II)

$$\frac{S.\,dt}{t+t^3} = L.\frac{t}{\sqrt{1+tt}}$$

Sit $n=2$, per eandem aequationem (I) Tang. 2 Arc. AM, hoc eſt $T=\frac{2t}{1-tt}$, dabitque aequatio (II)

$$\frac{S.\,dt(1-tt)}{2t+2t^3} = L.\frac{\sqrt{2t}}{\sqrt{1-tt}} \text{ divis. per } \frac{\sqrt{1+tt}}{\sqrt{1-tt}} = \frac{1}{2}\,L.\frac{2t}{(1+tt)}$$

Eſto $n=3$. Per aequationem (I) erit Tang. 3 Arc. AM, id eſt $T=\frac{3t-t^3}{1-3tt}$, Ideoque

$$1+TT = \frac{1+3tt+3t^4+t^6}{(1-3tt)^2} = \frac{(1+tt)^3}{(1-3tt)^2}$$

Factis

Factis ergo debitis ſubſtitutionibus, in aequatione (11) haec evadet

$$S.\frac{dt(1-3tt)}{(1+tt)\times(3t-t^3)} = L.\frac{(3t-t^3)^{\frac{1}{3}}}{(1-3tt)^{\frac{1}{3}}}\ \text{divis. per}\ \frac{\sqrt{1+tt}}{(1-3tt)^{\frac{1}{2}}}$$

Id eſt $S.\frac{dt(1-3tt)}{(1+tt)\times(3t-t^3)} = L.\frac{(3t-t^3)^{\frac{1}{3}}}{\sqrt{1+tt}}$

Exempla ſuperius allata eadem exhibent integralia, quae dedit Bernullius.

Scholion II.

Pro Methodi applicatione exercenda ſequentia lubet adiicere Theoremata.

Praeſupponuntur reſpectivae aequationes (1), (2), (3), (4), (5), (6), (7), (8), (9), (10).

A; dA; et n eandem, ut ſuperius, retinent ſignificationem.

Theorema I.

$$S.dA\times\text{Tang.}\,nA = L.(1+TT)^{\frac{1}{2n}}$$

Theorema II.

$$S.\frac{dA}{\text{Cotang.}\,nA} = L.\frac{(1+VV)^{\frac{1}{2n}}}{V^{\frac{1}{n}}}$$

Theorema III.

$$S.dA\times\text{Cotang.}\,nA = L.\frac{1}{(1+VV)}^{\frac{1}{2n}}.$$

Theorema IV.

$$S.\frac{dA}{\text{ſec.}\,nA} = \frac{1}{n}\frac{\sqrt{SS-1}}{S}$$

Theorema V.

$$S, dA \times \text{Sec}.\, nA = \frac{1}{n} L.\, (S. + \sqrt{SS - 1})$$

Theorema VI.

$$\frac{S.\, dA}{\text{Coſec}.\, nA} = -\frac{1}{n} \frac{\sqrt{RR-1}}{R}$$

Theorema VII.

$$S, d.\, A \times \text{Coſec}.\, nA = \frac{1}{n} L.\, (R - \sqrt{RR - 1})$$

Theorema VIII.

$$\frac{S.\, dA}{\text{Coſin}.\, nA} = \frac{1}{n} L.\, \frac{(1 + \sqrt{1 - XX})}{X}$$

Theorema IX.

$$S, dA \times \text{Coſin}.\, nA = \frac{1}{n} \sqrt{1 - XX}$$

Theorema X.

$$\frac{S.\, dA}{\text{Sin}.\, nA} = \frac{1}{n} L.\, \frac{(1 - \sqrt{1 - TT})}{T}$$

Theorema XI.

$$S.\, dA \times \text{ſin}.\, nA = -\frac{1}{n} \sqrt{1 - TT}$$

Theorema XII.

$$\frac{S.\, dA}{\text{ſin. verſ}.\, nA} = -\frac{1}{n} \frac{\sqrt{2 - Q}}{\sqrt{Q}}$$

Theorema XIII.

$$S, dA \times \text{ſin. verſ}.\, nA = -\frac{1}{n} \sqrt{2Q - QQ} + A$$

Theo-

Theorema XIV.

$$\frac{S.\,dA}{\text{Abſciſ.Compl.}\,nA} = \frac{1}{n}\,\frac{\sqrt{2-L}}{\sqrt{L}}$$

Theorema XV.

$$S.\,dA \times \text{Abſciſ. Compl.}\,nA = \frac{1}{n}\sqrt{2L-LL}+A$$

Theorema XVI.

$$\frac{S.\,dA}{\text{Cord.}\,nA} = \frac{1}{n}\,L.\,(\frac{2-\sqrt{4-MM}}{M}$$

Theorema XVII.

$$S.\,dA \times \text{Cord.}\,nA = -\frac{2}{n}\sqrt{4-MM}$$

Theorema XVIII.

$$\frac{S.\,dA}{\text{Cord. Compl.}\,nA} = \frac{1}{n}\,L.\,\frac{(2+\sqrt{4-PP})}{P}$$

Theorema XIX.

$$S.\,dA \times \text{Cord. Compl.}\,nA = \frac{2}{n}\sqrt{4-PP}$$

In his omnibus Theorematis Quantitas conſtans, ſuo loco et tempore adhibenda, non omittatur.

A. C. CELSI DE MEDICINA LIBRI OCTO.

Ex fide vetuſtisſimorum Librorum recenſuit, innumeris depravationibus, partim aliunde, partim ab Lindenio invectis, liberavit, Lectiones Variantes et Animadverſiones, tum aliorum probatiſſimorum Auctorum, Caeſarii, Conſtantini, Ioſ. Scaligeri, Caſauboni, Almeloveenii, Morgagni, Trilleri, tum ſuas, nec non Indices copioſos

pioſos, aliaque adiecit CAROLUS CHRISTIANUS KRAUSE.

Lipſiae, ſumtibus Caſpari Fritſchii, MDCCLXV Alph. 2. plagg. 11. in octavo.

Quod dudum et litterati Viri, et veteris Medicinae cultores in votis habuere, ut tandem aliquando A. C. CELSI Opus eximium, tot foedis mendis, partim Librariorum incuria et negligentia, partim LINDENII male ſeduli cura, ſeu, ut rectius dicamus, temeritate invectis, liberaretur, id demum a Cl. KRAVSIO effectum, imo vero propemodum perfectum eſſe, vehementer gaudemus. *Iam* ſub finem anni MDCCLXII. vir idem clariſſimus ediderat Specimen emendationum locorum complurium in libris quatuor poſterioribus Auctoris eiusdem. Quae cum idoneis harum rerum aeſtimatoribus admodum probarentur, fuere qui totum CELSVM ab Viro rerum ad artem medicam pertinentium apprime gnaro ornatum vehementius etiam atque etiam expeterent. Neque illos, quam de Viro doctiſſimo conceperant, ſpes et opinio, feſellit. Quocunque enim oculos convertimus, et circumſpectum, et minime infelicem emendatorem ſuſpicimus. Quod ne fruſtra, aut aſſentandi cauſa dixiſſe videamur, quam Vir Clariſſ. ſecutus ſit rationem exponere decet. CELSI textum, *prout primum* ab LINDENIO partim emendatus, partim depravatus, in publicum A. MDCLVII. prodiit, ac poſtea iterum iterumque ac ſaepius ad verbum deſcriptus circumfertur, ex editione Patavina A. MDCCL. contulit cum vetuſtiſſimis editionibus, quarum praecipuae ſunt Florentina, omnium prima, Veneta prima, ſecunda, tertia, et quarta, ſeu Iuntina, Aldinae duae, Pariſienſis A. MDXXIX, H. STEPHANI, PANTINI RONSSEI, ut recentiores et viliores ex prioribus omittamus. Inſpexit quoque LOMMII Commentarium in Librum primum, PAWII Commentarium in Librum octa-

octavum; nec non Verſiones, Britannicam, Gallicam, et Germanicam ſeculi decimi ſexti. Ab his tamen nihil omnino profecit. Neque lectiones variantes, ex Libro octavo Celſi Codicis Florentini ab ANTON. COCCHIO deſcriptas, et Florentiae A. MDCCLIV. evulgatas, praeteriit. Parum tamen et hae adiuvere. Epiſtolis Venerandi MORGAGNI plurimum tribuit; ſubinde tamen ab ſententia acutiſſimi Viri receſſit, iudiciique ſui rationem, adiectis animadverſionibus, reddidit. Easdem Epiſtolas ita contraxit, ut in Notis ſubiunctis Illuſtris Viri obſervationes fere omnes compendio temporis legi poſſint. Iisdemque Notis ſubiecit Illuſtris Viri, DANIELIS WILHELMI TRILLERI, Animadverſiones in Libros tres priores. Editionum Indiculum auxit, et novum Indicem alimentorum et medicamentorum a CELSO commemoratorum addidit, tam locupletem, ut ex locis, ubi medicamenti et alimenti alicuius mentio facta eſt, vix quidquam deſideretur. ALMELOVEENII notas, textui ſubiectas, ſervavit non ſolum, ſed auxit etiam; loca quoque parallela diligentius, et ſic notata cernimus, ut emendationes ab Editore factas, luculenter cuique comprobatum iri ſperemus. His in conſpectum quendam productis, de ratione emendandi dicemus. Loca CELSI, quae in editione ſupra dicta attingenda viderentur, digeſſit in genera quatuor. Quaedam omnino perſpicua viſa ſunt, quamvis editiones priores omnia alia exhibeant. Alia ſunt, et numeroſiſſima quidem, ubi apud priscos rectiora legas. Neque pauca invenit Editor, ubi dubitare poſſis, priſca an recentior lectio praeferenda ſit. Nec deſunt, ubi nulla editio, ſive priſca fuerit, ſive recentior, ſenſum ſuppeditat perſpicuum. Primi generis loca non mutanda eſſe, quisque intelligit. Ex eorum numero ſunt ſequentia. Pag. 2. l. 21. omnes priores editiones habent: *nonnulli clari viri medicinam exercuerunt* etc. Lindeniana vero: *nulli clari* etc. quae lectio, cum planiſſime reſpondeat verbis conſequentibus, ab Editore ſervata eſt. Pag. 535. l. 16. priſcarum editionum lectiones admodum variant,

LINDENIVS pro *correpto* aut *correcto* habet *porrecto*; quod, quia ſenſum perſpicuum praeſtat, Editor retinuit, ſimulque Illuſtrem MORGAGNVM, qui l. 19. pro *baculum* legi *brachium* vult, verum non vidiſſe docet, totumque obſcuriorem locum illuſtrat. Secundi generis loca haec ſunt: p. 108. l. 29. p. 109. l. 5. LINDENIVS puerilem paene depravationem textui plano ac perſpicuo intulit, quam ab Editore ſublatam cernimus. P. 114. l. 5-9. apud priores editores ſcriptum eſt: *Ac ſi quando is* (ſc. morbus) *non in toto corpore, ſed in parte eſt, magis tamen ad rem pertinet, vim totius corporis molliri, quam propriae partes aegre* (alii *aegrae*) *ſanentur*. In hoc loco *Lindenius* poſuit *At* pro *Ac*; et poſtrema verba mire mutavit, ſcripſitque: *molliri, quam partis, cum per eam partes aegrae ſanentur*. Editor docet, locum, prout a priſcis editus eſt, perſpicuum eſſe, ſi ſcribas *propriis* pro *propriae*, et vocalem *quam* non ad verbum *magis* referas, ſed per *quantumvis* vel *quamvis* exponas. CELSVS enim antea de curationibus communibus dixerat, quibus propriae ab eo opponuntur. P. 499. l. 28-30. obſcurior omnibus antea viſus locus, feliciſſime et emendatus et illuſtratus eſt. Priſci ſcripſerant: *ſub his quoque muſculis, qui tempora connectunt, os medium, in exteriorem partem inclinatum, poſitum eſt*. LINDENIVS ſcripſit: *Super hos quoque muſculos etc.* Sed Editor lectionem priorum editorum reſtituit, et *os medium* per os *cuneiforme* exponit, ſuaeque explicationis rationem reddit, et ORIBASII auctoritate ſe tuetur. Ad genus locorum tertium Editor refert verba p. 163. l. 7. 8. ubi LINDENIVS pro *ſemen iunci* poſuit *iunci flos*. Utraque enim lectio non omnino improbabilis eſt. Praeter hanc tamen mutationem veteris textus, Lindenium *illud* et *hoc* cum *illum* et *hunc* praeter neceſſitatem commutaſſe docetur. Locorum genus quartum eſt, ubi nemo ante Editorem veram lectionem reperire potuit. In his emendandis laudes non mediocres promeruit Cl. KRAVSIVS. Nam multa admodum, ſolo ingenio adiutus, reſtituit, quod tamen, ne luxuriaret,

fieret, continuit; uti in locis quibusdam manifeſtum eſt. Ita p. 281. l. 30. ante LINDENIVM legebatur: *mel, abſinthii cyathus:* pro his LINDENIVS poſuit *mellis abſinthii.* Editor priſcam lectionem retinuit quidem, ſed tamen monet, legendum eſſe *melampſithii cyathus;* quam lectionem veram eſſe, omnes, quicunque locum inſpexerint, fatebuntur. Pag. 502. l. 33. priſci ſcripſerant: *At ſic, uno flexu modico in promptum dato, caeteris negotiis homo et rectus inſiſtit, et aliquid ad neceſſaria opera curvatur.* LINDENIVS, pro more, locum, quem non intellexit, audacter mutavit, *in pronum* pro *in promptum, aliquantum* pro *aliquid* ſubſtituendo. Sed Editor docet, priſcam lectionem et veriſſimam eſſe, et explicatu facilem, dummodo pro *uno* legas *una.* Quae quidem circumſpectio emendatorem arguit nullo modo temerarium. In iis autem locis, ubi ingenio indulſit, nullam a Lectoribus veniam ſibi expetit, neque cenſuram acerrimam ſibi diſplicituram eſſe profitetur. Magnum nos iudicii acumen ab Editore adhibitum eſſe, certe negare non poſſumus. Et ubi forſan aliquid humani admiſſum fuerit, ex lectionibus variantibus, magna diligentia collectis, congeſtis, et textui ſubiectis, veriorem ſibi viſam quisque lectorum facile ſubſtituet. Ipſe autem textus ceteroquin debita cura deſcriptus eſt, et ſaepius, ſola interpunctione mutata, quam antea lectu facilior. Quibus rebus effecit *Krauſius*, Vir doctiſſimus, his Eruditorum Actis ſcribendis Collega noſter amantiſſimus, ut magno ſibi beneficio obſtrinxerit rem publicam litterariam, et inſigne ſimul doctrinae, criſeos, intelligentiaeque medicae documentum, publice propoſuerit.

HISTORIA ZARINGO-BADENSIS. AUCTOR IO. DANIEL SCHOEPFLINUS, Hiſtoriographus Franciae. TOMUS PRIMUS.

Carolsruhae, ex officina Maklotiana, MDCCLXIII. Alph. 2. plagg. 15. quaternis, c. tabb. aen.

Non

Non dubium eſt, quin univerſam Germaniae hiſtoriam brevi tempore multo pleniorem atque accuratiorem habituri ſimus, ſi omnium eius partium ſingularium deſcriptiones darentur, deſcriptionis *Cel. Schoepflini*, quam de rebus Badenſibus confecit, ſimiles; id quod tamen pro ratione temporis noſtri, quae ita fert, ut perpaucis hiſtoriarum ſcriptoribus Scrinia publica pateant, quemadmodum huius operis Auctori patuerunt, vix expeti debet, ne dum exſpectari. Tanto igitur accuratiores erimus in percenſendis iis, quae opere hoc, omni eruditionis apparatu conſpicuo, continentur, quanto expeditius alioquin eſt iudicium de vulgaribus illis libris, quibus non tam donamur, quam obruimur. Fontibus Auctor in conſcribenda hac hiſtoria uſus eſt partim monumentis Chartisque publicis, partim Scriptoribus Sec. XVI. et XVII. Ioh. Piſtorio, Ioh. Friderico Iunglero, Gabriele Foerſtero, Io. Gamanſio, Friderico Theobaldo Sahlero, Carolo Friderico Drollingero. *Lib. I. Cap.* 1. continetur introductio in totum opus, in qua Auctor Domum Badenſem una cum Lotharingica et Auſtriaca originem ex Alſatia trahere demonſtrat, ab Etichone Alſatiae Sec. VII. Duce. Huius a filio natu primo Adelberto, uti Marchiones Badenſes et Archiduces Auſtriae, ita ab altero Eberhardo Duces Lotharingiae, deducendi ſunt. Scriptores huc pertinentes habemus *Auguſtinum Calmetum*, qui ſingulari libro expoſuit origines Ducum Lotharingicorum; *Herrgottum*, qui Auſtriacorum; et qui *Badenſium* denique Marchionum hiſtoriam ſcripſit, Cel. Schoepflinum. Omnis haec eius Hiſtoria Septem diverſis diſtinguitur Periodis, de quibus nunc ſigillatim dicemus. Prima, ab Etichone, Alſatiae Sec. VII. Duce, ad Bertoldum I, Zaringiae Ducum et Badenſium indubitatum Satorem, ill. Auctori vocatur *Alſato-Briſgovica*. Secunda, a Bertoldo I. ad Bertoldum V. qui Sec. XIII. Zaringorum fuit poſtremus, *Zaringica*. Tertia ab Hermannis VI, Marchionibus Badae, ſibi ordine ſuccedentibus, *Hermanniana*. Quarta

ta eſt *Bada-Hachbergica*, a Satore *Henriciana*, quae deinceps in *Hachberga-Hachbergenſem*, et *Hachberga-Sauſenbergenſem* diviſa fuit. Quinta Badenſis eſt ſenior, ab auctore ſuo *Rudolphina*, quae usque ad Bernardum I. procedit, ſub quo Hachbergicus Marchionatus ad Lineam Badenſium rediit, Hachbergica cum Ottone extincta, quod A. 1418. evenit. Sexta *Bernardiana* eſt, a Bernardo I. ad Chriſtophorum usque ſe extendens, ſub quo Sauſenbergicae quoque terrae A. 1503. ad Badenſem ſtirpem redierunt, Sauſenbergenſi extincta. Septima denique Periodus, quae *Chriſtophoriana*, a Marchione Chriſtophoro, ad noſtrum usque tempus decurrit, Badenſis eſt iunior, in Bada-Badenſem denuo, et Bada-Durlacenſem tributa. Antequam vero Auctor ad ipſum rerum, quas ſcripturus erat, expoſitionem accederet, antiquiora tria Syſtemata, quae de origine Marchionum Badenſium condita ſunt, proponit, et quid de iis, eorumque conditoribus ſtatuendum ſit, docte disquirit. Primi illorum Syſtematum auctor eſt Petrus Andlavienſis, qui Badenſium Marchionum originem ex Italia repetiit; quam eius opinionem, in Libro de Imperio Rom. L. 1. C. 15. divulgatam, Auctor noſter Cap. 2. bene refutat. Alterum Syſtema conditori debetur Guilimanno, qui, relicto Syſtemate Italico, primus Marchiones ex Helvetia deduxit. Huius ſententia examinatur Cap. 3. Tertium denique Syſtema, Cap. 4. expoſitum, eſt eorum, qui gentem Badenſem derivant ex Alſatia, quam eius originem a Vignierio primum propoſitam, explicuerunt deinceps Eccardus et Herrgottus, Auctor vero noſter rationibus ita ſtabilivit, ut, quod in dubium vocari poſſit, nihil in ea reliquum ſit. Haec igitur ſunt, quae Libro I. huius Operis continentur. Libri II. ratio haec eſt. Cap. 1. exponitur hiſtoria Bertoldi I. ab A. 1060. ad A. 1077. Ab A. 1052. Bertoldus iſte in monumentis nomine Ducis inſignitur, nulla tamen adhuc ullius provinciae mentione facta. Henricus III. Imp. ſpem ei fecerat regendi Ducatus Sueviae; quam tamen, cum Imperator A. 1056. diem

 obiiſſet,

obiiſſet, negle
ctis mariti defuncti promiſſis, fefellit Agnes, Henrico IV. filio impuberi tutrix conſtituta. Quam ut repararet iniuriam, Bertoldo A. 1057. conceſſit Ducatum Carinthiae, cui deinceps Henricus IV. Marchiam Veronae addidit. Utramque vero regionem non XIII. annis amplius tenuit, propterea, ut videtur, inde depulſus, quod cum Rudolpho Sueviae Duce bello ſe coniunxerat contra Henricum. Nihilo minus tamen Ducis titulum retinuit, iniuriam ſibi factam, ſi quando poſſet, ulturus. Verum fortuna utebatur adeo adverſa, ut et Comitatum Provincialem Brisgoviae, quem huc usque tenuerat, amitteret. Ita Bertoldus Ducatu non ſolum Carinthiae et Marchionatu Veronae, ſed et Brisgoviae Comitatu privatus, A. 1077. deceſſit. *Liceat* huc transferre, quae de Bertoldi ingenio et moribus Auctor tradidit. Morte eius, inquit, Germania principem magnae auctoritatis amiſit, qui, amiſſo quoque Carinthiae Ducatu, Primores inter ubique comparuit, formidabilis Caeſari. In magna conſtitutus fortuna, dignus ſane fuit maiore, quam tamen ſemper adverſam expertus eſt. Enimvero inter ardentes illas Imperii et Sacerdotii lites, quid ſperaret Bertoldus, vir pacificus, nec inſenſus aulae Rom. quam deteſtatus eſt Caeſar, bonam cauſam male defendens, et inter corruptos aulicos ac aſſentatores munera ac dignitates partitus, quas indignis frequentius, quam dignis contulerat. Sub finem huius Cap. adiuncta eſt brevis, de Bertoldi I. *uxoribus* et liberis, diſputatio. Cap. 2. excutitur *hiſtoria Bertoldi II.* ab A. 1077. ad A. 1111. qui filiorum Bertoldi I. natu maximus, patri in titulo Ducis, et in Landgravii Brisgovienſis dignitate, ſucceſſit. Is ſequentibus temporibus delatum ſibi a Proceribus Sueviae Ducatum, Friderico Staufenſi, transactione facta, ceſſit. Refutat hoc loco Auctor Ottonem Friſingenſem, qui in iis, quae de Ducatu Sueviae memoriae prodidit, Bertoldum iſtum cum filio Rudolphi, tempore Henrici IV. imperium affectante, male confudit. Hinc ſequuntur res geſtae Bertoldi II. Is A. 1084. aſſumto Guel-

pho-

phone Bavaro, et Burcardo Nellenburgenſi, cum copiis Conſtantiam profectus, Othonem Epiſc. inde depulit, Gebhardumque fratrem, qui Hirſaugiae monachum agebat, Epiſcopum inſtituit. Inſtitutis porro monaſteriis quibusdam aliis, ex itinere Romano, quo Henricum V. Imp. comitatus fuerat, redux, A. 1111. vitam finiit. Adiecit tandem Auctor characterem, quem vulgo dicunt, Bertoldi II. ex Ottone Friſingenſi deſumtum, et uxoris eius atque liberorum commemorationem. Cap. 3. legitur hiſtoria Bertoldi III. quae ab A. 1111. ad A. 1122. procedit. Bertoldus iſte primus eſt, titulo Ducis Zaringiae ornatus, id quod Auctor ex Chartis publicis demonſtravit. Pacto, quod de inveſtituris cum Papa Paſchali II. Imperator Henricus V. iniverat, conficiendo, conciliatorem ſe praebuit hic Bertoldus, et A. 1122. Calixtinae etiam Chartae transactionis cum Henrico V. ſubſcripſit. In Brisgovia civitatem Friburgum aedificavit, ſolemnique mercatu inſtruxit. Biennio fere poſt conditam urbem, Hugoni Comiti Dagsburgenſium, adverſus ſubditos rebelles auxilio profectus, interiit. Huic, cum ex uxore Sophia Guelfica prolem maſculam non ſuſcepiſſet, ſucceſſum eſt a Conrado, cuius ab A. 1122. ad 1152. hiſtoria Cap. 4. traditur. Conrado A. 1125. Ruſtenus, Blaſianus Abbas, Advocatiam monaſterii ſui tradidit, quae deinceps in Zaringica domo ad extinctos usque Duces permanſit. Pari fortuna A. 1126. mortuo Guilielmo III. Burgundiae Comite impetravit et hunc Comitatum a Lothario Imp. fruſtra ſe Raynaldo, Guilielmi defuncti patruo, opponente. In reliquis eius, quae ab Auctore deſcribuntur, rebus geſtis, memorabile eſt illud, quod, cum tanta apud Lotharium gratia valuiſſet, Conradi III. Imp. qui Lothario ſucceſſit, etiam arma in ſe concitavit. Bellum tamen perbreve fuit. Poſtrema Capitis parte de morte, uxore, et liberis Conradi agitur. Potentia Gentis Zaringicae ad ſummum faſtigium ſub Conrado evecta, poſtea magnitudinis ſuae partem ſub eius filio Bertoldo IV. amiſit. Quod quomodo acciderit, Cap. 5. illuſtratur,

ſtratur, in quo omnino hiſtoria Bertoldi IV. ab A. 1152. ad 1186. pertractatur. Fridericus I. Imp. malis uſus artibus, A. 1156. Regnum Burgundicum Bertoldo ſubtraxit, conceſſis ei, Burgundiae loco, tribus civitatibus, Lauſanna, Geneva, atque Sedano; propter quas tamen ipſas non paucae illi commotae ſunt lites, Epiſcopis, ſe non niſi Caeſarem agnituros Principem, uno ore profitentibus. In Italiam Bertoldus bis ſecutus eſt Fridericum I. Imp. primum A. 1157. tempore belli Mediolanenſis, et iterum 1167. Alia quaedam Bertoldi IV. acta, mortem, uxorem, liberos, commemorat Auctor ſub finem capitis, ubi et reperitur elogium eius, quod extat apud Guntherum, qui eum vocat

Virum magnis ſpectatum ſaepe periclis
Allobrogumque Ducem, cuius ſub iure fatigat
Lenis Arar placidas, Rhodano quas commodat, undas.

Cap. 6. enarratur hiſtoria Bertoldi V. ab A. 1186. ad 1218. Hic, ut Bugdorfium inter atque Friburgum, quam urbem pater eius condiderat, conſtitueret nexum, in peninſulae colle, quem circumfluens Arola, murus, foſſa, et propugnacula defenderent, Bernam conſtruxit A. 1191. Aliquot annis poſt, Colonienſis et Trevirenſis Praeſules, una cum Henrico Palatino Rheni, eum et in Imperatorem eligere conſtituerant, quam tamen ipſe dignitatem detrectavit, electum ab Imperii quibusdam Principibus Philippum Suevum aditurus. Expoſitis dehinc variis eius rebus geſtis, mentionem facit Auctor contentionum, quas poſtremis vitae ſuae annis Bertoldus cum Aula Rom. habuit. Obiit A. 1218. Friburgi Brisgoviae, qua in urbe ſtatua lapidea ei poſita eſt, quam Auctor non deſcripſit tantum, ſed et ſculptam libro ſuo inſerendam curavit. Quod ad uxores Bertoldi et liberos attinet, de iis mira inter recentiores eſt diſſenſio, cui componendae Auctor noſter operam dedit, et data hinc occaſione, Wattevillianam Ducum Zaringicorum ſeriem, accuratius examinatam, confutavit. Cap. 7. repetuntur primum

mum res geſtae Ducum Zaringicorum memorabiliores, ex quibus deinde potentia eorum, et iura, illuſtrantur et confirmantur. Porro ſplendor gentis et nobilitas, ex tributis ei in monumentis cognominibus explicantur; qualia ſunt: *Praecelſae nobilitatis vir*, *egregiae nobilitatis vir*, *unus ex nobiliſſimis regni optimatibus*. Denique de amplis illorum poſſeſſionibus, et praecipue de Rectoratu Burgundiae, quem tenebant, ſermo inſtituitur. Rectoratus iſte, ab initio Transiuranum Burgundicum regnum omne et Arelatenſe complexus, poſt transactionem cum Friderico I. Imp. A. 1156. initam, non niſi ad Burgundiam Transiuranam, ſeu Helvetiam ſolam, pertinuit. Fuit haec Zaringicorum in Burgundiam poteſtas non propria, ſed adminiſtratoria; quare et Vicarii tantum Caeſaris habebantur; quo nomine Bertoldus IV. a Friderico I. in Aurea Bulla expreſſis verbis appellatus eſt. Ultima capitis pars ſiſtit Ducum Zaringicorum, tum Miniſteriales et Clientes, tum Titulos. Hi ſunt, ut dicantur: *Dux*, *Zaringiae Dux*, *Advocatus Turicenſis*, *Rector Burgundiae*, *Dux et Rector Burgundiae* coniunctim, et improprie *Dux Burgundiae*, eadem ratione, qua et regnum Burgundiae interdum Ducatus nomine venit. Cap. 8. deſcribitur diviſio Zaringicorum bonorum triplex. Prima, mortuo Bertoldo I. facta eſt, filium eius Bertoldum II. inter et nepotem Hermannum II. In altera Adelberto, fratri Bertoldi IV. terrae Teccenſes, quae pro uſu illorum temporum Ducatus nomen induerant, ſunt adiudicatae. Tertia denique A. 1218. evenit, gente Zaringica extincta. Quo tempore, ut ad Bertoldi V. Sorores, Agnetem et Annam, Allodia omnia, ita ex Feudis ad Domum Badenſem Landgraviatus Brisgoviae, tranſiit. Egeno, maritus Agnetis, terras Suevicas cum Friburgo, Brisgoviae civitate, nactus, poſtea nomen dedit genti ab urbe iſta petitum. Annae maritus, Ulricus, Comes Kiburgi, omnia accepit Helvetiae bona allodialia, quae Conradus Zaringus, eiusdemque poſteri, ab A. 1127. ad 1218. acquiſiverant. Hinc Auctor copiam ſibi factam ratus,

 Cap.

Cap. 9. de Ducibus Teccenſibus, et Cap. 10. de Comitibus Friburgenſibus, multa erudite diſputat. Progredimur iam ad Lib. III. quo prima hiſtoriae Badenſis Periodus, *Hermanniana* dicta, continetur. Cap. 1. exponitur hiſtoria Hermanni I. ab A. 1052. ad A. 1074. Illuſtratis familiarum Badenſis atque Zaringicae coniunctionibus, Hermanni vitae ratio traditur, qui amplexus vitam monaſticam, occaſionem dedit Auctori, multa de more iſtorum temporum praeclare monendi, qui ita ferebat, ut, relictis regnis, principes ſaepiſſime ad monaſteria ſe conferrent. Pius iſte Princeps, qui absque dubio conditor Domus Zaringo-Badenſis cenſendus eſt, Scriptoribus illorum temporum ſimpliciter appellatur Marchio, ſenſu non eo, ac ſi Marchionatum aliquem ipſe tenuerit, ſed quod Bertoldi, Ducis Carinthiae et Marchionis Veronae filius natu ſecundus fuerat. Ad finem huius Capitis pluribus declarat Auctor, quae et qualis fuerit Iuditha Hermanni I. uxor, et qui liberi. Hermanno ſucceſſum eſt a filio Hermanno II. cuius ab A. 1074. ad A. 1130. hiſtoria legitur Cap. 2. In aliis, quae de eo traduntur, inprimis notari meretur illud, quod ipſo regnante, prima Marchionis Badenſis mentio fit. Qua Auctor uſus occaſione oblata, de variis Badae antiquiſſimis temporibus fatis diſſerit. Cap. 3. agitur de Hermanno III. qui ab A. 1130. ad 1160. quoad regnavit, primus inter Zaringo-Hermannidas bellica effloruit gloria, ſub Conrado III. et Friderico I. *Impp. in Germania*, Italia, et Terra Sancta bellantibus, *ſtrenuus miles*. A. 1154. Caeſar in Italiam profectus, Veronae praefecturam Hermanno commiſiſſe videtur, unde poſtea titulus Marchionis Veronenſis in familia eius invaluit. Exſtat praeterea monumentum Italicum, in quo Hermannus noſter, non ſolum Marchio Veronenſis, ſed et Dux de Carentano appellatur. Obiit A. 1160. filio Hermanno IV. ex Bertha uxore ſuſcepto, ſuperſtite, qui patris non modo regni, ſed virtutis etiam haeres, Friderico I. in expeditione orientali praeclaram navavit operam. Eius hiſtoria, quae Cap. 4. continetur,

tur, ab A. 1160. ad A. 1190. pertinet, quo anno in Oriente, adverſus nominis Chriſtiani hoſtes pugnans, interiit. Marchio Veronenſis et ipſe fuit. Filios reliquit Hermannum V. Henricum I. et Fridericum, quorum duo natu maiores, pro more tum in Germania recepto, haereditatem paternam inter ſe partiti, conditores, alter Badenſis, alter Hachbergicae ſtirpis extiterunt. Cap. 5. perſequitur A. Seriei Badenſis hiſtoriam, quae complectitur res geſtas Hermanni V. ab A. 1190. ad 1241. Interemto Hermanno IV. Marchia Veronenſis a Badenſi Domo videtur ablata eſſe, etſi in ſucceſſorum eius Actis, ſubſcriptionibus, et Sigillis, non omnino exulat. Fridericus, Hermanni V. frater, regni, ut e monumentis docetur, particeps, obiit in Palaeſtina, omnibus bonis ſuis allodialibus Ordini Teutonico Ulmae legatis. Memorabilia Hermanni V. haec fere ſunt; quod ius ſuum in haereditatem Dagsburgicam omne ceſſit Bertoldo, Argentinenſi Epiſcopo; Brunſuicum urbem, eiusque tractum, Friderico II. Imp. vendidit, eundemque contra filium Henricum VII, quantum potuit, defendit. Ad finem Capitis mores Hermanni, et poſteritas, commemorantur. Sub Hermanno VI. cuius hiſtoria ab A. 1243. ad 1250. exponitur Cap. 6. opes Badenſium huc usque mediocres magnam habiturae videbantur acceſſionem, niſi violenta huius Principis, Neapoli occiſi, morte, ſpes omnis haec denuo intercidiſſet. Iunxit ſibi matrimonio Hermannus iſte Gertrudem, Henrici Ducis Auſtriae filiam, qua coniunctione non multum abfuit, quin Ducatus Auſtriae ad Domum Badenſem perveniret. Friderico enim, Auſtriae Duce, A. 1246. improli defuncto, regnum vi ſucceſſionis devenit ad Gertrudem, uxorem Hermanni Badenſis, qui ſuſcepto A. 1249. ex ea filio tutor conſtitutus, Auſtriam, quoad vixit, adminiſtravit. Poſt obitum eius, qui 1250. evenit, Gertrud et Margaretha, Friderici Victorioſi, ultimi Ducis ſoror, Auſtriae regimen coniunctim ſuſceperunt. Cuius tamen regni muliebris paullo poſt pertaeſi Proceres Auſtriae, legatos

tos mittunt ad Henricum Illuſtrem, Miſniae Marchionem, de eligendo ex filiis eius Duce. Qua re cognita, Wenceslaus III. Bohemiae Rex Legatos hos, per fines regni ſui tendentes, Pragam invitavit, filium ſuum Ottocarum iis Ducem ea lege propoſiturus, ut Margaretha vidua coniux ei daretur. Quo facto, Gertrud, et cum ea ſimul Domus Badenſis, Auſtriae Ducatum prorſus amiſit, quippe quem poſtea Ottocarus, Patri Wenceslao ſuccedens, cum Regno Bohemiae coniunxit. Gertrude matre filius Fridericus infelicior, non ſolum regno cum ea expulſus, in Miſnia apud amitam Conſtantiam exulavit, ſed poſt etiam, inita cum Conradino amicitia, una cum eo in expeditione Italica miſere periit, ſupplicio, uti conſtat, affectus Neapoli A. 1268. Et tum Hohenſtaufica univerſa Domus uti cum Conradino concidit, ita cum Friderico ſenior Domus Badenſis interiit Linea. Sequitur Periodus II. ſive *Hachbergica*, in qua illuſtratur Marchionum Bada-Hachbergicorum hiſtoria. Cap. I. enarrantur res Marchionum Hachbergicorum, ante illorum in duas Lineas diviſionem, geſtae. Originem familiae Hachbergicae Auctor petendam cenſet ab Henrico I. qui circa annum 1190-1231. vixit. Allodialis uterque Marchionatus fuit, Badenſis et Hachbergenſis, donec ille Sec. XIV. hic Sec. XV, libera Marchionum oblatione, Feuda Imperii fierent. Explicata Henrici I. hiſtoria, Auctor progreditur ad Henricum II. Mortuus is A. 1290. duos reliquit filios, Henricum et Rudolphum, quorum quum uterque Patri in regno ſuccederet, inde rurſus aliae duae ortae ſunt Lineae, altera Hachbergo-Hachbergica, ab Henrico III. altera Hachbergo-Sauſenbergica, a Rudolpho fundata. Prior illa, quae nomen habet a Caſtro Hachberga, A. 1418. cum Ottone II. qui terras ſuas A. 1415. Bernardo, Marchioni Badenſi, vendiderat, ceſſavit. Altera, a Caſtro Sauſenberga dicta, eadem ratione deſiit Anno 1503. translatis a Philippo terris ad Chriſtophorum, Marchionem Badenſem. Cap. 2. Auctor exponit Marchionum Hachbergo-

 Hach-

Hachbergicorum hiſtoriam, quorum, uti diximus, Henricus III. auctor extitit. Huic A. 1330. mortuo ſucceſſit filius Henricus IV. quem demùm filiorum natu maximus excepit Otto I. in praelio Sempacenſi, pro Leopoldo Auſtriae Duce dimicans, cum ingenti Nobilium numero interemtus. Filios Otto aut habuit nullos, aut, ſi habuit, ante patrem eos obiiſſe neceſſe eſt, cum duo ei fratres in Marchionatu ſucceſſerint, primum Iohannes, dein Heſſo. Huius Otto II. filius, unicus omnium Hachbergicarum poſſesſionum haeres factus, cum A. 1418. caelebs decederet, terrae eius omnes ad Marchiones Hachbergo-Sauſenbergicos redierunt. De Marchionibus Hachbergicis Auctoris iudicium ſuis ipſius verbis adſcribimus. Ducentos, inquit, per annos, non niſi quinque generationibus propagati, terrarum diviſionibus inter ſe debiles ſemper atque inglorii. Cap. 3. tranſit Auctor ad hiſtoriam Marchionum Hachbergo-Sauſenbergicorum, Hachbergenſi, tum fortuna, tum rebus geſtis, multo ſuperiorem. Incipit vero ab A. 1300. quo Henrici II. Hachbergici Marchionis filius natu minor, Rudolphus, facta diviſione, ſortitus eſt Caſtrum Sauſenbergae, unde deinceps Linea Sauſenbergica appellari coepta eſt. Ad hanc paternae haereditatis partem Rudolphus paullo poſt addidit Dynaſtiam Roetelanam, Walthero, Roetelano Dynaſta, cuius ex gente credibile eſt uxorem Rudolphi fuiſſe, A. 1311. mortuo. Decedens reliquit filios tres, Henricum, Rudolphum, et Ottonem, qui paternas maternasque haereditates ita ſunt inter ſe partiti, ut in Marchionatu ſuccederet Henricus, quem tamen quatuor non amplius annis tenuit, fatis A. 1318. improlis functus. Quare reliqui duo fratres, Rudolphus II. et Otto defuncti fratris Marchionatum nacti, ab A. 1326. ad A. 1384. coniunctim eum adminiſtrarunt. Anno poſt moritur Rudolphus, relicto Rudolpho III, filio adhuc impubere, cuius per tres fere annos Otto tutor, tandem et ipſe ſine prole extinctus eſt. Quo facto Rudolphus III. totius Sauſenbergicae ac Roetelanae ditionis ſolus poſſeſſor extitit.

 Eius

Eius hiſtoria ab A. 1388. ad A. 1428. usque pertingit. Impetravit A. 1397. a Wenceslao, Romanorum Rege, privilegium, quod ex ſententia Auctoris ita ſe habuit: Ut ipſe coram Imperatore eiusque iudiciis aulicis tantum; eius autem Miniſteriales, Officiales, et ſubditi, coram ipſo Marchione ſolo, in iure ſe ſiſtere tenerentur. Idem privilegium Fridericus III. Imp. A. 1452. Romae denuo confirmavit. In reliquis Rudolphi praeclare factis cenſeri meretur etiam hoc, quod, cum Baſilienſis civitas novum ſibi magiſtratum, ſub nomine Ammeiſter, inſcio Epiſcopo creaſſet, huiusque ea de re querela ad Concilium Conſtant. fuiſſet delata, Rudolphus, litis arbiter factus, rem eo perduxit, ut novus ille Baſilienſium magiſtratus aboleretur. Rudolpho III. ſucceſſit filius Wilhelmus, qui tamen tradita, ob aeris alieni gravitatem, A. 1441. filiis, Rudolpho et Hugoni, ſive potius eorum tutori, Ioanni, Comiti Friburgenſi, terrarum ſuarum adminiſtratione, ipſe ab eo tempore in Aula Caeſarea utplurimum commoratus eſt, negotiis tam bellicis, quam civilibus curandis, adhibitus. Wilhelmi natu maior filius, Rudolphus IV. legitimam cum attigiſſet aetatem, traditas a tutore ſibi terras adminiſtravit, una cum fratre Hugone, qui tamen paullo poſt caelebs e vita migravit. Auctae dehinc non mediocriter ſunt eius terrae, acceſſione Comitatus Neoburgici, quem A. 1457. Ioannes, Comes Friburgenſis, moriens teſtamento ei legavit. Lites enim de hoc Comitatu Rudolpho ab initio motae, partim lata *Friderici III. Imp.* ſententia, partim Helvetiorum in eum benevolentia et praeſidio, facile ſunt compoſitae. Obiit A. 1487. De animi eius indole ita tradit Auctor: Tranquilli fuit animi Princeps, non, ut pater, bellator, nec ceteris ei dotibus par, niſi quod eum ſuperavit parſimonia, ſuperavit felicitate, opibus atque divitiis. Tanta fuit eius fortuna, ut duas Dynaſtias non mediocres, Badevillanam et Novo Caſtrenſem Helveticam, intra XIII. annos, ſine armis, ſine bello, quin et abſque labore, teſtamentis acquireret. Ultima Capitis huius pars

com-

continet Philippi ab A. 1487. ad A. 1503. hiſtoriam, in qua notatu inprimis dignum eſt pactum Philippi cum Chriſtophoro Marchione Badenſi initum, cuius ratio haec fuit, ut alterius Badenſium familiarum extinctis haeredibus maſculis, bona eius omnia, ſive propria, ſive feudalia, cederent alteri. Quo conſtituto deceſſit A. 1503. Philippus, familiae Hachbergo - Sauſenbergicae ultimus. Appendicis loco primae huic Hiſtoriae Badenſis Parti Auctor Landgraviatus Briſgovienſis, nec non Roetelanae et Uſenbergicae Dynaſtiarum fata, adiunxit. Briſgoviae hiſtoria quatuor diſtinguitur Periodis, quarum prima, *Epocha vaga* ab Auctore dicta, continet Briſgovienſium Sec. VIII. Comitum nomina et fata; altera, *Zaringica*, illuſtrat hiſtoriam Landgraviatus Briſgovici ſub Ducibus Zaringicis; tertia eſt *Hachbergica*, a Marchionibus Hachbergicis ita dicta, qui, extincta gente Zaringica, Briſgoviae Landgraviatum tenuere; quarta denique incipit a Friderico I. Comite Friburgenſi, unde et Epocha *Sauſenberga - Friburgenſis* nuncupatur. Quod ad Roetelanam attinet Dynaſtiam, haec Sec. XI. ſuos iam habuit dominos, quorum tamen gentem ſcriptores memoriae non prodiderunt. A. 1315. tranſiit, ſub nomine Allodii Franci, ad Marchiones Sauſenbergae. Eadem ratione et Dynaſtia Uſenbergica ſuos ab initio dominos habuit, a quibus A. 1400. ad Heſſonem Marchionem Hachbergicum, partim emtionis, partim teſtamenti lege, pervenit.

Haec igitur eſt Summa Partis huius I. nulla eruditionis, diligentiae, et ſubtilitatis laude non digniſſimae; cuius reliquas partes eadem, qua hanc, ratione, impoſterum percenſere labor erit iucundiſſimus, immo nullus erit. — Fere obliti ſumus laudare chartae et typorum elegantiam, quae hoc Opere talis omnino eſt, ut fateamur, nos a longo inde tempore nil ſimile vidiſſe.

IACOBI PHILIPPI D'ORVILLE, SICULA, QUIbus Siciliae veteris rudera, additis antiquitatum tabulis, illuſtrantur. Edidit, et Commentarium ad Numismata Sicula, XX. tabulis aeneis inciſa, et ad tres inſcriptiones maiores, Geloam, Tauromenitanam, et Rheginam; nec non minorum inſcriptionum Syllogen, orationem in Auctoris obitum, et praefationem adiecit PETRUS BURMANNUS ſecundus. PARS PRIMA.

Amſtelaedami ap. Gerardum Tielenburg, MDCCLXIV. 276. pagg. in fol. exceptis dedicatione, praefatione, indice, aliisque.

Quotquot non ignorant, et quis eſt doctorum hominum qui ignoret, quantopere de litteris humanioribus meritus ſit *d' Orvillius* V. Cl. quantoque aſſenſu, quanta approbatione et laude excepta ſint quae ille ſcripſit, gaudebunt nobiscum, fruenturque hoc eius opere poſthumo, quod, haud plane perfectum ab eo relictum, in manus Cl. B. venit, qui, ut dignum auctore olim ſuo *iſtud* ederetur, quo eſt in bonas litteras ſtudio, curavit. *Sunt ſane Sicula* haec digna, quae ab omnibus legantur; cum ob monumenta antiqua in iis indicata, deſcripta, illuſtrata, tum ob multa Scriptorum veterum loca, quae paſſim videbis emendata atque explicata; modo ob enarratorum iucunditatem, elegantiam, utilitatemque, modo ob additas, aptasque iis, quae traduntur, illuſtrandis tabulas, tam hiſtoriae artium, quam litteraturae cauſa. Quum autem videamus, hoc opus ſplendidum, (nam et charta nitida, et typi luculenti, ei reſpondent,) ob pretii magnitudinem a paucis emi poſſe, mini-

minime ab iis, quibus tamen inprimis eius uſum optaremus: neceſſe eſſe credimus, ut paullo uberius de eo lectoribus noſtris exponamus, ea inprimis indicaturi, quae ad auctorum veterum explicationem faciunt. Editor opus ipſum Ferdinando IV. utriusque Siciliae regi dedicavit, praefationemque praemiſit, quae XL. paginis abſolvitur, multaque memoratu digna continet, e quibus aliqua ſeligemus. In iis, qui Siciliae deſcriptionem dedere, inprimis magni habentur Thomas Fazellus, et Philippus Cluverius; prior ipſe Siculus, poſterior ultramontanus, laudatus a Bocharto, vituperatus ab Iacobo Bonanno, aequae poſteritatis laudes ſemper nactus. Etenim Iacobus Sponius, quamvis ſpem fecerat (in miſcell. erud. antiq. p. 176.) edendae *Siciliae veteris et novae*, tamen in Siciliam numquam profectus, arbitrante Cl. B. id praeſtare non potuiſſet, quod d' Orvillius praeſtitiſſe creditur; qui magna cum diligentia hanc inſulam peragravit, eiusque monumenta ipſe vidit, minimeque aliorum, ut ille, narrationibus nixus eſt. Peractis enim, quae in Angliam, Galliam, et Italiam fecerat, itineribus, magno deſiderio tenebatur Siciliae videndae, quam et anno huius Seculi XXVII. ingreſſus eſt. Quam ex itinere hoc ceperit utilitatem d' Orvillius, cumque aliis, adiuvante Burmanno, nunc communicaverit, opus ipſum teſtatur: obſervaſſe hic ſufficit, Charitonis Editorem clariſſimum, in Sicilia verſatum, omnium monumentorum diligentem fuiſſe ſcrutatorem, moremque Addiſſonii, comparandi ea cum locis veterum ſcriptorum, (quem et Winkelmannus noſter ſequitur) eſſe imitatum, quaeque prae ceteris ei placerent in ſchedas contuliſſe. Ex quo theſauro facile ei depromere licuit, molienti Siculorum editionem; *duo enim priora folia iam typis deſcribenda ante obitum curaverat auctor.* Reliqua dein ab eius filio, Ioanne d' Orville, commorante nunc in Anglia, tradita ſunt Burmanno V. C. qui, ea ut ederet, ab illo petierat. Hic iſtis in lucem proferendis magnam dedit operam: nimirum omnia in ordinem digeſſit,

geſſit, ſingulis capitibus ſynopſin praefixit, contuliſque ve-terum auctorum loca. Nec diffitemur, magnas editori habendas eſſe gratias, qui, ut deſideriis virorum eruditorum ſatisfieret nulli ſtudio pepercit. Quorum intereſt accuratam tenere Scriptorum antiquitates Siculas illuſtrantium notitiam, horum voto lecta pagina VII. ſatisfaciet, in qua duo huius generis auctores, ab aliis neglecti, commemorantur. D'Orvillius reliquit XXIX. tabulas aeri inciſas, (non, ut Gorius narrat, XX.) quibus Cl. Editor IV. addidit, inter ſchedas Auctoris repertas. Delineavit antiquitates, praeſente auctore, iuvenis Siculus, Franciſcus Nicolletti. Et meliores quidem hae tabulae habentur iis, quae ex parte etiam in Pancratii antiquitatibus Siciliae etc. italico ſermone ſcriptis, inveniuntur; de quibus pauca diſſerit Burmannus. Neque vero cum noſtri Siculis comparanda eſt, quam Io. Brevalius, Eques Britannus, MDCCXXXVIII. dedit de Sicilia, narratio; licet forte aliqui nimis eam aeſtiment. Etenim Brevalius omnino poſtponendus eſt d'Orvillio, ſive eruditionem ſpectes, ſive accurate agendi morem; quod et Burmannus aliquot exemplis probat, qui multus eſt in recenſendis d'Orvillii meritis laudibus. Maffeius Nemauſenſe Amphitheatrum Veronenſi poſtponit, in litteris ad B. ſcriptis; d'Orvillius autem anteponit, e cuius parte ſtat etiam Montefalconius, ut Cl. Editor oſtendit. D'Orvillius inter antiquitatum Sicularum delineationes reliquerat etiam ichnographiam *Sepulcri Virgiliani*, quam in opere ipſo ab eo omiſſam, neque commemoratam, aeri incidendam duxit Burmannus. (Fortaſſe ideo ſepulcri huius mentionem non fecerat, quoniam ab aliis iſtam rem ſatis tractatam eſſe videret.) Iam Cl. Editor in enarrandis iis, quae ad alteram d'Orvilliani operis partem obſervavit, atque adiecit, inde a pag. XXVII. verſatur. Complectitur enim iſta pars primo loco CCXL. numiſmata Sicula, XX. tabulis aeneis inciſa, ita, ut in ſingulis XII. expreſſa ſint numiſmata, quae partim aliter, vel vitioſe, in Parutae Sicilia numiſmatica proſtant, partim vero inedita fuere.

Com-

Commentarium autem ad haec numiſmata Sicula quo minus perficeret, celeberrimus Vir, d'Orvillius, morte impeditus eſt. Nec illotis manibus, ut aiunt, ad illum perſequendum acceſſit Cl. Burmannus. Nam ab aliquot annis rei nummariae indefeſſam dedit operam, inſtruxitque, ut ait, ſatis numeroſum numiſmatum graecorum et latinorum muſeum; quod eius ſtudium hoc magis facimus, quo certius eſt, noſtro tempore rem nummariam non ſatis pro dignitate coli. Quis non optet, ut Cl. Burmannus rariora illa numiſmata graeca, de quibus loquitur, in lucem proferat, atque illuſtret? Qui ante noſtrum editorem colligendis numiſmatibus Siculis tempus operamque contrivere, ut Hubertus Golzius, Philippus Paruta, (cuius proh dolor commentarius ubi ſit ignoratur,) Philippus Cluverius, Ez. Spanhemius, Sig. Haverkampius, et inprimis Ioſephus Maria Pancratius, et Dennery, explicandorum eorum, (ſi poſteriorem utrumque excipias,) aut plane nullam, aut valde exiguam habuere rationem. Pancratii igitur, (quem et Antonius Bayardus, in Prodromo ad Antiquitates Herculanenſes dignis laudibus ornat,) Dennerique ſcriptis, uſus eſt Cl. B. in Addendis, inde a pag. 604. Laudamus igitur merito dignum ingenua mente ardorem, quae ab aliis praeclare dicta ſunt in uſum convertendi, laudemque, quam merentur, iis vindicandi, non ſupprimendi. Nemo tamen negabit, et Burmanno laudem boni interpretis numiſmatum in hoc ipſo opere occurrentium deberi. Sed etiam in iis, quae in altera Parte loco ſecundo tractantur, Inſcriptionibus, quarum titulus mentionem facit, adornandis explicandisque optime verſatus eſt. Haec de praefatione dixiſſe ſufficiat. Accedimus ad Opus ipſum, cui poſt praefationem praemittitur Elegia in I. P. d'Orville Sicula, auctore P. Burmanno ſecundo; Iani Grotii poëma ad P. Burmannum ſec. I. P. d'Orville Sicula, una cum commentario ſuo ad Numiſmata Sicula edentem; denique index additarum Operi tabularum.

Opus

Opus ipſum XVI. abſolvitur capitibus, quae ſingula perluſtrabimus. E latere paginae primae conſpicitur imago Cl. auctoris affabre aeri inciſa, vultu humanitatem ingeniique acumen ſpirante. In ipſo primo capite multa iam inſunt memoratu digna, quae videbimus. Nuceriae (Nocera) inque civitate Cavenſi per breve tempus commorati ſunt d'Orvillius comitesque, occaſione vel otio luſtrandi codices Mſcr. ibi ſervatos haud potiti. Mare, iam ad Palinuri promontorium, a Sicilia nomen ſortitur; omne enim mare, quod quavis ex parte in Siciliam protenditur, ſic vocatur: ita Strabo (l. VI. p. 395. B.) Alpheum flumen dicit ἐκπίπτοντα ἐπὶ τὴν Σικελικὴν θάλασσαν, quam particulam vertere omiſit interpres. Urbem Terinam, unde ingens ſinus Terinaeus, iam Golphus Stae Euphemiae, nomen accepit, opulentam fuiſſe, crebri numi argentei et aerei teſtantur. In Heſychio legimus: Στρογγύλη, συνεστραμμένη καὶ Λιπαραία νῆσος; quod poſterius Weſſelingius (ad Antonini Itinerarium p. 516.) Λιπαραίας νῆσος legit: d'Orvillius vero καὶ κατὰ Λιπαραίαν νῆσος, e regione, non procul a Lipara. A ſiniſtra maris Tyrrheni rupes Scyllae obſervata eſt, et promontorium Siciliae Pelorus procul conſpectum, de quo Silius (lib. XIV. 78.) Celſis arenoſa tollit ſe mole Pelorus. Interiora urbis Meſſanae non reſpondent exteriori eius nitori; nec tamen caret templis quibusdam et monaſteriis ſatis conſpicuis. In domo Principis Calvaroſſae duas ſtatuas viderunt peregrinatores, quarum unam Scipionis Africani, alteram Hannibalis perhibebant eſſe; utraque vero olim poſita fuit in templo primario eodem loco, ubi codd. mſcr. Conſtantini Laſcaris erant adſervati. In has membranas inquiſiverunt noſtri, ſuntque experti, hanc bibliothecam, teſte Mongitore, (Delineat. Sicil. p. 26.) eſſe paſſim expilatam, et tandem a Siciliae moderatoribus direptam evanuiſſe. Extra urbem eſt coenobium d. Salvatoris, quod Monachi graeci, Baſiliani dicti, incolunt: multos illi hodie, at olim plures, poſſidebant libros *graecos* calamo exaratos. Ex Scriptoribus non eccleſiaſticis hos quinque inve-

invenerunt: 1) Chronicon Simeonis Magiſtri et Logothetae. 2) Lexicon quoddam graecum antiquum. 3) Nomocanones Apoſtolorum. 4) Compendium libri Galeni de ſimplicibus medicamentis etc. 5) Theophili inſtitutiones, quarum liber primus periit. Meſſana traiecerunt Rhegium, poſitum in oppoſito Italiae littore; mare vero inter Meſſanam et Rhegium male audit ob vortices frequentes, in primis pars quaedam Charybdis nomine inſignita: quare auctor Cl. cum Ph. Cluverio credit, totum hoc fretum nomine Charybdis appellandum eſſe, fuiſſeque olim appellatum; quod et aperte dicit Thucydides IV. 24. Rhegium vero eſt urbs mediocris, ſed fertili ſatis et amoeniſſimo loco ſita, ob proſpectum in campos et fretum. In coenobio ſuburbano anaglyphum erutum iis conceſſum fuit. Ad magnam piſcium copiam, qui certo anni tempore circa littora Rhegina in ſummis aquis ſolent ludere, facillimaque opera capi, quin Magnus Aurel. Caſſiodorus l. XII. ep. 14. reſpexerit, nullus dubitat Cl. d' Orville, in fine capitis primi.

De Capite ſecundo, et reliquis Primae Partis, dicemus deinceps, ut et de Parte altera: nam eſt talis hic liber, ut ſi vel praecipua Lectoribus noſtris proponere velimus, quae eo continentur, recenſiones plures faciendae ſint.

NOVA LITTERARIA.

LECTVRIS

S. P. D.

IOANN. LVDOV. SCHVLZE

GR. ET OO. LL. IN ACAD. FRIDERIC. P. P. O.

Quae hoc tempore bonis literis adfulget lux, ſpem facit quam iucundiſſimam, fore, ut Eruditis non diſplicent

 con-

conſilium noſtrum de adornanda nova Operum THEODORETI, Cyri quondam Epiſcopi, Editione graeco-latina, quam ſumtibus ſuis typis exſcribendam curabit Bibliopolium Orphanotrophei Halenſis. Solent quidem plerumque, qui de paranda nova Scriptoris cuiusdam editione cogitant, omni opera in id incumbere, ut ſtudium ſuum de meliori commendent: ea autem eſt THEODORETI a multis inde Seculis auctoritas et praeſtantia, ut confidamus, vix quendam inter nos eſſe futurum, qui non intelligat, hoc Scriptore aegre carere poſſe, quotquot de Sacrarum literarum V. et N. T. ſenſu ſolliciti ſunt, rerumque in eccleſia olim geſtarum ſcientiae iuſtum ſtatuunt pretium. Facile itaque a nobis impetramus, ut in laudando THEODORETO, *utpote* optimae frugis Scriptore, ſimus breviſſimi. Id potius agemus, ut Lectoribus praevie conſtet, quo tendant conatus noſtri, quibus inſtructi ſubſidiis ad hoc negotium acceſſerimus, et quas nobis poſuerimus leges.

Ex quo hoc conſilium, quod Deus felix fauſtumque eſſe iubeat, inivimus, diu multumque meditati ſumus, quanam methodo diſponenda ſit nova, quam paramus, editio, et unde petenda ſint auxilia, quibus adiuti eam ſatis utilem, et Lectorum commodo promovendo aptam reddere poſſimus. Non commiſimus hucusque, ut quidquam negligeremus, quod ad ſcopum noſtrum pertineret. Excuſſimus itaque Academiae urbisque noſtrae Bibliothecas, *ut quaecunque in uſus noſtros iure vocari poſſent, colligeremus*, collectaque rite diſponeremus. Suntque inter civitatis noſtrae literariae Proceres, quos amicorum nomine veneramur, haud pauci, quibus nos obſtrictos publice profitemur, animumque pro conſiliis nobiscum communicatis teſtamur gratiſſimum. Nec tamen intra urbis noſtrae limites contineri debuit ſtudium noſtrum. Optantes, ut liceret nobis Codicum frui praeſidio, noſtramque editionem novis acceſſionibus locupletare, auxilium Eruditorum, quibus Codicum MSS. uſus permittitur, enixe implorandum eſſe puta-

tavi-

tavimus. Cumque inter noſtrates non deeſſent literarum Fautores, qui honeſtis precibus noſtris locum darent, audaciores facti ſumus, et amicorum ope, Eruditos, quos Vindobona, Florentia, Auguſta Vindelicorum, Bamberga, et Guelpherbytum, in ſinu ſuo fovent, obſervantiſſime rogavimus, ut e Codicum ſuorum adparatu quaedam ad exornanda ſtudia noſtra conferre haud dedignarentur. Et fauſto, ut aiunt, omine, impetravimus, ut ILLVSTRES INCLYTAE CIVITATIS AVGVSTANAE PROCERES, ſeptem antiquorum et probae notae Codicum uſum nobis indulgere, eosque manibus noſtris committere non dubitarent; quod inſigne bene merendi ſtudium in laetam ſpem nos erigit, et cum devinctiſſimi animi teſtimonio publico a nobis celebrari debuit. Alias quoque acceſſiones, et inter haſce ἀνέκδοτα quaedam, exorto nobis Vindobonae laeto ſidere, propediem exſpectamus.

Quae cum ita ſint, hoc unicum nobis ſupereſſe viſum eſt, ut, quod hucusque non niſi Fautoribus et amicis innotuerat conſilium, nunc cum Eruditis omnibus communicemus; methodum, quae prae reliquis ſeſe nobis commendavit, deſcribamus; omnesque, qui hiſce ſtudiis favent, obſervanter rogemus, ut ſi quid reliquum fuerit, quod vel augendae, vel ornandae huic THEODORETI editioni inſervire poſſit, ſuis nos adiuvent conſiliis, ſicque de bono publico egregie mereantur.

Hae autem ſunt, quas nobis poſuimus, leges. Editionem imitabimur, quam ante hos centum et quod excurrit annos, IAC. SIRMONDVS S. I. Lutetiae Pariſiorum A. MDCXLII. quatuor Tomis, forma maxima, in lucem emiſit, quae et ſuffragia Eruditorum iure meruit. Huic praeſtantisſimae Editioni, quae hoc tempore paucisſimorum manibus teritur, nec ſine ingenti pretio comparatur, acceſſit A. MDCLXXXIV. Tomus quintus, Opera et ſtudio IOANN. GARNERII, Viri de hoc litterarum genere bene meriti. Iure ſuo GARNERIVS *Auctarii* titulum elegit, quo librum

 ſuum

ſuum exornaret. Multa enim hoc Volumine quinto complexus eſt, quae ad augendam *Sirmondianam* editionem apprime faciunt, quaeque in nova hac, quam paramus, ſuo loco inſerenda curabimus, ne Lectoribus diutius moleſtum ſit, quae disiecta et ſeparata ſunt colligere. Diſſertationes quinque, quas GARNERIVS Auctario ſuo immiſcuit, propaedeumatici, ut inter Eruditos conſtat, ſunt argumenti. Exiſtimavimus itaque, nos non fini tantum, quem GARNERIVS ſibi propoſuerat, ſed Lectorum etiam commodo conſulere poſſe, ſi ab his Diſſertationibus initium diſpenſandae novae editionis fecerimus. Quo autem ordine hae Diſſertationes diſtribuendae ſint, ne quaedam moleſtia Lectoribus reliqua eſſet, aut moles huius vel illius Voluminis nimium augeretur, de eo ſatis diu dubii haeſimus, donec in hoc acquieſceremus conſilio, ut nova noſtra editio quinque Tomis, formae quam vulgo octavam maiorem dicunt, abſolveretur. Horum autem omnium haec nobis praecipue placuit diſpoſitio:

Voluminis *primo* praemittetur e GARNERII Auctario Hiſtoria THEODORETI, *deinde* Pars prior Diſſertationis ſecundae, quae agit de libris illis THEODORETI, quos hoc Volumen complectetur; *porro* Diſſertatio de fide THEODORETI; *denique* Diſſertatio de quinta Synodo. Haec demum excipient libri iſti, quos SIRMONDVS Tomo editionis ſuae primo inſeruit, inter quos locum ſuum illis etiam *dabimus*, quae GARNERIVS ad Commentarium in *Pſalmos*, e Codicibus aliisque ſubſidiis, congesſit.

Voluminis *ſecundo* noſtrae Editionis ea tantum pars Diſſertationis ſecundae *Garnerianae* erit praemittenda, quae ad libros hoc Tomo ad exemplum SIRMONDI comprehendendos ſpectat.

Voluminis *tertii* initium faciet pars tertia Diſſertationis ſecundae *Garnerianae*, quae de libris ad hunc Tomum pertinentibus exponit. Huic Volumini, ne quid a GARNERIO paratum neglexiſſe videamur, ſuo loco addemus *tum* breve illud

illud Fragmentum e Catena in Lucam, *tum* Epiſtolas illas XXVII. ad calcem ſubiungendas.

Voluntini *quarto* praemittetur ultima Diſſertationis ſecundae *Garnerianae* pars, quae ad hanc Operum THEODORETI ſectionem ſeſe refert. Hanc ſequetur Diſſertatio GARNERII de THEODORETI et Orientalium cauſſa. Haec omnia excipient libri illi quos SIRMONDVS quarto et ultimo editionis ſuae Tomo complexus eſt, ita tamen, ut ſuo loco *ſeptem* THEODORETI *Sermones* e GARNERII Auctario addantur, ſimulque FVLVII VRSINI Emendationes in libros de curandis Graecorum affectibus adhibeantur.

Volumen *quintum* praeter GARNERII Diſſertationem de Dialogis adverſus Arianos, Macedonianos, et Apollinariſtas, conſtituent *ſeptem* illi *Dialogi*, graece et latine a GARNERIO in lucem emiſſi, et EVTHERII Tyanorum Epiſcopi Sermones, quos GARNERIVS Auctario ſuo inſtar appendicis adiecit. His tandem accedent quaecunque nobis nova, anteaque inedita, tum e noſtris, tum ex aliorum Codicibus, innotuerint. Spes etiam ſuboritur fore, ut ope Codicum, qui nobis ad manus ſunt, et auxilio Virorum eruditorum, qui tali beneficio nos exornaverint, varia a re noſtra haud aliena in fine Tomi quinti adiiciantur, quae tum ad varias lectiones notatu digniores ſpectent, tum periculorum criticorum nomine ſe tueri poſſint. Verſioni latinae, ubi opus fuerit, medelam adferemus, et quicquid in editionibus prioribus praetermiſſum eſt ſupplebimus: a notis autem in margine ſubiiciendis abſtinebimus, niſi forte in GARNERII cauſſa, nonnunquam ſatis mala, aut alias ob rationes, paucis monendus ſit Lector. Haec ſunt quae Eruditorum iudicio ſubmittimus. Abſit, ut quidquam ſuperbius de nobis praedicemus. Malumus praeſtando, quam promittendo gratiam apud Lectores inire; haecque eſt votorum noſtrorum ſumma, ut operam haud inutilem in refingendo THEODORETO collocaſſe videamur. Deum T. O. M. precamur, ut hiſce laboribus clementiſſime annuat, omnesque conatus noſtros

in ſummi nominis ſui gloriam, et proximi commodum cedere iubeat feliciter.

Prodiit Lutetiae Pariſiorum *Hiſtoire des Rois Catholiques Ferdinand et Iſabelle*, cuius mentionem facere nos hoc loco, e re Lectorum noſtrorum exiſtimavimus. *Ferdinando Catholico*, in omnibus aetatis ſuae regibus non facile alius erit, cuius hiſtoria magis cognoſci, diligentiusque excuti mereatur ab iis, qui artis politicae et occultas cauſas, et in rebus peragendis vim, perſpicere cupiant. In deſcribenda eius hiſtoria Auctor viam ſecutus eſt faciliorem illam, quia, neglectis fontibus, ex quibus hauriuntur, res ad ordinem annorum, quibus quaeque geſta eſt, enumerantur. Quod tamen Scriptori Francico facile condonamus. *Prima* huius operis *Pars* tribus libris diſtinguitur. Primo continetur Introductio ad totum opus, in qua proponitur obſervatio pia illa quidem, et vera, ſed adeo vulgaris et trita, ut denuo illam apponere haud dubie piguiſſet, niſi Auctor, de initio hiſtoriae ſuae ſollicitus, loco aliquo communi opus haberet, qui idoneum ad Ferdinandum et Iſabellam praeberet tranſitum. Deum enim (hic eſt locus, quem tractat) Reges ad utilitatem hominum conſtituiſſe, quis, quaeſo, eſt, qui rationibus demonſtrari hodie cupiat, aut demonſtratum legere, cum res ſit notiſſima. Ab introductione iſta, praemittitur hiſtoria Hiſpaniae antiquior usque ad Ferdinandum et Iſabellam, adeo brevis, ut, ne originem qualicunque *Compendio* debeat, merito vereamur. Sequitur tum ipſius Ferdinandi hiſtoria, cuius vero nos res geſtas, uti traduntur, non eſt cur hoc loco repetamus omnes. Satis erit earum praecipuas annotaſſe. Multus eſt Auctor in explicandis iis, quae ad Berttandum, Iohannae Reginae Caſtilianae tantopere amatum, ſpectant; cum tamen rem, ut vulgo notam, attingere, quam integris paginis deſcribere, ſatius erat. Pag. 17. ſunt diſquiſitiones et meditationes Auctoris de regno Arragonenſi. Vitiis, inquit, ut in aula Caſtiliana, ita in Arragonenſi, palam indulgebatur. Quae, ut aliae huius generis de Arragonia et Caſti-

Caſtilia narrationes, tam miſe, tamque obſcure, univerſo huius hiſtoriae ſyſtemati immiſtae ſunt, ut, niſi accuratiſſimam habeas rerum notitiam, ex tantis tenebris lucem aliquam aegre ſis elicitur us. De diſſidiis Arragonenſibus, quae multis verbis hic traduntur, tacebimus. Pag. 75. multa Auctor queritur de Iohannae reginae puerperio, quae altero anno, poſtquam a Coniuge diſceſſerat, filium enixa eſt. Quem eventum totum terrarum orbem male habuiſſe, prout Auctor exiſtimat, non facile erit cui perſuadeatur. Quod ad cauſſas attinet, quibus Iſabella mota, ex reliquis Principibus omnibus maxime Coniugem ſibi elegerit Ferdinandum, praeter iam notas, apud Auctorem invenimus nullas; conventionem vero Coniugum primam, multis, uti ſolet, deſcriptam. Hinc ſequuntur eventa communia, praeſertim quae ſpectant ad bella adverſus Mauros in Hiſpania geſta, quae ſane in univerſa Hiſpaniae hiſtoria, non vero in ſingulari Ferdinandi, locum habere debebant. Profecto enim res, quae Biographiam conſtituunt, longe diverſae ſunt ab iis, quae hiſtoriam univerſam; ex quo fit, ut ſcriptorum hiſtoricorum illud genus ſit longe difficillimum, adeoque non, niſi multa virium ſuarum exploratione habita, aggrediendum.

Secundae Partis eadem fere eſt ratio, quae prioris. Auctor ſaepiſſime viae, qua Biographo incedendum erat, oblitus, incidit in univerſam Europae ab A. 1494. ad 1516. hiſtoriam, quam hoc loco indicare animus non eſt, praeſertim quum de modo narrandi Auctoris, qualis ſit, in ſuperioribus dixerimus. Lenius ſane ferremus de hoc libro iudicium, nec locum plane Auctori inter Biographos negaremus, modo coniunctionem, quam habuerunt Ferdinandus et Iſabella cum publico univerſae Europae ſtatu, demonſtraſſet. Sed et de hoc altum apud eum ſilentium. Igitur ſi proprios hiſtoriae lepores, venuſtatem, bonam tradendi rationem, ſi non anxie quaeſitas, ſed vi ingenii repente ortas meditationes, ſi denique concinnam, ingenuam, et commendationem veri prae ſe ferentem orationem hoc in libro quaeras, fruſtra fueris.

Nihil

Nihil enim eiusmodi ineſt. Ingenium Hiſtorici exploraturus inprimis attendere debet deſcriptionibus perſonarum principum. In iis enim conficiendis vis ingenii potiſſimum ſe exſerere poteſt, modo ſcriptor eam recte temperare et coercere ſciat, ne, dum ingenio nimis indulget, obliviſcatur veri, in quo hiſtorici ſumma virtus cernitur. Videamus, ne de altera Parte huius Operis plane nihil dixiſſe videamur, de deſcriptione Ferdinandi ab Auctore facta; ex qua, qualis ſit ratio eius pingendi, facile apparebit. Ferdinandus, inquit p. 351. multa bona habebat. Erat laborioſus, temperans, prudens, et ingentis animi. Sed vitia eius virtutibus neque pauciora erant, neque minora. Erat enim iniuſtus, ſuperſtitioſus, avarus, intemperans. (Hoc vitium magis debebat definiri, ne contradictorium videatur, ſi quis legerit, Ferdinandum ſimul fuiſſe *temperantem* et *intemperantem*.) Quod ad conſtantiam attinet, imitabatur exemplum Coniugis etc. Iſabella diligebat miniſtros ſuos fideles, Ferdinandus contra illorum ingeniis et virtutibus invidebat. Hic volebat terras acquirere, illa regere. Ferdinandus vitia Iſabellae habebat omnia, virtutibus longe illa inferior, etc. Profecto, in exarando Ferdinandi charactere vitia non ita confundi debebant cum virtutibus, uti Auctor confudit. Nam in univerſum in deſcribendis moribus videndum hoc eſt, ut per gradus lectores quaſi ſcriptor ducat, exponatque modum, quo alia virtus ex alia orta fuerit. Id quod etiam valet de vitiis. Qua re efficitur, ut lector non ſolum meditationibus ſcriptoris delectetur, ſed et inter legendum alias etiam de ſuo addat.

Egregia huius rei exempla habemus in antiquis et Graecorum et Romanorum ſcriptis propoſita prope innumera; quae ſi Auctor ante oculos ſibi poſuiſſet, fortaſſe nec continuam illam Ferdinandi cum Iſabella comparationem inſtituiſſet, quae rei naturae minus conſentanea videtur.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Sept. et Oct. Anno MDCCLXV.

M. ABRAH. KALLII, REG. ACAD. HAFNIENS. Bibliothecarii, Specimen Novae Editionis Sententiarum Theognidis Megarenſis, Poetae antiquiſſimi.

Cum pluribus abhinc annis Theognideas ſententias primum perlegerem, maximo antiquiſſimi huius et ἰθιωντάτου poetae amore captus fui; tum ob materiae, quam tractat, dignitatem, tum ob ſententiarum gravitatem. Legendo et ſaepius relegendo ſententiarum illius ſyllogen, prorſus mihi cognitam reddidi, atque hinc, ſi quae inter aliorum ſcriptorum lectionem occurrebant, quae huic poetae illuſtrando inſervire poterant, facilius ea animadverti, animadverſaque chartis ſedulo mandavi. Schedulis deinde perluſtratis, cum in iis varia invenirem, quibus poetae lectionem adiuvari poſſe credebam, de tentanda nova huius poetae editione conſilium agitare coepi. Theognideas ſententias hunc in finem curatius evolvens, ad proſodiae regulas ſingulos verſus examinavi, locaque aſſiduo notavi, quae vel aperte corrupta, vel ſuſpecta mihi videbantur. Multis adhuc mendis, etiam poſt egregias Vineti, Camerarii, Seberi, aliorumque emendationes, laborat Theognis, manu exaratorum codicum auxilio optime forſan emaculandus. Sed

eum eiusmodi ſubſidiis uti mihi nondum licuerit, aliam medicinam locis male ſanis parare ſtudui. Plurima ex Theognide citata, cum in aliis veteris Graeciae Scriptorum libris ſupereſſe viderem, diligenter ea excerpſi, atque tanta hoc in labore uſus ſum felicitate, ut Theognideos plus trecentos verſus invenerim, quibus, tanquam totidem gemmis, ſcripta ſua ornare voluerunt antiquiſſimi auctores. Harum allegationum ope quamvis haud paucae Scribarum maculae feliciter abſtergi poſſint: non tantam tamen, quae ſperari potuit, exinde percipere licuit utilitatem; ſaepius enim ab hodierna textus Theognidei lectione nimis adeo recedunt, quae ab aliis Scriptoribus excitantur loca, ut ſoli lectionis varietati vix tantus eorum diſſenſus tribui poſſit *). Imo ſi forte unum idemque poetae dictum a pluribus ſimul excitatur, diverſis tamen plerumque modis eandem ſententiam ſinguli proferunt. Atque hanc ob cauſam de vera loci cuiusdam lectione, (ſaepius etiam de locis haud ita pridem ſuſpectis,) inſtituta collatione, incertior multo quam antea ſum factus. MSS. codicum opem tanto ardentius deſideravi, Theognidisque editionem per aliquod tempus differre decrevi. Fruſtulum futurae aliquando huius poetae editionis iam exhibeo, hancque opellam, ut omnibus et ſingulis eruditionis amatoribus, ſic iis praeſertim commendatam exopto, qui in Bibliothecis vel privatis, vel ſuae curae commiſſis publicis, ſcripta aſſervant Theognidis *exempla. Vos* igitur, Viri optimi, conatibus noſtris favete, et quo conſilio in nova hac editione concinnanda utamur, paucis accipite.

Hiſtoricam praemittemus de Theognide, eiusque aetate ſcriptisque variis, diſſertationem. Cum autem pauca de

*) Diſſidii huius cauſam praecipuam eſſe credo, quod, cum in ſcholis iuniorum memoriae mandari ſolerent Theognidis aliorumque gnomica praecepta, haec deinde memoriter, nec inſpectis libris, citarint, ſcriptisque ſuis interſeruerint.

de poetae vita apud probatae antiquitatis Scriptores memorata reperiantur, fabulas quoque, quas de Theognide temere confinxerunt recentiores quidam, refutare conabimur. Megara Attica, non Sicula, noſtri patriam fuiſſe demonſtrabimus, Harpocrationemque turpiter falli, qui Platonem alteri ſententiae faviſſe credidit. Contextus inprimis hiſtoriam componere, plenamque Codicum, tam manuſcriptorum, quam impreſſorum, notitiam dare conabimur, Ὁμωνύμους etiam viros, foeminasque illuſtres, recenſebimus circiter triginta. Diſſertationem ſequentur, quae praecipuis huius poetae editionibus praemittuntur, praefationes. Graecum Theognidis textum ad Lipſienſem anni 1620 editionem excudi curabo, variantisque ſcripturae notationem e caeteris editionibus ſtudioſe inſtituam. Textui in hoc ſpecimine appoſita eſt latina verſio, ex eadem Seberi editione hauſta, paucisque tantum in locis emendata; ſed novam prorſus meliorenque futurae editioni adiungemus interpretationem. Subiicientur graeca Ioach. Camerarii Scholia. Wolfg. Seberi et Ioach. Weitzii notas integras exhibebimus; quod tanto maiori cum eruditorum aſſenſu factum iri credimus, cum in rariſſima, et caeteris omnibus longe meliori edit. Lipſ. a. 1620. unice exhibeantur. Sylburgii et Commelini notulas omnes quoque dabimus; e Vineti tamen et Neandri commentariis tantum praecipua ſeligemus. Iuſti et Fiſcheri annotatis, cum ceteros tantum compilaverint, bonae frugis pauca adtulerint, parcius utemur. Noſtras denique addemus notas, quibus ea quoque interſerentur, quae a BARTHIO in *Adverſariis*, WOPKENSIO in *lectionibus Tullianis*, PIERSONIO in *Veriſimilibus*, multisque aliis, ad poetam noſtrum annotata inveniuntur. Fragmenta Theognidea, nondum edita, tria exhibebimus, ex Clem. Alex. Stromatibus, Stobaei Florilegio, libroque de interpretatione, qui Demetrio Phalereo adſcribitur, deſumta. Agmen claudet vocum Theognidearum index copioſiſſimus.

Ut melius perſpiciatur, quibus ſubſidiis inſtructi ad novam editionem adornandam acceſſerimus, catalogum ſubiicere lubet editionum Theognidearum, ordine chronologico digeſtum. Quas fruſtra deſideratas ex aliorum fide hic recenſemus editiones, aſteriſci ſigno diſtinguimus. Quae ſub numeris 1. 3. 7. 10. 11. 12. 13. 15. 17. 21. 22. 31. 32. 39. 42. 47. 50. 52. 53. 56. 59. 65. 70. 71. 72. 74. 76. 80. 83. a. 83. b. aſſeruntur, Fabricio quoque cognitae fuere.

1) Theocriti eclogae triginta. Genus Theocriti, et de inventione bucolicorum. Catonis Romani ſententiae paraeneticae, diſtichi. Sententiae ſeptem Sapientum. De Invidia. Theognidis Megarenſis Siculi ſententiae elegiacae. Sententiae monoſtichi per capita ex variis poetis. Aurea carmina Pythagorae. Phocylidae poema admonitorium. Carmina Sibyllae Erythreae de Chriſto Ieſu domino noſtro. Differentia vocis. Heſiodi theogonia. Eiusdem ſcutum Herculis. Eiusdem georgicon libri duo. *In calce:* Impreſſum Venetiis characteribus ac ſtudio Aldi Manucii Romani cum gracia etc. MCCCCXCV. Menſe februario. *fol.*

Principem, et rariſſime obviam editionem prolixe deſcripſerunt I. A. Fabricius bibl. graec. l. I. c. VIII. §. 19. Vol. I. p. 382. et l. VI. c. X. §. 19. Vol. XIII. p. 606. 607. Guil. Franc. de Bure bibliogr. inſtructive, Bell. Lettr. T. I. p. 194-196. Mich. Maittairius in annal. Typogr. Tom. I. p. 243. 244. edit. prior. (p. 80. 81. edit. poſter.) et I. I. Reiske V. C. in praefatione, priori editionis Theocriteae volumini praemiſſa. Maittairius et Clar. Reiskius diverſa et a ſe invicem diſcrepantia extare huius editionis exempla obſervant. Noſtrum exemplum cum iis convenire credimus, quae poſt verſ. 18. Idyllii Theocritei, quod Megara inſcribitur, finales ſtatim ſubiungunt alterius idyllii verſus: Το μελίτιον τυ συ κ. τ. λ. Fuit olim in bibliotheca Petr. Francii, Eloqu. et Hiſt. Prof. Amſtel. huius editionis exemplum, de quo in catal. bibl. Amſt. 1705. excuſo

excuſo p. 133. ſequentia adduntur: *Quae in margine comparent, deſcripſit P. Franciſ e codice H. Stephani, prout ille adnotaverat ad oram libri: alias praetereà emendationes adſcripſit docta manus.*

*2) Gnomologia; Theogn. Pythagor. Phocylid. etc. Graece, recognitore (Hier.) Aleandro: Pariſiis apud Matth. Bolſecum. Divi Iuonis Brittonum tutelaris numinis, ſignum in vico ſcholarum decretorum praeferentem, Bibliopolam Pariſienſem, milleſimo quingenteſimo duodecimo, undecimo Calend. Ianuarias. *quart.*

Vid. Maittaii annal. Typogr. in indic. tom. I. p. 442. Mazzuchelli gli ſcrittori d'Italia, Tom. I. p. 422. et Gian-Giuſ. Liruti notizie de' letterati del Friuli. Tom. I. p. 468. itemque p. 499. ubi hanc editionem, nobis fruſtra quaeſitam, ita deſcribit Lirutus: *Queſto libro è tutto Greco: Opera di Teognide collazionata e corretta ſopra i megliori eſemplari dall' Aleandro.*

3) Scriptores aliquot Gnomici Graece: (ſcil. Aeſopi vita et fabulae, Gabriae fabellae, Agapetus de officio regis, ſententiae quaedam philoſophicae, Heſiodi opera, Theognidis ſententiae, Pythagorae et Phocylidis carmina, Poëtarum ſenarii. *In calce:* Ἐτυπώθη ἐν Λευκοτετίᾳ τῶν Παρισίων Βασιλείᾳ, παρὰ Ἰωάννῃ τῷ Φιλοβόνῳ μηνὶ Θαργηλιῶνι ἔτει δὲ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ, πεντακοσιοστῷ, εἰκοστῷ πρώτῳ. *octav.*

Titulum libri, cum in noſtro exemplo deſit, accuratius exprimere haud potui.

*4) Theognidis ſententiae elegiacae, Graece. Pariſ. ap. Io. Lodoicum Tiletanum 1537. *quart.*

Ad Theognidis calcem aureos Pythagorae verſus graece excudit Lodoicus. Plura de hac editione ſuppeditabit Maittairius l. c. Tom. III. p. 273.

5) Heſiodi opera et dies, et theogonia, et clypeus. Theognidis ſententiae. Sibyllae carmina de Chriſto, quorum mentionem facit Euſebius et Auguſtinus. Muſaei opuſculum de Herone et Leandro. Orphei argonautica, hymni, et

et de lapidibus. Phocylidis paraeneſis. Anno Dni 1540. *In calce:* impreſſum Florentiae per Bened. Iunctam 1540. menſe Februario. octav.

*6) Heſiodi opera et dies, theogonia et clypeus, Theognidis ſententiae; Sibyllae carmina de Chriſto; Muſaei opuſculum de Herone et Leandro, Orphei argonautica, hymni et de lapidibus, Phocylidis paraeneſis: omnia graece. Venetiis ex offic. Farrei 1543. octav.

Vid. Catal. bibl. Regiae Pariſ. *Belles lettres*, T. 256. pag. 257.

7) Theognidis Megarenſis ſententiae elegiacae, plurimis locis caſtigatae, ac ſcholiis illuſtratae per Eliam Vinetum, Santonem. Acceſſit latina e Graecorum regione ad verbum interpretatio in eorum gratiam, qui vix ultra graecae linguae rudimenta progreſſi ſunt. Pariſiis excudebat Io. Lodoicus Tiletanus, 1543. octav.

De difficultate operis a ſe ſuſcepti, in praefatione valde queritur Vinetus. *Verum*, inquit, *vix dum e portu ſolveram, cum tot mihi ſubito emergunt ſcopuli, tot ſtatim obortae nubes, coelumque diemque eripiunt oculis; ut a propoſito facile his deterritus fuiſſem, niſi cupido huius conficiendi aequoris me plane obſtinata iam inde cepiſſet, ex quo primum a praeceptoribus meis Ariſtotelis aliorumque veterum ſcripta praelegi mihi coepta fuerant, quae huius poetae ſententiis veluti ſuaviſſimis floſculis inſperſa eſſent. Cum igitur pergere obſirmato prorſus animo certum eſſet, quae ad tam difficilem periculoſamque rem conficiendam conducere viſa ſunt, ea diligenter omnia adhibui, cuiusmodi ſunt cum variorum codicum locorumque ex eodem auctore ab aliis ſcriptoribus citatorum diligens collatio: tum ſincerum et acre amicorum meorum, virorum doctorum una cum meo iudicium: inter quos Petr. Panaetius et Iac. Gupylus, facile principes. qua quidem diligentia abſciſis, adiectis,* (in Hertel. editt. legitur: *abiectis,*) *transpoſitis multis, effectum tandem eſt, ut inſtituto ſatisfecerim meo; perlegerim totum poe-*

poetam, eorumque, quae in eo corrupta erant, bonam magnamque partem obiter caſtigaverim. - - - Quem autorem, (Theognidem intelligit,) *utinam tam totum reſtituere omnino potuiſſem, quam cupiebam. Is enim tam depravatus fuit, tam lacer, tam mancus, ut nulla diligentia, nullo labore, nullis denique quantislibet vigiliis id praeſtare potuerim, quae res in cauſa eſt, ut in latinum ſermonem a me converſum non habueris.* Theognidem ſe latinitate donaſſe, claris hic verbis negat Vinetus, adeſt tamen in ipſa hac, Vineto curante promulgata, editione latina poetae verſio. Vineto hanc tribuerunt Io. Criſpinus, et Iac. Hertelius, in praefatt. ſuis gnomicor. collect. praefixis, itemque Io. Alb. Fabricius l. c. Vol. I. pag. 441. horum auctoritatem ſecuti, ſub Vineti nomine hanc, frequenter recuſam, et in Hertelianis editionibus ſemper repetitam verſionem, in ſequenti ſpecimine excitamus.

*8) Theognidis ſententiae elegiacae a Iac. Schegkio latino carmine expreſſae; accedunt eaedem ſententiae, Graece, cum latina interpretione ad verbum, et ſcholiis Eliae Vineti. Baſil. ap. Io. Oporinum 1543. *octav.*

Vid. catal. bibl. Regiae Pariſ. *Belles lettr.* Y 281. p. 259.

9) Ἡσιοδȣ τȣ Ἀσκραιȣ ἐργα καὶ ἡμεραι. Θεογνιδος τȣ Μεγαρεως Σικελιωτȣ γνωμαι ἐλεγειακαι. Χρυσα ἐπη τȣ Πυθαγορȣ. Φωκυλιδȣ ποιημα νȣθετικον. Γνωμαι ἐκ διαφορων ποιητων φιλοσοφωντε και ῥητορων συλλεγεισαι, κατα ϛοιχειον συντεταγμεναι. (Francof.) apud Petr. Brubachium, typographum, Anno Domini 1549. *duod.*

*10) Theognidis ſententiae elegiacae, olim quidem a doctisſimo philoſopho D. Iac. Schegkio, Schorndorffenſe, latino carmine expreſſae, nuncque primum in lucem editae. Adiecimus easdem Graece, cum interpretatione latina ad verbum e regione poſita, in eorum gratiam, qui vix ultra graecae linguae rudimenta ſunt progreſſi: una cum ſcholiis, quibus et difficiliora aliquot explicantur loca, et depravata hacte-

hactenus caſtigantur, Elia Vineto Santone auctore, Baſileae per Io. Oporinum 1550. octav.

Guelferbyti, in ſplendidiſſima Sereniſſ. Ducis Bibliotheca huius editionis aſſervatur exemplum, in quo tamen nulla ſcholiorum, quae titulus promittit, veſtigia deprehendi.

11) Libellus ſcholaſticus utilis et valde bonus, quo continentur, Theognidis praecepta, Pythagorae verſus aurei, Phocylidis praecepta, Solonis, Tyrtaei, Simonidis et Callimachi quaedam carmina. Collecta et explicata a Ioachimo Camerario, Pabepergen. Acceſſit rerum et verborum memorabilium index. Baſil. per eund. (1551). octav.

Quid hac ſua editione praeſtiterit Camerarius, ipſum in dedic. libri enarrantem audite. *Cum multis annis*, inquit, *Theognidis lectio mihi cordi fuerit, quod hunc libellum in ludis litterariis proponi ad ediſcendum pueris valde cuperem: tandem a me impetravi, ut illum a nobis explicatum emittere auderem. Quo autem libellus melior et ad inſtitutionem puerilem accommodatior eſſet, ſive orationem, ſeu ſententias ſpectares, eo reperiebam depravatiorem ſcripturam, non uno quidem aut altero, ſed innumerabilibus in locis. Itaque olim Eobanus Heſſus, cum una in litterarum ſtudio coniunctiſſime et ſuaviſſime Norinbergae viveremus, impatiens conſiderationis perpetuae, quae incitationem divinam animi et carminum curſus impediret, huius libelli converſionem, ut luculente incoarat, ita cum detrimento ſtudii litterarum maximo abiecit ac reliquit. Etiam ego, cui ille tribuebat primas partes ſcientiae graecae, debilitabar in ea animi contentionem, cum toties haeſitarem, tandem deſperationem interpretandi hunc tam mendoſum libellum prae me ferrem manifeſtam. Poſtea tamen non deſtitimus et ipſi aſſidue legendo quaedam corrigere, et aliorum coniecturas ſciſcitari, et auxilio amicorum in exemplis veteribus perquirendis uti. Atque nuper quinque conferre nobis conceſſum fuit, unum quidem eruditiſſ. et humaniſſ. iuvenis, Sigismun-*

dus

dus Gelous, Pannonius, incredibili diligentia, ut tria Venetiis exempla nanciſceretur effecerit, quorum ſcripturas, a vulgata diſcrepantes, ſtudioſe et fideliter annotatas mihi transmiſit. Etſi autem neutiquam integritati ſuae reſtituebatur hac etiam quaſi advocatione libellus iſte: tamen, quod iam certum et indubitatum mihi eſſet, nihil melius, neque accuratius fieri eruive poſſe, ita ad editionem hanc acceſſimus. Perplurima poetae loca feliciter emendavit Camerarius, ſed in MSS. codicibus allegandis magna fuit, quod Seculi tamen iſtius mori tribuas, ſummi viri oſcitantia. Plerisque in locis, an codicum auctoritati, an ipſius viri ingenio, nova, quam in textu adhibuerit, lectio debeatur, prorſus reticet; quodſi aliquando in hypomnematibus ad codices provocaverit, an unus alterve horum codicum, an omnes ſint intelligendi, nunquam tamen declarat.

12) *Γνωμολογίαι παλαιοτάτων ποιητῶν.* Pariſiis, typis regiis, apud Adr. Turnebum, regium (*in Graecis*) Typographum, 1553. Sententioſa poetarum vetuſtiſſimorum, quae ſuperſunt, opera, Theognidis, Phocylidis, Pythagorici cuiusdam, Solonis, Tyrtaei, Naumachii, Callimachi, Mimnermi, Eveni, Rhiani, Eratoſthenis, Panyaſidis, Lini, Menecratis, Poſidippi, Metrodori, Simonidis. Omnia verſibus latinis reddita. Pariſ. ap. Guil. Morelium. (*Regium ſcil. in latinis Typographum*) 1553. *quart.*

Latina verſio Schegkiana eſt, quae, etſi proprio ornetur titulo, eo tamen conſilio edita videtur, ut cum adducto graeco textu unicam efficeret graeco-latinam Gnomicorum collectionem. Exempla huius editionis, notis MSS. virorum doctorum exornata, memorantur in catalogis biblioth. Reg. Pariſ. l. c. Y. 539. p. 274. et Benteſianae, Amſtel. 1702. divenditae, p. 99.

* 13) Libellus ſcholaſticus Camerarii, iterum recuſus Baſil. 1555, *octav.*

Vid. Fabricii bibl. Graec. Vol. I. p. 441. Siracidis quoque ſententiae, ſi fides catal. bibl. Lugd. Bat. haberi queat, hac in editione continentur.

*14) Theognidis ſententiae, cum Iac. Schegkii verſione et ſcholiis Eliae Vineti. Baſil. 1555. *octav.*

Vid. catal. bibl. Chr. Gottl. Schwarzii T. I. n. 3133. Mart. Lipenii bibl. philoſ. voc. *Theognis* p. 1473.

15) Theognidis Megarenſis, Poetae Siculi, gnomologia graecolatina, converſa et expoſita a Mich. Neandro Soravienſe. Cum locuplete rerum et verborum indice. Baſileae ex offic. Io. Oporini 1559. menſe Auguſto. *quart.*

Pars eſt Neandrei operis, quod inſcribitur: *En, Lector, librum damus vere aureum, planeque ſcholaſticum, quo continentur Pythagorae carm. aurea, Phocylidae poema admonitor. Theognidis gnomologia, Coluthi Helenae raptus, Thryphiodorus de Troiae excidio etc.* Novam confecit Neander verſionem, notas plerumque grammaticas textui ſubiecit, in annotationibus, quae poſt textum ſunt repoſitae, magna habetur ſententiarum ſimilium et proverbiorum, ex Eraſmi chiliadibus ſelectorum copia, ſed philologicae et criticae animadverſiones fruſtra hic quaeruntur.

*16) Theognidis ſententiae, cum verſione Phil. Melanchthonis. Witteb. 1560. *oct.*

Ad hanc forte editionem pertinet explicatio *ſententiarum*, quam eodem hoc anno, proprio tamen ornatam titulo, prodiiſſe audio. Titulus libri, a nullo, quantum ſcio, Melanchthonis biographo memorati, talis eſt: *Explicatio ſententiarum Theognidis in ſcola Wittebergenſi, auctore reverendo et clariſſimo viro Philippo Melanchthone, Anno 1551. d. 27. Maii, collecta a Io. Maiore Doctore, et in publicum commodum aedita. Witteb. excud. Laur. Schuenck. 1560. oct.*

*17) — ſententiae elegiacae cum interpretatione et ſcholiis Eliae Vineti. Acceſſerunt et horum poetarum opera ſen-

ſententioſa: Phocylidis, Pythagorae, Solonis, Tyrtaei, Naumachii, Callimachi, Mimnermi, Eveni, Rhiani, Eratoſthenis, Panyaſidis, Lini, Menecratis, Poſidippi, Metrodori, Simonidis. Senariorum libellus. Omnia in uſum ſcholarum collecta, et ad verbum converſa, per Iac. Hertelium, Curienſem. Adiecta quoque eſt omnium verſio, latino carmine a diverſis expreſſa. Baſil. ap. Io. Oporinum, 1561. *oct.*

Prima eſt collectionis gnomicorum Hertelianae editio. Inſtituti rationem, in dedic. ad Senat. Salveldenſ. ita deſcribit. *Theognide γνωμικωτάτῳ, cum verſione et doctiſſimis Eliae Vineti annotationibus, ex arbitrio Dom. Typographi, praemiſſo, reliquorum Poetarum omnium ſcripta ex diverſis hinc inde autoribus congesſimus, congeſta fideliter interpretati ſumus, et ad puerorum captum quam proxime accommodavimus. - - - Verſionem latinam carmine, ſui cuiusque interpretis nomine praefixo, ne alienis nos ornare plumis videremur, ſubiecimus.* (Theognidis, quam ſubiecit, ligata verſio, Iacob. Schegkium auctorem agnoſcit.) - - - *Nondum carmine reddita pro noſtra tenuitate pedibus adſtrinximus, ita ut quam proxime graeca ſententia exprimeretur. Alicubi lectionis varietas margini eſt adſperſa.*

18) Theognidis ſententiae, graece et latine, una cum eiusdem argumenti reliquiis, Phocylidis etc. (vid. titul. praeced.). Omnia in uſum ſcholarum collecta, et ad verbum converſa, per Eliam Vinetum et Iac. Hertelium Curien. Variſcum: Carmine vero latino partim a Hieron. Oſio Turingo, partim ab aliis expreſſa. Acceſſit, in ſtudioſorum gratiam, Homeri Batrachomyomachia, item latino carmine a Hier. Oſio reddita. Baſileae. *In calce*: Francofurti, ex offic. Ludov. Lucii, Anno ſalut. hum. MDLXIII. Menſe Septembri. *oct.*

Collectionis Hertelianae haec eſt ſecunda, aut ſi forte Baſileenſis ea fuerit, ad ſecundam expreſſa editio *). Praeter proſaicam Vineti, verſionem poeticam Schegkii hic habes, eamque excipit p. 332. alia, itidemque poetica, Hier. Oſii. Verſio batrachomyomachiae, quam titulus promittit, in libro nullibi apparet.

*) Priorem editionem Senatui Salveldenſi inſcripſerat, ſed, *cum,* inquit, *dedicatio parum feliciter ceſſiſſet, ita ut ex eorum animo auctor effluxerit, quibus pro benevolentia dudum exhibita gratificari viciſſim conabatur,* hanc Iodoco Iungio, Briſacenſi, ſuo diſcipulo, (Baſileae enim erat Scholae Petrinae moderator,) dicavit.

19) Theognidis ſententiae elegiacae. Pythagorae verſus aurei, Phocylidae poema admonitorium. Digna omnia, quae ad unguem ediſcantur a ſtudioſis adoleſcentibus. Düſſeldorp. excud. Io. Oridyrus, et Alb. Buyſius, affines. 1563. *oct.*

Graeca primum, deinde verſio eorum latina ſeorſim. Theognidis verſio Schegkiana eſt.

*20) Poetarum vetuſtiſſimorum opera ſententioſa, Graece. Antverp. 1565. *oct.*

Vid. Draudii bibl. claſſic. p. 1590.

21) Poetae graeci principes heroici *carminis, et alii* nonnulli, Homerus etc. Anno 1566. *Excudebat Henr. Stephanus,* illuſtris viri Hulder. Fuggeri typographus. *fol.*

Splendidiſſima eſt, et ſatis nota poetarum graecorum collectio Stephaniana. Margini paſſim adduntur variae lectiones, ſed an MSS. codd. an editis aliis libris, an felicisſimo, quo gaudebat, ingenio, hae debeantur, ubique reticet.

22) Theognidis, Phocylidis, Pythagorae, Solonis, aliorumque veterum poemata gnomica, latina verſione et annotationibus illuſtrata, (Genev.) apud Criſpinum. (1569 et 1570). *duod.*

Colle-

Collectionis poetarum Criſpinianae tertiam partem efficiunt gnomici. Ad Hertelianam editionem, a qua tamen interdum recedit, expreſſus videtur Theognis. In oeconomica totius collectionis praefatione poetae noſtri ſententias, annotationibus ſelectis El. Veneti, Iac. Hertelii, Iac. Schegkii, aliorumque lucubrationibus expoſitas ſe daturum eſſe promiſit Criſpinus; ſed nullae ſunt I. Hertelii et I. Schegkii in Theognidem annotationes, nec alia quam proſaica Vineti verſio hic apparet. In bibl. Regia Pariſienſi exemplum huius collectionis ſervatur, cuius margini notas adſcripſit Tanaqu. Faber.

23) — ſententiae elegiacae etc. (plen. tit. vid. ſub n. 17.) *In calce:* Baſileae ex offic. Oporiniana 1569. menſe Ianuario. *oct.*

*24) — ſententiae Graec. lat. Heidelb. 1569.
Vid. catal. bibl. Barberin. Tom. II. p. 454.

25) — ſententiae elegiacae, etc. (vid. n. 17.) *In calce:* Baſil. ex offic. Oporin. 1572. menſe Ianuario. *oct.*

*26) — Graec. Lat. per Iac. Schegkium. Antverp. 1572. *oct.*
Vid. catal. bibl. Barberin. T. II. p. 455. Mongitoris biblioth. Sicul. T. II. p. 250.

27) — ſententiae etc. (vid. n. 17.) *In fine:* Lipſiae, Io. Rhamba excudebat, 1576. *oct.*

*28) — ſententiae etc. (vid. n. 17.) Baſil. 1576. *oct.*
Vid. Lipenii bibl. philoſ. p. 1473.

*29) — cum translatione metrica Ant. Mockeri. Erphord. 1576. *oct.*
Vid. Lipenius l. c.

*30) Collectio Herteliana recuſa Lipſ. 1577. teſte eodem l. cit. *oct.*

31) Opus aureum et ſcholaſticum, in quo continentur Pythagorae carmina aurea, Phocylidis, Theognidis, et aliorum poemata. Edita omnia ſtudio et cura Mich. Neandri,

dri, Soravienſis. Lipſiae, imprim. Io. Steinmann, 1577. quart.

Prolixius hoc opus deſcribunt Io. Fabricius hiſt. bibl. T. III. p. 507. et Gottl. Stolle in Nachricht von den Büchern ſeiner Biblioth. p. 418. De raritate libri vid. Vogtium in catal. libr. rar. p. 486. et Stolle l. c. Quod Theognidem ſpectat, ab edit. anni 1559. ne latum unguem diſcedit nova haec editio.

*32) Theognidis ſententiae, graec. lat. Antverp. 1577. oct.

Vid. Fabricii bibl. Graec. Vol. I. p. 441.

*33) — ſententiae, Pythagorae verſus aurei, Phocylidae poema admonitorium. Antv. 1578. oct.

Vid. Lipen. bibl. philoſ. l. cit.

*34) — ſententiae, graece, et earum verſio in carmina latina: auctore Iac. Schegkio. Pariſ. ap. Io. Benenatum 1579. quart.

Vid. catal. bibl. Reg. Pariſ. l. c. Y. 281. b. p. 259. Mattair. l. c. T. III. p. 777.

35) — Megar. ſententiae cum verſione latina, ita ut verbum verbo conferri poſſit, addita earundem explicatione a Phil. Melanchthone in ſchola Vuittebergenſi. Lipſiae, imprim. Ge. Deſnerus. 1581. oct.

Novam ſententiarum verſionem confeciſſe Melanchthonem, Fabricius aſſerit bibl. graec. Vol. I. l. *cit.* Sed, quae in hac editione additur, *latina verſio, ex editt.* Vineti eſt repetita. Explicationis ſententiarum, quam titulus promittit, quamque ſeorſim a. 1560. prodiiſſe, antea monuimus, nulla in huius editionis exemplo, Flensburgi viſo, apparent veſtigia.

*36) — Megarenſis, poetae vetuſtiſſ. ſententiae elegiacae. Pythagorae verſus aurei. Phocylidae poema admonitorium. Digna omnia, quae ad unguem ediſcantur a ſtudioſis adoleſcentibus. Antverp. ex offic. Chriſtoph. Plantini, 1582. oct.

Graeca

Graeca primum, deinde verſio eorum latina. Theognidis verſio Schegkiana eſt. Guelferbyti aſſervatur in bibliotheca Ducali.

*38) — ſententiae Graec. Lat. cum ſcholiis El. Vineti. Lipſ. 1583. oct.

Vid. catal. bibl. Bodley. p. 582. (edit. Oxon. 1738.)

39) Collectio poetarum minorum Criſpiniana, recuſa Genev. ap. Euſt. Vignon, 1584. duod.

Vid. Mattair. l. cit. T. III. p. 538. 541.

*40) — ſententiae elegiacae etc. (vid. n. 17.) Lipſiae 1587. oct.

Vid. catal. bibl. I. A. Fabricii, ſuppl. I. n. 2530. Lipenium l. c. p. 1473.

*41) — ſententiae, Graec. Lat. cum ſcholiis E. Vineti. Lipſiae, 1588. oct.

Catal. bibl. Barberin. T. II. p. 454. Mongitoris bibl. Sicul. T. II. p. 250.

42) Pythagoras, Phocylides, Theognis. Carmine latino expreſſi, Petreio Tiara, Friſio, Medico, et graecarum litterarum, cum viveret, Profeſſore, interprete. Nunc recens ſummo ſtudio ac fide Graece et Latine coniuncti, brevibusque annotatiunculis illuſtrati, et in lucem editi ab Io. Arcerio Theodoreto, Friſio. Franeckerae excud. Aegid. I. Radaeus, Ordinum Friſiae typographus in Acad. Traneck. 1589. oct. minor.

*43) Vetuſtiſſimorum poetarum opera ſententioſa. Tremon. 1589. oct.

Draudii biblioth. claſſ. p. 1590.

44) Epicae elegiacaeque minorum poetarum gnomae, graece ac latine: Pythagorae ſcil. Phocylidis, Theognidis, Solonis, et aliorum. (Naumachii ſcil. Callimachi, Eveni, Rhiani, Eratoſthenis, Panyaſidis, Lini, Menecratis, Poſidippi, Metrodori, Simonidis, Antimachi). Addita in fine variantis ſcripturae notatio: correcta item multis in locis interpretatio latina *(proſaica)*, graecis ex adverſo appoſita; ope-

ra

ra et ſtudio Frid. Sylburgii. Francof. ap. Io. Wechelium et Petr. Fiſcherum conſortes. 1591. oct.

Ad ipſum contextum quod attinet, inquit Sylburgius in dedicat. ad Pincieriae cognatarumque familiarum pueros, *quia manuſcriptorum librorum in praeſens non dabatur copia, meliorum editionum collatione inſtituta, id operam dedi, ut, quoad eius fieri potuit emendatiſſima prodirent* omnia. *In qua recenſione, quia non ubique ad amuſſim corrigi omnia poterant, imme abſque vetuſtiorum codicum auctoritate non debebant; in fine ſeorſim partim variantem editionum ſcripturam, partim aliorum pariter ac meas de quibusdam locis coniecturas adnotavi. Quin et Latinam interpretationum maiori ex parte cum graeco textu contuli, multisque in locis, meo quidem iudicio, meliorem reddidi.* Ad Sylburgium animadverſiones in Theognidem transmiſerat Dav. Hoeſchelius, ſed inopinato quodam caſu periiſſe eas ſibi queritur Sylburgius in notis, p. 102.

45) Theognidis Megar. ſententiae elegiacae etc. (vid. n. 17.) Lipſ. ex offic. typogr. Abr. Lambergii, 1591. oct.

46) — ſententiae etc. (vid. n. 17.) Lipſ. ex offic. eiusd. 1596. oct.

47) — Phocylidis, Pythagorae, Solonis, et aliorum (vid. n. 44.) poemata gnomica, Graecis ex adverſo Latina interpretatio appoſita, multis in locis correcta, additaque variantis ſcripturae notatio. Opera Frider. *Sylburgii*. Heidelberg. typis Hier. Commelini. 1597. oct.

Hanc alteram Sylburgianae collectionis editionem Dav. Hoeſchelio dedicat Commelinus, et *animadverſiones quasdam ſubindicat, quae inter curſoriam Theognidis lectionem ſibi occurrerunt, et de quibus Sylburgianas notas fruſtra conſuluit.*

*48) — Megar. ſententiae elegiacae cum interpretatione Latina. Ingolſt. 1598.

Vid. Catal. bibl. Ratisb. ad. S. Emmeran. n. 9647.

49)

*49) Γνωμογράφοι, Theognis, Phocylides, cum interpretatione Viti Amerbachii. Lipſ. 1598. *Oct.*

Catal. bibl. Marqu. Gudii, p. 260.

50) Collectio Herteliana, recuſa Lipſ. in offic. typogr. Abr. Lambergii, 1600. *Oct.*

51) Collectio poetarum minorum Criſpiniana, recuſa Genev. ap. haeredes Euſtach. Vignon, 1600. *duod.*

52) Epicae elegiacaeque minorum poetarum gnomae etc. (vid. N. 47.) Francof. ap. Nic. Hoffmannum, impenſis haeredum Petri Fiſcheri, 1603. *oct.*

53) Theognidis Megarenſis ſententiae graeco latinae, certis titulis, quos margo numerato exhibet, diſtinctae; cum indice duplici, uno dictionum et phraſium graecarum, altero titulorum: opera M. Wolfgangi Seberi, Scholae Schleuſingenſis Rectoris. Accedunt ſeorſim in eundem poetam Ioach. Camerarii ſcholia graeca. Lipſiae impenſis Thomae Schureri, 1603. *oct.*

Tituli, quos margini appoſuit Seberus, *ad mentem commentationum Phil. Melanchthonis, Ioach. Camerarii, et Mich. Neandri, quantum eius fieri potuit, conformati ſunt.* Notae Seberi partim margini adſcriptae, partim locupletisſimo, et magna cum cura confecto, vocum Theognidearum indici ſunt inſertae. Latina verſio Vineti eſt. Hypomnematibus Camerarii, quae proprio ornantur titulo, *notas* quoque addidit Seberus, *quibus fontes citatorum atque teſtimoniorum paulo clarius commonſtrantur.*

*54) — ſententiae Gr. Lat. Auguſt. V. 1604. *oct.*
Vid. Lipen. l. c. p. 1473.

*55) — ſententiae Gr. Lat. per Phil. Melanchthonem. Lipſ. 1606. *oct.*

Catal. bibl. I. A. Fabricii ſuppl. I. n. 2538. Lipen. l. cit.

56) — ſententiae, in collectione poetarum graecorum carminis heroici, quae curante Iac. Lectio Aureliae Allobrogum 1606. prodiit, ſumptibus Caldorianae ſocietatis,

 typis-

typiſque Petri de la Roviere, a pag. 704. ad 721. fol.

Ad graecam Stephani editionem, Theognidem excudi curavit Lectius, additis quoque, quae in eadem habentur, variis lectionibus. Verſio latina e Sylburgianis editionibus eſt repetita.

* 57) — ſententiae, cum latina verſione Phil. Melanchthonis, Witteb. ap. Sam. Seelfiſch, 1609. oct.

Vid. Draudii bibl. claſſ. p. 1592. Lizelii hiſt. poetar. graecor. Germ. p. 18.

* 58) — ſententiae elegiacae, graece, (ſi Draudio l. c. fides ſit habenda; graece latineque ſecundum Lipenium l. c. Argentor. 1610. oct.

* 59) Collectio poetarum minorum Criſpiniana, ad exempl. edit. Genev. 1584. iterum recuſa, Genevae ap. Io. Vignon. 1612. duod.

60) Collectio Herteliana recuſa (vid. N. 17.) Lipſiae, typis Lambergianis, excudebat Wolffg. Meiſnerus, 1613. oct.

* 61) Gymnaſmata verſuum graecorum, in quibus continentur: batrachomyomachia Homeri; Heſiodi opera et dies; Theognidis ſententiae; Pythagorae verſus aurei; Phocylidis poema admonitorium; omnia graece edita in uſum ſcholarum a Caſp. Brülovio. Arg. ap. Marc. ab Heyden, 1618. oct.

Catal. bibl. Regiae Pariſ. l. c. Y. *497. p. 272.*

* 62) Collectio Criſpiniana, ad exempl. edit. 1584. iterum recuſa, Genev. ap. Ioh. Vignon, 1620. duod.

Catal. bibl. Reg. Pariſ. l. c. Y. 493. p. 272. Maittair. annal. typogr. T. III. p. 538.

63) Theognidis Megarenſis ſententiae graeco latinae, certis titulis, numerato in margine poſitis, diſtinctae: cum indice duplici; uno dictionum et phraſium graecarum; altero titulorum. Editio ſecunda, quae ſeorſim, praeter graeca Ioach. Camerarii ſcholia, peculiares quoque notas exhibet,

bet, quibus et paſſim illuſtratur textus, et varia inſuper lectio, ut aliunde, ſic inprimis e MSS. Codd. Biblioth. Palatinae atque Auguſtanae, commonſtratur. Opera M. Wolfgangi Seberi, Sulani. Lipſiae, imp. haeredum Thomae Schureri, (typis vero Io. Glückii) 1620. *oct.*

Variantis lectionis deſignationem e codd. MSS. Palatinis duobus, unoque Auguſtano confectam, ad Seberum transmiſerat Dav. Hoeſchelius; ſyllogen quoque obſervationum in Theognidem ſubminiſtraverat M. Io. Weitzius, e quibus meliores ſelegit, multaque, quae poſt priorem anni 1603. editionem ad poetam noſtrum ipſe annotaverat, addidit Seberus, qui *menda prioris editionis nonnulla hac in editione ſuſtulit, verſionemque Latinam multis in locis meliorem, aut certe planiorem, fecit.* Auguſtanus codex multo rarius quam Palatini excitatur, quare eius collationem non tanta cum cura Hoeſchelium inſtituiſſe ſuſpicor. Weitzianas notas, quae cum ceteris Seberianis commiſcentur, nec addito auctoris nomine diſtinguuntur, ſub Seberi nomine excitare cogor.

64) Theognidis, Phocylidis, Pythagorae, Solonis, aliorumque veterum poemata gnomica. Cum latina verſione. Pariſiis, apud Io. Libert, via d. Ioannis Lateranenſis, e regione auditorii regii, 1627. *oct.*

Tertiam, ni fallor, collectionis poetarum, quam ſub a. 1628. annal. typogr. T. III. p. 891, excitat Maittairius, partem conſtituunt poemata haec gnomica, ſed priores duas partes numquam vidi. Ex praefatione totius operis, quam Maittairius l. c. exhibet, ad Stephanianum exemplum hanc collectionem, ſolo excepto Heſiodo, excuſam eſſe, patet; latina Theognidis verſio Vineti eſt, cuius quoque breves annotationes in calce adduntur.

*65) Collectio poetarum minorum Criſpiniana, recuſa Genev. 1629. *duod.*

Occur-

Occurrit in catalogis bibl. Petr. Francii, Thom. Oſbornii, aliorumque.

* 67) Theognidis ſententiae, graec. lat. per Phil. Melanchtonem. Witteb. 1631. oct.

Occurrit in catal. bibl. I. A. Fabricii, et in Th. Georgii Bücher-Lexico, ſuppl. 3. p. 371.

68) Theognidis Megarenſis ſententiae, ad uſum ſtudioſae iuventutis ſeorſim excuſae. Monaſterii Weſtph. typis Bern. Rasfeldii, 1634. oct.

Graeca eſt haec editio, vitiisque typographicis turpiter inquinata.

69) Poetae minores graeci: Heſiodus, Theocritus, Moſchus, Bion Smyrnaeus, Simmias Rhodius, Muſaeus, Theognis, Phocylides, Pythagoras, Solon, Tyrtaeus, Simonides, Rhianus, Naumachius, Panyaſis, Orpheus, Mimnermus, Linus, Callimachus, Evenus Parius, Eratoſthenes, Menecrates, Poſidippus, Metrodorus. Fragmenta quaedam Philemonis, Alexidis, Amphidis, Anaxandridae, Antiphanis, Apollodori, Diphili, Menandri, Diodori Sinop., Eubuli, Hipparchi, Nicoſtrati, Pherecratis, Philippi, Philippidae, Sotadae, Cratetis, Eriphi, Poſidippi, Timoclis, Clearchi, et aliorum incertorum auctorum. Quibus ſubiungitur eorum potiſſimum, quae ad philoſophiam moralem pertinent, index utilis. Accedunt etiam nunc *primum obſervationes* Radulphi Wintertoni in Heſiodum. Cantabrig. ap. Thom. et Io. Buck, et Roger. Daniel, acad. typographos, 1635. oct.

In hac editione, (inquit Wintertonus in praefat.) *exemplar omnium longe optimum Henr. Stephani, editum a. 1566, eoque deficiente, (neque enim Stephanus omnes edidit,) Criſpini, editum a. 1606. quantum licuit ſecutus ſum. A quibus doctiſſimis viris ſi forte nonnullis in locis diſſentiam, id invitus facio; (nec ſine doctiſſ. virorum iudicio,) aut* Orthographiae, *aut* Orthometriae, *aut* Proſodiae *gratia, (nam*

ad

ad haec tria capita reduci videntur poſſe omnia,) aut ſaltem aliqua alia, non niſi iuſta de cauſa, uti mihi videtur.

*70) Theognidis ſententiae, gr. lat. per Phil. Melanchthonem. Lond. 1639. oct.

Catal. libror. bibl. Bodley. p. 582. b. edit. 1738) Fabric. bibl. Graec. Vol. I. l. c.

71) Theognidis, Phocylidis, Pythagorae, Solonis, et aliorum poemata gnomica etc. (vid. N. 47.) Ultraiecti ex offic. Io. a Waesberge, (*quibusd. exempl.* ex offic. Herm. Ribbii,) 1651. duod.

*72) Poetae minores graeci: Heſiodus, etc. (vid. N. 69.) Cantabr. 1652. oct.

73) Collectio gnomicorum Sylburgiana, ſub N. 47. adducta, iterumque recuſa Ultrai. ex offic. Io. a Waesberge 1659. duod.

74) Collectio gnomicorum Herteliana, (vid. N. 17.) recuſa Helmeſt. impenſ. Io. Ad. Kaeſtneri bibl. typis Iac. Mülleri 1668. oct.

Aliam interdum, quam caeterae collectionis Hertelianae editiones, lectionem adhibet Helmſtadienſis haec editio. Adduntur quoque in calce libri poetarum vitae, e Wintertoniana, ni fallor, editione deſumtae.

75) Poetae minores graeci: Heſiodus etc. (vid. N. 69.) Cantabr. ex offic. Io. Hayes, Acad. typogr. 1671. oct.

*76) Theognidis ſententiae omnes, gr. lat. inter: *Veterum poetarum graecorum poemata, aut poematum ἀποσπασμάτια ſelecta, eo conſilio hunc in modum congeſta, ut iuventus iam in ſcholis non unum, ſed pleraque omnes veteres poetas graecos, quorum quidem ſcripta ſuperſunt, cognoſcere poſſit, atque ita mature ad legenda eorum cetera alliciatur, cura Io. Vorſtii.* Berol. 1674. oct.

77) Poetae minores graeci: Heſiodus, etc. (vid. N. 69.) Cantabr. ex offic. Io. Hayes. 1677. oct.

78) Eiusdem collectionis alia editio, Cantabr. 1684. oct.

*79) Collectio gnomicorum Herteliana, rec. Wratiſl. 1692. oct.

80) Veterum poetarum graecorum poemata, etc. (vid. N. 76.) Francof. ad Viad. ſumpt. Rup. Völckeri, litteris Chriſt. Zeitleri, 1692. oct.

Io. Mollerus, Cimbr. litter. Vol. I. p. 707: *Caeterae*, inquit, *Vorſtianae collectionis editiones, quas catalogi nundinales Berolin. 1689. et 1691. ac Francof. 1703. prodiiſſe perhibent, mihi non ſunt viſae, et partim forte chimericae.*

81) Theognidis Megarenſis, poetae celebratiſſimi, ſententiae elegiacae graeco latinae, notis philologicis, ex probatiſſimis quibusdam autoribus excerptis, ac collectis, exornatae, commentario integro, mentem gnomographi aperiente, illuſtratae, ac demum triplici indice auctiores redditae: quorum primus ſingula vocabula ordine alphabetico digeſta, ac beneficio grammat. D. Welleri, reſolutioni ſubiecta, recenſet: ſecundus vocibus ratione thematum inveſtigandorum difficilioribus inſervit: tertius virtutes morales, vitia, aliaque notatu digna in hocce libello poetico contenta indicat. Quibus accedunt lectiones variantes; in φιλελλήνων commodum, labore ac ſtudio Henr. Gottlob Iuſt, Graec. Lingu. in gymnaſ. Auguſtin. Prof. Sumptibus Autoris, Erfurti, litteris Müllerianis, 1701. oct.

E ſcholis utinam exſularent huiusmodi, maximo cum iuniorum detrimento confectae editiones. *Ex Camerarii*, Neandri, Seberique ſcholiis, commentarium quendam compilavit Iuſtius, eumque nugoſis ſuis quisquiliis belle admodum exornavit. In lexico vocum Theognidearum, quod huic editioni ſubiecit, ſummae ſuae in graecis imperitiae veſtigia ſupereſſe voluit bonus ille Iuſtius.

82) Idem liber, recuſus Francof. et Lipſ. ap. Mich. Keyſerum, 1709. oct.

83 a) Io. Patuſae Encyclopaedia philologica, Venet. ap. Nic. Sarum, 1710. quart.

Ple-

Pleniorem huius collectionis notitiam praebet I. A. Fabricius bibl. Graec. T. XIII. p. 457-462. Theognidis verſus 420. priores in quarto ſeu ultimo huius Encyclopaediae tomo exhibentur a p. 253-267.

83 b.) Hier. Freyeri, Paedag. Reg. Glauchani Inſpectoris, Faſciculus poematum graecorum, ex antiquis et recentioribus poetis collectus, et ad innoxium ſcholaſticae iuventutis uſum, accommodatus. Halae Magdeb. 1715. oct.

Ex Theognidis ſententiis ſelectae quaedam hic exhibentur. Vid. Fabric. l. cit. p. 466. 467.

84) Poetae minores graeci ſelecti et emendati, ſcilicet Heſiodus, Theocritus, Moſchus, Bion Smyrnaeus, Muſaeus, Theognis, Phocylides, Pythagoras. Omnibus fere paginis ſubiicitur vocum difficiliorum explicatio grammatica. In Heſiodo inſeruntur tabulae, aere inciſae inſtrumenta veterum agris colendis inſervientia deſcribentes. In uſum ſcholarum. Londini, typis T. Wood. impenſ. G. Innys, et B. Motte. 1728. oct.

Ad Wintertonianam editionem impreſſus eſt graecus Theognidis textus, pariter ac verſio latina. Notae, quae hic adduntur, dialectorum inprimis uſum concernunt.

85) Veterum poetarum graecorum poemata, aut poematum ἀποσπασματια ſelecta, eo conſilio nunc denuo congeſta, ut iuventus non unum, ſed pleroſque omnes poetas graecos, quorum quidem ſcripta ſuperſunt, mature cognoſcere poſſit, cura Io. Ioach. Schröderi, ling. Sacr. et Orient. Prof. Marb. ordin. Marb. ap. Phil. Caſim. Müllerum, 1733. oct.

Collectio eſt Vorſtiana, ſed novis Schröderi curis recognita.

86) Θεογνις σχολη γυν νοητος και προς των ἡβητων χαρητος, d. i. Theognidis Lebens-Regeln, deren Text nach denen beſten Leſe-Arten hergeſtellet, und mit Deutſchen Noten alſo behan-

handelt wird, daß durchgehends 1) der Idiotismus graecus angemerket, und beſonders auf die Verknüpfung derer Begriffe bey denen Griechen geſehen; 2) die Sache ſelbſt aus der alten Mythologie, Ethique, und Politique, verſtändlich gemacht; 3) die vielen Lücken hinlänglich ergänzet, und der Zuſammenhang nebſt denen verſchiedenen Leſe-Arten gezeiget wird; mithin nun jungen Leuten alles leichte zu faſſen, und ohne Anſtoß zu begreifen ſeyn muß: nebſt einer Vorrede von der eigentlichen Beſchaffenheit des verdeckten Vortrags derer alten Griechen in ihrer vermeintlichen Gottes-Gelahrheit, und des Theognidis Leben, durch Friedr. Gottl. Fiſchern. Altenburg bey Joh. Ludw. Richters Erben, (1739.) *oct.*

87) Editio Iuſtina, auctior recuſa Erford. ſumt. *Iungnicolianis* (1739). *oct.*

88) Callimachi hymni et epigrammata: quibus acceſſerunt Theognidis carmina: nec non Epigrammata centum ſeptuaginta ſex ex Anthologia graeca, quorum magna pars non ante ſeparatim excuſa. His adiuncta eſt Galeni ſuaſoria ad artes. Notas addidit, atque omnia emendate imprimenda curavit editor. In praefatione diſſeritur de linguae graecae pronunciatione; ſecundumne *quantitatem*, an *accentum*, melius prodeat. Londin. impenſ. Gul. Thurlbourne, Bibliop. Cantabr. 1741. *oct. mai.*

Nitidae huius collectionis auctorem Thom. Bentleium fuiſſe, ex indice didici *Actis eruditor. Lipſienſ. anni 1745.* ſubnexo. Poematibus Callimachi *notas addidit Bentleius*, quas acriter perſtringunt eorundem Actor. collectores l. c. p. 403. ſeq. *Ex Theognidis ſententiis moralibus*, (quas ad Cyrnum datas eſſe Editor credidit,) *excerpta* a p. 177. ad 215. hic exhibentur, *cum verſione vulgatis emendatiori.*

89) Plutarchus de puerorum educatione, et de audiendis poetis, Iſocratis orationes tres, Heſiodi opera, et Theognidis ſententiae, Graece, in uſum ſcholarum. Recenſuit, praefationem et vitas auctorum praemiſit, M. Chriſtoph. Kretſch-

Kretſchmar, Cruciani Dresd. Conr. Dresd. et Lipſ. apud Frid. Hekel, 1750. oct.

Sententias Theognideas, aeque ac cetera, quae hoc libello continentur, opuſcula, in partes ſeu ſectiones diviſit Kretſchmarus, ſingulisque capitibus argumentum praemiſit, ut ſic diſcentes ſtatim in conſpectu haberent, quale ab auctore exponatur argumentum. Variantes lectiones textui paſſim ſubiiciuntur. Lexicon vocum loquendique formularum, in his opuſculis obviarum, quod in praefatione editor promiſit, nondum prodiiſſe opinor.

VERSIONES SENTENTIARUM THEOGNIDIS.

ℵ LATINAE. α) *proſaicae.*

1) El. Vineti, aut, quae ſub eius nomine circumferri ſolet: (vid, editt. ſub num. 7 8. 10. etc.) Emendata deinde haec verſio fuit per Phil. Melanchthonem, Iac. Hertelium, Frid. Sylburgium, et Rad. Wintertonum.

2) Mich. Neandri, quam in utraque ſua editione adhibuit, (vid, num. 15. et 31.)

3) Thom. Bentleii, in excerptis ex Theognide, ſub num. 88. antea adductis.

4) Marci Anton. Petilii, Monte-Corvinatis, Iuriſconſ. Neapol. verſio inedita. Vid. Leon. Allatii apes urban. p. 187.

β) *Ligato ſermone.*

1) Iac. Schegkii. Vid. num. 8. 10. 12. 14. 17. 18. 23. 25. 26. 27. 28. 30. 34. 36. 40. 45. 46. 50. 60. 74. 79.

2) Theognidis verſio, item Pythagorae, Phocylidis, Tyrtaei, et Solonis paraphraſis, nec non alia varia poemata ac epigrammata recens edita. Autore Hieronymo Oſio, Turingo. Ad illuſtriſſimum ac potentiſſ. Regem

 Da-

Daniae, Chriſtianum III. Witteb. in offic. haered. Ge. Rhau 1558. *oct.* Recuſa eſt haec verſio in edit. gnomic. Herteliana, Francof. 1563. (vid. n. 18.

3) Io. Tholingeri; Antiquiſſimi poetae Theognidis gnomae, latino carmine redditae. Autore Ioanne Tholingero, Talmeſſingenſi. Witteb. 1558. *oct.*

4) Gaſp. Graſpergeri, ſeorſim excuſa Norib. 1562. *oct.* Vid. catal. biblioth. Iac. Burckhardi, Conſil. et Biblioth. Guelferb. part. 1. p. 130. Integram hanc bibliothecam, magnis ſumtibus ab haeredibus emtam, ſcholae Holtzmindanae uſibus conſecravit liberalitas Sereniſſ. Brunſuicenſium Ducis.

5) Ant. Mockeri. Vid. n. 29.

6) Petreii Tiarae. Vid. n. 42.

7) Caſp. Barthii, in opuſculis variis, Hanov. typis Willerianis editis, 1612. *oct.* Hanc ſuam interpretationem contra innominati cuiusdam auctoris obiectiones defendit ipſe Barthius, in Adverſar. libri XV. c. 4.

2) GALLICA.

1) Les ſentences de Theognide, Poete grec, miſes en vers françois par Nic. Pavillon, Pariſien. Paris, chez Guill. Julien, 1578. *oct.* Vid. Catal. bibl. Reg. Pariſ. Y. 281. p. 259. Draudii bibl. claſſ. T. II. p. 199. Ant. Verdier bibl. des auteurs François, *p. 919. Franc.* de la Croix du Maine bibl. des Auteurs Franç. p. 499.

3) ITALICA.

1) Angeli Mariae Salvini verſio inedita, cuius mentionem faciunt Io. Lamius, memorab. Italor. erud. T. I. in vita Salvini p. 54. et 61. Scip. Maffeius in libro: Traduttori Italiani, o ſia Notizia de' volgarizzamenti d'antichi ſcrittori Latini e Greci: Iac. Maria Paitoni in Bibliothec. degli Autori Greci e Latini volgarizzati, quam, ſuppreſſo auctoris nomine, D. Ang. Calogera pri-

primus edidit in Raccolta d'opuſculi ſcientif. e filolog. T. XXXII-XXXVI, auctiorem deinde publicavit Phil. Argellati, Mediol. 1753. 4.

γ) GERMANICIS VERSIBUS, ſed parum feliciter, Theognidem vertere tentavit Clariſſ. Io. Dan. Denſo. Inſertum eſt huius verſionis ſpecimen ſcriptis ſocietatis Teutonicae Lipſienſis, quae hoc titulo prodierunt: Beyträge zur Critiſchen Hiſtorie der Deutſchen Sprache, Poeſie und Beredſamkeit, Lipſ. 1738. 20. Stück. N. IV. p. 559.

Haec editioni Sententiarum Theognidis, quam meditatur, praemittit *Kallius*, Vir doctiſſimus; quod propediem dabimus Specimen, ab eo iam editum, fidem Lectoribus faciet, non potuiſſe curam edendi Theognidis venire ad virum aut diligentiorem, aut ſtudioſiorem litterarum graecarum.

MVSEVM MAZZVCHELLIANVM, SEV NVMISmata Virorum doctrina praeſtantium, quae apud IO. MARIAM COMITEM MAZZVCHELLVM Brixiae ſervantur, a PETRO ANTONIO DE COMITIBVS GAETANI, Brixiano Presbytero et Patritio Romano, edita atque illuſtrata. Accedit verſio Italica ſtudio Equitis COSIMI MEI elaborata.

TOMVS SECVNDVS.

Venetiis 1763, typis Anton. Zatta. Alph. 4. plagg. 22. cum tabulis figg. ex aere expreſſ. 108.

Cum de primo Tomo operis ſplendidi, lectuque periucundi, et ſpectantibus etiam amoeni, nuper retulerimus, negligi a nobis diutius ſecundus hic Tomus non poteſt. Quem cum diligenter volueremus, non tam eos ex viris doctis et ſcriptoribus claris felices praedicavimus, qui-

 bus

bus eiusmodi dicatorum memoriae ipſorum numismatum honos habitus eſſet, quam qui eam ingenii, doctrinae, et operum famam eſſent conſecuti, ut vel nullis condecorati monumentis publicis, tamen ab omni poſteritate celebrentur. Nullae amplius, vel rariſſimae certe, Viris de republica bene meritis ſtatúae ponuntur, quamquam hoc ex ſapiente antiquitate imitandum eſſet perpetuo: ſed profecto memoria eorum, his quaſi fulcris deſtituta, non tamen umquam interitura eſt. Itaque etiam eruditorum hominum exiſtimatio atque gloria pulchre quidem numis expreſſa enitet, ſed pulchrior animis omnium impreſſa, qui vitam in literis transactam vocant beatiſſimam.

In tanta autem Tabularum copia, qua hic quoque Tomus exſplendeſcit, de ſingulis profecto dici non poteſt accuratius. Neque vero deſiderabunt Lectores nomina virorum eruditorum omnium, quibus numi iſtius Tomi inſcripti ſunt: eſſet enim cenſus prope infinitus. Igitur ſatis fuerit, pleroſque, et eos maxime memorandos, proferre, omiſſis vel obſcurioribus quibusdam, vel in Germania certe parum nobilitatis. Opus ipſum conſulturis, ut omnem hunc quaſi exercitum luſtrare poſſint, praeſto ſunt Indices plures, huic quoque Tomo praefixi, quorum alius viros doctos numismatibus inſignitos ad ordinem elementorum alphabeti, alius ſecundum gentes, alius pro diſciplinarum quas coluerunt diverſitate, exhibet; alii alio modo.

Iam ut ad ipſas Tabulas veniamus, *Prima* ſpectandos proponit *Georgium Mylium*, *I. Müllerum* Auguſtanum, *Barthol. Roſinum*, *Fortunianum Sanvitalium*, *Iul. Roſſinum*, et *Philipp. Camerarium*. Tab. II. *Cosmus II. Medices*, *Scaevola Sammarthanus*, et *Franc. Malherba*, ſpectantur, cum aliis. Tab. III. *Iac. Böhmius*, de quo *Reimmanni* iudicium adfertur ex Catalogo Biblioth. Theol. *Iacobus I.* Rex Angliae, alii. Tab. IIII. *Theodor. Trivultius*, *Frider.* Cardin. *Borromeus*,

meus, Archiep. Mediolanenſis, *Franc. Baco de Verulamio*, vir ſummus, cui veriſſima et ingenioſisſima imago dicata eſt, aurorarn referens, cum hac epigraphe: *Non procul dies;* (ubi tamen non erat dicendum, praecesſiſſe *Harveum*, qui poſterior fuit *Bacono*, et *Sarpium*, qui coaevus erat;) *Iac. Callot*, chalcographus excellens; *Nic. Claud. Faber*, (addendum erat *Peireſcius*, quo nomine unice celebratur,) de quo tradit Auctor, eum, cum viveret, doctis Gallorum plerisque paene ignotum fuiſſe. Tabula V. *Eliſabetha Krauſin*, cuius ex *Koehleri* Amoenit. Numar. T. XI. vita deſumenda eſt, alii. Tab. VII. *Galilaeus de Galilaeis.* Non omittitur crudelis vexatio, qua virum egregium proſecuti ſunt *Sacri Fidei Quaeſitores*, ut hic vocantur, rectius *libertatis et verae doctrinae hoſtes deteſtandi.* Tab. VIII. Septem numismata Cardinalis *Richelii* honori excuſa proponit. Dicendum etiam fuiſſet de dramaticis eius ſcriptis, quibus fruſtra aemulatus eſt magni *Cornelii* gloriam. De *Teſtamento* eius *Politico* traditur hoc loco, manuſcriptum illud in Bibliotheca Sorbonica ſervari. Sed ſatis conſtat, quam diſcrepantes ſint virorum doctorum de huius ſcripti αὐθεντίᾳ, opiniones. *Hugo Grotius*, *Vincent. Vetturius*, ſ. *Voiture.* Tab. IX. *Franc. Menardus*, ſ. *Maynard*, aliique. Tab. X. *Iac. Sirmondus*, *Ren. Carteſius*, *Dion. Petavius*, *Petr. Gaſſendus.* Tab. X. *Balzacus.* De quo iudicatur, eum neque eloquentia, neque doctrina, valde excelluiſſe, cum tamen ſua aetate omnium facundiſſimus haberetur. Sed profecto, ſi de Francogallica eius oratione valet illud iudicium, ad latinam referendum non omnino nobis videtur. *David. Blondellus* Tab. XII. *Oliv. Cromwell.* Cuius numus propterea editus eſt, quod ille aliquamdiu ſtudiis operam dediſſet, et in hiſtoricis politicisque probe fuerit exercitatus. *Hier. Bignon. Io. Clericus. I. B. Gaſton Dux Aurelianenſis*, Frater Ludovici XIII, non ſummo merito hic locum occupans. *Anton. le Maitre.* Tab. XIII. *Io. Franc. Saracenus*, (Sarraſin). *Rob. a Caſtein. Paull. Scarron.* Huic bene convenit Genius cum accenſa

 face,

face, cui triceps draco ſubiacet, cum inſcriptione: *J'ai vaincu la douleur par les ris et les jeux. Dion. Talon.* Tab. XIV. *Mart. Geierus*, cum aliis. Non ille, ut hic traditur, in Ducali Sacello Zizae ſacrorum miniſter fuit, ſed in Aula Elector. Saxoniae. Neque tantum ſacras literas et orientales eruditus erat, ut habet Auctor, ſed ex primariis Theologis et Scr. S. interpretibus fuit, quos Eccleſia Evangelica habuit, vir doctrina et virtute praeſtantiſſimus. Verba Germanica in eius numo perperam hic edita, corrigenda ſunt hoc modo: *Seelig ſind die Sanftmüthigen.* Tab. XV. *Iulius* Cardin. *Mazarinus.* Tab. XVI. *Blaſ. Paſcal.* Huic iuſtae quidem laudes tribuuntur; ſed cum ad eius *Litteras Provinciales* pervenit Auctor, non iam illuſtriſſimum hoc ingenii, eloquentiae, et ſatyrici ſalis monumentum praedicat, ut pareat, ſed hoc unice memorat, *eas Pontificum, Epiſcoporum, Doctorumque decretis damnatas, nec non Rege ſupremisque curiis iubentibus, manu carnificis combuſtas eſſe, utpote quae, ut aiunt, Ianſenii doctrinae faveant.* Talia hoc Seculo ſcribenda non ſunt. Quot enim libri egregii combuſti ſunt iubentibus et Principes incitantibus ſtultis ſacrificulis! Itaque haec emendanda potius ſunt hoc modo. Hae litterae, quae corruptam a Ieſuitis doctrinam moralem acerrime exagitant, ut ſaepius damnarentur et cremarentur publice, apud patronos ſuos facile perfecerunt Ieſuitae; verum illa putida iudicia, et vanas illas combuſtiones adeo non curarunt viri literarum et humanitatis ſtudioſi, ut eas *litteras numquam* legere deſinant. Tab. XVII. *Paulus Segneri.* Car. *Vicecomes*, Comes *Blaſ. Franc. Paganius*, *Euſtach. Le Sueur.* Tab. XVIII. *I. Mich. Dilherrus. Io. Henis.* Quis iſte ſit, ignorare ſe fatetur Auctor; itaque illum nobis pro *Io. Henichio*, Theologo Rintelenſi, venditat. Lepidus error! Nam *Henis* iſte, quisquis fuerit, et habitu omni, et inſcriptione circumiacente, diſſimillimus eſt *Henichio.* Leginus enim hic inter alia: D. COM. PAL. EQ. D. M. Quod forte reddendum eſt: DE COMITIBUS PALATINIS, EQUES DIVI

DIVI MARCI. Sed omnis numus parum accurate nobis videtur expreſſus; itaque ne coniecturis quidem hic locus eſt. Tab. XIX. *Franc. Manſart. Sam. Bochart. Hieron. Farneſius.* Tab. XX. *Io. Cocceius.* Fratres *de Witt. Io. Bapt. du Hamel.*

Praetermiſſis aliquot Tabulis, ad XXIV. tranſimus, in qua primus eminet *Molerius*; ille ſui Seculi Plautus. Tab. XXV. *Io. Milton.* Quem cur malum Chriſtianum dicat Auctor, non capimus. Sed plura de eo accuratius et plenius tradi potuiſſent. Tab. XXVI. *Hadr. Valeſius. Guil. de Lamoignon.* Tab. XXVII. *Frid. Mayerus. Tob. Iac. Reinhartus.* Corrigendum eſt, quod hic legitur, numiſma in eum cuſum videri eo tempore, quo Erfurto, ubi Ius publice docebat, vocatus fuerit in Georgiam Auguſtam, anno nempe 1729. ut adiunctum chronoſtichon doceat. Sed hoc anno ſatis conſtat Academiam Georgiam Aug. conditam non fuiſſe. Itaque ad Erfurtenſem dignitatem referendus eſt hic numus. *Io. Schefferus. Io. Laur. Berninus.* Tab. XXVIII. *Io. Bapt. Colbert. Olivar. Patru*, alii. Mox Tab. XXIX. *Io. Fabricius.* Pro *Amburgis* p. 130. ſcribendum erat *Hamburgi*; deprecamur enim vim omnem exterorum ſcriptorum in nomina Theotiſca. Tab. XXX. *Pe. Cornelius. Ioach. de Sandrart.* Tab. XXXIII. *Helena Lucretia Cornelia Piſcopia*, mortua a. 1684. aet. 38. Doctoris gradum et lauream Patavii receperat, interque oblatus d. Benedicti vixit. *Franciſc. Turretinus. Io. Bapt. Lully. Io. Claudius. Chriſtoph. Wittichius.*

Jam Tabula XXXIV. et XXXV. novem numiſmata habet *Chriſtinae* Reginae, non illa quidem ignota, ſed tamen diligentius aliquanto illuſtranda, quam hic factum legimus. Plures etiam proferuntur *Azzolini* Cardinalis, quem illa heredem exaſſe ſcripſit, numi, ſed nec hi ſatis enucleati; ut ille v. c. qui mulieris imaginem refert, adiunctis his verbis:

DIVA

DIVA SPADA. Tab XXXVII. *Petrus Iurieu.* De quo falſa tantum vaticinia proferuntur, cum ſcripta quaedam egregia adiici quoque potuiſſent. *Guil. Sancroft*, cum VI. aliis Epiſcopis, Turri Londinenſi incluſis. *Ren. Rapinus.* Tab. XXXVIII. *Phil. Quinault. Car. le Brun. Io. de la Quintinie. Iſm. Bouilleau*, cuius de Luſitanicis Eccleſiis Liber egregius excitatur quidem, ſed hoc tantum conſilio, ut a Quaeſitoribus Fidei notatus et damnatus dicatur fuiſſe. *Io. Fontanus*, cuius epitaphium, quod ſibi ipſe poſuerat, *Iean ſ'en alla etc.* non male hic Hetruſce redditur. Tab. XXXIX. *Iſ. Benſerade. Io. Santolius. Io. Commirius. Mich. Molinos.* Novae haereſeos inventor dicitur hoc loco, quam nos, qualis fuerit, ſatis perſpecta eius hiſtoria, ignoramus: homo enim myſticae Theologiae nimius amator, cum innumeris aliis monachis, eadem pene ſentientibus, quietus victurus erat, niſi potentius inimicorum genus contra eum inſurrexiſſet. Multi ſunt in Sanctorum numerum relati ab Eccleſia Romana, qui multo ineptiora, et magis adfinia fanaticiſmo, quam ille, ſomniarunt. Tab. XL. *Anton. Arnaldus. Antonia de la Garde des Houlieres. Marcellus Malpighius. Io. Tillotſon.* Tab. XLI. *Franc. Redi*, medicus clariſſimus, cui ingenioſi quidam numi inſcripti ſunt. Tab. XLII. *Sevignia*, illuſtris femina, epiſtolarum familiaris generis ſcribendarum arte princeps inter Francogallos. Tab. XLIII. *Io. Racinius.* De palma carminis tragici certavit, nonnullorum ſententia, cum *Pe. Cornelio*. Ita fere Noſter. Sed addendum erat, *quibus rebus* par, vel ſuperior huic fuerit: quod ſatis iam a Gallis obſervatum meminimus. *Io. Ciampinus.* Tab. XLIV. *Balth. Becker.* De numis variis, memoriam eius ſervantibus, copioſe ſatis dicitur, ſed de opinionibus ipſis, quibus famoſus factus eſt, nimis ieiune, imo ita, ut quibus ille parum notus eſt, hinc profecto eius ingenium et ſententiam percepturi non ſint. Dicitur tantum edidiſſe *Tractatum de natura et operationibus daemonum*; ſed Liber eius celeberrimus *Mundi faſcinati* nomen prae ſe fert, et praeter multa prave dicta, habet profecto ſi-

mul

mul ad Chriſtianos monita, de daemonum quam extollunt potentia, perquam utilia. *Io. Henr. Horbius. Io. Caſp. Schade.* De hoc nihil prorſus quod memoret habuit Auctor, quam ut eum a *Io. Schade*, Medico Heidelbergenſi, diſtinguendum moneret. Sed intererat multorum Lectorum, praeſertim extra Germaniam, ſcire, hunc eſſe *Schadium* illum, qui in eam opinionem adductus, ſocordiam et impietatem hominum facile ali poſſe tribuendo illis nimium leviter peccatorum, quorum confesſionem apud Miniſtros Eccleſiae edunt, abſolutionem, a confeſſionibus eiusmodi audiendis prorſus abſtinere coepit, eoque facto turbas non omnino leves excitavit Berolini, paullo ante mortem ſuam. *Io. Ben. Carpzovius. Io. Frid. Breithaupt.* Pro *Gorion Iaden*, (quem ſe ignorare fatetur Auctor, nec mirum, cum in natura rerum non exſtet, effinxit autem ex *Gorioniaden*, ut numus habet,) legendum eſt: *Ioſephus Gorionides*, quem *Breithauptius* latine vertit, et fruſtra genuinum *Ioſephi* opus eſſe defendit, *Sam. Bened. Carpzovius. I. I. Breithaupt.* Tab. XLVI. *Conr. Sam. Schurzfleiſch. Laur. Bellini. Io. Georg. Pritius.* Tab. XLVII. *Io. Paul. Bignon. Henr. Noris. Io. Locke.* Tab. XLVIII. *Pe. Bayle. Phil. Iac. Spener.* Nihil fere dicitur de Viri immortalis meritis. *Natalis Coypel. Wilh. Erneſt.* (non *Herneſtus*, ut hic editur,) *Tentzel.* Tab. L. *Bened. Averanius.* Tab. LI. *Henr. Newton*, alii. Tab. LII. Refert imagines *Boelaei* et *Fleſchierii*, illius poetae, huius Oratoris, inter Gallos claſſici. Tab. LIV. *Car. Marattus. Io. Henr. Feuſtkingius.* Tab. LV. octo numismata habet: *Livii Odeſchalchi*, Innocentii XI. P. M. ex Fratre nepotis. Tab. LVII. *Iac. de Tourreil.* Eadem, et Tab. LVIII. Numis quattuor oſtenditur *Anton. Magliabecchius.* Inter eos ille, qui inſcriptionem habet, *Scire noſtrum reminiſci*, inprimis placuit, non modo quod ſtupendam viri illius memoriae facultatem apte deſignat, ſed quod plerique etiam eorum, qui vulgo eruditi vocantur, eam ſententiam ſuam facere poſſent. Nam apud homines ſapientes et ingenioſos, *ſcire plus eſt multo, quam reminiſci.* Tab. LIX. *Caſp. Neumannus,*

nus. Nic. Malebranche, de quo refertur ſcomma popularium:

Lui, qui voit tout en Dieu,
N'y voit pas qu'il eſt fou.

Adiecti ſunt in eadem Tabula *Fenelonii* et *Herari* numi. Tab. LX. *Lud. Elies du Pin*, cum aliis. Tab. LXI. *Mich. Lilienthalius. Anna Daceria. Georg Wolfg. Wedelius. Andr. Dacerius, Ger. Wolt. Molanus.* Tab. LXII. *Io. Alphonſ. Turretinus. Bened. Pictetus, Car. Ruaeus. Io. Chriſtoph. Wichmannshauſen.* Tab. LXIII. *Petrus* M. Ruſſorum Imper. *Guil. Wacke.* Hic Auctor declamat vehementer in Anglorum, immo et reliquorum Proteſtantium humanitatem, omnibus religionis profitendae modis libertatem concedentium. Nimirum, ex inſtitutis Romanis ſecures potius expediendae forent, et rogi accendendi. DI meliora piis, erroremque hoſtibus iſtum! *Iſaac. Newton.* Tab. LXIV. *Cosmopolites*, h. e. clarus virorum doctorum Hamburgi olim conventus. *Aug. Herm. Francke.* Tab. LXV. Sex numismata in *Nic. Kederum.* Tria in *Chriſt. Thomaſium*, de cuius ſententiis et meritis minus accurate diſſeritur. Tab. LXVI. *Chr. Matth. Pfaff. Anton. Maria Salvinus.* Tab. LXVIII. *Anton. Valisnerius. Vinc. Maria Urſinus*, poſtea *Benedictus* XIII. P. Max. ſed melior Epiſcopus et monachus, quam Pontifex. Tab. LXIX. *Io. Iac. Baierus. Aloyſ. Ferdin. Marſilius. Io. Frid. ab Oſterwald. Io. Bapt. Roſſaeus* (*Rouſſeau.*) Plura corrigenda et ſupplenda eſſent in narratione de clariſſimo hoc poeta; unus tamen idemque mirabilis error tacendus nobis non eſt, quo ſuperſtes adhuc alter *Roſſaeus* (*Iean-Iacques Rouſſeau,*) cum hoc noſtro pridem defuncto male miſcetur p. 289, inde a verbis *praeſertim vero Diſſertatio*, usque ad exitum. *Iac. Vanierius. Anton. Houdart de la Motthe.* Tab. LXX. *Io. Petr. Ludwig. Io. Iac. Rambach. Ger. a Leon.* Tab. LXXI. *Iuſt. Chriſtoph. et Phil. Ludov. Böhmeri. Ioach. Negelinus. Chriſt. Mariana a Ziegler. Io. Iac. Scheuchzer.* Tab. LXXII. *Io. David Koeler. Io. Andr. Gleich.*

Mich.

Mich. Henr. Griebner. Phil. Caſp. Pfannenſtiel. Pius Nicol. Garellius. Io. Alb. Fabricius. Io. Frid. Bachovius. Chriſtoph. Iac. Trew. Tab. LXXIV. *Sidon. Hedw. Zaeunemannin.* Tab. LXXV. egregium et maximi moduli numisma refert *Barthol. Curtium.* Tab. LXXVI. *Io. Chriſtoph. Wolfius. Guſt. Phil. Moerlius. Io. Godofr. de Meiern.* Tab. LXXVII. *Mart. Folkes* cum aliis. Tab. LXXVIII. *Io. Georg. Volckamer* et *Godofr. Thomaſius*, uno numismate expreſſi. Tab. LXXIX. *Matth. Io. Comes de Schulenburg. Guido Grandius.* Tab. LXXX. *Sam. Clarke. Io. Guſt. Reinbeck.* Ridiculo errore dicitur *diſcepolo di Michel Budeo Breitaupt*, cum hi tres fuerint Theologi ſatis clari, *Michaelis, Buddeus, Breithauptius.* Tab. LXXXI. *Eric. Benzelius.* Tab. LXXXII. *Io. Guil. de Goebel. Io. Anderſonius. Chriſt. Gottl. Schwarzius. Io. Iac. Vitriarius. Ern. Chriſtoph. Comes a Manteufel*, qui quondam urbem Lipſienſem elegerat ſeceſſum, in quo cum litteris conſeneſceret, vir eruditiſſimus et perſpicaciſſimus; obiit, (nam annum mortis ignorare ſe ait Auctor,) anno 175. *Andr. Hercules Card. de Fleury.* Tab. LXXXIV. *Euchar. Gottl. Rinck. Hans Sloane. Edmund. Halley. Rob. Barker.* Tab. LXXXV. *Rob. Walpole. Alex. Pope. Io. Adam. Treſenreuter. Adam. Rudolph. Solger*, Antiſtes ſacrorum Noriberg. adhuc ſuperſtes. Tab. LXXXVI. *Laur. Mizlerus. Andr. Elias Buchnerus. Franc. Hutcheſon. Car. Linnaeus. Mauritius* Comes Saxo. *Erdm. Neumeiſterus.*

Strictim iam eos perſequamur, qui reliquis Tabulis XXII. conſpiciendi praebentur. Sunt autem *Burlamaquius, P. I. de Marperger. B. W. Marperger. Apoſt. Zenus. Lud. Ant. Muratorius.* N. L. Comes a *Zinzendorf*, quem Auctor *Graf* appellat, quaſi hoc nomen familiae ſit, cum *Comitem* deſignet potius.) *Abrah. de Moivre. Annib. Albanus.* Baro de *Montesquieu. H. G. Ebner ab Eſchenbach. Chriſt. Wolfius. Scipio Maffeius. Card. Quirinus. Phil. Stoſchius. Anton. Cocchius. A. F. Gorius. Fontenellius. Bened. XIV.* P. M. numis permultis. *Clemens XIII.* P. M. *Flamin. Cornelius. Voltaire. D. de*

 Super-

Superville. Maupertuis. I. G. Carpzovius. Io. Taylor. Ian. Plancus. Io. Lamius. Pe. Metaſtaſius. Io. Freindius. L. M. Catharina Baſſi. Crebillon. Vulpius. Richey. Henr. Comes *de Brühl. Chriſtoph.* Card. *Migazzi.* Comes de *Teſſin*, et poſt alios plures, numeroſa cohors numismatum *Friderici III.* Regis Pruſſiae.

Opus omne dignum iudicamus doctrina egregia et ſtudio in litteras praeclaro Comitis *Mazzuchelli*, cuius inde comparata gloria neque eo minuitur, quod Commentarii Auctor ſaepiuscule peccavit, et longe frequentius, quam a nobis notatum eſt, quod etiam iniquiorem ſe praebuit Proteſtantium multis, et multis locis, et cum iudicare debebat accurate, vix ieiuna quaedam narravit. Artificis manus, Operi adhibita, multo elegantior deprehenditur in ornamentis quibusdam, ad extremas paginas ſubiectis, quam in ipſis numis exprimendis. Ceterum *Mazzuchellus*, qui Brixiae quaſi *Quirinum* alterum reddiderat, editisque *Scriptoribus Italiae*, *Vita* item *Archimedis* et *Petri Aretini*, multum erat laudis conſecutus, obiit XIX. Novembris anni MDCCLXV. aetatis anno ſupra quinquageſimum octavo.

DISSERTATIO EXPERIMENTALIS DE Electricitatis theoria ac uſu, quam in Sabaudica Nobilium Academia defendit ill. Dom. ANTONIUS L. B. PONGRAZ, anno 1762.

Vindebonae, typis Schultzii, Acad. typogr. pagg. 124. in 4to.

Elegans non minus, quam doctum hoc opuſculum, habet Auctorem S. R. Fulgentium Bauerum, e Scholis piis, Matheſeos ac Phyſices experimentalis Profeſſorem in Sabaudica Nobilium Acad. Vindebonenſi, et Academiae Roboretanae

tanae ſodalem celeberrimum. Continet primum brevem, at ſummo acumine excogitatam electricitatis theoriam, experimentis ſuperſtructam; deinde uſus eius in explicandis variis naturae phaenomenis copioſé declaratur. Pro indubitato habet auctor Cl. ex infinitis experimentis, ubique cognitis, omnia electricitatis phaenomena generari a fluido aliquo longe tenuiſſimo, quod aut ignis eſt, aut ignem aemulatur, aut ſi mavis aether, aut quidvis aliud: praeditum illud eſt inſigni quadam vi ſe expandendi diffundendique, ſi ei repagulis laxatis exitus detur. Appellari ea vis poteſt elaſtica ſeu repellens ſeu quidvis aliud Quemadmodum id experimenta, ut dicunt, repulſionis, ac inprimis phiala Leydenſis, docent: ita experimenta communicationis extra dubium ponunt, fluidum electricum de corpore in corpus communicatione transferri. Corpora itaque, de quibus, et in quae electricum fluidum transfertur ac transfunditur, capacia ſunt eius fluidi continendi recipiendique; hodieque induſtria Phyſicorum conſtat, omnia corpora continendi recipiendique fluidi electrici capacia eſſe. Difficilioris vero disquiſitionis res eſt, unde, aut ex quo fonte, cum corpora electrificantur, ignis ille ſcaturiat? Id quidem ex decretis Phyſices confectum eſt, latuiſſe eundem alicubi; nullum enim corpus, quod in lucem prodit, ex nihilo exſurgere poteſt. Ubinam vero flamma usque adeo furens latuit tamdiu? Hoc ut diſtinctius explicet Auct. Cl. docet, ad electricitatem excitandam, et frictione demonſtrandam, neceſſario requiri corpus fricans, corpus frictum, atque conductorem corpori fricto contiguum; porro globum, ceu corpus frictum, nulli, catenam duabus, pulvillum itidem duabus ſubiectum eſſe permutationibus. Quare non ſolum quatuor omnino experimentorum electricorum genera oriuntur, ſed et flamma illa homines in admirationem, et nonnumquam in ſtuporem rapiens, latet aut in uno ex his tribus, aut in omnibus, aut de uno omnibusque in aliud, aut in omnia introducitur. Concipi igitur poteſt in corporibus tri-

plex condenſationis fluidi electrici ſtatus. Etenim ſi quo in corpore lateat fluidum hoc, quin relaxatis repagulis diffluat in aliud fluidi electrici aeque capax corpus, quisquis condenſationis fluidi ſtatus eſt: hunc ſtatum condenſationis mediae appellat Auct. Cl. Hunc pro puncto, ut aiunt, fixo aſſumit, ex eoque maioris minoriſque condenſationis gradus ac intervalla numerat. Porro, ſi quo in corpore fluidum electricum aut ſuſcitetur, aut ſuſcitatum alibi introducatur in iſtud ita, ut vel eadem fluidi maſſa in volumen minus, vel plus maſſae in idem volumen cogatur, appellat ſtatum maioris condenſationis. Tandem, ſi quo in corpore fluidum electricum aut ſuſcitetur, aut ſuſcitatum in iſto introducatur in aliud ita, ut vel eadem fluidi maſſa in volumen maius vel minus maſſae in idem volumen cogatur, appellat ſtatum minoris condenſationis. Ex his praeſtructis varias, quae totam eius theoriam abſolvunt, propoſitiones, una cum luculentis experimentis, eas extra dubium ponentibus, deducit: quae eo inter ſe nexu cohaerent, ut niſi omnes una cum experimentis huc transſcribantur, nullus in curioſos lectores redundaret uſus; intactas itaque eas relinquimus, hoc contenti teſtimonio: multa in iis nova occurrere, rationem experimentis demonſtrandi Auctoris Cl. in eo ſe maximopere commendare, magnamque theoriae probabilitatem conciliare, quod experimenta non ſolum luculenter deſcribat, ſed diſtincte ac ſeorſim notet: 1) *apparatum* ad quodvis experimentum neceſſarium, 2) *phaenomena* quae in quovis ſe percipienda praebeant, 3) *ratiocinationes*, quarum ope deductus eſt ad propoſitiones in theoria propoſitas, quas ubivis expreſſe enuntiat. Magno id eſt indicio, auctorem Cl. accurata mentis lance ſingula trutinaſſe; et Lectori accurata horum capitum diſtinctio ac enumeratio inſervit ad diſcernenda confeſſa a dubiis, vera a falſis. Et cum in diiudicanda de celebri illa de poſitiva ac negativa electricitate quaeſtione eadem arte verſetur, neminem pigebit, ea, quae a p. 31. ab A. traduntur, legiſſe.

Uſum

Uſum vero Electricitatis Parte II. declaraturus Auctor, ita verſatur, ut ex experimentis extra dubium poſitis, ope ratiociniorum eruat propoſitiones, quarum quaevis evidenter monſtrat, quae phaenomena naturae ab electricitate pendeant. Ut vero lectores luculentius earum vim capiant, non ſolum ex hiſtoriarum monumentis plane admiranda phaenomena deſcripta proponit; ſed et experimenta electrica ingenioſe excogitata praeſcribit, quorum ope accurate omnes eiusmodi relationum, quae olim homines ſuſpenſos tenebant, et ad ſuperſtitiones varii generis impellebant, circumſtantiae, producuntur atque illuſtrantur. Elegantium harum propoſitionum, ac novarum, praecipuas hic proferemus, quarum explicationes admodum curioſas ſi qui deſiderent, ex ipſa diſſertatione petent. Harum eſto: 1) tellus, et athmoſphaera telluris, pene perennibus electricitatis viciſſitudinibus ſibi colluctantur: 2) ſi quando colluctans athmoſphaerae et telluris electricitas, ignes aut surſum evocat, aut deorſum depluit, vehiculo trans athmoſphaerae plagas utitur aqueo: 3) veriſimile non eſt, ullam unquam tempeſtatem a ſaga concitatam fuiſſe: 4) nequaquam deſerenda ſpes eſt, fore aliquando, ut omnem tempeſtatibus ignem noxium, (niſi praeter omnem forte modum copioſus conglomeretur,) machinis ad electricitatis regulas rite compoſitis elidamus; id autem manifeſto patet, fulminum curſus artificio derivari de loco in locum poſſe, caedibusque hominum pecudumque modum poni: 4) cur quaedam fulmina urant, ſuccendantque? alia non urant nec ſuccendant, ratio in traiectoria facillima breviſſimaque poſita eſt: 5) electrico igne pleniſſime exhiberi poteſt admirandus effectus fulminis, quo argentum illaeſis loculis fudit; gladium illaeſa vagina: 6) Electricitas, ut fulmen, typis exſcribit, atque ferro eadem lege magneticam virtutem tribuit: 7) Electricitas vapores in aerem extollit, in aere ſuſpendit, et ex aere in tellurem depluit: 8) Nivium hexagonae figurae ab electricitate pen-

pendere videntur: 9) In errore ſunt, qui captis in planitie pluviarum et nivum cadentium menſuris, tantundem cadere in montibus ſtatuunt: 10) Flumina fontesque nobis de coelo effundit electricitas: 11) Ignis electricus non tantum plantas permeat, ſed permeando etiam ſuccum nutritium incitat: 12) Veriſimillimum eſt, ignivomos montes ab electricitate aereo terreſti animari, ſubterranea fulmina ab electricitate generari, atque ab eadem auroras boreales produci.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipſiae

Calendis Nov. et Dec. Anno MDCCLXV.

I. H. LAMBERT DE UNIVERSALIORI CALCULI idea, Diſquiſitio, una cum adnexo Specimine.

§. I.

Ex quo calculi potiſſimum literalis exemplo patuit, nequaquam ad numeros vel antiquiorum lapillos reſtrictam eſſe calculi ideam, verum latius eam patere, longeque eſſe univerſaliorem; haud defuerunt, qui de ampliando hac idea, condendaque univerſaliori calculi definitione cogitarent. In primis hic nominandum eſſe *Leibnitium*, vel in vulgus notum eſt. Primus ille de *calculo ſitus*, de *arte combinatoria maxime univerſali*, de *characteriſtica*, de *Specioſa generali*, mentionem iniecit; atque his terminis ita explicatis, ut ab uſu prorſus eximio quid res ſit oſtenderet, rem ipſam in deſideratis poſuit, poſteriſque inveniendam reliquit. At vero ad pauca capita reducuntur, quae hac in re porro perfecta ſunt. Quodſi enim *Wolfii*, *Bilfingeri*, *Baumgartenii*, aliorumque Leibnitianae philoſophiae aſſeclarum ſcripta evolvas, praeter definitiones, quas nominales vocaveris, variasque poſitiones uſum rei eiusque ſcopum illuſtrantes, nil invenias, quod ad ipſam rei inventionem quidquam faciat. Quinimo fuerunt, qui artem characteriſticam in linguis iam introductis, combinatoriam in Syllogi-

ſtica et Logica iamiam notiſſima extare, neque alibi quaerendam eſſe, aſſerere haud dubitarent. Fuerunt quoque, qui calculi ideam, ſalvo loquendi uſu, ultra quantitates earumque affectiones extendi non poſſe, aſſertum iverunt.

§. II.

Ne vero in exponendis aliorum ſententiis prolixior ſim, quam fert loci ratio, huiusque ſcripti ſcopus, brevibus dicam, quid ego de iſta re ſentiam. Calculi nomen ego hic non moror. Commune enim hoc eſt terminis abſtractis quibusvis, ut vel ipſo uſu loquendi, tum metaphorici, cum et univerſaliores, reddantur. Sic enim de *rationibus reddendis* loquimur, ſive de expenſis, ſive de factis et dictis quaeſtio occurrat. Sic et phraſes, *ſubducere calculos*, *ponere calculos*, ſenſu utique metaphorico, iis mentis operationibus denotandis inſervire videas, quibus ea, quae ad praefinitum finem aſſequendum faciant, legitimo ratiociniorum nexu colliguntur. Sic et ſaepiſſime auctores ea, quae fuſius ab iis fuerunt expoſita, *in ſummam colligere*, vel partes tractationis *enumerare*, vel denique errores in ratiociniis admiſſos *erroribus calculi* aequiparare animadvertas. Quodſi ergo inveniatur methodus, rerum qualitates, vel veritates, vel ideas, ea ratione tractandi, qua in Algebra tractari videmus quantitates, utique vel ipſa tractationis ſimilitudo *calculi qualitatum, veritatum, vel idearum*, nomen requiret, ſaltem huic denominationi neque res ipſa, nec linguae genius refragabitur.

§. III.

Videamus ergo, qua ratione ab ipſo calculo arithmetico et algebraico, univerſalior calculi idea abſtrahi poſſit. Primo quidem abiicienda erit idea *quantitatis*, quippe quae ipſa nimis eſt ſpecialis. Subſtituas in eius locum *qualitates*, *affectiones*, *res*, *veritates*, *ideas*, vel *quaecunque demum tractari*, *combinari*, *connecti*, *ſeiungi*, *atque in varias variasque mutari*

tari

tari poſſint formas, cunctas iſtas ac ſingulas facere ſubſtitutiones per rem ipſam licet. Singulae enim hae operationes et mutationes, debito ſervato diſcrimine, et in ipſas quantitates cadunt.

§. IV.

Porro, quae in calculo arithmetico occurrunt ideae *aequalitatis*, *aequationis*, *rationis*, *relationis*, *proportionis*, *progreſſionis*, etc. his utique univerſaliores ſubſtituendae veniunt. Quare in locum *aequalitatis* ſurrogare conveniet *identitatem*, in locum *aequationis identificationem*, ſi active vox iſta ſumatur, in locum *proportionis analogiam*. Et ſi retineantur voces *relatio*, *progreſſio*, earum ſignificatus, quod ipſe loquendi uſus ſuadet, eo usque eſt extendendus, quousque inter *res*, *qualitates*, *affectiones*, *ideas*, vel *veritates*, quibus accommodandus eſt calculus, *relationes* et *progreſſiones* concipi poterunt. Hoc vero vel maxime erit notandum, *relationes iſtas ad determinandam calculi formam haud parum conferre*, *iisque potiſſimum niti cunctas iſtas operationes*, *quas ipſum calculi obiectum admittit*.

§. V.

Has vero operationes quod attinet, probe erit diſpiciendum, *an data quavis operatione ſimplici*, *qua res vel mutatur*, *vel formam mutat*, *alia inveniri poſſit vel detur operatio*, *qua vel res*, *vel forma reſtitui queat?* Hoc enim ſi fuerit, hanc inde habebis calculi inveniendi praeſtantiam, ut *analyſi* aeque ac *ſyntheſi* inſerviat. Calculum algebraicum hoc gaudere commodo abunde conſtat. Ita vero operationes arithmeticas ſibi invicem vides oppoſitas, ut quae vel addendo, vel multiplicando mutantur, ſubtrahendo vel dividendo reſtitui poſſint.

§. VI.

Quod ipſa denique *ſigna* vel *characteres* ſpectat, quos in vicem lapillorum ſubſtituas, iſti ita vices tenere *rerum*, *relationum*, et *operationum* debent, *ut ad eandem demum rei cognitionem pervenias, ſive ſigna, ſive rem ipſam tractes;* hoc tamen intercedente, eoque vel maxime notando diſcrimine, *ut dum ſigna tractas, ab ipſa rei notione animum abſtrahere poſſis, ſimul ac initio calculi ſigna pro rei ipſius natura rite fuerint poſita.* Sic enim in Algebra, quoties ad aequationes perventum eſt, ab ipſa rei conſideratione animum abſtrahere licet, et tota quaeſtio ad reſolutionem aequationum reducitur, quae parum abeſt quin ope machinae abſolvi poſſit.

§. VII.

Quum, uti iam dictum eſt, et *res*, et *relationes*, atque pendentes inde *operationes*, ſignis ſunt exprimendae, hoc ita erit faciendum, ut quae in *rebus* et *relationibus* ſimplicia ſunt, ſimplicibus, iisque velut primitivis et radicalibus efferantur ſignis, quo ipſo porro componi, et quae compoſita ſunt eadem ratione iterum decomponi vel reſolvi poſſint, qua res ipſae vel componuntur, vel decomponuntur.

§. VIII.

At vero hic ſeſe nobis offert notabile illud diſcrimen, quod inter *ſigna rerum* et *ſigna relationum* occurrit, quodque et ipſum *calculum rerum* a *calculo relationum* reddit diverſiſſimum. *Calculus rerum*, quem fere *characteriſticam* dixeris, maxime ſpecialis, immo et individuus eſſe poteſt, ac magna ex parte debet. Contra ea *relationum calculus*, qui cum *arte combinatoria* vel *Specioſa generali* magnam habet affinitatem, vel ſua natura univerſalior eſt; una quippe eademque relatio, inter res plurimas, et maxime inter ſe diverſas locum habere poteſt, ut adeo *calculus relationum*, vel hanc ob

cauſ

naturam, *formam rerum et notionum* potiſſimum ſpectet.

§. IX.

Porro ſigna, niſi picturas rerum ſignorum loco eſſe velis, magna ex parte ſunt arbitraria, ipſisque rebus parum ſimilia. Quare cum et ipſa ſigna compoſita, rem, quam denotant, vel nulla intercedente cum re ſimilitudine indicent, patet, rem ipſam per *relationes*, quas ſigna exhibent, detegendam, vel per ipſas *operationes*, quae relationibus iſtis indicantur, iisque nituntur, eruendam vel efficiendam eſſe. Quo vero et haec exemplo calculi numerici et algebraici clariora reddantur, notabo cyphras vel ſigna numerica ordine naturali in Syſtemate numerico 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, etc. diſpoſita, hic mihi eſſe ſigna rerum, res enim hic ſunt multipla quaelibet unitatis. Contra ea ſigna $+ - . : \surd = > <$ quibus in Algebra utimur, ſigna ſunt relationum et operationum. Quodſi ergo ſcribatur v. gr.

$$3 + 5 = 6 + 2$$

relatio quaedam inter numeros 3, 5, 6, 2 exprimitur, ſimulque operatio indicatur, qua veram eſſe hanc relationem colligere poſſis, quippe 8 prodit, ſive 3 et 5, ſive 6 et 2, in ſummam colligas. Quoniam vero in Algebra univerſaliores plerumque computantur quantitatum relationes, hinc factum eſt, ut in locum numerorum, quibus in regula falſae poſitionis uſi ſunt antiquiores Arithmetici, literae, ſeu ſigna quaevis alia, quantitates quascunque denotantia, fuerint ſubſtituta.

§. X.

Quae hactenus dicta ſunt calculi formam ſpectant ac indolem, praecipuaque ipſius complectuntur requiſita; atque his ipſis calculi definitio mere nominalis ſuperflua redditur, quippe ea, quae rem ipſam ingrediuntur, eamque to-

tam conſtituunt, vides enumerata. Quoniam vero hic potiſſimum de *calculo qualitatum* praefari propoſitum eſt, de *qualitatibus* adhuc quaedam erunt dicenda, hocque vel eo magis, quod dubium eſt, an ulla rerum qualitas, ſtrictius ſumto hoc vocabulo, nobis vere ſit nota?

§. XI.

Qualitas, utcunque ſumatur haec vox, opponitur *quantitati*: differt a *meris relationibus*, atque ſeiungitur ſaltem cogitatione *ab ipſa re partibusque rei*, cui, ſub forma qualitatis, qualitas ineſt vel inhaeret. Conſequens hinc eſt, *qualitatem eſſe attributum quodvis ſimplex, rei ipſiusve partibus inhaerens.* Etenim attributum quodvis compoſitum, eiusque compoſitio, absque intercedentibus partium componentium relationibus, cogitari nequit. Quodſi vero ab iſtis relationibus abſtrahas, eo ipſo compoſiti attributi vincula et veluti ligamenta ſolvis et tollis, ut mera relinquantur attributa ſimplicia, diſſociata, atque quaevis per ſe et independenter a reliquis ſpectabilia. Quod ſi porro res ipſa ſit ſubſtantia compoſita, neque ipſae eius *partes* qualitatum nomine veniunt. Sic enim v. gr. ab uſu loquendi vel toto caelo aberrabis, dicendo, caput vel brachium eſſe *qualitatem* hominis; *partem* eſſe, quilibet concedet. Eadem ratione ne minima quidem particula ſubſtantiae compoſitae inter ſubſtantiae qualitates refertur.

§. XII.

Hinc ergo quaelibet res, reique pars in ſe ſpectata, *qualitates* offert; cum aliis vel rebus, vel partibus comparata, coniuncta, connexa, *relationes*. Quoniam porro res externae nobis non alia ratione innoteſcunt, quam ope impreſſionis, quam vel immediate, vel adiuvante medio interpoſito, in organa ſenſoria faciunt, utique hac ratione plures relationes externae ſeſe conceptui ipſarum qualitatum im-

immiſcent. Ita enim antiquioribus temporibus colores corporum, inter eorum qualitates veras, id eſt internas, referre nemo dubitavit. Colores tamen corporibus haud ineſſe, verum meris luminis modificationibus conſtare, exactiores recentiorum Phyſicorum disquiſitiones et experimenta docuerunt. Adeſſe tamen in corporibus, horumque particulis, eam qualitatem, qua poſita poſſibilis ſit luminis colorati reflexio, nullo modo dubium eſſe poteſt. At vero quaenam reapſe ſit iſta qualitas, quove nomine ea ſit compellanda, altioris utique eſt indaginis. Simili modo plurimas alias rerum affectiones, qualitatum ſpeciem mentientes, nequaquam meras vel puras qualitates, verum vel partes, vel relationes, vel utrasque una cum qualitatibus et quantitatibus permixtas atque confuſas eſſe, deprehendes.

§. XIII.

Quae quum ita ſe habeant, hanc ipſam ob difficultatem, veras ac puras, easque ſimplices rerum qualitates, a reliquis earum iisque complexis affectionibus internoſcendi, iam inde ab antiquisſimis retro temporibus qualitatum nomen laxiori ſignificatu ſumi coepit. At vero, admiſſo hoc ſignificatu minus ſtricto, quid qualitas generatim denotet, definiri vix poteſt. Opponitur quidem adhucdum quantitati, et partibus rei, et relationibus externis per ſe manifeſtis. Contra ea ipſa qualitatis ſimplicitas, quatenus in dato quovis caſu, minus nota, minusque evidens eſt, perinde habetur. Porro eae affectiones, quae uti colores, rebus quidem ipſis non inſunt, ineſſe tamen atque conſtanter ipſis ineſſe videntur, plerumque, et communi loquendi uſu, qualitates habentur. Magno tamen id fieri cognitionis ſcientificae detrimento, hi facile largientur, quibus, acriori inſtituto examine, ad veras internasque rerum qualitates penetrare curae cordique eſt.

§. XIV.

§. XIV.

His ita praenotatis, videamus, an in ſymbolica rerum expoſitione quidquam occurrat, unde, quibusnam nominibus ipſae rerum qualitates inſigniuntur, colligi queat? Duplex vero hic ſeſe nobis ſiſtit examen ſuſcipiendum. Etenim diſpiciendum erit de ea verborum claſſe, quae qualitatibus denominandis propria dicanda eſt. Porro videndum, qua ratione efferatur tum modus quo qualitas rei inhaeret, cum et iſte modus, quo plures qualitates, eaeque vel maxime ſimplices, cum eidem ſubiecto una ſimulque inſunt, invicem ſunt coniuncta, ut etſi ſingulae per totum ſubiectum, vel totam eius partem quaſi diffundantur, attamen *nequaquam* confundantur, nec in unam coaleſcant, quae qualitatis ſimplicis ſpeciem prae ſe ferat, fucumque faciat.

§. XV.

At vero in linguis, quae actu dantur, mirum in modum hic omnia reperiuntur confuſa. Claſſis verborum, quae qualitates ſub forma qualitatum ſiſtat, adiectivorum claſſis eſſe deberet. Nequaquam tamen cuncta adiectiva qualitates deſignare deprehenduntur. Porro et inter Subſtantiva plurima occurrunt, quae non ipſas ſubſtantias, verum earum qualitates, quantitates, relationes, actiones, paſſiones, ſitus, habitus, vel modos deſignant. *Hanc vero* ipſam ob cauſſam difficilius dignoſcitur, vel ad unam eandemque univerſalem normam revocatur modus ille, quo relatio inter qualitatem et ſubiectum, cui inhaeret, exprimatur. Quae quum ita ſint, ad ipſas res ideasque maxime ſimplices erit attendendum.

§. XVI.

Sumamus itaque voculam *eſt*, quam in logicis copulam propoſitionum maxime univerſalem eſſe docemur.

Hac

Hac vero voce denotari poſſe modum, quo qualitas ſubiecto ſuo inhaeret, evidens eſt. Sit ergo propoſitio

A eſt B

atque *A* ponatur eſſe ſubſtantivum, *B* vero adiectivum, *B* plerumque, latiori licet ſenſu, qualitatem denotabit. Quodſi vero et *B* ſit ſubſtantivum, tunc vel eſt nomen genericum qualitatum quarundam complexum denotans, vel erit aliud quodvis ſubſtantivum abſtractum, qualitates, vel relationes, vel earum complexum denotans. Exempli loco ſunt poſitiones ſequentes:

I°. *Lapis* eſt *gravis*, *durus*, *extenſus*, *friabilis* etc.

II°. *Ceraſus* eſt *arbor*, *planta*, *creatura* etc.

III°. *Virtus* eſt *habitus*, *ornamentum*, *decus*, *praemium* etc.

Contra ea praedicatum *B*, retenta copula *eſt*, neque pars eſſe ſubiecti *A*, neque partis attributum eſſe poteſt. Sic enim poſitiones

Homo eſt corpus, *pes*, *oculus*, *vena* etc.

niſi metaphorico ſenſu accipiantur haec praedicata, ab uſu loquendi alieniſſimae ſunt. Sic et nemo ſanus hominem caeruleum eſſe dicet, propterea quod color iridis in eius oculo caeruleus eſt.

§. XVII.

Eam itaque eſſe videmus copulae *eſt* naturam atque indolem, ut adhiberi nequeat, niſi praedicatum *B* totum ſubiectum *A* concernat, ipſique toti inhaereat. Dandum quidem hoc eſt conſuetudini et uſui loquendi, ut ſaepius a potiori fiat denominatio. Sic enim *hominem quendam prudentem*, *doctum*, *virtuoſum eſſe* audies, etſi haec praedicata in corpus humanum, eiusque varias partes, haud cadant.

 Sic

Sic et *horologium aureum eſſe* dicitur, etſi vix receptaculum, vel capſula cui includitur, aurea ſit. At vero, etſi hoc dandum eſt vulgari loquendi conſuetudini, attamen cunctae iſtae anomaliae, a ſummo illo rigore, ſummaque cura, qua ſingula proſequi atque exponere debet philoſophus, multum abludunt. Praeterea eiusmodi dantur caſus haud pauci, quibus quaeſtio ea, an praedicatum toti conveniat ſubiecto nec ne, maximi momenti res eſt. Sic enim v. gr. idealiſta hominem mere animam eſſe, materialiſta mere eſſe corpus, contendet.

§. XVIII.

Cum itaque philoſophus, vitandae confuſionis, vitandique erroris ergo, totus in hoc eſſe debeat, ut quae ſubiecto cuivis *A* tribuit praedicata *B*, toti ea ſubiecto inhaerere probe ſciat. Eadem in dirimendis rerum partiumque diſcriminibus ſolertia aliud inſuper poſt ſe trahit commodum, hoc ipſo quippe ad mathematicam rerum cognitionem, quae communi conſenſu ſumma cognitionis perfectio, ſummumque faſtigium eſt, viam aperit atque ſternit. Ponas enim in propoſitione

A eſt *B*

praedicatum eſſe maxime ſimplex, idemque *toti ſubiecto* uniformiter inhaerere, aderit utique *ea ſubiecti homogeneitas*, qua deficiente de mathematica rei cognitione ne cogitari quidem poteſt. Ponas v. gr. *aurum eſſe grave, extenſum, ductile etc.* ſingula haec praedicata in aurum, ſingulasque eius partes, cadunt uniformiter. Hoc ipſo vero fit, ut volumen auri cum pondere, eiusque maſſam cum longitudine fili datae craſſitiei comparare, cunctaque ad calculum numericum revocare poſſis. Eandem ob cauſam vix mireris, geometriam ab antiquiſſimis temporibus iam fuiſſe excultam, cum fere nullum detur ens per omnes partes

adeo

adeo abſolute homogeneum, quale ſpatium, ſcientiae iſtius obiectum, eſſe deprehenditur.

§. XIX.

Contra ea, quoties heterogeneis partibus conſtat ſubiectum, vix ullum dabitur praedicatum ſingulis iſtis partibus aeque eademque prorſus ratione conveniens. Quare hiſce caſibus confuſionem tollere per omnia non datur, niſi ea, quae cuique parti, partiumque nexui, ſeorſim tribuenda ſunt, ſeorſim diſcutiantur. Quod niſi fiat, philoſophica rei cognitio confuſa, mathematica vero vel erronea, vel nulla eſt. Hac itaque ratione utraque haec cognitio pari ambulat paſſu.

§. XX.

Quodſi in uno eodemque ſubiecto maxime homogeneo plures ſpectentur qualitates invicem ita coniunctae, ut una eademque idea vel nomine comprehendantur, tunc gradus totius complexus maior vel minor fit, quaecunque iſtarum qualitatum gradum intendat vel remittat. Ita v. gr. in mobili quantitatem motus auctam vides, ſive maſſa, ſive celeritas augeatur. Sic et vim eius maiorem deprehendes, ſi una cum maſſa et celeritate duritiem vel elaſticitatis gradum augeri ponas. Quoniam itaque gradus totius complexus eo maior eſt, quo maius eſt factum ex gradibus ſingularum qualitatum invicem coniunctarum: patet, haud abs re eſſe, ſi ſingulae iſtae qualitates ſigno multiplicationis invicem coniungantur, id eſt, ſi ſigna, uti hoc fit in Algebra, iuxta ſe ponantur. Id ipſum vero vel in ipſis linguis fieri, cum qualitates adiectivis plerumque exprimantur, quorum comparativi gradus exprimunt maiores, ſuperlativi maximos, vel ſua ſponte liquet. Ponamus v. gr. dari *perfectionis* ſpeciem quandam, quam *p* dicemus, quaeque conſiſtat *vario conſenſu partium*, hanc *perfectionem eſſe varium conſenſum* haud invito linguae genio dixeris, atque ſcribendo

$$p = v\,c$$

una eademque opera, et *aequationem*, et *identitatem* ſcribes. Etenim ipſa res ſubiecta, nempe *perfectio p*, *idem* dicit ac *varius conſenſus*. At inſuper gradus huius perfectionis *aequatur* facto ex gradu varietatis et conſenſus.

§. XXI.

Notandum tamen, *aequationem* et *identitatem* iſtam haud ſemper ubivis eſſe aeque coniunctam, verum identitatem quodammodo latius patere, cum dentur qualitates gradum non admittentes. Sic v. gr. in exemplo allato ipſe *conſenſus*, ſi intenſitatem ſpectes, gradus unitate ſaltem maiores non admittit, ut adeo ex numero partium conſentientium ſit aeſtimandus. Sic et ſi *ſimilitudinem* ad *identitatem notarum* vel *attributorum* revoces, ipſa *identitas* gradus non admittit, ut adeo ex numero, magnitudine et momento, vel praeſtantia attributorum, ſimilitudinis gradus aeſtimare oporteat.

§. XXII.

Porro et hanc ob cauſſam in deſignandis rebus latius patet identitatis uſus, quod ipſum ſignum, quo denotatur ſubiectum partibus pluribus maximeque heterogeneis compoſitum, identificari cum ſignis illis poteſt, quibus ſingulae partes, earumque nexus denotantur, *ita ut ipſa deſignatio* realem, eamque completam ſubiecti definitionem ſiſtat, atque velut ob oculos ponat. His vero caſibus, quo partes partibus iunctae ſunt, ipſa partium coniunctio non modo *additionis* ideam ſpeciemque quandam nobis offert, verum et ipſum *modum*, quo partes partibus adduntur, una complectitur, ut adeo duplici ratione ab additione mere arithmetica differat iſta additio. Etenim, quae arithmetica eſt additio, partium addendarum certam quandam homogeneitatem ſupponit, atque modum coniunctionis perinde habet.

bet. Quodſi ergo ſignis exprimenda ſit partium coniunctio, aut pro quavis coniunctionis ſpecie peculiare ſignum erit aſſumendum, aut ſi coniunctionem quamlibet, generatim additionis ſigno + denotes, ipſum coniunctionis modum, inſtar determinationis, ipſi ſigno, quo pars coniuncta exprimitur, adiicere convenit. Simili, ſed oppoſita ratione, partium ſeiunctionem et demtionem generatim ſigno ſubtractionis — denotari poſſe, vel ſua ſponte liquet.

§. XXIII.

His generatim praeſtructis, videamus, qua ratione qualitatum calculus, quatenus logicus eſt, formamque ſpectat, inſtrui poſſit. Tota quidem res, quod facile patet, ad identificationem propoſitionum, vel, ut rectius loquar, ipſarum idearum reducitur, quae in qualibet propoſitione ſubiectum atque praedicatum eſſe ponuntur. Quem in finem identitatem, ut ſupra iam factum eſt, ſigno =, ipſas vero ideas alphabeti literis denotabimus.

§. XXIV.

Ipſa autem identificatio nullum faceſſit negotium, quoties propoſitio deſignanda iam per ſe fuerit identica, ſive univerſaliter converti poſſit. Ita enim v. gr. propoſitio

Triangulum eſt figura trilatera

cum identica ſit, vel ſua ſponte identitatem praebet

$$T = ft$$

§. XXV.

Contra ea, ſi propoſitio univerſaliter quidem ſit affirmans, univerſaliter tamen converti nequeat, id indicio eſt, plura contineri in idea ſubiecti, quam in idea praedicati, ut adeo, quo ad identitatem reducatur poſitio, praedicato ad-

 iicien-

iiciendus ſit totus ille determinationum complexus, quae praeter ipſum praedicatum in ſubiecto continentur. Iſte vero determinationum complexus, brevitatis ergo, unica indicetur alphabeti litera, ipſi literae, qua praedicatum effertur, adiicienda. Atque facile patet, ſpecialem eius ſignificatum, in dato quovis caſus quoties opus fuerit, ex ipſa ſubiecti idea, eiusque cum praedicato comparatione, eſſe determinandum. Detur v. gr. propoſitio

$$T \text{ eſt } f$$

cuius ſubiectum, praeter determinationem f, alias inſuper complectatur, haec vel hanc ipſam ob cauſſam *atque* ſub forma propoſitionis ſcribi poterit

$$T > f$$

Quodſi vero ad identitatem ſit reducenda, praedicato f adiiciatur litera t, reliquas ipſius T determinationes complectens, atque habebitur identitas

$$T = ft$$

quae quid ſibi velit, exemplo trianguli ante allato facile illuſtratur.

§. XXVI.

Notari porro convenit, hoc identificandi *modo retineri* ideam ſubiecti; etſi hoc non *abſolute ſit neceſſarium*, cum ad identitatem perveniri aeque poſſit, ſi ipſi ſubiecto cunctae illae determinationes demantur, quas praedicato adiiciendas eſſe diximus. Quodſi vero hac ratione priori prorſus oppoſita procedere velis, identitas ſequenti ratione erit deſignanda

$$T : t = f$$

ſive etiam

$$\frac{T}{t} = f$$

Deni-

Denique et hoc notabimus, ſcribendo

$$T > f$$

ſignum $>$ non modo univerſalitatem ideae T, verum et particularitatem ideae f indicare, ut adeo hic ſignandi modus, una eademque opera utramque poſitionem

omne T eſt f
quoddam f eſt T

ob oculos ponat.

§. XXVII.

Quoniam vero praeter iſtas propoſitiones particulariter affirmantes, quae ſi convertantur univerſales evadunt, aliae inſuper dantur, quae utroque modo mere particulares ſunt; videndum eſt, qua ratione et hae deſignari atque ad identitatem reduci poſſint. Quod ad prius attinet, huiuscemodi poſitiones ſic ſcribantur, ut in vicem ſigni $>$, quo ob univerſalitatem, quam denotat, hic uti non licet, ſubſtituatur ſignum $\backsim$, ita ut utraque poſitio

Quaedam A ſunt B
Quaedam B ſunt A

una eademque opera notetur

$$A \backsim B$$

Quoniam porro particularitas harum poſitionum inde eſt, quod neque tota idea B contineatur in idea A, nec tota idea A in idea B, conſequens eſt, utrique ideae eas adiiciendas eſſe determinationes, quibus altera cum altera identificetur, ita ut, ponendo

$$mA = nB$$

utra-

utraque habeatur poſitio univerſaliter affirmans

$$m A > B$$
$$n B > A$$

Ponas v. gr. eſſe

$$A = \textit{triangulum acutangulum}$$
$$B = \textit{triangulum ſcalenum}$$

neutra harum idearum tota in altera continetur, ut adeo quaedam tantum *A* eſſe *B*, et quaedam tantum *B* eſſe *A*, recte affirmetur. Quodſi vero *triangulum acutangulum*, *ſcalenum* quoque eſſe debeat, adiicienda erit determinatio *m*, quae eſt *inaequalitas angulorum*. Simili porro ratione, ſi *triangulum ſcalenum acutangulum* eſſe debeat, adiicienda erit determinatio *n*, quae *quadratum maioris lateris minus eſſe debere* requirit *ac eſt ſumma quadratorum utriusque lateris minoris*.

§. XXVIII

Propoſitionum univerſaliter, id eſt ſimpliciter negantium, ea eſt indoles, ut in ſubiecto *A* contineantur determinationes *p*, quae non inſunt ipſi praedicato *B*, et viciſſim praedicatum *B* contineat determinationes *q*, quae non inſunt ipſi ſubiecto *A*. Quodſi ergo ipſi *A* demantur determinationes *p*, et ipſi *B* determinationes *q*, patet, ſic deveniri ad identitatem

$$\frac{A}{p} = \frac{B}{q}$$

vel

$$A : p = B : q$$

Poſterior hic ſignandi modus formalem offert analogiam, atque ponendo

$$A : B = p : q$$

A ſeſe habebit ad B, uti ſe habet p ad q, ſive, quod idem dicit,

ſit, *A* differt a *B*, uti *p* a *q*. Etenim duae res vel ideae quaecunque ſunt inter ſe in ratione diverſitatum. Denique ſi omittatur vel *p* vel *q*, utramque habebis poſitionem univerſaliter affirmantem

$$A > B : q$$
$$B > A : p$$

Etenim *B* : *q* illas ipſius *B* determinationes, easque ſolas denotat, quae ipſi *A* inſunt, atque viciſſim *A* : *p* nonniſi eas determinationes ipſius *A* exhibet, quae et ipſi *B* inſunt; ut adeo nullum ſit dubium, quin *B* : *q* de *A*, et *A* : *p* de *B* univerſaliter affirmari poſſit. Addamus exemplum ponendo

A = *theorema* = *propoſitio demonſtrabilis*
B = *problema* = *quaeſtio demonſtrabilis*

atque caſum habemus poſitionis univerſaliter negantis,

nullum theorema eſt problema.

pateatque ſimul eſſe

$$p = \textit{propoſitio}$$
$$q = \textit{quaeſtio}$$

atque fieri

$$\frac{A}{p} = \frac{B}{q} = \textit{demonſtrabilis}$$

ſive $A : p = B : q$
ſive $A : B = p : q$.

iſt eſt, *theorema ſe habere ad problema uti ſe habet poſitio ad quaeſtionem*; denique eſſe

$$A > B : q$$
$$B > A : p$$

 ſive

ſive, omne theorema omneque problema eſſe demonſtrabile, et viciſſim, *quaedam demonſtrabilia eſſe theorema vel problema* etc.

§. XXIX.

Superſunt poſitiones particulariter negantes. Hae vero, adiectis ipſi ſubiecto debitis determinationibus, facile redduntur univerſaliter negantes, ut adeo, quo ad identitatem reducantur, ſic efferenda veniant

$$\frac{mA}{p} = \frac{B}{q}$$

quo ſignandi modo una eademque opera indicantur poſitiones

quoddam A non eſt B

nullum m A eſt B, et *nullum B eſt m A*

omne m A eſt B : q

omne B eſt m A : p

Notandum tamen, plerumque id evenire ut ſit $m = p$. Quoniam enim nonniſi quaedam *A* non ſunt *B*, patet, rationem ipſius negationis non in idea generali *A*, verum in adiecta determinatione *m* eſſe quaerendam, ut adeo propoſitio

nullum *m A* eſt *B*

ideo vera ſit, quod ipſi ſubiecto *m A* ineſt determinatio *m*. Hanc vero determinationem demendam eſſe, ſi quidem ipſam propoſitionem ad identitatem reducere velis, ex praecedente § liquet. Sic v. gr. ſi fuerit ut in §. 27.

A = *triangulum acutangulum*

B = *triangulum ſcalenum*

utique

quoddam A non erit B

At iam illa A, quae non ſunt B, adiecta determinatione ſunt $= m A$, atque per m intelligenda erit *aequalitas duorum vel omnium trianguli angulorum*. Cum ergo ipſa haec *aequalitas* impedimento ſit, quo minus triangulum poſſit eſſe *ſcalenum*, conſequens eſt, eam iterum eſſe demendam, quo ipſo ſit $m = p$, atque ſimpliciter erit

$$\frac{m A}{p} = \textit{triangulum.}$$

Quoniam vero iam et ipſi B demenda eſt *inaequalitas laterum*, quo cum $m A : p$ identificari poſſit, conſequens eſt, poſita iſta *inaequalitate* $= q$, fore

$$\frac{m A}{p} = \frac{B}{q}$$

En ergo, qua ratione, via maxime naturali, ſingulae propoſitionum ſpecies ad identitatem perduci poſſint. Addamus adhuc quaedam de *analogiis*.

§. XXX.

Quodſi in genere ſe habeat *A ad B, uti C ſe habet ad D*, iſte quatuor idearum vel rerum reſpectus, iſtaque relationum identitas, *analogia* vocari commode poterit, atque ita notanda venit, ut ſcribatur

$$A : B = C : D$$

Hinc quoque erit

$$A : C = B : D$$

Quaeritur iam, qua ratione, datis tribus terminis A, C, B, quartus D ex iſtis inveniri poſſit? Hunc in finem fiat, haud ſecus ac in Algebra,

$$D = \frac{C B}{A}$$

Mmm 2 atque

atque hinc conſequens eſt, in utraque idea CB coniunctim contineri totam ideam A, quae ſi dematur, relinquetur idea quaeſita D. Quo haec dicta exemplo faciliori illuſtrentur, ponamus, *theorema ſe habere ad problema uti ſe habet axioma ad quantum quandam rem vel ideam, quam x vocabimus.* Erit retentis brevitatis ergo vocum literis initialibus

$$T : P = A : x$$

$$x = \frac{PA}{T}$$

Quae formula operationes indicat cum ipſis ideis P, A, T ſuſcipiendas, quo inde detegatur x. Evoluendae nimirum ſunt iſtae ideae, atque in determinationes vel notas ſimpliciores ſunt reſolvendae. Quod ſi fiat, habebitur

$$P = \textit{quaeſtio demonſtrabilis} = qd$$

$$A = \textit{propoſitio indemonſtrabilis} = pi$$

$$T = \textit{propoſitio demonſtrabilis} = pd$$

Quare facta ſubſtitutione erit

$$x = \frac{PA}{T} = \frac{qdpi}{pd}$$

ſive reductione facta, uti fit in algebra, ſublatis nempe d, p, habetur

$$x = qi = \textit{quaeſtio indemonſtrabilis} = \textit{poſtulatum}.$$

Optandum utique eſſet, ut *reſolutio cuiusvis ideae in notas ſuas ſimplices* calculo abſolvi poſſet. Problema vero hoc problemati arithmetico, de *reſolvendo quovis numero non primo in factores quos habet, ſimplices vel primos*, cum ratione uſus, tum et ratione ipſius difficultatis, admodum ſimile eſſe facile patet.

§. XXXI.

Quoniam, uti vidimus, poſita analogia

$$A : B = C : D$$

idea

idea A in utraque media BC coniuncta, tota contineri debet, hinc facile deducitur criterium cognoſcendi, *an datae tres ideae quaecunque tres analogiae termini conſtitui poſſint?* Quodſi enim earum quaelibet in utraque altera iunctim ſumta non contineatur tota, analogia locum habere nequit. Sin vero contineatur, analogia locum habebit, ſi iſta idea, quae in utraque altera tota continetur, primus analogiae terminus conſtituatur.

§. XXXII.

Videamus iam, qua ratione ea, quam ſupra docuimus, propoſitionum identificatio, cum admodum ſit naturalis, in ſyllogismorum doctrina adhiberi poſſit? Hunc in finem ſumamus propoſitionum formam maxime generalem et indeterminatam, ſitque in genere

universaliter affirmans $A = nB$

particulariter affirmans $mA = nB$

universaliter negans $A : p = B : q$

particulariter negans $mA : p = B : q$

atque propoſitio quaecunque generaliſſime fiet

$$\frac{mA}{p} = \frac{nB}{q}$$

qua uti poterimus, ſive A ſive B ponatur eſſe ſubiectum. His ita poſitis, concipiantur duae poſitiones terminum communem habentes

$$\frac{mA}{p} = \frac{nB}{q}$$

$$\frac{\mu A}{\pi} = \frac{\nu C}{\varrho}$$

atque haud ſecus ac fit in algebra hinc elicietur formula

$$\frac{m\nu C}{p\varrho} = \frac{\mu n B}{\pi q}$$

cuiuscunque ſyllogismi concluſionem exhibens.

§. XXXIII.

Quoniam vero in logica Syllogismorum theoria nonniſi *forma* praemiſſarum ſpectatur, nulla habita *materiae* ratione, conſequens eſt, concluſionem independenter a ſignificatu, quem in quovis caſu alium aliumque habere poſſunt determinationes $m, n, p, q, \mu, \nu, \pi, \varrho$, eſſe ſpectandam; *etſi*, quod facile patet, longe plures atque praeſtantiores eruerentur concluſiones, una cum variis analogiis, ſi quovis caſu datae eſſent, vel facili methodo inveniri poſſent iſtae determinationes. Ipſe vero harum determinationum ſignificatus, quatenus *formam* poſitionum ſpectat, utique eſt retinendus, quippe determinandae formae concluſionis inſervire debet. Quem in finem regulae quaedam, uſum earum concernentes, praeſtruendae ſunt.

§. XXXIV.

Primo quidem vel hoc monuiſſe ſufficiat, notatis in quovis caſu praemiſſis, ſecundum datam *ipſarum formam*, cunctas iſtas determinationes in praemiſſis non occurrere, etſi ſemper ſaltem duae occurrant.

§. XXXV.

Porro, vel ex ipſa notatione patet, determinationes m, n, μ, ν, *particularitatem* involvere, cum quovis caſu, ad obtinendam identitatem et univerſalitatem, neceſſario requirantur.

§. XXXVI.

§. XXXVI.

Quoniam porro *A* ſumitur eſſe medius terminus, conſequens eſt, determinationes m, μ ipſi in formula generali adiecta, nunquam una adeſſe poſſe. Etenim, niſi dato quodam caſu ſit $m = \mu$, quod quidem ex forma poſitionum colligi nequit, ponendum eſt, m aliam ipſius *A* involuere particularitatem, ac involuit μ, proinde comparationem terminorum, cum quatuor ſint, inſtitui poſſe plane nullam.

§. XXXVII.

Eandem ob cauſſam determinationes iſtae p, q, una cum derminationibus π, ϱ, ſimul occurrere nequeunt. Etenim, niſi fuerit quodam caſu $p = \pi$, non unum eundemque habebis medium terminum *A*, verum duos, eosque diverſos, $A:p$ et $A:\pi$, omnem terminorum comparationem reſpuentes. Ceterum p, q vel π, ϱ ſemper ſimul occurrere, ex ipſa poſitionum notatione liquet.

§. XXXVIII.

Hac ergo ratione ſyllogiſmorum enumeratio ad merum literarum m, n, p, q, μ, ν, π, ϱ combinationem reducitur.

I°. Sint praemiſſae affirmantes, exulabunt p, q, π, ϱ, quippe negationem involuentes. Haud una aderunt m μ, quippe terminorum quaternionem involvunt. (§. 36.) Denique m, n, μ, ν, itemque $m\,n$, $\mu\,\nu$ ſolae non adſunt (§. 34. 31). Quare ex ſingulis literarum m, n, μ, ν combinationibus

m	$m\,n$	$m\,n\,\mu$	$m\,n\,\mu\,\nu$
n	$m\,\mu$	$m\,n\,\nu$*	
μ	$m\,\nu$*	$m\,\mu\,\nu$	
ν	$n\,\mu$*	$n\,\mu\,\nu$*	
	$n\,\nu$*		
	$\mu\,\nu$		

[illegible]

tantum retinentur aſteriſco notatae, quae ſunt

$m\nu$	$mn\nu$
$n\mu$	$n\mu\nu$
$n\nu$	

II°. Si adſit praemiſſa negans, aderit vel pq, vel $\pi\varrho$. Ponamus, adeſſe pq, atque in eadem poſitione vel ſolae adſunt, vel una adeſt m vel n. In altera vero poſitione cum abſit $\pi\varrho$, aderit vel μ, vel ν, vel $\mu\nu$. Hinc combinationes

$pq\mu$.	$pqm\mu$*	$pqn\mu$
$pq\nu$.	$pqm\nu$.	$pqn\nu$,
$pq\mu\nu$.	$pqm\mu\nu$*	$pqn\mu\nu$.

Ex his excluduntur aſteriſco notatae

$$pqm\mu$$
$$pqm\mu\nu$$

quippe $m\mu$ excluditur (§. 36.): reliquae, ſervata regula §. 37., atque perinde habito praemiſſarum ordine, admittuntur.

III°. Simili ratione, ſi loco ipſarum pq, retineantur $\pi\varrho$, atque literis latinis cum graecis permutatis, admittentur inſuper

$\pi\varrho m$.		$\pi\varrho\nu m$
$\pi\varrho n$.	$\pi\varrho\mu n$.	$\pi\varrho\nu n$,
$\pi\varrho mn$.		$\pi\varrho\nu mn$.

§. XXXIX.

Retentis ergo iſtis combinationibus, quas admitti poſſe diximus, qualiscunque demum oruitur ex datis praemiſſis concluſio. Etenim, in hac enumeratione perinde habuimus praemiſſarum ordinem, mediique termini diſpoſitionem. Hoc unum tamen vel maxime notandum, particularitatem medii termini, cum non niſi ſemel admittatur ipſi concluſioni particularitatem noninferre, adeoque literam m

vel

vel μ ubivis in concluſione occurrat perinde haberi poſſe. Ponas enim, in alterutra praemiſſarum dari *m A*, in altera *A*; quoniam *A* continetur in *m A*, erit *A* fundamentum comparationis, atque reapſe uterque terminus extremus *B*, *C* eidem termino medio *A* comparatur, ut adeo ſingulis his caſibus determinatio *m*, in concluſione eiusque forma determinanda, aeque perinde habeatur ac ſi abeſſet. Idem ſentiendum eſt de determinatione μ, quoties haec occurrat. Contra ea determinationes *n*, *v*, ubivis occurrunt, cum ipſis terminis extremis particularitatem inferant, et in concluſione ipſos hos terminos retinent, ſigno particularitatis affectos. Omitti vero poſſe particularitatem praedicati affirmantis, niſi individua enumerare velis, facile patet. Quodſi enim dicas

quaedam *C* ſunt quaedam *B*,

absque ullo negotio eadem *C* eſſe *B* inde colliges. Secus eſt ſi propoſitio fuerit negans. Etenim ex propoſitione

quaedam *C* non ſunt quaedam *B*

nihil inſuper colligere licet, cum huiusmodi propoſitio locum habere poſſit, etiamſi *C*, *B*, ſint ideae prorſus identicae. Nil enim impedit quominus dicas, *quosdam homines non eſſe quosdam homines*, haec quippe enuntiatio idem fere dicit ac *maximam eſſe inter homines et homines differentiam*, ſive *omnes homines uno eodemque modulo metiri abſonum eſſe*.

§. XL.

Conſequens hinc eſt, ex combinationibus antea erutis, fere omitti poſſe *pqnv*, *pqnvμ*, *πρνn*, *πρνnm*. Quonia n enim hiſce caſibus *nv* ſimul occurrit, atque concluſio negativa ſit, concluſio nil dicit praeter quam quod

quoddam *C* non eſt quoddam *B*.

His vero caſibus omiſſis, in reliquis concluſionum negantium caſibus, terminorum extremorum vel uterque, vel alteruter univerſalis eſt, atque in genere qui univerſalis eſt terminus, concluſionis affirmantis fiet ſubiectum, negantis praedicatum, ſi quidem eam inferre volueris concluſionem, quae reliquis praeſtet, plurimumque dicat.

§. XLI.

Addamus quaedam exempla

I. Quoddam *A* eſt *B* $\qquad mA = nB$
nullum *C* eſt *A* $\qquad C : \varrho = A : \pi$

$$\overline{\qquad\qquad} \\ mC : \varrho = nB : \pi$$

m perinde habetur (§. 39.) hinc *C* univerſalis
$\varrho\,\pi$ negationem poſtulant
n terminum *B* reddit particularem,

unde concluſio (§. 40.)

Quoddam *B* non eſt *C*.

II. Ponatur

Quoddam *A* eſt *B* $\qquad mA = nB$
omne *A* eſt *C* $\qquad A = \nu C$

$$m\nu C = nB$$

m perinde habetur
ν, n particularitatem involuunt,

unde concluſio utravis

quoddam *C* eſt *B*
quoddam *B* eſt *C*

III. Ponatur

omne B eſt A $\qquad B = mA$

nullum A eſt C $\qquad A:\pi = C:\varrho$

$$\frac{}{B:\pi = mC:\varrho}$$

m perinde habetur

π, ϱ negant

particularitas nulla, cum n, ν, deſint,

unde concluſio utravis

nullum B eſt C

nullum C eſt B

IV. Ponatur

omne B eſt A $\qquad B = mA$

omne C eſt A $\qquad C = \mu A$

$$\frac{}{\mu B = mC}$$

ob medium bis particularem, concluſio nulla.

V. Ponatur

Quoddam B non eſt A $\qquad \frac{nB}{q} = \frac{A}{p}$

omne A eſt C $\qquad A = \nu C$

$$\frac{}{nB:q = \nu C:p}$$

ob $n\nu$ particularitatem, qp negationem involuentes, concluſio floccipendenda

Quoddam B non eſt quoddam C.

VI. Sit

omne A eſt B $\qquad A = nB$

omne C eſt A $\qquad C = \mu A$

$$\frac{}{C = \mu nB}$$

 Con-

Concluſio optima
omne *C* eſt *B*
quae minus dicit
quoddam *B* eſt *C*.

§. XLII.

Hactenus dicta (§. 31. ſeqq.) condendae quidem ſyllogiſmorum theoriae eo modo inſerviunt, quo expoſita ſunt. Etenim independenter ab identitatibus, quibus uſi ſumus, utique brevius exponi potuiſſent. Praeterea haud inficiandum eſt, fictionem quandam hevriſticam eſſe adhibitam, qua determinationes *m*, *n*, *μ*, *ν*, ideis *A*, *B*, *C* ita adiectae, atque determinationes *p*, *q*, *ϱ*, *π* iisdem ideis *A*, *B*, *C* ita demtae ſunt, quaſi hae ideae ſingulis quibusvis caſibus eſſent ideae rerum omnino homogenearum. Hoc vero cum dici non poſſit, conſequens eſt, adiectiones et demtiones iſtas nequaquam eo rigore eſſe ſumendas, quo ipſas in ſuperioribus (§. 17. ſeqq.) ſumſimus, aliosque ob fines ſumendas eſſe diximus. Nihilo minus tamen et in ipſa ſyllogiſmorum doctrina et deſignatione, curatius rem omnem perſcrutaberis, ſi eandem hanc ſingula diſcutiendi ſolertiam adhibeas. Ponas enim v. gr. ſyllogiſmum

Quicquid aureum eſt eſt pretioſum
Hoc horologium eſt aureum
Ergo hoc horologium eſt pretioſum.

Hic propoſitio minor eadem eſt, quam ſupra curatius exponendam eſſe diximus (§. 17.) Unde utique et ipſa concluſio, quantumvis vera ſit, confuſa eſt. Horologium enim non modo ob aurum, verum et ob ipſam machinae fabricam et praeſtantiam pretioſum eſſe dicitur. Quoniam porro in logica ſyllogiſmorum theoria ad formam tantam attenditur, facile patet; in emenda propoſiti ſyllogiſmi

giſmi concluſione propoſitionem minorem ita ſpectari, ac ſi totum horologium non modo aureum, verum cruda auri maſſa eſſet; quod quidem, ſi ad rem ipſam attendas, ſecus ſe habere, atque pretium horologii alia inſuper ratione aeſtimandum eſſe, deprehendes.

XLIII.

Ex dictis porro liquet, *totam ſyllogiſticam nil aliud eſſe quam compendium vel methodum, qua praetergrediendo peculiarem in quovis caſu determinationum m, n, p, q, μ, ν, π, ϱ ſignificatum, ex datis praemiſſis qualibuscunque, atque ob defectum identitatis admodum mancis, qualiscunque demum eruatur concluſio.* Patetque porro, illum ipſum identitatis in utraque praemiſſa defectum, dum elicitur concluſio, velut in ſummam colligi, ipſique concluſioni tribui, atque inde natam eſſe illam ſyllogiſtices regulam, quae concluſionem partem debiliorem ſequi iubet. Denique haud minus evidens eſt, ad maiorem ſyllogiſtices, ut et calculi qualitatum perfectionem, facilem eamque methodicam requiri determinationum iſtarum in quovis caſu inventionem. Hanc vero a Leibnitiana illa characteriſtica univerſali eſſe exſpectandam, vel intellecto termino liquet. Artem autem hanc pedetentim ac veluti per partes inventum iri, atque vix aliter inveniri poſſe, ex infinita rerum deſignandarum multiplicitate, aeque ac ex partibus iamiam inventis, mea quidem ſententia recte colligitur.

§. XLIV.

Videamus iam, quid obtineat, ſi proponantur res partibus pluribus iisque heterogeneis conſtantes? Quem in finem, atque a ſimplicioribus inchoando, ponatur res C, quae conſtet partibus A, B, atque ipſe connectionis modus indicetur litera m ipſi B adiicienda. Ita ergo ponere licebit (§. 22.)

$$C = A + mB$$

Hanc vero identitatem ſi verbis reddere velis, dicendum erit, *C* conſtare partibus *A*, *B*, modo *m* invicem coniunctis. Contra ea, quod ſupra iam notavimus (§. 16.), invito linguae genio *C* diceretur eſſe *A* et *B*, quippe *A*, *B* ipſius *C* non *attributa*, verum *partes* eſſe ſumſimus. Quodſi vero ponas eſſe ipſis partibus *A*, *B* attributa quaedam *n* communia, utique *n* toti rei *C* convenire, adeoque *C* eſſe *n*, recte affirmari palam eſt.

§. XLV.

Ponamus porro, dari aliam rem *c*, quae conſtet partibus *a*, *b*, ipſis *A*, *B* aliqua ſaltem ex parte ſimilibus, atque modo *μ* invicem coniunctis, patet fieri poſſe (§. 22.)

$$c = a + \mu b$$

Quatenus ergo inter res *C*, *c* aliqua intercedit ſimilitudo, dabitur quoque inter eas quaedam relatio, quae vero nequaquam ſimplex eſt, neque enim dici poteſt, *C ſe habere ad c, uti ſe habet A ad a, vel B ad b, vel m ad μ.* Contra ea utique dici poteſt *C non eſſe c*, et viciſſim *c non eſſe C*. His ergo, ſimilibusque caſibus, alia ratione exprimenda erit ea quae datur inter *C*, *c* relatio. Ponamus v. gr. parti *a* adiiciendam eſſe determinationem *p*, quo identificari poſſit cum parte *A*, ut ſit

$$A = p a$$

atque ſimiliter faciendum eſſe

$$B = q b$$

patet fore

$$C = p a + m q b$$

Quodſi ergo exprimenda ſit ea quae datur inter *C*, *c* relatio, utraque haec idea ad identitatem erit reducenda. Quod ſequentem in modum obtinere licet. Quoniam eſt

$$c = a + \mu b$$

ipſi

ipſi c demenda erit pars μb, quod ſic notatur, ut pars reliqua ſit

$$c - \mu b = a.$$

Porro huic parti adiiciatur determinatio p, quo habeatur

$$p(c - \mu b) = pa$$

Porro parti a, hac ratione determinatae, (intellige quoad formam, figuram, etc.) adiungatur, modo m, pars qb, ut habeatur

$$p(c - \mu b) + mqb = pa + mqb$$

Quoniam vero eſt

$$C = pa + mqb$$

patet fore

$$C = p(c - \mu b) + mqb$$

quae eſt relatio quaeſita inter C, c. Qua vero ratione legenda, vel verbis exprimenda ſit, ex ipſo literarum ſignificatu modoque liquet, quo ad eam pervenimus.

§. XLVI.

At vero huiuscemodi relationes in ipſis linguis ſaepiſſime haud ſecus unico verbo exprimuntur, ac ſi vel maxime ſimplices eſſent. Rationem ſi quaeras, haec in ipſa confuſa rerum C, c cognitione quaerenda eſt. Quodſi enim partium A, B, a, b diverſitatem non habeas perſpectam, fieri poteſt, ut comparatis invicem rebus C, c, ipſi rei c determinationem quandam M adiiciendam eſſe cenſeas, quo identificari cum C poſſit. Quo facto putabis breviſſime poſſe fieri

$$C = Mc$$

adeoque relationem inter C, c, eamque maxime ſimplicem, eſſe credes

$$M = C : c$$

etſi ipſis rebus curatius perſcrutatis reperias

$$M = (A + mB) : (a + \mu b)$$

id

id eſt, ideam relativam M mere eſſe fictitiam, veramque inter C, c relationem ſic eſſe concipiendam, ut fiat

$$C = p(c - \mu b) + mqb$$

Porro, fictitiam illam relationem M, neque gradus admittere, neque cognitioni mathematicae ſubiici poſſe, vel ex ipſa partium A, B, a, b heterogeneitate colliges.

§. XLVII.

Quodſi vero ex me quaeras, num dentur eiuscemodi ideae fictitiae maxime confuſae, mea quidem ſententia idem quaeris, ac ſi ſcire velles, num dentur ideae metaphyſicae et morales complexae? Ponas v. gr. rem $c = a + \mu b$, accedente cauſſa efficiente, ita mutari, ut fiat $C = A + mB$, utique dices, effectum eſſe illam mutationem quam res c, operante cauſſa, ſubiit, atque niſi nota ſit partium A, B, a, b diverſitas, parum aberit, quin effectum $= M$ eſſe dicas, cum ponas eſſe $C = Mc$. Simili ratione, ſi in genere *perfectionem* dicas eſſe *variorum conſenſum*, evidens eſt, *varia* iſta vel maxime eſſe poſſe heterogenea, atque hanc ipſam ob cauſſam totidem dari *conſenſus* admodum diverſos. Etſi ergo dicas, eo maiorem prodire perfectionem, quo plura, et quo magis conſentiant, hoc ipſo tantum *non nihil dicis*, quippe ea, quae *variis* illis partibus *ineſt heterogeneitas*, atque oriens inde ipſius *conſenſus* diverſitas, hac quidem ratione mathematicam perfectionis cognitionem non admittit, atque ſi ad hanc pervenire velis, ſingula adhucdum haud ſecus remanent diſcutienda ac ſi nihil dixiſſes. Brevitatis ergo plura exempla non adferam. Vellem tamen, ex his, quae iam dicta ſunt, colligerent lectores, undenam tam intractabiles ſint ideae pleraeque metaphyſicae complexae, ut etſi eas, omni adhibita opera, ſatis ſuperque credas evolutas atque diſcuſſas, nihilo minus denuo atque denuo

nuo videantur eſſe diſcutiendae ac evoluendae. Sumas enim ideam, qualem eſſe vidimus fictitiam illam

$$M = (A + m B) : (a + \mu b)$$

Quoniam relationis ſimplicis ſpeciem prae ſe fert, hanc ipſam ob cauſſam fucum facit, unde, ſive eam ponas $M = A : a$, ſive $M = B : b$, ſive $M = m : \mu$ etc. ubivis vero falſum immiſces, atque in caſibus ſpecialibus novas emergere diſcrepantias et incongruitates animadvertes. Quodſi porro hoc agas, ut idea *M* quotvis alias ingrediatur definitiones, utique et ipſis his definitionibus infers confuſionem in idea *M* latentem, nulloque modo penitus extricandam. Conſequens hinc eſt, in metaphyſicis optime quidem admitti ideas ſimplices, quippe ab omni confuſione omnique contradictione liberas; optime quoque admitti quae directe ex iſtis componuntur: reliquas vero, earumque terminos denominationum inſtar eſſe, et brevitati conſulere, theoriam autem omnibus numeris abſolutam, atque ab omni confuſione liberam, vel difficillime, vel plane non admittere, eamque ob cauſſam propoſitionum praeſertim affirmantium potius ac rectius fieri praedicata, quam vero ſubiecta. Hanc ipſam quoque cauſſam quaeras, cum exempla ea, quibus calculum atque ſignandi modum, hactenus expoſitum, illuſtratum dedi, illi rigori, quem calculus ipſe poſtulat ac praeſupponit, per omnia non ad amuſſim reſpondere forte animadvertes.

D. CHRISTIANI AUGUSTI CRUSII, S. THEOL. in Acad. Lipſ. Prof. Primar. Philoſ. Prof. Extraord. Eccleſiae Cathedr. Miſenenſis Capitularis, Alumnor. Electoral. Ephori, Hypomnemata ad Theologiam Propheticam. PARS PRIMA. *Introductionem generalem ad Theologiam Propheticam complexa.*

Lipſiae, CIↃ IↃCCLXIV. Alphab. 2. in 8.

Praemittit *Auct. S. V.* prolegomena, in quibus varia ad theologiam proph. ſpectantia praevie explicantur. Definitionem hanc theologiae proph. prodit: *eſſe eam theologiae partem, quae et quatenus verſetur circa vaticinia.* Neceſſitatem theol. proph. probat: 1) ex neceſsitate et utilitate vaticiniorum, 2) ex neceſſitate peculiaris ſcrutinii. Uſum autem vaticiniorum ait cerni: *a*) in fide facienda rebus humanis et doctrinis divinis, hinc oriri vaticinia probantia, quorum duplex ſit evidentia, vel immediata, vel mediata: *b*) in docendo, hinc vaticinia mere docentia. Rationes de diligenti ſcrutinio has reddit: 1) difficultatem et obſcuritatem eorum obiectivam, 2) diſperſionem eorum per *libros ſacros*, 3) difficultatem ſubiectivam, 4) multitudinem et temeritatem coacte interpretantium, vel impie oppugnantium. Docet praeterea, quanti ſit momenti pars prophetica verbi divini ex eo, quia fides ſuperſtructa ſit Prophetis; quia vaticinia reliquis argumentis pondus et evidentiam concilient; quia hoc ſtudium ſingulari ſua ſuavitate nos alliciat; et tandem, quia in confutandis iis uſum prorſus ſingularem praeſtent, qui temere ſinceritatem librorum SS. impugnant, et vetuſtarum hiſtoriarum fidem lapſu temporis decreſcere contendunt. Diſſerit dein de genuino huius rei modo, quem triplicem eſſe ait: *a*) ut generatim conſtet, dari in Scr. S. vaticinia, eaque Deum auctorem oſtendentia; *b*) ut ſpeciatim vaticinia de Chriſto intelligamus, iisque rite utamur; *c*) ut, quae Deus de fatis eccleſiae, de arcanis providentiae, et mundo futuro patefecit, ea caute et modeſte edoceamur. Sequitur demum ratio inſtituti, quae eſt: ut lectori litterarum S. diligenti ſubſidia praebeat, quibus ad maiorem rerum peritiam pervenire, eamque in uſus eccleſiae convertere poſſit. Unde in prima ſtatim parte operis agit de iis, quae in genere intelligendis vaticiniis inſerviunt, atque in ſe recipit quosdam textus interpretari, quibus in gerendo munere ſacro, et vindicanda religione, praecipue uti poſſimus.

Pars igitur prima quatuor capitibus abſolvitur, quorum Primum *de vaticiniis, et eorum diiudicatione in genere*, praecipit, ubi vati-

vaticinii haec ſuppeditatur definitio : *eſſe praedictionem rei futurae, quae nec ſentiri, nec ratiocinando praevideri potuerit, attamen fortuito vera non acciderit*; obiter fit mentio oppoſitorum vaticinii, quae ſunt 1) coniecturae, 2) quaecunque colligendo praevidentur, nempe ratiocinatione cauſali, nec non probabilitate phyſica vel politica, 3) audacter vel temere dicta, ſed quae interdum fortuito eventu vere exiſtunt. His praemiſſis, modum, quo vaticinatio contingat, tradit, atque eius poſſibilitatem vindicare ſtudet. Docet unde vaticinia originem ducant, et tres cognoſcendi modos enarrat: 1) ſi Deus ipſe immediate operetur, 2) ſi id fiat a ſanctis Angelis, 3) ſi fiat a daemonibus, id eſt angelis malis. Quo quidem in argumento pertractando S. V. *Auct.* hoc ab animis corpore ſolutis, et in perfectiori ſtatu conſtitutis, perfici poſſe negat, quoniam hoc praeternaturaliter contingeret, animaque corpore ſoluta a Deo praeternaturaliter novis viribus, aut novo corpore inſtructa eſſe deberet. Quaeſtionem quoque ſaepius agitatam ſub examen vocat, an animae hum. competat vis divinandi naturalis, quod non concedi poſſe dicit: nam vel ipſa ex natura divina repetenda, adeoque pro particula divinae eſſentiae eſſet venditanda, quod abſurdum; vel a Deo ipſam ingenitam eſſe, ita ut notiones animae creatione ingenitae dein evoluantur, quod contra praeſumtiones phyſicas ſit. Sex porro obiectionibus reſpondetur: *a*) negata vi divina, praeter neceſſitatem entia non multiplicari; *b*) qui divinationes a Deo, vel Angelis, non a vi animae domeſtica deducunt, non ſcindunt nodum, ſed ſolvunt, neque Deum ex machina devocant; 3) neque ideo tribuendam hanc vim animae, quia eius natura non poteſt a nobis explicari; 4) neque obſtat ignoratio modi, quo Spiritus perfectiores in producenda divinatione utuntur; 5) neque opus eſſe videtur explicare, quo conſilio Spiritus perfectiores hoc vel illud cum certis communicent hominibus; 6) reiicitur ſententia de eo, quod in brutis detur divinatio, nullamque vim huic argumentandi modo ineſſe docetur, quod hoc multo magis animae hum. competat. Divinationes dein angelicas examinat, atque, quantum

 inter

inter eas et Θεοπνευςίαν interſit, docet. Sequitur diviſio criteriorum, quae ſunt vel generalia, vel ſpecialia: generalia iterum ſunt vel communia Prophetis cum aliis hominibus eam diiudicantibus, vel Prophetis propria. Notae communes ſunt: 1) indoles doctrinae et morum, quibuscum certae vaticinationes ſunt coniunctae; 2) confirmatio eventu perſpicuo; 3) poteſtas ſigna et miracula edendi; 4) poſitiva connexio rerum praeſentium, vel poſthac evenientium, cum principiis antea iam cognitis et ſatis confirmatis; 5) plurium Prophetarum conſenſus; 6) ſanctitas vitae Prophetarum; 7) rerum magnitudo. Additur, tanquam primum et proprium criterium, Prophetarum ſenſus et interna animi *perceptio* Ier. XX, 9. Pſ. XLV, 2. Statuit A. ſpecialiora etiam criteria in circumſtantiis latere poſſe, quae excludant formidinem, ſive quod fallere vates voluerit, aut tentare potuerit, ſive quod ſua ipſius imaginatione fuerit deceptus. Huc pertinent ſollicitae certarum viſionum Scr. S. deſcriptiones. Obiter ſententia *Tolandi* in Orig. Iud. p. 185. de non ſuppeditatis idoneis diſcernendi vaticinia div. criteriis, tanquam temeraria, reiicitur. Negat A. divinitatis criteria in oraculis gentilium, variisque divinationibus reperiri, et disquirit, an fuerint oracula, quod confirmat exemplis oraculi Accaronitici, 2 Reg. I, 3. 16. Iannis et Iambris, 2 Tim. III, 8. Magorum Aegypti, Ex. XII, 12. Interpretum Pharaonis, Gen. XLI, 8. Magorum Nebucadnezaris, Dan. II, 2. ſq. IV, 3. ſq. Sortes, reliquasque divinationes pro obſidione Hieroſolymae, Ez. XXI, 21. Necromantiſſam Endoream, 1 Sam. XXVIII. Pſeudo prophetas, Michae, 1 Reg. XXII, 19-23. et ancillam Pythoniſſam, Act. XVI, 16. addit. Formulae loquendi magiam ſpectantes in Scr. S. obviae, nec non leges graviſſimae, et ſupplicia adverſus ſuperſtitioſa divinandi genera, Lev. XIX, 11. XX, 6. 27. Deutr. XVIII, 10. rem plane omnem dirimunt. Quaeſtio inſuper, an *Ant. van Dale* oracula refutaverit, perpenditur. In iudicium vocat *Dalenium* et *Fontenellium* A. propterea, quod philoſophia tantum duce hanc rem aggreſſi fuerint, oraculaque, contra omnem fidem hiſtoricam, negaverint. Argumenta eorum bilateralia eſſe dicit, atque evincit,

cit, eos a particulari ad univerſale concluſiſſe. Dubia quaedam ſolvit, falſosque concludendi modos verboſius recenſet. Omnia in *κακοζηλίᾳ* Satanae, doloſaque viarum domini imitatione poſita eſſe exiſtimat. Fallaces quasdam daemonum artes enarrat: v. c. opinionem de fato; res quaelibet naturales, quae ob difficultatem explicandi, et ambiguitatem ſuam, praeſtigias daemonum facillime admittunt; Daemones locum tempusque opportunum delegerunt, ubi fallacia documenta divinitatis ſuae oſtendere poſſent, ut pro diis colerentur, et mediatores inter ſupremum numen et homines crederentur. Exemplo ſunt aſtrologia, geomantia, onirocritica, ſimiliaque. Variis autem de cauſis homines in artes divinandi inciderunt: quorſum ſpectant ſingularia eventa, quae temporibus, locis, conſtellationibus tribuebantur. Demonſtratur porro, attributis Dei nequaquam repugnare, ſi oracula et praeſtigias daemonum permittat: hanc permiſſionem oeconomia gratiae Dei offerendae, et gloriae eius manifeſtatio, requirebat, et *ἀναπολογησία* eorum, qui in perniciem ruunt; atque tandem neceſſitas ut totus iudiciorum Dei ambitus limitatis hominibus imperveſtigabilis ſit. Notas divinae originis allegat, quae nequaquam competant oraculis et divinationibus gentilium; quod inde colligitur, 1) quoniam nihil praedictum eſt, ubi certo iudicari poſſit illud ſuperare intelligentiam daemonis; 2) quoniam res pro divinis venditatae coniunctae erant cum eiusmodi doctrinarum vel morum conformatione, quae repugnabat veritati divinae; 3) ex ſpecialioribus argumentis a circumſtantiis ſuppeditatis. Tandem hoc caput claudit ſententia de vaticiniis Muhamedi tributis, de quibus A. ita: 1) res ipſa eſt ſemper eiusmodi, ut vel ſapiat fraudem aut ſuperſtionem, vel ſagacitate coniici, aut caſu fortuito evenire, vel certe modica daemonis potentia fieri potuerit; 2) licentia depravandi hiſtorias, et audax aſſertio depravationis librorum S. 3) dogmata Muhamedis, quae congruunt cum Deismo, et continent ineptias contra Theologiam naturalem et phyſicam; religionum commixtio, et ſcrutinium veritatis interdictum, aperte arguunt impoſtorem. Quod reliquum eſt, de charactere Muhamedis A. haec lit-

teris conſignavit: eum fuiſſe inſignem idiotam, parum de capitibus religionis noſtrae, praeter unitatem Dei, pauca de officiis et iudicio extremo adſecutum fuiſſe, aut, quod *Auct. Cel.* magis placet, ea ipſi non probata fuiſſe. Impietatis autem eius indicia prodit articulus de ſe ipſo, tanquam ſummo Propheta. In eo fuit faſtus et rerum magnarum ſtudium. Preces et ieiunia ſine dubio ob rationes politicas praecepit. Peregrinationes Meccanas, et reverentiam Caabae ſepulchro Patriarchae gentis Iſmaelis ſuperſtructae, aut neceſſitate, aut priſca ſuperſtitione, aut ſimili verſutia retinuit. Haec de charactere Muhamedis.

Caput. II. *de vaticiniis in Scriptura Sacra in ſpecie* praecipit. Definitionem, quae totam rem conficere videtur, *ſuppeditat.* Vaticinium late ſumtum, ait, in S. S. eſt *ſignificatio rei futurae, divinitus*, (ſive mediate angelorum miniſterio, ſive immediate,) *eum in finem facta, ut Deus partim ſua conſilia patefaceret, partim doctrinae ſacrae fidem faceret.* Diſtinguuntur autem vaticinia reſpectu modi futura ſignificandi, in *realia* (nempe *typica,*) et *verbalia*. Non omnem tamen rerum occultarum manifeſtationem prophetiam dici poſſe ſtatuit, quia de eventis futuris non agitur, ſed de rebus praeteritis, aut abſentibus, aut voluntate Dei cognoſcenda. Hanc cum prophetia in eo convenire dicit, (nam haec ſunt *Auct. S. R.* verba,) quod occulta et naturaliter non ſcibilia aperiantur, quoque veritas attingatur absque naturalibus ſubſidiis, quam in probanda religione tantum ait valere, quantum prophetiam. Exempla *ſunt: quod* Eliſaeus arcana Syrorum conſilia aperuit, 1 Reg. VI, 12. *Sortes Sacrae*, quibus reus detectus eſt, quae vel mandato Dei, Ioſ. VII, 14. vel coram Deo et cum Dei invocatione factae ſunt, 1 Sam. XIV, 38. Has ſortes non confundendas eſſe cum ſortitione munerum in templo dicit, quae ordinis et contentionum cavendarum cauſa fiebant, Luc. I, 8. Matthiae per ſortem electio erat imitatio vetuſtae ſortitionis S. Sortes autem gentilium, ſpeciatim de Iona, ex conſueta daemonum κακοζηλίᾳ deducit, v. c. βελομαντείαν, Ez. XXI, 21. ῥαβδομαντείαν, Hoſ. IV, 12. Singulare aliquid obſervat de Iona, quod ſors divinatoria veritatem de procella propter Ionam manifeſtavit, Iona I, 7. coll. 14. 16.

16. tum et dicta Prov. XVI, 33. XVIII, 28. breviter explicat. Iam primum agit de vaticiniis *realibus*, quae ſunt *typi rerum futurarum, exhibiti per ſtatutos ritus cultusque, vel per certas res geſtas, quae et quatenus ad praenotanda futura ordinatae et comparatae fuerunt.* Tunc autem *mixtum* fieri vaticinium, ait, ſi res, in qua ineſt tale vaticinium, vel ſolummodo exhibetur, vel aliqua etiam additur explicatio: quorſum refert cultum Patriarcharum ac Iudaeorum typicum, fata ſingularia hominum, urbium, gentium. Tria argumenta pro typorum exiſtentia addit: 1) generalia dicta expreſſa, Col. II, 17. Ebr. VIII, 5. IX, 1. 8. 9. 23. X, 1 3 10 12. 2) explicata exempla, Io. XIX, 36. coll. Ex. XII, 46. Num. IX, 12. Gal. IV, 24. 3) conſiderationem rerum ipſarum; quando res Deo indignae forent, niſi detur quod ſint typi, agnoſcendus eſt typus. Sequuntur cautelae, ne typi cum aliis rebus confundantur: *a*) non omne quod conſtitutum eſt cum reſpectu ad N. T. typus eſt; *b*) in typo non omnes partes typicae ſunt; *c*) authenticam Apoſtolorum interpretationem non licet affectare; *d*) non quaevis allegatio aut alluſio probat typum; *e*) typi cum tempore plures et uberiores ſunt conſtituti; *f*) inter plures typos diviſum fuit, quod in uno commode exprimi non potuit; *g*) non nimium ſplendoris in uno typo eſſe debuit; *h*) ſapienter permiſſum, ut homines, in quibus typus erat, maculas contraherent; *i*) typus antitypo eſt imbecillior; *k*) typus dat praenotionem, ſed plene non intelligitur, niſi ab iis, qui res iam viſas cum eo contendere poſſunt, et picturae naturam et regulas ſatis norunt. Pergit A. ad vaticinia *verbalia*, quae vel res per verba enuntiant, vel picturas rerum et emblemata adhibent. Quo ultimo in genere Apocalypſis Ioa. exarata eſt, cuius excellentia praedicatur. Illa vaticinia iterum duplicis ſunt generis, vel *ſomniantium*, vel *vigilantium*. Primo genere Deus demonſtravit, ſe non naturae legibus teneri, igitur cum dormientibus locutus eſt. Quatuor modis vero vigilantibus ſeſe manifeſtavit: *a*) per ἔκστασιν, *b*) per impulſum Sp. S. internum, ברוח הקדש, *c*) per בת קול, *d*) per Urim et Thummim, quas de reſponſionibus per ſummum Sacerdotem a Deo datis explicat; eumque eapropter ſancto Ephod indu-

indutum eſſe debuiſſe affirmat, verboſiusque ſuam de Urim et Thummim ſententiam proponit. Diſſerit quoque de praerogativa Moſis prae aliis Prophetis, quae in cognitione Dei ἐν εἴδει conſtitit, eiusque typica ratione, in quotidiana conſuetudine cum Schechina et Chriſti mediatoris ad Deum relatione quaerenda. Inſpirationem Prophetarum a commemoratione vaticinii div. differre in genere docet, exemplis Pharaonis, Gen. XLI. Ioſephi, Gen. XXXVII. Ioſephi mariti Mariae, Mat. I, 20. 21. Θεοπνευςίαν ſic deſcribit: eſſe *ſtatum miraculoſae operationis Spir. S. in animo certorum hominum, quo conceptus certarum rerum et verborum animo loquentis, vel ſcribentis, cum ſingulari et praeternaturali viuiditate ſuppeditabantur, animusque ad eos contemplandos, et cum aliis communicandos, efficaciter impellebatur.* Addit, quomodo ea agnoſci potuerit: videlicet, Scriptores illam interna perceptione et illuminatione a ſtatibus mentis naturalibus diſcernere debuerunt. Acceſſerunt miracula, nec non eventus praedictiones confirmantes. Rationes reddit, cur licuerit Prophetas conſulere de rebus minutis: ut Deus caveret, ne Iſraelitae ad oracula gentilium excurrerent, aut ſuperſtitioſis et idololatricis gentilium artibus uterentur. Sed ante omnia ipſa indoles doctrinae, et nexus cum rebus iam cognitis, et veritate revelata, expendi debuit. Cum his argumentis per dona gratiae ordinaria Sp. S. fidem produxit. Latius tamen patet inſpiratio, quam Prophetia. Θεοπνευςία verſatur circa hiſtoriam, dogmata, et Theologiae naturalis repetitionem: Prophetia circa ſignificationem *rerum futurarum.* Interim προφήτης non reſpondet τῷ נביא, qui proprie eſt interpres, legatus, orator: et quamquam interdum נביא per προφητην exponatur, tamen retinenda eſt ſignificatio vocis ebraea. — Sed videmus, rerum copia ad prolixitatem nos delabi: igitur, quod de omni opere reliquo dicendum ſupereſt, alio tempore dicemus, et proxime quidem.

INDEX AUCTORUM,
quorum Libri, aut Inventa, in hoc Volumine recenſentur:

I. *Libri Theologici & ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſpectantes.*

Cruſii (*Chriſt. Auguſt.*) *Hypomnemata ad Theologiam Propheticam.* Pars I. *Introductionem generalem ad Theologiam Propheticam complexa.* 473

Febronii (*Iuſtini*) *de ſtatu Eccleſiae et legitima poteſtate Rom. Pontificis, Liber ſingularis, ad reuniendos diſſidentes in religione Chriſtiana, compoſitus.* 1

Michaelis (*Io. Dav.*) *Commentationes, Societati Regiae Scient. Göttingenſi oblatae.* 220

Theodoreti *noua editio a* Io. Ludov. Schulzio *promiſſa.* 393

Ulphilae *verſio Gothica nonnullorum Capitum Epiſtolae Pauli ad Romanos. Eruit et commentatus eſt* Franc. Anton. Knittel. 20

II. *Libri Iuridici.*

Febronii (*Iuſtini*) *Liber de ſtatu Eccleſiae, et legitima poteſtate Rom. Pontificis.* 1

Schrötteri (*Franc. Ferdin.*) *Diſſertationes ad illuſtrandum Ius Publicum Auſtriacum ſpectantes.* 193

III. *Libri Medici et Phyſici.*

Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae Novi Commentarii. Tomus IX. *Pro annis* 1762. *et* 1763. 241

Bauer (*Fulgent.*) *Diſſertatio Experimentalis de Electricitatis theoria at uſu.* 436

Celſi (*A. C.*) *de Medicina Libri Octo. Ex fide vetuſtiſſimorum librorum recenſuit, innumeris depravationibus liberavit, Lectiones Variantes et Animadverſiones, tum aliorum, tum ſuas, nec non indices copioſos aliaque adiecit* Car. Chriſt. Krauſe. 372

Hanovii (*Mich. Chriſtoph.*) *Philoſophiae Naturalis ſive Phyſicae Dogmaticae* Tomus II. 179

— — — — Tomus III. 212

Morgagni (*Io. Baptiſtae*) *Opuſcula Miſcellanea, quorum non pauca nunc primum prodeunt.* 161

Raſpe (*Rud. Eric.*) *Specimen Hiſtoriae Globi terraquei de novis e mari natis inſulis, ad Hookianam telluris hypotheſin de origine montium et corporum petrefactorum.* 153

IV. *Libri Mathematici.*

Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae Novi Commentarii. Tomus IX. *Pro annis* 1762. *et* 1763. 241

Exercitatio Aſtronomica de menſtrua Solis parallaxi. Senis obſervata, habita in Collegio Romano Societ. Ieſu. 121

Fagnano (*Io. Franc. de Tuſchis a*) *Integratio quarundam quantitatum differentialium, quae originem habent a lineis, quae ad circulum referuntur.* 361

Heinſii (*Gothofredi*) *de Eclipſi Solis d.* 1. *Aprilis A.* 1764. *obſervata, Commentatio.* 108

Lambert (*I. H.*) *Disquiſitio de univerſaliori calculi idea, cum adnexo ſpecimine.* 441

Methodus nova inveniendi longitudines locorum terra marique per Lunam. 186

V. Libri Hiſtorici et Geographici.

Belii (*Car. Andreae*) *de Ottone II. Granſeio, Baſileenſi Epiſcopo, caedis Alberti I. Rom. Regis participe, Diſquiſitio hiſtorica.* 12

Haeberlin (*Franc. Dominic.*) *Analecta Medii Aevi, ad illuſtranda iura et res Germanicas.* 116

Hiſtoria Regum Catholicorum, Ferdinandi et Iſabellae 398

Mazzuchellianum *Muſeum, ſeu Numismata Virorum doctrina praeſtantium, quae apud* Io. Mariam Comitem Mazzuchellum *Brixiae ſervantur, a* Petro Anton. de Comitibus Gaetani, *edita atque illuſtrata. Accedit verſio Italica* Coſimi Mei. Tomus II. 427

Pray (*Georgii*) *Annales veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum, ab A. ante N. C. 210. ad A. C. 997. deducti.* 201

Schoepflini (*Io. Dan.*) *Hiſtoria Zaringo-Badenſis.* Tomus Primus. 375

VI. Libri Philoſophici, Antiquarii Auctores Claſſici, Philologici, Miſcellanei.

Aeliani *Variae Hiſtoriae, in linguam Francogallicam verſae a* Formeio. 157

D'Orville (*Iac. Phil.*) *Sicula, quibus Siciliae veteris rudera, additis antiquitatum tabulis, illuſtrantur. Edidit et commentarium ad numismata et inſcriptiones Siculas, aliaque adiecit* Petrus Burmannus Secundus. Tomus I. 388

Ferrarii (*Guidonis*) *Inſcriptiones, Epiſtolae, Diſſertationes.* 403

Kallii (*Abrah.*) *Specimen novae editionis Sententiarum Theognidis Megarenſis.* 401

Koehleri (*Io. Bernardi*) *de nova editione Heſiodi adornanda conſilium.* 89

Lambert (*I. H.*) *de univerſaliori calculi idea, Diſquiſitio, una cum adnexo ſpecimine.* 441
Michaelis (*Io. David.*) *Commentationes, Societati Regiae Scientiarum Göttingenſi, per annos 1758-1762. oblatae.* 220
A. Perſii *Flacci Satyrae ſex, ad fidem optimarum editionum, una cum variis lectionibus Codicis Ebneriani, edidit* Georg. Frid. Sebaldus, *tabulisque aeneis incidit* Io. Mich. Schmidius. 335
Picturae Antiquae, ex Herculano et vicinis locis erutae, atque in aes inciſae, cum animadverſionibus variis. Tomus II. Recenſio I. 41
— — — Recenſio II. 81
Tomus III. Recenſio I. 281
— — — Recenſio II. 321
de Schmidt (*Frid. Sam.*) *Opuſcula, quibus res antiquae, praecipue Aegyptiacae, explanantur.* 30
Ulphilae *verſio Gothica nonnullorum Capitum Epiſt. Pauli ad Romanos, eruta a* Franc. Antonio Knittel. 20
Winckelmanni (*Io.*) *Hiſtoria artium antiquitatis.* Partes II. 340

INDEX
RERUM NOTABILIORUM.

A.

Academiae *Petropolit. Commentarii* 241
Aedificia *ruſtica in pictura vetere* 76
de Aedificiis *veterum quaedam* 168
Aegypti *veteris urbes utrum plures quam 30000?* 39
— — — — *merces* ibid.
Aegyptiacarum *antiquitatum illuſtrationes plurimae* 30
Aegyptiorum *commercia et navigationes* 34 ſq.
— — — *artes quomodo natae et cultae?* 345
Aeliani *variae hiſtoriae, Francogallice verſae a Formeio* 157

Aemilia-

Aemilianae *Epiſtolae* 170

de Aequationibus *varia* 248. 251

Aërologiae *expoſitio uberior, et quid cum Aërometria doceat?* 179 ſq.

Aethiopum *commercium cum Troglodytis* 36

de Aggeribus *conſtruendis cogitationes* 265

Aglaidis *pictura vetus* 66

ex Agrimenſorum *arte inſtrumentum* 88

de Agrorum *feriis Moſaicis* 239

ex Albana *villa inſcriptiones* 356 ſq.

de Alberti *Rom. Regis caede, diſquiſitio* 12

ad Alberti Stadenſis *Chronicon, edit. Reineccianae, lectiones variantes, emendationes et ſupplementa* 119

Algebraicus *calculus* 442

Algorithmi *ſingularis ſpecimen* 245

Allia *ab Aegyptiis culta* 33

de *Proſp.* Alpino *epiſtolae duae* 164

de Alſatiae *ducibus quaedam* 376

de Ammonii *Alexandr. Hiſtoria Evangelica* 24

Amores *in pictura vetere* 292

Amphionis *nomen Aegyptium* 33

Amun, *Iupiter Aegyptiorum* 34

Analecta *medii aevi de rebus Germanicis* 116

de Anemone *fluvio quaedam* 171

Angliae *Regum Privilegia, mercatoribus Hanſeaticis conceſſa* 117

de Anno *Sabbathico* 259

Antiquitas *Graeca illuſtrata* 41 ſq. 281 ſq.

— — — *Aegyptiaca illuſtrata* 30 ſq. 283

— — — *Inſubrica* 105

— — — *Artium illuſtrata* 339 ſq.

Apollinis *pictura vetus* 44. 286

Apollo *cum Caſſandra, in pictura* 62

— — *cum Marſya certans in pictura* 63

de Appellationibus *ab abuſu* 11

de Apyris *quaedam* 216

de Aqua *obſervationes* 185

de Aqueis *meteoris* 183

Ara *in pictura vetere* 82

Arabica *Ptolemaeorum commercia* 37

de Arboribus *expoſitio uberior* 219

de Archiducum *Auſtriae ſummis muneribus in Imperio Rom.*

Roman. Germ. et iuribus 196
Ariadne a Theſeo deſerta, in pictura vetere 57
— — e lecto ſurgens depicta 58
— — dormiens, in pictura 60
Arithmeticae obſervationes 242 ſq.
Artium Antiquitatis hiſtoria accurata 339
— — in Saxonia hoc tempore incrementa 340
de Aſiae populis antiquiſſimis varia 203 ſq.
Askew (Anton.) elogium 96
de Asphaltite quaedam 229 ſq.
de Aspidis morſu obſervationes variae 165 ſq.
Aſtronomicae obſervationes 108. 121. 186. 269
Athlethae in pictura vetere 320
Avarum Annales a Prayo conditi 201
— — res geſtae ab A. C. 710. 208
Auguſti Caeſaris numus rariſſimus 42
Aurone aerugo inducatur a vaporibus Asphaltitis? 233
Auſtriacae domus origo ex Alſatia deducitur 376
ad Auſtriacum Ius Publicum et hiſtoriam eiusdem gentis ſpectantes obſervationes 196 ſq.

B.

Bacchae ſaltantes in pictura vetere 308
Bacchantium chori in picturis 64
Bacchi ſacrificium in pictura 63
— — educatio in pictura vetere expreſſa 55
Bacchus Ariadnen dormientem contemplans 60
de Bacchi pompa obſervatio 65
Bacchi pictura vetus 286. 312
Baconis de Verulamio numus elegans 429
Badenſis hiſtoria omnis a Schoepflino accuratiſſime ſcripta 375
Badenſium Marchionum origo inveſtigata 377 ſq.
Badrini nomine quis fluvius intelligendus? 178
Baſileenſium Epiſcopor. cum Comitibus Habspurg. controverſia 14
de Balth. Beckeri numis et libro 437
Bedeſis et Viſis utrum eadem flumina? 179
de Bertoldo Duce 377 ſq.
Biologiae expoſitio uberior 212
Flavius Blondus defenſus 170
— — de eodem obſervationes aliae 175 ſq.
de Herm. Boerhaave quaedam 266 ſqq.
de Borith, ſeu Nitro Hebraeorum 236

Boc

Bos *Aegyptius in pictura vetere* 334
Brunſvico - *Luneburgica hiſtoria illuſtrata* 118
Bullae *Pontificiae quomodo recipiendae?* 21

C.

Cabirorum *ſacra in picturis* 64
de Caeſenae *nomine et vinis Caeſenatibus* 178
de Calamo *quaedam* 86
de Calculi *idea univerſaliori diſquiſitio Lamberti* 441
Calydonia *venatio in pictura vetere* 299
Camilli *in pictura vetere* 70
Ioach. Camerarii *editio Theognidis deſcripta* 408
Caper *in vetere pictura* 72
Caricature *in picturis Herculanenſibus* 232
Io. Caſanovae *laus* 344
Caſſandra *in pictura vetere* 62
Cataclista *veſtis quid?* 84. 85
Catenae *Curetarum* 83
Catulli *locus illuſtratus* 290
de Cauſſis *maioribus* 5
A. Corn. Celſus *an medicus fuerit?* 162 ſq.
— — — *editus et illuſtratus a Krauſio* 371
de Cenſibus *Hebraeorum commentatio* 224
de Cenſorini *loco quodam* 41
de Cepis *ab Aegyptiis cultis* 33
de Cerretanis *quaedam* 285
de Chaganis *Avarum* 209
Chriſtinae *Reginae numi* 431
cum Cimbris *proelium Marii* 107
Cimelia *in Phyſica quaenam ſint?* 217
Circites *quid?* 81
de Circularium *arcuum progreſſionibus* 244
Claudiani *locus illuſtratus* 302
de Cleopatrae *mortis genere* 164
de Clerici *in Heſiodum curis* 92 ſq.
— — — *eiusdem reprehenſio* 235
Clio *Muſa quomodo a Melpomene diſcernenda?* 45
Codex *Reſcriptus verſionis Gothicae* 21
Codices *MSti Heſiodi Pariſiis* 97
— — *Variae Hiſtoriae Aeliani* 158
Concavum ſalutare *in Perſio* 338
de Conciliorum *iuribus, pugnantibus cum poteſtate Pontif. Rom.* 6
Conclavia *in pictura vetere* 291
Concordia *Dea in pictura* 67
Coniſſalus *quis Deus?* 308
de Copula Eſt 449
Corbitores *in navigiis* 79

Corda-

Cordarum inaequaliter craſſarum motus? 258
Crocota *veterum* 290
Crotala *qualia fuerint inſtrumenta?* 83
de Cupidine *et* Cupidinibus *quaedam* 60. 322
Currus *birotus in vetere pictura* 316
de Cynicis *quaedam* 306
Cyprus *inſula Aegyptiis utilis* 38

D.

de Daemonibus *obſervationes C. A. Cruſii* 477
de Dalenio *oracula refutante* 476
David *Rex quid in cenſu ſuo peccaverit?* 225
Delus *utrum e mari enata?* 156
Dendrologiae *expoſitio uberior* 212 ſq.
Deus *an permittere potuerit oracula?* 477
de Diana *quaedam* 42
— — *in pictura vetere* 62. 298
Differentialium *quarundam quantitatum integratio* 361
Dioeciae *arbores quaenam?* 210
Dionyſii *Periegetae paraphraſis in Heſiodum nondum edita, eiusque ſpecimen* 98
Diverſoria *animalium inſignibus diſtincta* 40
Divinandi *facultas naturalis an competat animae humanae?* 475
Dodonaeum *vas in pictura vetere* 330
Dresda *artium per Germaniam ſedes* 340
Durateus *equus in pictura vetere* 314

E.

de Ebneriano *Codice Satyrarum Perſii quaedam* 337
de Eccleſiae *ſtatu liber ſingularis* 1 ſq.
— — *forma, an monarchica?* 2
— — *libertate recuperanda* 11
Eclipſis *Solis Lipſiae 1760. d. 13. Iun. obſervata* 271
— — *Lipſiae 1764. d. 1. Aprilis obſervata* 108
— — *A. 1758. d.* $\frac{19}{30}$ *Dec. Petropoli obſervata* 270
— — *Lunae, d. 18. Maii ſtil. v. A. 1760. Petropoli obſervata* 270
— — *lunaris d.* $\frac{7}{18}$ *Maii 1761. Petropoli obſervata* 272
Eclipticae *lunae uſus* 192
Editionum *Theognidis recenſio* 404
Elephas *in pictura vetere* 76
de Electricitatis *theoria et uſu Diſſertatio* 436
Endymionis *fabula in pictura vetere* 287

de Ephip-

de Ephippiis *veterum* 56
de Epiſcoporum *inſtitutione et iuribus.* 9
Epiſtolae G. *Ferrarii* 103
Ἐπεντελα *in pictura* 66
Equus *Troianus in pictura vetere* 314
Erato *Muſa, pictura expreſſa* 47
Europa *hirco equitans* 334
de Euryſtheo *quaedam* 318
Excommunicandi *ius an ſemper effectus iurisdictionis fuerit?* 4

F.

Faunus *in pictura vetere* 61. 309
de Fili *fluxilis, corpuſculis quotcunque onuſti, motu vibratorio* 256
de Formularum *quadraticarum indeterminatarum per numeros integros reſolutione* 241
de Foro *Livii quaedam* 174
Friderici I. *Imp. privilegia in domum Auſtriacam collata* 195
Frondes *manibus portatae apud veteres quid deſignent?* 69
de Frontini *conſulatu ordinario* 167
Funambuli *in picturis antiquis* 309 ſq.
Functionum *ex data differentiali conditione inveſtigatio* 254

G.

Galeni *fragmenta quaedam MSta.* 27
Gallieni *imago ridicula* 333
de Corn. Gallo *poeta.* 175
Garnerii *quaedam iterum edenda* 397
Geloa *inſcriptio illuſtrata* 388
Gemini *in Zodiaco quid referant?* 32
de Gemmis *obſervationes nonnullae* 218. 334
Geographicae *obſervationes* 170 ſq. 273 ſq.
Geologiae *uberior expoſitio* 212
ad Germanicas *res medii aevii analecta* 116
de Germanorum *pictoribus quibusdam* 348
Glaciales *Helvetiae montes* 276
Glacies *quomodo generetur? cet.* 280
Globi *terraquei hiſtoriae ſpecimen* 153
— — *formati hypotheſes potiores* 156
ex Godeſchalci *viſionibus excerpta* 129
Gorgones *in pictura vetere* 53
Gothica *verſio Epiſtolae ad Romanos* 20
Graecae *voces et phraſes illuſtratae* 25 ſq. 34. 48 64. 69. 92. 160

 de Grae-

de Graecis *Codicibus Guelpherbytanis* 23

Graecorum *artes, earumque hiſtoria ampliſſima* 346 ſq.

de Graevii *in Heſiodum curis* 92

Gratiae *in vetere pictura* 295

Grylli *in pictura vetere* 332

Guelpherbytanae *Bibliothecae Codex illuſtris* 20

Guerrae (*Ioſephi*) *fraus in imitandis Picturis Herculanenſibus detecta* 42

H.

Habspurgicorum *comitum controverſiae cum Epiſcopis Baſileenſibus* 14 ſq.

Hagedornii, *Artium per Saxoniam Directoris, elogium* 341

de Hachbergicis *Marchionibus plurima* 377

Hebdomadae *veterum* 323

Hebe *in pictura vetere* 72

de Hebraeorum *cenſibus* 224

— — — — *nitro* 236

Heinſii (*Daniel.*) *in Heſiodum curae* 95

Helle *in vetere pictura* 288

Helmoldi *Chronicon Slavicum, edendum a Koehlero* 90

Helvetiae *montes glaciales* 276

Io. Henis *quis?* 430

de Henrico III. *Epiſc. Baſileenſi* 15

Herculanenſes *picturas antiquae illuſtratae* 41 ſq. 281 ſq. 357

Hercules *in pictura vetere* 318

de Herculis *in Inſubriam adventu* 106

— — — *ſtatuae trunco celeberrimo* 359

Hermaphroditus *in pictura vetere* 68

Hermes *in pictura vetere* 311

de Heſiodi *nova editione adornanda conſilium Io. Bern. Koehleri, eiusque editionis ſubſidia* 89

— — — *aetate et orationis genere* 91

— — — *editionibus* 92 ſq.

de Hetruſcorum *artibus, earumque hiſtoria* 351

de Hiſtoria *Domus Auſtriacae quaedam* 194 ſq.

de Hiſtoricorum *methodo quaedam* 158 ſq.

de Homagio *hereditatis iure praeſtando Archid. Auſtriae ab Ordinib. Provinciar.* 198

Hookiana *telluris hypotheſis defenſa* 153

Hora *in pictura vetere* 290

Horatii *locus illuſtratus* 166

de Horologio *vetere rariſſimo* 281

Hunnorum et Hungarorum *Annales* 201

Hydrologiae *uberior expoſitio* 179. 184

Hylas

Hylas *in pictura vetere* 305
Hypomnemata *ad Theol. Propheticam* 473

I.

de Ideis *fictitiis nonnulla* 472
de Identitate *obſervationes quaedam* 452
Inſcriptiones *Narbonenſes* 39 ſq.
— — — *Guidon. Ferrarii, et de Inſcriptionibus quaedam generatim* 108
— — — *Romanae primum editae* 351 ſq.
— — — *Siculae* 388
de Inſubricis *Antiquitatibus Epiſtolae* 105
de Inſulis *novis e mari natis* 153
Integratio *quarundam quantitatum differentialium, quae originem habent a lineis, et ad circulum referuntur* 361
de Iohanne *Habspurgico quaedam* 14
de Iordanis *aqua quaedam* 234
Ioſephus *Gorionides in nummo* 433
Iovis *Satellites obſervati* 272
Iſiaca *ſacra in pictura vetere* 84
de Italorum *vultibus* 347
Iupiter *in olorem converſus, in pictura vetere* 294
Iuno *in pictura vetere* 54. 332
de Iunone *Lucina quaedam* 67
ex Iure *Publico Auſtriaco Diſſertationes* 193

K.

Kallii (*Abrah.*) *de Theognide edendo conſilium* 401
Koehleri (*Ioh. Bernh.*) *in Heſiodum curae* 89
Krauſii (*Car. Chriſt.*) *in Celſum merita* 372

L.

Lacunar *et tholus in vetere pictura* 328. 331 ſq.
Lamberti *de calculo univerſali obſervata* 441
de Laribus *obſervata quaedam* 297
de Lectis *veterum obſervationes* 57
Leda *in pictura vetere* 88. 294
Leibnitii *quaedam obſervata* 442
Leonis *ſidus quid referat?* 32
Libraria *tabella in pictura vetere* 85
Libri *veterum in pictura* 87
de Literis *minuſculis apud veteres* 86
Longitudinis *locorum terra marique inveniendi nova methodus* 186
de Lothi *uxore* 235
Lunae *cum Sole compoſitio* 121
per Lunam *quomodo longitudines*

nas locorum terra marique inveniri poſſint? 186
Lunae *Eclipſes obſervatae* 271 ſq.
— — *et Endymionis fabula in pictura vetere* 287

M.

de Ant. Magliabecchio *quaedam* 433
de Magnetico *quodam experimento* 264
Magni, *Ducis Saxoniae*, *charta* 119
Marchionum *Badenſium et Hachbergicorum hiſtoria* 376 ſeqq.
in Mari *Rubro Ptolemaeorum commercia* 35
Maris *Mortui natura et origo* 229
Mariae *Virgini dicati ſacelli inſcriptio* 105
Marſyae *et Apollinis certamen depictum* 63
— — *pictura vetus* 303
Mazzuchelli *Comitis elogium* 436
— — — *muſeum numiſmaticum* 427
Medicarum *inſtitutionum nova idea* 161
Medii aevi *res Germaniae illuſtratae* 116
Mediolanenſis *Noſocomii inſcriptio* 104
in Mediterraneo *mari Ptolemaeorum commercia* 38
Mercurius χθόνιος *in pictura vetere* 296
de Mercurio *obſervationes* 266
— — — *in Sole obſervato Pekini* 275
Meridianae *diſtantiae apparentes Solis a vertice* 144
de Meſſana *urbe quaedam* 392
de Metallis *plurimae obſervationes* 217
de Meteorologia *aetherea* 182
Meteorologicae *obſervationes* 268 ſq.
Microſcopii *ſolaris emendatio* 263
Minerva *in pictura vetere* 54
de Mich. Molino *obſervatio* 432
de Monochordo *obſervata quaedam* 48
de Montibus *Glacialibus Helvetiae* 276
de Montium *origine* 153 ſq.
Io. Bapt. Morgagni *elogium* 161. 178
de Moſaica *lege paradoxa* 239
de Muhamedis *charactere* 477 ſeq.
Muſarum *imagines antiquae* 44
— — *ſymbola* 45
— — *virginitas perpetua* 46
Myſteriorum *Bacchicorum ſummus gradus*, ἐποπτεία, *in pictura* 66

Nar-

N.

Narbonenſes *inſcriptiones* 39 ſq.
Naturalis *philoſophiae expoſitio* 179 ſq. 212 ſq.
de Navigationibus *et commerciis Ptolemaeorum* 34
Naves *in pictura vetere* 331
Nelleri (*Georg. Chriſtoph.*) *liber de ſtatu Eccleſiae et poteſtate Pontif. R.* 1
de Nemeſi *quaedam* 59
— — — *in pictura vetere* 294
Nereides *in pictura vetere* 301
de Nimbo, *Deorum capita ambeunte, et* Nimbis *in ſtatuis* 51 ſq.
de Nitro *Plinii* 236
de Novariae *urbis nomine et conditore* 106
de Numeris *primis valde magnis* 250
de Numis *ſatyricis et contumelioſis* 334
Numiſmata *Sicula illuſtrata* 388 ſq.
— — — *Virorum doctrina praeſtantium* 427
Numus *Auguſti, unicus ſui generis* 42

O.

Oceanitidae *nymphae in pictura vetere* 301
in Oceano *Ptolemaeorum commercia* 85
de Oraculis *quaedam* 476
de Ordinariatu *univerſali Pontificis* 10
Orphei *nomen Aegyptium* 33
Oſtienſis *portus in pictura* 80
Otto II. *Granſeius, Epiſc. Baſileenſ. caedis Alberti I. Rom. Regis, particeps* 12 ſq.
Ovidii *locus illuſtratus* 327

P.

de Pado *obſervationes* 171
Pallas *Dea*, *et* Pallas *gigas in vetere pictura* 73 ſq.
de Blaſ. Paſcal *quaedam* 430
de Parallaxi *Solis menſtrua* 121
Peleus *in pictura vetere* 301
Penelope *in vetere pictura* 291
Pentapolis *ubi ſita fuerit?* 233
Periſtelides *veterum* 57
Perſae *et* Phoenices *quantum artes coluerint?* 348
Perſii *Satyrae editae a Sebaldo, et tabulis aeneis inciſae a Schmidio* 335
— — *laudes, et defenſio* 336
de Petaſonis *et* Pernae *diſcrimine* 284
de Petrefactorum *corporum origine* 153 ſq.
Petropolitanae *Academiae Commentarii* 241
Petrus, *primus Apoſtolorum* 3
de Petro II. *Baſileenſium Epiſcopo* 16

de Pharo *Ravennae* 173
Phryxus *in pictura vetere* 288
Phyſicae *dogmaticae uberior expoſitio* 179. 212
Phytologiae *copioſior expoſitio* 212
Picturae *antiquae Herculanenſes illuſtratae* 41 ſq. 281 ſq.
Picturae *ridiculae veterum* 333
Piſces *in Zodiaco* 33
Piſcium *rariorum deſcriptiones* 269
de Plinii *nitro* 236
Plinius *cur Celſum non appellet medicum?* 163
Poetria *citharistria in pictura vetere* 305
Polygamia *frequentiſſima apud Iudaeos* 226
Polyhymnia *Muſa, in pictura vetere* 49
de Pompis *Deorum obſervatio* 65
de Pontificis *Romani legitima et falſa poteſtate liber ſingularis* 1 ſq.
Porticus, *earumque varia genera apud veteres* 78
Portus *in pictura vetere* 79
Priapus *in pictura vetere* 311 ſq.
de Primatu *in Eccleſia* 3
de Progreſſionibus *arcuum circularium, quorum tangentes ſecundum certam legem procedunt* 244
Propheticae *Theologiae hypomnemata* 473
de Propoſitionibus *univerſaliter negantibus quaedam* 456
Pſyche *in pictura vetere* 322
de Ptolemaeorum *commerciis et navigationibus* 34
Pygmaei *in pictura vetere* 332
de Pythagora *obſervatio* 50

Q.

de Quadraticis *formulis* 241
de Qualitate *et* Quantitate *quaedam* 446
Quantitatum *quarundam differentialium quae originem a lineis habent, integratio* 361

R.

de Io. Racinio *quaedam* 432
de Ravenna *urbe obſervatio* 168
de T. I. Reinhardo *quaedam.* 431
de Reſolutione *aequationum cuiusque gradus* 248-251
— — — *ideae in notas ſuas ſimplices* 460
Rhegina *inſcriptio, commentario illuſtrata* 288
de Richelio *Cardinale quaedam* 429
de Robinſoni *in Heſiodum curis* 93
Romani *quantum artes coluerint?* 358

de Roſ-

de Roſſaeo (Rouſſeau) *utroque* 434
de Rudolfo *Habspurgico* 15
de Rudolfo IV. *Duce Auſtriae quaedam* 197
Rudolfi *varii, Marchiones Hachbergici* 385
Rhunkenii (*David.*) *in Heſiodum merita* 93
Ruſticae *rei ſcriptores illuſtrati* 169

S.

de Sabbathico *anno* 239
Sacerdotes *in pictura Herculanenſi* 323
Sagittarius *in Zodiaco quid referat?* 33
de Salium *variis generibus* 216
Salutare concavum, *an ferri poſſit?* 338
de Sapi *fluvio obſervata* 172
de Sapinia *tribu* 177
Saturnus *in pictura vetere* 322
de Satyris *Hebraeorum* 223
Satyrus *in pictura vetere* 312
Saxoniae, *artibus colendis illuſtrata* 340
de Paullo Scarrono *quaedam* 429 ſq.
de Io. Caſp. Schadio *quaedam* 433
Schoepflini *laudes* 376
Schulzius *Operum Theodoreti novus editor* 394
Scorpius *in Zodiaco quid referat?* 32
de Script. S. *vaticiniis* 478
Scripturae S. *loca explicata et illuſtrata:*
Geneſ. XXXV, 4. 223
Exod. XXXVII, 25. 237
Levit. II, 13. 237
XVII, 7. 223
Num. III, 43. 225
2 Reg. XVII, 6. 228
2 Paralip. XI, 15. 224
Ieſ. I, 25. 237
XXXIV, 9. 10. 232
XLII, 6. 237
Ierem. XLVI, 25. 34
Ezech. XXI, 21. 476
XXX, 15. 34
Zephan. II, 9. 230
Malach. III, 2. 236
Sap. X, 7. 232
Matth. I, 11-21. 23
III, 16. 24
XVI, 18. 2
Marc. I, 2-10. 23
Luc. VI, 10. 18. 25
XII, 15. 26
XXII, 32. 6
Ioh. XIV, 22. 27
XVI, 13. 24
XXI. 2
Rom. XI, 33. 21
XII, 2. 3. 17 ſq. 22
XV, 12. 22
1 Cor. XV, 16. 159

1 Theſſ.

1 Theſſ. V, 27. 28
2 Theſſ. III, 14. 28
Iudae v. 7. 232
Sculptura *prior pictura* 353
Scylla *in pictura vetere* 304
poſt Septem *a conceptione menſis an naſci poſſit infans vitalis et perfectus?* 162
Septizonium *in pictura vetere* 78
Serpentes, *cauſſa mortis Cleopatrae* 166
SICIL. *vox in numo explicata* 43
Siciliae *veteris rudera, a D'Orvillio illuſtrata, edita a Burmanno* 388
de Signis *Zodiaci* 31
Sileni *Graecorum an iidem cum Theraphis?* 222
Silveſtre *Numen in pictura vetere* 51
ex Sinenſium *hiſtoria quaedam* 204
de Sirmondi *in Theodoretum meritis* 395
de Sodomae *ruinis* 235
de Sodomitico *Sale* 231
Solis *Eclipſis Lipſiae 1764. d. 1. April. obſervata* 108
— *menſtrua parallaxis, Senis obſervata* 121
— *meridianae diſtantiae apparentes a vertice* 144
— *eclipſis obſervata 1758. Petropoli* 270
Solis *Eclipſis Lipſiae 1764.* 271
de Sortibus *quaedam obſervata* 478
de Stellis *binis in eodem gradu Longitudinis* 187
Stilus *in pictura vetere* 317
Strabo *cum Vitruvio conciliatus* 169
— — *eius locus explicatus* 233
Sulphurea *pluvia utrum Sodomam deleverit?* 234
Suſati *urbis res antiquae illuſtratae* 118
de Syllogiſmorum *doctrina variae obſervationes Lamberti* 461. 468. 469
de Syrorum *vocalibus obſervata ex Ephraemo* 238

T.

Tacita *Numae quid ſit?* 50
Taeniae *victoribus tributae* 68
ex Tartarorum *hiſtoria quaedam* 203
Tauromenitana *inſcriptio* 388
Taurus *in Zodiaco quid referat?* 32
Telamones *in pictura vetere* 71
de Terpſichore *Muſa, eiusque pictura vetere* 47
Terraemotus *montes producens* 154

de Ter-

de Terra *obſervationes plurimae* 213

de N. Teſtamenti *textu graeco indagando* 28

Theodoreti *Opera iterum edenda a Schulzio* 394

Theognidis *nova editio a Kallio exſpectanda* 401

de Theraphis *obſervationes nonnullae* 222

Thalia *Muſa, quo ſymbolo agnoſcenda?* 47

Thebani *belli heroes in gemma* 344

Thermopolium *in pictura vetere* 316

Thermometri *metallici deſcriptio* 261

Thermometrorum *punctis conſtantibus gaudentium emendatio* 262

Tholus *in pictura vetere* 328 ſq.

Topographicae *picturae* 326

de Tribuum *Iſraeliticorum exſilio* 226

Troglodytarum *commercium cum Aethiopibus* 86

de Tropaeis *veterum* 313

de Tzetzae *ſcholiis in Heſiodum* 100

V.

Vas *quoddam in pictura vetere* 86. 330

de Vaticiniis, *eorumque diiudicatione in genere* 474

de Vegetabili *regno* 219

Vaſa *antiqua varia* 331

de Veneno *aſpidum* 165

Venus *Paphia, in vetere pictura* 324 ſq.

Venus *in primis marina, et armata, in pictura vetere* 54. 74. 298

de Vicecomitum *origine, principatu, propagine* 107

Victoria *in pictura vetere* 72 ſq. 313

de Vinariis *vaſis veterum* 56

de Virgiliano *ſepulchro* 390

de Virginitate *Muſarum* 46

Virgo *in Zodiaco quid referat?* 32

Vitis *utrum idem fluvius cum Bedeſi?* 170

Vitruvii *locus quidam illuſtratus* 168

Ulphilae *verſio Gothica nonnullorum Capitum Epiſt. ad Romanos in lucem edita* 20

Ulyſſes *in pictura vetere* 291

Volumen *in pictura vetere quid indicet?* 68

Vulcanus *in pictura vetere* 307

de Vulneribus *ex morſu aſpidum* 164